OPERE I

George Bălăiţă

Lumea în două zile

POLIROM

George Bălăiţă

Opere I
Lumea în două zile

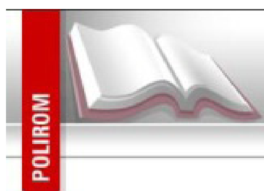
Ediţia a VIII-a

Prefaţă de Eugen Negrici

Cronologie de Marilena Donea

Editura Polirom

2009

Colecţie coordonată de Daniel Cristea-Enache.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN: 978-973-46-1426-4

ISBN Vol.1: 978-973-46-1440-0

ISBN ePub: 978-973-46-2502-4

ISBN PDF: 978-973-46-2503-1

elefant.ro

Cronologie

1935 1 aprilie. Se naşte la Bacău George (Gheorghe) Bălăiţă. Tatăl, Gheorghe, este funcţionar comercial (comis-voiajor), iar mama, Constandina, născută Popa, casnică. Din prima copilărie păstrează amintirea bunicii din partea tatălui: „Ceva important: la început de tot, am avut norocul să cunosc lumea povestită de bunica din partea tatălui meu. Bunica cea plină de har şi dăruită cu toate cele".

1944 august. Constandina Bălăiţă împreună cu fiul său se refugiază din calea ruşilor „la neamurile mamei, în munţii Buzăului, unde a-nţărcat dracul copiii pe Bâsca în sus". Aici, în localitatea Gura Teghii, va continua şcoala primară. Tatăl era concentrat.

1947 George şi mama sa se întorc la Bacău.

1948 Moare mama scriitorului. George Bălăiţă avea 13 ani.

1947-1953 Continuă şcoala primară şi liceul din Bacău, respectiv Şcoala Medie nr. 1, devenită acum Colegiul Liceal „Ferdinand I". În liceu este pasionat mai ales de lectură, spre nemulţumirea tatălui, care l-ar fi dorit mai aplecat spre studiul disciplinelor şcolare, visând pentru fiul său o carieră de medic sau de avocat. El ar fi vrut să plece la o şcoală de marină, însă n-a fost admis din cauza dosarului. Este atras şi de gimnastică, fiind chiar campion şcolar la două aparate: bară fixă şi cal cu mânere. În ultimul an de liceu rămâne corigent la matematică şi chimie. În toamna aceluiaşi an intră la Institutul de Cultură Fizică şi Sport din Bucureşti, în mare măsură şi pentru a nu risca să fie înrolat.

1955 Renunţă la facultate în anul al doilea de studii.

1955-1960 Dă examen de admitere la mai multe facultăţi: Medicină, Agronomie, Drept, Chimie şi Istorie. „Am fost, pe rând, candidat de profesie la examenele de admitere la facultate." În urma examenului la Drept, la care se clasează sub ultimul admis, este repartizat la Institutul de Limbă şi Literatură Rusă „Maxim Gorki", dar nu se prezintă. Intră la Facultatea de Chimie Alimentară din Galaţi, la care renunţă încă din primul an. Are diverse ocupaţii: desenator tehnic, profesor suplinitor, muncitor necalificat, antrenor de gimnastică.

1958 Debutează în ziarul *Steagul roşu* din Bacău (nr. 1683, 21 iunie) cu schiţa „Pământ".

1959 Se căsătoreşte cu Lucia Gavril, funcţionară la Poştă.
1960 Se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“ din Iaşi, la cursuri fără frecvenţă, hotărându-se să obţină, „de dragul tatălui“, o diplomă universitară. În perioada studiilor, este interesat mai ales de lingvistică. Lucrează ca instructor metodist la Casa Regională a Creaţiei Populare Bacău.
Publică primele proze în revista *Luceafărul* (începând cu nr. 11, din 1 iunie). În primii ani semnează sub diverse pseudonime: Gheorghe Teg, G. Palaloga, G. Bălăiţă-Teg.
1962 Continuă să publice proze în revista *Luceafărul*. Primeşte Premiul anual al revistei *Luceafărul* pentru debut în proză. Valoarea premiului: 2000 de lei.
1963-1964 Publică proze şi scurte reportaje în revistele *Luceafărul*, *Ateneu* şi *Săteanca*.
1964 Debutează editorial cu volumul de povestiri *Călătoria*, publicat în luna iulie la Editura pentru Literatură în colecţia „Luceafărul“, cu o prefaţă de Eugen Barbu. „Proza lui Bălăiţă ascunde un poet nedeclarat, un îndrăgostit de faptul mărunt, dar plin de lirism, un aspru pictor al naturii... care presimte şi acompaniază conflictele etice cele mai ascuţite. Această ştiinţă a conjugării elementului exterior cu observaţia psihologică cea mai fină anunţă în mod cert un scriitor remarcabil.“ (Eugen Barbu) „Schiţele prezentului volum ne atrag atenţia asupra unui talent care îşi organizează universul cu o deprindere artistică remarcabilă. Proza lui Bălăiţă cultivă cu predilecţie simbolurile, alternând poemul în proză cu literatura de notaţii, succintă.“ (Marin Bucur)
Devine redactor al revistei de cultură *Ateneu*, serie nouă, ce apare la Bacău în august. Redactor-şef al revistei este poetul Radu Cârneci. Colegi de redacţie îi sunt Sergiu Adam, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Constantin Călin, Vlad Sorianu. Singurul care mai avea în acel moment un volum publicat era Radu Cârneci (1963). Publică în *Ateneu* (nr. 4, noiembrie) o traducere din Jacques Prevert: „Socoteala“.
1965 Continuă să publice povestiri în revistele *Ateneu*, *Orizont*, *Luceafărul* şi *Gazeta literară*. Apar în revista *Ateneu* (nr. 7, iulie, şi nr. 11, noiembrie) reportajele „Bacău ’65“ şi „Cronică despre chimie“, ultimul fiind inclus ulterior în volumele *Dimineţi însorite* (1969), *Reportajul românesc contemporan, 1944-1974* (antologie alcătuită de Nicolae Mecu, George Muntean şi Vasile Teodorescu, 1974) şi *Oamenii acestui pământ* (1976). Împreună cu Vlad Sorianu

traduce un fragment din romanul *Centaurul*, al lui John Updike (*Ateneu*, nr. 9, septembrie).

1966 La Editura pentru Literatură apare volumul de nuvele *Conversând despre Ionescu*, o carte care „nu face decât să confirme speranţele, să întărească impresiile, să adâncească liniile individualizatoare anunţate în volumul precedent, să clarifice o anume orientare a autorului spre analiză, spre proze de fantezie şi de descifrare a laturilor fantastice ale existenţei sufleteşti în veşnică şi imprevizibilă mutaţie, spre jocul planurilor temporale comprimate, spre tipologiile insolite“ (Aurel Martin). „Aerul halucinatoriu, insistenţa de a observa manifestarea unor stări obsesive, procesele obscure localizate în subconştient îl apropie pe Bălăiţă de nuvelistica lui Gib I. Mihăescu; dispoziţia sarcastică, alimentând efecte de umor negru, evocă numele lui Urmuz, cu diferenţa că toată verva comică nu reprezintă niciunde, pentru autorul nostru, o formă a descărcării prin joc, ci este tot expresia unei încordări, dacă nu a unei crispări cu substrat dureros.“ (Gabriel Dimisianu)

Publică proze în revistele *Ateneu*, *Cronica*, *Iaşul literar* şi *Gazeta literară*.

1967 Apare volumul *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*, la Editura Tineretului: „…am scris o trăsnaie de vreo sută de pagini apărută sub titlul *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*, o glumă, o săptămână de tumbe, ceva de neuitat, totul scos din priză!“. „Cartea lui Bălăiţă nu este un basm, ci mai degrabă un eseu asupra fiinţelor în sine, un eseu scris cu o regularitate absurdă peste logica de neimaginat a copiilor, inventând un aer în care lucrurile şi fiinţele se retrag în ele însele pentru a reda realităţii aparenta ordine în care se poate trăi.“ (Gabriela Melinescu)

Publică proze în *Ateneu.* Povestirea „Posibilitatea întoarcerii lui Benedict“ („Benedict's possible return“), în traducerea lui Carmen-Liliana Mareş, apare în *Romanian Review* (nr. 3) şi în ediţiile în limbile franceză, germană şi rusă ale aceleiaşi reviste. Povestirea „Zăpezile rămân curate“ („Snega ostoiutsea cistîmi“) este publicată în revista *Rumânia* (nr. 1, ianuarie).

Absolvă cursurile universitare cu teza de licenţă „Mateiu Caragiale“, care a primit nota maximă din partea profesorului Constantin Ciopraga.

Intră în P.C.R.

1968 Primeşte Premiul U.T.C. pentru proză. Premiul pentru poezie este acordat poetei Ana Blandiana.
Prozele „O fugă neîntreruptă până la poartă“, „Furnica pe talpă“ şi „Vestea noastră cea de toate zilele“ din volumul *Conversând despre Ionescu*, traduse în limba rusă de D. Şpolianskaia, sunt incluse în volumul *Şalinoe leto. Molodîe pisateli Rumânii. Stihi i proza*, apărut la Editura Molodaia Gvardia din Moscova. Antologia mai cuprinde texte de Ion Alexandru, Ana Blandiana, Constantin Stoiciu, Ilie Constantin, Nicolae Velea, Marin Sorescu, Sorin Titel, Ion Gheorghe, Dumitru Radu Popescu, Vasile Rebreanu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu şi Fănuş Neagu. Povestirea „Zăpezile rămân curate“ („Snow will stay clean“) este publicată în revista *Romania Today* (nr. 2, februarie), precum şi în ediţiile în limbile franceză, germană şi spaniolă ale aceleiaşi reviste. Publică reportaje în *Ateneu* şi *Scânteia*.
Un studiu privind volumele *Călătoria* şi *Conversând despre Ionescu* este inclus în volumul *Glose critice* de Vlad Sorianu (Editura pentru Literatură).
1969 Povestirea „Într-o vară, gândurile…“ din volumul *Călătoria*, tradusă în germană de Ria Wurche, este inclusă în volumul *Erkundungen. 24 rumänische Erzählungen* (Verlag Volk und Welt, Berlin). Antologia mai cuprinde texte de Ion Băieşu, Ştefan Bănulescu, Ana Barbu, Eugen Barbu, Nicolae Breban, Alecu Ivan Ghilia, Nicolae Jianu, Francisc Munteanu, Iulian Neacşu, Fănuş Neagu, Simion Pop, Sânziana Pop, Dumitru Radu Popescu, Marin Preda, Vasile Rebreanu, Zaharia Stancu, Dumitru Ţepeneag, Sorin Titel şi Nicolae Velea.
Publică în *Ateneu* impresii de lectură, în rubrica „Lecturi“.
1970 Se naşte unicul fiu al scriitorului, Matei.
Publică impresii de lectură în revistele *Tribuna* şi *Ateneu*. Articolul „Gogol sau Doi funcţionari“ (Ateneu, nr. 2, februarie) va apărea ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994).
Apare *Istoria literaturii române* (vol. 1 şi 2) de Alexandru Piru, în care lui George Bălăiţă i se acordă pp. 524-525. La Cartea Românească apare volumul *Prozatori de azi* de G. Dimisianu, ce cuprinde un studiu despre romanul *Conversând despre Ionescu* publicat iniţial în *Gazeta literară* (nr. 48, 1 decembrie 1966).
1971 Publică proze în *Ateneu*. „Bizar“ (despre G. Bacovia), ce apare în nr. 9 (septembrie), va apărea ulterior în volumul *Nopţile*

unui provincial (1983). „Anul 1574" (după „Vremuri de bejenie", de Mihail Sadoveanu) (nr. 11, noiembrie) va fi reluată ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994).

La Editura Albatros apare *Dicţionarul de literatură română contemporană* de Marian Popa. Articolul despre George Bălăiţă este la pp. 79-80.

1972 Publică proze în *România literară*, *Convorbiri literare* şi *Tribuna.* Unele vor fi incluse în volumul *Clopote de argint* (Editura Eminescu, 1974). În *Ateneu* semnează textul „Calmul conştiinţei. Marin Preda la 50 de ani" (nr. 8, august), care va fi inclus în volumul omagial dedicat lui Marin Preda *Timpul n-a mai avut răbdare* (1981). Traduce poeme din Bilitis (nr. 3, martie).

1973 Îi apar povestiri în *Convorbiri literare*, *România literară*, *Ateneu* şi *Flacăra.* Textele „În amurg" (*Ateneu*, nr. 9, septembrie) şi „Gravuri, stampe, litografii" (*Ateneu*, nr. 10, octombrie) vor fi publicate ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994), iar „Insomnie" (*Ateneu*, nr. 11, noiembrie) va apărea şi în *Ziua literară* (19-25 august 2002). Publică un grupaj de traduceri din poezia veche vietnameză (*Ateneu*, nr. 8, august). În revista *Tribuna* apare primul interviu al lui George Bălăiţă realizat de Nicolae Prelipceanu, cu titlul „Este temerar să apari în faţa lumii, dar este la fel de temerar să aştepţi", care va fi inclus în volumul lui Nicolae Prelipceanu *Dialoguri fără Platon* (1976), precum şi în volumele *Lumea în două zile* (1985) şi *Câinele în lesă* (2004).

1974 George Bălăiţă devine redactor-şef adjunct al revistei *Ateneu.*

În revista *Luceafărul* (nr. 13, 30 martie) apare un fragment din romanul *Lumea în două zile* („Domestica") şi alte proze. Apar povestiri şi în *Convorbiri literare* şi *Ateneu*. Textul „Scurtătura" (*Ateneu*, nr. 3, martie) va fi publicat ulterior în volumul *Nopţile unui provincial* (1983).

1975 Apare la Editura Eminescu romanul *Lumea în două zile*, pentru care autorul este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. La Bacău, într-o adunare cu activul cultural, prim-secretarul P.C.R. al judeţului dezavuează romanul. Critica literară îl primeşte elogios. În primele trei luni de la apariţia romanului se publică peste 17 cronici în 13 reviste de cultură. Până la apariţia celei de-a doua ediţii a romanului vor apărea peste 36 de cronici, publicate în 23 de reviste: „zeci de critici literari au scris sute de pagini despre *misterele*

romanului *Lumea în două zile*, descifrând simbolurile, căutând analogii, luând act de modernitatea procedeelor epice, interpretând antroponimele. Până la urmă, n-a rămas nimic nemăsurat, neradiografiat, necomparat“ (Alex. Ştefănescu). „După aproape zece ani de la exerciţiile de digitaţie literară din *Conversând despre Ionescu*, George Bălăiţă publică un extraordinar roman, substanţial, modern, ironic şi totodată plin de poezie, de un realism minuţios, abundent, întors însă în marea viziune fantastică (*Lumea în două zile*).“ (Nicolae Manolescu) „Sub zodia ironiei, fără accente prea violente, în spiritul acestei labile, fragile stări care necesită participarea cititorului, George Bălăiţă construieşte cu luciditate unul dintre romanele de rezistenţă ale acestui deceniu care pentru literatura românească postbelică este deceniul prozei de înaltă profesionalitate.“ (Dan Culcer) Revista *Săptămâna* face opinie separată. Într-un serial publicat în nr. 407-411 (septembrie-octombrie 1978), se consideră că *Lumea în două zile* este „o carte umflată de critica partizană, minoră, dar profund duşmănoasă sistemului, de-a dreptul nocivă pentru statul nostru socialist“.

Publică proze în *Vatra*, *Convorbiri literare* şi *Ateneu*. Textele „Despre dispariţie“ (*Convorbiri literare*, nr. 11, noiembrie) şi „Monolog“ (*Convorbiri literare*, nr. 12, decembrie) vor apărea ulterior în volumul *Nopţile unui provincial* (1983).

1976 Publică proze în *Viaţa Românească* şi *Convorbiri literare*. Textul „Mitologicale“ (*Convorbiri literare*, nr. 3, martie) va fi publicat ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994). Tot în *Convorbiri literare* (nr. 9, septembrie) apare interviul acordat lui Constantin Coroiu „Consecvenţa personajului şi dinamismul realităţii“, care va fi inclus în volumele *Dialoguri literare* (vol. II, 1980) şi *Romanul românesc în interviuri* (vol. I, antologie de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, 1985). La Editura Dacia apare volumul *Citind sau trăind literatura* de Dan Culcer, care cuprinde şi o recenzie a romanului *Lumea în două zile*, apărută iniţial în revista *Vatra* (nr. 12, 20 decembrie).

1977 George Bălăiţă este ales în Consiliul Uniunii Scriitorilor, apoi în biroul de conducere al acestuia. La Editura Európa Könyvkiadó din Budapesta apare, în traducerea lui Kolozsvári Papp László, romanul *Lumea în două zile* (*A világ két napban*). Revistele *Convorbiri literare* (nr. 11, noiembrie) şi *Luceafărul* (nr. 46, 12 noiembrie) publică fragmente din romanul *Ucenicul neascultător*,

în curs de apariţie. Spre sfârşitul anului apare romanul *Ucenicul neascultător*, la Editura Albatros. „*Ucenicul neascultător* este un roman scânteietor, de inteligentă ironie, de o uluitoare bogăţie de expresie, în care fantezia e infuzată de rol, de o rară vitalitate optimistă, cinstit şi exact în prezentarea oamenilor şi a faptelor lor. Un mare talent.“ (Paul Georgescu) „George Bălăiţă are neobişnuita însuşire de a da prozei sale, ce are o structură geometrică şi rece, minuţios proiectată, în cele mai mărunte detalii, o înfăţişare luxuriantă, de junglă epică născută dintr-o imaginaţie dezlănţuită. Este o proză în care gustul pentru farsă şi intuiţia dramei coexistă, o proză în care gluma şi neliniştea, bufoneria şi gravitatea se întrepătrund.“ (Mircea Iorgulescu) „Gradul ridicat de profesionalitate a scrisului, calitatea *în sine* a textului literar, excelenta articulare a naraţiunii, concepută ca o frază extinsă, ca şi sunetul plin al frazei, al fiecărei propoziţii ca atare, aşezată de la început pe baze solide: proza lui G. Bălăiţă predispune la încredere. […] Insist, de aceea, asupra calităţilor profesionale – vocaţie de narator, de observator al naturii umane, de creator de personaje verosimile şi vii, de ironist, de poet, de admirabil stilist – ale cărţii (şi cărţilor) lui G. Bălăiţă.“ (Lucian Raicu)

Scrie „Cuvânt înainte“ la volumul *Bacovia şi Bacăul* de Gheorghe Pătrar şi o postfaţă la volumul de versuri *Despre apusul soarelui* de Mihail Sabin.

La Editura Albatros apare a doua ediţie, revăzută şi adăugită a *Dicţionarului de literatură română contemporană* de Marian Popa, incluzând referinţe despre George Bălăiţă (p. 71).

Studii despre *Lumea în două zile* sunt cuprinse în volumele *Romanul românesc şi problematica omului contemporan* de Anton Cosma şi *Proză şi reflexivitate* de Cornel Ungureanu.

1978 George Bălăiţă este distins cu Premiul Academiei R.S.R. pentru romanul *Ucenicul neascultător*. Un fragment din roman apare în *Neue Literatur* (nr. 8, august), în traducerea lui Thomas Kleininger. În ziarul *România liberă* (nr. 10432, 11 mai), Tia Şerbănescu publică o convorbire cu scriitorul George Bălăiţă despre viaţa personajului. Textul va apărea în cartea *Romanul românesc în interviuri*, vol. I, antologie de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, 1985. George Macovescu, preşedintele în exerciţiu al Uniunii Scriitorilor, îi propune lui George Bălăiţă să vină la Bucureşti pentru a ocupa postul liber de secretar al Uniunii. Un text critic despre autor este inclus în volumul *Scriitori români* al lui Valentin Taşcu.

1979 Se stabileşte la Bucureşti, unde ocupă funcţia de secretar al Uniunii Scriitorilor. Voia demult să plece din Bacău şi avea intenţia să se transfere la o revistă literară, ceea ce nu s-a mai întâmplat. Este ales membru supleant în C.C. al P.C.R., funcţie pentru care mai fuseseră propuşi de Uniunea Scriitorilor alţi doi scriitori: Constantin Chiriţă şi Ion Hobana. Scriitorul va povesti episodul într-un interviu acordat lui Ştefan Agopian şi publicat în 2002.
Un fragment din romanul *Ucenicul neascultător* (*The disobedient apprentice*), în traducerea lui Mihai Miroiu, apare în *Romanian Review* (nr. 2-3, februarie-martie). Revista *Neue Literatur* (nr. 12, decembrie; nr. 1, ianuarie 1980) publică fragmente din romanul *Ucenicul neascultător* (*Der ungehorsame Lehring*), în traducerea Ilsei Lauer, aflat în lucru la Editura Kriterion. În *România liberă* (nr. 10816-10819, 6-9 august) publică „Apa vie“ (I-II), comentariu la un eventual film despre Muzeul Satului. Versiunea în limba engleză, „Sequences from the village museum. The water of life“, va apărea în *Holidays in Romania* (nr. 98, februarie 1980).
Scrie o prefaţă la volumul *Plus-minus o zi* de Bodor Adam, apărut la Kriterion.
Editura Academiei R.S.R. tipăreşte *Istoria literaturii române*, în care Marin Bucur semnează articolul dedicat lui George Bălăiţă (p. 292). La Editura Univers apare *Dicţionarul de literatură română* coordonat de Dimitrie Păcurariu, articolul referitor la George Bălăiţă aflându-se la pp. 50-51. Studii critice despre autor apar în volumele: Mioara Apolzan, *Casa ficţiunii*; Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepţie* (cronică a romanului *Ucenicul neascultător* apărută iniţial în *Convorbiri literare*, nr. 3, martie 1978).
1980 Primeşte o bursă de studii de patru luni la Iowa University prin International Writing Program. „O dimineaţă banală în America“, proză inclusă în volumul *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994), descrie această experienţă. Este numit director al prestigioasei Edituri Cartea Românească, după moartea neaşteptată a lui Marin Preda. Va ocupa acest post până în ziua de 21 decembrie 1989, când îşi prezintă demisia. Va socoti această perioadă o „aventură intelectuală“ şi „administrativă“. „Monotone, deşi pline de neprevăzut, aproape ca o călătorie în Matto Grosso, au fost nenumăratele contacte umane, sute de oameni, mii de întâlniri în mii de zile. S-ar putea spune, în vechiul regim toată lumea scria! […] Tot efortul meu la C.R. a fost, în împrejurări nefireşti, să păstrez pe cât cu putinţă firescul.“ (interviu de C. Stănescu realizat

în 1993) În *Tribuna* (nr. 4, 24 ianuarie) apare un interviu cu George Bălăiţă realizat de Mihai Tatulici. Textul a apărut ulterior în *Romanul românesc în interviuri*, vol. I, antologie de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, 1985. Cronici ale romanelor *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele Ion Negoiţescu, *Alte însemnări critice*, şi Lucian Raicu, *Printre contemporani*, ambele apărute la Cartea Românească.

1981 Începe să publice în ziarul *România liberă* (începând cu nr. 11279, 2 februarie) tablete la rubrica „Timbru", urmate de alte proze scurte. „Cele mai reuşite tablete au apărut în *România liberă* săptămânal, în perioada 1981-1983, la rubrica «Timbru», colorând cu frumuseţea lor graţioasă, de fluture, pagina a doua a sobrului ziar condus de Octavian Paler. Publicate, alături de alte texte, în volumul *Nopţile unui provincial*, 1983, şi-au redovedit valoarea, nepierzând nimic din prospeţime. Chiar şi indignarea se transformă până la urmă, la George Bălăiţă, într-un fel de încântare că totul este aşa cum este." (Alex. Ştefănescu)

La Editura Univers apare *Istoria literaturii române de la început până azi*. *Compendiu*, de Al. Piru. George Bălăiţă este prezentat la pp. 524-525.

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Ov.S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele* (textul despre *Lumea în două zile* a apărut iniţial în *Luceafărul*, nr. 28, 10 iulie 1976); Dan Culcer, *Serii şi grupuri* (studiu apărut iniţial în *Vatra*, nr. 7, 20 iulie 1978); Cornel Moraru, S*emnele realului*; Mircea Tomuş, *Mişcarea literară*.

1982 La Editura Kriterion apare romanul *Ucenicul neascultător* (*Der ungehorsame Lehring*), în traducerea germană a Ilsei Lauer.

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Petru Mihai Gorcea, *Structură şi mit în proza contemporană*; Cristian Livescu, *Scene din viaţa imaginară* (texte apărute în *Ateneu*, nr. 3, octombrie 1975, şi *Steaua*, nr. 7, iulie 1979); Cornel Regman, *Noi explorări critice*; Ion Simuţ, *Diferenţa specifică*; Alex. Ştefănescu, *Între da şi nu*.

În *Cahiers roumains d'études littéraires* (nr. 4, octombrie-decembrie), Ov.S. Crohmălniceanu publică studiul „George Bălăiţă et le fantastique quotidien", care mai apăruse în revista *Luceafărul* (nr. 28, 10 iulie 1976), sub titlul „Joacă şi seriozitate", şi în volumul *Pâinea noastră cea de toate zilele* (1981).

1983 La Editura Junimea din Iaşi apare volumul de proză *Nopţile unui provincial.* „Cartea lui George Bălăiţă *Nopţile unui provincial* are dispunerea foarte liberă a unui jurnal alcătuit din caiete felurite, cu varii însemnări, trimiteri şi referinţe, într-un sistem extrem de vast. [...] Carnetele şi Caietele, Jurnalele configurează la George Bălăiţă, în cele două cicluri, *Rondul de noapte* şi *Timbru*, un destin de scriitor în căutarea propriilor lui amintiri, lecturi şi semne ale unei biografii intelectuale. Toate sunt rezultatul stărilor de veghe, al nopţilor străjuite de tăcerea străzilor şi a caselor, de umbrele celor cunoscuţi cândva şi de depoziţia unor Cărţi, supremă aventură a unui scriitor precum George Bălăiţă.“ (Ion Vlad) „Povestindu-i pe alţii, Bălăiţă se povesteşte însă pe sine, şi în această confesiune – numai aparent involuntară – stă tot farmecul iniţiativei sale. Comentariile lui nu sunt numai exemple de lectură, ci şi de creaţie, ele sunt veritabile începuturi de structuri epice. Dar, trebuie adăugat, ironia autorului nu lipseşte nici aici. Ca şi în proze, el îşi etalează şi îşi ascunde în acelaşi timp procedeele.“ (Mircea Martin)
Revista *Viaţa Românească* (nr. 1-2) realizează o anchetă pe tema romanului românesc. Răspunsul lui George Bălăiţă va apărea ulterior în volumele *Romanul românesc în interviuri* (1985) şi *Lumea în două zile* (1985).
Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Val Condurache, *Fantezii critice*; Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, vol. III (text publicat ulterior şi în ediţiile din 1991 şi 1998); Radu G. Ţeposu, *Viaţa şi opiniile personajelor*; Ion Vlad, *Structura romanului*.
1984 Editura Misla din Skopje publică romanul *Lumea în două* zile (Svetot *vo dva dena*), traducere în limba macedoneană de Dino Naun Dincev, cu o postfaţă de Dumitru M. Ion. În *Flacăra* (nr. 40, 5 octombrie) apare un interviu cu George Bălăiţă realizat de Tania Radu, care va fi inclus ulterior în volumele *Lumea în două zile* (1985) şi *Câinele în lesă* (2004).
Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Valeriu Cristea, *Modestie şi orgoliu* (text apărut şi în *Ateneu*, nr. 2, februarie 1978); Norman Manea, *Pe contur* (apărut iniţial în *Tribuna*, nr. 43, 26 octombrie 1978); Marian Odangiu, *Romanul politic*; Lucian Raicu, *Fragmente de timp*; Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. 3 (text apărut

în *România literară*, nr. 1, 5 ianuarie 1984, inclus în volumul *Lumea în două zile*, 1985).

1985 Apare ediţia a II-a a romanului *Lumea în două zile* la Editura Eminescu, cu o postfaţă de Zoe Dumitrescu Buşulenga. Volumul mai cuprinde referinţe critice semnate de Lucian Raicu, N. Manolescu, M. Ungheanu, Ion Vlad, Val Condurache, Ov.S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Cornel Ungureanu, Ileana Mălăncioiu, Valeriu Cristea, Eugen Simion, precum şi răspunsurile autorului la o anchetă a *Vieţii Româneşti* (1983) şi la două interviuri de N. Prelipceanu (1973, 1984). „Strunind ca un demiurg şi jucăuş şi compasionat, oricum atotştiutor, timpul, spaţiul şi personagiile numeroase ale romanului şi unificându-le sub semnul unor mari mituri tradiţionale, pe care unele înşelătoare paradoxuri nu le pot ascunde, George Bălăiţă a dat prozei noastre de azi una din cele mai valoroase structuri epice moderne, investită cu semnificaţii dintre cele mai adânci, deşi implicată în viaţa cea mai acut contemporană.“ (Zoe Dumitrescu Buşulenga) „Ca şi proza lui Mircea Eliade care proiectează spaţiul bucureştean la dimensiuni temporale mitice, LUMEA lui George Bălăiţă creează un CRONOTOPOS: orăşelul Albala (şi anexa sa Dealu-Ocna) în care trăieşte omul aparent *fără calităţi*, dar cu fatale intuiţii, Antipa. [...] Unul din prozatorii noştri cei mai sincroni cu romanul contemporan european, subliniind tradiţia descriptivă realistă în concretitudine epică, iar arhetipul povestirii în coerentă arborescenţă, proiectând fantasticul eresurilor folclorice în spaţiul miraculos al oraşului modern, George Bălăiţă are de pe acum zona sa referenţială de realitate şi teritoriul său inconfundabil de limbaj.“ (Aureliu Goci)

Un fragment din romanul *Lumea în două zile*, în traducerea Ioannei Deligiorgis, este inclus în antologia *The International Writing Program and The University of Iowa.*

Revista *Libération* publică răspunsul lui George Bălăiţă la întrebarea „Pourquoi ecrivez vous?“, alături de răspunsurile lui M. Cărtărescu, Tr. Coşovei, M. Dinescu, N. Breban, Şt.Aug. Doinaş, D.R. Popescu şi C. Ţoiu.

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Constantin Coroiu, *Dialog în actualitate*; Adrian Dinu Rachieru, *Vocaţia sintezei*; Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*.

1987 La ediţia a IV-a a Reuniunilor cultural-educative şi literar-artistice ale revistei *Ateneu* din Bacău, scriitorului George Bălăiţă i

se decernează Premiul „George Bacovia“ pentru beletristică.
Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Simion Bărbulescu, *Profiluri literare contemporane*; Valeriu Cristea, *Fereastra criticului* (studiu apărut iniţial în *România literară*, nr. 8, 23 februarie 1984); Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*; Ileana Mălăncioiu, *Călătorie spre mine însămi* (text apărut în *Transilvania*, nr. 6, iunie 1983 şi inclus în *Lumea în două zile*, 1993, 2003, 2004); Alex. Ştefănescu, *Prim-plan*.
1988-1989 În şedinţa din seara zilei de 21 decembrie 1989 a Consiliului Uniunii Scriitorilor, George Bălăiţă îşi dă demisia, deşi noul Consiliu ales, avându-l preşedinte pe Mircea Dinescu, îi cere să rămână la conducerea Editurii Cartea Românească. Scriitorul va comenta episodul în interviul acordat lui Ştefan Agopian (2002). Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* apar în volumele: Costin Tuchilă, *Privirea şi cadrul* (1988); Ov.S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* (1989); Ion Pecie, *Romancierul în faţa oglinzii* (1989); Monica Spiridon, *Melancolia descendenţei* (1989).
1990 Scoate, sub egida Editurii Cartea Românească, revista literară *Litere*. Apar numai două numere. Revista *European Bookseller Magazine* (Marea Britanie), în numărul din aprilie, publică un interviu cu George Bălăiţă pe tema literaturii, a vieţii literare, a relaţiilor umane înainte şi după Revoluţia română din 1989. Revista *Il Cavallo di Troia* (Italia) publică şi comentează proza „Scribul“ („Lo scriba“). În limba română textul va apărea în revista *ARC. Litere. Arte* (nr. 1-2, 1993) şi volumele *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994) şi *Câinele în lesă* (2004).
Traduce împreună cu Janina Ianoşi romanul *Cevengur* de Andrej Platonovic Platonov, ce apare la Cartea Românească.
1991-1992 Editează împreună cu B. Elvin revista *ARC. Litere. Arte*, magazin literar trimestrial cu un supliment, *The Golden Bough* (*Creanga de aur*), tipărit în mai multe limbi, sub egida Fundaţiei Culturale Române, director Augustin Buzura. Începând cu nr. 4/1992 este redactor-şef. Revista apare până în anul 1997, totalizând 24 de numere. Publică primele proze în revista *ARC. Litere. Arte*. *Adevărul literar şi artistic* (nr. 54, 17-23 februarie 1991) şi *Adevărul* (nr. 1023, 7-8 august 1993) publică interviuri cu George Bălăiţă realizate de Constantin Stănescu, care vor fi incluse în

volumul acestuia *Interviuri din tranziţie* (Editura Fundaţiei Culturale Române, 1996) şi în *Câinele în lesă* (2004).

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Ion Vlad, *Lectura prozei*, 1991 (studiu apărut iniţial în *Tribuna*, nr. 15, 12 aprilie 1984); Corina Ciocârlie, *Pragmatica personajului*, 1992.

1993 Moare tatăl scriitorului, la Bacău.

La Editura Prietenii Cărţii apare ediţia a III-a a romanului *Lumea în două zile.* „Împreună cu alte câteva (puţine) romane, cum ar fi *Galeria cu viţă sălbatică* a lui Constantin Ţoiu, *Lumea în două zile* transcende neorealismul spre un realism magic. Deşi aluzii la teroarea regimului funcţionează subiacent, naraţiunea se desprinde de timpul istoric şi evadează într-un timp paralel, cu o savoare amintind de basm. Întâmplările sunt încărcate de un halou magic, au o strălucire interioară, care conferă scriiturii un suav aer feeric. [...] *Lumea în două zile* conferă în fapt expresie tensiunii subliminale acumulate în inconştientul colectiv românesc împotriva unui regim tot mai kafkian. Însă, în loc să manifeste această revoltă prin aluzii esopice (*şopârle*), cum se întâmplă în romanele *obsedantului deceniu*, el o face la modul simbolic, prin analiza unor procese subliminale care transcend conjuncturalul spre general uman.“ (Corina Braga)

În acelaşi an, Editura Minerva scoate ediţia a IV-a a romanului *Lumea în două zile*, cu un tabel cronologic de C. Naum. „Ne aflăm în faţa unui joc infinit al reflectării şi al atribuirii de semnificaţii magico-simbolice prin actul de reflectare în conştiinţă a reflectării, jocul pe care se întemeiază ambiguitatea fantastică a lumii pe care o putem percepe. O veche obsesie (şi temă) romantică este la Bălăiţă, pentru prima dată în romanul realist românesc, transformată în arhetip modelator al unei naraţiuni ce nu poate fi încadrată în nici o tipologie literară.“ (Roxana Sorescu)

Scriitorul George Bălăiţă intră în Consiliul de redacţie al revistei *Lettre Internationale.*

1994 Apare volumul de proză *Gulliver în Ţara Nimănui*, la Editura Cartea Românească. „*Gulliver în Ţara Nimănui*, fără să modifice în vreun fel poziţionarea lui George Bălăiţă în *ierarhia* literară, facilitează în mod evident, ca orice carte de confesiuni eseistice, accesul la *figura spirituală* a scriitorului, furnizându-ne cheia sistemului de gândire şi legea de structurare a universului său artistic.“ (Răzvan Voncu) „George Bălăiţă scrie *frumos* despre orice.

Textul său, hiperartisticizat, transmite emoţii elaborate, într-un stil căutat. Nu trebuie să se înţeleagă că autorul recurge la dizgraţioasele *poetizări* din care unii publicişti şi-au făcut un stil. Metoda sa de înfrumuseţare este mai ingenioasă şi mai perversă. Şi uneori atinge sublimul." (Alex. Ştefănescu) „Aproape toate textele publicate de George Bălăiţă în acest volum, ce reuneşte reportaje şi intervenţii publicistice din întreaga sa carieră publică, depăşesc interesul conjunctural şi dobândesc perenitatea pe care le-o acordă calităţile lor literare." (Roxana Sorescu) În *Azi* (nr. 556, 18 aprilie), Vasile Petre Fati realizează un interviu cu George Bălăiţă inclus ulterior în volumul *Câinele în lesă* (2004).

George Bălăiţă primeşte Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

1995-1996 Scrie o postfaţă pentru volumul *Foamea* de Knut Hamsun, apărut la Univers. Editura Nova 2001 scoate un *Dicţionar antologic de literatură română*, iar în volumul al doilea apar referinţe despre George Bălăiţă (pp. 58-62). Editura Fundaţiei Culturale Române scoate *Dicţionarul scriitorilor români. A-C*, coordonare şi revizie ştiinţifică de Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu. Articolul despre George Bălăiţă este semnat de Dan Culcer (pp. 224-227). Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele Elenei Dan, *Daimonion*, şi Monicăi Lovinescu, *Unde scurte* (vol. 2).

Apare volumul *Scurtă istorie a literaturii române. Iriana*, semnat de Dumitru Micu, volumul al treilea conţinând referinţe despre George Bălăiţă (pp. 249-254).

1997 George Bălăiţă devine director al Societăţii de Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor – Copyro. Revista *Rovnobe²né zrakadla* (*Oglinzi paralele*), publicaţie a minorităţilor slovace din România, publică eseul „Iubeşte pe aproapele tău", care apăruse în *România literară* (nr. 30, 25 iulie 1991) şi în volumul *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994) şi inclus ca prefaţă în antologia *Scriitori israelieni de limbă română* (*Israeli writers of romanian language*) (Hasefer, 1998, ediţie alcătuită de George Bălăiţă).

În primul număr al revistei *The Golden Bough* (*Creanga de Aur*) publică textele „Surf Riding" şi „The crisis of the novel" (fragment din *Nopţile unui provincial*).

1998 La Editura 100+1 Gramar apare ediţia a V-a a romanului *Lumea în două zile*, cu o prefaţă de Cornel Ungureanu, postfaţă de Dorin Ştefănescu şi un excurs biografic de C. Naum. „Mult mai

transparent pare acum, la o nouă lectură, *Lumea în două zile*, romanul lui George Bălăiţă. Construcţia simetrică a naraţiunii era izbitoare de la bun început. Dar şi personajele, simbolurile, analogiile (toate de substrat livresc) se structurează tot bipolar, pe o axă convergentă, ţintind să dea, prin cumulări contrastive, o imagine *completă* a totalităţii existenţei umane. Acestei modalităţi *vizionare* de a gândi totalitatea prin contradicţii îi corespunde o manieră consubstanţială de regie a textului." (Cornel Moraru)
„*Lumea în două zile* – considerat a fi cel mai joycean roman al nostru – este o scriere despre unitatea în diversitate a beneficului şi maleficului, a domesticului şi fantasticului, privite din perspectiva favorizantă unde forţele contrare stau aparent şi incert într-un temporar echilibru al existenţei. George Bălăiţă revalorifică un mit al Facerii în jurul misterioasei puteri maligne a Cuvântului scris şi vorbit, care poate sălăşlui acolo unde te aştepţi mai puţin şi, odată provocat, acţionează malefic." (Vasile Spiridon)
Alcătuieşte antologia de proză, teatru şi eseu *Scriitori israelieni de limbă română* (*Israeli writers of Romanian Language*), care apare la Editura Hasefer.
Eugen Simion publică *Scriitori români de azi*, vol. IV, la Editura David/Litera. Lui George Bălăiţă îi sunt dedicate pp. 28-46.
Studii critice despre romanele lui George Bălăiţă sunt incluse în volumele: Corina Ciocârlie, *Femei în faţa oglinzii*; Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*; Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan, 1945-1985*, vol. 2; Gheorghe Perian, *Pagini de critică şi de istorie literară*.
1999 Apare ediţia a II-a a volumului *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*, la Editura Universal Dalsi. Revista *Pola* din Novisad publică în sârbo-croată nuvela „Nu departe de Bethleem" („Nadomak Bitlejema"), care fusese publicată în limba română în revista *ARC. Litere. Arte* (nr. 2, 1992). Publică proze în *Cotidianul* (începând cu nr. 202, 30-31 ianuarie).
Un studiu critic despre George Bălăiţă apare în volumul lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*.
Revista *Familia* îi dedică scriitorului grupajul intitulat „George Bălăiţă printre noi. Portret contemporan" (pp. 43-91), cuprinzând texte de Eugen Uricaru, Cornel Moraru, Sergiu Adam, Marian Victor Buciu, George Bălăiţă, Ioan Groşan şi o bibliografie critică de Ion Simuţ.

2000 La 1 decembrie, scriitorului George Bălăiţă i se înmânează prin decret prezidenţial Ordinul Naţional Steaua României în grad de cavaler de către preşedintele Emil Constantinescu.
Apare un studiu critic despre romanul *Lumea în două zile* inclus în volumul Roxanei Sorescu, *Lumea repovestită*. Editura Albatros publică *Dicţionarul esenţial al scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu. Articolul despre George Bălăiţă este semnat de Dan Culcer (pp. 70-72).
2001 Apar volumele: Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. 2 (capitolul despre George Bălăiţă la pp. 209-216); Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. 2 (referinţele despre George Bălăiţă la pp. 760-766).
Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Nicolae Bârna, *Comentarii critice*; Mircea Dinutz, *Popasuri critice*; Răzvan Voncu, *Secvenţe literare contemporane*, vol. 1.
2002 Scriitorul George Bălăiţă primeşte Premiul Omnia al Fundaţiei „G. Călinescu“ din Oneşti. La 30 octombrie 2002 i se conferă titlul de Cetăţean de Onoare al oraşului Bacău.
Publică proze în *Ziua literară* (începând cu nr. 8, 1-7 iulie). Aceeaşi revistă (nr. 1, mai; nr. 3-4, mai-iunie) publică o serie de interviuri cu George Bălăiţă realizate de Ştefan Agopian. Fragmente din acestea vor apărea în revista *22* (nr. 31, 30 iulie – 5 august) şi vor fi incluse ulterior în volumul *Câinele în lesă* (2004).
În *Dicţionar de personaje literare din proza şi dramaturgia românească*, ediţia a IV-a, vol. 2, coordonator Florin Şindrilaru, apărut la Paralela 45, Nicolae Oprea semnează articolul despre George Bălăiţă (pp. 243-245). La Editura Pegasus Press apare *Who's who în România*, referirile la George Bălăiţă fiind la p. 47.
2003 Apare ediţia a VI-a a romanului *Lumea în două zile* la Editura Cartea Românească, cu o prefaţă de Eugen Negrici şi o postfaţă de Ileana Mălăncioiu.
Apare un studiu critic despre romanele lui George Bălăiţă în volumul lui Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism, Proza*. La Editura Enciclopedică apare volumul colectiv *Bibliografia esenţială a literaturii române. Scriitori, reviste, concepte*, articolul despre George Bălăiţă fiind semnat de Raluca Dună (p. 52).

2004 La Editura Polirom apare ediţia a VII-a a romanului *Lumea în două zile*.

„Aproape trei decenii despart prima ediţie a romanului *Lumea în două zile* de cea prezentă, a şaptea. Treizeci de ani alocaţi în părţi egale celor două epoci pe care cartea le-a traversat, cu un succes deloc periclitat sau diminuat, cu acea măreţie liniştită a operelor cu majusculă. […] *Lumea în două zile* oferă un regal, un triumf al imaginaţiei ficţionale ce nu ascultă decât de propriile constrângeri artistice.“ (Daniel Cristea-Enache) „George Bălăiţă face parte din familia prozatorilor care preferă ordinii superficiale a lumii un act pur «terorist», de dezmembrare, o acţiune ce aruncă în aer absolut tot sistemul în care ne angrenăm automat dintr-o pornire de autoconservare. S-a vorbit mult despre simetria pe care este lipită carnaţia romanului *Lumea în două zile*, despre umorul, ironia – în principal gogoliană – a acestei proze, dar mult prea puţin despre gestul destabilizator simbolizat de această proză. […] Cartea lui George Bălăiţă este, cred eu, unul dintre vârfurile modernismului umanist autohton, carte ce a provocat această aversiune faţă de curentul propriu-zis.“ (Bogdan Alexandru Stănescu)

La Editura 100+1 Gramar apare ediţia a III-a a volumului *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*. „La George Bălăiţă, stilul face povestea. Care, înainte de-a fi poveste, e proză, scrisă cu toate tertipurile de azi. […] Aşa că nici prin cap nu-mi trece să le contest *Întâmplărilor din Noaptea Soarelui de Lapte* statutul de roman. Un roman care ştie bine ce e aceea o poveste, ia distanţă, glumeşte, dar alunecă, de parcă aşa ar fi normal, în dulcile capcane colorate ale miraculosului imediat.“ (Simona Vasilache)

La Editura Viitorul Românesc apare volumul *Câinele în lesă. Opt interviuri şi un appendix*. „Altă chestiune preocupantă: situaţia reală a literaturii române postbelice, pusă în relaţie cu aceea a altor literaturi din Est, expuse unor constrângeri ideologice de aceeaşi factură, dar, la noi, crede Bălăiţă, parcă şi mai dure. […] Aşa stau lucrurile, voi spune la rândul meu, adăugând că, dacă este să ilustrăm teza de mai sus cu titluri de romane româneşti «remarcabile», rezistente în timp, *Lumea în două zile* este printre primele care ne-ar veni sub condei. Această singură carte să fi produs epoca literară postbelică, şi tot ar fi fost de-ajuns pentru a respinge teza «Siberiei spiritului».“ (Gabriel Dimisianu) „În filele de publicistică, actualitatea, panoramată atent, trece prin filtre succesive, până când autorul îi poate cristaliza elementul de

generalitate. Marele spectacol postrevoluţionar, înghesuiala de pe drumul Damascului, demagogia otrăvită a «profesorilor de ură» sunt privite fără emotivitatea neofitului. Moralist veritabil, scriitorul este un observator stăruitor al naturii umane, interesându-se cu seriozitate de orice defect de fabricaţie, rătăcire sau eroare de judecată.“ (Daniel Cristea-Enache)

Revista *República de las Letras* (Madrid) publică nuvela „No lejos de Belén“ („Nu departe de Bethleem“).

La Univers Enciclopedic apare, sub egida Academiei Române, *Dicţionarul general al literaturii române*, vol. 1, *A-B*, coordonat de Eugen Simion. Articolul despre George Bălăiţă este semnat de Alexandra Ciocârlie (pp. 426-429).

La Editura Universitas XXI din Iaşi apare dicţionarul lui Eugen Budău *Bacăul literar*, cu un articol despre George Bălăiţă (pp. 449-454).

2005 Primeşte Premiul Omnia al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti. În cadrul Zilelor Culturii Călinesciene (Oneşti), i se acordă Marele Premiu „G. Călinescu“. Este ales în Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor.

Începe să publice o serie de texte în *Ziarul Financiar* (31.05.2005-12.12.2007). Apare *Istoria literaturii române contemporane 1941-2001* de Alex. Ştefănescu. Lui George Bălăiţă îi sunt destinate pp. 593- 602.

2006-2007 Publică primele texte în revista *Vitraliu* (Bacău).

Direcţia Judeţeană pentru Cultură Bacău editează volumul semnat de Marilena Donea *George Bălăiţă*: *biobibliografie* (Corgal Press, 268 p.).

2008 Joi, 5 iunie, în cadrul Salonului Cărţii „Bookfest“, lui George Bălăiţă i se decernează Premiul Naţional pentru Literatură al Uniunii Scriitorilor pe anul 2007 pentru întreaga operă literară.

La Editura Paralela 45 apare monumentalul volum semnat de Nicolae Manolescu *Istoria critică a literaturii române*. *Cinci secole de literatură*. Lui George Bălăiţă îi sunt consacrate pp. 1149-1154.

Marilena Donea

George Bălăiţă – trepidaţia celulelor narative

Nici unul din cele două volume de proză scurtă (*Călătoria*, 1964; *Conversând despre Ionescu*, 1966) cu care îşi începe cariera literară George Bălăiţă şi nici cea de-a treia carte semnată de el (*Întâmplări din noaptea Soarelui de Lapte*, 1968) nu anunţau înnoirea radicală a tehnicii şi viziunii narative pe care o vădeşte romanul *Lumea în două zile* (1975).

El ne aruncă de la început într-un tărâm ce pare real şi palpabil, dar pe care îl străbaţi cu ochii ţintă la enigmele şi simbolurile ezoterice care pândesc de peste tot. Cele două zile sunt acelea care au stârnit dintotdeauna imaginaţia iniţiaţilor: solstiţiul de iarnă şi solstiţiul de vară. Ele reprezintă şi momentele-cheie ale evoluţiei funcţionarului şi navetistului Antipa, un personaj alcătuit din două fiinţe având comportamente complet diferite: acasă, la Albala, „om domestic“, soţ iubitor, visător şi puţin frivol, respectând religios doar „Crăciunul“ din noaptea de 21 decembrie; maliţios, petrecăreţ, persiflant, semeţ, posesor al unor mari energii negative şi al darului divinaţiei; la Dealu-Ocna, unde lucrează în timpul solstiţiului de vară, eliberând, ca funcţionar de stat, certificate de deces. Aici el se amuză, prezicând cu cei şapte prieteni (clienţii cârciumii lui Moiselini), în joacă, decese în serie, decese care într-adevăr au loc. Vestitor şi, după unii dintre apropiaţi, un provocator al morţii, Antipa dispare la rândul lui – încheind, la 33 de ani, seria de 7 a acestei farse tragice –, ucis, conform propriei profeţii, de cineva care îi gândeşte destinul în felul în care o face el însuşi.

Acest „dublu“ al său este bătrânul maniac Anghel, cultivatorul de cactuşi de la Casa de Apă. El are ideea fixă că Antipa se află în posesia unei străvechi oglinzi miraculoase (precum lampa lui Aladin), care ar fi aparţinut pe vremuri „ghicitorului în ramuri“, magului legendar Su-Cio, reîncarnat de funcţionarul de la oficiul de decese. Când are revelaţia faptului că Antipa e un şarlatan oarecare, ce nu posedă „adevărata oglindă“ jinduită de el sau care rămâne un impostor pentru că nu are fanatismul ideii duse până la capăt, „nu crede în lucrul lui“ şi nu vrea, din superficialitate, să-şi asume propria natură miraculoasă, bătrânul Anghel îl omoară, pentru a salva oglinda şi a-şi apropria condiţia magului. El nu se consideră un ucigaş, ci un executor al destinului, care îl slobozeşte pe falsul profet Antipa – cel ce şi-a înstrăinat esenţa – de mediocritate şi de propria impostură.

Scriitorul a ales o soluţie narativă încâlcită şi un deznodământ nefiresc şi irelevant, dar, în economia unei astfel de cărţi, aceste lucruri nu au mare importanţă. Suntem într-un spaţiu epic virtual, transfigurat, împins până în marginea fantasticului şi chiar dincolo de ea. În fapt, şi deznodământul acesta e simbolic şi, adunate, sensurile cărţii alcătuiesc o parabolă, poate parabola inconsistenţei lumii acesteia, alcătuite doar din proiecţii de virtualităţi şi umbre ale lucrurilor.

Însuşi judecătorul Viziru – unul dintre rezoneurii cărţii şi cel care deschide după şapte ani o anchetă privind cazul – e pe punctul să considere că lumea, personajele şi întâmplările ei nu există decât ca umbre ale minţii întunecate a unui nebun (Anghel). Presărată cu nenumărate situaţii iraţionale, absurde sau enigmatice, cartea sugerează, în ansamblul ei, existenţa în univers a unor energii necunoscute şi iniţiază – presupunem – asupra măreţiei incontrolabile a lumii.

Cititorul încearcă – pe cât îi stă în puteri şi pe cât se poate în astfel de cazuri – să limpezească unele sau altele dintre sensurile enigmatice ale acestui roman parabolic. El e greu de pătruns şi păstrează, ca orice scriere iniţiatică, zone necesare de umbră. Chiar reconstituite cu ajutorul unei anchete (prezenţa anchetei în romanele româneşti apărute sub comunism pune pe gânduri!), evenimentele rămân tulburi. Rememorate în stil proustian, ele sunt reaşezate şi montate în maniera noului roman, ce aspiră – cum ştim – la simultaneitate narativă.

Astfel, la prima vedere, romanul se aseamănă unui morman de texte eteroclite, trase de pe benzi de magnetofon, decupate din ziare, reproduse de pe „caiete“ de anchetă. Ele par de nedescurcat şi, acoperind o uriaşă parte a cărţii, simbolizează – bănuim – haosul însuşi al lumii, care îşi lasă, încetul cu încetul, intuită ordinea ascunsă. Se poate glosa mai departe, şi analogiile, simbolistica ocultă, sugestiile mitologice ale textului ne-ar ajuta să umplem repede paginile acestea.

Însuşirile prozatorului sunt frapante: el pendulează cu uluitoare uşurinţă între farsă şi tragedie, între burlesc şi grav, face să ţâşnească demonismul în plină banalitate a cotidianului liniştitor şi ritualizat, creează atmosferă şi, fără să o vrea, chiar tipologie, o tipologie întemeiată pe observaţii ascuţite, de mare rafinament. Are o frenezie senzorială, o mobilitate intelectuală şi o nelinişte imaginativă la limita nevrozei. Scriitorul ştie să inducă suspiciunea şi teroarea şi mai ales ştie cum să nască legenda. Simţurile lui caută cu voluptate morbidă amănuntul senzitiv, spre a-l retrăi cu intensitate vicioasă, spre a-l reproiecta fantastic şi a-l împinge astfel în enorm şi în farsă.

Dar dacă, simplificând întru câtva şi dând la o parte veşmintele fastuoase şi pandantivele textului, coborâm discuţia în planul strict al performanţei stilistice, vom observa că, în fond, romanul se

ocupă de existenţa şi moartea unui personaj insolit, prins într-o poveste stranie, despre care vocile naratorilor şi documentele, pe măsură ce sporesc, spun lucruri contradictorii, din ce în ce mai greu de controlat şi de evaluat prin categoriile firescului.

În legătură cu Antipa, afirmă câte ceva, mai bine zis, aproximează, persoane cu ocupaţii şi mentalităţi diferite şi cu biografii interesante, în măsură să adâncească farmecul cărţii. Despre „omul domestic“ („angelicul“) sau despre satanicul Antipa se pronunţă bătrânul August pălărierul, „un fel de cronică vie a oraşului“, ihtiologul savant Baroni, „autorul unui celebru tratat nescris“, „remarcabilul“ muzicolog, autor de cronici muzicale la ziarul local, Paşaliu, nevasta (Felicia), o iubită din tinereţea eroului (Marta), grădinarul fanatizat şi dement Anghel, şlefuitor de oglinzi şi cultivator de cactuşi, anchetatorii Viziru şi Alexandru Ionescu (aceştia din urmă sunt şi naratori) şi mulţi alţii. Şi pentru ca multiplicarea unghiurilor să atingă burlescul, îşi spun părerea până şi căţeluşa vorbitoare Eromanga şi dulăul filozof Argus, autorul unui poem (*Mondo cane*) în două părţi: despre lucrurile şi faptele cuminţi şi raţionale („Domestica“) şi despre cele diabolice, iraţionale („Infernalia“).

În ochii tuturor acestora, Antipa e când un oarecare filozof de provincie, moale şi distrat, care năzuieşte la puţină demonie, când o emanaţie a infernului, cinică şi provocatoare, pregătind în taină o mare operă, o faptă glorioasă sau – cine ştie – una oribilă. Martorii-naratori par pur şi simplu derutaţi de prezenţa sau fie şi numai de amintirea, de imaginea reconstituită a unei asemenea personalităţi, şi atitudinea lor ezitantă, contrazicerile la tot pasul amână la nesfârşit închegarea în spirit canonic a unei istorii coerente şi a unei biografii plauzibile.

Antipa se arată a fi mereu mai mult sau mai puţin decât spusele evangheliştilor săi. Căci

dedublarea (dacă despre aşa ceva e vorba) sau existenţa lui paralelă (dacă ea s-a manifestat cu adevărat) au, după cum observăm, asupra semenilor acelaşi efect paradoxal pe care l-a avut dubla natură a lui Isus.

Numai că aici, în *Lumea în două zile*, ne aflăm în plină literatură, şi George Bălăiţă a înţeles de mult că, în spaţiul ei, personajele nu sunt, ci devin. Şi devin prin iluzia artei şi viclenia formei. Antipa e doar un personaj, un simplu personaj pe care autorul îl complică, îl ocultează, şi asta în timp ce ne dă impresia că se străduieşte, prin martori, anchetatori şi vrafuri de documente, să-l aducă la nivelul judecăţii comune. Pentru că preferă să-şi ştie cititorii bântuiţi de perplexitate şi într-o neîntreruptă postură interogativă, prozatorul îşi doreşte un erou proteiform, incitant, ispititor şi, în fond, incomprehensibil. Şi pentru aceasta pune în mişcare toate procedeele cunoscute, toate tehnicile narative care ar putea complica povestea lui şi ar da senzaţia de complexitate şi densitate.

Numeroase practici stilistice – experimentate, într-o oarecare măsură, şi în proza modernă de tinereţe a prozatorului (*Conversând despre Ionescu*) – îşi găsesc aici locul firesc: intervenţiile personajelor naratoare ce îşi declară limitele şi îşi declină din când în când autoritatea, trucurile ambiguizării deliberate a situaţiilor, jocul echivocului şi al relativizării continue a deducţiilor cititorului, derapajele fanteziste „survenite“ mereu la vreme, digresiunile estetice, filozofice sau poetice care fragmentează ce mai rămăsese nefragmentat din fluxul narativ, mixajul ingenios sau juxtapunerea întâmplătoare de fapte, deformarea acestora într-o alternare de oglinzi concave şi convexe. Nimic nu semnalează trecerea de la monologul interior la altceva, indicaţiile grafice sunt abandonate şi frazei i se oferă dreptul să cuprindă replicile mai multor personaje.

Proliferarea vădit demonstrativă a procedeelor romaneşti, folosirea lor, pe alocuri, în spirit ostentativ i-au împins pe critici să vorbească despre această carte ca despre o uriaşă pastişă la adresa romanului modern şi a manoperelor lui. Nu e exclus ca astăzi „postmodernii“ să-i caute lui G. Bălăiţă un loc printre precursori.

Cantitatea şi felul provocator în care apar aceste soluţii tehnice pot fi interpretate, fireşte, ca o probă a superbiei scriitoriceşti, a credinţei în puterile discreţionare ale autorului în raport cu lumea pe care o plăsmuieşte. Tot atât de bine ele ar putea fi socotite drept o consecinţă a descoperirii întâmplătoare, pe chiar parcursul unor experienţe ludice – a demiurgiei scriitoriceşti: „Oare eu însumi n-am pornit pe drumul ăsta dintr-o glumă?“, se întreabă un personaj din carte, euforizat de senzaţia de forţă şi de grandoare pe care ţi-o dă sentimentul că poţi „să nu cenzurezi nimic, să faci un colos de cuvinte, ceva ca Sfinxul sau Golemul pe care nici vântul deşertului, nici o formulă magică să nu le poată distruge“.

Totuşi, izbitoare şi până la urmă decisivă în *Lumea în două zile* e manevrarea inteligentă a depoziţiilor, un aspect care, iată, apropie această proză de aceea semnată, tot în anii ’70 şi ’80, de D.R. Popescu. Mărturiile iau forma unor dezlănţuiri monologale de o vervă contagioasă, cu dese alunecări în burlesc.

Lor li se adaugă depoziţiile anchetatorilor care, intrând în acest joc de umbre şi lumini din jurul eroului, adaugă porţia lor de mister, deşi par concepuţi să fie grefierii întâmplărilor şi organizatorii materialului documentar. Primul, Viziru, prieten cu victima, adâncind enigma, moare fără să fi tras concluziile cercetării începute şi aşa târziu. Cel de-al doilea, Alexandru Ionescu, preia documente care au deja patină şi, având veleităţi de scriitor, priveşte faptele cu ochiul

literatului care aşteaptă inaşteptatul şi vede lumea ca pe un neîntrerupt miracol.

Convenţia „romanului unui roman“ ne îndepărtează şi mai mult de real şi ne apropie de ţinutul neguros al miturilor.

Într-un fel, cartea aceasta instruieşte asupra felului cum se naşte mitul sau cum poate fi provocată naşterea lui. Punând la contribuţie, ca şi D.R. Popescu, tot ceea ce, tehnic vorbind, ştia despre adâncirea confuziei şi sporirea terenului alunecos al enigmei, G. Bălăiţă a mizat pe literatura care se iveşte tocmai prin dosirea, ambiguizarea, obscurizarea mesajului.

*

Suntem înclinaţi să vedem în această fugă de claritate survenită în plin elan al clarificării şi în această evitare a tentaţiei de simplificare a formulei umane, sub orice pretext s-ar fi manifestat ea, o ultimă reacţie îndepărtată, abia sesizabilă, la modelul epic realist-socialist impus de autorităţi cu două decenii în urmă.

Prima reacţie a fost reapariţia în literatura noastră de după 1960 a individului cu tare şi suceli, a „cazurilor“, a comportamentelor bizare, imprevizibile, a marginalilor decorativi, a diversităţii spectaculoase, a unicatului.

Ultima este această spaimă de puţinătate şi simplitate pe care o trădează limbajul epic la care au recurs marii prozatori ai ultimelor două decenii ceauşiste (D.R. Popescu, Augustin Buzura, George Bălăiţă, Mircea Ciobanu, Nicolae Breban). Ei au intuit că, oricât de dens, textul lor nu e niciodată într-atât de dens încât să poată exprima cu adevărat şi pe deplin complexitatea fiinţei omeneşti (voit ignorate sau reduse la o schemă de reacţii instinctuale de către ideologia totalitară).

Cu timpul, pe măsura constatării efectelor nebănuite, au şi câştigat o încredere nemărginită în puterea scrisului de a ţine loc de orice şi, încurajaţi

de exemplul lui Joyce şi al lui Faulkner, s-au ispitit să pună la încercare bagheta vrăjită a artei. Frecvenţa pasajelor în care îşi proclamă omnipotenţa, exhibarea procedeelor, manevrele stilistice făcute la vedere şi în pofida convenţiilor verosimilului, nu atât sfidarea, cât mai ales indiferenţa faţă de regulile încă stăruitoare ale genului sunt semnele ivirii unei noi psihologii, ale descoperirii puterilor miraculoase ale artei.

Prozatorii au ajuns să constate că până şi erorile, ambiguităţile caracterologice, laşităţile politice, neputinţele scriitoriceşti, reticenţele în faţa cenzurii au consecinţe de ordin expresiv şi pot fi reciclate în aria literaturii (cum s-a întâmplat în celălalt plan – cel al poeziei – cu produsele nepăsării suverane stănesciene). E suficientă o cantitate anume de fapte bine mişcate şi de amănunte oferite simţurilor pentru ca la structura ce se naşte de la sine să poţi adăuga ce-ţi trece prin cap, să deschizi zeci de paranteze în ecluză, să deliberezi în evantai, să schimbi la întâmplare registrele stilistice şi tonalităţile, să-ţi expui pe larg – direct sau prin procură – teoriile literare, oricât de hazardate, să-ţi ostoieşti virtutea eseistică sub acoperirea faldurilor ficţiunii.

Dumitru Radu Popescu nu se dă în lături să pună la îndemâna cititorului autoexegeza romanului pe care acesta tocmai îl citeşte, George Bălăiţă delegă un câine să compună un „poem filozofic“ şi pe un om al justiţiei să facă un splendid elogiu al melodramei care „face atât de bine la glande“.

*

Şi în romanul *Ucenicul neascultător* (1977) – proiectat ca prim volum al unei trilogii – sunt scoase în faţă procedeele, nu altele decât cele din *Lumea în două zile.* Vorbind fie prin gura unuia dintre numeroşii naratori, fie direct şi fără să mai ia în seamă convenţia la care abia aderase, autorul

joacă degajat, cu cărţile pe faţă, comedia literaturii în faţa cititorului căruia îi strecoară iluzia confidenţei şi parteneriatului. O face chiar mai des decât în *Lumea în două zile*, în intervenţii pline de vervă, bogate şi de efect, care, la un loc, schiţează un soi de metaroman. Şi aici, George Bălăiţă mizează pe diversitatea „depoziţiilor“ şi, drept urmare, pe diversificarea unghiurilor narative.

În linii mari, romanul (cel puţin această primă parte publicată) e conceput ca o cronică a familiei Adam, redactată de ziaristul Naum Capdeaur, personaj ce reprezintă specia nobilă a scribului. Ca să poată scrie despre „faptele faraonilor“, adică ale neamului său, al Adamilor din Modra, el apelează la amintiri personale, la informaţii de la concetăţeni din Albala, de la rude, de la primarul Palaloga al unui sat vecin şi mai ales de la un artimonier pe numele său Artimon, la rândul lui cronicar al faptelor lui Naum. Sunt toate relatări haotice, contradictorii, nesupuse subiectului, cuprinse, la intervale mai mari sau mai mici de timp, de accese intratabile de exuberanţă imaginativă. Cu toate acestea, Bălăiţă are dreptate când spune într-un cuvânt lămuritor că „întregul se simte fără îndoială, dar numai ca o iradiaţie, ca o promisiune, ca o ameninţare, dacă vreţi“.

Focul încrucişat de relatări şi informaţii şi mulţimea spornică a vocilor narative, marile aglomerări de lucruri, gânduri, gesturi, cuvinte reuşesc să întreţină şi aici acea stare vibratilă deja cunoscută a prozelor nevrotice semnate de Bălăiţă. Dar se poate spune că simbolistica, alegorismul, intenţia parodică sunt în recul. Caracterele şi personajele iau contur şi schiţează o mişcare de roman tradiţional.

Întâi de toate, e vorba de existenţa unui erou întemeietor – Toma Adam, ţăranul viguros venit în Albala dintr-un sat de sub Muntele Ou –, apoi de istoria fiului său Visarion, care, într-o lume de activişti orgolioşi, înveninaţi şi fără scrupule (vezi

Dabija), capătă o maladivă şi dezumanizantă voinţă de putere etc. etc. Numeroase alte personaje memorabile se pot grupa în tipologii şi focurile de artificii şi excesele formale nu sufocă fondul uman.

Cu adevărat interesantă este însă, ca mereu la acest prozator, senzaţia de măreţie, de viaţă care trepidează sub presiunea faptelor mărunte descrise amănunţit şi insistent, cu precizia care face ca pânzele debordând de detalii ale vechilor olandezi să reverbereze suprarealist.

Cartea nu evidenţiază prezenţa unui plan şi a unei ambiţii constructive. Ea e alcătuită din opt nuvele cu un număr relativ mare de personaje cu apariţii constante şi cu altele, numeroase şi ele, convocate numai spre a ne face să ne bucurăm de miracolul diversităţii lumii. Greu de prevăzut, la un scriitor gata să deschidă la fiecare pas poarta lumii mirobolante a „realismului magic“, precizia şi vigoarea portretisticii, chiar dacă ştim că tocmai minuţia descripţiei realistice pregăteşte alunecarea în fantastic.

Câte o istorie se înjghebează în jurul fiecărui personaj din multele care roiesc în jurul nucleelor narative trecând de la o orbită la alta: Clara, mama Ana, Alexandra, Chirică Samca etc. Visarion Adam, fiul lui Toma (nepotul unui alt Toma, întemeietorul clanului din Modra), e activist de bază la Albala şi contribuie decisiv la „desăvârşirea“ colectivizării şi la distrugerea propriei familii. În ciuda bunelor intenţii şi a tăriei de caracter, el nu-şi poate ţine sub control voracitatea care încet-âncet se va instala la nivelul întregii burghezii roşii (devenite elita politică şi economică a României postrevoluţionare).

Rafael Finţi, fiul unui colonel, şi-a refăcut, printr-un stagiu de muncitor la Bicaz, dosarul spre a putea intra la Facultatea de Istorie. Cu gesturi studiate, dar agreabil ca toţi mâncăii, Rafael se desfată tot timpul cu *Alice* a lui Lewis Carroll

(după el, singura carte care merită citită). În schimb, Palaloga e tipul activistului format pe calapodul anilor ’50, viforos şi radical, corect în soluţiile morale şi care, în calitate de protector, îi recomandă lui Naum să scrie numai literatură pe înţelesul maselor, singura viabilă. Ca vajnic soldat al partidului, un alt activist, Ştefan Dabija, preferă să moară „pe teren“ decât să se plece forţelor oarbe ale naturii dezlănţuite (viscolul din 1954). El refuză să se adăpostească într-o casă ţărănească umilă şi murdară, unde nimeni nu-i ia în seamă funcţia. Bătrânului ţăran Toma i se dedică o biografie complexă şi o moarte măreaţă.

Sunt prinse în aceste istorii observaţii de interes sociologic ce ţin de metamorfozele „vremurilor noi“, de noile relaţii sociale de dependenţă şi supunere, de puterea de adaptare a ţărănimii izgonite din sate de colectivizare, care ocupă treptat majoritatea funcţiilor de partid, cotropind astfel spiritul şi regulile urbanităţii. O polemică subiacentă cu viziunile păşuniste sau cu cele catastrofice, cu noile clişee de gândire – nu altfel decât cele vechi, dar cu semnul schimbat – se deschide cu fiecare întâmplare semnificativă relatată de scriitor cu farmec şi haz.

Reflecţiile lucide ale autorului referitoare la procesele psiho-sociale ale unei Românii marcate neîndurător de fenomenul industrializării forţate sunt pe măsura puterii uimitoare a privirii lui mereu înfiorate de iarmarocul multicolor al vieţii. Aici, ca şi în *Lumea în două zile*, sensul romanului este doar sugerat de voluptatea pe care o pune scriitorul în relevarea nenumăratelor faţete ale lucrurilor şi fiinţelor şi, odată cu ele, ale lumii în ansamblul ei.

Teoretic, această atitudine afirmativă poate fi pusă în seama fie a unei vocaţii extraordinare a detaliului, fie a unei aversiuni reziduale faţă de tot ce trimite la monopolul dreptăţii, la unicitatea adevărului, la unilateralitatea soluţiilor şi la

maniheismul viziunii etice impuse ani la rând de ideologie artiştilor. Înclin să cred că e vorba mai curând de o astfel de reacţie mai greu de înţeles şi de evaluat ca atare, pentru că e relativ târzie, dar pe care o regăsim şi la alţi scriitori ieşiţi cu greu şi cu răni necicatrizate din obezile realismului socialist, o reacţie împotriva schematizării, a simplificării meschine şi grosolane a lumii, a proletarizării însuşirilor ei.

De altfel, diversificarea perpetuă şi în orice fel e principiul generator şi dominanta stilistică a romanelor lui Bălăiţă. Scriitorul pare să perceapă continuitatea ca pe un pericol mortal şi, aflat în conflict cu orice tendinţă de sedimentare, zgâlţâie neîntrerupt, ca atins de o formă de neurastenie a *déjà-vu*-ului, învelişul textului. Rezultatul este o orgie a variaţiilor, a schimbării imprevizibile a formelor redactării, a procedeelor romaneşti, a timpilor naraţiunii, a persoanelor verbale, a direcţiilor de apropiere de eroi şi de faptele lor, a tonalităţilor narative, a ponderii fanteziei, ironiei, aluziei, parodiei, comicului, grotescului, a evocării lirice, a realismului sumbru şi minuţios şi a fantasticului născut din el.

Ai senzaţia uneori că Bălăiţă, alergic la orice simptom de statornicie şi fixare, agasat de prezenţa implacabilă a factorului timp şi de regulile de neeludat în scris ale consecuţiei, ar dori ca toate aceste modificări din zona expresiei să fie executate şi mai repede decât sunt. Dacă s-ar putea, să se manifeste toate odată: o veritabilă nevropatie a simultaneităţii.

Scriitorul contrapune puterii lumeşti (politice şi sociale) acest soi de demiurgie a creatorului de literatură, capabil – simte el – de concomitenţă şi ubicuitate. S-a putut astfel avansa teza că romanele lui Bălăiţă ar reprezenta cel mai bogat inventar de procedee şi proceduri stilistice din proza românească. Sub această incidenţă, până şi dedublarea de către autor a personalităţii lui

Antipa-domesticul cu o nebănuită ipostază demonică, iraţională, tulbure, ni se arată a fi consecinţa aceleiaşi repulsii faţă de unicitate: „Vreau doar să arăt cum într-o singură fiinţă aceste două stări sunt active şi într-un echilibru relativ, care face tocmai farmecul speciei“. Farmecul speciei noastre pare a fi, iată, o temă importantă a pledoariei pe care o schiţează în subsidiar fiecare dintre romanele lui George Bălăiţă.

Totuşi, în pofida stării de agitaţie pe care o relevă şi ultima celulă narativă a textelor, ceea ce îi asigură autorului lor un loc în istoria prozei româneşti este un echilibru superior al distribuirii energiilor creatoare. Ov.S. Crohmălniceanu a remarcat că Bălăiţă ştie „cât să umple lucrurile, până ele fac perceptibil jocul scrisului, şi unde să se oprească spre a lăsa totuşi senzaţia plauzibilului, chiar când faptele ies din ţâţânile obişnuitului, căpătând o umbră fantomatică“. Pe cât sporesc dovezile ludic-ironice ale stăpânirii dezinvolte a tuturor formulelor, a tuturor clişeelor romaneşti şi a tipurilor de scriitură posibile, pe atât se străduieşte el să înlesnească „irupţia existenţei adevărate, luxuriante în concreteţea ei agresivă, tulburătoare“...

Interesant că şi atunci când precizia observaţiei devine impresionantă şi autorul trece cu brio proba de foc a prozatorului (care, orice s-ar zice, va fi mereu constrâns să „zugrăvească“ medii şi să închege destine), chiar şi atunci senzaţia de joc nu dispare. Scriitorul ne face cu ochiul în plină demonstraţie de rigoare şi temeinicie narativă, ceea ce împinge textul în zona, rareori încercată la noi, a burlescului. În fond, amestecul acesta inimitabil de graţie şi de forţă dă savoare cărţilor sale. Minuţia, concreteţea cotidianului, densitatea elementelor, precizia microscopică a desenului condiţionează, de altfel, alunecarea pe neştiute în fantastic.

Se reconfirmă în toate privinţele şi pe toate palierele textului faptul că îngheţarea într-o atitudine narativă îi repugnă cu adevărat prozatorului şi că numai virtuozitatea cu care e în stare să treacă de la seriozitatea extremă la joacă, de la derizoriu la fantastic, de la detaliul banal la mit îi poate da acel sentiment tonifiant al omnipotenţei, de care scriitorii au atâta nevoie.

Eugen Negrici

Ziua întâi

Totdeauna există un dram de nebunie în dragoste.
Dar există totdeauna un dram de raţiune în nebunie.

Nietzsche

1

Schimbarea petrecută cu câteva zile în urmă căpătă în dimineaţa de 21 decembrie o intensitate neobişnuită. Peste ţinutul acoperit cu mari zăpezi începuse să bată un vânt cald, un fel de băltăreţ caraghios a cărui putere era greu de bănuit. Farsa pe care intemperiile o pun la cale de câtva timp încoace nu era încă luată în serios. Iarna se vestise prea grea pentru ca totul să nu pară o glumă. Ziarele anunţau valuri de căldură, mase uriaşe de aer cald care s-ar aglomera deasupra emisferei boreale şi ar pune în încurcătură clima temperată a Europei, iar pe ecranele televizoarelor puteau fi văzute sloiurile de gheaţă mişcându-se lent între malurile mult lărgite ale Siretului şi Mureşului. Apa clocotind, spuma murdară şi un copil înfigând cangea în buşteanul cioturos.

Singur bătrânul August pălărierul, fără să creadă sau să se îndoiască, spunea: îmi închipuisem că, în sfârşit, avem o iarnă adevărată şi, când colo, apă de ploaie, dar se poate şi aşa, Iacubovici, striga, tocul ghetelor lui, cauciuc poros lovind cu măsură, aproape cu blândeţe platforma de scânduri acoperită cu scamă şi petice de postav şi capete de aţă roşie, cafenie, neagră, micile ochiuri de apă tulbure (zăpada adusă de clienţii lui) intrând încet în lemn, uscându-se greu în aerul jilav, Iacubovici, mă auzi ? Şi celălalt, Iacubovici, jos, ridicându-şi ochelarii în creştetul pleşuv, spatele încercând să se îndrepte deasupra maşinii de cusut, becul cu abajur de tablă (alb şi verde) legănându-se la capătul firului agăţat de scândura în care lovea

August, capul reuşind să se răsucească spre gura acelui fel de pod unde era rezemată scara: te aud. Şi August: atunci, spune, vezi? Văd. Lumina becului în lumina fumegoasă de iarnă şi umbra lui Iacubovici lungă până sub scara îngustă. Şi nu spui nimic, Iacubovici, ce crezi că aştept eu de la tine? Ce aştepţi tu de la mine? Ascultă, Iacubovici, dacă un român jumate bulgar jumate sârb ca tine, care a învăţat o groază de lucruri despre cum se fac pantalonii de la un evreu din Galiţia, nu ştie atâta lucru... Nu ştiu dacă ştie sau nu ştie, dar te întreb eu pe tine, August: tu ce câştig ai din filozofia asta?... Şi capul masiv, cu părul lung, alb de culoarea untului şi alb ca argintul şi moale căzându-i pe urechi, firul subţire lucios, privirea lui calmă, răutăcioasă, naivă şi atotcuprinzătoare, capul unui uriaş pe un trup scund şi firav, şi mai firav gâtul, capul clătinându-se mare şi greu, pământul pe umerii unui copil, un omuleţ caraghios, bătrânul August pălărierul şi un cuvânt, poate răspunsul pentru Iacubovici: nici unul!

Dar în dimineaţa întunecată, Antipa şi Felicia mai dormeau în patul lor, apa fierbinte gâlgâia în ţevile caloriferului, mirosurile nopţii umpleau odaia, oglinda străveche se aburea, licărul ei stins proteja somnul şi uitarea, când gheaţa Lacului Întins crăpă cu un bubuit înfundat şi peştii tresăriră în mâlul veşnic. Doi oameni care traversau, săniile lor şi cei patru cai se duseră la fund. După paznicul de la Fabrica de Cărămidă, care a văzut totul, acesta ar fi un semn sigur că dezgheţul nu era o glumă.

*

Somnul. Te desprinzi greu ai fost eşti departe adânc înfundat difuz nu are miros nu are culoare metamorfoză destrămare disproporţii pătrunderi respingeri ce este tare este şi moale şi vâscos transparent opac marginile în fumegare mijlocul pretutindeni morţii sunt vii timpul o licărire dintele

iese uşor părul curge unghiile se desprind fără durere muchiile pâlpâie adânc încet unduitor lunecă trece câinele este duşman calul mire casa năruită o prevestire apa grijă zborul plăcere fuga neputinţă timpul golul cădere fără aer gândul ascuns falduri forme luminoase creştere violentă expansiune rostogolire dorinţa stăpânind furia pofta... Încă eşti acolo. Ceva se întoarce la tine. Din adânc dinăuntru te ridici. Lumina luminează, dar mai eşti acolo. Veghea se întrupează, dar eşti încă acolo. Liniştea e în tine, frica în tine. Un picior se mişcă, o mână se mişcă. Sângele creşte. Aerul intră în tine. Încă eşti acolo, dar eşti şi aici. Sunete, zgomote din afară acum. Mirosul. Acolo impulsuri se pierd, se ascund, capul se răsuceşte încet, gura se deschide, muşchii se întind, oasele ascultă. Dar întâi în ochi se întâmplă ceva. Apoi în măruntaie. Trupul tău devine al tău, are greutate, primeşte şi dă. Eşti în lume. Acum se poate spune: pleoapele se mişcă, deschizi ochii, simţi perna caldă, cutele aşternutului, pielea este netedă, încheieturile umede. Mâna femeii întâlnind bărbatul. El nemişcat, dar viu, răsuflând adânc. Femeia începe ziua aşa: el la capătul degetelor ei. Atât.

*

Trezindu-se, Felicia aprinde lumina slabă de pe noptieră şi îl acoperă pe Antipa, dar el, din somnul lui, aruncă un picior peste plapuma de culoarea muştarului. Felicia îl priveşte. Este piciorul lui Antipa. Ea stă pe marginea patului şi în capul ei încă mai cobora scara şi în adânc nu dispăruse cu totul spaima din vis, dar punea stăruitor stăpânire pe ea mulţumirea că nu există nici o scară şi în adâncuri sunt numai pungi care trebuie golite. Afară este întuneric, din stradă nu urcă semnele dimineţii. Era ziuă, dar era şi noapte. O aşteaptă o zi grea. Răbdătoare, femeia se pregătea s-o întâmpine. Din această răbdare se iveşte puterea de

a duce totul la capăt. Asta ştii bine, trebuie. Neclintit, acoperit până sub bărbie, bărbatul respiră uşor şi egal în felul în care la iarmaroc sub un capac de sticlă Marc Antoniu doarme curajos şi nepăsător. Alături, regina Cleopatra. Sufletul lor nemuritor este un arc de ceasornic. Nimic în calma lui respiraţie nu prevesteşte Farsala, lume, lume, soarta unei regine şi bătălia de la vaterloooo, sus, sus, levitaţie şi moarte aparentă, încă astăzi şi mâine doi lei intrarea, un leu reducere pentru copii, studenţi şi gravide, urcă lume sus, numai doi lei. Felicia se mişcă fără zgomot prin odaie. Numai lumina slabă de lângă pat. Colţurile odăii într-un abur opac, patul în întuneric (pentru a ocroti somnul lui Antipa, Felicia a aşezat între cel adormit şi veioză ceva, pare o carte mare, un atlas, un album cu coperte groase). Din întâmplare, oglinda primeşte lumina, ciudat însă, nu în adâncurile ei metalice se arată asta, ci în rama de bronz ale cărei împletituri şi reliefuri palpită şi aruncă raze scurte. Dar pe Felicia bronzul ei şlefuit o atrage. Înainte de a deschide uşa care duce spre baie, ea se opreşte, se aşază pe taburetul din faţa oglinzii, nu se poate spune că vede ceva, dar se examinează îndelung. Cască, îşi trece mâna prin păr. Pe neaşteptate, priveşte spre fereastră. Nu se aude nimic, dar priveşte într-acolo. Perdelele nemişcate, întuneric şi linişte. Ce se întâmplă *dincolo*? Un claxon ţâşnit parcă de sub tălpile ei şi duduitul unui motor greu o liniştesc. Oraşul era poate de mult treaz. Geamurile zăngăneau uşor şi acum zgomotele înfundate neîntrerupte vin de jos, din afară. O coloană de maşini. Privind din nou spre patul în care dormea Antipa. Vorbele bătrânului August pălărierul: dar bine, Felicia, eşti ca şi fiica mea şi îţi pot spune, pot râde şi te pot dojeni, mă vezi, te uiţi la mine? Pot îmbrăca haina şi ghetele unui copil, dar nu unul prea gras, nu vreo odraslă de barosan sau vreunul dintre păcătoşii care se îndoapă toată ziua sub masa din

bucătărie cu pâine, cu unt şi cu miez de nucă, şi ia te uită ce pălărie îmi trebuie, nu se găseşte măsura mea, trebuie să merg cel puţin o dată la trei ani în Brobdingnag să-mi cumpăr una, fiindcă mie nu eu îmi fac pălăriile, mai mult de-o oală de noapte turtită nu-mi iese niciodată, dar asta nu trebuie s-o ştie clienţii mei, cu toate că de multă vreme nu mai fac altceva decât să curăţ şi să calc pălării vechi, cine-şi mai face astăzi o pălărie *de comandă*, dar cine mai ştie că se poate face aşa ceva? Aşa că îţi pot spune, am două fete, una-i mai mare decât tine, şi băiatul meu cel mic are aproape patruzeci de ani, încât înţelegi, Felicia, că aş putea avea dreptate, ascultă: nici nu-i vorba de o minciună, nu este altceva decât o ciudăţenie, ceva ca o spirală sau ca o virgulă sau ca o zvâcnitură a firii lui. De ce ar trebui pedepsit pentru asta?! Şi Felicia: dar eu nu pedepsesc, eu spun că este o minciună cât el şi cât toată viaţa lui de mare şi că o înghit fără să clipesc şi că nu vărs, eu asta spun. Şi bătrânul August: iar eu spun că o minciună atât de mare nu există!

*

Îmbrăcată, fără palton, în picioare lângă masa din bucătărie, Felicia îşi bea cafeaua. O ceaşcă mare, faianţă ieftină, un iepure cu pantaloni golf bea şi el cafea sub smalţul ceştii, într-o ceaşcă asemănătoare. Coloana de maşini a trecut, rămâne o rumoare, o viermuială sonoră. Fereastra înaltă şi îngustă este întredeschisă. Din caloriferul instalat sub pervaz picură apă într-un borcan de sticlă. Compot de prune. Ce i se păruse nu demult o ameninţare, ceva venind de afară, acum se adeverea, o blândă confuzie de sunete şi umbre, şi asta, fără îndoială, din cauza vremii care se cam schimbase în ultimele zile, dar de Crăciun va ninge după datină, trebuie, iar de Anul Nou va sufla crivăţul, trebuie. Crăciunul? Dar asta e mâine, chiar mâine! O umbră urcă pe faţa ta, un asalt tăcut şi greu de înlăturat, nu te împotriveşti, nu accepţi,

te închizi, asta se poate spune, dar nu este de ajuns, de la Antipa ai căpătat totuşi ceva, un anumit aer batjocoritor, chiar dacă batjocura sau ce-o fi asta înseamnă la tine altceva, dar cei care te văd pot spune, aşa cum au auzit sau au citit în cărţi : se întâmplă cu doi oameni care trăiesc o vreme împreună încep să aibă ticuri comune, ba şi fizionomia lor etc. Dar tu aşezi cu mare grijă, cu o precauţie de neînţeles ceaşca pe colţul mesei, te apropii de fereastră, o deschizi mai mult şi, în timp ce striveşti între dinţi o boabă de cafea prăjită (uitată strecurată scăpată la măcinat, ajunsă în ceaşca ta şi simţită pe limbă o dată cu ultima gură de cafea, şi ceva zaţ în acest adio, şi plăcerea dinţilor înfigându-se în boaba amăruie pe care apa fiartă n-a reuşit s-o înmoaie), te apleci în afară, dispreţuitor să fie semnul pe care îl faci cu mâna? stând astfel acolo, încerci să simţi ce se petrece, dar, în afara ceţii umede şi întunecate care vine spre fereastra luminată în mari goluri opace, nu simţi nimic. Da, oraşul s-a trezit de mult, dar mişcarea lui cunoscută este pierdută în ceaţă. Lumina lămpilor publice, altfel rece şi pătrunzătoare, abia dacă se ghiceşte ca un impuls nestatornic, difuz. Ceaţa intră în ochi, este biciuitoare, usturã, dar prin asta ştii că este dimineaţă, că nu te doare nimic, te mişti uşor, în curând vei coborî scările, vei merge prin aerul umed şi rece. Va fi bine. Este bine. Închizi fereastra, îmbraci paltonul, stingi lumina şi stai o clipă nemişcată în întuneric. Linişte. O uşă trântită undeva pe aproape. Deschizi ferindu-te, ca mai înainte, să faci zgomot, ieşi, bună dimineaţa, îi spui unei doamne bătrâne, care trece pe lângă tine cu două sticle de lapte, urcă, priveşte în urma ei. Şi, înainte chiar de a începe să cobori, tu te retragi, dispari treptat în surâsul vostru candid şi obscen, eternitatea voastră ruşinoasă şi îmbietoare, marea voastră putere, începutul nostru, răutatea şi răbdarea voastră invincibilă, surâs, da, o schimbare

a feţei şi un cuvânt caraghios şi demodat, dar ceva la fel de rar şi neînţeles ca şi existenţa animalelor nobile şi furioase şi unice care trăiesc în oceane sau în pădurile nestrăbătute, imaculate şi tragice în orbirea lor, şi pe care le poţi urmări o viaţă fără să ai măcar şansa nu să le atingi cu glontele sau cu harponul tău, asta încă ar fi ceva, dar să le vezi sau să le auzi sau să le miroşi urma cu nările tale deschise pentru asta încă în uterul matern.

2

Antipa era treaz pe când Felicia se mai mişca prin casă, dar rămase nemişcat sub plapumă. Nu era lenea, era ceva care semăna oarecum cu un contract, nu existau hârtii scrise şi martori, dar părţile îl respectau cu sfinţenie fără ca ele însele să fi vorbit vreodată despre cauza sau scopul acestuia. Nici un contract adevărat însă, oricât de apăsător ar fi fost el, nu ar fi putut tulbura plăcerea oaselor şi muşchilor şi tendoanelor lui Antipa în dimineaţa întunecată de 21 decembrie, în patul lui cald, singur după plecarea Feliciei, nemaivoind să doarmă, nefiind obligat să coboare. Clipeşte, cască, se întinde, mormăie. Poate să adoarmă din nou, poate rămâne cu faţa la perete, poate sări în mijlocul odăii, este regele acestei zile şi se află abia la începutul domniei. Şi, în acest timp, Felicia, în încăperea cu mulţi funcţionari, descuie sertarele biroului şi picioarele ei ies din cizmele cu fermoar galben şi intră în papucii de pâslă. Degetele făcându-şi loc şi încălzindu-se treptat, mulţumindu-se cu viaţa lor de degete scurte, întrebându-se totuşi dacă este pierdut orice prilej de a mai creşte cu câţiva centimetri. Antipa rânjind sub plapumă, hotărându-se să mai doarmă o oră, hotărându-se să se dea chiar acum jos din pat. Răsucindu-se pe o parte. Întunericul scade. Lumina vine greu. Piedici şi capcane peste tot, dar, ca într-un vechi spectacol de teatru caraghios şi burduşit cu emoţii convenţionale, în ferestre se face ziuă. La fel de încet ca şi creşterea apei în cele patruzeci de zile ale potopului. Nu trăieşti un sentiment anume, dar o stare emoţională moderată, cum ar spune Paşaliu, te face să spui cuvintele binecuvântate: mă simt bine. Pare simplu, spune Paşaliu, dar un om tânăr şi lucid nu dă drumul oricând şi oriunde la tot felul de cuvinte. Dar

Paşaliu ştie oare că în anumite, zile de toamnă, după-amiaza, rece şi senin înainte de amurg, curat şi înalt şi limpede, se pot privi într-un anumit fel nişte rufe întinse pe sârmă într-o curte la marginea oraşului, să miroşi pânza udă în care plesneşte vântul şi apoi să intri în casă şi să-ţi ungi o felie de pâine cu miere şi să torni lapte într-o cană şi după asta să nu mai dai doi bani pe dicţionarele şi toate hârţoagele nemţeşti şi englezeşti ale lui Paşaliu? Cum se poate vorbi pe înţelesul tuturor despre asta? Dar despre dimineaţa zilei de 21 decembrie?

Antipa se dă jos din pat, amândouă picioarele o dată peste marginea patului. Furnici şi nisip în genunchi şi de-a lungul coastelor. Fără Antipa, patul este mult mai larg. Nu este nevoie să aprinzi lumina. Peste pijama îmbraci un halat de finet, este cald, prea cald în odaie, dar halatul ăsta îţi place, el îţi face viaţa mai uşoară. Câţiva paşi mari, o întoarcere bruscă şi apoi în picioare, capul căzut în piept, mâinile înfundate în buzunarele halatului. Antipa ascultând un marş vesel. Ritmul se auzea bine, venea nu de departe, trecea ca printr-o sită specială prin pereţii subţiri de beton. Şi acolo unde se cântă este dimineaţă, dar puţini ştiu asta. După felul cum Antipa se apropie de noptieră (micul bec de sub abajurul verzui stins de Felicia, mişcarea ei tăcută şi felul în care împiedică întrerupătorul să facă zgomot atunci când bărbatul doarme), după aerul răutăcios al feţei lui care în lumina tulbure din încăpere se lungeşte şi se îngustează (Muedin, văzându-l, ar striga: chipul lui Anghel, dar Muedin este, cum ar spune Paşaliu dacă l-ar cunoaşte, fire uşoară, înclinată spre vis şi fantasmagorie, dinspre partea mamei, ai lui au fost cărturari şi piraţi de coastă în Dodecanez, cu toate că el nu ştie azi altceva decât să umble cu căruţa lui cu răsaduri, sape, foarfeci şi târnăcoape şi să primească în nas aerele împuţite ale măgarului Samson şi să strige după fetele îmbrăcate în pantaloni de trening murdari de noroi, decoloraţi şi roşi în genunchi şi

la spate unde stau întinşi pe buci, sub fustele scurte de stambă, mişcaţi-vă mai repede, putorile dracului de scârbe, aşa că Muedin se poate înşela şi nici să-i pese de asta, el spune şi se duce grăbit, fiindcă sunt multe de făcut şi seara, în timp ce îşi bea ceaiul de mentă, comentează într-un caiet gros întâmplările zilei în versuri largi, perechi de rime caraghioase încărcate de nostalgia unor locuri şi întâmplări neştiute, lasă-ne, Muedin), aşadar, după înfăţişarea şi mişcările lui Antipa din această clipă, s-ar putea spune că el îndeplineşte un ritual. Pe noptieră se văd acum bine un termometru, două tablete albe, o ceaşcă în care ceaiul pare negru-vâscos, o pipetă şi o sticluţă înfăşurată în hârtie neagră pe care este lipită o etichetă cu chenar roşu: scrie ceva acolo. Totul pe o tavă nichelată. Antipa ia tava. O ridică până aproape în dreptul ochilor. O aşază la loc. Înclinându-se uşor, o mână la spate, el apucă ceaşca, trei degete şi încheietura lucrau cu atenţie şi delicateţe, dacă nu cu un fel de respect. Cu paşi măsuraţi, aproape solemni, el se apropie de ficusul care trăia într-o ladă de lemn de forma unei piramide retezate, pământ adus din grădina lui Anghel de la Dealu-Ocna, pregătit de Muedin în aşa fel încât planta care se va hrăni din el să nu mai aibă o sută de ani nevoie de altceva decât de apă. Antipa toarnă la rădăcina ficusului ceaiul din ceaşcă. Aşază ceaşca goală pe tavă. Ia termometrul, îl scutură, se încredinţează că mercurul a scăzut la zero, îl bagă în tocul lui de carton şi tocul îl pune într-un sertar. Sertarul îl încuie, dar lasă cheia în broască. Celor două tablete le dă drumul în buzunarul pijamalei. Avea acum în mână sticluţa şi pipeta, se îndreaptă, ezită, se întoarce, răsuceşte cheia sertarului şi le aşază pe amândouă lângă termometru. Din nou pocnetul sertarului, cheia răsucindu-se. Ceaşca în mijlocul tăvii, tava pe antebraţul lui Antipa, aşa cum trec chelnerii printre mese. Înainte de a deschide uşa, se întoarce uşor, oglinda îl primeşte, adâncul ei era

fumuriu, rare sclipiri, greu şi nestatornic ca mercurul. Capul lui Antipa, răsucindu-se brusc, împotriva aşezării sale, parcă ar privi acum printre picioarele lui larg depărtate, gura i se strâmbă, face o tumbă, tava la locul ei şi apoi semnul cunoscut: policarul strecurat între următoarele două degete strânse şi încovoiate.

*

Antipa în baie. Din globul mat, înşurubat deasupra chiuvetei se împrăştie o lumină puternică, aerul este cald, uscat, miroase a ceva cu care Felicia se dă dimineaţa înainte de plecare. Ceva inconsistent, plăcut, trecător. Cine a spus asta: din îngrijorarea Feliciei se naşte în tine o sănătate robustă, minciuna ta este la fel de fertilă ca şi dragostea ei pentru adevăr? Bătrânul August pălărierul? El! Antipa ia dintr-un cârlig înfipt în uşă extensorul cu gume şi îl întinde de câteva ori. Inspiră adânc pe nas, dă afară aerul pe gură şuierând cu putere. Vesel? Priveşte în palma întinsă cele două tablete: piramidon şi antigermin. Domnul Piramidon este un ins grav, plin de importanţă, sfărâmicios, lipsit de umor, dar cu multe relaţii, în tinereţe se numea domnul Bayer şi avea faimă de mare voiajor, un craidon şi jumătate. Purta canotieră ca Maurice Chevalier, fuma trabuc şi juca mult, câştigând rareori. Dintr-o carte aflată în raft, domnul Bazedow ivindu-se surâzător, ciolănos, cu imensa lui coamă albă nepieptănată, murdară, pelerina peticită umflată de vânt. Un cerşetor, poate domnul Piramidon să-i zvârle un ban în pălăria ruptă, dar mai mult nu, nici măcar o privire sau un gest de compasiune. Antipa aruncă în closet cele două tablete şi trage apa. Ascultă vuietul ei şi începe să se spele pe dinţi. Pasta are un gust amestecat: acru-înţepător, săpun şi mentă la un loc.

În cada albă, foarte curată, un gândac negru răsturnat pe spate bate aerul cu picioarele lui

subţiri, strâmbe, păroase, inelele moi palpită, o viaţă îndărătnică şi obscură sub crusta întunecată. În urmă cu mulţi ani, un copil lăsându-se pe vine şi o femeie cu şorţ înflorat ţinând mâinile în şolduri şi spunând: dacă pui mâna pe dihania asta, îţi put degetele o săptămână. Papucii ei împletiţi din papură, mişcarea piciorului în timp ce strivea gândacul, scârba şi satisfacţia de pe obrazul ei. Antipa dă drumul la robinetul cu apă fierbinte. Din jetul puternic se împrăştiau aburi. Stomacul lui Antipa contractându-se ritmic. Gândacul negru are parte de o moarte frenetică. Plutind încă pe valul de apă clocotită, elitrele i se desfac fără împotrivire aproape cu graţie, antenele rămân în urma lui. Supt în cele din urmă cu violenţă de gura canalului. Aplecat deasupra chiuvetei, Antipa aşteaptă. Dar nu se întâmplă nimic. Te poţi bărbieri, poţi face duş, te poţi gândi la pâinea prăjită şi la feliile de şuncă ieşind pe jumătate din scrobul fierbinte. Numai amintirea mirosului îţi umple gura cu apă. Scuipi şi îţi săpuneşti faţa.

*

Ce mai este de făcut? Ziua se află înaintea ta, dar şi sub picioarele tale, destul de albă pentru a reuşi tu însuţi să te vezi pe tine în casa ta. Îmbrăcat cu ceva uşor, flanelat, deschis la culoare, Antipa vine din bucătărie. Nu se poate spune că nu-ţi place traiul bun, îi spune câteodată Felicia. Atât cât pot, răspunde Antipa, chestia e ca nimic să nu-mi amintească de o cursă de fond. Din câte ştiu eu, ai fi un bun fondist, spune Felicia. Antipa ridică din umeri. Uneori, mai ales duminica dimineaţa, ei discută aşa ceasuri întregi. Un fel de unde dai şi unde crapă, îi spunea Antipa bătrânului August pălărierul, şi acela: eu cred că nu-i uşor să crape unde trebuie, şi Antipa: mare forfotă de înţelepţi în lumea asta...

Ou, şuncă, pâine, gogoşari în gura lui Antipa. Ultimul gust îl dă gogoşarul. Înghiţi totul. Pari

nehotărât în mijlocul încăperii. Poate vei trece dincolo, unde sunt cărţile: acolo este o cameră de lucru în care nimeni nu lucrează. Un perete acoperit cu cărţi, rafturi înguste, înalte până în tavan, o masă, o lampă cu picior şi un fotoliu adânc, gros, tăcut, o piesă veche îmbrăcată în piele întunecată, un lucru de preţ, un obiect care se mai vede azi doar prin unele case memoriale. Aici se odihnea în rarele lui clipe de răgaz maestrul. Fotoliul este un dar din partea profesorului Baroni. Ia-l, vezi ce mai poţi face cu el, pielea ţine încă o sută de ani, pe dedesubt trebuie umblat, dar nu-ţi lua un cârpaci, caută şi găseşte un meşter care a mai văzut aşa ceva măcar când i-a dus acum o sută de ani cu şcoala lor de ucenici la vreo expoziţie sau mai ştiu eu unde. Meşterul a fost găsit pe strada Catolică, un vecin al tatălui Antipa, o mână de aur şi un gâtlej de mitropolit, spunea bătrânul August care-l cunoştea de peste treizeci de ani. August pălărierul privind fotoliul urcat cu chiu cu vai sus: pentru ca să ţii aşa ceva aici ar trebui să dărâmi peretele din mijloc, iar Antipa spunând: mai bine fă-mi rost de un meşter, şi August râzând încet şi fără răutate: îţi trebuie întâi un meşter să-ţi facă o casă pentru lucrul ăsta, şi Antipa dând târcoale fotoliului şi trecându-şi palma peste pielea uscată şi decolorată şi trainică, şi tatăl Antipa lovind spatele lat de piele cu un deget întors cum ai lovi o şină de fier sau un arbore scorburos şi spunând gânditor: bună marfă, foarte bună, eu cred că ai putea scoate de aici câteva perechi de cizme şi nişte bocanci de munte, şi Antipa umblând fără încetare cu palma peste braţele imense acoperite cu piele şi ducând apoi palma făcută căuş la nas şi mirosind îndelung, şi bătrânul August pălărierul: asta-i ca şi cum ai umbla în pielea goală cu un cilindru de gală pe cap, şi Felicia aducând ceştile cu cafea pe o tavă ovală care seamănă cu un biscuit. De multă vreme, Antipa adună cărţi pe care le aşază în rafturi. Sunt săptămâni şi luni când

nu întinde mâna să ia o carte, urmate de zile şi nopţi când citeşte fără întrerupere, face sublinieri cu creionul, notează într-un caiet gros sau pe mici bucăţi de hârtie pe care le aruncă în sertare. Scrisul lui, când mărunt şi ordonat, când larg, neîngrijit, ascuţit sau rotund, aplecat în stânga sau în dreapta, rândurile îndreptându-se abrupt în jos sau dimpotrivă, urcând cu un fel de veselie spre colţul din dreapta al foii de hârtie, o, spune Felicia (bătrânul August pălărierul ascultă), închipuie-ţi, unchiule August... nu sunt unchiul tău, sunt August... închipuie-ţi, unchiule August, văd pagina, Antipa până peste cap în fotoliul lui pentru care lasă şi patul, şi mâncarea şi cu picioarele pe calorifer, văd pagina nu fiindcă am vrut numaidecât s-o văd, dar am trecut pe lângă el, aveam treabă în balcon şi am văzut pagina 252 şi după două ore trec din nou pe balcon, el aplecat deasupra cărţii, şi văd tot pagina 252, ce faci aici, spun, şi el, citesc, mă perfecţionez acum într-o metodă americană de citire rapidă, poţi ajunge să citeşti o pagină într-un timp la fel de scurt cu cel pe care-l foloseşti ca să întorci pagina, şi tu la câte pagini pe oră ai ajuns deocamdată? eu, spune el, sunt începător, nu ating decât o sută cincizeci pe oră, şi vrei să spui că în ultimele două ore ai citit două sute de pagini? am întrebat, şi el, privindu-mă în albul ochilor, două sute zece, spune, două sute zece? spun, şi el, fără să clipească, dar aşa ca un elev vinovat, cam puţin, spune, dar mă perfecţionez, mai aşteaptă tu vreo câteva săptămâni şi-ai să vezi ce cap pot să am, o, unchiule August, crezi că o bucată de cer s-a rupt atunci ca să acopere minciuna şi casa în care ea clocea alte minciuni? Şi August pălărierul, bătrânul caraghios abia stăpânindu-şi râsul: dar bine, Felicia, iubita mea fiică şi prietenă, de unde să cadă o bucată de cer? dacă ar fi după mine, Antipa nu e mai păcătos decât îngeraşul trandafiriu şi îngropat în nori pe capul căruia îşi sprijină

Dumnezeu talpa, şi Felicia strigând: o, ce minciună, ar trebui să nu te mai văd, să nu-ţi mai spun nimic. Şi aşa am să fac. Coborând în salturi scara şubredă, gata să-l răstoarne pe bătrânul Iacubovici, care se afla chiar atunci lângă uşă. Venind peste câteva zile bune, bună ziua, domnule Iacubovici, urcând sprintenă scara şi, în timp ce pune pe colţul mesei lângă fierul de călcat un pachet legat cu o panglică îngustă, albastră: unchiule August, ţi-am adus nişte pişcoturi, n-ai dat de trei zile pe la noi, nu crezi că e cam mult? Coborând apoi liniştită, deasupra capului ei plutind o stea minusculă.

3

Vrând să păstreze gustul dulceag al gogoşarului şi aroma cărnii lui vegetale ţinute încă din toamnă într-un amestec misterios pe care Felicia singură între femeile care trăiesc pe planetă îl cunoaşte, moştenit ca o facere de vrăji sau ca un descântec, limba lui Antipa rămâne lipită de cerul gurii. Un cer problematic sub care lumea este doar un plescăit de limbă. La început a fost papila gustativă, cum spune bătrânul ramolit Baroni. Lumina însă nu mai venea dintr-o zi de decembrie. Şi deodată Antipa vede: fereastra acoperită până aseară cu un strat gros de gheaţă (vânturile neaşteptate din ultimele zile înmuiaseră oarecum, e drept, gerul şi pe alocuri, spre mijlocul zilei, marile troiene de zăpadă începeau să semene cu zahărul care se topeşte într-un lighean, dar nopţile erau reci şi îngheţau totul la loc, iar fereastra prin care privea acum Antipa era ca şi apa Lacului Întins, încă din noiembrie îngheţată: de bună seamă, fiindcă întreg peretele era aşezat spre nord, câteva sute de ferestre şi balcoane) geamul aşadar era invadat de un şuvoi lent de apă, dâre şerpuitoare scurgându-se pe pervaz şi de acolo lunecând pe perete. Înainte de a se culca, aproape de miezul nopţii, Antipa ridicase perdeaua şi încercase să privească afară. Dar trebuia pentru asta suflarea unui animal cu sânge fierbinte. Şi acum? Un miros de apă leşioasă pătrundea în nări. Toate simţurile omului se trezesc deodată şi începe pânda. Din afară, lumina vine ca un lapte irizat. Antipa trece în odaia alăturată. Acelaşi lucru. Nu deschide uşa care dă în balconul îngust. Se ghemuieşte în fotoliu. Vedea de acolo prin pânza subţire de apă ceaţa spărgându-se în nişte pâlnii uriaşe deasupra străzii, după cât se părea. Nu era cenuşie, era ca o spumă luminoasă, ca un abur, ca

un nor paşnic. Apa picurând pe caloriferul încins. În odaie, căldura uscată, sufocantă. La intrarea în atelierul bătrânului August pălărierul, pe bucata de perete coşcovit dintre vitrină şi uşă există, încă dinainte de război, o oglindă concavă. Ea măreşte şi deformează, din capul tău face un ou uriaş, crăpăturile adânci, viclene şi caraghioase sunt ochii şi gura ta, coama unsuroasă şi încâlcită de deasupra, părul tău, trupul îţi este schilod, labele umflate, palmele uriaşe, braţele subţiri. N-ai decât să stai la un pas de drăcia asta, să te apleci puţin înainte şi poţi muri de râs. Este una dintre distracţiile vechiului oraş Albala. Încă şi azi, bucuria copiilor. Cu toate că e afumată şi ruginită. Ar trebui scoasă de aici, spune câte unul, dar n-o scoate nimeni. De ce s-o scoată? spune bătrânul August pălărierul. Nemişcat în fotoliul său, Antipa îşi simte capul modificându-se, creşte, se ascute la un capăt, se turteşte la celălalt, este uşor, umplut cu paie, pomeţii se întind, se umflă, poate să pară ciudat şi neverosimil, dar acest om modificat stă acum pe trotuar aproape de uşa bătrânului August şi vede în şmecheria aceea de la circ înşurubată în perete un om ca toţi oamenii, Antipa, aşa cum îl ştie şi îl vede toată lumea. Cum? Antipa îşi pipăie obrazul, îşi caută nasul, dar asta o face prin somn, fiindcă acum el doarme, a adormit în adâncul fotoliului Baroni. În casă aşa i se spune acestui obiect: fotoliul Baroni. Antipa mai spune într-un fel: sanctuar. Mincinos, spune Felicia. Şi tatăl Antipa: câtă piele au băgat ei aici, nu s-au zgârcit deloc.

Antipa visează un zid alb orbitor, soare, auzea deasupra lui ceva ca bătaia aripilor unei păsări, dar nu vedea pasărea, era acum este în casa lui Anghel la Dealu-Ocna, vede cactuşii pe fereastră şi îl vede pe Anghel mort, cu gura strânsă şi nasul vânăt, în patul lui îngust de lângă perete, măgarul lui Muedin jumătate în casă, jumătate afară cu capul băgat în traista de ovăz face o baligă aurie pe care

se năpusteşte un roi de albine, Muedin nu mai înalt de trei palme face tumbe printre picioarele măgarului mirosit de o căţeluşă roşcată, Antipa se duce lângă Anghel şi gura lui spune aproape de gura mortului: am ştiut-o, pe asta am ştiut-o demult, dar te trezeşti odihnit, caşti, zâmbeşti, un miros de scorţişoară şi frunză de dafin, zgomotul apei năvălind în pâlnia closetului la etajul de sus sau la etajul de jos. Bine. Antipa sare sprinten din fotoliul Baroni. De pe masa pe care se află de-a valma cărţi şi ziare el ia o foaie de hârtie (certificat medical, spaţiile goale completate cu cerneală roşie, numele lui). Împătureşte hârtia, o pune într-un portmoneu subţire, deschide uşa unui dulap în trei canaturi, luciul furnirului întunecat, bagă portmoneul în buzunarul interior al unei haine în carouri. Miros vag de naftalină şi camfor. Apoi începe să se îmbrace, nu se grăbeşte. Pantalon gros, flanea de lână, o haină făcută dintr-o stofă deasă şi ţeapănă ca dimia. Trece în hol, încalţă şoşoni de pâslă neagră. Pensionari li se spune. O haină lungă, căptuşită cu blană, fularul de două ori în jurul gâtului, sub gulerul de blană cenuşie. Căciula trasă peste urechi. Haina asta nu seamănă cu nimic, spunea profesorul Baroni, nu este o haină de blană, este o haină blănită, nu-i o blană carevasăzică, parcă ar aduce, când îl vezi cu mâinile în buzunarele ei adânci, cu un argat care a găsit o oală cu galbeni sub podeaua grajdului. Ce-i cu haina asta? l-a întrebat într-o zi Iacubovici pe bătrânul August, şi August: haina lui Antipa? Şi Iacubovici sugând un cub de zahăr în timp ce sorbea din ceaiul fierbinte: doar nu a prinţului Dolgoruki. Şi tot el, privind prin vitrina în care se puteau vedea pe rafturi de polistiren pălării vechi şi mai noi bine călcate, panglici late sau înguste şi atârnând într-un fel de cleşti de lemn, ca nişte steaguri în bernă, două perechi de pantaloni ou de raţă şi cafea cu lapte şi aşezate, s-ar putea spune cu un anumit respect sau aşa cum în case stau la loc

de cinste cele mai preţuite fotografii de familie, trei cartoane mari, albe pe care desenaţi în culori vii se aflau bărbaţi tineri, înalţi şi slabi, fiecare purtând pantalonul ideal, această invenţie nemţească nepreţuită care a pus în sfârşit capăt huzurului roman, Iacubovici, aşadar, încercând să-l vadă pe Antipa, uite-l, trece în haina lui greoaie şi caraghioasă: ţi-l aduci aminte pe prinţul Dolgoruki în nouă sute cinşpe când a coborât din trenul imperial în Gara de Nord, blana lui şi căciula? iar bărbatul August pălărierul: ţine foarte cald şi nu l-a costat mare lucru. Şi Iacubovici: n-are nici un chichirez. Şi August chicotind sus pe platforma lui de scânduri: cum n-are, dacă ţine cald?

Antipa iese. Încuie cu mare grijă uşa, de două ori broasca Yalle, de două ori cu cealaltă cheie care seamănă cu un cârlig mare. Se propteşte apoi în clanţă, împinge cu umărul: trebuie să fie sigur că uşa este într-adevăr închisă. Urechea lui rămâne o clipă lipită de lemnul uşii. Dincolo, în holul întunecat, se simte o mişcare şi se aude apoi zgomotul foşnitor şi dur în acelaşi timp, aspru, sacadat pe care îl face un câine atunci când scurmă cu labele din faţă, ca un hârciog, pământul de sub pragul casei. Şi ceva asemănător scâncetului unui copil. Putea fi tot câinele. Şi chiar era. Dacă Eromanga, căţeluşa roşcată, corcitură de pechinez cu autohton, un fel de pisică cu cap de maimuţă, era într-adevăr un câine. Antipa clatină capul, mai încearcă o dată uşa. Nu se poate afară, Eromanga, e frig.

4

Antipa, spune Felicia, ar fi trebuit să ieşi azi. Ochii ei cercetându-l cu atenţie, încercând să ascundă asta. Ar fi trebuit să ieşi, ştiu, eşti mulţumit că ai reuşit totuşi să te dai jos din pat, încă e bine. Privirea ei cercetându-l cu atenţie, trecând apoi la cuier, mergând spre picioarele lui şi spre picioarele cuierului. Acolo, şoşonii de pâslă, boturi negre, animale de baltă sau păsări cu ciocul lat, nişte mâncătoare de peşte. Dar, dacă ieşeai, Antipa, vedeai minunea, stai şi te uiţi şi nu înţelegi şi îţi place, apa curgea în rigole, valuri tulburi şi, zău aşa, vesele, ţii minte cum ne-am descălţat astă-vară când cu ploile şi eu am trecut strada cu pantofii în mână, mirosea a pepene şi a castraveţi şi a fum, spune Antipa, am fost cu Iulia şi cu Zvetlana pe terasa hotelului, spune Felicia, nu se putea să nu mergem, trebuie să vezi, şi am văzut gheaţa lacului crăpată într-o mie de locuri şi se topea aşa ca untul în tigaie şi un şlep printre gheţuri şi pe dealurile astea uite aşa bucăţi mari de pământ negru, aburii ieşeau din el şi în partea muntelui o fumegare grozavă şi bubuitul torentului, cum să nu vezi?! Privindu-l cu atenţie, cercetându-l, nereuşind sau poate nevoind să mai ascundă, dar zâmbind. Când s-a întâmplat asta? Dimineaţă, când am plecat, era încă zăpadă mare, nu vedeam mare lucru din cauza ceţei, dar zăpada era zăpadă, călcam în ea, şi acum abia e trecut de zece, şi să vezi ce încurcătură, ce schimbare, cum să-i spun altfel?

În holul îngust, slab luminat, ea îşi descheie nasturii mari de metal. Degetele ei mişcându-se îţi amintesc degetele femeii care-şi înfige un ac strălucitor în cocul greu, uşor căzut poate din cauza umezelii din sala de cinematograf. Obrazul femeii, mersul, un singur gând al ei îţi vor rămâne

pentru totdeauna necunoscute. Cu toate că ai putea bănui câte ceva. Dar în groapa în care te pregăteai să-ţi găseşti un loc (nu lei, ci şobolani sub scândurile lungi şi murdare ale duşumelei, valuri de coji de seminţe, mirosuri umede colcăitoare, graba cu care se scot hainele groase, murmurul confuz al mulţimii, ameninţător şi tandru, trupurile aşezându-se în scaunele de lemn cât mai bine, comod, sigur ca pentru o şedere îndelungată, astfel se întâmplă şi în scurtele voiajuri de vară când camerele închiriate se umplu cu lucrurile vilegiaturiştilor şi aerele lor de stăpâni), în încercarea ta disperată şi caraghioasă, nebăgată de nimeni în seamă, de a face exact ce fac ceilalţi, tu, Antipa, ai descoperit degetele femeii care îşi înfige un ac strălucitor în cocul greu. Ai devenit pe neaşteptate o persoană importantă, firea ta nestatornică te ajuta. Mişcarea degetelor lungi ale necunoscutei era o încercare şi un scop. O mare energie trezindu-se în tine. Dar se făcuse întuneric. Vorbe: atâtea lucruri ne rămân necunoscute. Dar şi azi mai primeşti mesajul nedesluşit al celor zece degete lungi. Ai tu şansa să-l descifrezi vreodată? S-ar spune că într-o zi ai fost foarte aproape de asta. I-ai spus deodată Feliciei: acum vin de la o femeie, mâinile ei sunt tot ce am văzut mai frumos până acum, va trebui să plec la ea şi mă voi duce. Te-ai îndreptat spre uşă, erai hotărât, energic, incoruptibil, dar între tine şi uşă stătea Felicia zâmbitoare, înţeleaptă senină: o, Antipa, cum vorbeşti şi cum ai vrea să te cred?! sunt sigură că vechiul tău ulcer îşi face chiar acum de cap, bagă-te repede în pat, îţi aduc imediat ceaiul şi sticla de apă caldă, îl sun pe doctorul Oproiu. Împins uşor de mâna slabă a femeii, ai ajuns în pat, ai băut ceaiul, repede ai adormit recunoscător.

*

Bătrânul August pălărierul făcându-şi loc printr-o mulţime de femei înghesuite în faţa unei tarabe

pe trotuar lângă uşa cu geamuri mari a unui magazin alimentar, acolo *se dau* portocale şi peşte, lăzile de şipci albe şi curate în care portocalele stau învelite în hârtie subţire, transparentă, litere roşii şi albastre, numele unor porturi depărtate şi numele unor oameni care pot fi greci din Sao Paolo sau evrei din Grecia şi mereu semnul magic & *comp*., mirosul grădinilor de portocali, hârtiile plutind în şuvoiul de apă, apa vâjâind la gura canalului, femeile mişcându-se, făcându-şi loc cu umerii, cu coatele, cu şoldurile, cizmele lor, şoşonii, pantofii clămpănind într-o mâzgă cenuşie, aerul cald în care legumele îngheţate în lăzile din subsolul zarzavageriei se înmoaie deodată, mustesc şi se schimbă încet într-un fel de nămol albicios deasupra căruia plutesc coji şi rădăcini, şi peştii mari, graşi, nemişcaţi, alunecoşi, aruncaţi în terezia galbenă, cântarul poticnindu-se, din cozile bifurcate, puternice şi graţioase în acelaşi timp sărind stropi vâscoşi, grei, mâinile roşii ale fetei care cântăreşte şi şorţul ei verzui acoperit cu bale şi solzi, femeile dând năvală şi vorbind, ce căldură ce putoare ce frumuseţe ce surpriză ce noroi, peşte portocale moină, ce căldură, ce vânt cald, şi bătrânul August pălărierul făcându-şi loc, reuşind să pătrundă înaintând fără să stârnească blesteme, nebăgat în seamă chiar, numai în haină, cu un fular înfăşurat la repezeală în jurul gâtului şi o pălărie vânătorească luată la întâmplare, poate din atelierul lui, neobservat aşadar şi murmurând în timp ce acum străbate în sens opus mulţimea de femei, în mâinile lui două sacoşe, într-una peşte, în cealaltă portocale, murmurând: să nu exagerăm, să nu exagerăm, şi, ajuns pe celălalt trotuar, răspunzând binevoitor unui tânăr cu pufoaică şi cizme de cauciuc: cât să fie, tinere, devreme, abia zece şi jumătate.

*

Dar Antipa, continuă Felicia, zău că ar trebui să ieşi, poate nu mai eşti atât de bolnav, trebuie să vezi, de la fereastră e un fleac totul, să vezi *acolo*, ochii ei cercetându-l cu atenţie, mâinile ei agăţând paltonul în cuier, atingând din întâmplare gulerul hainei lui şi nările apropiindu-se, tot din întâmplare, mirosind aerul proaspăt şi umed păstrat încă în blana animalului mort şi apoi ochii ei care nu-l mai văd pe Antipa şi faţa ei resemnată şi îndărătnică şi glasul ei repetând cu disperare, gura apărându-se cu un zâmbet, ar trebui să ieşi, Antipa, te vei simţi bine, ar trebui, înţelegi, îmbracă-te şi du-te sau ieşi numai în cămaşă, ar trebui, şi Antipa cum o priveşte nemişcat, inexpresiv şi, treptat, aşa cum începi să vezi în întuneric după ce lumina s-a stins brusc, faţa ei schimbându-se, un aer viclean şi hotărât. Şi glasul, care răguşise şi se stingea, acum este cald şi odihnitor, cum pe frunza unei buruieni întunecate ar urca o insectă luminoasă. Poate vei ieşi, Antipa! Merită! Dar până una-alta scoate-mi pardesiul din dulap, eu cobor, mai am de luat nişte făină, ulei, sunt portocale, repede până nu s-au terminat, am văzut şi peşte, dar mor de cald, nu mai pot lua paltonul ăsta, dacă şi-a lepădat baba cojoacele mai devreme, de ce l-aş mai purta eu pe al meu! şi cred că şi pardesiul e prea mult, lasă-mă să aleg eu ceva mai uşor. Mă grăbesc, mâine e Crăciunul, nu?!

Azi e Ajunul, spune Antipa.

Felicia trece pe lângă el, intră în prima cameră. Antipa o aude vorbind cu căţeluşa Eromanga. Când intră Antipa, femeia stă în dreptul ferestrei deschise. Cu labele din faţă pe umărul ei, atârnând într-o parte, sprijinindu-se cu picioarele din spate pe antebraţul îndoit al femeii, căţeluşa Eromanga îi lingea lobul urechii. Tot aşa: trup de pisică şi cap de maimuţă, ochii însă omeneşti: melancolici, resemnaţi, şireţi. Dar, în felul cum atârna, era numai maimuţă.

Am văzut aşa ceva la circ, spune Antipa.

Antipa, spune Felicia, vorbea ca şi cum nu ar fi întrerupt şirul lung de cuvinte cu care ea intrase în casă, Antipa, uite, norii sunt albi, vântul bun

în curând o luăm din loc cu toate pânzele sus, spune Antipa

şi uite, Antipa, plouă. Întinde mâna şi ai să simţi ploaia caldă

până mâine dă frunza, spune Antipa

şi am uitat să-ţi spun, eu n-am văzut, dar zicea o bătrână că în Pasaj o femeie vinde nişte flori albe de o formă neobişnuită

a şi dat, vezi, spune Antipa

ham ham ham, spune Eromanga.

*

Antipa se aşază în fotoliul Baroni. Ascultă, Felicia, spune el, nu înţelegi? Ce vezi tu este de fapt forma mişcătoare şi imprevizibilă a unui poem. Nici cald nici frig nici umed nici dezgheţat. Numai farmecul unui poem. De ce am vorbi altfel în dodii? Nu încape îndoială, este vorba despre influenţa ocultă a lungii nopţi magnetice: solstiţiul!! O irizare, o blândă confuzie, o stare a sufletului, un moment de graţie. Nu-ţi fă griji. Trece! Ceva uşor ca o glumă...

Antipa! Felicia privindu-l cu mirare şi prudenţă femeiască. Eromanga sare din braţele ei şi se ascunde sub pat. Antipa, ce aud, oare nu cumva, nu cumva şi tu scrii poezii? De ce şi *eu*, oare cine mai scrie? Dar oare le scrii într-adevăr? Nu, spune Antipa, cum îţi închipui?! Şi tot el ridicându-se din fotoliu şi pernele mari, elastice, acoperite cu piele păstrând o clipă locul, forma adâncă a trupului său şi apoi crescând încet, umflându-se, un aluat sau apa sau pânza unei corăbii: Felicia, fă câţiva paşi, oare, Felicia, n-am văzut până acum cât de bine îţi vine rochia asta de lână?

Antipa, spune Felicia, se apropie de el, îl cuprinde cu braţele. Antipa, eşti un ipocrit, ştii cât

de mult îmi place să-mi spui fleacurile astea şi mi le spui! bine, bine, este aşa, un poem, o influenţă ocultă, numai aşa, dar, Antipa, poţi să mă mângâi?

Acum, un bărbat grav, tandru pe care emoţia îl întunecă, braţele slabe caută sprijin şi ocrotire. Spiritul lui batjocoritor se apără. Sufletul lui omenesc caută căldura lucrurilor mărunte. Bărbatul şi femeia fac acum un cuplu străvechi. El o poartă pe umeri, ochii lui sunt orbi şi senini, privesc lumea fără curiozitate şi speranţă, dar picioarele sunt zdravene, ţin la drum lung. Ochii femeii purtate în cârcă sunt vii, pătrunzători, neliniştiţi, veşnic la pândă, ei descoperă, cercetează, aleg. Picioarele ei sunt moi, măduva oaselor lungi este uscată, oasele rotunde sunt reci. Cuplul îşi caută un loc într-o încăpere care se lărgeşte peste măsură şi cuprinde lumea. Dar sub pat căţeluşa Eromanga scheaună şi zgârie parchetul cu labele...

Antipa râde şi Felicia la fel. Am o groază de treburi, spune ea, şi în loc de asta... El îşi aprinde o ţigară. Apa mai curge pe geamuri, dar pe alocuri sticla începe să se usuce, fiindcă dincolo de norii scămoşi (ploaia va înceta curând, sunt semne) soarele arde cu o putere nouă. Ceasul din turnul catedralei Sfinţii Împăraţi bate de unsprezece ori. 21 decembrie. Astăzi, în casa lor se plămădeşte şi se coace aluatul, se bagă la cuptor friptura şi se fierb sarmalele. Dimineaţa, în întuneric, o femeie mare, cu faţa lată şi braţe uriaşe pătrunde în bucătărie fără ca oamenii care dorm să o simtă. Ochii ei sunt blânzi şi încrezători, ca ai acelor mamifere rumegătoare greoaie şi ascultătoare, nedespărţite de om. S-ar spune că nici un şoarece nu ar mai avea loc în încăperea strâmtă după pătrunderea acestei femei, dar ea se mişcă uşor şi, aşa mare, se strecoară cu uşurinţă, lunecă, dacă ar exista un horn, ai spune că pe acolo a intrat. Ea pregăteşte totul în bucătărie, ca un duh bun al acelei încăperi. Numai focul mai trebuie aprins. Cu

mult înainte ca Felicia să se fi trezit din somn, femeia pleacă aşa cum venise, nevăzută, neauzită, pentru a se întoarce în alte dimineţi, poate aducând o veste. Cât te costă femeia asta? este întrebată uneori Felicia. Mai nimic! răspunde ea.

Felicia intră în bucătărie.

5

După şapte ani, judecătorul Viziru va veni la Albala. Îl va căuta pe bătrânul August pălărierul. Îl va găsi. În atelierul lui de la cucurigu, cum spunea el. Mai bătrân? Cine ar fi putut spune? Celălalt bătrân, Iacubovici, va fi murit de patru ani, un om care de văzut văzuse destule în viaţa lui, dar făcuse mereu acelaşi lucru: pantaloni. E drept, tot felul de pantaloni şi de toate mărimile: bătrâni groşi, bătrâni uscaţi şi înalţi, tineri plini de importanţă şi bărbaţi între două vârste care îşi sug burţile în timp ce le iei măsura şi cer o croială tinerească, dar nu excentrică, să se vadă în acest pantalon bine călcat maturitate şi înţelepciune, dar şi vigoarea animată de experienţă, adolescenţi timizi şi obraznici scoţând din buzunar o foaie ruptă dintr-un magazin ilustrat, mie de ăştia să-mi faci cum cad aici, copiii duşi de mână de mamele lor, aşa, marinari, catifea, salopetă şi, dacă se poate, mai aşa, militari, ehe-he, ce de militari, uniformele de altădată, pantaloni de paradă şi pantaloni pentru toată ziua, vipuşti şi fără vipuşti, colonei, căpitani, mulţi sublocotenenţi ba şi câte un plutonier sau un general, toate armele, toată onoarea şi mândria lumii strânse în clinul unui postav ales, în dunga unui pantalon de gală. Dar cine îşi va mai aminti de bătrânul pantalonar Iacubovici? În locul lui va veni un boiangiu, adică nu chiar un boiangiu, omul boiangiului, cel care primeşte hainele (şi tot ce se mai poate vopsi sau curăţa, fiindcă un boiangiu face întotdeauna şi cealaltă treabă, curăţă, bineînţeles, nu chiar tot ce vopseşte şi nu în acelaşi timp) va fi un tinerel cu perciuni stufoşi sau vreo femeie între două vârste cu părul roşcat – vopsit, dar nu la boiangiu –, care înainte de asta o fi fost poate casieriţă la frizerie sau pontatoare la fabrica de mături sau vânzătoare la un chioşc de pâine sau la siropuri, haine de tot

felul vor sta atârnate pe milioane de umeraşe de sârmă, în spatele unei lungi tejghele, o adevărată garderobă de carnaval, într-o parte cele vopsite, în cealaltă cele curăţate aşteptându-şi proprietarii, numele lor scris pe un bon, prenumele, domiciliul, ocupaţia şi tot ce trebuie să ştie tinerelul sau femeia – oamenii misteriosului boiangiu – despre tine, cetăţean care aduci aici o haină veche. Asta va fi jos, dar deasupra, pe aceeaşi veche platformă de scândură va mai lucra încă bătrânul August pălărierul. El va fi acolo, chiar dacă în locul celor cu haine pe umeraşe ar fi nişte cizmari sau un croitor şi calfele lui sau un ceasornicar care şi-ar împărţi masa cu unul care repară stilouri şi ochelari de soare. Bătrânul August pălărierul va fi acolo.

Judecătorul Viziru va urca scara de lemn. Poate va număra treptele. Unsprezece. A cincea întărită cu o şină de fier. Oricare dintre vechii cunoscuţi l-ar fi văzut pe judecătorul Viziru ar fi putut spune că peste el au trecut într-adevăr şapte ani. Bătrânul August pălărierul va scoate din priză firul electric de la fierul de călcat. După moartea bătrânului Iacubovici, în sfârşit, meşterul pălărier va lucra cu un fier electric. Şi asta numai din cauză că, odată cu dispariţia lui Iacubovici, pleacă şi ucenicul lui, băiatul cu obrazul stropit ca o guşă de graur şi care sugea întruna o bomboană cu lapte şi care avea grijă întotdeauna de fierul cu mangal al meşterului de sus. Se înţelege, niciodată nu vei scoate tot ce se poate dintr-o pălărie boţită, folosind un fier electric în locul celui vechi de un milion şi ceva de ani, dar asta nu înseamnă sfârşitul lumii. Bătrânul August pălărierul va observa, fără să spună, că la un cap ca al noului-venit se potriveşte o pălărie cu bor mic, poate chiar una vânătorească. În nici un fel gardini late. Nicidecum! Ar merge şi fleacurile caraghioase care se poartă azi, vreo bască, vreo şapcă, dar atunci ce ar putea căuta aici la mine sus omul ăsta care are aerul că acum a coborât din

tren? Asta înainte ca el, judecătorul Viziru, să spună: bună ziua, sunt judecătorul Viziru, n-am fost niciodată la Albala, acum o jumătate de oră am sosit în oraş, şi bătrânul August pălărierul privindu-l cu ochii lui apoşi, nu indiferenţi, nu apatici, nu obosiţi, dar impenetrabili, cu toate că nu se va putea spune, chiar şi atunci, în viitorul îndepărtat de peste şapte ani, ca întotdeauna, mai nimic despre acest fel de a privi (numai vorbe care s-au mai spus: senin blajin şiret răutăcios înţelept înţelegător, dar văzându-l cum te priveşte şi te ascultă, aceste vorbe se repezeau una într-alta, puteai crede că din învălmăşeala asta va ieşi ceva nou şi adevărat, un cuvânt pur care să cuprindă totul, aşteptai, nu se întâmpla nimic şi aveai din nou în faţă ochii lui atenţi, binevoitori, şi nişte vorbe despre ce ar putea însemna ei), aşadar, privindu-l pe judecătorul Viziru, bătrânul August pălărierul va întreba: cu ce vă pot servi? Judecătorul Viziru va spune: pot să pun geanta asta aici? Desigur, va spune bătrânul. El însuşi va face câţiva paşi bătrâneşti, va lua geanta neagră de voiaj, burduf plin, mânere subţiri de metal, şi o va pune pe un scaun în spatele mesei de lucru. Apoi va aştepta ca celălalt să vorbească. Va arăta astfel: curios cât trebuie, nu respectuos peste măsură (la urma urmei, un om bătrân, un bunic, un străbunic), dar decent, îndatoritor (totuşi, un meşter de altădată primind un client), o demnitate reţinută, o bunăvoinţă atotcuprinzătoare. Bătrânul August pălărierul va fi îmbrăcat peste şapte ani, ca şi azi, ca şi acum şapte ani: o haină cam lungă, deschisă la culoare, nu tocmai bine călcată, revere late, jiletcă pe dedesubt, pantaloni nu prea largi, ba s-ar putea spune înguşti, destul de lungi pentru ca mai totdeauna să stea deasupra ghetelor până aproape sub genunchi ca nişte burlane încreţite, burdufuri de armonică sau ceva asemănător. Şi numai ghete: bombeuri late, aproape uriaşe, încât puteai întreba cum de nu-i sar din picioare. Doar dacă trupul lui

firav nu se sprijină cumva pe labele altuia mult mai mare, poate ale celui căruia i s-ar fi potrivit capul lui de uriaş şiret şi blând. Culoarea pantalonilor: niciodată prea închisă, uneori zigzaguri sau pătrate. Câteodată, un fular uşor înnodat la gât, capetele băgate sub jiletcă. Nu este sigur dacă, atunci când îl va căuta judecătorul Viziru, bătrânul August pălărierul va purta frumosul său fular despre care tatăl Antipa spunea: îmi aminteşte de fularele lui Jan Kiepura. În rest însă, bătrânul va fi ca întotdeauna. Cam fluşturatic, un caraghios, să te îmbraci aşa! O stare ciudată: în timp ce bătrânul se afla în faţa lui, judecătorul se întreba cu îngrijorare şi nelinişte crescândă de ce intrase, de ce ajunsese el aici, în încăperea asta neverosimilă, despărţită de un perete de scânduri aşezat ca un tavan şi ca o podea în acelaşi timp, şi nu ca un perete, de ce stătuse în faţa bătrânului (care arăta altfel, dar cu totul altfel decât şi-l închipuise din ce auzise şi, credea el, din ce *ştia*) cu sentimentul că vine într-un loc cunoscut, la un om care îl aşteaptă şi îl cunoaşte şi apoi, vagă la început şi sufocându-l în clipele următoare, realitatea care deodată i se părea primejdioasă: era un străin aici, nu-l cunoştea nimeni, acest bătrân sfrijit, cu capul lui mare era ostil şi batjocoritor. Poate era scos dintr-o colecţie de pitici de piatră. Venirea mea aici nu are nici un sens, va trece poate prin capul judecătorului Viziru, va voi să se întoarcă, să coboare scara de lemn, bună ziua, cred că n-am ajuns unde trebuie.

Dar bătrânul August pălărierul va spune: domnule judecător, dacă tot aţi urcat până aici, este bine să mă întrebaţi ce trebuia să întrebaţi. Am venit într-adevăr să întreb, va spune judecătorul Viziru. Pe neaşteptate, ceva în glasul bătrânului şi în toată înfăţişarea lui îl va face să se ruşineze şi să simtă încredere. Aveţi dreptate, va spune el. Voi întreba. Dar nu fac o anchetă. Sunt sigur că nu vă interesează, dar numai cine nu vrea nu face astăzi

o anchetă. Citesc ziarele, va spune bătrânul, văd şi eu, trebuie să fie un fel de modă, ceva în genul canotierei înainte de primul război. Da, va spune judecătorul Viziru, o modă. Văd că ţine, va spune bătrânul. Şi va adăuga: oare nu este vorba despre Antipa? Acum şapte ani eram procuror la Dealu-Ocna, va spune judecătorul Viziru.

Înţeleg, va spune bătrânul August pălărierul: unul ştie de la început cine este vinovatul şi celălalt caută să dea de urma nevinovatului. Unul ştie sigur, altul bâjbâie, înţeleg.

Dar acum sunt într-un lung concediu. Am fost multă vreme bolnav şi, când nimeni nu se aştepta că mă mai ridic vreodată din pat, eu am început să umblu.

Cred că le-aţi făcut un mare necaz doctorilor, o dezamăgire care nu se uită.

Şi acum sunt aici ca să ştiu. Trebuie să ştiu.

Eu sunt, e drept, singurul pălărier din oraşul ăsta şi poate din tot ţinutul, e drept, mai sunt încă un meşter bun, cu toate că de multă vreme fac doar treaba unui ucenic, altceva nu se cere (nimeni nu pricepe că această treabă de ucenic eu o fac totuşi ca un meşter!), orice s-ar spune însă, tot un pălărier sunt şi altceva nu ştiu.

Şi eu ştiu că ştiţi.

Unde apar judecătorul şi procurorul este nevoie şi de un avocat. Sau ar trebui să fie. Eu n-am unul.

Antipa îmi spunea că sunteţi un fel de cronică vie a oraşului.

Oho, domnule judecător, în ce fel vă exprimaţi, îmi amintiţi de-un nepot al meu, profesor şi autor de manuale şcolare şi povestiri pentru militari, dacă-mi permiteţi.

Trebuie să ştiu. Ajutaţi-mă. Ştiu că ştiţi.

Este târziu.

Pentru mine nu.

Îmi pare rău că nu vă pot oferi un ceai. De când a murit Iacubovici, nu mai fac ceai aici, vechea noastră instalaţie s-a dus de râpă. Întrebaţi, vă

ascult. Cu toate că timpul risipeşte (sau adună?) totul. Ce vreţi să ştiţi?

Totul a început de la o glumă. În urmă cu mulţi ani. Şi eu vreau să ştiu până unde se poate glumi. Când sunt foarte bolnavi, credincioşii se roagă cu umilinţă şi, în schimbul vindecării, se leagă să aducă mari jertfe, daruri, se spune astăzi, lui Dumnezeu. Ei se ţin de cuvânt. Eu nu cred în Dumnezeu. Dar, în timp ce mă uscam în patul meu, în timp ce muream şi auzeam plânsetele şi nemulţumirea celor din jurul meu, îmi spuneam (mă rugam?): să scap şi atunci va trebui să aflu: până unde se poate glumi? Fără să mă rog, spuneam: Doamne, ajută-mă să aflu asta. N-am devenit credincios după ce m-am dat jos din pat, dar trebuie să aflu, trebuie, poate m-am vindecat numai ca să aflu asta.

O, domnule judecător, nu vă pot spune, eu nu vă pot spune până unde se poate glumi, ce ciudat formulaţi idealul dumneavoastră, *până unde*, în sfârşit, nu ştiu până unde, dar vă pot spune o glumă. Un ascet s-a retras în pustiu timp de patruzeci de ani pentru meditaţie. Şi a stat acolo patruzeci de ani, s-a hrănit cu rădăcini şi cu ouă de furnici şi a meditat. Când s-a întors în cetate, toată suflarea s-a strâns în jurul lui şi a fost întrebat: spune-ne şi nouă, în patruzeci de ani, fără îndoială că ai aflat: oare viaţa ce este? Am aflat, a spus ascetul, viaţa este o fântână. O fântână, a murmurat mulţimea, o fântână. O fântână? s-au întrebat filozofii cetăţii. Au discutat chestiunea şi, a doua zi, cel mai cu greutate dintre ei a mers la ascet şi i-a spus: noi ne-am gândit bine, am meditat o noapte întreagă şi am ajuns la convingerea, ia aminte, că viaţa nu poate fi o fântână, cum adică o fântână? Bine, a răspuns cu seninătate ascetul, viaţa nu este o fântână!

Nu mi se pare mai bună decât gluma noastră de acum şapte ani. Dar eu nu vreau o parabolă. Eu vreau să ştiu *limita*, cât se poate glumi, vreau să

ştiu cu simţurile mele întâi, să pot striga *aici*, aşa cum pe malul râului ştiu şi nu mă îndoiesc unde sfârşeşte apa şi unde începe pământul.

Nu veţi putea, domnule judecător. Nu există limita asta. Sunteţi încă tânăr, dacă-mi permiteţi.

Ba da, va striga judecătorul Viziru, există limita asta. Există. M-am înspăimântat de ea fără s-o fi văzut vreodată. Acum o caut. Încă nu sunt vindecat. Trebuie s-o aflu. Sunteţi poate prea bătrân ca să ştiţi şi asta, domnule pălărier, veniţi de demult. Timpurile noastre au descoperit limita asta. Când voi şti unde şi cât trebuie să glumesc, voi scăpa de frică. Şi atunci voi fi liber şi sănătos.

Când?

Deocamdată adun material. Clasez. Mă grăbesc însă. Ca şi cum aş fi presat de un contract. De necrezut, ca şi cum aş fi încheiat acest contract chiar cu Antipa. Şi el mă obligă să ajung la capăt. Trebuie să mă ajutaţi. Poate nu ştiţi, dar eu i-am propus pariul lui Antipa. Eu? Pe urmă au apărut Anghel şi ceilalţi. Pe urmă, dar nu mult mai târziu, gluma a căpătat o desfăşurare monstruoasă. Cum? Când? De ce? Acum deschid magnetofonul. Vă ascult. Am timp...

Astfel vor sta de vorbă peste şapte ani judecătorul Viziru şi bătrânul August pălărierul. Între ei, motorul magnetofonului va toarce mărunt fără întrerupere, ochiul lui verde va scânteia, rolele se vor desfăşura încet. Se va face întuneric, cei de jos îşi vor închide prăvălia. Vor striga: aveţi grijă, domnule August, puneţi lacătul după ce verificaţi yala. Da, va striga bătrânul, şi banda de magnetofon va cuprinde în memoria ei şi acest cuvânt fără noimă, aveţigrijădomnuleaugustpuneţilacătuldupăceverificaţiyala. Coborând în urma judecătorului Viziru (târziu după miezul nopţii, după ce nu uitase să-i ofere pe un preţ de nimic o pălărie dintre cele mai elegante şi mai rare, ceva care nu se demodează niciodată, ca şi fracul sau smochingul), bătrânul

August pălărierul îşi va spune sieşi (capul clătinându-se, cu grijă însă, pentru a nu cădea retezat de propria greutate de pe un gât atât de subţire): nebuni, şi judecătorul ăsta, Viziru, este nebun, lumea celor tineri este o lume bântuită de nebunie şi povestea lor se va sfârşi în nebunie. Dar sunt trişti şi caraghioşi, trebuie ajutaţi cu cuvântul şi cu lacrima şi cu bucuria. Atât cât se poate! (De multe ori, Antipa, în felurite împrejurări folosea aceste cuvinte: *atât cât se poate.*) Judecătorul Viziru va rămâne multă vreme în Albala. Cercetând, ascultând, întrebând. Benzi de magnetofon şi caiete subţiri cu foaie gălbuie, scrise mărunt. În ultimele două săptămâni, judecătorul va locui chiar la bătrânul August pălărierul. Va părea mulţumit de rezultatul investigaţiilor sale. Aşa le va spune el: investigaţii. Cu trei zile înainte de plecarea pe care şi-o va anunţa, el va fi lovit de un camion de 16 tone. Un uriaş frigorifer pe roţi care transporta carne de viţel în Italia. *Carne dei Carpati.* Va muri chiar acolo, pe asfalt, la curba şoselei de centură, în spatele noului stadion. 60000 de locuri. Nu departe era locul pe care altădată se aflau îngrăditurile de scânduri şi zidurile de cărămidă netencuită pline de funingine ale vechilor abatoare, plopii albicioşi clătinându-se fără încetare şi malul râului pe unde, în vremea când Antipa abia se născuse, se plimba Poetul cu mâinile la spate, buzunarele adânci ale mantalei înfundate cu tot felul de fleacuri, cutii de cremă goale, sticluţe colorate, ace de păr, capete de sfoară, pietricele lucioase, dopuri de plută, poalele zdrenţuite ale mantalei fluturând în jurul lungilor lui picioare, ca nişte stindarde ale nebuniei batjocoritoare. Cum judecătorul Viziru nu va mai avea pe nimeni (cei doi copii erau la fosta nevastă de care se despărţise în urmă cu câţiva ani etc.), bătrânul August pălărierul va păstra într-o ladă de lemn rolele cu bandă îngustă, cafenie şi caietele

subţiri. Lucruri neînsemnate pe care cel dus nu le putuse lua cu el.

*

Dar într-o dimineaţă va veni Alexandru. Va urca scara de lemn. Poate va număra treptele. Unsprezece. A cincea, întărită cu o şină de fier. Bătrânul August pălărierul va observa, fără să spună, că la un cap ca al noului-venit nu se potriveşte nici un fel de pălărie.

Sunt un prieten, va spune Alexandru. Al cui? va întreba bătrânul August pălărierul. Al lui Antipa şi al lui Viziru şi al celorlalţi, va spune noul-venit. Încă un prieten? va întreba bătrânul August pălărierul. Şi tot el: lumea e plină de prieteni. Zâmbetul lui...

Coborând în urma lui Alexandru (târziu după miezul nopţii, după ce nu uitase să-i ofere pe un preţ de nimic o pălărie dintre cele mai elegante şi mai rare, ceva care nu se demodează niciodată, ca şi fracul sau smochingul etc. etc...), bătrânul August pălărierul îşi va spune: poate lumea celor tineri nu este o lume bântuită de nebunie. Poate ei au dreptate. Chiar dacă nu-i înţeleg. Totuşi...

În cele din urmă, bătrânul August pălărierul îi va încredinţa tânărului Alexandru benzile de magnetofon şi caietele judecătorului Viziru. Aş vrea să-mi daţi şi lada, va spune Alexandru. La ce-ţi trebuie? va întreba bătrânul August pălărierul. E o ladă veche, va spune tânărul. Alexandru şi mai cum te cheamă? va întreba bătrânul August pălărierul. Alexandru Ionescu, va veni răspunsul. Aha, va spune bătrânul August pălărierul, râsul lui mărunt, în cartea de telefon voi, ioneştii, sunteţi încă pe primul loc. Poţi să iei lada, n-o să-ţi folosească la nimic.

*

Despre acest A.I. nu se mai ştie în ultima vreme nimic. Unii spun că ar fi emigrat în Australia.

6

Focul arde în bucătărie. Nu într-o sobă care să cuprindă cu hornurile şi cuptorul ei jumătate din încăpere şi să poţi vedea în licărul flăcării, pe peretele întunecat, vasele de aramă. Nu. Ci numai flăcări albastre şi reci în cele trei ochiuri ale aragazului. Şuierăturile caraghioase ale unor flăcări mici. Antipa îi spunea într-o zi Feliciei: mi-aş ridica o casă în jurul unei sobe, întâi soba mare şi ciolănoasă şi în jurul ei casa, nu mult mai mare. Dar îl poţi crede pe Antipa?

Laptele, făina, carnea, aluatul, mirodeniile, zahărul, sarea, untdelemnul. Felicia împarte, răstoarnă, frământă, alege, supune. Mâinile ei. Faţa ei răbdătoare. Şi ceva oprindu-se în loc. Poate Paşaliu, cu felul pretenţios şi plin de importanţă cu care se ridică în aer un dirijabil, ar spune: avem acum două ipoteze ale femeii cu înclinaţii domestice: stăpâna casei (un fel de regină) şi vrăjitoarea care-şi apără bârlogul (nu împotriva cuiva anume, ci numai fiindcă el există şi trebuie apărat), ambele de nuanţă grotescă. Într-un tratat de medicină veterinară pe care l-am studiat cu atenţie am găsit discutată pe larg problema asta la maimuţele Tupaia – lemuriene, la capra domestică şi la delfini; sigur, nu era prinsă acolo alura grotescă a acestui adevăr biologic... Paşaliu însă umbla prin zloată acum, unde am citit despre asemenea bruşte schimbări climatice, se întreabă, priveşte cozile apatice de la peşte şi portocale, forfota mulţimii în faţa magazinelor alimentare, hârjoana şi tropăitul tinerilor îmbrăcaţi în haine scurte şi uşoare, oarecum viu colorate, şi se gândeşte la dicţionarele şi enciclopediile lui: acolo va căuta. Dar în mijlocul bucătăriei Felicia se opreşte din lucru. Aburi şi mirosuri umplu mica încăpere, o lume (nevăzută, umedă, înţepătoare,

plină de arome) care va pieri odată ce focul va fi stins. Dar pentru ca lumea asta să existe cu adevărat este nevoie de nările lui Antipa. El să apară şi să strige: oooh, oooo, ohooooo, ce se naşte şi ce creşte aici... Felicia îşi şterge mâinile cu o cârpă mare, aspră, poate o bucată dintr-o faţă de masă veche. Mişcările ei par supuse unei metode. Ceva rămâne în aşteptare în urma ei. Închide uşa bucătăriei. Între degete mai simte împotrivirea aluatului, în ochi se mai închide spuma oaselor în care fierbe carnea. În urechi, clocotul apei. În hol, se opreşte o clipă, se apleacă, ridică şoşonii lui Antipa. Postavul este umed, ud de-a dreptul în jurul ramei de cauciuc. Şiretenie, răutate acum pe chipul gânditor al femeii. Ea intră în odaia din stânga bucătăriei.

Oho, spune Antipa, vii din împărăţia bulionului. Nările lui larg deschise. Antipa, spune Felicia, dacă tot n-ai ieşit azi, Antipa, n-ai vrea oare să cobori să-mi cumperi ceva? Îţi dau o listă.

Cum să nu, spune Antipa. Cobor. Să mă îmbrac.

Şi-ai să vezi că...

Mă îmbrac, mă îmbrac, acum mă îmbrac.

Spune-mi, Antipa, îţi iei şi şoşonii ăştia mari şi groşi, pensionarii ăştia?

Fă repede lista, scrie-o mai repede şi încarc-o, fă-mă să mă cocoşez sub lista asta.

Să te pedepsesc? Bine! Să nu poţi duce sacul ăsta cu chestii de la alimentara şi aprozar şi să te strivească sacul.

Ha, ha, ca şi cum aş fi strivit de ceva greu, hai să zicem o stâncă mare, un pietroi cât...

Sau un buldozer, ce zici?

Un buldozer? Are mai mult haz chiar!

Antipa, grăbeşte-te, oalele dau în foc.

Repede, mă îmbrac, fă mai repede lista.

Dar să nu-mi stai la palavre cu cine te mai întâlneşti, am nevoie de toate astea.

Pune cât mai multe, dar grăbeşte-te, ha, ha, nu glumesc...

Antipa, strigă pe neaşteptate. Omule, strigă ea.

Ce te-a apucat, spune Antipa, vocea venea greu înăbuşită, el vorbea de sub flaneaua groasă pe care tocmai şi-o trăgea pe cap: Ce te-a apucat?!

Am uitat, spune Felicia încet, era să uit frunza de dafin.

Fata din dafin, spune Antipa.

*

Vocea lui Paşaliu se auzea răguşită, parcă ieşind dintr-un vechi disc de patefon. *His Master's Voice*. Câinele şi pâlnia. Dar era una dintre benzile de magnetofon ale judecătorului Viziru. Bătrânul August pălărierul ascultând. Fireşte, peste şapte sau peste nouă ani. Odaia lui de om foarte bătrân. Nu tocmai curat. O harababură de lucruri vechi, mult praf. Ca nişte izvoare reci într-o baltă tulbure, ajungând până la suprafaţa acoperită cu mătasea-broaştei şi frunze late şi lucioase şi mari inflorescenţe albe, curenţii iscaţi de aceste izvoare clătinându-le în tăcere, tot aşa aerul închis al odăii este străbătut de mirosuri ciudate, a căror pâlpâire s-ar părea că întreţine viaţa acolo. Camfor, răşină de brad, mere putrede, eter. Mirosuri care nu se amestecă niciodată între ele. Pe capete de ceară, pălării din toate timpurile, penaje uscate, postavuri decolorate, pietre tainice, a căror scânteiere roşie, liliachie, azurie poate fi doar o părere sau o înşelătorie. Ibricele pentru cafea, ceainicul mare de aramă, ceşti de porţelan ca un lapte trandafiriu îngheţat. Bătrânul August pălărierul ascultând gândurile lui: lumea oamenilor tineri îmi este de nepătruns. Experienţa mea nu are nici o putere, viaţa mea îndelungată nu este altceva decât flacăra unei lumânări. Nu văd nimic. Cu toate că oamenii vin încă şi azi la mine şi încă mai sunt pentru ei cadiul! Mi-a plăcut puterea asta caraghioasă a mea! Am fost un actor bun, orice s-ar spune. Chiar naşterea mea a fost lină, în pântecele mamei am fost uşor ca un abur şi, atunci când am ieşit, în loc

de durere, ea a simţit ceva ca o alunecare. M-am născut uşor, o natură binevoitoare şi o ureche care ştie să asculte. Asta a fost luată de toţi drept înţelepciune. Aş fi putut să trec drept un nebun, dar eu mi-am urmat firea. Iată un citat: ...Din cele ce sunt, unele stau în puterea noastră, altele nu. Stau în puterea noastră propriile noastre judecăţi, înclinări, dorinţe şi aversiuni, cu un cuvânt, toate câte sunt înfăptuirile noastre. Nu stau în puterea noastră trupul, bogăţia, părerile altora despre noi, dregătoriile, cu un cuvânt, toate câte nu sunt înfăptuirile noastre... Îl cunoaşteţi? A fost un sclav şi asta se vede îndată, dar dintotdeauna am fost sigur că el este în fiinţa mea. Cu toate că întreaga mea înfăţişare ar părea să stea împotrivă. Câţi nu zic şi mă arată cu degetul: clovnul, bufonul. Chiar aşa, uitaţi-vă cum mă îmbrac! Oamenii sunt slabi, ei au nevoie de un confesor. Poate că, mărturisindu-se câte unuia şi fiind într-adevăr într-o nenorocire, omul o face dintr-un impuls malefic: dacă-i vorbesc celuilalt despre necazul meu, poate că o parte din acest necaz trece la el! Chiar şi aşa trebuie să-i asculţi. Oare este totuna să-i crezi mai întâi răi şi pe urmă buni, decât să-i crezi întâi buni şi pe urmă răi? Domnule August, spunea Viziru, problemele nu mai sunt chiar atât de simple ca pe vremea organizării tribale. Ce vorbe îi treceau prin gură: organizare tribală! Dar a venit bătrâneţea. Îi iubesc pe cei tineri, cu toate că ei sunt pentru mine nişte străini, fiinţe venite din altă parte, din altă lume. Pe măsură ce ei se apropie de mine, eu mă depărtez de ei. Dar ceva se întâmplă, de vreme ce darul meu nu şi-a pierdut întru totul puterea. Nu ştiu de partea cui este dreptatea, de aceea măsura mea este toleranţa şi iubirea. Viaţa dă măsura morţii şi, dacă mă întorc în lungul meu trecut, o fac cu seninătate şi împăcare. Cu toată nebunia lumii...

Şi vocea lui Paşaliu: cine, Antipa? Brânză bună în burduf de câine, când era elev de liceu, se putea

presupune că va face o frumoasă carieră. Eram bibliotecar, biblioteca liceului „Cantacuzino“ din Albala era renumită, încă de pe atunci îmi puneam la punct engleza, franţuzeşte citeam de mult, nu prea aveam cu cine conversa nemţeşte, e drept. Ştiţi ce an era acela? Unamienouăsutecinzeşicât vrei, vă daţi seama, cea mai mare parte din bibliotecă era într-un beci, dar aveam cheile de la dulapurile cu clasici (nu înţeleg cum mi se lăsau cheile de la dulapurile astea mie, care eram cam suspect din cauza fabricii lui tata. Şi aş fi putut avea chiar cheile de la beci în timp ce eu însumi aş fi fost închis în beci, dulci nimicuri paradoxale, timpuri când ţârâitul soneriei de la ora patru dimineaţa, semnalul obişnuit al lăptarului de altădată, te-ar fi putut înfricoşa de moarte. Era plăcerea *lor* să „te ridice“ în zori, la ora patru dimineaţa. Îmi vine în minte că asta seamănă cumva cu vorbele prestidigitatorului: cu cât veţi fi mai atenţi, cu atât nebăgarea dumneavoastră de seamă va fi mai mare! Aveam totuşi cheile, nu de la beci, dar de la dulapurile din vechea bibliotecă, fiindcă aş fi putut foarte bine să fiu bibliotecar fără să am dreptul să pun mâna pe cărţi, nu?! Profesorul Baroni ieşise la pensie, dar venea pe la bibliotecă şi cu el mai schimbam două-trei vorbe franţuzeşti. Îi spunea lui Antipa: băiete, citeşti prea mult pentru vârsta ta, mai dă-le încolo de cărţi şi mergi de-i fă sânge rău generalului. Generalul era bătrânul general Petrovai, care avea grădina dincolo de gardul terenului de fotbal al şcolii şi se necăjea când săreau băieţii după minge chiar în verzele lui, trăgea în ei cu praştia, ascuns după colţul zidului, avea un halat făcut dintr-o faţă de masă vişinie şi o bască albă pe cap, dăduse în mintea copiilor, dar profesorul Baroni nu-l ierta fiindcă tatăl generalului îi spusese o dată doctorului Baroni, tatăl bătrânului profesor, în casa Boldur: Baroni, eşti un ageamiu la jocul ăsta! Care joc? Nu se ştie, dar, orice ar fi jucat, doctorul

Baroni nu putea fi un ageamiu. Antipa? El asculta şi profesorul Baroni spunea: te ţin minte din clasa a doua, erai un trântor inteligent, noroc de tine că am ieşit la pensie şi că-l cunosc pe taică-tu. Bunicul lui Antipa lucra nu ştiu ce pentru doctorul Baroni, tatăl profesorului, pe când tatăl lui Antipa era un mucos şi profesorul Baroni alt mucos, ceva mai mare, cum zicea el, trei-patru ani. Atunci contau, contează şi acuma. Râdea. Peste vreo zece ani aveau să se înrudească, fiindcă Felicia provenea dintr-o ramură a familiei Baroni. Aşa că Baroni, peste optzeci, se ţine încă bine, dacă se poate spune aşa, îi cunoaşte prea bine pe amândoi şi pe Antipa şi pe Felicia. Antipa? Putea face ceva, dar nu s-a ţinut de carte. Mai tânăr ca mine. Acum şapte ani? Lucra la Dealu-Ocna. Iertaţi-mă că fac mereu fel de fel de paranteze, dar în oraşul ăsta ai rareori prilejul să stai de vorbă cu un om agreabil. Vreau să spun că vreau să vă ţin de vorbă cât mai mult. N-am reuşit să plec de aici. Cu toate că n-am renunţat. Logodnica mea este cosmeticiană, are un cabinet de cosmetică la Ploieşti. Într-un an ne mutăm la Bucureşti. S-ar părea că de data asta o şterg cu adevărat. Vedeţi ce am aici? O comoară. *Ideenmagazin für Liebhaber von Gärten, Englischen Anlagen und für Besitzer von Landgütern*. Un neamţ: Grohmann. Ceva foarte vechi, 1801, m-am dat peste cap s-o capăt. Pot s-o ţin o lună. O lună întreagă, vă daţi seama? Mă interesează grădinile, acest microcosm domestic, amestecul de peisaje şi stiluri într-un spaţiu bine definit, o pasiune abstractă, dacă înţelegeţi ce vreau să spun. Antipa? Iertaţi-mă, iar am cam luat-o razna. Dar îmi place şi aparatul ăsta. Elveţian? Oho! N-am prea avut prilejul să vorbesc la microfon. Rolele astea care se învârt aici mă fac să mă gândesc la un vechi proiect al meu: o călătorie de studii la Florenţa. Nu ştiu de ce tocmai rolele. De curând am terminat de citit un studiu profund, consideraţii de o subtilitate rară. *Firenze ai timpi di*

Dante de Robert Davidsohn, peste şapte sute de pagini, vă daţi seama. Mi le procur destul de greu, dar cum aş putea altfel? Antipa avea pe vremea aceea un aer ciudat. Dar foarte convingător, nu ştiu cum să vă spun. Deşi era un timid, pe mine mă intimida. Chiar pe vremea aceea trebuia să mă însor cu o sculptoriţă. Avea un atelier în Piaţa Rosetti, prefera oricărui alt material, piatra, o femeie, vă imaginaţi, trebuia să ne mutăm, adică eu la Bucureşti imediat, i-am făcut cunoştinţă lui Antipa cu ea, o adusesem la Albala s-o vadă mama, semna uneori numai cu iniţialele E.D., cum l-a văzut pe Antipa, E.D. a spus: are un cap interesant. Trebuie ţinut seama de asta, o femeie şi o artistă. Dar nu sunt sigur că nu poza acest Antipa. Îl cunoşti pe Poprişcin, îmi spune Antipa într-o zi. Care Poprişcin? Cum care? Axenti Ivanovici Poprişcin, consilier titular, cel care venea dimineaţa mai devreme la serviciu şi ascuţea penele Excelenţei Sale. Nebunul? am spus eu, nebunul care scria un jurnal şi încurca datele, scria anul 2000 şi Martobrie şi mai ştiu eu ce trăsnăi şi se credea regele Spaniei? Da, acela, a spus Antipa. Trebuie să vă spun că mi-a plăcut mutra lui, nu se aştepta să-l fi ştiut pe Gogol sau nu chiar aşa în amănunt, cu datele pe care i le-am dat eu, nu i-a convenit deloc. Pe vremea aceea, lui Antipa nu-i plăcea să fie contrazis şi nu se arăta numai contrariat, dar şi furios, o lua ca pe un afront, mă rog, dacă băga de seamă că nu el e singurul care ştie cutare lucru. Chiar nici *eu* nu ar fi trebuit să ştiu unele lucruri pe care le ştia numai el! Vanitos. Fanfaron. În ce mă priveşte, nu mă dau în vânt după Gogol, dar de ştiut trebuie să-l ştii, nu? A scris destul de puţin, nu ştiu dacă atinge două mii de pagini cu tot cu corespondenţă, mă rog. N-o să mă credeţi un tâmpit, fiindcă nici eu nu cred că, dacă te-miri-cine a scris zece mii de pagini, gata etc., dar eu am ideile mele. Prefer să mă opresc aici. Antipa? A, da, Antipa era la fel de teafăr ca

mine şi ca dumneata, dar uneori o cam făcea pe nebunul, adică să spună cutare domnişoară, mă rog, ia uite ce interesant e domnul! În ce mă priveşte, nu agreez genul, logodnica mea era electronistă, lucra cu nişte aparate pentru care nici Jules Verne n-a avut cap, ei bine, ea spunea despre mine: bunul tău simţ face cât şapte diplome şi întrece chiar şi geniul mărginit al calculatoarelor mele, pe lângă ea, sculptoriţa, a cărei ingratitudine mă mai întristează şi azi, era ca o vânzătoare de magazin alături de *madame* Curie. Dar Antipa venea cu câte una dintr-astea: Poprişcin consilier titular! Dacă îl ştii, îmi spune, atunci n-ai să te miri că eu conversez aşa cum o fac cu tine acum sau cu nevastă-mea acasă, cu căţeluşa Eromanga. Cum aşa?... Aşa, dacă s-a întâmplat asta o dată cu Poprişcin, închipuieşte-ţi că s-a mai putut încă o dată! Da, pretindea că vorbeşte cu căţeluşa lui, Eromanga! Îmi închipuiam ce ochi ar fi făcut fetele astea tinere care l-ar fi ascultat şi ce mirare pe capul lor şi cazi jos de emoţie când întâlneşti un bărbat atât de interesant! Ascultaţi-mă pe mine, ştiu ce spun, astea aşa fac: abia aşteaptă să întâlnească un palavragiu şi un fanfaron care să le spună nişte trăsnăi *interesante* şi i-au şi căzut la picioare. Să nu aveţi încredere, şi nici artistele sau cele mai savante electroniste nu sunt altfel. Ştiu ce spun. Şi Antipa se apucă să-mi spună cum într-un ajun de Crăciun, după ce s-a întors de la cumpărături, a ascultat cu urechea lipită de uşa băii monologul căţeluşei Eromanga, fleacuri, dar merita să fie auzit, cu ce tupeu vorbea, mă lua drept un puştan, un fraier cu cioc. N-avea nici o urmă de respect pentru cei zece ani mai mult pe care-i aveam faţă de el, nu-şi amintea, ticălosul, că eu am fost cel care i-a pus în mână *Diavolul Şchiop* şi *Nopţi Albe*, pezevenchiul. Şi, culmea, eu îl ascultam. L-am văzut azi pe Argus, ar fi spus pocitania de căţeluşă... Doamna Stănciulescu a uitat să închidă uşa şi Argus n-a putut rezista

tentaţiei. Şi apoi, de cealaltă parte a uşii eram eu, Eromanga. Treceam întâmplător pe acolo. Am urcat pe acoperiş, era întuneric, dar destul de aproape de noi sclipeau stelele. Argus mi-a arătat o constelaţie nouă, descoperită de el. Avea forma unei stele de mare cu o coadă întocmai ca a mea. Argus vede în asta un semn... Şi eu vă spun, domnule judecător, Antipa vorbea foarte serios, ai fi putut jura că spune adevărul, cred că-l invidiam atunci pentru tupeul ăsta, întocmai ca discuţia aceea absurdă între Meggy şi Fidela, mă rog, toată povestea cu Poprişcin al lui, adică nu chiar al lui... Fiindcă, ar fi spus mai departe Eromanga, este o idee greşită că pe acoperiş merg să contemple stelele numai pisicile şi motanii, aceste fiinţe odioase, proaste şi viclene care de fapt nici nu fac altceva acolo pe acoperiş la umbra hornurilor afumate decât să urle la lună. Noi, câinii, şi mai ales cei gingaşi, cum suntem noi doi, eu şi Argus, rase alese, ne retragem acolo sus pentru a găsi un loc prielnic meditaţiilor şi discuţiilor alese cu caracter filozofic. Nu fleacuri şi miorlăituri pisiceşti. Şi avem alte căi de acces decât *ele*. Noi nu folosim burlanele sau copacii care-şi întind ramurile până la jgheaburile de sub streşini. Noi folosim scările şi în general locurile pe unde oamenii ajung acolo. Acum stau aici în baie şi mă gândesc la Argus. Trebuie să-l văd numaidecât în seara asta. Am lucruri importante să-i spun. Nu-i vorba numai de blana lui lucioasă şi de urechile lui fără seamăn pe lume. Stăpânii mei nu mă înţeleg întotdeauna. Este de la sine înţeles, dacă ei între ei nu se înţeleg! Dar numai eu văd asta. Ei poate că nici nu-şi dau seama. Poate greşesc, dar inima mea de căţea sentimentală mă îndeamnă să-i dau dreptate mai degrabă doamnei Felicia, cu toate că, în ce priveşte grija faţă de câine, nu mă pot plânge de domnul Antipa. Dar ce pot face, nu sunt decât o biată femeie. În ziua de ajunul Crăciunului (nici vorbă, nu era Ajunul, era înainte cu trei sau patru

zile – parcă aşa –, dar nu înţeleg de ce amândoi stăpânii o luau drept ziua de Ajun, aşa că spun şi eu ca ei)... Şi aici Antipa zâmbea cu un fel de triumf ascuns, nu înţelegeam, vedeam eu că nu-i decât un şmecher şi jumătate, dar îl ascultam, fiindcă, de ce n-aş spune-o mereu, şi o spun, strig chiar, să mă audă toată lumea: eu sunt slab din fire şi laş peste măsură şi toate minciunile lui, fantezia lui răsuflată mi se păreau semne ale unei libertăţi nemărginite, aşa că Eromanga ar fi spus mai departe: în ziua de ajunul Crăciunului, după ce stăpâna mea l-a rugat pe domnul Antipa să coboare şi să cumpere ce mai era de cumpărat (şi asta în urma unei discuţii destul de aprinse din care cu mintea mea câinească n-am înţeles mare lucru, doar am băgat de seamă că râdeau cam fără chef, dar râdeau. La oameni, asta se întâmplă des. Este neplăcut însă să auzi doi oameni vorbind pe limba ta şi să nu pricepi nimic. Asta te pune pe gânduri. L-am întrebat pe Argus, dar, ca niciodată, nu mi-a dat un răspuns potrivit, a făcut numai ham-ham şi mi-a mirosit pe rând cele patru subsuori), domnul Antipa a ieşit pe uşă îmbrăcat ca pentru o expediţie la Nordupol, ţinutul acela înfiorător despre care mi-a vorbit Argus şi unde fraţii noştri inteligenţi, câinii care trag săniile, fac dovada înaltei lor superiorităţi morale. Dar să-mi supraveghez mârâitul, mai trăim între oameni şi nu cred că ar trebui să fiu auzită, ham-ham, atenţie. Cert este că aceste expediţii, cum spunea Argus, vor fi un argument numai în favoarea noastră atunci când ne va veni şi nouă rândul pe pământ. Ham-ham, mai bine să mă opresc aici. Domnul Antipa era însă nepotrivit îmbrăcat fiindcă afară era o căldură ca vara, Argus a spus că o să-mi explice...

Vocea lui Paşaliu curgând fără întrerupere, egală, neobosită. Plăcerea lui de a vorbi. El ascultându-se. Să piară lumea, dar eu să pot vorbi. Altceva ce aş mai putea face...

...aşa că, domnule Viziru, nu-mi rămânea decît să-l ascult pe palavragiul de Antipa. Părea atât de convingător, încât, dacă ar fi avut jucăria asta care mă înregistrează pe mine acum, sunt sigur, mi-ar fi pus chiar banda cu monologul căţeluşei Eromanga! Aş putea să jur că avea un glas subţire şi fandosit. Dar Antipa îşi pocnea degetele, cinci şi încă cinci, şi râdea: aşa face doamna Stănciulescu, vecina mea, fără asta, spune ea, îmi amorţesc mâinile. Te uitai la el: să-l crezi sau să nu-l crezi? Şi iar trăsnaia cu căţeluşa. Nu este prima oară când stăpânii mei se poartă într-un fel care nouă câinilor ni se pare caraghios şi de neînţeles. Argus spune: dă-i încolo! Ham-ham, dacă m-ar auzi acum stăpânul meu... Atunci îi povestesc câte ceva, nu tot, o, nu tot, din minunatele seri petrecute cu Argus, el mă ascultă cu atenţie, nu e un om rău. Dar răi sunt numai mopşii şi dobermanii şi pisicile uriaşe care trăiesc în cuşti. Argus a văzut două dintre ele la circ, unde a fost cu doamna Stănciulescu, săreau prin nişte cercuri de foc. Ce prostii! Dar stăpânul meu n-are cum să mă audă acum, fiindcă sunt sigură că moţăie în fotoliul lui. Ca să spun adevărul, îmi place şi mie să stau acolo. E cald, nu-i destul de moale, mirosul de piele nu prea-mi place, dar e un loc mai aparte. Ce spun moţăie, eu cred că doarme de-a binelea, abia s-a întors şi doamna Felicia i-a luat sacoşa din mână şi i-a spus încet, aproape în şoaptă: de ce n-ai mai stat, n-au trecut încă două ore de când ai ieşit şi n-am nevoie de astea din sacoşă decât peste vreo două luni, aşa că de ce n-ai mai stat? El s-a dezbrăcat fără să se grăbească, îl priveam de sub cuier şi-mi era drag, uneori îl iubesc mai mult decât pe frumoasa mea stăpână, dar ham-ham, mai bine tac, ham-ham. Şi-mi amintesc de o seară, era la începutul verii, casa era plină cu ramuri de liliac puse în borcane mari şi mici, un obicei omenesc nefolositor, de-a dreptul meschin. Cică pentru miros. Dar cine nu ştie oare că liliacul şi în general

arborii au un miros mult mai plăcut jos, acolo unde tulpina iese deasupra pământului, şi nu sus, în frunză sau în floare. Astea sunt prostii. Odată, stăpânul meu a venit de la un drum mai lung. Lipsise câteva zile. Doamna l-a întâmpinat în uşă. S-au îmbrăţişat. Apoi au stat mult timp de vorbă, el în fotoliul în care moţăie acum (fiindcă n-o fi stând el în uşă şi să tragă cu urechea la ce latru eu), ea pe colţul patului, cu mâinile în poală. I-am spus lui Argus şi el mi-a spus că a văzut un tablou asemănător într-o expoziţie unde a intrat întâmplător ţinându-se după o doamnă care avea în sacoşă un os cu măduvă, bine ascuns între nişte caiete cu scoarţe vişinii. Vreo profesoară. N-aş putea spune că se certau. Stăpâna mea vorbea ca o stăpână. Noi, câinii, ştim foarte bine când se întâmplă asta şi când nu. Îmi plăcea stăpâna. Mă simţeam foarte aproape de ea, îmi venea să-i ling mâinile şi minunatele ei urechi. Aşteptam cu înfrigurare să mă lovească în pântece cu călcâiele ei mici şi rotunde. Dacă uneori o dispreţuiesc pe buna doamnă Felicia este şi fiindcă, lipsită de fantezie cum este, nu i-ar trece niciodată aşa ceva prin cap. Dar despre asta, ham-ham, tăcerea e de aur, spune Argus. Aşa este, cu toate că Argus mă întristează atunci când îmi dau seama că repetă unele lucruri auzite de la oameni ca şi cum asta ar fi o mare ispravă. Uneori, Argus nu are destulă demnitate, cu toate că în maniere este desăvârşit. Dar l-am auzit vorbind pe stăpânul meu. Răspunsul lui, căci un răspuns era, deşi n-am băgat de seamă ca stăpâna mea să-l fi întrebat ceva. Nu înţeleg, a spus domnul Antipa (vai, dar nu-l recunoşteam, avea un glas de Terra Nova, era impresionant, dacă ar fi aici Argus, el ar şti să explice mai bine, eu ştiu doar că mi-au dat lacrimile), Felicia, spunea stăpânul meu, spui că mă iubeşti, suntem împreună de şapte ani şi ne cunoaştem de zece şi tu mă iubeşti şi m-ai iubit tot timpul şi în timpul ăsta spui că eu n-am făcut

altceva decât să te mint şi să batjocoresc credinţa ta, că neîncrederea ta în mine nu are leac, dar mă iubeşti, devotament, umilinţă, sacrificiu, iar eu mă trezesc acum dintr-un somn lung, Felicia, dispreţul, scârba, neîncrederea ta, şi nu înţeleg şi mi-e frică, nu înţeleg ce este şi cum este iubirea ta? Tot timpul ăsta m-ai iubit şi eu eram ticălosul ticăloşilor, ei bine, Felicia, sufletul meu nu este destul de adânc şi mintea mea nu prea încăpătoare, oare n-ar trebui să *înţeleg* iubirea ta? Dar te iubesc, a strigat stăpâna mea, te iubesc şi acum, nimic nu s-a schimbat şi, dacă nu înţelegi, eu nu te iubesc mai puţin. Stăpânul meu a început să tremure în fotoliul lui şi a strigat: mi-e frică, şi stăpâna mea a căzut, pot spune că aşa s-a întâmplat, a căzut şi îi ţinea picioarele strâns îmbrăţişate, oamenii fac de obicei asta cu picioarele din faţă, care sunt mult mai scurte şi mai subţiri decât celelalte două. De asta le şi numesc mâini. Eu n-am nevoie să înţelegi, spunea stăpâna mea, eu am nevoie să te iubesc. Şi asta fac... M-am băgat sub pat şi am început să scâncesc încet şi să-mi ling rana care îmi apăruse fără să ştiu cum în laba stângă din faţă. Nici Argus n-a ştiut să găsească o explicaţie. Cred că oamenii sunt nişte neghiobi. Altfel cum?...

Dar trebuia, domnule judecător Viziru, să-l fi văzut pe şarlatanul de Antipa vorbind despre aiureala asta cu căţeluşa lui, Eromanga. Avea haz, orice s-ar spune.

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului):

O DINASTIE MUNCITOREASCĂ: ION PĂUN, FIUL LUI ION PĂUN

Scurt istoric. Deşi a intrat abia în 1950 la „Vulcan“, Ion Păun II cunoaşte „istoricul“ uzinei şi îi place să se refere la el ca mijloc de comparaţie indiscutabil: *ştie* că în 1904 era vorba de o simplă cazangerie construită cu materialul provenit de la o altă fabrică. (...) *Ştie* că el este unul dintre cei 7000 de salariaţi ai uzinei, că pe poarta pe care el a păşit

cândva – tânăr plin de speranţe care s-au împlinit – ies actualmente tipuri multiple de cazane cu abur, de la cele mai mici până la cazanul de 1035 tone abur pe oră (cântărind peste zece mii de tone, egal cu un bloc de 32 etaje) – ultimul tip de cazan cu care sunt echipate turbinele de 300 megawaţi. (...) Calculăm împreună, pe o foaie de tablă cu creta: Nicuşor – băieţelul lui – are un an şi jumătate, el are 39 de ani, va prinde sigur momentul în care fiul său va trece pragul uzinei. Dar cum va arăta atunci „Vulcanul" şi cum va arăta viaţa noastră în general! Ion Păun I, ca şi Ion Păun II şi toţi ceilalţi asemenea lor se pot considera pe deplin fericiţi: pe vremea lor, cu participarea lor directă, în ţara românească a fost instaurată – pentru prima oară – echitatea socială. (...) Dinastiile muncitoreşti sunt la loc de cinste în ţara noastră. În condiţiile socialismului, ele ştiu să transmită urmaşilor ceea ce se cuvine a fi preluat de la o generaţie la alta: hărnicia, devotamentul, îndrăzneala şi entuziasmul, combativitatea revoluţionară. Cheia reuşitei: educaţia prin muncă şi pentru muncă. E o monedă forte a tuturor succeselor prezente şi de perspectivă.

M.S.

VIGILENŢA – expresie a responsabilităţii comuniste

Banda transportoare rula nestingherit, imprimând fluxului productiv un ritm egal, de muncă continuă şi fructuoasă. Oameni şi maşini alcătuiau o forţă sincronizată, subordonată unui scop unic: realizarea sarcinilor de producţie. Gh. L., muncitor la Fabrica de ţiglă şi cărămidă din Ţăndărei, îşi desfăşura activitatea la locul lui de muncă, în vecinătatea benzii transportoare. Deodată, privirile i-au fost atrase de ceva neobişnuit: în pământul cărat cu iuţeală, a fulgerat parcă o sclipire metalică. Nu, nu era treaba lui să supravegheze banda. A alergat pe lângă fâşia de alimentare şi,

din fluxul de pământ ce curgea în maşină, a cules un... şurub.
(...) Ce s-ar fi întâmplat? Banalul şurub, corp străin în materia cu care era amestecat, ar fi produs mari stricăciuni, pagube de zeci de mii de lei. O maşină modernă, complexă a fost ferită astfel de o avarie sigură, care se datora cui? Unei neglijenţe? Unui act iresponsabil?
Episodul avea să fie înfăţişat în lumina adevărului într-o adunare publică ce a avut loc la Fabrica de ţiglă şi cărămidă din Ţăndărei. 26 de muncitori, ingineri şi tehnicieni au luat cuvântul, indignaţi de fapta unuia dintre ei. Pentru că şurubul care putea strica maşina amintită fusese pus pe banda transportoare de către P.M., salariat de aici. Motivul? Ură personală...

I.T.

7

În holul întunecos. Antipa lângă uşa băii. Face o mişcare bizară, în tăcere, parcă ar vrea să se înalţe în cer, dar se ghemuieşte pe vine, s-ar părea că priveşte în baie pe gaura cheii, zâmbeşte, se scarpină în cap cu un deget făcut cârlig. Antipa al tău împinge gluma prea departe, îi spusese odată Feliciei profesorul Baroni. Până unde? întrebase femeia, faţa ei căpătând pe neaşteptate o expresie dură, de nepătruns, nu-l apăra, zâmbise bătrânul, eu nu-i vreau răul, dar cine să-l apere, spusese ea şi, ca în poveştile cu duhuri bune, chipul ei se acoperise cu o lumină visătoare, iar bătrânul îi mângâiase părul cu mâna lui uscată, plină de pete cafenii. Îmi eşti un fel de nepoată, spunea, nu mai ştiu la a câta spiţă, dar trebuie să ştii: ai noştri au fost nişte venetici, un fel de slugi plătite mai bine şi aşezate la masa stăpânilor şi, chiar dacă ştiu asta acum, tot nu-mi foloseşte la nimic. Doctorul Baroni, tatăl meu şi un fel de văr cu mama ta, n-a ştiut-o, el l-a îngrijit şi pe Cuza, adică i-a dat nişte hapuri când, cuprins de o toropeală ciudată, domnitorul trecea prin Albala, a stat cinci zile în casele Iuraşcu, dar bătrânul doctor care avea o tăietură de sabie sub urechea dreaptă, de unde? de la Göttingen, din studenţie, fireşte, bătrânul fudul şi inimos nu ştia ce ştiu eu, dar pot să spun că tot nu i-a folosit la nimic, Felicia, dar tu, dacă te-ai fi născut în timpuri mai naive, ai fi putut fi o adevărată stăpână. Şi Felicia privindu-l cu neîncredere, cu plăcere şi curiozitate şi aducându-i şerbet de afine, pasta violetă în fundul paharului aburit, apa foarte rece, ce minune, ce minune, mormăia bătrânul...

Un salt uşor, Antipa este în picioare. Se mişcă fără să se audă. Cu toate acestea, vocea Feliciei strigă din bucătărie: Antipa, cauţi ceva? Antipa

amintindu-şi, fără să se încrunte sau să râdă, vorbele lui Paşaliu: vezi câte una cum îţi sare în ajutor şi face săritura asta cu atât devotament, încât te striveşte sub tălpi şi pe urmă se apucă să te caute, se învârteşte pe loc şi te strigă deznădăjduită şi tu, sub talpa ei, un greier nenorocit.

Ţigările, spune Antipa, şi caraghiosul Paşaliu, logodnicul nenorocos, dispare în mirosul ţigării uscate, s-ar putea spune chiar foşnitoare, înfiptă acum, neaprinsă încă, în gura lui Antipa. Le-am pus pe masă la tine, spune Felicia din spatele uşii. Am găsit totuşi una, spune Antipa. Unde? întreabă Felicia şi o poţi vedea prin lemnul uşii cum se bucură, se mişcă, se îngrijorează. Nu intra, strigă, îmi faci curent şi abia a început să crească aluatul ăsta. Bine, spune Antipa. Dar nu pleca, strigă Felicia (mâinile ei umblă, priveşte-o în timp ce gura vorbeşte, ascult-o), spune-mi unde ai fost totuşi *dimineaţă*?

Uşa deschizându-se şi Felicia ivindu-se din aburi şi mirosuri (în capul lui Antipa un gând, o amintire din şcoală, clasele mijlocii, un vers dintr-un poem sau un rând dintr-o predică... *iau mâna Sarei şi o văd acoperită cu făină, iau şi mâna unei muieri de acum...* Dosoftei sau Antim Ivireanu? cine mai ştie? oare Felicia ar râde şi s-ar bucura aşa cum fac eu acum când din adâncuri sau din eter vin gânduri întâmplătoare?), nu trebuie să râzi, spune Felicia, nu este nimic de râs. Nici nu râd, spune Antipa, îmi amintesc. Aşa, spune Felicia, atunci îţi aminteşti poate şi unde ai fost dimineaţă? (Dar acum, *dimineaţă* este spus pe un ton obişnuit) Închide, spune Antipa, se face curent la cozonacul ăsta care creşte. Nu râde, spune Felicia, nu râde şi nu glumi şi încetează odată cu toate minciunile tale.

Felicia dispare din bucătărie. Aici faptele se pierd. Rămân umbre, mirosuri, zgomotul uşii trântite. Firea întunecată şi devotamentul, neîncrederea femeii Felicia. Farmecul ascuns al

bărbatului Antipa pe care unii îl numesc minciună, alţii nepăsare şi uşurinţă, bătaie de joc. Ceea ce unul numeşte putere altuia i se pare slăbiciune. Antipa intră în odaia din stânga. Oglinda. Cuprins de o ciudată euforie, privindu-se în adâncul ei tulbure, Antipa se apropie şi izbeşte uşor cu unghia într-o margine, acolo unde bronzul tocit ca tăişul unei săbii vechi vibrează cu o puritate neobişnuită şi aduce în odaie o undă de lumină. Venea de la mare distanţă. Nu se stingea. Antipa ascultă cu încordare. Fără voia lui se gândeşte la Anghel. Intră Felicia şi spune: iartă-mă, Antipa, dar puteai să-mi spui că ai fost să-l anunţi pe unchiul August pentru diseară, fiindcă la el ai fost, sunt sigură, dar puteai să mă scuteşti să joc toată comedia asta, am văzut, am simţit doar de cum am intrat în hol că umblaseşi pe afară, aerul ăsta pătrunde şi rămâne în haine, în piele, hai, spune-mi: n-am dreptate, nu e o schimbare neobişnuită? Da, spune Antipa, la el am fost. O, strigă deodată Felicia, dar pot eu să ştiu cu adevărat? aşa este, la el ai fost, dar pot eu şti asta? când eşti lângă mine, ştiu, atunci ştiu, dar în rest trebuie să te cred şi eu nu te cred. Ce ştiu eu unde ai fost tu de fapt... Aburi albicioşi se strecurau pe sub uşa bucătăriei, miros de ţelină şi cărămidă încinsă. Felicia ţipă uşor şi se repede în bucătărie. Antipa ia de pe scrin un ziar şi îl desface încet. Dacă ar fi ştiut să asculte, ar fi putut auzi încă sunetul pur al oglinzii atinse cu unghia lui. Dar el strânge la loc ziarul şi iese, străbate holul şi intră în odaia cealaltă. În fotoliul Baroni doarme căţeluşa Eromanga. Parcă fusese închisă în baie. Dar cine mai ştie?

8

Marş la locul tău, spune Antipa. Îşi scoate piciorul din papucul moale şi, cu muchia labei acoperite cu un ciorap verde (lână groasă împletită), loveşte trupul mătăhălos al fotoliului Baroni. Căţeluşa Eromanga deschide ochii, scoate limba, îşi întinde spinarea roşcată, mârâie. Un mârâit leneş, binevoitor, aproape vesel. Mişcă, spune Antipa, *ţibă Hormuz, na Zurzan daţi-vă în lături cotarle*, îşi aminteşte cum strigase Stan Păţitul când dracul Chirică veni să se facă slugă la el, hai, du-te, râde Antipa, n-am eu norocul ăsta, şi căţeluşa Eromanga se ridică pe toate patru picioare, îşi arcuieşte spinarea în felul mâţelor, clipeşte omeneşte din ochi, sare ca o maimuţă pe covorul gros şi se face nevăzută.

Antipa se opreşte în dreptul ferestrei. Sticla uscată. El vedea un cer cu nori vărateci. Adâncimi senine şi goluri albicioase. Dealul Călugăra, acoperit cu zăpadă încă din noiembrie, fumega tăcut acum, un pământ negru pieziş, o pădure cenuşie ivindu-se din partea cealaltă şi oprindu-se pe muchia aspră. Se aşeză în fotoliu. Închise ochii. Cobora încet, fără grabă. Multă vreme se mai văzu încă micşorându-se treptat: se trăieşte asta în vis: un puţ fără fund, oblic, întunecat, în care ceva luminos şi difuz dispare în adânc. Încet, hotărât, fără întoarcere.

*

În acest timp, sus, în atelierul bătrânului August pălărierul, Paşaliu soarbe ceaiul amestecat cu lapte, un obraz i se umflă la fiecare sorbitură: acolo el păstrează un cub de zahăr, lapte-ceaiul se îndulceşte în punga obrazului, rămâne acolo şi se îndulceşte mereu pe măsură ce cubul de zahăr se micşorează, muchiile dispar, solidul se risipeşte, îţi aminteşti nisipul sub tălpile tale când valul vine

tăcut şi se retrage apoi, încă o înghiţitură, pe urmă sorbi iarăşi din ceaşcă, dulce-cald, un nou cub de zahăr, plescăitul limbii şi lucrul gâtului şi drumul lichidului dulce spre adânc. Bine. Bine. Plăcut. Se poate şi altfel?

Cum vă merge, domnule August? întreabă Paşaliu. Nu mă plâng, spune bătrânul. Bun ceai, spune Paşaliu. Mai fac rost din când în când, spune bătrânul, dar nu-i ceaiul care-l beam la Mardirosian pe vremuri. Tatăl dumitale şi-ar mai aminti dacă ar fi viu. Ceylon, Sumatra, China şi toate mărcile englezeşti vechi de două sute de ani, ceaiul verzui sau auriu şi aburii aromaţi pe când linguriţa... Viu? spune Paşaliu, mai bine că nu-i. Nu se poate, spune bătrânul, oricum ar fi, viu este mai bine. Pot să mai iau o bucată de zahăr? spune Paşaliu. Iacubovici, strigă bătrânul August pălărierul, mai trimite zahăr. Roata scripetelui scârţâie uşor. N-ai să ajungi calfă, spune bătrânul August, scârţâie, iar ucenicul de jos apare în aceeaşi clipă prin trapa tăiată în platforma de scânduri, ţine în mână o pompă de ulei ca o pară turtită, gata, spune el, bravo, spune pălărierul şi bagă mâna în buzunar şi-i dă băiatului o monedă de trei lei, Iacubovici, strigă răsucind şi aplecând capul, Iacubovici, să-i dai chiar azi certificatul de calfă. Coborând scara de lemn, băiatul zâmbeşte. Un zâmbet viclean şi duios totodată, neîncrezător, dar hotărât, în loc să deschidă, faţa lui o închide, greu de înţeles, un pui de ţăran care a pierdut examenul de la şcoala metalurgică, în vară, şi acum învaţă să croiască pantaloni şi să treacă aţa din papiota ei înfiptă în trupul de pisică al maşinii de cusut prin toate fleacurile întortocheate şi găurite până la acul de oţel care intră în stofă cu o viteză de s-o ia dracii de stofă şi, dacă mă gândesc eu, îşi spune băiatul, nici nu-i rău aici, la moşnegii ăştia, nu mai plec eu la anu', cum zice tata, la metalurgie să se ducă de data asta frate-miu Vasile. De jos, nechezatul binevoitor al lui Iacubovici,

cum spune câteodată pălărierul: un cal bătrân care îşi aminteşte cu plăcere, nu cu ură, cât de armăsar a fost el odată, da, un cal cu fălcile lăsate şi capul lung şi blând şi un smoc de păr albicios pe fruntea lui de cal, între urechi deasupra ochilor lui iertători de cal bătrân, ha, ha. Scripetele nu mai scârţâie. Mai este lapte, strigă Iacubovici. Mulţumesc, spune Paşaliu. Se aude maşina bătrânului Iacubovici. Ei, şi cum e, face bătrânul August pălărierul, tot la Agrosem? Nu, spune Paşaliu, la Centrofarm. Aha, spune bătrânul, dar la ziar mai scrii? Da, spune Paşaliu, fac cronica muzicală şi mai scriu diferite articole pe teme culturale. Culturale, spune bătrânul August, atunci e bine. N-ar fi oare mai bine dacă ai lucra chiar la ziarul ăsta? spune bătrânul August pălărierul, nu se poate, spune Paşaliu. Şi în timp ce restul ultimului cub de zahăr se topeşte în cerul gurii, adaugă: tata. Şi mai departe: de altfel, eu înţeleg că istoria nu poate fi contrazisă: n-au să-l ierte niciodată pentru fabrica lui.

Prostul, se gândeşte bătrânul August pălărierul, tot spunându-i cutare azi şi mâine, nenorocitei de cărămidării unde făcea tată-său cărămizi *fabrică*, a ajuns prostul s-o creadă şi îi place s-o spună, prostul, poate ar vrea să fie feciorul lui Malaxa şi cu capul lui chiar ar putea să ajungă, cel puţin să ştie pentru ce o trage! fiindcă lui îi place s-o tragă şi atunci ce să faci cu el? te uiţi la el şi-l asculţi şi-l înţelegi, săracul, fiindcă şi el trebuie înţeles. Dar cu germana cum stai? întreabă el. Deocamdată pun la punct engleza, spune Paşaliu. Privirea i se schimbă, se apleacă, ridică de lângă piciorul scaunului servieta lui roşcată, scoate o carte groasă, scoarţe cenuşii, cotorul zdrenţuit. Uitaţi-vă numai pe ce am pus mâna, ceva colosal, pot s-o ţin trei săptămâni, vă daţi seama, este ceva rar, *The Foundation and Nature of Verse*, nu ştiu dacă vă daţi seama pe ce am pus mâna, este un Iacob Cary din 1918, şi totuşi am pus mâna. Cât despre

germană, e ca şi pusă la punct, dar mai am de lucru. Şi după asta ce faci? întreabă bătrânul. Cum ce fac? râde Paşaliu, citesc, asta fac, citesc. Aha, ai dreptate, spune bătrânul August pălărierul, sigur, citeşti, unde mi-o fi fost capul?! Şi apoi, spune Paşaliu, în curând, mă însor, logodnica mea este arhitectă, stă la Bucureşti, voi pleca acolo, bineînţeles.

Cineva urcă treptele de lemn. Un pas greoi, încet. Plec, spune Paşaliu. Dar înainte de asta, să nu uit: l-am întâlnit acum o oră pe Antipa. De ce să nu uiţi? întreabă bătrânul. Păi, spune Paşaliu, era îmbrăcat cu nouă cojoace. Şi ce? spune bătrânul. Afară mori de cald, spune Paşaliu, uitaţi-vă la mine, mi-am luat pardesiul şi chiar aşa mor de cald. Să mori de cald? face bătrânul. În trapă apare capul profesorului Baroni. Şi abia acum ajunge sus urarea cântată a lui Iacubovici: mulţi ani cu bucurie, domnule profesor. Cam devreme cu sărbătoarea, spune profesorul Baroni, sau aici toată lumea ţine azi Ajunul, hai, ia spuneţi, ştiţi sau vă pun un doi mare şi vă chem la toamnă? Bună ziua, domnule profesor, spune bătrânul August pălărierul, luaţi loc, vă rog, bine aţi venit, mare cinste îmi faceţi. Se poate, întreabă profesorul, să-mi faci din pălăria asta una nouă? Bătrânul August întinde mâna, apucă fetrul moale, pătat, slinos, cândva de culoarea nisipului sub soarele ţărmurilor calde, acum cărămiziu aspru. Asta-i cea de la Milano, din nouă sute treizeci, da? Exact, spune profesorul Baroni. Mai mi-ai făcut-o de două ori nouă, mai fă-o o dată, vezi că vine căldura şi n-am ce purta, dar ce spun eu, vine, uite că a şi venit.

Asta spuneam şi eu, sare Paşaliu, dar m-am întâlnit cu Antipa şi era îmbrăcat... Tace deodată, nimeni nu-l ascultă, cei doi bătrâni priveau nemişcaţi pălăria veche. Bătrânul August se însufleţeşte primul. Se mişcă repede, se strecoară, se apleacă, buzele lui fac pam pam pampam-pam pam pam şi apoi cuvinte: da, facem o pălărie nouă,

facem o nouă pălărie, ceva original şi elegant... Mâinile lucrează febril, apucă fierul, pregătesc un calup de lemn, găsesc perii, sticle mici, pline pe jumătate cu un lichid incolor.

Dar de ce pleci, tinere? întreabă profesorul Baroni. Unde te grăbeşti? Iacubovici, strigă bătrânul August, un ceai. Nu mă grăbesc, spune Paşaliu, dar... Nici un dar, tinere, stai acolo, pe scaun şi mai spune, ce noutăţi ştii? se răsteşte profesorul Baroni, repede, adaugă el, dacă nu vrei să-ţi pun un doi cât eşti de mare. Sunt mic, spune Paşaliu. Vorba, spune bătrânul, uite, urcând scările, mă gândeam aşa, fără vreo legătură la ce blană frumoasă are vidra şi ce animal elegant şi puternic care se mişcă în apă şi pe pământ cu aceeaşi uşurinţă, ce daruri minunate au animalele şi cât de crudă, dar ce sublimă cruzimea asta, dragul meu, ea este atât de jucăuşă, încât toată ziua nu face altceva decât se zbenguie şi din joacă îl omoară pe partener, să zicem, o broască ţestoasă bătrână şi înţeleaptă. Numai din joacă, în glumă, închipuieşte-ţi ce minune. Aşa că mai gândeşte-te la asta, tinere, şi spune-mi: n-o cunoşti pe vânzătoarea de jos de la peşte, cea cu păr şaten şi bonetă verzuie, aş vrea şi eu peşte, dar fără să stau la coadă şi, dacă o cunoşti, poţi să-i transmiţi omagii din partea unui bătrân profesor de ştiinţele naturii, mare iubitor de animale. Singurul specialist în ihtiologie, autorul unui celebru tratat nescris. Puterea ştiinţei e mare, tinere, dar natura este unică şi intangibilă. Bunăoară, cui i-ar trece prin cap că racii minusculi care trăiesc în colonii şi pe care noi, oamenii de ştiinţă, îi clasăm în subordinul *Euphausiaceea* şi cu care se hrănesc balenele şi scrumbiile (ei drăcie, din burta chitului mai poţi scăpa, dar încearcă dumneata, tinere, să ieşi din pântecele îngust al păcătoasei de scrumbii, dacă poţi face asta, eu îţi dau un zece, nu l-am dat niciodată), spune-mi, cine şi-ar închipui că aceste animale de apă emit un soi de luminiscenţă care nu

are alt rost decât să menţină laolaltă coloniile? după cum vezi, ştiinţa capătă în cazul ăsta o pâlpâire miraculoasă. Cât despre păianjen, îţi pot spune că sunt între ei unii care nu se lasă devoraţi de femelă în epoca împerecherii. Închipuieşte-ţi, tinere... Domnule profesor, spune bătrânul August pălărierul, este un fetru extraordinar, este tot ce-am văzut mai fin şi mai rezistent până azi, simt că iese ceva lux, veţi fi mai tânăr cu zece ani. Am nevoie de douăzeci, spune bătrânul Baroni, dar ce cald e aici şi auzi ce urlete vin de jos, ce se întâmplă acolo în stradă? Scrumbii, spune Iacubovici, acum le-au adus, şi tot el: iese soarele, ia du-te, băiete, şi vezi, brotăcelul trece drumul? *Hyla Arborea*, spune profesorul Baroni, spune-mi, tinere, totuşi, o cunoşti pe fata de la peşte? Nu, spune Paşaliu, dar poate mă cunoaşte ea pe mine. N-are importanţă, spune profesorul, mă mulţumesc cu puţin: un chil de crap şi două scrumbii albastre *Caspialosa pontica*. Nu mai mult.

Cât este ceasul, domnule profesor? întreabă bătrânul August pălărierul. În palma celui întrebat apare un ceas rotund, cu capace de argint boţite, luciul stins şi liniştitor al metalului alb, un luciu vechi lăsat moştenire, pierdut, găsit, furat, răscumpărat, o ceapă sau o pară sau un ou pe care piciorul uriaş al unui elefant a călcat cândva cu milă şi, în loc să dispară ceapa, oul, para sau ce o fi ea sau el s-a *turtit* şi a ieşit ce se vede în palma scorojită a omului bătrân, litere gravate în semicerc: şterse. O întruchipare veche şi caraghioasă, dar ascult-o şi vei auzi un sunet mai pur decât roua dimineţilor din epoca fericită a lui Tang.

Unsprezece şi şapte, spune profesorul Baroni.

Vă mulţumesc, spune bătrânul August pălărierul.

O mulţumire ascunsă în glasul lui, mişcările sigure ale mâinilor, aburul ridicându-se din lucrul lor, mirosul.

Dar, tinere, spune profesorul, nu ştiu dacă ştii că femela păianjenului este mai mare decât el, mult mai lacomă şi mai flămândă şi împerecherea primejdioasă pentru mascul, şi pentru a nu fi devorat în timp ce îşi îndeplineşte menirea şi plăcerea, e-he, el o leagă strâns cu fire de mătase, iar cel cunoscut sub numele de *Pisaura* îi dă femelei înainte de împreunare o muscă vie. O păcăleşte! Vezi aşadar exemplul naturii. Ia aminte.

De necrezut, spune Paşaliu, dar nu înţeleg unde vreţi să ajungeţi.

Nicăieri, tinere, spune profesorul. Nicăieri. Acum îmi beau ceaiul. S-a răcit. Nu-mi place dulce. Îl beau fără zahăr şi fără lapte. Dar te întrebam de ceva noutăţi, să mai auzim ce se întîmplă şi văd că nu ştii nimic. Am să-ţi dau totuşi un doi. Ia spune-mi, pe la voi pe la Centrofarm aş putea să găsesc pilulele astea? Ştii, fără ciubuc, dacă se poate, nici nu prea am, dar e şi penibil, înţelegi, nu? El scoate dintr-un buzunar adânc o foaie de hârtie îngustă, mototolită, pătată de grăsime, o netezeşte. Citeşte.

Nu ştiu, spune Paşaliu, dar am să întreb. Sau mai bine am să-i spun domnişoarei Silvia.

Cine-i domnişoara Silvia?

A, o fată foarte tânără, a terminat anul ăsta Farmacia şi lucrează la Dealu-Ocna, dar vine pe la *noi* la Centrofarm în fiecare săptămână, ţine de noi. Silvia Racliş, o întreb, acolo la Ocna poţi găsi mai degrabă aşa ceva. Ca şi cu cărţile. Logodnica mea cumpără la noi, la Albala, cărţi care la Bucureşti nici nu apar pe tarabă. Da, o domnişoară Silvia foarte atrăgătoare. Dar, nu vă supăraţi, domnule profesor, de unde ştiţi că m-am transferat la Centrofarm? foarte curios, n-am discutat cu nimeni.

Ehei, tinere, eu umblu, aflu, cercetez, ştiu. Silvia Racliş, zici, o fi din neamul Racliş, vreo nepoată? Mai bine vezi, tinere, poate-mi găseşti hapurile astea. Şi poate o cunoşti pe fata de la portocale de

la autoservirea numărul doi, blonda cârnă care de obicei distribuie laptele, vreau şi eu un chil, nu mai mult, dar pot eu sta la coadă în apăraia aia? Un atavism de tip nou *coada* asta, nu crezi?! Cum ştiu că scrii la ziar, poate ai trecere. Ia spune, pe Antipa l-ai văzut azi?

9

Bineînţeles, spune Paşaliu. Dar de ce bineînţeles? se miră profesorul Baroni. Aşa, spune Paşaliu. Un interes neaşteptat îl animă. Încearcă să-l ascundă, nu reuşeşte, renunţă. De altfel, profesorul Baroni nu pare interesat de această schimbare. Mă rog, spune el, te întrebam pentru că n-am mai fost pe la ei de mult şi am auzit o istorie, ceva destul de picant. Şi mă miră la Antipa. Un băiat distins, bine-crescut, dar moale, inactiv, un timid care străluceşte prin absenţă, cum se spunea mai demult pare-mi-se în parlament. Eu i-am vândut un fotoliu care a devenit repede lucrul cel mai de preţ pentru el; un leneş care-şi suge unghiile toată iarna, iar vara se instalează într-o stupină. Nu se mişcă. *Ursus arctos longicephalus*, dar fără atributele ştiute. Ursul este de fapt un animal splendid.

Sunteţi bun să-mi arătaţi ceasul dumneavoastră, domnule profesor? spune bătrânul August pălărierul.

Douăsprezece fără cinci, spune profesorul.

Priviţi, strigă bătrânul August pălărierul. Drept, picioarele ţepene, spatele înălţat tinereşte, un aer de triumf caraghios în ochii lui blânzi. Îl poţi crede? Oare nu-şi bate joc? Unde este adevărul acestei făpturi care ar semăna cu un trol, dacă un oraş întreg (şi cine nu recunoaşte în aşezarea asta neînsemnată *lumea*, binele şi răul încolţind în aceeaşi sămânţă?!), oraşul nu ar recunoaşte în el pe bătrânul August pălărierul? Capul mare şi gânditor, trupul firav în lumina orbitoare a zilei de 21 decembrie. În mai puţin de două ceasuri, spune bătrânul August pălărierul. Este tot ce-am făcut mai bun până acum. În mâna lui, pălăria profesorului Baroni. Priviţi, strigă pălărierul, oare cine mai ştie azi să preţuiască o pălărie? A fost cu

putinţă, priviţi. Este mai nouă ca data trecută, spune profesorul Baroni, este mai nouă ca atunci când era nouă, suntem nişte bătrâni bravi, nişte temerari, August. Vă mulţumesc, domnule profesor, spune bătrânul August pălărierul, rareori am zile atât de bune. Vă costă treizeci şi şapte de lei şi cincizeci de bani. Aveţi bonul. Iacubovici, strigă aplecându-şi trunchiul în faţă, Iacubovici, trimite ceaiul. Pune şi rom. Bravo, spune profesorul Baroni, trece-mă în cont. Am trecut, spune pălărierul. Purtaţi-o sănătos. Sunteţi mai elegant decât Prinţul de Galles, dacă-mi permiteţi! Suntem nişte bravi bătrâni temerari, August, spune profesorul Baroni. Parcă am fi vii.

Piciorul lui Paşaliu pe prima treaptă a scării. Unde pleci, tinere, spune profesorul Baroni. Vino aici, dacă nu vrei să-ţi dau un doi şi să-ţi stric media. Stai lângă mine, August, ia pălăria şi fă-i ceva, pute a amoniac sau a benzină, dracu' ştie, fă-i ceva, arată bine, e curată, dar pute. Fă-o să nu mai. Băiete, strigă bătrânul August pălărierul (în glasul lui, o veselie neaşteptată, ceva sonor şi colorat în acelaşi timp, aşa cum apare, în soarele orbitor de după marea ploaie zilnică, penajul papagalului), băiete, ai venit?! bravo, ia pălăria domnului profesor şi ai grijă ca mirosul ei să nu strice reputaţia firmei noastre vechi de două sute de ani, noi am fost furnizorul ducelui de Lichtenstein, se poate? gata, ştii ce ai de făcut, ai un sfert de oră, ai venit? Râsul şiret şi încântat al ucenicului. Nu glumi, August, spune profesorul Baroni, eu nu glumesc. Nici eu, domnule profesor, într-un sfert de oră veţi avea o pălărie nouă, care va mirosi a ambră. Îmi cunosc meseria. Bine, spune profesorul, o vom duce la o expoziţie, poate luăm o medalie de aur, ai venit, băiete, bravo, spune bătrânul August pălărierul. Primeşti gratificaţie de Anul Nou, trei la sută, bravo, eşti liber să cobori la pantalonarul tău. Poftim, domnule profesor! Capul băiatului dispărând iarăşi

prin trapă, o mare mulţumire pe chipul lui, mereu şiretenie fără îndoială, dar şi ceva din omul cumsecade şi înţelegător care va fi el peste zece ani şi, privindu-l prin ochelarii lui rotunzi ca ochii păsărilor, Iacubovici întinde o mână uscată, gălbuie şi îl bate pe spate, răutatea lumii pare să ocolească în această zi de decembrie atelierul celor doi meşteri bătrâni. Priviţi şi mirosiţi, spune, sus, August, pălărierul. Profesorul Baroni luând pălăria din mâna întinsă a celuilalt, mirosind: da, ai dreptate, ambră, eşti de nepreţuit, August. Şi bătrânul August pălărierul: vă mai costă opt lei şi treizeci de bani, poftiţi bonul. Trece-mă în cont. Mulţumesc.

Paşaliu priveşte acum vitrina lată, ţine mâinile la spate, gâtul întins, capul uşor plecat. El nu aude, nu înţelege nimic din vorbele celor doi bătrâni. Picioarele fetelor care se mişcă dincolo, la primul etaj al magazinului universal, în spatele tejghelei văzute prin perdelele gălbui ale celuilalt geam sunt un fel de dinţi lungi care ar lucra ca nişte foarfeci între fălcile larg căscate ale chitului. Tinere, spune profesorul Baroni, n-ai să-mi strici ziua şi n-ai să pleci fără să-mi confirmi: l-ai văzut pe Antipa?

Paşaliu se întoarce, broboane mari de sudoare pe frunte. Dar pare dispus să vorbească. Pare chiar curios să afle. Se aşază pe un scaun, se ridică apoi, cere voie să-şi scoată pardesiul, bagă de seamă, tot el, că nu şi-l scosese încă, îl scoate, îl aşază cu grijă pe spătarul unui scaun, cald, spune el, dar Antipa era înfăşurat în blănuri ca în Groenlanda. Aţi văzut filmul cu expediţia lui Nansen? Aşa ceva! Aşa umbla: blană, fular, lână, ceva de groază. Îl arătau cu degetul.

Cine? întreabă profesorul Baroni.

Toţi, spune Paşaliu.

Un excentric, spune profesorul Baroni. Dar i-a venit deodată. Nevastă-sa nu scoate o vorbă, oricât ai trage-o de limbă. Când mă duc la ei, beau o cafea şi mă uit într-o carte. Cumpără cărţi, are un

perete plin. Nu ştiu dacă le şi citeşte. Şi uite că vorbim despre el şi mă cuprinde un fel de plăcere că vorbesc despre el! Ticălosul, ascunde el ceva! Cred că umblă cam mult pe la femei. Cu toate că Felicia nu se plânge. Să vezi şi istoria asta: stă în cârciumă cu unii, mai zilele trecute, nu ştiam că s-a apucat de băut. Şi începe să-i spună unuia că el, Antipa, ştie că acela va muri în două-trei zile. Se uită la el fix şi spune: mori, ţi-a spus Antipa. Acela l-a lovit cu pumnul sau cu o sticlă, nu ştiu exact. Ai auzit de asta?

Nu, spune Paşaliu. Dar nu mi se pare interesant.

Parcă ce-ai spus dumneata, tinere, cu umblatul încotoşmat cu zece cojoace e mai interesant? Ia mai las-o, nici o noutate, n-ai nimic senzaţional pentru un bătrân singur ca mine, cu toate că scrii la gazetă.

Lăsaţi, spune bătrânul August pălărierul, doar ne vedem diseară la ei. Felicia a trecut pe aici mai înainte. Era îmbrăcat aşa, şi nu altfel! şi ce-i cu asta?

M-a chemat ca în fiecare an, mergem să-i vedem *pomul*, nu?

Cam devreme cu pomul ăsta, spune profesorul Baroni.

Şi ce-i cu asta? spune bătrânul August.

Bem un pahar de vin, spune Paşaliu.

Tineret corupt, râde profesorul Baroni, toată ziua bem. Bem, de ce să nu bem. Îl văd şi pe taică-su, nu l-am văzut de mult. Un om de treabă. Mai joacă la loto?

Ieri a trecut pe-aici, spune bătrânul August pălărierul. Mi-a arătat lozurile. Avea două numere şi al treilea la o diferenţă de un punct, în loc de treizeci şi doi, el avea treizeci şi trei. Într-o zi tot câştig, spunea.

Nu câştigă, spune profesorul Baroni. E un om de treabă. Joacă de zece ani şi la două-trei săptămâni îi iese o formaţie cu o diferenţă de un punct sau două. Nu câştigă niciodată.

Şi ce dacă nu câştigă, spune bătrânul August pălărierul. Poate nici nu vrea să câştige.

Ba vrea, ba vrea, ba vrea, strigă Paşaliu.

Vom bea un pahar de vin şi vom simţi căldura familiei, spune profesorul Baroni. Ia spune-mi, trebuie să ştii, August, bătrânul Antipa are o pensie bună?

10

Antipa a adormit în fotoliul Baroni. Felicia intră, calcă pe vârfuri, cu toate eforturile ei nu poate pluti, parchetul scârţâie. Antipa se trezeşte. Felicia în picioare, lângă el, îi întinde un castron adânc, faianţă albă cu flori mari de cobalt. Începi tu crema asta? Antipa zâmbeşte, ia castronul, îl aşază pe genunchii strânşi şi începe să mestece cu o lingură pasta vâscoasă de unt, zahăr şi încă ceva alb. Este apoteoza unei prăjituri care face faima Feliciei şi a cărei reţetă numai ea o cunoaşte. Antipa nu este decât un biet ucenic înfricoşat şi caraghios care învârteşte şi iar învârteşte în mojar în timp ce magistrul cercetează la masa lui de piatră formulele complicate şi supraveghează neobosit cuptorul încins, retortele în care clocoteşte plumbul, recipientele deasupra cărora plutesc aburii grei ai metalelor misterioase. Afară este soare. De jos din stradă se aud pocnetele bicelor.

*

Aşadar ai ieşit din casă pe când dezgheţul nu mai părea o prevestire şi un capriciu. Oamenii priveau curioşi hainele tale prea groase, nepotrivite. Te-ai urcat în autobuz, ai mers până la capăt, ai coborât. Când uşile s-au izbit în lături, ai văzut o muscă mare aurie zbătându-se în geamul îngust.

Ai pus mâna pe sticlă, era caldă. Soarele ardea cu putere, erai singurul călător. Capătul liniei de autobuz era aproape de debarcaderul numărul doi. Ai coborât într-o baltă uriaşă, gălbuie. Noroi mult, negru-cafeniu. Te apleci, iei apă în căuşul palmei. E caldă, mişună de vietăţi nevăzute. Zăpada murdară dispărea sub ochii tăi pe văile înguste care se ridicau din apa Lacului Întins. Sloiurile grele mai pluteau doar în mijlocul lacului, duse de

curenţi uşori. Un şlep greoi se depărta spre Coada Lacului. Ducea un şir lung de plute, buşteni galbeni lucind în bătaia soarelui. Întotdeauna te-ai mirat cum plutesc totuşi trunchiurile astea uriaşe, a căror greutate pătrunde adânc în ochii tăi, dar pe care apa nu-i înghite. Plutesc. Pe o stâncă cenuşie în care soarele lovea cu putere şi pe care o puteai simţi de departe fierbinte, iradiind căldură, ai văzut doi tineri, o fată şi un băiat, goi, întinşi la soare. De necrezut: hainele tale groase, în loc să te facă să te topeşti de căldură, ţineau un fel de răcoare plăcută. Pesemne că ele lucrau asupra ta în acelaşi fel în care soarele lucra asupra perechii cu trupurile goale. De vreme ce şi lor, şi ţie vă era bine? Sau dracu' ştie!

Ai urcat pe cursul unui pârâu care se varsă cu zgomot în lac. Nu departe de gura clocotitoare, ai văzut cum puterea vieţii face să treacă orice îngândurare şi ai simţit că, aşa cum gândeşti uneori, haosul naturii este aparent şi armonia este legea supremă. Eşti un caraghios, ştii, când asemenea gânduri naive, licăriri originare care ar putea trece şi prin capul maimuţei te fac să te simţi liniştit şi biruitor. Nu le spui fiindcă te temi să nu fii luat în râs, dar în capul tău pot fi ele, nimeni nu a pătruns încă acolo să scoată ceea ce tu nu vrei să scoţi. Sub bolta imensă a craniului tău, în lumina cenuşie a creierului, în pulsaţiile spumei divine care naşte în fiecare clipă lumea, numai tu însuţi poţi pătrunde. Aduci acolo fotoliul Baroni şi ca o ciupercă minusculă în peştera începutului eşti tu.

Gheaţa nu se topise încă în întregime, undeva în mijlocul şuvoiului de apă o piatră mare mai era acoperită cu gheaţă. Dar un colţ al ei ieşea afară în lumina soarelui. El întruchipa capul unui om. Avea culoarea lutului ars. Era viu. În tâmpla largă, apa pulsa în timpi egali sub o pojghiţă subţire de gheaţă. Era o inimă în capul omului. Dar, privind cu atenţie, ai văzut că întreaga stâncă la rândul ei ascunsă sub gheaţă era o inimă puternică, ea pulsa

lent, sigur, neîntrerupt, era vie, şuvoiul de apă de sub gheaţă era eternitatea. Aşadar era o inimă în mijlocul căreia trăia un cap în mijlocul căruia pulsa o inimă. Ai privit cu şi mai mare atenţie şi cuprins de o emoţie frenetică ai văzut că stînca – inima mare pulsa ea însăşi în tâmpla altui cap cu mult mai mare care gândea în mijlocul unei inimi uriaşe care era chiar pământul, oho, vedeai asta fiindcă erai sus, la o înălţime mare, pluteai şi nimeni nu te putea duce de nas, era ceea ce vedeai. Ai ştiut că în ziua asta de 21 decembrie nu este, nu este loc pentru moarte şi ai simţit bucuria veghei care te aştepta în noaptea lungă de după ziua asta.

Te-ai întors în staţia de la capătul liniei de autobuz. Cei doi, care stătuseră până atunci nemişcaţi în soare, săreau acum, ţopăieli de saltimbanci pe stânca luminată. Maşina tocmai sosea. Şoferul te-a privit cu milă. El era îmbrăcat într-o cămaşă cu pătrate albe şi roşii, mânecile suflecate. Ţi-ai tras căciula pe ochi şi te-ai aşezat chiar în spatele lui, vedeai în retrovizor jumătate din capul lui acoperit cu o claie de păr gălbui.

Ai pătruns în forfota străzii. În piaţa Palatului Administrativ, pe când traversai, din întâmplare, mulţimea oamenilor s-a rărit, s-a deschis în faţa ta un mare spaţiu gol. O fată, o femeie foarte tânără, venea din partea opusă. Ţi-ai scos pe jumătate căciula, ai văzut-o abia stăpânindu-şi râsul, era însoţită de o altă femeie mai scundă, o cunoşteai, cunoşteai pe una din ele? parcă Paşaliu ţi-o prezentase într-o zi, da, avea un nume obişnuit care acum se iveşte nechemat în creierul tău, nu te-ai gândit niciodată la el, dar acum trece prin urechea ta. Dispare. Îl spusese Paşaliu, da, sunetele ieşite din gura lui, da, pare destul de ştearsă, te gândeşti în timp ce ea (sau cealaltă) răspunde la salutul tău, cu toate că merge, calcă bine, îţi spui, ai putea să-i ceri amănunte lui Paşaliu... La colţul străzii Russo îl întâlneşti pe Paşaliu. El se miră, îţi dă ocol, te bate pe umăr cu palma lui îngustă,

mâini femeieşti, e îmbrăcat într-un pardesiu subţire, mirosul puternic de naftalină te face să te gândeşti la un nor de molii. Uiţi să-l întrebi.

*

Felicia, strigă Antipa, gata. Felicia apare în uşă. Miros de vanilie şi de supă. A ce miroşi? întreabă Antipa. Felicia îşi suge nările, capul i se mişcă neliniştit de la un umăr la altul, nu miros a nimic, spune ea. Gata, spune Antipa. Să văd, spune Felicia. Ia castronul în mână, priveşte spuma gălbuie şi uşoară, iată unde am ajuns perseverând, spune Antipa, cred că e ceva, Felicia ia o probă pe vârful degetului, pune pe limbă, mai trebuie ceva, dar e destul de bine, spune, mai bine nu i-ar reuşi nici primului bucătar al Curţii. Este ceva care întrece puterea unui bărbat!

*

Da, eu adun probe, scrie judecătorul Viziru (caietul cu scoarţe galbene, cifra 3 pe prima pagină albă, restul acoperit cu litere mărunte, grăbite). Prea multe fapte, sunt strivit de adevărul lor, dar nu mă pot opri. În timp ce scriu, mari goluri se ivesc între ce caut şi ce găsesc. Goluri adânci, înspăimântătoare, eu stau chiar pe marginea lor şi nu-mi este deloc bine, fiindcă Antipa s-ar putea arăta oricând în spatele meu şi m-ar putea îmbrânci fără veste în adâncuri de unde aud un vuiet nedesluşit. El ar putea spune că a făcut-o din nebăgare de seamă.

Atunci când m-am hotărât, în sfârşit, când sămânţa încolţea în capul meu, Antipa a apărut lângă mine, era mai viu ca niciodată, se uita cruciş, urât, nu-mi aminteam ca *înainte* să fi privit vreodată aşa. Rânjea, spun bine, gura lui era o tăietură adâncă, nu i se vedeau dinţii, dar era *el*. Crezi că merită? m-a întrebat. Nepăsător, complice în acelaşi timp. Şi pe neaşteptate: suntem asociaţi? Se petrecea o schimbare: şiretenie, batjocură, candoare? Din gura lui ieşea o duhoare grea, dar

ochii erau vii, necruţători. Dacă vrei, am spus. Vreau, a spus. Bine, am spus. S-a făcut, a strigat el, obrazul i s-a schimonosit, s-a dat de trei ori peste cap, a scos limba la mine. Am privit pe fereastră. Afară era întuneric. Era însă o mare linişte, cu toate că odaia dădea într-o stradă zgomotoasă şi întotdeauna plină de lume. Spaima mă împingea spre uşă. Stai, a strigat Antipa, să facem contractul. Era linişte, zâmbea. Aşa cum îl ştiusem. Avea în mână hârtia gata scrisă, o caligrafie frumoasă, de arhivar din alte vremuri. M-am apropiat de colţul mesei, voiam ca totul să se termine foarte repede. Nu cumva ţineam în mână o pană de gâscă? Iscălitura ieşi strâmbă, tremurată. Dacă se poate simţi aşa ceva, eu simţeam cum o parte din mine trece în el. Apucă-te repede de treabă, a spus. Sunt grăbit. El era grăbit! Ieşi, dar nu pe uşă, ci prin zidul care despărţea odaia mea de încăperea în care cumnatul proprietăresei, veterinarul, îşi ţinea iepurii de Angora.

Aşadar graba mea ar putea fi întru câtva întemeiată. Uneori nu mă pot desprinde de lângă masa la care scriu, o zi şi o noapte. În oboseala care mă cuprinde, descopăr stări frenetice de o intensă bucurie, necunoscute până acum. Dacă aş putea să duc totul până la capăt, fiindcă în aceste stări tulburi, scopul pentru care am pornit investigaţiile mele, ideea dreaptă care mă călăuzeşte îmi apar îndepărtate şi mai puţin necesare, dacă nu gratuite. Nu înţeleg, dar nu mai pot da înapoi. Îl uit pe Antipa însuşi şi rămâne numai bucuria pură de a pătrunde în om. Este peste puterile mele. Îmi rămâne însă convingerea că, odată adunate, faptele vor vorbi singure şi scopul meu va fi atins...

...despre pasiunea ciudată cu care Antipa veghea în noaptea de 21 spre 22 decembrie. Solstiţiul de iarnă. Este singura mea sărbătoare religioasă. Glumea, desigur. Antipa era ateu? Aici nimeni nu poate da o explicaţie. Nu este vorba nici de

înclinaţia lui spre farsă, ştiută de toată lumea. Rămâne afirmaţia bătrânului August pălărierul: lui Antipa îi plăcea să rămână treaz în noaptea asta, la urma urmei, nu văd nimic rău aici, aşa că de ce trebuie o explicaţie?

Într-adevăr, totul se petrecea într-un ritual în care convenţia trebuie respectată. În dimineaţa de 21 el rămânea în pat, Felicia îl trata ca pe un bolnav adevărat; până la venirea ei, el se însănătoşea. Felicia venea în această zi mai devreme de la slujba ei. Neavând o explicaţie, faptul îşi pierde limitele. Aşa voia Antipa. Bradul împodobit se aprindea în această seară. Antipa avea un disc cu colinde greceşti. De câte ori era întrebat despre asta, Antipa dădea răspunsuri în doi peri, inventa, cu un haz grotesc, teorii pe care el le numea teoreole... În fiecare an, seara, 21 decembrie, tatăl lui Antipa, care se numea tot Antipa, trecea pe la atelierul bătrânului August pălărierul. Împreună mergeau la Antipa. Nu înainte de a bea un ceai sus, pe platforma de scânduri. Iacubovici şi ucenicul lui lipseau. August pălărierul făcea singur ceaiul, nu mai folosea instalaţia cu scripete, urca şi cobora scara. Aburii ceaiului îl făceau pe celălalt bătrân, tatăl lui Antipa, să închidă ochii, să-şi umfle obrajii, să ofteze încet, cu o plăcere ascunsă, cu părere de rău, cu o bucurie caraghioasă, stare pe care o înţeleg ca pe un moment de linişte rară (*înţeleasă* de mine abia acum, după ce l-am cunoscut pe acest bătrân înţelept, caraghios, August pălărierul, aşa ceva nu există, aş fi spus acum şapte ani, pe când eram procuror la Dealu-Ocna şi beam cu Antipa bere amestecată cu rom), stare sublimă despre care bătrânul Antipa nu ştia nimic şi pe care firea lui înceată, bunătatea dominată de neputinţă şi lipsa instinctului de orientare o puneau pe seama unei prea leneşe digestii, cu care încă din tinereţe avusese de furcă. Cine nu-l cunoştea pe bătrânul Antipa ar fi putut spune: cât de puţin a ştiut să

ceară de la viaţă! Ce prostie! L-am înţeles bine pe August pălărierul: bătrânul Antipa, omul ăsta neînsemnat şi neştiut de nimeni, nutreşte ambiţii absolute. Mişcarea obişnuită a lumii, înălţările şi căderile zilnice, mecanismul care îi duce pe unii până la acumularea puterii unui şef local oarecare sau legendele provinciale despre cel care are o jumătate de milion la CEC, toate astea îl fac să râdă. Nu râde în hohote, nu este un „cinic", nu vrea să batjocorească nimic. Fiindcă n-a întreprins vreodată ceva pentru afirmarea ambiţiilor lui supreme, necunoscând victoria sau înfrângerea, el nu a cedat cu trecerea timpului nimic, aspiraţia lui a rămas pură, orice concesie îl dezgustă. Când se spune: chelnerul cutare şi-a făcut o vilă cu etaj şi are un Opel nou, bătrânul Antipa râde cu îngăduinţă. Bine, dar are bani, i se răspunde, şi el: bani are Onassis, nu nenorocitul ăsta care moare de spaima controlului averii şi păstrează până şi chitanţele de la plata electricităţii. Da, dar, oricum, are mai mulţi bani ca tine, i se spunea. Asta-i o prostie, răspundea bătrânul. Sau: ăsta e cutare, o rezolvă el. Putere? clatină capul bătrânul Antipa. Ha, ha, putere mai are azi Papa. Putere a avut Mahomed! Chiar Alexandru. Un om blând şi inofensiv ca tatăl Antipa este fascinat de o singură poveste: pe când Alexandru trecea Eufratul şi se afla pe puntea vasului său, vântul i-a smuls cuşma de pe cap şi a aruncat-o în fluviu. Un arcaş din gardă a sărit în apă, a prins-o şi, cum nu putea înota cu o singură mână, valurile fiind puternice, şi-a pus cuşma regelui pe cap şi astfel a ajuns la vasul regal. Daţi un talant acestui om curajos, care nu s-a temut de apa duşmănoasă, a spus Alexandru. Şi tăiaţi-i capul fiindcă a îndrăznit să şi-l acopere cu cuşma mea. Da, scrie judecătorul Viziru, povestea asta o înţeleg. Această tentaţie a absolutului îl apropie în mod ciudat pe tatăl lui Antipa de Anghel. Dar pasivitatea lui, lipsa de voinţă îl şi desparte definitiv de omul de la Casa de

Apă din Dealu-Ocna. Pentru mine, care trebuie să ajung să înţeleg ce s-a petrecut la Ocna în ziua de 21 iunie, este important să ştiu asta.

Un ceai ca ăsta, spunea tatăl lui Antipa, face pentru mine cât o călătorie în India. Să mergem, spunea bătrânul pălărier. Copiii ne aşteaptă. Copiii, copiii, spunea celălalt bătrân, şi o furie neputincioasă îl cuprindea, arunca ceaşca sau izbea cu tocul ghetei în platforma de scândură. Apoi îşi cerea iertare, lasă, spunea meşterul August, de pomană te-nfurii. De pomană, răspundea bătrânul Antipa, dar spune-mi, tu înţelegi ceva? De ce toată farsa asta cu Ajunul şi cu bradul şi cu toată povestea? eu sunt tatăl lui şi cred că nu l-am bătut când trebuia, îmi pare rău că nu i-am tras măcar o palmă niciodată, n-am putut fiindcă m-am temut întotdeauna să nu lovesc prea tare, dar spune-mi, dacă-i trebuie Ajun, de ce nu-l face ca toată lumea cum am apucat cu toţii, nu!? Asta de când s-a însurat, şi a făcut-o cam de tânăr, da, prea de tânăr, dar bineînţeles, ferească Dumnezeu, nu zic că admirabila Felicia are vreo vină în toată povestea, ea este ca şi noi o victimă a mofturilor lui. Nici măcar n-a vrut să termine facultatea, s-a lăsat precum ştii. Dar drăcovenia asta la care mergem acum, cum am mers în fiecare an şi cum o să mai mergem, ce-o mai fi? Şi nici nu-i pot spune un cuvânt, că mă ia cu vorba. Propriul meu copil! Bătrânul August pălărierul zâmbind: lasă, că nici nu eşti chiar atât de îngrijorat pe cât vrei să pari, dacă vrea el aşa, lasă-l să facă aşa. Oare nu este plăcut să stai lângă un brad, să sfârâie lumânările, să asculţi un colind? Ba ba, spunea bătrânul August pălărierul că ar fi spus bătrânul Antipa, să mergem, ce mai aşteptăm, să mergem. Furia lui făcea loc unei nerăbdări care semăna cu aceea a copiilor cărora li s-a promis o surpriză care întârzie. Şi eu mă întreb: Antipa glumea într-adevăr? Era el numai un farsor? avea cinismul să *încerce* până unde poate împinge gluma, cât de

mare este puterea farsei? Sau totul este doar întâmplare, coincidenţă, destinul nostru nefiind decât închipuirea noastră?

*

...despre Antipa şi Felicia, aşa cum povesteşte Paşaliu. Paşaliu însuşi se foloseşte, spune el, de cele povestite de Antipa. Transcriu de pe bandă, refac conexiunile, dar nu tai nimic în afară de comentariile lui Paşaliu. În rest, totul trebuie păstrat. (Totul trebuie pus pe un vârf de ac: unde am citit asta?)

Aşadar, ar fi spus Antipa, bucuriile zilnice ale Feliciei sunt pentru mine, ea nu-şi păstrează nici una, dar pentru mine sunt prea multe. Ai visat vreodată că cineva te înăbuşă cu perna? Dă-i în fiecare zi unui beţiv bolnav de ciroză câte o sticlă de coniac, îi faci şi bine, şi rău. Fiindcă lângă Felicia eu mă simt în siguranţă. Ea mă apără. Mie îmi ajunge, dar ea vrea mai mult. Cât? Nu ştiu. Încrederea mea în ea nu cunoaşte margini, însă asta nu ajută, fiindcă ea nu are în mine nici un fel de încredere. Spaima de provizorat găseşte un refugiu în dragostea ocrotitoare a Feliciei, dar neîncrederea ei mă înspăimântă mai rău. Între noi zidul se surpă mereu şi, chiar dacă expresia ţi se pare prea literară, ia-o aşa cum e. Când am intrat prima oară în casa unde stă Baroni (nu ştiu dacă se mai poate spune casa lui), am trăit o stare nouă (dar în acelaşi timp de mult ştiută, ciudata stare care mă nelinişteşte), spaima de eroziune. În aceeaşi seară am descoperit acasă, într-o carte, tabloul lui Pieter Janssens. Asta m-a liniştit, am mărit reproducerea din carte, am atârnat-o pe perete. Este ca un fel de religie a liniştii. N-am spus prea bine. Dar la casa Baroni am *văzut* cum, demult, la începutul istoriei acestei case mari de piatră, chiar în ziua când proprietarii demni şi importanţi s-au aşezat în ea, a început ruina ei. Asta cu mult înainte ca veneticul Baroni, doctorul,

s-o fi cumpărat, vorbesc de cei care au făcut casa, adevăraţii proprietari ai acestui conac, vatra unei familii glorioase. Servitorii umpleau curtea, stăpânii erau sus, în cerdacul gălbui, caii nechezau în grajduri, câinii de vânătoare adulmecau în ţarcul lor, biruinţa vieţii părea deplină, fiindcă chelăreasa tuciurie, roaba ţigancă, ochiul neadormit al stăpânei, zornăindu-şi cheile, urca scara de lemn pentru a-i spune jupânesei că în acea dimineaţă a murit pietrarul Neagoie, trei viţei s-au născut peste noapte, un cal s-a înecat în mlaştină, iar în sufletul ei de dădacă bătrână s-a arătat semn că fiul cel mare se va întoarce peste şapte zile de la Liov. Şi chiar în acea dimineaţă, în zidul casei, între pietrele care păreau legate pe vecie, un grăunte de mortar se umezeşte sau, dimpotrivă, prea uscat, se sfărâmă şi, într-un fel sau altul, îşi găseşte un loc de trecere şi se scurge în pământ. Urmează peste un timp al doilea. Patru, apoi opt, şaizeci şi patru... povestea şahului. Surparea treptată ar putea fi oprită dacă urmaşul celui care a clădit casa ar lua totul de la început, cu hotărârea strămoşului. Dar mă fascinează la această poveste gratuitatea ei, armonia secretă care se instaurează între om şi zidul casei: nici omul nu mai vrea! Aşadar nepotul, strănepotul sau ce-o fi acela, cu o eleganţă caraghioasă, locuieşte pe rând în câte o încăpere, pe măsură ce restul se surpă, nu fugind de dezastru, ci ieşindu-i în întâmpinare cu voluptate, micşorându-se odată cu casa, pierind odată cu ea fiindcă, fără îndoială, între oameni şi obiecte există o stare intermediară, care cuprinde într-o formă nouă fiinţele şi lucrurile neînsufleţite.

Spaima de provizorat face din mine un caraghios şi jumătate. Eu nu pot dormi într-un cort, dacă se întâmplă să mi se ofere unul vara, în vacanţă. Casa mea este pentru mine totul. Iar stăpâna casei este Felicia. Eu mă reazem de tocul uşii, de degetul meu atârnă legat cu o aţă roşie un pachet uşor, un dar, un fleac, şi spun: *Felicia's*

Adventures in Wonderland... Ea se uită atunci la mine. Nu este rău...

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

PUNCTE DE VEDERE

Industria şi arta

Omul societăţii noastre socialiste multilateral dezvoltate este definit nu în contemplare, ci în activitate, transformând dublu – mediul său natural şi social, pe sine. Revoluţia tehnico-ştiinţifică mondială creează un cadru în care dialectica autodepăşirii presupune o eficienţă sporită a conducerii, a fiecărei acţiuni creatoare, în proiect şi în fapt. În acest context, asistăm neîndoios la o participare tot mai activă a ştiinţelor şi artelor în elaborarea valorilor materiale. La câteva aspecte ale acestei implicaţii doresc să mă refer. (...) Societatea de astăzi nu se mai poate mulţumi cu arta în expoziţii şi muzee, cu pictura de şevalet, frumosul cucereşte zone publice noi. Dacă marii artişti ai Renaşterii au ştiut să-şi exprime umanismul, spiritul revoluţionar în forme de artă care, cum se ştie, presupuneau constrângeri tematice foarte precise, de ce să nu vină azi, când au deschise nelimitate perspective de afirmare a talentului şi vocaţiei lor umaniste, cu promptitudine, plasticienii noştri în întâmpinarea creatoare a comenzii sociale a industriei?

R.N.

11

Antipa nu se mişcă din fotoliul Baroni. Răsuceşte capul, pendula îngustă, cafenie luceşte între două rafturi cu cărţi. Cadranul gălbui, tabloul lui Pieter Janssens. Antipa zâmbeşte. Ţine ochii închişi. Faţa lui este acum liniştită, pielea întinsă, netedă, nici măcar umbra unui gând, urmele întunecate ale bărbii i-au dispărut. Nimic nu tulbură acum liniştea lui. Chipul unui copil nepăsător sau al unui bătrân peste care grijile acestei lumi nu mai trec de patruzeci de ani, de când nebunia blândă care l-a cuprins, în loc să-l facă mesagerul furiei, îl păstrează imaculat.

Antipa deschide ochii: este abia două şi jumătate. Jos, în stradă, pocnesc bicele. Era atât de uşor să fi spus: am fost până la Lac... Am văzut soarele, dezgheţul, noroiul. Am fost şi pe la bătrânul August pălărierul, i-am amintit că diseară trebuie să treacă pe la noi. Mi-am adus aminte de Baroni şi i-am spus bătrânului să-l facă să vină, la urma urmei, al şaptelea unchi este tot un unchi! Nu i-ai spus fiindcă ea nu a întrebat nimic? Îţi pare rău? Este un caraghioslâc?

Pe sub uşă pătrunde un miros de vanilie.

12

...despre Antipa şi Felicia (continuare – caietul nr. 3). Adevărul este, spunea Paşaliu că ar fi spus Antipa, că Felicia face tot ce se poate pentru ca minciunile mele să iasă fără cusur. Sigur, eu sunt un mincinos, cu toate că, dacă ar fi s-o cred pe căţeluşa mea, Eromanga, minciuna este o emanaţie a fanteziei sau, după părerea lui Argus al ei, fantezie în acţiune. Sigur, Argus s-o fi gândit la acţiunea câinească, dar, pentru un şarlatan cu coada scurtă şi urechi blegi ca el, este destul de bine spus.

Minciuna are şi ea proporţii şi nuanţe, nu?! Există şi minciuna zilnică, inofensivă, fără de care nu poţi, obişnuită ca şi spălatul pe dinţi, nu?! Dar Felicia nu admite asta. Pentru ea, minciuna este una singură. Păcatul la fel de greu şi pentru prostul fudul care nu face nici un rău lăudându-se (minciuna despre sine), şi pentru delatorul care adaugă de la el ca să te poată trimite direct la ghilotină. Felicia nu crede nici în minciuna necesară! Cultul ei pentru adevărul elementar o îndepărtează de adevărul omenesc. Adevărul omenesc este înainte de toate tolerant, nu? are un caracter oarecum democratic, nu? (Îmi amintesc că l-am auzit eu însumi la Ocna, cu şapte ani în urmă, vorbind despre asta, îmi băga arătătorul în burtă şi spunea: spune, Vizirule, tu eşti legea, spune, am sau n-am dreptate? Nu ştiu dacă i-am răspuns vreodată altfel decât în glumă.) Intoleranţa ei mă înspăimântă. Mi-e teamă să nu greşesc. Eu mint. Mă apăr. Şi ea se apără. Pentru ca minciuna mea să n-o facă să sufere, ea o evită în fel şi chip. Aşa se ajunge la perfecţiune! Ascultă: şeful meu de la Dealu-Ocna mă ia într-o zi cu el la S. Avea treabă acolo, eu sunt băiat simpatic la drum lung, spun bancuri, nu-l las să moţăie în maşină, să i se

lipească ochii şi pe urmă să se trezească cu faţa unsuroasă şi dureri în ceafă. Beau destul de bine, aşa că hai! Lipsesc trei zile de acasă. Navetist fiind, rareori lipsesc o noapte de acasă. Şi mai rar două. Iar trei niciodată! Între timp, cineva care mă văzuse la S. seara şi s-a întâlnit a doua zi cu Felicia pe stradă i-a spus: ştii că l-am văzut pe Antipa etc., la care Felicia nu clipeşte şi spune: ştiu, are treabă acolo şi-mi aduce şi-o stofă de pardesiu. La revedere. La revedere. Tot drumul m-am gândit: n-are rost să nu-i spun adevărul. Cu toate că ştiam ce risc. Felicia nu s-ar fi lăsat niciodată convinsă că nu este vorba despre o femeie. Nimic nu putea fi mai rău. În fiecare om, minciuna lucrează într-alt fel. În mine, crede Felicia, minciuna capătă înfăţişarea adulterului. Chiar şi în somn, eu pun la cale un adulter, o înşelătorie, adică o minciună. Totul se face cu sprijinul nemijlocit al celorlalte femei din lume, care sunt pârghii şi axe ale uriaşei minciuni universale. Dar niciodată Felicia nu-şi pronunţă sentinţele. Gura ei rămâne mută. Asta duce frica mea la teroare, minciuna mea capătă proporţii monstruoase şi, în zelul ei de a mă apăra, pot fi strivit. Dar aş spune chiar acum o altă minciună dacă nu aş vorbi despre starea intensă, bucurie obscură, plăcere care se cuprinde în minciuna mea, un impuls pornit de la mine şi căpătând în aceeaşi clipă o viaţă proprie, o dezvoltare independentă. Da, Eromanga are dreptate: minciuna este fantezie, independenţă, libertate nemăsurată. Dar nu la teorie s-ar putea spune că stau eu cel mai bine! În faţa uşii deschise stătea Felicia. Foarte liniştită, întreabă: atâtea zile? Atunci eu am strigat: am fost la S. Cât de caraghios trebuie să fi fost strigătul meu, dar cât de adevărat era! Drumul lung în maşină mă înţepenise, eram obosit şi murdar, pleoapele mi-erau umflate şi gura uscată. Dar strigasem: am fost la S. Şi Felicia: cum la S.? I-am văzut faţa de aproape, aşa cum chirurgul Gulliver contemplase

de la distanţă de un sfert de picior faţa prea bunei regine uriaşe din Brobdingnag. Eu însumi eram un *splacknuck*. Felicia mă ţinea în palmă. Puteam să mă caţăr pe nasul ei. Ha, ha, a râs ea, ce să *cauţi* tu la S.? N-ai fost acolo! Nu avea deloc aerul pisicii care a mâncat canarul. Era doar veselă şi, înainte de orice, bucuroasă că mă vede. Intrasem în casă, ea îmi agăţa haina în cuier, cum aşa la S.? Strivit de spaimă şi ruşine, am spus, dar nu eu, gura mea: sigur a fost o glumă, am glumit. Ce era să fac eu la S.? După ce trag de mă ia dracu' de trei zile şi trei nopţi la primăria mea nenorocită, vin şi eu şi-ţi trag şi ţie o păcăleală? Ce mai râs pe amândoi! I-am povestit în amănunţime ce am făcut şi cât de greu mi-a fost în astea trei zile la Ocna, unde muncisem pe rupte pentru toţi şefii mei de-acolo. Sărmanul de tine, spunea ea, când o să-ţi găseşti o slujbă aici, să nu mai fii nevoit să tragi pentru alţii! Ne-am iubit îndelung şi eu am adormit după asta tun, nici nu se putea altfel, făcusem mai bine de patru sute de kilometri în ziua aia! Dar m-am trezit înaintea ei şi am văzut-o dormind, faţa ei era suptă, în loc de ochi avea două vânătăi adânci. Nu puteam face nimic. Am adormit din nou, fusesem la un pas de adevăr, dacă nu chiar în miezul lui, dar intervenţia Feliciei mă salvase!

Neliniştea cu care mă apropiasem de adevăr se eliberă, aş zice, cu un urlet de bucurie şi, ca din întunericul de nepătruns al unei gogoşi, ţâşni fluturele pur al minciunii. Înţelegi, ceea ce inventasem atunci despre orele de lucru abrutizante, pe care le-aş fi făcut *acolo* la primăria din Ocna în cele trei zile cât lipsisem de acasă, situaţii, dări de seamă, rapoarte, oameni şi întâmplări de zi şi de noapte, o lume neprevăzută, necunoscută şi misterioasă în acelaşi timp, uriaşul mecanism căruia îi dădusem o viaţă proprie sub ochii plini de iubire ai femeii mele era mult mai important şi mai *real* decât călătoria la S. Dar de unde să ştie Felicia asta? Ea voia *adevărul*, adică

şirul monoton de fapte cenuşii care erau orele petrecute lângă un om pe care-l dispreţuiam, sute de kilometri într-o maşină care puţea a benzină, bancurile răsuflate spuse într-o noapte la o cârciumă. Dar, se vede bine, totul era făcut în aşa fel încât minciuna mea să atingă perfecţiunea...

Şarlatanul de Antipa avea un fel aparte de a te face complice la faptele lui (aici sunt nevoit să păstrez comentariul lui Paşaliu). Tonul lui este înşelător, accentele cad acolo unde te aştepţi mai puţin. Şi toată aiureala cu căţeluşa Eromanga. Astfel, îmi amintesc exact (şi asta fiindcă tocmai atunci fratele meu, doctorul din Slatina, îmi făcuse rost de *Geschichte des Orients* de J.B. von Weiss, ediţia din 1899, vă daţi seama, atâtea sute de pagini şi eu nu puteam s-o ţin mai mult de o lună de zile şi adăugaţi că pe vremea aia abia începusem să-mi pun la punct germana, cu toate că citeam Goethe şi Schiller în original, bineînţeles, eram vesel şi disperat fiindcă aveam în mână cartea şi abia puteam s-o răsfoiesc, în fine, ce să mai spun), aşa că nu mă-nşel, îmi amintesc cum Antipa găsea o legătură sau nu ştiu cum să-i zic între toată povestea pusă pe seama căţeluşei Eromanga (ascultată chipurile de ea într-o anumită după-amiază de vară, nu ştiu dacă o fi fost chiar aceea în care el s-a întors de la S.) şi cele povestite de el însuşi. Doamne fereşte, dar nu mai ştiai când vorbeşte căţeaua dracului şi când îi dă el cu gura. Dar de ce n-aş spune-o: avea farmec, în tot oraşul nostru nu s-a pomenit vreodată unul mai trăsnit ca el. Pe vremea când era elev şi îi dădeam cărţi să citească şi-l vedeam serile în sala de gimnastică, un adolescent care părea slab, dar făcea tot felul de giumbuşlucuri la aparatele şi frânghiile alea, îi spuneam: hotărăşte-te, ori sportul, ori cărţile. Iar el, căţărat pe frânghie, tocmai sus, lângă bârna de care atârna frânghia în cârlig: ţineţi-vă după panaşul meu alb, vă va duce întotdeauna la victorie! Sunt vorbele lui Henric al IV-lea. Ştiu, le

spunea ca să-şi bată joc de mine, adică eu sunt un şoarece de bibliotecă şi el va face mare brânză! Era un puştan şi eu ditamai omul. Dar nu pot spune că nu-mi plăcea.

13

Antipa, strigă Felicia din bucătărie, uşa împinsă lângă perete de mâna ei, aburii, căldura, mirosurile făcându-se o spirală vâjâitoare între această uşă şi fereastra larg deschisă, Antipa, Antipa, coboară până la doamna Murgu şi adu-mi storcătorul de lămâie, al nostru l-am scăpat din mână, s-a spart. Storcătorul, mormăie Antipa, *storcătorul*! sună ca şi cum ar fi un om care face o meserie sau păzeşte ceva. Dacă am avea câteva date, am putea calcula pe loc când va muri omul sau paznicul ăsta. Râde când îşi dă seama că vorbeşte despre sine, folosind *pluralul*, la fel ca tatăl său. Bătrânul Antipa spune atunci când Felicia îl roagă să meargă în piaţă să cumpere un cocoş mare pentru răcituri: da, *mergem*, cum să nu, o *facem* şi pe asta. Antipa se lasă cuprins de o stare neaşteptată: mirare, curiozitate, duioşie, spaimă: iată cum încep să trăiesc asemenea cu tatăl meu. Este sentimentul unei descoperiri. Pe măsură ce anii trec, el îşi dă seama de realitatea acestui adevăr. Un gest, o vorbă, un gând. De fiecare dată, i se pare ceva nou, primejdios şi atrăgător.

Se ridică pe jumătate din fotoliu şi strigă înăbuşit, mai mult o şoaptă şuierătoare. Eromanga, Eromanga. Căţeluşa apare de sub pat. Botul ei lung, picioarele scurte, urechile moi. Eromanga, şopteşte Antipa, du-te tu. Animalul se lasă încet pe picioarele din spate, trupul i se ridică oblic, capul este acum sus, deasupra. Ochii cafenii, nemişcaţi, plutesc într-o apă uleioasă. Antipa scoate din buzunar un cub de zahăr. Căţeluşa întinde gâtul, botul se răsuceşte uşor, gura apucă zahărul din palma omului. Îl sparge în dinţi. Înţeleg, spune Antipa, doamna Murgu miroase a ceai de muşeţel, nici mie nu-mi place, dar trebuie să vedem ce-i cu acest storcător. Căţeluşa scheaună lângă uşa care

dă pe balcon. Antipa deschide. Un aer cald, umed, pătruns de mirosuri vegetale năvăleşte în odaie. Eromanga se îndreaptă încet spre lada ei cu nisip. Se strecoară printre crengile cu cetină groasă ale unui brad care ocupă jumătate din balcon. Antipa strigă: mă duc îndată.

14

...despre profesorul Baroni (caietul numărul 5). Acum şapte ani, ieşea în fiecare zi, îi vizita destul de des pe tinerii Antipa şi Felicia, pe August pălărierul. Azi se mişcă greu, nu mai iese în oraş. Memoria lui este însă neaşteptat de vie, limba ascuţită. Prima oară l-am văzut împreună cu bătrânul pălărier. Nu ştiu cum trec anii peste moşneagul August, dar el este chiar Timpul. Îl ascult, dar îl înţeleg prea puţin.

Profesorul stătea într-o odaie din fosta lui casă de pe strada Manutanţei, altădată o stradă glorioasă. Când Kiseleff veni să inspecteze, în timpul Regulamentului Organic, marele depozit al armatei aflat chiar pe această stradă, la Albala, se putea vedea un şir de trăsuri lăcuite şi caii lăncierilor din gardă aşteptând în faţa casei. Totul era înconjurat de un gard lung, cu streşini de şindrilă. În spatele gardului, un loc întins pe care creştea iarba măruntă şi deasă, nici o buruiană şi nici o floare şi, departe, dincolo de o perdea de arbori înalţi, văzută ca printr-un ochean care micşorează, o casă fără etaj cu faţada largă, întinsă, sprijinindu-se pe coloane groase de zid văruite în alb, cinci la număr, iar din locuri ascunse venind, în amurgurile de vară, ţipetele lungi şi urâte ale păunilor. Era una dintre casele Iuraşcu şi în ea locui mai târziu, după Unire, doctorul Baroni, bunicul profesorului. El o cumpără îndată după Războiul de Independenţă. Doctorul Baroni creştea câini de vânătoare şi avea o seră cu plante exotice, era curantul familiei Iuraşcu şi al Maicanilor, ramură din trunchiul Şadbei, care stăpânea o mare parte din ţinut. Jumătate din casă este întreagă şi astăzi. Restul, praf şi pulbere. Cine şi-ar putea ţine râsul azi când ar auzi vorbindu-se despre faima unei străzi pline cu generali de la 1848 şi chiar

dacă însuşi Cuza Vodă ar fi trecut călare sau în trăsura lui vreodată, şi a trecut şi a băut chiar cafele, Cuza stând pe sofaua vişinie şi lingându-şi degetele şi lăudând dulceaţa unei cucoane Caliopi sau Raluca sau Safta sau Sofiana, şi chiar dacă generali victorioşi la Plevna ar fi trecut pe strada Manutanţei, şi au trecut, cu toate acestea, cine să mai creadă azi că o stradă din marginea oraşului industrial Albala, un loc de trecere sau un fel de curte îngustă între două străzi late pe care aleargă camioane uriaşe, o luăm pe scurtătură, urlă flăcăii zdraveni când li se dă drumul de la şcoala unde învaţă ei, liceul numărul 5, şi năvălesc cu mapele lor de vinilin, plete şi ciorapi roşii, nişte haimanale vesele şi sănătoase, ajunse într-o clasă neverosimilă, clasa a douăsprezecea, doisprezece ani de carte, muncă, nu glumă, aşadar cine să mai creadă că uliţa asta strâmtă şi plină de buruieni era altădată strada generalilor?

Ba chiar să-ţi baţi joc, spunea profesorul Baroni. Stătea în patul lui înalt şi larg, acoperit cu o cuvertură din care curgeau zdrenţele. Eram numai eu cu el în odaie. Un lavabou de tablă, o cană înaltă de faianţă şi un lighean cu pereţii foarte groşi şi înalţi, parcă tăiaţi dintr-un bloc de sare. Cât dai dacă-ţi spun tot despre cuplul ăsta? a întrebat profesorul. A fost chiar întrebarea lui. De unde să ştiţi tot? am întrebat la rândul meu. Tot ce ştiu eu, a rânjit el. Nepotul doctorului Baroni. Pielea uscată, pătată cu cenuşiu şi galben murdar, foşnitoare, acoperea făcând cute şi încreţituri un schelet puternic, carnea căzuse, dar dinţii erau puternici, întregi şi deasupra pungilor stoarse, sub arcadele boltite, pândeau ochii omeneşti plini de lăcomie şi neruşinare. Niciodată nu mi-am putut închipui cum arăta *înainte* bătrânul ăsta trecut de optzeci de ani. Acum şapte ani, spunea August pălărierul, profesorul mai era un domn distins care ştia să poarte o pălărie veche cu aceeaşi eleganţă cu care ar fi purtat una nouă, cu toate că ştia foarte

bine care este diferenţa dintre ele. Uneori, aerele acestei grămezi de oase mă scârbesc şi mă fac să râd. Dacă n-aş avea nevoie de el pentru dovezile mele...

Spun o sută de lei, făcea bătrânul, doar aşa, pentru a apăra un simbol: vând şi cumpăr, deci exist! De fapt, eu nu pierd şi nu câştig nimic, o fac numai din plăcerea speculaţiei. Astăzi, când maşinile fac totul şi pot fi învestite cu spirit şi judecată, mintea se leneveşte. Trebuie să mă exersez. Fiindcă, în cele din urmă, va pieri, din lene, şi ultima minte în stare să programeze o maşină. Tot aşa cum în Suedia, aud, omul se duce la closet în maşină, îi e lene să-şi mişte picioarele, şi într-o zi drăciile astea două or să se atrofieze şi n-au să mai folosească la nimic. Va fi o lume de ologi, în care cel mai mare noroc va fi să fii şchiop. Dar nu te uita la mine în felul ăsta. Să nu te aştepţi să-ţi dau exemple din zoologie, cum făceam pe vremuri. Curios, dar am scăpat de asta. Încât pot spune: nu mai vreau. Numai una singură, tinere, ultima, am mai spus-o acum vreo zece ani sau vreo şapte, nu mai ştiu cui, dar era vorba despre nepoată-mea Felicia, o fată minunată: viaţa lângă unul ca Antipa te poate schimba dintr-o broască ţestoasă într-o potârniche. Nu mai ţin minte ce am vrut să spun cu asta. Dar la ce-ţi trebuie să ştii, ce vrei să ştii de la mine? Nu cumva scrii o carte? A, nu-i o carte? Slavă Domnului! Nu cumva mi-ai fost elev? Aha, nu, când intrai la liceu eu ieşeam la pensie? Ha, ha, dar să ştii că le-am luat ceva bani pe chestia asta, i-am cam păcălit, cu toate că vreo zece ani m-au păcălit ei pe mine, fiindcă nu mi-au dat un ban, aha, şi nici n-ai învăţat în oraşul ăsta? Atunci, sigur, nu puteai să-mi fii elev, cu toate că asta mă cam miră, fiindcă toţi nătărăii de seama ta au cam trecut prin mâinile mele. Dar dacă nu scrii o carte atunci e bine, şi ia mâna de la nas, că aici la mine nu pute chiar atât de tare, şi nu mă mai întrerupe. Lasă-mă să

vorbesc. Deci nu-i vorba de o carte? Ai auzit de unul Kotzebue? Era prieten cu bunicul meu, doctorul Baroni. Dar dacă este vorba totuşi de o carte, tinere, atunci n-ai să ai nici o şansă. Eu pot oricând (dar nu vreau) să-ţi demonstrez cu exemple din lumea animalelor şi a gingaşelor fiinţe vegetale că omul este un complex biologic ratat. Şi dacă totuşi este chiar vorba de carte, să nu scrii nimic acolo despre felul meu de viaţă, despre faptul că m-ai găsit în viaţă, nimic despre obiectele pe care le vezi aici, despre starea lor, despre casa, locul şi aerul care se respiră aici, nimic. Nimic din toate fleacurile cu care vă împodobiţi voi cărţile. Fiindcă, ştiu, tot o carte va fi. Îţi spun tot ce cred şi, în loc să-mi dai o sută de lei, ai să mă plăteşti cu tăcerea dumitale. Primeşti? Cum spui, că dacă-i vorba despre o carte, atunci n-ai cum să taci şi de pomană ai mai venit aici? Ai dreptate, tinere, nu eşti prost. Dă-mi două sute de lei şi scrie tot ce pofteşti. La urma urmei, ce să fac cu tăcerea dumitale? Ţi-aş da un doi să nu-l poţi duce, dar de ce să-ţi dau?! Spune-mi, tinere, ai văzut vreodată de aproape un elefant? Nu mai avem azi decât *Loxodanta* şi *Elephas* şi numai un ageamiu ar putea spune că aceste două genuri nu prezintă deosebiri esenţiale. Fireşte, ambele au trompă, fildeş şi piele groasă. Minunat animal. Ehe, ai să mă întrebi ce are elefantul cu astea două sute de lei? Are, tinere, dar mai bine să nu ştii. Sau, dacă ştii, ţine-o pentru tine. Şi când ţi-o veni timpul, să te retragi nevăzut de nimeni şi să mori în adâncul junglei. Ehei, tinere, zici că eşti judecător? Foarte bine, atunci trebuie să ştii mai bine decât alţii ce este demnitatea. Două sute, cum am spus, şi dacă n-ai acum, ai să-mi dai altă dată. Am timp. Moartea mea e departe. Şi dacă n-ai să-mi dai deloc, este ca şi cum mi i-ai dat, fiindcă foarte important este că i-am cerut eu, restul, că mi-i dai sau nu, este cu totul lipsit de interes. Înţelegi, domnule judecător? Aşa că oricum voi vorbi. Şi n-

ai să mă convingi că două sute de lei nu stau mai bine în buzunarul dumitale decât într-al meu. Îţi voi spune însă tot ce ştiu, fiindcă este nou pentru mine să mă gândesc la un om şi să spun tot ce ştiu despre el. Nu mi s-a întâmplat, şi pe urmă nu uita că de obicei nu stau de vorbă decât cu un surdomut de la atelierul de perii din colţul străzii. El stă aici într-o odaie care se mai păstrează încă, afară de asta a mea, în aripa stângă. Dar omul e cam tăcut şi apoi nici nu este chiar atât de instruit!

Din mormanul de oase se ridică pe neaşteptate o fiinţă omenească. Faţa era omenească, pielea învia şi fruntea devenea gânditoare. Ascultă, îmi spune, îmi dai cuvântul de onoare că nu vei scrie nimic rău despre Felicia? Am cuvântul dumitale? Pe cuvânt de onoare, am spus, şi formula asta, care altădată putea deschide uşa temniţei unui condamnat la moarte şi putea pune capăt unui război şi putea întrece însăşi puterea legii, mă făcu să mă simt neputincios şi batjocorit, dar în acelaşi timp eram atât de uşor, încât numai acum, scriind, îmi dau seama: să fi suflat numai asupra mea, şi aş fi plutit deasupra Albalei ca un nor, ca o prevestire. Stai în scaunul de colo, mi-a spus. Te cred. Părea grav, nimic batjocoritor şi caraghios la el. Nimic clovnesc. Dar, vorbind, pierdu treptat această încordare şi, întorcându-se la mormanul lui de oase, scotea limba şi făcea semnul urât cu policarul băgat între următoarele două degete. Dar, tinere, s-ar putea să pierdem vremea. Ce aş putea să-ţi spun despre Antipa şi Felicia? Destul de puţine, încurcătura e mare, pe vremea lui Kotzebue şi a doctorului Baroni, se pare că lucrurile erau mai simple. Vedeam craniul lui pleşuv acoperit cu pete cafenii, sprijinit în furcile mâinilor. Îmi trecu prin cap că mintea lui lucrează în felul ciudat în care zaţul de cafea, aşezându-se pe pereţii ceştii, capătă semnificaţii miraculoase. Dacă poţi crede asta. Bunica ei era vară cu fratele meu vitreg. Tatăl ei n-a fost decât slujbaş la tribunal, nimeni nu ştie cum

s-a întâmplat, el era totuşi un Stavri şi, printr-o mezalianţă, e drept, era rudă directă cu familia Iuraşcu. Sigur, soarta a făcut ca el să sfârşească într-adevăr ca un Iuraşcu, plin de păcatele strămoşilor, care or fi fost acelea? Dar eu n-am avut niciodată prejudecăţi. Şi nici n-am dat prea mare atenţie acestui soi de vegetaţie. Pesemne fiindcă veneam şi eu tot dintr-un fel de slugă. Fiindcă doctorul Baroni, bunicul meu, ce era dacă nu tot o slugă, adică îi servea pe cei cu arbore genealogic, adică nu era un servitor, dar era în serviciul lor, adică ce spuneam, o slugă. Dar teoria asta nu mi-a folosit la nimic! Cică nu eram slugi, eram intelectuali! Tinere, obosesc şi n-am să-ţi mai spun mare lucru despre ce mă întrebi. Totul este farsă, domnule judecător, şi Dumnezeu cel mai mare farsor, un tip cinic şi lipsit de fantezie. Farsă, domnule judecător. Nu vezi, Antipa şi Felicia, dacă nu-i vorba de o parodie, numele astea, ar putea să ascundă ceva grav, întunecat. Dar eu cred că este o parodie. Vrei să fie altfel, întreabă-l pe August! El îţi va vorbi despre seninătate şi echilibru. Un pălărier nebun, unul care face pălării! Cei doi? Nu se înţelegeau. Se urau. Ţi-am spus că Felicia era o făptură aleasă? Am glumit! Era o femeie comună şi pisăloagă. Iar Antipa un mincinos, un potlogar, unul care dădea totul pe glumă. Un amator de pariuri, un farsor, suflete moarte pe care nu le cumpără de data asta nimeni. Cicikov a murit. Ehe, ehe, unde eşti, Pavel Ivanovici, să-i cumperi şi să-i pui la treabă pe moşia ta de colo de jos, unde ard cazanele cu smoală veşnică?! Ascultă, tinere, zici că eşti sau că ai fost judecător. Şi ce-i cu asta? Bunicu-meu, doctorul, i-a pus prişniţe lui Cuza. Tu cui i-ai pus prişniţe? Ia să pleci imediat de aici. Să nu te mai prind cu cercetările tale. Au fost copii minunaţi. Asta au fost. Ce mai vrei să cercetezi? Du-te şi nu mai veni. Dacă aş avea câinii doctorului Baroni, te-aş scoate bucată cu bucată din colţii lor. Ce mai vrei să ştii? Pleacă...

*

N-am putut merge mai departe cu bătrânul maniac din strada Manutanţei. Mărturia lui este nulă? O las aici însă, un abur ciudat pluteşte totuşi deasupra ei. Chiar acum îmi vine în minte, în întregime, o frază caraghioasă spusă pe un ton foarte solemn, în timp ce eu ieşeam: ascultă, domnule *judecător*, chiar dacă între oameni s-ar alege unul care, acumulând merite nemăsurate, ar căpăta dreptul să-i judece într-adevăr pe ceilalţi (el atât de înţelept şi noi atât de proşti să-l credem), iar sentinţele lui ne-ar umple de mândrie şi recunoştinţă şi dacă omul ăsta s-ar numi Dumnezeu, dragă domnule judecător, nici chiar Dumnezeu n-ar putea găsi vreo vină lui Antipa sau Feliciei. Ei au trăit pe pământ.

Scriind însă despre bătrânul palavragiu, am simţit că *ceva* se opune, am ridicat capul. Era în amurg. Dar nimic până în clipa asta nu anunţase vreo schimbare. Odaia se umplu însă cu o lumină neobişnuită. Eram acum la fereastră, aerul odăii era dens şi umed. Vedeam acoperişurile din curtea alăturată: ţiglă şi tablă de zinc, uşa cu arcade zăbrelite a unui beci vechi, corzile cenuşii ale viţei care înconjoară zidul casei: o instituţie publică într-o clădire masivă, cum îşi făceau acum cincizeci de ani la Albala micii proprietari de vii şi terenuri din împrejurimi, ferestre înalte şi lungi hornuri de cărămidă, cornişe dantelate şi balconaşe. Cei de aici se ocupă după câte ştiu cu exploatările forestiere. Din când în când, vedeam în curte funcţionari rotofei fără mânecare fumând şi privindu-şi cu multă atenţie unghiile de la mâini sau urmărind poate un porumbel cu guşa plină care se scaldă în streaşină sau uitându-se lung după vreo funcţionară, colegă de bună seamă, pantofi roşii şi flaneaua între umeri, trecând repede-repede de la o uşă la alta cu o hârtie importantă, mergând cu ea la vreun şef. Dar acum curtea era pustie. Lumina amurgului de aprilie secetos părea că

izvorăşte din aripile unei mori de vânt, forme prelungi care atunci luau naştere sub ochii mei. Miracolul pe care-l priveam cu încredere şi lăcomie nu-mi dădea însă un sentiment al *luminii*, dimpotrivă, totul părea stingere, scădere. Eu voiam o creştere, o înălţare, ceva imaculat, o lege, un frig aspru, dar un aer limpede. În loc de aceste vorbe frumoase, palmele mele umede, sudoarea năclăind părul. Nu mă puteam mişca din fereastră, sângele urca, tâmplele mi se desfăceau încet: puteam să şi glumesc: poate, în sfârşit, voi pătrunde *înăuntru*. Dar sună telefonul şi ceva în ordinea lucrurilor se schimbă. Eu însă nu mă duceam spre cutia gălbuie: ea venea spre mine. Avea mersul unei broaşte ţestoase. Mi-am amintit ce citisem demult, în urmă cu şapte ani, pe manşeta unui ziar, scris cu creionul chimic de mâna lui Antipa. Bucata de hârtie ruptă şi pusă într-o carte: ...întotdeauna broaştele ţestoase mi-au dat un sentiment de siguranţă, ceva înţelept şi caraghios, o nostalgie după vremurile de aur, când eram doar un fir de polen...

Am ridicat receptorul. Alo, am auzit, *era vocea lui Antipa*, alo, asociatule, ce spui de lumina asta? Dar eram lângă telefon, acolo unde gazda mea (proprietăreasa apartamentului în care ocup o cameră) ţine telefonul, lângă uşa din holul comun. Sudoarea se usca încet pe ceafa mea curbată deasupra receptorului. Aş zice o boare, un vânticel din Arcadia. Şi din nou vocea lui Antipa. Grăbeşte-te. Scrie. Avem un contract. Cât despre lumina asta, ascultă: există unele forme ciudate a căror explicaţie o caut încă. Meditam la ele încă de pe vremea când, plin de candoare, încercam să aflu puterea unei nopţi de decembrie. Se poate vorbi de anumiţi factori paradoxali, a căror existenţă în cosmos este o metaforă, un izvor de energie poetică. Cândva pregăteam o lucrare amplă despre situarea acestor factori în succesiunea anotimpurilor, ca şi despre influenţa lor în schimbarea umorilor. Trebuie să mai existe nişte

fişe prin vreun sertar. Nu ştiu cine are cheia. Lumina pe care tocmai ai trăit-o este un simptom al acestor stări. Mai mult, concluzia mea era că aceste reverberaţii subtile se pot provoca... Nu înţeleg nimic, am strigat, şi la ce folosesc, la urma urmei... He, he, m-a întrerupt Antipa, începe să-mi pară rău că am încheiat cu tine o afacere. Cum la ce folosesc? La nimic!

Telefonul se închise. Mă îndoiesc că am vorbit cu cineva, fiindcă eram lângă fereastră în camera mea. Se întuneca. Îmi mişcam umerii, îndoiam cu uşurinţă genunchii, existam cu o bucurie neaşteptată. Sângele vuia, îmi era foame, setea se putea stinge cu o cană mare de apă foarte rece. Amurgul, întunecarea sunt fapte ale cosmosului familiar, nici o încordare în această eternă armonie. (Scriind, îmi dau seama iarăşi că repet vorbe, fraze pe care altădată le-am auzit de la Antipa şi despre care memoria mea conştientă nu avusese ştire.) Căldura neobişnuită pentru aprilie se retrăgea, era o seară calmă şi, răsucit spre interior, vedeam prin uşa deschisă a odăii mele, în întunericul holului, telefonul: semăna cu un calup de unt cu urechi.

15

Antipa iese din bucătărie. În jurul capului său, un ochi pătrunzător şi lipsit de răutate ar putea vedea pâlpâind aureola aburului de carne fiartă şi aluat dospit. Iar mâinile lui au atins mirodeniile de pe masa din bucătărie, frunze şi fructe din Asia care aici, la Albala, azi, 21 decembrie, sunt semne ale calmului domestic. Casa ta este eternitatea. Nimic provizoriu nu te pândeşte. Ca un cort de purpură în jurul tău este statornicia ta. Fără teamă te apropii de tabloul care atârnă pe perete. Acolo este liniştea ta, ea se lasă contemplată şi înţeleasă, te poţi gândi în voie la noaptea de veghe care te aşteaptă. Astfel stau lucrurile şi, în loc să te împotriveşti lor, tu le împlineşti: calmul tău domestic mult căutat peste pământul cel mai fertil pentru nebunia ta ascunsă. Nebunia începe cu o glumă. Nepăsătorule, oare minciuna ta va da un sens adevărului şi glumele tale sunt poruncile lui?

Felicia, strigă Antipa din holul întunecos. Antipa, răspunde Felicia din bucătărie. Nu-i nimic, strigă el. Ea râde cu putere, cu un fel de neruşinare. De multe ori, când bărbatul spune Felicia, acest nume sună la fel de caraghios precum Antipa în gura femeii. Puţin îmi pasă cum sună, ar ridica el din umeri dacă i s-ar spune asta. Dar ea ar privi bănuitoare: de ce să sune?

Un fir de păianjen, o veste ascunsă, care se apropie de casa lor, tremură nu departe de becul înşurubat sus, deasupra uşii de la intrare. 19 volţi, atât cât să nu-ţi bagi degetele în ochi. Cine ştie cum, o pulbere de apă căzuse odată peste para de sticlă, praful o primise avid şi acum curbura sticlei aminteşte o stradă uscată de caniculă peste care a trecut o ploaie scurtă şi fără putere, firul se clatină uşor, păianjenul mic, albicios atârnă fără greutate, milioanele lui de picioare înoată în aerul cald.

Poate pentru a nu-l tulbura, Antipa trece pragul odăii din stânga în tăcere, călcând în vârful picioarelor. Se opreşte în faţa oglinzii de bronz. Fusese primul obiect adus în casa goală. În urmă cu cinci ani, când le fusese dată. Nu era casa lor, plăteau o chirie mică, nimeni nu le-o cerea înapoi, dar, iată, trecuseră cinci ani şi nu scăpaseră de gândul că într-o zi, un om nevăzut şi puternic, acelaşi care spusese *luaţi*, va spune: gata, *plecaţi*. Era un gând caraghios, dar cine îl putea împiedica să se işte în capul unuia sau altuia?

Oglinda înghiţea cu lăcomie încăperea şi tot ce se afla în ea. Mătuşa Melpomena, tanti Melpo, cum spunea Felicia, stând în mijlocul odăii goale, o lumină orbitoare izvorând din pereţii albi.

Mătuşa Melpomena potrivind cu grijă oglinda grea pe scrin, bronz străvechi, tocit, care mai păstra forma unui animal puternic cu un corn în frunte. Semne ciudate, litere necunoscute mâncate de vreme se mai păstrează de jur-împrejurul rezemătorii. Nu se putea şti. Puteau fi păsări sau animale, figuri geometrice, formule criptice, totul se păstra ca un abur în metalul atins de vreme. De fapt, era o foarte frumoasă oglindă veche, cam tulbure, la urma urmei, nefolositoare, dar răspândind ea însăşi o lumină plăcută şi o umbră clară atunci când soarele cădea oblic pe luciul ei. Nu uitaţi, spunea mătuşa Melpomena, este într-adevăr un lucru vechi, dar nu demodat, este o piesă nobilă şi plină de graţie, ea va da farmec încăperii unde veţi sta. Păstraţi-o acolo unde dormiţi. Să fie primul vostru lucru aici, colonelului îi plăcea atât de mult, încât rămânea ceasuri întregi înaintea ei. Ce vezi? întrebam. Dar el nu-mi răspundea.

Mătuşa Melpomena stătea în mijlocul încăperii. Ea este centrul unei sfere, se gândise Antipa. Ea plutea la distanţă egală de cele opt colţuri ale odăii. Şi, în timp ce Felicia, în bucătăria goală, inundată de soare, făcea la repezeală trei cafele folosind o maşină veche de spirt adusă într-o sacoşă de

sfoară, împreună cu ibricul verde şi cele trei ceşti, totul pus jos pe mozaicul care arăta ca o coajă de cartof foarte uscată, în timp ce aburul cafelei vestea că în acest loc pustiu se vor aşeza oameni, Antipa privise încă o dată: tanti Melpo era mijlocul, era centrul cubului care era odaia goală şi centrul sferei în care se putea înscrie cubul. Trebuie să mă conving, îşi spuse Antipa cu hazul lui caraghios şi pofta lui nestăpânită de glumă. El măsură la repezeală distanţele. Avea o ruletă pe care nu o folosise niciodată, întâmplător se afla atunci la el. La un chef cu lăutari, i-o băgase cu sila în buzunar un topograf cu dinţi de aur, lasă tinere, cu asta se poate măsura orice. Era unul dintre acele obiecte mici cu luciul mat şi impenetrabil fabricate într-o uzină japoneză, panglica se derula şi se strângea singură, un animal subţire şi vioi. Aşa era: mijlocul! Miracol. Sunetul stins al ruletei, distincţia, stilul ales în care bătrâna trecuse cu vederea măsurătoarea. Într-un cuvânt, se făcuse că nu observă. Totul era de mult gata când Felicia venise cu cafelele. Când ştii să faci aşa o cafea, Felicia, spusese bătrâna, nu mai ai de învăţat nimic. Poate nu-i un obiect de preţ, dar colonelul ţinea atât de mult la ea, Felicia, auzi numai. Ea lovise cu unghia rama de bronz a oglinzii şi auziră un sunet plăcut, care se stingea greu. Colonelul a primit-o în dar de la prietenul lui, comandorul din Genova. O, Doamne, ce om era comandorul...

Casa lor era un apartament cu două camere care purta un număr: 117. Era o încăpere în structura unui bloc imens de beton, care avea 266 de încăperi. Prima noapte dormiseră pe parchetul nelustruit, ferestrele deschise, era vară, zgomotele stinse ale oraşului adânc intrate în somnul lor, din când în când lătratul câinilor în curţile mici, rămase ca din întâmplare între blocuri. Nu se întorseseră în vechea lor odaie de chirpici din fosta mahala a Casapilor, lângă depozitul de lemne, odată intraţi aici, într-un amurg sângeriu când

cisterna roşie a municipalităţii stropeşte străzile şi femei cu părul plin de bigudiuri şi capoate înflorate, alături de bărbaţii lor, pijamale de finet cu dungi late vişinii sau albastre, apar în ferestre (ca mai demult în poarta caselor din mahalaua unde trăiseră) şi privesc strada. Felicia şi Antipa încuiaseră uşa şi, înainte de a deschide geamurile, priviseră îndelung prin sticla prăfuită dealurile îndepărtate pe care se aflau satele ceangăilor, biserica lor albă, ascuţită, fără podoabe, dar înainte de asta fusese oprirea în faţa uşii cu numărul 117, mirosul de tencuială care se usucă, de vopsea proaspătă şi apoi emoţia, frica nelămurită şi caraghioasă când atingi cu degetele uşa de panel vopsită în culoarea stejarului lustruit dincolo de care s-ar afla, nu eşti sigur, casa ta. Cheia mergea greu, nu se răsucea şi asta putea însemna orice. Apoi dimineaţa, soarele, cele două odăi goale puternic luminate, geamurile fierbinţi, balconul cu jgheab pentru flori, vuietul apei în ţevi, apa ţâşnind din robinetele nichelate, mirosul iute al parchetului, caloriferul vopsit în culoarea untului, o pisică strecurându-se printre maşinile care goneau jos, în strada largă. Etajul 5.

*

Oglinda stă pe un scrin negru, sertare cu mânere subţiri de alamă. Antipa trage un sertar. Dintr-un teanc de batiste scrobite scoate o hârtie. O bucată dintr-o foaie de caiet. Pe hârtie este scris cu creionul un nume. Antipa priveşte îndelung hârtia. În ceaţa fumurie a oglinzii rânjeşte un cap de maimuţă cu smocuri albe de păr în jurul urechilor. Bagă hârtia în buzunar, împinge sertarul. Limba lui plimbă în gură un sâmbure de măslină.

Dincolo de uşă izbucneşte soneria de la intrare. Pari mulţumit, scăpat de o grijă rea. Asculţi. Este o vecină care cere un pahar cu ceva, un lucru din bucătărie. Nu voia să intre, era îmbrăcată ca în casă, lăsaţi, glasul ei urcând şi coborând,

explicaţiile Feliciei, un ton de adâncă părere de rău, nu-i poate da fiindcă nu are, vă puteţi convinge dacă intraţi în bucătărie şi zburaţi printre borcane şi sticle şi cratiţe sau săriţi dintr-o oală în alta, ridicând şi punând la loc dopuri şi capace, dar cum vă închipuiţi una ca asta, o, dar nu face nimic, eu cumpăr întotdeauna, dar azi, uite, n-am, dar nu gătiţi prea devreme? eu fac totul în ultima zi, chiar în ajun, este mai proaspăt, eu nu, încep de azi, aşa sunt obişnuită, fac totul pe-ndelete... Erau vecinele despărţite de gardul nu prea înalt, făcut în aşa fel încât să-ţi poţi sprijini coatele pe stinghia de sus fără să te ridici în vârful picioarelor, înţelegerea lor venea din vechime, când casa era din lemn, iar împrejurul ei alergau şi strigau animalele curţii, zburau păsări bune de mâncat, fumul se ridica deasupra vetrei ca un imn de pace. Antipa deschide uşa, intră în hol.

Sărut mâna, doamnă

Vai, doamnă Felicia, iertaţi-mă, bună ziua, domnule Antipa

Vai, doamnă, se poate

Se poate, nu vă supăraţi, este vina mea

Vă rog, doamnă, nu aveţi nici o vină

Ba am, la revedere

La revedere

Bună ziua, domnule Antipa

Sărut mâna, doamnă

La revedere

Bună ziua

La revedere.

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

REPORTAJ – DĂRUIRE ŞI PASIUNE COMUNISTĂ

Operaţiunea „răpirea energiei“ continuă...

...Omul este însă în mijlocul acestui impresionant peisaj omniprezent. Pe drumurile grele ale munţilor şi în tuneluri, la baraj, în centrala subterană, întâlnim, pe maşinile lor uriaşe,

admirabili şoferi. Ajunge să ne gândim numai la colosul de piatră scos din tuneluri şi din centrala subterană, la muntele de anrocament care va fi transportat la barajul Vidra, pentru a ne face o imagine a efortului sutelor de şoferi pe maşinile grele ale acestui şantier.
Sub bolţile uriaşe ale centralei am avut norocul să-i cunosc pe faimoşii mineri Pavel Oţet, Cojan Sava, Codreanu, Kucinski, Mazilu, Aldea, câţiva doar dintre oamenii excepţionali care construiesc acei 150 km tuneluri; sau sfredelesc muntele din care se toarnă barajul; sau au construit centrala subterană...
Toţi aceşti constructori cu o înaltă şi multilaterală calificare, „universală", cum spun ei, mi-au ajutat să-mi fac o imagine despre forţa industrială şi, mai ales, despre tehnica modernă adusă aici, despre diversitatea de maşini şi utilaje dintre cele mai noi pe care muncitorii reuşesc repede să le cunoască şi să le conducă...

T.C.

Să crezi în tine, în sentimentul răspunderii
...M-am oprit în faţa agregatului de prelucrat carcase, cu şase posturi: strunjire, frezare, broşare, periere. Carcasa de aluminiu era prinsă în gheare de oţel, deplasată, răsucită, purtată prin dreptul dispozitivelor de lucru care întindeau braţe mecanice, roteau discuri, executau operaţii de finisare de mare precizie. Am urmărit apoi maşina-agregat de prelucrat scuturi. În linie, maşinile de confecţionat bobine se roteau ca vârtelniţele. Hala motoarelor asincrone pornise cu trei ani în urmă cu 1610 bucăţi spre a ajunge să producă în primul an al cincinalului actual nu mai puţin de 220000 de bucăţi, depăşind cu 26 la sută producţia anului trecut. Prin specializarea cadrelor, timpul de proiectare şi de execuţie a sculelor de mare diversitate s-a scurtat. (...) Maşini de sudat teci, procurate din import cu peste un milion lei valută, au ajuns să fie realizate în fabrică numai cu 840

mii lei. (...) S-a spus despre Piteşti că este un oraş care îşi caută profilul şi personalitatea. În momentul de faţă, graţie oamenilor săi, putem afirma că acest profil este distinct şi că Piteştii fac o figură cu totul aparte între oraşele ţării. El se poate mândri de pe acum nu numai cu uzine de mare originalitate, ci mai ales cu acei oameni care cresc într-un climat de încredere şi elevaţie spirituală...

T.F.

„Vârful de lance“

...Ascultându-i pe oamenii ştiinţei şi tehnicii din institutul şi din Centrul de Cercetări pentru Maşini Hidraulice din Timişoara, cum vorbesc îndelung şi aprins despre fenomene precum cavitaţia şi corosivitatea, ai crede că supremul lor adversar este bula de aer din fluide şi agentul chimic care gresează metalul. În realitate însă, ei nu apără metalul, ci pe om, cu nevoile lui de viaţă mai bună. În realitate, inamicii se numesc inerţia, resemnarea, birocraţia, fuga de răspundere. Împotriva acestora se ridică forţa organizată a comuniştilor cercetători. O bună parte dintre aceste cadre au venit direct din unităţile productive – şi drumul spre halele de foc ale Reşiţei sau chiar spre modestele întreprinderi comunale le-a rămas familiar. O bună parte au copilărit în sate cu ţarina crăpată de sete, chinuită de vitregiile naturii – şi amintirea nu se şterge din mintea lor acum, când studiază optimizarea unor soluţii pentru complexul de la Mostiştea sau, în sectorul chimic, a unor procedee noi de fabricare a insecticidelor, ierbicidelor, fungicidelor...

Ş.I.

16

Şi totuşi, cum se întâmplase? În faţa ferestrei deschise, Antipa fumează. Este iarnă, fără îndoială, mirosul ei urcă din strada plină de zgomote şi întâmplări, s-ar putea spune purtată de valurile propriei neînţelegeri, miracolul dezgheţului iscând o mişcare nouă. Cerul este de vară, cu toate că mişcarea norilor ar putea să pară cuiva neliniştitoare: când albi-diafani, spumoşi, când negri-ameninţători, nişte burţi umflate gata să se prăbuşească peste oraş. Nimeni nu greşeşte însă dacă spune că cerul este mai mult senin decât înnourat, fiindcă soarele este mereu prezent, fierbinte neiertător chiar şi acum când a început să coboare spre asfinţit. Dar jos este încă iarnă. Cel puţin, de aici, din fereastra unde stă Antipa, se vede o stradă de iarnă, e drept, cum ar spune Paşaliu, o iarnă degradată. Nimeni însă nu pare atins de nostalgia adevăratei ierni de altădată, când viscolul întuneca ţara şi, printre marile troiene de zăpadă, oameni cu căciuli ţuguiate îşi fac cu greu loc. Dimpotrivă, iarna asta pe drojdie este privită cu dispreţ, fără duioşie, se pare că oamenii au căpătat un anume simţ al grotescului care lipsea în vremurile patriarhale, ce caraghioslâc spun ei, dar e bine că e cald şi putem să umblăm în haine uşoare. Ne-am săturat de şubă şi ciorapi de lână. De fapt, nici nu prea au timp să vorbească despre asta. Vin sărbătorile. Sfârşitul anului, dacă e cald, foarte bine, o să facem Revelionul la grădina de vară, ce-i rău în asta?! Dacă Felicia se miră şi Antipa nu-şi lasă şuba, treaba lui, mare e grădina lui Dumnezeu. Ce ne priveşte pe noi? Pavoazăm grădina în noaptea de Anul Nou cu ramuri de liliac şi cu tablouri minunate în care ninge peste case mici, acoperişurile sunt ca nişte mari căciuli de frişcă şi copii bucălaţi, cu cojoace şi mănuşi cu un

deget, urează, cu gurile rotunde prin care ies aburi groşi, şi au un buhai făcut dintr-o putină gălbuie.

*

Aşadar strada. Printre camioanele stropite cu noroi cafeniu, lăptos ca în mijlocul unei veri ploioase, fără să se ferească de limuzinele negre sau gălbui sau vişinii, mereu acelaşi noroi vesel ţâşnit dintr-o drăcie de pistol cu apă, neluând în seamă *gaz*-urile kaki şi căruţele cu cai greoi, roşcaţi care îşi ridică strânse în curele capetele de cai de povară, nările lor adulmecând aburii cerului înşelător, rânjind cu o bucurie prostească, bine înfipţi pe picioarele lor scurte şi iscând un gol în viermuiala nesigură a străzii, doi copii pocneau din bice. Ambiţia lor nemăsurată, plăcerea cu care se provocau, încordarea întrecerii, pânda, violenţa se pierdeau în pocniturile scurte şi puternice şi se puteau vedea drumurile întortocheate pe care ei le aveau de străbătut de aici înainte, şcolile şi nenumăratele examene, femeile pe care le vor fi dorit se ridicau ca stâlpi de ceaţă în marginea acestor drumuri, ei treceau prin coridoare întunecoase, deschideau uşi nenumărate, stăteau închişi în încăperi sumbre, aplecaţi peste hârtii şi dosare, străbăteau alte încăperi încărcate cu lucruri, numărau bani, câştigau şi pierdeau, priveau vreme îndelungată un dulap ferecat, călătoreau prin oraşe necunoscute şi pe malurile înverzite ale unor ape şi mureau apoi foarte departe unul de altul şi erau uitaţi. O fetiţă cu palton roşu şi guler de blană, albă trecea strada şi, încântată şi speriată de trăsnetele bicelor, se oprea pe bordura plină de noroi şi zăpadă terciuită şi nici nu-i păsa că fusese trimisă să cumpere zahăr şi pâine, iar mama ei într-o odaie din uriaşul bloc de beton asculta şi nici vorbă să-i treacă prin minte că fetiţa întârzie, căutând ceva într-un sertar, ea se gândea de bună seamă la cântecul atât de vechi *afară ninge liniştit* sau poate la vreun colind.

Bărbaţi şi femei pe trotuar strecurându-se unii pe lângă alţii, grăbiţi, făcându-şi loc cu umerii, haine uşoare, cămăşi descheiate la gât, sus nu pui căciulă, dar jos tălpile calcă în mâzga groasă, ferindu-se de bălţile adânci pline cu un fel de smântână cafenie, la capetele mâinilor atârnă sacoşe încărcate cu sticle, cartofi, portocale, pachete, pungi, borcane, ouă, mere, stafide, lămâi, unul duce o oală mare albastră în care se văd două verze murate, altul trage un cărucior de lemn cu roţi de tricicletă plin cu sifoane acoperite cu un ţol rupt, o femeie bătrână stă lângă o butelie de aragaz şi priveşte cu ciudă în jurul ei, aşteaptă? blestemă? caută? Printre salcâmii tineri din micul scuar se mai pot vedea pete de zăpadă. Priveşti într-acolo şi calm, purificator, se ridică albul zăpezii. Osana sufletului tău, murmură albul imaculat, dar tu te întrebi: cum de a rămas între tufele astea zăpada neatinsă? Un gând caraghios şi fără noimă vine încet, parcă diavolul îi arată drumul cu coada lui ca o vână de bou terminată într-un smoc de păr aspru. Dacă o fi cărat-o careva acolo cu camioanele? Păi, de ce? Uite-aşa şi gata!

*

Judecătorul Viziru ar fi primit de la Paşaliu o placă de plumb de mărimea unei coli obişnuite de hârtie, pe care erau zgâriate cuvinte şi anumite semne pe care numai o căţea afurisită şi ţinută în răsfăţuri le-ar fi putut înţelege. Cineva, nu se ştie cine, ar fi spus că aceste semne, zgârieturi, incrustaţii sau ce naiba or fi fost erau identice cu cele săpate demult, poate de la începutul lumii, şi acum aproape şterse, pe dosul oglinzii de bronz din casa lui Antipa. Dar după încurcătura blestemată din vară, nimeni nu s-a mai gândit la oglindă. Abia spre toamnă s-a observat dispariţia ei. Fusese poate aruncată în vreo ladă de gunoi, într-una din căldările verzui, înguste şi înalte aşezate din loc în loc sub acoperişuri gudronate,

sprijinite pe pari metalici, printre marile blocuri de beton pe care nimeni nu le deosebeşte unul de altul, cercetate noaptea de câinii vagabonzi, ziua deocamdată nevăzuţi prin noile cartiere, din ce în ce mai rar hămăitul familiar al câinilor de toată ziua (mereu mai des urletul stins al celor singuratici) şi mai ales cercetate cu grijă de oameni apăruţi după căderea serii, saci cafenii de hârtie sub braţ, ei folosindu-se pentru munca lor de un băţ lung, cu un fel de cârlig răsucit la un capăt. Sau poate oglinda fusese furată.

Dar fie că semnele de pe bucata de plumb or fi fost aceleaşi cu semnele de pe dosul oglinzii, fie că totul nu era decât o născocire, era de ajuns să vezi plumbul şi îţi aminteai că oglinda fumurie existase cu adevărat. Cuvintele însă se puteau citi pe plumbul cenuşiu. Cel puţin aşa susţinuse judecătorul Viziru. Iată textul, aşa cum îl transcrisese el:

I-am spus lui Argus că stăpânul meu Antipa pregăteşte ceva. Prostii, a spus Argus. Stăpânul tău nu pregăteşte nimic. El moţăie toată ziua în fotoliu şi merge în fiecare zi cu trenul la Dealu-Ocna şi vine înapoi. Duminica nu, am spus eu. Şi crezi că ai haz? a râs Argus. M-am ruşinat, Argus are o mare putere de a pătrunde în sufletul câinilor. Admiraţia mea pentru el nu cunoaşte margini. E un om minunat. Nu-i poţi ascunde nimic. Stăpânul tău Antipa nu ştie ce vrea, a spus Argus. Picioarele lui se împiedică între oalele din bucătărie şi capul lui pluteşte lângă steaua Vegas. Înţelegi? Nu, am spus. Argus m-a privit cu milă şi dragoste. Aş fi putut spune da, am înţeles, însă nu mi-ar fi folosit. Argus m-ar fi prins oricum. Şi el nu iartă. Sufăr enorm, dar de o mie de ori e mai bună mila decât dispreţul lui. Dar ia stai, a spus deodată Argus. Ochii lui străluceau cu o inteligenţă nemaipomenită şi botul umed cu o pată neagră era tot ce poate fi mai drăguţ, ham ham, mai bine tac, dacă Argus mă aude că spun drăguţ, mă scutură de urechi, e un

cuvânt vulgar, spune el. Dă-te mai aproape. Părul de pe spinarea mea se înfiora uşor. Numai cine a fost ocolit de o emoţie atât de omenească nu poate înţelege ce spun. Ham ham. Botul lui dumnezeiesc urca încet pe gâtul meu plin de purici. Fă-te mai încoa, Eromanga. M-am făcut. Ia stai, stai tu aşa, ia ascultă, de fapt, tu nu eşti proastă, Eromanga, eşti incultă. Dar bunul tău simţ nu poate fi pus la îndoială, şi apoi tu ai intuiţie. Aşa că, ia spune, de ce ziceai că stăpânul tău pregăteşte ceva? O, Doamne, osul mărinimiei tale este plin de măduvă: mi-a dat o şansă. Dar un singur cuvânt greşit mă putea pierde. Stăpânul meu Antipa face ce fac şi cei mai chibzuiţi dintre noi atunci când ne cade un os în plus. Adică? făcu Argus, şi lătratul lui nu prevestea nimic bun. Neîncredere şi batjocură. Adică, am spus cu disperare, îl ascundem. Şi? Asta ne dă siguranţă. Şi? (Argus devenea atent, curajul se întorcea la mine.) Şi de aici încolo e simplu, am spus triumfătoare: cu un os de rezervă, foamea noastră mare capătă un sens. Eromanga, a strigat Argus, de azi înainte numai tu eşti stăpâna mea. Nu ai numai un suflet bogat, dar şi o minte pătrunzătoare. Câinele Sfântului Duh te-a scos în calea mea. În sfârşit, îmi voi putea termina poemul. Evrika, lătră el, şi abia acum strigătul bătrânului din Siracuza care se bălăcea în cada lui de piatră răsună pentru adevăr. Poemul meu filozofic intitulat *Mondo Cane* cuprinde, după cum ţi-am mai spus, două părţi: prima parte, numită „Domestica“, se ocupă de lucrurile calme, sigure, caraghioase, dar lipsite de primejdie pe care câinele le caută cu înfrigurare şi spre care ultimul vagabond, ca şi marele conducător de oşti, aspiră mărturisit sau nu: spaima de provizorat şi singurătate ne mână într-acolo. Dar ce facem odată ajunşi acolo? Dacă ajungem! Şi aici începe partea a doua a poemului meu: „Infernalia“. Ea se ocupă de lucrurile tulburi, întunecate, iraţionale. Nu vreau să te conving că noi, câinii, facem pe dracu’

în patru să ne găsim un coteţ cald, o strachină cu lături şi un stăpân mai de Doamne-ajută numai şi numai pentru a ne putea pregăti saltul în marele spaţiu neluminat al imprevizibilului. Vreau doar să arăt cum într-o singură fiinţă aceste două stări sunt active şi într-un echilibru relativ, care face tocmai farmecul speciei. Aşa cum ştii şi tu, nepreţuita mea Eromanga: în cel mai paşnic dulău de curte, strămoşul nostru lupul veghează cu răbdare, cu ochii pe jumătate închişi şi un rânjet de dispreţ al cărui tainic izvor este iubirea. Înţelegi? Nu, am spus din nou. Dar nu mai era loc pentru suspiciune. Am simţit muşcătura lui Argus în ceafă şi mirosul lui care făcea să năvălească în ochii şi în creierul meu o ploaie întunecată de sânge. Am mai avut timp să-l aud: tu, Eromanga, eşti pentru mine liniştea şi seninătatea mea domestică...

Printre lucrurile rămase de la judecătorul Viziru nu s-a găsit însă placa de plumb. Numai cele scrise despre ea pe o hârtie împăturită de două ori, pusă într-un caiet. Din nebăgare de seamă, bătrânul August pălărierul ar fi pus fierul de călcat încins pe placa de plumb. Sigur că în locul zgârieturilor sau scrisului aceluia se putea citi doar urma fierului de călcat. După care bătrânul ar fi rupt plumbul în bucăţi egale şi l-ar fi dat unor nepoţi ai lui care aveau nevoie de greutăţi pentru undiţă. Dar ăsta este un zvon, un şir de cuvinte rătăcitoare.

*

Antipa intră în cealaltă odaie, odaia cu cărţi sau odaia fotoliului Baroni. Pe o bucată de perete, între două rafturi înalte, un tablou nu prea mare, o reproducere în alb-negru după tabloul lui Pieter Janssens: *Femeie citind*. Tăcere, braţele încrucişate pe piept în faţa acestui tablou despre care istoriile şi experţii nu scriu mai nimic. Liniştea care te cuprinde încet şi face ca în obrazul tău să scânteieze semnul armoniei şi nepăsării este oare reversul ciudatei frenezii care în faţa oglinzii de

bronz din cealaltă odaie făcea să-ţi urce în oase o teroare secretă, o scârbă, ca şi atunci când deschizi robinetul cu apă fierbinte peste marele gândac negru din fundul căzii? Iată un gând caraghios care se va ivi mai târziu în capul tău, într-o după-amiază târzie în grădina lui Anghel, şi îl vei spune aceluia, dar nu râzând după obiceiul tău, nu ca pe o trăsnaie care-ţi vine la cârciumă, ci aşa cum nasul tău de saltimbanc (cum va spune altădată Anghel) te va face să miroşi: solemn, patetic, prevestitor. Jocul va fi încheiat abia când Anghel îţi va umple paharul cu rachiul lui de cireşe şi va spune (vocea lui în care patima, lucrând cu răbdare ani îndelungaţi, găsise un ton aproape neutru, şters, dar care nu ascundea nimic, nu voia să înşele pe nimeni, era doar semnul voinţei lui teribile şi care în penumbra fanatică a intoleranţei putea înspăimânta de moarte, dar nu era lipsit de măreţie), aşadar Anghel va spune: da, faţa şi reversul, ai avut un gând inspirat, lucrurile se leagă între ele, Antipa îl va vedea în lumină: albul orbitor al cămăşii lui de cânepă, pantalonul negru şi bocancii curaţi, bine încheiaţi, cureaua lui lată lucind stins, totul curat şi aspru, fără umbră, fără pete, neiertător, obrazul lui îngust neclintit, părul sur şi ochii întunecaţi. O caldă, neaşteptată simpatie omenească îl va îndemna pe Antipa să spună: am glumit, nu-ţi închipui că eu cred în toate *legăturile* astea, dar, înainte de a rosti cuvintele, va auzi vocea lui Anghel: a fost, un gând plin de adevăr şi a fost dictat de voinţa de a spune adevărul. Dar fereşte-te să mai glumeşti. Eşti un tânăr de nădejde, curând te vei simţi cuprins şi de energia care îţi lipseşte: glasul lui devenind poruncitor în aceeaşi tonalitate: şi acum, mergi în casă şi adu banca de lemn să privim soarele care asfinţeşte. Antipa va face întocmai, nici un cuvânt pe marginea gurii lui îngheţate. Dar, în tren spre Albala, întorcându-se ca de obicei acasă, va râde, în timp ce capul cu ochii închişi se scutura încet pe

gâtul lui, în colţul pe care-l făcea bancheta cu peretele vagonului: ha, ha, n-o fi întreg bătrânul, dar cum să ne mai petrecem şi noi vremea...

Acum însă, în casa lui din Albala, azi, 21 decembrie, Antipa stă în faţa tabloului şi numai aburii unei plăceri domestice plutesc în jurul lui. Nici un gând nu prinde formă. Fotoliul Baroni îi face un semn prietenos. Antipa stinge ţigara într-o strachină smălţuită, dând la o parte, cu mucul încă aprins, un cotor de măr şi o coajă de portocală. În rafturile înguste cărţile se înşirau tăcute, nesimţitoare. Se poate spune aşa fiindcă nu o dată cotoarele lor oarbe degajă o aură crepusculară în faţa căreia omul se simte lipsit de apărare. Un caraghios orbecăind printre litere. După cum altădată intervenţia lor era salvatoare şi, chiar aşa cum se învaţă la şcoală, plină de speranţă şi încredere. Când ai să citeşti toate cărţile astea? Poate niciodată. Dar ele pot fi cărămizi sau cuburi de piatră şi pot fi zidul unei cetăţi în care, cine ştie cum, ai putea fi stăpânul. Dormi. Pregăteşte-ţi veghea.

17

Dar se trezeşte în propriul lui urlet ca într-o pâlnie uriaşă. Nu sunt vinovat, striga, nu eu am făcut, nu eu, nu sunt vinovat, iată-l, acela, el a stricat totul, cel care fuge printre chiparoşi, *acela*, nu eu, eu nu sunt vinovat, nu, nu, nu...

Felicia stă în uşa deschisă. Mirată? Speriată? Antipa zâmbeşte în adâncul fotoliului Baroni. Părul i se încâlceşte pe fruntea asudată. Am visat, spune el. Dracu' să mă ia, era urât de tot, tocmai se pregătea să mă pedepsească în locul unuia care fugea

printre chiparoşi, spune Felicia.

chiar aşa, râde Antipa, ceva urât de tot, rău şi urât, dar tu ce faci aici?

ai visat, spune Felicia. O răutate ascunsă, neaşteptată în glasul ei.

Dar ce faci aici?

Dispar, spune Felicia.

Pisica de Cheshire, spune Antipa.

Uşa se închide. Felicia dispare, dar zâmbetul acelei minunate pisici, care se păstra încă în văzduh în timp ce capul ei dispărea treptat, nu se vedea.

Felicia, strigă Antipa. Se aude uşa de la intrare, limba broaştei Yalle retrăgându-se în lăcaşul ei şi gura femeii: cobor, mă întorc îndată...

Eromanga latră în balcon, zgârie uşa cu laba. Antipa se ridică încet din fotoliul Baroni, deschide uşa. Eromanga îşi freacă urechea lată, căzută, acoperită cu păr strălucitor de glezna lui. Ea o fi crezut că am visat vreo muiere şi că printre chiparoşi veneau eunucii cu iataganele. Căţeluşa Eromanga se strecoară printre picioarele mesei, ocoleşte un scaun cu spătar, se strecoară sub un raft. Bătrânul August pălărierul vorbindu-i celuilalt Antipa, tatăl: nu fi îngrijorat. Se înţeleg de fapt

bine, timpul va face din ei o pereche de aur. Ea are dreptate, dar şi el are dreptate. Între ei nu încape un fir de păr. Şi la urma urmei nici nu ştii nimic sigur, numai ţi se pare, ce ştii tu? Băiatul meu cel mare a păţit-o mult mai rău. Nu i-am dat sfaturi, greşeşte el fără mine mult mai frumos şi mai pe înţelesul lui. Atâta i-am spus: ai răbdare. Îl ştii, veterinarul. El şi animalele lui trăiesc pe o planetă fericită. E un băiat cumsecade, dar nu-mi vorbeşte decât de însămânţări artificiale şi de îmbunătăţirea raselor autohtone. Dar este mai iubit decât Cezarul. Când îl văd animalele, chiar şi cele mari, fac o turmă câte sunt la un loc, îl bagă printre ele, îl scot în faţă, îl ascultă, încât am văzut astrele trimiţând lumina lor pe urmele lui, prin grajduri, prin coteţe. Sunt caraghios, dar gura mea spune adevărul. Nu te amesteca. Lasă-i aşa cum sunt. Nici nu-i poţi schimba. Gură de aur, spunea bătrânul Antipa. Treci sâmbătă pe la noi, spunea celălalt, încă n-ai mâncat din budinca de pesmet. Când o să tragi o dată pe nas aroma budincii ăsteia, lumea se va zidi din nou. Vorbeşte August. Acum te cred, spune tatăl Antipa, dar când sunt singur, când nu te aud vorbind, nu mai ai nici o putere. Sunt din nou singur şi am un fiu şi pentru viaţa lui tremur şi mă înspăimânt. Şi bătrânul August pălărierul: vino şi gustă budinca asta.

Deschizând uşa, să intre căţeluşa de pe balcon, Antipa răspunde glasului femeii: îhî, strigă el şi repetă: îhî. De multă vreme se înţelegeau numai prin pauzele dintre cuvinte şi în locul lungilor explicaţii de altădată, care prin ordinea lor desăvârşită te fereau de spaimă şi singurătate, apăreau sunete scurte abia articulate. Dar nu era rău, sau nu se ştie dacă vreunul din ei se gândea că nu e bine. Ea se pregătea să treacă pragul, peste halatul de bucătărie avea aruncată între umeri o jachetă subţire. Se întoarce, stătea acum în faţa lui. El, privind-o de jos, din fotoliul Baroni.

Jos. Carnaval. Farsă. Oul de gheaţă al singurătăţii, cărţile care umplu rafturile şi te învaţă cum să trăieşti. Urletul caraghios şi înfricoşător al speranţei şi încrederea ce are forma unei tigăi cu coadă în care se frig jumările, şi mirosul ceaiului de tei în care o mână născută din văzduhul bucătăriei învârteşte o linguriţă sclipitoare... (cuvinte scrise de Antipa sau Viziru, greu de descifrat, pe o bucată de hârtie verzuie).

Te-ai şi întors? întreabă Antipa.

Am stat mult? face Felicia.

Destul ca să fiu îngrijorat, spune el.

Am trecut prin mari primejdii, spune ea. Am scăpat ca prin urechile acului.

Un ac? întreabă el.

L-am căutat într-un car cu fân, spune ea.

Dar bine că l-ai găsit, spune el. Să nu-mi spui că a fost uşor. N-am să te cred.

Nici n-a fost, spune ea.

Ei râd amândoi. Hohote de râs. Căţeluşa Eromanga scoate capul de sub raft. În gluma lor se amestecă zgomotul greu al unui buldozer oprit în mijlocul străzii. Pocnete şi duduituri înfundate. Un mic cataclism citadin, ar spune Paşaliu. Până la ei ajunge mirosul uleiului ars, izul usturător al motorinei.

Felicia nu mai râde. Ar trebui un aparat de filmat. Faţa ei să fie adusă în prim-plan, şi o actriţă cum a fost pe vremuri Hepburn. S-ar vedea că Felicia este o femeie de treizeci de ani, măritată de opt. Fără copii. S-ar vedea că speranţa ei este veşnic bântuită de neîncredere, asta ar fi uşor de văzut. S-ar mai putea vedea că iubirea care ţâşnise cândva dintr-o sământă necunoscută sălăşluia în sufletul şi în glandele ei şi atât cât putea străluci spiritul ei, numai în iubire strălucea. Cu toate acestea, neîncrederea făcea din ea un judecător aspru, pe care nici moartea şi nici nebunia nu l-ar fi putut îndupleca. Dar ar putea veni cineva să spună: acestea sunt vorbe. Ei, Doamne, sigur că

multe ne rămân ascunse! Nimeni nu ar şti că în această clipă Felicia se gândeşte la o poveste citită demult, scrisă de un scriitor despre care nu ştia mai nimic şi nici nu voia să ştie, un om numit Strindberg. Acolo, un bărbat, tatăl mai multor copii, după ce trăise zece ani de zile împreună cu femeia lui, el un bun gospodar, ea o fiinţă credincioasă şi umilă, căpătă o slujbă mai înaltă care îl îndepărtă pentru prima oară un timp mai îndelungat de casă. Domestica lor cunoscuse până acum cea mai deplină monotonie. Despărţirea a fost vag duioasă, deloc dramatică, el era numai necăjit că trebuie să-şi sacrifice tabieturile, de fapt, oboseala celor doi devenise un fel de virtute a familiei. Prima zi petrecută în afara casei este neaşteptat de odihnitoare. Dar vine seara, lucrurile pe care le descoperă în valiză îl umplu de nelinişte şi înduioşare. În seara a doua îi scrie nevestei o scrisoare. Iese o scrisoare de bărbat tânăr îndrăgostit până peste cap. Răspunsul îl aşteaptă cu sfială şi ruşine. Dar răspunsul este pe măsura aşteptării lui, şi iată cum în capul Feliciei, într-un fel ciudat, de neînţeles, se ivesc chiar cuvintele pe care le citise odată cu destulă nepăsare şi ea le crezuse uitate: ...şi din duhoarea bucătăriei, din larma odăii copiilor se înălţa un cântec limpede şi răsunând frumos, calm şi neprihănit ca întâia iubire... Tonul scrisorilor, una-două pe zi, devine paroxistic, caraghioslâcul capătă intensitatea sublimului. Bărbatul întinereşte. Apare între colegii lui spilcuit, este bănuit că are vreo fetişcană pe aproape. El îşi termină treburile, se va întoarce acasă. Dar, printr-o scrisoare pasionată, el îşi cheamă nevasta undeva într-un loc în care să fie două zile singuri, bineînţeles, acolo unde se întâlniseră pe vremea când erau logodiţi. Dar în minunata insulă Waxholm, idila lor sfârşeşte grotesc. Somnul pune capăt mesei lor bogate. În fraze banale, bărbatul încearcă o demonstraţie: cuplul a trecut în familie, iubirea este acum un tot

calm şi difuz. Cuvinte care nu pot ascunde umilinţa, furia, dispreţul. Întorşi acasă la ei însă, lumina domestică se dovedeşte atotcuprinzătoare. Caraghioasă, dar nu lipsită de îndrăzneală. O minciună nu se salvează prin altă minciună. Un adevăr nu poate înlocui alt adevăr. Cuvinte, dar ce punem în locul cuvintelor? Spaima mocneşte în acelaşi sâmbure cu speranţa. Dar în ce pământ încolţeşte sâmburele ăsta? Chiar povestea asta trecea acum nevăzută de nimeni prin mintea Feliciei. Şi cum se chemau oare cei doi? Parcă Axel şi Lilly. Acest Strindberg! Poate cu el însuşi s-o fi petrecut asemenea ispravă, în ţara lui de la miazănoapte...

Râsul lui Antipa se mai auzea din fotoliul Baroni. Felicia se retrage încet, închide uşa fără să facă vreun zgomot. Antipa clipeşte, întinde mâna. Încerca să ajungă marginea mesei. Acolo era un pachet de ţigări. Reuşeşte. După ce trage adânc un fum, întreabă: nu mai eşti aici? O mână atârnă nemişcată peste marginea înaltă a fotoliului. Antipa simte botul umed al căţeluşei Eromanga şi limba ei aspră, îngustă, cleioasă trecând uşor peste degetele lui.

Se ridică, alege o carte din raft. Răsfoieşte la întâmplare fără să vadă semnele tipărite. În timp ce o aşază la loc, un cinci roman pâlpâie în capul lui, vreun apel batjocoritor al cărţii pe care o ţinuse în mână. Colonii de pete roşiatice îi apar pe gât. Furie în gâtlejul uscat. Unde dracu' umblă şi muierea asta a mea? Mi-e foame. Am mai auzit sloganul cu masa pe apucate în ajun de sărbătoare. Ce sărbătoare? Începe să alerge. După câteva sute de metri, îşi găseşte ritmul. Cursa trecea printr-un mare oraş văzut la televizor. Trebuia să câştige. Renunţă după trei kilometri. Era în bucătărie acum. Focul încetinit în arzătoarele de gaz. Vasele pline pe masă, pe jos, vasele goale în rama din perete, smalţul verde-albastru-vişiniu, lumina paşnică a capacelor mari şi mici, un ibric cu coada

strâmbă, două oale de lut cu lapte prins, frigiderul cu numele ursului polar, prietenul copiilor, Fram, mirosul încăperilor în care se găteşte, mirosul atâtor bucătării prin care treci din copilărie până la bătrâneţe, aici unde stăpâna casei îşi petrece viaţa ei de stăpână începe de fapt mirosul casei şi aici este casa, burta flămândă, lacomă (sub pământ, când ajungi la locul tău veşnic, este păcat că nu poţi auzi bubuitul înăbuşit al burţii tale umflate care crapă, primul semn că în sfârşit reintri în marele ciclu) este o parte şi în acelaşi timp casa întreagă, după cum patul sau masa sunt ele însele şi în acelaşi timp casa întreagă. Antipa împinge în gol fereastra deschisă pe jumătate. Ai putea arunca totul în câteva minute, dacă ţi-ai da puţină osteneală. Zgomotele străzii năvălesc cu putere, umplu încăperea. Ziua începe să scadă. Era vară sau primăvară, aerul cald făcea să vibreze lumina. Dar era iarnă. Iată, întunericul vine îndată după mijlocul zilei.

Aplecat deasupra ferestrei, Antipa primeşte în nări aburii ciorbei puse la răcit pe pervazul de dedesubt. Acolo era tot o bucătărie, mai sus şi mai jos altele. Ordine. Scară peste scară, balcon peste balcon, closet peste closet, sute de ferestre, linii drepte, unghiuri drepte, cuburi, romburi, paralelograme. Stup. Muşuroi. *Blocul*! Dar parcă venise aici pentru mâncare. Îi era într-adevăr foame? Ruşinea naşte în el o furie neputincioasă. Felicia va trebui să te găsească mâncând şi tu o vei asculta umilindu-se, cerându-ţi iertare. Ţi-ai luat singur, dar nici n-ai prea avut ce, cu toate că în oale fierb carnea şi zeama, sunt vinovată, şi tu să mesteci, să nu te uiţi la ea. Eşti supărat. Poate vei scoate şi un urlet mic, de fiară domestică jignită... Şi acum un moft: buna Felicia, femeia răbdătoare şi plină de iubire, va trebui să-i cumpăr ceva, un obiect mic şi nefolositor, ieftin, care o va face fericită. Mila ei faţă de tine este nimic pe lângă propria ta milă faţă de tine însuţi. Caraghioslâc în

care durerea poartă tichie cu clopoţei. Lacrimi adevărate curg pe obrazul lui Antipa. Boala lui din vara trecută, cu durerile ei adevărate şi inventate, convalescenţa cu toane, umbra înspăimântată a Feliciei lângă pat. Teama lui cumplită, o, de data asta *adevărată*, spaima de boală şi, iată, moartea lui la care slujeşte un popă cu joben şi tricou de marinar sub patrafir, obrazul vopsit în alb şi roşu. Tăind o felie de pâine, Antipa loveşte cu cotul toarta unei cratiţe, cratiţa dă peste un ibric plin cu ceva cafeniu, vâscos. Ibricul nimereşte în acelaşi timp două pahare, Antipa sare să le prindă, nu reuşeşte, dar, în salt, atinge cu cotul poliţa cu vase goale, vasele se rostogolesc, ţopăie cu mare veselie, aşa că nimeni nu mai aude cum se sparg paharele, deodată e linişte, se vede orezul cum se scurge tăcut dintr-o farfurie răsturnată, un norişor de făină pluteşte sub tavan, ca un cântec de greier se aude acum pocnetul smalţului în vasele tăcute şi numai Dumnezeu ştie cum deodată frigiderul izbucneşte în flăcări, pesemne din cauza unei cozi de peşte afumat ajunse în congelator.

18

Se petrec cu mine (scrie judecătorul Viziru – caietul al 4-lea) lucruri de-a dreptul neverosimile. *Aud* şi *văd*, vreau să spun că îmi dau seama că aceste simţuri există şi lucrează cu o putere neobişnuită, tot aşa cum o boală ascunsă în ficat sau în piciorul stâng te face deodată să simţi cu nelinişte şi îngrijorare că ai un ficat care trebuie să semene cu maiul întunecat al porcului, aşa cum îl vezi pe butucul măcelarului, şi un picior înfipt în partea stângă a bazinului. Până şi acest gând care îmi trece acum prin cap, şi eu îl scriu, mă umple de o bucurie tulbure şi necunoscută. În mine trăia un străin care s-a arătat târziu? Bunăoară, acum când scriu: cuvintele mă umplu de o viaţă necunoscută, lumea se schimbă, îmi uit datoriile, alte speranţe mă animă. Niciodată n-am avut o părere prea bună despre mine. Când stăteam, împreună cu Antipa şi ceilalţi, la cârciuma lui Moiselini din Dealu-Ocna, nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap să spun aşa: trenul pe care îl aud acum fluierând (casa în care stau acum la Albala este aproape de linia ferată şi iată, scriind *asta*, o poftă caraghioasă şi greu de stăpânit mă face să vreau să spun totul despre casă, o simt, o văd, despre cei care au stat şi vor sta în ea, despre mirosurile şi zidurile ei, despre trenurile pline de oameni sau cu mărfuri, ce fac oamenii care dorm şi gândesc în cuştile din vagoane, ce abur misterios emană mărfurile sigilate şi restul), trenul ăsta este un tren. Un fleac, se înţelege, dar fleacul ăsta deschide în fiinţa mea o lumină nouă şi, în loc să mă umilească, mă face să ţopăi de bucurie. Poate vedea oricine cum sar bulgării de pământ de sub călcâiele mele. Într-o zi, în urmă cu şapte ani, la obişnuita noastră *ieşire* de la prânz, Antipa cumpără un loz în plic. Şase lei, înăuntru putea fi o avere. El rupse plicul, dar nu desfăcu

lozul. Uite, spuse, acum pierd o maşină. Şi cu bricheta dădu foc hârtiei împăturite. Hârtia arse bine, nu rămase decât un vârf de cuţit de cenuşă argintie. Gata, am pierdut-o, a zis Antipa. Eşti un prost, am râs, n-ai pierdut decât şase lei. Înainte de a uita întâmplarea, atunci, l-am privit cu milă. Avea o minte uşoară, i-ar fi stat bine cu poale lungi. Dar acum, din adâncul memoriei mele ţâşneşte vie întâmplarea asta. O, câtă dreptate avea Antipa. Într-adevăr, pierduse o maşină şi nu-i păsa. Gluma pentru el era totul. Sunt sigur că acolo era o maşină şi am şi dovezi: prea a ars de tot hârtia, cu toate că era bine împăturită (prea n-a rămas nimic, s-a aprins ca o bucată de celuloid, a ars într-o clipă). Trăiesc atât de intens acest *aud* şi *văd*, încât înţelesul lor rămâne departe în urmă şi nu-mi trebuie. Mă opresc şi contemplu cuvintele scrise. Un fluture de noapte zboară greoi ca un liliac, loveşte perdeaua gălbuie şi, curios, nu caută becul aprins, ci colţurile întunecate. Miaună prelung o pisică în podul întunecat al casei unde ziua lucrează funcţionarii de la serviciul silvic. Paznicul de noapte aruncă, zvrrrr, cu o scurtătură de lemn, pesemne, în uşa podului. Îl aud înjurând. De ce?

Scriu toate astea fără grabă. Mă gândesc: să poţi scrie ce-ţi trece prin cap, să nu cenzurezi nimic, să faci un colos de cuvinte, ceva ca Sfinxul sau Golemul pe care nici vântul deşertului, nici o formulă magică să nu le poată distruge. Să poţi spune, chiar şi fluierând cu mâinile în buzunare: ceva statornic, definitiv, nimic provizoriu. Cu toate că un gând care contrazice totul se iveşte: oare eu însumi n-am pornit pe drumul ăsta dintr-o glumă?... Da, îmi spune deodată Antipa şi îl văd lângă mine, faţa mai lungă decât i-o ştiam, rânjetul lui care de fapt întotdeauna a fost un fel de zâmbet de o obrăznicie plină de farmec, care-i făcea pe mulţi să spună despre el: un măgar simpatic. Asta în ciuda părerii generale că ar fi fost timid şi crispat. Dar glasul lui era poruncitor, nu i-l

cunoşteam: grăbeşte-te, ai uitat că ai un contract? Mai stai, am strigat, noaptea este plină de plăsmuiri. Nu există nici un contract, acum ştiu, am strigat şi mai tare, am să mă întorc la familia mea, dau dracului toată aiureala asta. I-am văzut faţa, gâtul, urechile acoperite de o sudoare verzuie. Fluturele mare şi greoi pierind. Antipa clătina capul, o linişte neînduplecată: nu, l-am auzit, te vei grăbi, vei face tot ce ai scris aici că faci. În mâna lui foşnea hârtia pe care o iscălisem amândoi. Nu l-am văzut venind, dar acum îl vedeam cum pleacă. Ieşi prin peretele opus celui care dădea în odaia veterinarului. Am sărit de pe scaun. Eram lângă perete. Palma se lipi de zidul rece. Era umed acolo unde palmele mele erau ude, sudoarea izvora încet din linia vieţii şi morţii.

Asta era: toropit de căldură (din cauza caniculei de peste zi, nopţile erau vâscoase, înăbuşitoare) şi oboseală, căutasem răceala peretelui. De unde rece, când o zi mare de vară soarele bătea chiar în zidul ăsta! Apa era mai bună. Mi-am pus capul sub robinetul de la chiuvetă. Apa era călduţă, dar curgea cu putere şi făcea un zgomot plăcut.

Dar, când îmi scot capul de sub şuvoiul de apă, văd o lumină spălăcită în ferestruica de la baie. Ei, drăcie, am intrat la miezul nopţii şi de atunci mă tot bălăcesc aici? În timp ce îmi frec părul ud cu prosopul, intru în odaia mea. Lumina mare a zilei. Soarele era încă dedesubt, dar nu prea adânc. Sting becul. Nu scoate fum. Pe masă, un teanc de hârtii scrise. Scrisul meu, litere mai strâmbe, mai lăbărţate, parcă legate între ele de o frică nelămurită, uneori doar două-trei cuvinte pe un rând, nici o ştersătură însă, din ce în ce mai repede, un adevărat galop, o fugă care nu poate sfârşi decât în sufocare, dar nu încape îndoială că *eu* am scris hârtiile astea. Da, este scrisul meu. Iată un *z* care seamănă cu *f* şi un *a* care aduce cu *v*: încă din prima clasă de liceu, profesorul de caligrafie mă admonesta pentru asta, dar nu i-a mers. Deschid

fereastra. Lumina creşte. Este încă linişte. Nu se poate vorbi de răcoarea parcurilor pe căldura asta, dar o mişcare a aerului se simte, o boare, o adiere. Aud muzică de marş: un aparat de radio în spatele unei perdele care fâlfâie într-un balcon, blocul de alături. O mână albă scutură o cârpă verde. Mă întorc la masă. Multă hârtie scrisă în noaptea asta. Cum se spune, am avut spor. Nu simt oboseala, mai mult, un fel de energie vibratilă răzbate până la suprafaţa pielii, în mintea mea este ordine şi în trup mulţumire. Semne ale unui somn bun. Somn? Pot revedea în linişte ce am scris.

Dar ce se întâmplă? văd litere, cuvinte, rânduri. Nu văd însă nici un înţeles. Nimic nu se leagă. Din când în când, numele lui Antipa şi numele nevestei lui, Felicia. Chiar şi numele blestematei Eromanga, căţeluşa caraghioasă inventată de Paşaliu şi numele lui August pălărierul, bătrânul cadiu. De ce cadiu? O învălmăşeală de cuvinte ca o uriaşă movilă de gunoi. Nimic. Răbdare, Vizirule, spunea Jehac, fostul procuror-şef de la raionul Ocna, pe când eu, cu capul plin de glumele studenţeşti, eram numit la tribunalul raional. Cel mai tânăr magistrat din raionul nostru! Răbdare, Vizirule, noi trebuie să căutăm cu multă răbdare vina omului. Tot omul este vinovat, Vizirule. Omul greşeşte, Vizirule, şi noi trebuie să vedem cât de mare este greşeala lui. Şi s-o pedepsim, Vizirule. Nu există nevinovaţi pe lumea asta, Vizirule! Vizirule! Era un om scund, cu un gât puternic şi părul aspru, des, întunecat. Se purta tuns scurt, îşi trecea mereu palma în răspăr. Făcea asta cu o plăcere vădită, care îmi rămânea neînţeleasă. Poate tăria firului, desimea, luciul simţit în pielea palmei îi dădeau siguranţa unei sănătăţi inepuizabile. Avea cea mai blândă privire din câte am văzut la un om. Era printre puţinii magistraţi de carieră care fuseseră păstraţi în noul aparat. Făcea, dacă se poate spune aşa, figură pitorească în tribunalul popular. Asesorii populari aleşi dintre lucrătorii de

la depoul C.F.R. şi de la mica fabrică de tricotaje din oraş îi spuneau *domnu'* Jehac. Într-o anume împrejurare, venise în tribunal secretarul cu propaganda de la regiunea de partid. Eram în aceeaşi încăpere: Jehac, secretarul, căpitanul de miliţie care întocmise dosarul şi eu. Se discuta. Tovarăşe procuror, tovarăşe secretar, tovarăşe căpitan. Secretarul se ridică şi iese. Căpitanul se schimbă la faţă, mierea umilinţei i se scurge pe bărbie. Îl priveam cu mirare şi frică, eram de câteva luni la Dealu-Ocna, şi nu uit, era anul 1956, acestui ofiţer i se spunea Dulăul, ştiţi, se precipită el spre Jehac, iertaţi-mă, *domnu'* Jehac, dar cu tovarăşul secretar de faţă, spun şi eu *tovarăşul* procuror, iertaţi-mă. Râsul mare al lui Jehac, privirea lui blândă, luminoasă, râsul încetând brusc şi vorba spusă fără duşmănie: boule. Şi apoi secretarul revenind în încăpere şi Jehac, glasul lui calm neschimbat: tovarăşul căpitan tocmai spunea... Procurorul Jehac. Avocaţii? spunea el, nişte lingăi, hoţi la drumul mare, limbuţi în slujba vinovatului, ei sapă la temelia legii. Ţăranii? nişte sabotori leneşi şi puşi pe furtişaguri, ei cunosc numai legea lor ţărănească. Funcţionarii? chiulangii şi ciubucari, freacă toată ziua cu spatele soba de teracotă şi frig slănină şi debreţin pe cărbuni, tot în soba asta, de la nouă la unsprezece, cât ţine la ei gustarea, legea lor este scrisă în buletinul pronosport. Ăştia de la depou? Păi nu te uiţi la ei, Vizirule?! O turmă care se crede plină de drepturi. Datorii nu mai are. Te calcă în picioare în autobuz, salopetele lor jegoase, şi dacă nu-ţi convine, îţi strigă ei, cumpără-ţi maşină mică, noi venim de la lucru. Fii atent, Vizirule, în faţa pedepsei, toţi sunt egali. Eu sunt legea. De ce crezi că mă păstrează *ăştia* pe mine, care am fost tot ce sunt azi şi pe vremea burgheziei? Fiindcă eu sunt legea! Eu am dat până acum, Vizirule, peste o sută de mii de ani. Vârsta omenirii, Vizirule, aici, la Ocna, şi în vreo alte câteva orăşele. Eşti tânăr,

învaţă, fii tare, găseşte vinovatul, Vizirule. Caută-l cu răbdare... dar mai mult decât pe ceilalţi îi dispreţuia pe judecători. Slujbaşi, spunea el. Legea există peste ei şi nici un om nu este destul de înzestrat pentru a putea fi imparţial. În loc să găsească vinovatul, ei se căznesc să fie imparţiali. Sigur, Vizirule, eu vorbesc de un principiu, nu mă gândesc la bietul judecător Ferfela din parohia noastră, nu la el, săracul, el stă pe scaunul de la mijloc şi face pe el când braţul meu întins se îndreaptă spre vinovat.

Dar de ce tocmai acum, procurorul Jehac? Pentru ce eram eu atunci, el mi se părea însăşi strălucirea îngheţată a legii. Era dur şi incoruptibil, biata mea inimă studenţească bătea cu spaimă şi admiraţie. Avea o familie despre care vorbea cu duioşie. Doi copii. Nevasta lui arăta ca o doamnă, părul cărunt, dar faţa tânără, gânditoare, un mers liniştit şi grav, la Ocna era o apariţie neobişnuită, poate mai bine aş spune: nepotrivită. Îmi spuneam: omul ăsta nu poate greşi, ceilalţi greşesc fiindcă ei sunt haosul. El este ordinea. Vizirule, îmi spunea, ia bine seama, eşti ochiul lui Dumnezeu, Vizirule. Aveam douăzeci şi patru de ani, o, Doamne, întindeam dimineaţa mâna prin fereastra deschisă, rupeam o creangă de liliac şi o puneam în cana smălţuită în care, seara, proprietăreasa îmi aducea lapte bătut de la chioşcul ţinut de fiul ei mai mare, în apropierea cazărmii pompierilor. Dar de ce Jehac?...

Răbdător, cercetez foile, diavolul şi-o fi băgat coada între cuvintele scrise şi le-a amestecat, ba chiar cu copitele lui despicate o fi jucat uite-aşa, tananica, printre vorbele astea! Nici el nu le-ar mai putea descurca. Poate vreo babă de sub talpa iadului. La lumina zilei, spaimele nopţii par caraghioase. Un câine mare cenuşiu stă nemişcat pe terasa blocului din stânga ferestrei mele. În spatele lui se ridică încet soarele. Fie binecuvântat! Dacă mi-ar spune altul, nu aş crede: dar iată, în

toată învălmăşeala asta, înţelesul se ridică din adânc. Este clătinător, lunecos, în lumina zilei se desface dintr-odată în cele şapte culori fundamentale. Răbdare, Vizirule! Dau la o parte cu grijă grămezi de cuvinte nefolositoare. Nu greşesc dacă spun: o duhoare caldă, înăbuşitoare se ridică din ele. Nu beau, nu mănânc. Sudoarea ţâşneşte din izvoarele ei ascunse. Canicula încinge zidul casei, trebuie să fie mijlocul zilei, nu aud zgomote, nu văd mişcare. Animalele domestice zac în umbra fierbinte. Oamenii? Mă micşorez, descresc, mă scufund în somn ca o moluscă în propria ei substanţă gelatinoasă.

Când mă trezesc, se înserează. Norii întunecaţi atârnă deasupra oraşului. Vom avea ploaie şi furtună. Pleoapele îmi sunt grele, faţa unsuroasă, gura coclită. Aprind lumina. La primul cântat al cocoşilor, mă ridic de la masă. Înşelăciune. Nici vântul, nici ploaia nu au coborât pe pământ. În cerul negru pâlpâie o stea. Înţelesul nopţii trecute stă în cele 593 de cuvinte despre Felicia. Tot ce am putut scoate după ce diavolul s-a amestecat în lucrul meu. Aşadar, spuse de mai mulţi, auzite de mine, împrăştiate de necuratul. Rescriu într-un stil neutru şi, când spun asta, văd, nu ştiu de ce, o insectă îngheţată într-un bulgăre de chihlimbar.

...în podul unde se uscau rufele, Felicia se aşază pe o ladă goală, răsturnată într-un colţ. Pe frânghii lungi, încrucişate atârnau cearceafuri mari, albe, prin ferestrele oblice din acoperiş venea o lumină verzuie. Un şoarece trecu smerit şi fără grabă pe pardoseala de ciment, lunecă, muchia peretelui îl înghiţi treptat. Felicia l-a văzut cu două ore în urmă pe Antipa într-o cofetărie, nu era singur. Un bărbat cu o barbă roşcată, tăiată scurt stătea la aceeaşi masă. În rest, cofetăria era goală. Felicia s-a oprit lângă vânzătorul de ziare, a răsfoit îndelung o revistă ilustrată, supraveghind în acest timp prin marele geam de sticlă masa celor doi. Antipa stătea cu spatele spre vânzătorul de ziare. La un moment

dat, a făcut o mişcare ca şi cum ar fi vrut să se întoarcă. Destul pentru ca Felicia să dispară. Bărbatul necunoscut din faţa lui stătea nemişcat. Ce căuta Antipa acolo? Cine era celălalt? O, Felicia ştie. Este vorba, desigur, despre o femeie. Cu aceeaşi solemnitate, un aer grav, caraghios, artificial, dar la fel de neliniştitor ca şi atunci când ai vedea însufleţindu-se, mişcându-se în tăcere şi fără ţintă manechinele despuiate într-o încăpere uriaşă: astfel stăteau cei doi în cofetăria din Albala. Felicia se ridică şi acum se plimba printre cearceafurile ude, bine întinse pe frânghie, parşiv foşnitoare la atingerea umerilor ei. Albul adânc sufocant al pânzei ude. Dacă vântul ar bate în ea. Felicia ştie. Minciuna lui Antipa este pură ca şi sufletul copilului pe care Felicia nu l-a născut. Toată povestea cu bărbatul cu barbă roşcată este un truc, o formă a minciunii lui Antipa. Ce a văzut ea este ceea ce i-ar fi spus Antipa dacă ea l-ar fi întrebat: unde-ai fost acum două ore? O, adevărul este altul, Felicia îl cunoaşte. Adevărul este acela că Antipa este minciuna. Dacă Felicia ar căuta fapte, cu siguranţă le-ar găsi uşor. Dar ea nu are nevoie de aceste fapte, *dovezi*. Ea *ştie*. Şi pentru ca iubirea ei să rămână neatinsă, ar fi trebuit ca Antipa să moară. El, mincinosul, a văzut iubirea femeii în toată strălucirea ei orbitoare. Era un martor primejdios. Şi pentru ca iubirea să rămână pură şi neîntinată, era nevoie de moartea lui. Numai aşa fiinţa ei omenească s-ar fi eliberat. Şi liberă de orice constrângere, netulburată de micile lui înşelăciuni, ea şi-ar fi putut iubi în linişte iubirea... Datoria bărbatului se împlinise; el făcuse să se nască în sufletul femeii iubirea. Atât. Iubirea ei făcea să palpite universul ca o inimă vie. Dar bărbatul era acolo, minciună şi laşitate. E acelaşi lucru dacă ar trăi despărţiţi. Dacă el ar fi viu, oricât de departe ar sta de ea, ar fi la fel de primejdios. Mort însă, el ar slăvi într-adevăr iubirea. Cuprinsă de spaimă şi ruşine, Felicia se mişca în încăperea

unde, ca nişte cortine ascunzând pe rând cele câteva acte ale farsei, marile cearceafuri atârnau nemişcate. Ea vru să fugă, pânzele ude căzură peste ea, încercând să scape, se înfăşură tot mai mult în valurile lor. O, Antipa, strigă ea şi nimeni nu o auzi, te iubesc şi nu vreau altceva decât să te ştiu lângă mine, şi iată cum nebunia îmi întunecă fără veste mintea şi-ţi vreau moartea. Nu, nu, nu. Iartă-mă. Fii viu şi lângă mine. Treptat, se linişti. Ieşi încet din cearceafurile ude, pe rând, mâinile şi picioarele ca dintr-un giulgiu, ruşinea se ascunse în adâncuri. Nu o văzuse nimeni, aşadar ruşinea nu exista. Pe când cobora scările, un zâmbet ciudat şi străin cuprindea faţa femeii...

19

Cu grijă, Antipa se adună la loc. Bucată cu bucată, o mână, un picior, un nasture. Când, în sfârşit, îşi găseşte capul într-un coş de papură, printre cartofi şi morcovi zbârciţi, Antipa simte vântul. Izbită cu putere, fereastra se sparge în muchia zidului, cioburile izbucnesc într-un jet strălucitor. Gustul umed şi sărat al băltăreţului. Acum, jumătatea de sus a lui Antipa stă suspendată prin rama ferestrei deasupra străzii. Era într-adevăr vântul bălţilor, dar venea cu furia unui vânt polar. Poalele femeilor se umflau. Fleacurile colorate care le acopereau capetele zburau în toate părţile, mâinile se mişcau orbeşte de la poale la cap, dar ţipetele care urcau din zgomotul confuz al străzii păreau vesele. Vântul era stăpânul lumii. Dintr-o căruţă trasă de doi cai roşcaţi, un ţăran cu cojoc şi căciula neagră zboară prin văzduh şi se duce, iar femeia de lângă el abia are timp să apuce hăţurile cailor turbaţi de vânt. Dar şi ea este smulsă, ridicată, răsturnată şi iat-o cu poalele în cap, suspendată la capătul hăţurilor ca în vârful unei prăjini. Cine nu a văzut la iarmaroc o femeie legănându-se într-o barcă roşie sau galbenă, balansul tot mai larg până ce barca ajunge sus şi rămâne o clipă deasupra, înainte de a trece *dincolo* în strigătele mulţimii? Dar nimeni nu are timp să vadă picioarele groase şi albe ale ţărăncii, nici lărgimea pântecelui ei acoperit cu o cârpă vineţie. Cine ştie cum, ea nu piere, cade la loc în căruţă, caii care rămăseseră împietriţi în viermuiala străzii pornesc brusc, mânaţi de un diavol cu chivără verde.

Cum stăteau cei doi copii în mijlocul străzii şi pocneau din bice şi nimic nu li se întâmpla? Dintr-un balcon plin cu lucrurile casei în care se văruieşte, îşi ia zborul un sul mare de plastic, pe

care vântul îl desfăşoară deasupra străzii, îl urcă tot mai sus. Zboară frumos, marginile lovite fără întrerupere, mijlocul unduind blând, culorile vii fac ape şi umbre. Pare să aibă o direcţie, un scop. Până când vântul îl rupe cu violenţă, bucăţile inegale se împrăştie în toate părţile, una cade în stradă, roţile grele trec peste ea, este târâtă în coada unei remorci, o clipă rămâne neatinsă, roţi, copite, bocanci n-o nimeresc. Şi acelaşi vânt o ridică iarăşi, o izbeşte de colţurile blocurilor. Ajunge în scuarul acoperit cu mari băltoace în care fierbe spuma gălbuie. Nişte copii se apropie şi o privesc ţinându-şi cu mâinile hainele scurte spulberate de vânt.

Antipa se răsuceşte în fereastră, după cum vântul mişcă lucrurile şi oamenii. El este cocoşul de tablă din vârful casei. În vântul timpului, el fluieră şi se învârteşte. Gata să fie el însuşi smuls, Antipa sare înapoi. Ghemuit în mijlocul bucătăriei, jos, pe linoleumul de culoarea oului de raţă. Şi un ou de raţă rostogolindu-se, klploook, în piciorul mesei, şi un boboc de raţă ivindu-se din coaja crăpată, lumina lui aurie, ţipătul scurt şi aripile moi zvâcnind în vântul bălţilor. Rămâne în urma lui doar mirosul apei întunecate din care ieşise. *Es ist eine alte Geschichte...* lamentaţiile lui Paşaliu, nările lui înroşite de umezeala veşnică din adâncul lor. Antipa se ridică, scoate o ţigară din sertarul dulapului. O aprinde. Prin fumul albicios, gura lui pare şireată, fruntea gânditoare. Vântul continuă să străbată încăperea. Scurte spirale şuierătoare. Fumul se împrăştie înainte de a se desprinde de capătul aprins al ţigării. Cum sună celelalte versuri?

Din gura lui Paşaliu în capul lui Antipa, chiar şi aburul gurii aceluia, tutun dospit vreme îndelungată în întuneric

...Doch bleibt sie immer neu

Und wem sie just passieret
Dem bricht das Hertz entzwei...

Paşaliu şi şoapta lui disperată, înăbuşită în nori groşi de tutun: *naţionale* şi *mărăşeşti*, adevăratul, singurul tutun bărbătesc. Trebuie să mă salvez. Salvare înseamnă fugă de aici, din Albala. Fugă. Ascultă... degetul lui ridicat până în dreptul ochelarilor fumurii şi deodată un sughiţ înfundat, pardon, spune el grav, un strănut apoi, şi iarăşi un sughiţ, un strănut, o batistă albă mare nu are nici o putere, abia târziu vorbele lui se aud din nou grave, netulburate, este de natură alergică. Suflându-şi nasul cu zgomot, privind apoi batista desfăcută în căuşul palmelor, Heine este cel mai bun profesor de germană pentru mine. N-am adâncit încă studiul acestei limbi, dar sunt în perioada când mă cuprinde febra unui lucru serios pe care trebuie să-l fac. Încă un an, doi, până perfecţionez engleza. Să stai întins în şezlong şi să-l citeşti pe Winckelmann. Johann – Joachim. Dar pentru asta trebuie să fugi de aici. *Last but not least*. Am stat cinci luni la logodnica mea din Piteşti. Are o casă plină de chiriaşi în Vatra Luminoasă, un sfert de oră cu troleibuzul până la Universitate, îţi dai seama, ne-am putea muta şi mâine, dacă am avea unde să plasăm chiriaşii...

Antipa şi Paşaliu, într-o dimineaţă sau într-o seară, vara sau iarna, bulevardul Eliberării din Albala. Fost Regele Ferdinand, fost I.V. Stalin. Stradă largă, jumătate păstrând vechea atmosferă patriarhală a oraşului, clădiri mohorâte, cenuşii şi galbene, greoaie ziduri groase şi nu prea înalte. Muchii puternice, balcoane cu stucatură jerpelită şi grilaje subţiri de fier forjat. Fostul cinematograf Femina, hotelul Central, Poşta, Telefoanele, clădirea de forma unui tort cu cinci etaje în care se afla banca Pristoveanu, Cazinoul cu terasa lui de marmură şi clubul Fortuna, castanii plombaţi pe

trotuare, Grădina Publică. Cealaltă jumătate, privită din Piaţa Victoriei, fostă Averescu, fostă Aurel Marcus: în faţă, fostul Palat Administrativ. O sută de camere, scări masive, alte sute de ferestre înguste, un singur, larg balcon, terasă deasupra intrării principale şi noua Casă de Cultură, mai înaltă desigur decât *Palatul*, faţada sprijinită pe coloane, cupola sălii principale boltindu-se sub cerul provinciei, ar trebui să sugereze o căciulă, spusese arhitectul proiectant. Şi de aici încolo: blocuri lungi şi înguste cu patru şi şase etaje, între ele turnuri cu zece etaje, scuaruri mici cu salcâmi şi tuia, câte o fântână arteziană care nu funcţiona decât duminica, aducând cu o cazemată, beton şi metal cromat, hotelul Traian, douăsprezece etaje, un perete îngust acoperit cu plăci de ceramică verzuie spartă din loc în loc, şi sus litere de bronz ca nişte păianjeni uriaşi: *Traian*. Dar să intrăm într-o cofetărie sau la barul în formă de ureche din parterul hotelului... Asta cu chiriaşii ar fi o soluţie, dar vezi tu, Antipa, cine îţi dă o mână de ajutor să-i scoţi? Pungaşi, trântori, dar cine, spune-mi, spune-mi cine?! Ştiu: *hâtez-vous lentement*, ştiu, *mais* cine te-aude...

*

Antipa se apropie de fereastră. Vuietul vântului creşte în urechile lui. Felicia întârzie? Sau abia a ieşit pe uşă? Limbile pământului în gura lui Paşaliu. Suferinţa lui e vie şi adevărată, dar este el mai puţin caraghios decât este? Cum începe el din senin cearta cu vânzătorul de fructe, cuvinte grele, furie, până să-l audă pe omul îmbrăcat în halat de doc: dar nu cu dumneavoastră, cu domnul din faţă am ce am, fiindcă... Atunci de ce te uiţi la mine? urlă Paşaliu, toţi vă uitaţi la mine! Nu m-am uitat la dumneavoastră. Apoi cearta cu cel din spate şi acela explicându-i că nimeni nu se uită la el. De ce să nu se uite? izbucneşte iarăşi Paşaliu, ce, eu sunt nimeni? Scurtele lui cronici în ziarul local despre

concertele filarmonicii, despre cărţile noi, despre cinematograf, formulele lui despre paraziţii anestetici şi tribulaţiile tantalice sortite funciarmente eşecului: citatele pe care le are în cap, în buzunare, în gură, în pumnii strânşi. Când i se sparge un galoş, el spune: apa de ploaie şi mai ales cea provenită din topirea zăpezii conţine un procentaj de sodă peste limita admisă, la a cărui agresiune cauciucul sintetic fabricat la noi nu rezistă, drept pentru care vom face o reclamaţie la uzina respectivă. Dopurile lui nemţeşti *antizgomot* pe care le pune în urechi atunci când citeşte sau scrie, păstrate în cutia lor originală, un tub de aluminiu ornat cu o emblemă în relief, ceva asemănător unui blazon princiar înconjurat de litere gotice. Insomniile lui şi mersul lui zilnic, neîntrerupt pe străzile oraşului. Este destinul meu, spunea el, eu mă mişc într-un lung coridor zigzagat, nu mi se întâmplă mare lucru, doar din când în când îmi lovesc un genunchi sau mă şterg cu umărul de colţul zidului, însă merg mereu înainte, nu mă întorc, domnule... Şi iarăşi batista lui albă, în care, după ce şi-a suflat nasul, gemete, horcăieli, el priveşte cu un fel de tristeţe şi mirare. Antipa stă în dreptul ferestrei, ţigara arde în mâna lui nemişcată, focul se retrage cu iuţeală spre degetele îndoite. A, sigur, labirintul nu putea lipsi din lamentaţia lui Paşaliu, cel care scrie articole despre (cum el însuşi spune) stilul direct şi francheţea formelor, despre eşuarea falsului motiv prin care se încearcă transferul emoţiei în iraţional...

Cu toate acestea, trebuie să-l vezi: în unele dimineţi, când ceaţa nopţii acoperă oraşul şi măturătorii cu pufoaice şi jambiere late trec în cârduri tăcute purtând pe umeri lungile lor stindarde de nuiele, Paşaliu alunecă pe sub zidurile caselor, pe lângă gardurile de lemn, pe trotuarele înguste de la periferie, buruienile ivindu-se printre pietrele late şi, într-adevăr coatele, genunchii săi

poartă urme de tencuială cenuşie de var sau praf de cărămidă.

Într-o zi, în urmă cu doi ani, către Antipa: îl cunoşti pe Aristide, nu? Ei bine, ce crezi că-mi spune *à propos* de logodnica mea Pia Dănciulescu, ştii ca şi mine că e singura actriţă de dramă din tot teatrul ăsta din Albala noastră, suntem logodiţi de trei luni şi în curând plecăm la Bucureşti, ea va obţine un angajament la Municipal. Dar, îţi închipui, în meseria ei cu cine nu are de-a face, înţelegi, când este vorba şi de o femeie frumoasă. Ei bine, porcul de Aristide, spilcuit, uns cu toate alifiile, vine şi mi-o toarnă pe un ton confidenţial: ştii, dragă Paşaliu, între noi n-a fost nimic, nu trebuie să te iei după gura lumii... Ticălos, parcă l-ar fi întrebat pe el cineva?! Pune-te în situaţia mea! Ce puteam face? Am zâmbit, se înţelege. Era singurul mod de a-l pune la punct. Un sugar, în buzunarul de la vestă poartă tot timpul cu el o suzetă pe care maică-sa o opăreşte în fiecare dimineaţă. Fiindcă stă cu mama, un om ca el, treizeci de ani, maică-sa nu-l culcă până nu-i încălzeşte patul cu o cărămidă fierbinte. Iartă-mă acum, sunt grăbit, am de făcut nişte drumuri...

*

Într-o covată de lemn, sub un ştergar ţărănesc de cânepă creşte aluatul. Antipa dă pânza la o parte. Mirosul de cocă dospită şi carnea aluatului gălbuie, puhavă. Antipa rupe o bucată, o bagă în gură. Elastic-dulce-acrişor, aşa trebuie să fie pământul bine îngrăşat din care cresc grânele. Cioburile geamului spart sclipesc pe jos, ar trebui strânse, ar trebui să alerg la geamgiu, să-l aduc sus. Să-l vezi cum fixează sticla în rama de lemn, cum întinde chitul şi să-ţi aminteşti de băieţii din strada Pál care mestecau chit, membrii Societăţii Chit. Un sentiment cald, duios, care treptat se schimbă în trufie. Fiindcă acum capul este plin cu întâmplarea din cârciumă. Noaptea târziu. Stai la o

masă cu Paşaliu. Nu sunteţi beţi, dar, cum se spune, bine făcuţi. Cârciuma se goleşte. Ca de obicei, tu, Antipa, asculţi, Paşaliu vorbeşte. Ceva despre slăbiciunea noastră cea de toate zilele. Despre laşitatea noastră funciară, da, astfel vorbea Paşaliu: eu vegetez, eu am avut o tinereţe ingrată, m-am dezobişnuit să gândesc singur. La urma urmei, e atât de comod! Fără să acţionez vreodată, am fost sigur că nimic nu este prea greu pentru mine. Şi acum nu mai îndrăznesc să mă apuc de ceva. Nu pot. Dar am un argument în favoarea mea: dacă nu încerci să ştii cât poţi, înseamnă că poţi totul! De altfel, dacă scap de aici şi plec la Bucureşti, sper în trei-patru luni, vei vedea... La masa apropiată izbucni o ceartă. Erau trei bărbaţi tineri, unul dintre ei, gâtul gros, vine împletite, un pulover roşu, larg, răsturnă pe neaşteptate masa. Ceilalţi doi o luară la fugă într-un fel caraghios, direct din scaunele în care stătuseră până atunci. Păreau să alerge în patru labe, în mari salturi ca fiarele îngrozite de o ameninţare necunoscută. Unul se împiedică de o frapieră plină, căzu, se ridică în aceeaşi clipă cuprins de panică, urlă, căderea lui îl va ajuta pe cel de care fugea să-l ajungă? dispăru pe terasa din spatele marilor uşi deschise. Dar bărbatul cu pulover roşu nu se mişcase. În picioare, nemişcat, umerii uşor aduşi înainte, braţele relaxate, gambele arcuite, părea că ascunde o forţă colosală stăpânită cu greu, ceva atent şi crud lucea în ochii lui limpezi, netulburaţi de băutură. Ciuta este sub creangă, el se pregăteşte să sară, dar nu se grăbeşte, şopti Paşaliu în urechea lui Antipa. Fetele care serveau se strânseseră într-un colţ aproape de uşa bucătăriei. Stăteau cum stau păsările de curte vara, când se iscă grindina. O mare tăcere se lăsă în încăperea largă, plină de fum. Se auzeau numai ventilatoarele sus, într-un perete, două guri largi, întunecate. Priveşte, şopti iarăşi Paşaliu, dar Antipa nu-l ascultă. Nemişcat la rândul lui, cuprins de o agitaţie neaşteptată, care

creştea în adânc, el nu-şi putea desprinde ochii de pe omul care stătea în picioare, la doi paşi de el. Acela se întoarse încet. Un rânjet de mirare îi tăie faţa în două. Ce vrei? spuse el fără duşmănie. De ce te uiţi? Calm, liniştit. Şi, ca în filmele cu apaşi parizieni, el apucă o sticlă din frapieră pe care o găsi chiar lângă mâna lui. O izbi în mânerul de metal care semăna cu o gardă de sabie. Fundul sticlei se desprinse greoi, se rostogoli pe mocheta vişinie, vinul gâlgâi scurt ca apa venită cu putere pe gura unui burlan, mi-e frică, strigă Paşaliu (mai târziu va povesti cum a vrut să fugă încă din clipa când celălalt s-a întors spre ei, dar nu s-a putut ridica, dezlipi de scaun). Ce vrei? spuse încă o dată omul, şi făcu un pas, era aproape, sticla verzuie din mâna lui era o armă scânteietoare, fascinantă. Nu te mişti, aşa? făcu omul oprit în faţa lui Antipa, şi se auzi acum râsul lui gros, ochii la fel de limpezi ca înainte, netulburaţi, el se pregăti să lovească. Umerii, mişcarea braţului, vinele gâtului îngroşându-se. Muşchii palpitând acolo sus, în umbra maxilarului, dar atunci Antipa, fără să se mişte din scaunul lui, braţul nepăsător pe marginea mesei, spuse rar, adânc, bine articulat: vrei să-ţi rup o mână?

A doua zi, Paşaliu îi spuse bătrânului August pălărierul: n-am mai văzut aşa ceva, a fost extraordinar, gorila cu flanea roşie s-a dezumflat în aceeaşi clipă, ce avea el în mâna lui, îmi poţi spune dumneata? Îţi spun eu: un ciob caraghios, o sticlă spartă, nici râs, nici furie. Gorila s-a rezemat de perete, o maimuţă neputincioasă cu ditamai coada fleşcăită ca un pătrunjel degerat. Au venit doi chelneri şi l-au scos afară, batjocorindu-l şi lovindu-l cu coatele şi genunchii. Ei, care până atunci stătuseră ascunşi care pe unde nimeriseră. Ce a fost asta? Forţa aceea teribilă, la care privisem ca la un spectacol înfricoşător, dar *adevărat*, era oare o glumă? Sau în Antipa al nostru zace o putere pe care nici el n-o cunoaşte?

Unde poate duce asta? Şi dacă există puterea asta şi el o ia drept o glumă, o farsă? Şi bătrânul August pălărierul privind prin bucata lui de fereastră şi strigând: Iacubovici, un ceai de mentă şi două bucăţi de zahăr...

*

Mestecând bucata de cocă, Antipa se gândeşte acum că mulţumirea ar fi cu mult mai mare dacă Paşaliu ar intra pe uşă. (Nu pot să-l sufăr, spunea Felicia, dar ce importanţă are asta?) Paşaliu ar strânge cioburile de sticlă, ar merge după geamgiu, ar vorbi cu glas sfios şi plin de respect despre ideile cărţii pe care tocmai o citeşte (680 de pagini) şi l-ar asculta cu voluptate şi admiraţie, nu fără invidie pe Antipa, bătându-şi joc de aceste idei (şi pe urmă coborând scările şi spunându-şi: numai zeflemea în capul lui, nimic altceva, atâta tot). Cu Paşaliu poţi să fii darnic, mărinimos, iertător. Numai eu ştiu să trăiesc gloria unei amintiri caraghioase, declară Paşaliu. Ce-o fi vrând să spună?

Dar Paşaliu este acum departe. Poate scrie un articol despre importanţa propagandei ateiste la sate sau un eseu despre implicaţiile folclorului în poezia ultimei generaţii sau dă la iveală vreo contribuţie în legătură cu controversata specie a reportajului sau poate a terminat studiul lui despre umorul specific la Marin Sorescu. Şi obosit, abia simţind gustul datoriei împlinite, îşi scoate dopurile nemţeşti din urechi, tuşeşte greoi, îndelung şi spune: tabagică. Sau îşi aşteaptă logodnica în culise, ea repetă pe scenă, răcnetele regizorului din mijlocul sălii goale, luminile stinse, pe un scaun florentin luat din recuzita teatrului, Paşaliu fumează şi scuipă pe pardoseala de mozaic, romburi albe şi negre, gura strânsă pungă într-un singur obraz, ca şi cum asta ar micşora într-un fel păcatul scuipatului. Oftează adânc şi rămâne cu ochii pe crupa largă a cabinierei care calcă într-

un colţ, pe o masă lungă, sub un bec cu lumină lăptoasă, un guler uriaş de dantelă.

20

Când l-a văzut ultima oară pe Paşaliu? Fără îndoială azi, dar era departe, nu putea fi ajuns. Nu stătea el oare în mijlocul covorului fermecat, unduitoarea coajă de plastic, nu mâinile lui fluturau înspăimântate şi nu genunchii lui trosneau în leneşe, greoaie valuri de aer, deasupra mulţimii, nu era el pânza în care vântul sufla şi făcea să meargă nava ciudată cu care în alte timpuri se mergea într-adevăr prin văzduh?

Antipa cască. Fălcile trosnesc. Varul cade din tavan ca o ploaie de zahăr. Din nou spre odaia cu cărţi. Drumul este lung. Întâlneşte locuri, lucruri care îi sunt străine. Nu se miră. Cui nu i se întâmplă! Multă vreme după ce s-a mutat cu Felicia în hardughia asta anonimă, el greşea uşa sau etajul, vă rog să mă iertaţi, nu face nimic, spune gura care se cască deasupra clanţei; sus, în deschizătura uşii, ochii sunt însă duşmănoşi. Dar Antipa nu-şi face griji. Fiindcă şi la uşa lui sunau din când în când necunoscuţi, unii se retrăgeau umiliţi, alţii cereau explicaţii pe un ton brutal şi trufaş, ca şi cum pe neaşteptate şi-ar fi dat seama că, aha, chiar cel din casă este vinovat de deruta lor. Pe măsură ce se apropie de odaia cu cărţi, peisajul devine familiar. Da, suntem la *noi* acasă! Ferestrele sunt închise, perdelele însă se mişcă în spatele geamurilor, biciuite de vânt. Antipa caută în cartea de telefon numărul lui Paşaliu. Cu toate că nimeni nu-l vede, nerăbdarea creşte în el cu febră şi întunecare şi îl împiedică să-i găsească explicaţie. Căţeluşa Eromanga se ghemuieşte lângă glezna lui, trupul mic este cald şi prietenos, dar nu este sigur că din pielea ei iese o pereche bună de mănuşi. Iată numărul. Şi acum, când degetul lui Antipa face să se mişte discul de plexiglas, nerăbdarea se schimbă într-o emoţie, la fel de

neînţeleasă, caraghioasă, dar binefăcătoare. Aşteaptă. Un gol imens se deschide deodată în urechea lui, haosul străbătut de sunete misterioase şi pâlpâitoare, fulgere scurte, voci plutind printre miliardele de suflete rătăcitoare şi deodată un semnal familiar: bătaia unui metronom. Asta schimbă proporţiile, ordinea îşi reia locul în mintea lui Antipa, dar bucuria scade. Apelul cunoscut izbucneşte la capătul celălalt al firului. Dar nimeni nu răspunde. Casa goală în care chemarea lui Antipa se pierde. El aşteaptă, face din nou numărul, aşteaptă, iarăşi discul de plexiglas zvâcnind înapoi, *acolo*, aerul odăii vibrând, nimeni. Poate apa picură din ţeava unui robinet peste mormanul de vase murdare din chiuvetă.

Antipa pune receptorul în furcă. Soarele zilei de 21 decembrie coboară. În blânda lumină crepusculară, pacea şi calmul din tabloul lui Pieter Janssens. Tabloul atârnă pe perete, o reproducere în tonuri reci, şterse. O lume glacială, dar câtă siguranţă în formele ei rigide. Solemn. Chiar dacă solemn înseamnă caraghios. Dar asta înseamnă? Totul trebuie privit din fotoliul Baroni şi în lumina care în clipa asta umple odaia.

De ce ai ales tocmai asta? a întrebat mai demult Paşaliu. Nu-ţi place? a întrebat la rândul lui Antipa. Ce vrei să spui? a mârâit Paşaliu. Dar era un vin bun în pahare. Peste două zile, Paşaliu a sunat la uşă. Radios, agitat, în spatele lentilelor fumurii se puteau ghici pleoapele clipind repede. Ştiu, a strigat, ai un vin? Palincă, a spus Antipa. Mai bun, a spus Paşaliu. Ce-i cu ochelarii ăştia? a întrebat Antipa. În faţa tabloului atârnat pe perete între rafturile cu cărţi, Paşaliu stătea nemişcat, era după-amiază târziu, înainte de amurg. Părea dintr-odată foarte bătrân, obosit, dădu la o parte cu dosul palmei paharul de palincă pe care i-l întindea Antipa. Da, a spus el, ştiu. Şi-a scos ochelarii. Ştiu. Întinse mâna, palma desfăcută spre tabloul lui Janssens. Ştiu, iată aici nordul protestant şi

conformist, dar niciodată provizoriu. Să vorbim, domnul meu, pentru nişte studenţi care ne-ar asculta cu veneraţie. Sunt dascălul iubit de odinioară. Aşadar, domnilor studenţi, închipuiţi-vă o încăpere nu prea înaltă, abia mai mare decât o chilie. Tavanul de bârne, podeaua de scânduri, lemnul de sus întunecat, cel de jos, fără îndoială, frecat cu leşie. Ferestrele acoperite pe jumătate. Neagră, cealaltă jumătate: vergele subţiri de plumb, pe acolo vine lumina, un fals vitraliu, aş zice, şi o lumină cu totul obişnuită, atât cât îi trebuie femeii să citească. Un cufăr cu capacul boltit ferecat în fier, un lucru solid făcut pentru lungi călătorii peste mări pe un vas cu trei catarge, prora în formă de leu. Dar pătura care îl acoperă face din el un obiect domestic. Scaune din lemn. Şi ceva piele şi o umplutură de câlţi şi ţinte galbene. Nu sărăcie, asta nu, suntem în Occident, unde sărăcia este ruşine. Dar nici trufie; demnitate, iată, domnilor studenţi, sentimentul care domină acest perete din dreapta, iar merele luminoase din farfuria de porţelan măresc farmecul şi tihna odăii şi înlătură orice formă de neîncredere. Nimic pentru imaginaţie, dar câtă tihnă pentru suflet. O pereche de saboţi aruncaţi la întâmplare pe duşumea. Dar ce fel de muzică scot ei când sunt trimişi la plimbare pe digul de piatră? A, dar uitasem: vedem aici două peisaje, rame groase, grele, pânze de proporţii reduse, dar de bună seamă semnate de unul dintre pictorii care locuiesc în oraş şi au o frumoasă reputaţie. Şi acum, femeia care citeşte. Nimbul luminii domestice o înconjoară. Întoarsă pe jumătate spre fereastră. Boneta ei albă şi cartea nu prea groasă, ehe, ce poate fi, Noul Testament sau istoria fugii ruşinoase a contelui Geert cel Pleşuv când fu să cucerească Dithmarschen, văzută de un negustor de mătăsuri! Trebuie să fie înainte de prânz, o zi fără ceaţă, fără vânt. Şi acum iată ce spun eu, domnilor studenţi! Spun: austeritate şi conformism într-un cadru

familial. Asta văd aici. Şi mai văd: tiranie şi intoleranţă într-o ambianţă domestică banală. Dar nimic provizoriu. Această odaie şi femeia citind, iată o cetate inexpugnabilă. Se găseşte la München. Dacă ajungeţi vreodată în oraşul ăsta, mergeţi la muzeu, eu n-am nici o şansă să ajung pe-acolo, dar voi, dacă ajungeţi, scrieţi-mi o carte poştală...

Ar trebui să guşti palinca asta, a spus Antipa. Celălalt a clătinat capul, un rânjet, nu beau, a spus. De când? a întrebat Antipa. Nu beaaaaaau, a spus Paşaliu şi scutura din cap cu încăpăţânare, avea aerul acelor beţivi înrăiţi care toarnă în ei fără întrerupere o zi şi o noapte şi nu se ating de friptura sleită din farfurie. Ia şi mănâncă, domnule, îi spune mereu unul de alături. Atunci faţa beţivanului capătă expresia aceea indescriptibilă de fapt până la capăt şi care, într-un fel de rânjet larg, ascunde îndărătnicie, batjocură, umilinţă, disperare. Nu mănââââânc, spune el şi clatină capul. Şaptezeci de grade, a spus Antipa. Dar Paşaliu s-a îndreptat spre uşă. A ieşit după ce încă o dată a privit tabloul din perete şi capul lui Antipa în lumina după-amiezii. Este sigur că, aşa cum stătea în uşă, ca într-un echilibru de o clipă în punctul cel mai înalt al unei bile lunecoase, el nu a mai putut vedea mare lucru din tabloul lui Janssens, doar reflexul sticlei şi rama subţire.

*

Antipa caută ceva, o hârtie, un creion, o carte. Din întâmplare, dă peste o pungă cu bomboane de ciocolată, între alte pungi şi pachete şi cutii de carton pregătite de Felicia pentru bradul care în curând trebuie adus în casă şi împodobit. Antipa ia o bomboană, desface staniolul, o întinde căţeluşei Eromanga. În timp ce o înghite fără lăcomie, micul animal, botul lung pe labele din faţă, scânceşte încet: nici o plăcere nu este îndeajuns de mare pe lumea asta, iată, ciocolata, care dă o atât de

gingaşă tulburare limbii şi pântecelui tău cu păr moale şi roşcat, nu are nici un singur os, unul măcar cât un sâmbure de vişină.

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

REPORTAJ

...În dictoanele noastre populare, mătasea înseamnă superlativul, cea mai frumoasă, cea mai elegantă, cea mai purtabilă. Fetele de la Întreprinderea „Victoria“ ştiu bine zicalele şi cântecele noastre dragi, de aceea luptă pentru a nu dezminţi faima acestui produs pe care îl prelucrează în minunata lor întreprindere fruntaşă în branşă. Şi ele mai ştiu, în frunte cu conducerea întreprinderii, că pentru a câştiga acest V, transformat în emblemă, trebuie să lupte zi de zi, oră de oră...

Reporter

MASĂ ROTUNDĂ

EU *individ*, EU *societate*

De la orizontul fiecăruia la orizontul general – Când se poate vorbi de individualism? – Bunăstarea fiecăruia trece prin bunăstarea tuturor – Sistemul de valori al lumii noastre şi un test simptomatic.

V.P. (directorul liceului pedagogic din A.): Natural, fiecare vrea să trăiască mai bine, fiecare este interesat să aibă o locuinţă mai bună, un salariu mai ridicat – pe scurt, să aibă un nivel de trai mai ridicat. Sunt oare acestea interese legitime? Sau sunt lucruri condamnabile, blamabile? Satisfacerea intereselor personale este o tendinţă justă sau una nejustă – din categoria apucăturilor carieriste, acaparatoare?

R.B. (muncitoare la UTA): Eu cred că sunt interese îndreptăţite. În definitiv, ce este rău în faptul că un om trăieşte mai bine? Pentru asta am luptat, pentru asta muncim.

V.P.: Aşa este, dar nodul chestiunii este în altă parte. Întrebarea importantă este alta: pe ce căi se realizează aceste interese personale? Dacă aceste interese personale te copleşesc, dacă în afara lor nu mai vezi altceva – deci dacă din mintea ta dispar interesele societăţii –, atunci, într-adevăr, se poate vorbi de individualism, cu tot ce decurge de aici. Totul este să înţelegi că în orânduirea noastră interesele generale şi interesele personale sunt armonice...
E.C. (inginer-şef la Uzina de strunguri A.): ...mai mult, că interesele personale se împlinesc pe fundamentul puternic al intereselor generale. Este o lege a socialismului.
S.B. (muncitor la Uzina de vagoane din A.): Noi ne întâlnim des cu afirmaţia că scopul suprem al socialismului este omul, împlinirea lui, înflorirea lui. Nu e o simplă „lozincă propagandistică"; trebuie să înţelegem că mecanismele sociale, toate angrenajele duc spre asta, spre înflorirea omului sau, în cuvinte obişnuite, spre satisfacerea intereselor sale. Tocmai aici este deosebirea radicală dintre societatea noastră şi o societate burgheză: acolo, oricât s-ar îmbogăţi societatea, tot mai rămân şomeri, tot mai rămân săraci. (...)
I.N. (maistru la UTA): În societatea noastră, interesele generale şi interesele personale sunt strâns legate unele de altele – în aşa fel că satisfacerea unora se face mereu în legătură cu satisfacerea celorlalte. O să trăim mereu mai bine – asta e o lege a socialismului: mereu mai bine...

G.R.C.

21

Antipa trece în vârful picioarelor prin holul îngust, o aude pe Felicia în bucătărie. Aşadar s-a întors. El nu intră. Ca în primele lor zile, când aştepta în faţa casei ei cuprins de nelinişte şi lipsit de îndrăzneală, Antipa stă tăcut înaintea uşii. Bucătăria, odaia liniştitoare din tabloul lui Janssens şi gardul cenuşiu de care, rezemat, o aştepta altădată pe Felicia. Antipa stă nemişcat. Prezenţa femeii dincolo de uşă cuprinde ca într-o sămânţă cele trei imagini care aduc calm şi linişte în sufletul bărbatului. Ea este aici, acum. Neîncrederea ei este iubire. Minciuna lui este iubire. Nepăsarea lor este iubire. Cum să exprimi adânca, neînţeleasa bucurie care poate pătrunde într-o după-amiază de decembrie în sufletul tău, fără a stârni invidia şi răutatea unor forţe obscure aflate mereu în apropierea omului? Trebuie să găseşti o minciună potrivită, să dai o formă caraghioasă unui gând pios.

Holul este întunecat, becul de deasupra uşii e stins. În vârful picioarelor treci în odaia din stânga. Deschizi dulapul, tragi un sertar, scoţi un şorţ cu buline roşii şi albastre. Ţi-l atârni pe gât, îl legi la spate. Te ridici, dar iată, în oglinda care este podoaba acestei încăperi, mutra ta satisfăcută te dă de gol. Credeai că scapi! Dar te aperi în felul tău. Strigi: nu, nu este bucuria, bucuria este partea zeilor, nu ajunge până la mine, partea mea este doar o mulţumire măruntă...

Ferindu-se, îndoindu-şi spatele, capul în piept ca şi cum ar trece pe sub o bârnă joasă, Antipa, împiedicându-se în şorţul Feliciei, trece repede prin faţa oglinzii. Se aude un sunet cristalin? O umbră fără îndoială. Dar ai intrat în bucătărie. Nimic din haosul pe care l-ai lăsat aici. Lucrurile ascultă acum de stăpâna lor. Ordinea domestică te

face să uiţi neliniştea bruscă din faţa oglinzii. Nimic nu mai ameninţă bucuria ta. Felicia râde. Mâinile ei împletesc coca galbenă. Vrei să mă ajuţi? spune ea. Văd că ai început cu geamul, dă-mi tava înaltă, strânge cioburile...

Antipa simte abia acum apropierea sărbătorii: aluatul deasupra coveţii ca burta umflată a celei care naşte, cojile de ouă umplu căldarea de gunoi de sub chiuvetă, din oale de aluminiu ies cozile bătătoarelor stropite cu cremă albă sau galbenă, untdelemnul, făina, zahărul în vasele lor. Zeama clocoteşte, aburii urlă subţire, prin cele două robinete, apa fierbinte şi rece cade în chiuveta adâncă, spală, curăţă, sarea se pune în bucate. Aerul tare al mirodeniilor venind de departe. Pe fundul gros de lemn, bucăţi de carne roşie, luciul ciolanelor şi măduva lor fosforescentă, capul porcului despicat în două, urechile pârlite şi două dintre picioarele lui scurte şi urâte, copitele despicate ca ale diavolului. Lama rece şi batjocoritoare a cuţitului, satârul greu, întunecat, ursuz, şi căpăţâna uriaşă de varză murată, şi usturoiul cu toată haita lui de câini, şi maşina de tocat ca un tun de fontă, coşul ei smălţuit înfundat cu carne, manivela unsă şi vasul albastru în care creşte tocătura, o movilă de viermi lungi şi, nevăzută, rotirea înfricoşătorului şurub fără început şi sfârşit. Lumea sărbătorii căreia mâinile femeii îi dau naştere, după ce Antipa a spus: să fie.

Felicia vorbeşte acum, în timp ce mâinile ei umblă. Antipa nu aude, nu vede. Uitarea îl cuprinde, un somn fericit în mijlocul gheţurilor, memoria nu-l mai constrânge, proiectele viitoare se pierd departe de el şi un om curat şi neştiutor se află acum la începutul lui. Ce este, ce va fi, ce a fost se cuprind într-o singură zi? Era un băieţaş, oase subţiri şi pielea străvezie, stătea pe marginea patului înalt, este încă o palmă bună între tălpile lui băgate în saboţi de lemn şi duşumea. Îl aştepta ghemuit într-o şubă grea pe Mihail Strogoff, auzea

glasul aceluia cerând în numele ţarului o pereche de cai de schimb şi vedea felinarul omului de la staţia de poştă clătinându-se în vânt. Mama alerga prin încăperea îngustă, pe plita încinsă fierbeau oale întunecate, băgai un pai lung scos dintr-o mătură curată în cozonacul fierbinte (tava apucată cu un ştergar gros şi scoasă până la marginea rolei) şi puteai şti dacă aluatul este copt. Prin geamurile îngheţate venea o lună vânătă, când se deschidea uşa, din odaie năvăleau în cerdacul alb valuri de abur şi un nimb de ceaţă aurie pâlpâia în jurul capului mamei. Candela roşie sub icoană, uleiul sângeriu în flacăra nemişcată şi fetele dulgherului Simion (umbra ta sub fereastra aceluia, strecurându-se printre troienele de zăpadă lunecând pe pârtia de zahăr candel, povestea cu limba prostului jupuindu-se în gerul mare pe tăişul toporului când prostul s-a luat după gura deşteptului), glasurile lor subţiri şi caraghioase

şi teama, în camera alăturată,

Că astăzi Mariaaa
Naaaşte pe Mesiaaa

scundă şi îngheţată, plină de mobile greoaie, neîntrebuinţate, mirosul pătrunzător al busuiocului, floarea lui uscată, aspră, frecată îndelung între degete...

*

dar e o mizerie cu toată căldura asta (spune Felicia) o mâzgă un terci greţos. Şi vântul ăsta acum în decembrie Până colea jos am fost la alimentara asta şi era să mă înec să mă sufoc Doamne fereşte Mâine îmi iau haina roşie N-am văzut aşa o lume pe stradă niciodată N-ai unde să arunci un ac Spunea nu ştiu cine că înfloreşte nu ştiu ce copac Copiii se pregătesc Am auzit nişte

fete într-o odaie prin geamul deschis lor nici nu le pasă că nu-i zăpadă Şi ăştia cu bicele îţi sparg urechile Dar n-am auzit colindul ăsta de când eram mică de tot Cine l-o fi păstrat atât de bine

*

...şi mai demult, într-o casă ţărănească în muntele de piatră, zăpada acoperind casa, Antipa pe o laviţă îngustă, citind o poveste despre burii care călăreau la marginea deşertului, laviţa acoperită cu o scoarţă aspră, flori roşii şi verzi, un câmp negru şi mama îmbrăcată într-o bundă miţoasă peste rochia ei orăşenească, flăcări subţiri, şuierătoare ling din când în când marginea plitei, luminează lutul vetrei, aruncă umbre curgătoare. Moşneagul de lemn în cămaşa lungă de tort, bunicul ţa Anicăi, ce râs şi ce minciună, ea însăşi bunică, nu-i adevărat! Vorbele lui ieşite din gâtul de lemn: şi eu am făcut războaie, dar nu aşa ca ăsta, toate neamurile pământului, numai străini şi războaie... Motanul cenuşiu stând pe laviţă în coadă, lângă băiat, amândoi la fel de înalţi şi cum s-a sculat ţa Anica în toiul nopţii după datină şi a întins aluatul, apă, sare, făină, pe fierul plugului lucitor şi fierbinte şi apoi turtele coapte şi răscoapte înmuiate în julfă, mirosul sămânţei de cânepă. Iarna uriaşă şi datinile. Şi umbra mamei înălţându-se între aceste sărbători ca limba între cuvânt şi lume.

*

Te iubesc, Felicia, vrea să spună Antipa, dar gura lui rămâne încleştată.

Laptele, strigă el, laptele...

El se repede spre oala roşie în care laptele (pus doar la încălzit pentru vreun aluat important) clocoteşte şi urcă. Antipa nu ajunge. Spuma albă dă năvală. Inundă arzătorul. Stinge flacăra. Mirosul laptelui ars. Gustul laptelui *afumat* în bolta vastă a cerului gurii la umbra căruia Antipa, ca toţi semenii lui, trăise o bună parte a vieţii de până acum. Antipa vrea să întrerupă gazul, întinde

mâna spre robinet (gazul fluieră nevăzut), dar se împiedică în şorţul în care singur se înfăşurase. Cade.

Vai, ce neîndemânatic eşti, spune Felicia, mă încurci, ar trebui să te duci la tine. Se apleacă să-l ajute, mâna stângă întinsă în timp ce dreapta face trei treburi deodată: aşază cozonacul în tavă, împachetează sarmalele, închide robinetul gazului. Uşor, îl apucă pe Antipa de o aripă, dar, din nebăgare de seamă, îl scapă în oala cu supă, care fierbe la foc scăzut.

22

Era vară, era duminică după-amiază. În desfăşurarea lor necruţătoare, zilele săptămânii ascund semnificaţii care ne scapă. Ele influenţează acţiunile noastre şi sănătatea noastră, tot aşa cum luna modifică starea mării. Alegem pentru începutul călătoriei o anume zi, iar pentru o lucrare de seamă o altă zi. Nu orice zi este potrivită pentru nuntă sau botez. Încă nu s-a dovedit că moartea şi naşterea nu-şi aleg zilele după un calendar obscur. În unele zile, sporul nostru este mai mare, în altele, ceasurile rele ne ameninţă şi ne lovesc. Fiecare zi a săptămânii are o *formă* deosebită de a celorlalte şi, fără îndoială, zilele favorabile nouă trebuie să se apropie de forma ideală care pentru mulţi dintre noi este o piramidă. Culorile zilelor variază de la roşu la violet, intensitatea luminii creşte şi descreşte după puterea nopţilor care le precedă sau succedă. Suntem ce suntem şi pentru că zilele lucrează diferenţiat asupra fiecăruia dintre noi, dar se află un loc geometric, un timp al săptămânii în care suntem egali, un ţinut pustiu şi dezolant căruia am putea să-i spunem deşertul de duminică după-amiază. Încă înainte de mijlocul acestei zile, marele gol începe să se simtă în noi. Până luni dimineaţă, totul e îngheţat. Nimicul naşte spaimă, golul ne îngrozeşte. Alergăm prin odăile noastre în pijamale cu halatul între umeri, clămpănind papucii, în pielea goală sau îmbrăcaţi de ducă, dar nu reuşim în nici un fel să scăpăm şi ne gândim la dimineaţa de sâmbătă, un început de zi plin de speranţă. Speranţa pâlpâie încă de vineri sau poate de joi. Şi de ce nu ar fi joi cea mai norocoasă zi, ea se află în mijlocul săptămânii şi a fost întotdeauna uşoară şi luminoasă. Iar în vremea când umblai la şcoală, demult, orarul ei avea cea mai veselă alcătuire: desen, educaţie fizică, geografie...

Dar era duminică după-amiază. Antipa şi Felicia mergeau pe drumul vechi de piatră. Fumul ţigării plutea în căldura vâscoasă, cădea, roca aspră reţinea îndelung scame albicioase. Vechiul drum roman ivindu-se pe neaşteptate din pământ, pierind în pământ la câteva sute de metri mai încolo, o alee de calcar, luciul ei stins parcă mâncat de viermi, marcată cu semnul: monument istoric, sec. II e.n. Nuferii uriaşi şi mătasea broaştei neclintită la marginea micului lac rotund. Magnolii şi paltini alături de pini, stejari, plopi, pajişti întinse, trei mesteceni, verdele sclipitor al gazonului. Micul stadion şi urletele suporterilor. Antipa ştie: paisprezece bărbaţi tineri şi puternici vor duce o falsă luptă în arena de zgură roşie. Meciul va avea loc, dar rezultatul era stabilit în biroul capitonat al preşedintelui clubului. Aşa trebuia să fie. Felicia nu ştia. Oamenii din tribune nu ştiau. Ei vor urla sincer şi dezinteresat, şi asta, Antipa recunoaşte, e amuzant, şi asta poate da, în sfârşit, o după-amiază de duminică reuşită de sus până jos: speranţă întru câtva asemănătoare aceleia care îl face pe râmător să caute mereu o comoară în smârcuri şi gunoaie în loc să-şi înalţe o clipă râtul spre cer; fiindcă, atunci chiar, în clipa în care capul cu bot ascuţit s-ar ridica, o altă făptură ar putea găsi comoara căutată de la începutul lumii.

O femeie înota spre barca roşie din mijlocul lacului. Ploaia aşteptată de multă vreme nu venea şi nu avea să vină nici în zilele următoare, de fapt, nu era un stadion adevărat, erau două terenuri de baschet, marcaje albe, zgură roşie nu prea bine întreţinută, panouri de sticlă întotdeauna acoperite cu praf roşcat, băiatul paznicului căţărându-se până sus, scriind cu degetul poreclele jucătorilor. Calu, Mână Lungă, Harpon, dacă treci pe acolo, râzi, în capul tău licăresc nemaipomenitele întâmplări cu incoruptibilii balonului, vine paznicul cu furtunul, înjură, băiatul sare ca o maimuţă, jetul de apă spală panoul, lături vineţii la

început, apă curată apoi, coşul de plasă verde plescăind, uiţi şi pleci mai departe. Între cele două terenuri de baschet, *stadionul*, terenul de handbal, sportul iubit al cetăţenilor din Albala. Tribunele înalte de lemn sunt în aşa fel dispuse încât poţi urmări simultan ce se petrece pe toate cele trei terenuri. Dar noi vom vedea acum un meci de handbal.

Cald şi aici, spune Felicia. Antipa lovi cu piciorul o piatră. Privi spre barca roşie. Barca se legăna. Femeia îşi storcea părul. Părea foarte tânără. O fi fost poate nevasta vreunuia dintre băieţii minunaţi cărora li se spusese: trebuie să pierdeţi meciul, dar nici dracu' să nu se prindă, că vă ia mama lui. Oricum, totul era mai amuzant şi, oricum, nou, faţă de întâlnirile obişnuite. Antipa începu să râdă. Nu-ţi place cum se piaptănă? întrebă Felicia. Să ne grăbim, spuse Antipa, pierdem locurile. Abia aştept să-i văd, spuse Felicia, vreau o luptă cinstită. Nu-mi place cum stă, cam gheboasă.

Antipa se opri. În faţa lui se vedea ghereta verde, ochiul oval al ghişeului, sclipeau ochelarii bătrânului care vindea bilete. Ce-ar fi să renunţăm, spuse Antipa. Mergem la Castel şi bem ceva, am auzit că au băgat aer condiţionat în sala de biliard. Turnurile cenuşii se vedeau printre arbori, faţadele de cărămidă aparentă, brâul de ceramică de sub cornişe, ferestrele înguste şi înalte. Este duminică după-amiază, spuse Felicia, mai bine rămâneam acasă, în loc să mă înfund într-o sală de biliard, dar am spus să-i vedem pe băieţii ăştia, cel puţin aici n-ai cum să trişezi, cel bun este bun, vede toată lumea. Ai dreptate, spuse Antipa, ce mi-o fi venit?! Hai mai repede.

Ajunseseră la ghereta de la intrare. În timp ce întindea o bancnotă mototolită, auzi exploziile milioanelor de seminţe în gurile celor care aşteptau marea întrecere a incoruptibililor. Apoi un murmur surd şi strigătele mulţimii. Echipele intrau pe

teren. Vântul otrăvit al vorbelor, loviturile tălpilor în scândurile tribunei, fluierăturile, flăcările torţelor, ziare răsucite care ard repede şi nu lasă urme, glumele, râsetele, o morişcă de alungat ciorile şi o sirenă, iar în vârful stâlpului vărgat cu alb şi albastru, în întinsul deşert al după-amiezii de duminică, nu acoperit cu blana unei fiare, ci ascuns în cutia cromată a difuzorului, Simion Stâlpnicul nu propovăduieşte, ci cântă. O lungă, neîntreruptă melopee. Gardul frumos care înconjoară stadionul se tot strică de câţiva ani şi, în aşteptarea unei reparaţii generale, sârma ghimpată îi ia treptat locul. Desigur, când întreaga bază sportivă va fi înconjurată de sârmă ghimpată, se va construi un gard nou, mult mai arătos decât unul cârpit ici-colo. Până atunci însă nimic mai sigur decât sârma ghimpată. Omul de la casa de bilete poartă tot timpul ochelari negri. Oare nu trebuie să vadă ce vinde?

Mai repede, Antipa, spuse Felicia, ce faci?

Dar îşi găsiră destul de curând un loc bun. Băncile lungi, aşezate în trepte, erau ticsite, bărbaţi şi femei strânşi unii într-alţii, capete lipite, genunchi lipiţi, mirosuri, apă de colonie, sudoare, oţet, tutun, cerul, cum spunea unul cu gura plină de seminţe, ca o foaie de cort peste un cazan cu apă clocotită. Antipa urmăreşte cu atenţie jocul. Se bat bine, spuse Felicia, îmi pare bine că m-ai adus aici. Iartă-mă pentru sala de biliard, băieţii ăştia care aleargă cinstit mă liniştesc, mai spuse fără să-şi ia ochii de pe teren. Treptat, fără să-şi dea seama, Antipa uită că *ştie*, se lasă cuprins de frenezia comună. Aprinse chiar o foaie de ziar pe care o ceru vecinului din stânga, un bătrânel amabil care urlă la urechea lui: nu i-am văzut niciodată pe băieţii noştri într-o formă ca azi. Da, spuse Antipa, şi cu asta uită definitiv că meciul trebuie câştigat de ceilalţi. Aşa era înţelegerea, nici vânzare, nici cumpărare, înţelegere. Totul se desfăşura ca de obicei. Conducem? Urale. Conduc? Huiduieli,

galerie, sirena, morişca, nişte clopote. Doi tineri care protestează la o decizie a arbitrului, vădit de partea străinilor, sunt înjuraţi, bătuţi, apoi tăiaţi în patru, arşi şi cenuşa lor risipită în vânt. Soarele coborând spre apus lumina un colţ al terenului. În pauză, Antipa apără alături de ceilalţi cauza comună. Felicia ceru îngheţată. Se strânse lângă el mulţumită. Iartă-mi, îi spuse, pentru fata care făcea baie în lac. N-am vrut să fiu răutăcioasă.

Dar în toropeala de duminică după-amiază, Antipa adormi ghemuit, capul între genunchi, în vârful unui copac uscat, el îşi acoperă goliciunea pe când mulţimea urlă, îl arată cu degetul, îl loveşte cu pietre, într-o barcă roşie, Antipa priveşte un pieptene strălucitor, masa lui din odaia cu cărţi acoperită cu un strat gros de praf şi căţeluşa Eromanga lingând obrazul bătrânului August pălărierul, din adâncul apei acoperite cu mătasea-broaştei se iveşte capul, apoi trunchiul lui Anghel, cămaşa lui curată, alb-orbitor, fără guler, un ceas pe o dună de nisip. Se trezi deodată, Felicia lângă el, urmărind încordată jocul. Ce se întâmplă? Pierdem? Nu se poate, strigă Antipa. Asul Coroiu trage fulgerător, ratează, mulţimea huiduieşte, asul marchează, osana, osana, zbiară mulţimea. Se cer pauze scurte, antrenorul se agită pe marginea terenului. În spatele porţii dă indicaţii portarului, nu se poate spune că nu face totul pentru victorie. Dar portarul primeşte goluri, nu aici, dom'le, învaţă-l la antrenamente, ce faceţi voi acolo, umpleţi barurile... Coroiu marchează din nou, e purtat în triumf de ai lui până la mijlocul terenului, mulţimea delirează, Antipa conduce un batalion de asalt, Felicia îngrijeşte cu devotament răniţii. Încă trei minute de joc. Rezultatul e definitiv, ceilalţi câştigă, dar băieţii noştri luptă, nimeni nu-şi părăseşte postul. Spectacolul câştigă în amploare. Minciuna este mult mai adevărată decât adevărul. Antipa se ridică, ameninţă cu pumnii ridicaţi deasupra capului: proştilor, totul este o farsă

sinistră, meciul e vândut, toţi ştiu, numai voi nu, secături cu gura mare, aşa ar fi vrut să strige Antipa, dar în loc de asta el îşi făcu loc printre genunchi şi coate şi picioare strâmbe. Felicia aleargă după el, îndurerată şi nedumerită, staţi jos, unde plecaţi, sunt doar băieţii noştri, laşilor, să fim lângă ei până la urmă, de ce aţi mai venit dacă nu vă place, huo! Dar Antipa şi Felicia ieşeau pe poarta stadionului.

În barul de la subsolul Castelului apoi, coniacul auriu în pahare. Nu-i nimic, spune Felicia, se întâmplă. Lupta a fost frumoasă şi cinstită. Am văzut bine, altădată *vom* câştiga. Umbra bătrânei prinţese care a construit în urmă cu o sută de ani Castelul. Se aude prin pereţii de piatră murmurul mulţimii care părăseşte stadionul. Nebunia şi speranţa îi însoţesc pe aceşti mâncători de seminţe. Ei vorbesc despre retur. Am putea veni mai des duminica după-amiază la meciurile astea, spuse Felicia. Vom veni, spuse Antipa. Peste puţin timp, cele două echipe oficiale, antrenori, chibiţi se aşezau la masă în sala de biliard a clubului, sufrageria fostului castel. Această *masă* era de fapt un mic banchet, aşa se obişnuieşte şi aşa trebuie, luptă pe teren, prietenie în rest. Iar Antipa, cunoscându-l pe directorul clubului, simpatizat fiind de toţi jucătorii pentru glumele bune pe care le spunea cu mare efect, fu invitat la masa tovărăşească. Felicia se simţi bine în compania atâtor bărbaţi veseli şi, împotriva obişnuinţelor ei, bău cu plăcere două pahare cu vin.

*

Mai târziu, în atelierul bătrânului August pălărierul, nemişcată între calupurile de lemn pe care pălăriile stăteau solemne şi caraghioase, aerul neliniştitor al unor briganzi de ceară, Felicia spunea: a ştiut, el a ştiut totul, el a cunoscut minciuna. Minciuna l-a ales pe el şi eu l-am ales pe el. Este josnic şi plin de batjocură. Eram acolo

două-trei mii de oameni şi el, care ştia, îşi bătea joc de noi. El ştia adevărul... Îl ştiau şi alţii, a spus bătrânul pălărier. Alţii! a strigat Felicia. Nu ştiu de alţii, pe el şi numai pe el îl vreau. Dar uite cum ştie el să facă din adevăr minciună, aşa ştie el să trăiască. El ştia, tot timpul a ştiut, şi tot ce credeam eu că e adevăr era minciună. Unchiule August... Şi bătrânul August pălărierul, capul lui mare clătinându-se pe gâtul subţire, ochii luminoşi şi haina lui colorată: dar bine, Felicia, dreptatea pe care o ceri tu nu există! Antipa nu este nici mai bun, nici mai rău decât alţii, el este ca noi toţi, înţelegi asta?... Nu, a urlat Felicia, nu înţeleg, nu, nu, nu... Să-ţi arăt ceva, a spus bătrânul August pălărierul: mi-am cumpărat o umbrelă nouă... Mâinile lui moi, acoperite cu petele bătrâneţii, deschizând umbrela, fâşâitul mătăsii negre, în odaie, umbra paraşutei cu care clovnul sare în arenă.

Şi Felicia strigând nu, nu, nu, coborând în fugă scara, sacoşa cu cartofi grea şi umflată în mâna ei izbindu-se de treptele de lemn.

23

Urcat pe un scaun, Antipa caută o carte pe ultimul raft, sus, sub plafonul alb. Îşi freacă uşor pielea gâtului sub urechi, o usturime ciudată, ceva ca urma unei arsuri. Prin capul lui Antipa trece un gând caraghios: dacă mi-aş da acum jos cămaşa, m-aş vedea acoperit cu băşici, roşu ca un rac fiert, carne albă bună de mâncat. Miros a supă... Antipa suflă cu putere şi ochii, nările, gura se umplu de praful gălbui şi subţire. Uşor, el plutea prin odaie. Când s-o fi aşezat praful ăsta? se întreabă Antipa. Abia în urmă cu câteva zile Felicia scuturase în odaie şi el o auzise spunând: cât de repede se adună praful ăsta? fiindcă alaltăieri am umblat cu cârpa pe-aici... cică este una în bariera Mărgineni care ghiceşte în praful de pe cărţi. Antipa coboară de pe scaun. Înainte de a-şi sprijini talpa, pipăie parchetul cu vârful piciorului, ca şi cum ar coborî în întuneric. Apoi cealaltă talpă desprinzându-se cu precauţie şi teamă, în felul în care un copil care învaţă să meargă coboară o scară. Aşază cartea pe colţul mesei. Pe masă stăteau aruncate la întâmplare ziare, coli de hârtie albă de scris pe care, în loc de şiruri de litere, puteai vedea nişte desene geometrice făcute de o mână nesigură, cerneală albastră sau roşie, grupuri masive de romburi, cercuri şi triunghiuri. Cartea era groasă, legată într-o muşama rezistentă de culoarea cenuşii. Legătura era solidă, dar făcută pesemne de un amator în vreun atelier unde se leagă dosare de arhivă. Nici titlul, nici autorul, dacă or fi fost, nu se vedeau pe cotor sau pe vreuna din feţe. Antipa ia scaunul, îl duce la locul lui, lângă un teanc înalt de ziare. Este încă lumină. Norii se retrag în turme întunecate spre dealurile care dimineaţă fumegau încă sub soarele neobişnuit al zilei de 21 decembrie, iar acum păreau uscate, s-ar fi putut ca

iarba să le acopere în lunga noapte a solstiţiului. Noaptea în care veghezi. Dar din amurgul vineţiu se ridică ceaţa, rară acum la început, aproape străvezie. Un cârd de ciori întunecând fereastra.

Adânc aşezat în fotoliul Baroni, Antipa deschide cartea. Între filele acoperite cu litere mărunte se găsesc câteva foi de hârtie scrise cu creionul. Antipa citeşte: „Cărturarul Hou din Fănin, care a trăit în vremea dinastiei Sui, a fost un om cu totul neobişnuit. Eu, Vang Du, l-am ţinut totdeauna în mare cinste, socotindu-l dascălul meu. Cu puţin înainte de a-şi da sfârşitul, Hou mi-a dăruit o veche oglindă de bronz, spunându-mi:

— Păstrează oglinda asta, şi toate duhurile necurate se vor ţine departe de tine.

Am primit darul şi l-am preţuit cum nu se poate mai mult. Era o oglindă lată de opt ţuni, având în spate o rezemătoare lucrată în chip de rinocer culcat. Tot la spate, împrejurul rezemătorii, erau înfăţişate o broască ţestoasă, un dragon, o pasăre Phoenix şi un tigru, aşezaţi fiecare în câte un pătrar de cerc. Împrejurul acestora erau rânduite cele opt trigrame, încadrate, la rândul lor, de cele douăsprezece semne ale zodiacului. Apoi, de jur-împrejurul zodiacului, chiar în marginea oglinzii, se desluşeau limpede douăzeci şi patru de hieroglife, care aminteau parcă de scrierea din vechime, dar astfel de semne nu se mai întâlnesc astăzi în nici o carte“.

Antipa închide cartea. În timp ce aţipeşte, o umbră de neîncredere şi batjocură se întinde pe faţa lui. Cartea deschisă alunecă încet pe genunchii lui, brusc se închide şi cade cu zgomot înfundat, muchiile ei tari se înfig în covorul subţire. Foile de hârtie rămân ascunse. Antipa nu se trezeşte. Căţeluşa Eromanga se apropie şi adulmecă vânătoreşte.

Iarnă mare în visul tău, Antipa! Se face că deschizi o gazetă şi acolo scrie cum haite de lupi înfometaţi atacă un sat din câmpie. Pădurea

îngheţată, zăpada grea căzând fără zgomot de pe crengile fagilor. Fiarele şi păsările înspăimântate de tăcere şi îngheţ. Ursul în bârlogul lui îşi suge labele, blana atârnă pe el ca o şubă prea largă. În casa pădurarului, soba de tuci încinsă ca şi fierul pe care potcovarul îl bate pe nicovală, iar un băiat cu părul sârmos şi ochi de culoarea pelinului zgârie tuciul cu o aşchie de zadă, lemnul răşinos se topeşte la fel de repede ca un ţurţure de gheaţă. Miros de tămâie, fum şi flacără scurtă. Pădurarul ieşind în pragul cabanei, zăpada acoperind gardul, şi coteţele, şi grajdul în care vaca ocroteşte cu suflarea ei trupul nevinovat al viţelului, cele două căpiţe de fân sunt nişte momâi albe ca şi arătările care se iscă în poveştile bătrânilor, poate veni şi poate striga la tine, dacă-i dă mâna pe vremea asta, şi mama Ocolului Silvic, tu nu te mişti de aici, singura ta datorie într-o astfel de iarnă este apărarea casei şi a familiei. Lupii alergând sub poala pădurii şi în altă parte, pe zăpada împietrită a câmpiei sub cerul sticlos, umbra nemişcată a iepurelui, urechile lui de măgar pipernicit şi nările în care, venind de departe, pătrunde mirosul unei aşezări omeneşti înconjurate de grădini cu pomi tineri şi verze rămase printr-o minune vii sub zăpadă. Şi vulpea care ştie să aştepte îndelung sub un hambar înzăpezit...

*

Tot la fereastră, îi va spune bătrânul August pălărierul judecătorului Viziru (rolele magnetofonului învârtindu-se, bătrânul sorbindu-şi ceaiul, umbrela lui, una cenuşie cu pete albicioase, o foaie de cort pentru camuflaj, mânerul întors şi răsucit, un lemn necunoscut, uşor, dar tare ca osul de cal), o fereastră care se închidea cu un cârlig în formă de peşte, stăteam eu şi priveam lumea. Eu nu mă mişcam, dar lumea venea la mine. Era un loc de trecere şi, fără ca cineva să ştie (neavând deci vreun motiv de supărare, cu toţii lăsându-mi

libertatea deplină a îndeletnicirii mele ascunse), luam vamă. Şi eram un vameş vigilent, nu-mi scăpa nimic şi, dacă vreunul dintre ei ar fi ştiut, l-ar fi înfricoşat cruzimea mea. Vreau să spun că era vremea când o boală ciudată îmi înţepenise picioarele. Zece ani mi-am petrecut zilele nemişcat, într-un cărucior cu două roţi de bicicletă. Înţelegi ce spun: oamenii veneau la mine sau numai treceau prin dreptul ferestrei, îi ascultam vorbind sau numai îi vedeam trecând şi ştiam totul despre ei, tot ce ascundeau unii de alţii. Adică ei plăteau scump şi fără să ştie seninătatea mea. Fiindcă niciodată nu mi-am pierdut seninătatea, dacă nu chiar atunci, eram încă tânăr şi în putere (şi numai unul slab de minte ar putea crede că nu eram într-adevăr puternic dacă picioarele nu mă mai ascultau), nu mi-am câştigat sau numai descoperit seninătatea. Şi aş putea spune că seninătatea este sâmburele puterii mele. Ehe, câţi mai preţuiesc în zilele noastre asta! Aşadar ei plăteau scump infirmitatea mea, cu atât mai scump cu cât nu aveau nici o vină. Şi ai putea să-mi răspunzi dacă te întreb: de ce îţi spun toate astea şi ascult mârâitul motorului sau ce-o fi el în cutia asta de tablă şi te las să-mi vâri în suflet morcovul, leguma asta nichelată care are o ureche atât de ascuţită, încât prinde şi răsuflarea scurtă care răzbate între vorbe prin gâtlejul meu uscat de bătrâneţe, ai putea să-mi răspunzi? Îţi spun tot eu: fiindcă plăteşti bine, tinere. He he, este ca şi cum ţi-aş cumpăra sufletul. Şi te cunosc acum atât de bine, încât, he he, pot spune că l-am şi cumpărat! Şi văd că nu-ţi prea pasă dacă, în loc să te gândeşti la asta, mă întrebi verzi şi uscate şi numai treaba pe care ţi-ai pus în cap s-o faci, vrei s-o faci. Îmi place, nu te uiţi la preţ, eşti un boier mare, nu te tocmeşti. Cred că ai fi un bun judecător, ehe, dacă mai apuci să fii judecător vreodată. Da' ia gândeşte-te, tinere, dumneata eşti unul, şi au fost atâţia, fel de fel de oameni, în fiecare zi, timp de

zece ani, tineri, bătrâni, întregi, schilozi, dintre cei umili şi alţii a căror trufie mă înspăimânta de moarte, cu toate că, senin în cugetul meu, ştiam că sfârşitul lor nu putea fi decât în ruşine şi caraghioslâc, dar ce-ţi spun, milioane de oameni, târgoveţi, ţărani, militari, funcţionari, şoferi şi ceferişti, precupeţe, cerşetori, granguri şi femei de tot soiul, ba şi copii mai răsăriţi sau numai dintre cei care abia s-au ridicat în două picioare, şi doctori şi bărbieri şi contabili şi farmacişti, o lume, şi mai gândeşte-te ce avere uriaşă am strâns eu acolo, la tutungeria mea!...

Cum am ologit? Nu ştiu. Fiindcă nu cred că răceala despre care vorbeau doctorii să fi fost totul. Şi nici cum m-am vindecat nu ştiu. Şi nu mi-aş da osteneala să aflu, chiar dacă ar fi cu putinţă. Aşa cum într-o zi nu mi-am mai simţit picioarele şi am fost viu numai cu partea de sus a trupului meu, într-o altă zi am simţit cum viaţa străpunge tălpile mele şi cum genunchii zvâcnesc parcă izbiţi cu toporul, şi o durere ca o lumină care te orbeşte, am zbierat plin de spaimă, he he, am râs pe urmă, asta-i bucuria vieţii, de bună seamă! Şi am început să umblu. Dar zece ani nu m-am mişcat din fereastra tutungeriei. Fiindcă nu se poate spune că mă mişcam în timp ce făceam să umble de colo-colo căruciorul meu care semăna cu o insectă uriaşă, roţile lui suple erau puternice şi eram mulţumit de tăria plină de graţie a spiţelor strălucitoare. Vindeam ţigări. Fireşte, am închis atelierul. Între timp, câţiva ani, un prieten al meu a ţinut acolo o librărie mică, un fel de jumătate anticariat, jumătate papetărie. Prietenul meu nu era altul decât tatăl lui Antipa, bătrânul Antipa, care, înainte chiar de apariţia dumitale, s-a stins în oraşul ăsta. Un colţ al librăriei lui el o închiriase unuia, Poppliker, reparator de umbrele. Da, fratele bancherului, dar aici e o poveste întreagă, las-o. Librăria lui Antipa nu-mi spunea mie mare lucru, dar umbrelele lui Poppliker adânceau seninătatea

din sufletul meu. Câteodată, duminica după-amiază, ne întâlneam aici la mine, Antipa şi Poppliker şi între ei micul Antipa, pe atunci un băiat cu gâtul subţire şi o frunte cam prea lată şi bombată pentru ce a ajuns el când a crescut. Era plin de energie care, pe măsură ce el creştea, se pierdea sau cel puţin aşa mi se părea mie, cu toate că azi dumneata vrei să mă faci să înţeleg că energia asta se ascundea de el sau de noi şi că, în cele din urmă, ar fi căpătat o formă ciudată, acolo, în târgul vostru, de la Dealu-Ocna. Poate, nu ştiu. Umbrelele lui Poppliker, mă întrebi? Este greu să te fac să înţelegi, dar o umbrelă, tinere, este o fantezie, un obiect gingaş şi misterios cu care poţi călători deasupra lumii, iar pe pământ faci din ea un baston, loveşti din când în când caldarâmul cu el şi eşti un domn elegant, distins, nepăsător. Ce ştiţi voi astăzi despre toate astea? Însă eu, la fereastra mea, unde vindeam ţigări, timbre şi tutun în pachete mici, galbene şi chibrituri româneşti şi suedeze, am învăţat să cunosc oamenii atât de bine, încât eram chiar stăpânul lor. Îi cumpăram pe nimic. Ţi-am spus, şi am început să înţeleg de ce eram eu senin şi împăcat cu toate că eram olog şi de ce ei, sănătoşi, întregi la trup, erau atât de întunecaţi şi stăpâniţi de furie şi nelinişte. Şi de ce vin ei la mine şi, aşa cum spun ei, îşi descarcă sufletul.

Dar lângă mine, la fereastra tutungeriei de la Podul Vămii, stătea băiatul Antipa şi priveam amândoi asfinţitul soarelui. Soarele cobora între cele două curburi de piatră care, legate între ele cu o grindă de oţel, formau parapetul vechiului pod. Era în ianuarie. Priveşte, îi spuneam, ziua începe să crească. Din locul ăsta văd şi ştiu, şi eu ştiam într-adevăr, cu cât creşte în fiecare zi lumina, până când ajunge în toată puterea ei. Atunci era cea mai lungă zi, solstiţiul de vară. În fiecare dimineaţă soarele se muta spre dreapta, încet, după o lege mai puternică decât lumina şi căldura lui. Ascultă,

spuneam, şi eram tânăr, simţeam cum viaţa tânără zvâcnea în umerii şi în capul meu, iar acum, cu toate că îmi mişc picioarele şi ele sunt vii ca şi partea de sus, simt duhoarea bătrâneţii şi de asta nu scap şi nu uit, cum uitam atunci câteodată că sunt olog, ascultă, îi spuneam băiatului Antipa (trei din cei cinci copii ai mei se născuseră înainte de boala mea, dar stăteau cu mama lor în cele patru odăi de deasupra fostului meu atelier din strada Surugii, cel mai mic era de o seamă cu Antipa, mă ducea dimineaţa la tutungerie, cel mare începuse să lucreze, nevastă-mea venea să mă ia seara, când nu aveam chef să rămân peste noapte în scaunul meu cu roţi de bicicletă! da, tinere, familia îmi era senină şi eu continuam să fiu stăpânul ei, să nu-ţi închipui că era altfel, eu aşa am trăit, mereu în mijlocul familiei, cum trăiesc şi acum când am rămas numai patru din şapte fiindcă aşa s-a întâmplat şi eu n-am avut de ce să mă tulbur (oricum n-aş fi putut schimba ceva între lucrurile care atârnau de mine), aşadar ascultă, îi spuneam, şi el asculta, eram într-un fel ciudat legaţi unul de altul prin şederile îndelungate lângă mine, cel fără picioare, mâna lui străvezie mângâia spiţele lungi şi subţiri ale roţilor, eu îl lăsam să stea acolo. Nu-l întrebam nimic fiindcă eu nu întreb niciodată de ce asta şi nu cealaltă, eu cred că fiecare face ce vrea şi are dreptate în felul lui şi atunci de ce să întreb? Aşa că ascultă şi vezi, îi spuneam: când soarele ajunge să se stingă în punctul cel mai înalt al curbei a doua şi mai departe, deasupra primului stâlp de la poarta curţii din spate, unde Ţalic îşi taie porcii şi viţeii lui, atunci creşterea zilei se opreşte. Chiar în clipa când lumina atinge cea mai mare putere a ei, ea a şi început să scadă. Stai aici lângă mine şi vezi: a doua zi după solstiţiu, soarele începe să se mute înapoi spre stânga. Ziua descreşte, soarele se mută până ajunge, tot dând înapoi ca un rac, deasupra primei curbe de piatră şi se opreşte, iarăşi nu mai mult de o clipă, este rece,

duşmănos, mic, este ziua cea mai scurtă şi, după ea, lunga noapte de iarnă. Băiatul urmărea cu supunere degetul meu îndreptat ca un fel de cumpănă spre soarele roşu. Nemişcat, parcă la pândă. Nu întreba nimic, asta îmi plăcea. Părea serios, grav, mai mare decât era. Şi pe urmă, nici dracu' nu-l vedea când meşterea ceva la roţile scaunului meu, punea o piedică, mă trezeam cu ele înţepenite şi gata să se răstoarne. Mă întorceam spre el, stătea în celălalt colţ, pe un teanc de ziare şi râdea, scotea limba la mine. Râdeam şi eu.

Ajută-mă, dacă vrei, domnule judecător, să-mi trag gheata asta... aşa... mulţumesc... da, merge mai greu şi nu numai cu ghetele, şi închide drăcia asta, toarce lângă urechea mea, dar nu-mi încălzeşte şi picioarele... da, ies şi eu, te conduc, mă mai mişc. Dacă mă dor picioarele? Nu, picioarele nu-mi dau de furcă, rinichii îşi cam fac de urât şi uneori capul mi se goleşte, se face uşor şi se umple cu o pulbere aurie, dar să nu înţelegi din asta că nu mai pot de bine şi că plutesc ca un fulg, domnule judecător Viziru, uită-te la mâinile mele de care atârnă pielea asta galbenă pătată şi uită-te la creştetul meu ca o ridiche putredă şi uită-te la ochii mei senini şi liniştiţi şi la încheieturile mele moi şi la mirosul rânced pe care trupul meu bătrân îl împrăştie şi sufletul calm nu-l poate opri, uită-te bine şi nu înţelege că mă plâng, fiindcă nu mă plâng şi nu cer îndurare şi nici nu spun că-i uşor aşa, dă-mi umbrela şi încheie-mi nasturele ăsta. Ai stins drăcia? Încă nu?... Poţi s-o laşi să ardă şi să se învârtească, poţi pleca, nu mai ies din casă, nu mă duc nicăieri şi nimeni nu poate să mă silească să ies dacă eu nu vreau. Du-te... Altădată? când altădată?... da... sigur... altădată, dar să nu mai vii cu râşniţa asta... Tot se mai învârteşte?... Du-te, ce spui? dacă este vreo legătură între ce? între ce vedea Antipa când stătea lângă mine la fereastra de la Podul Vămii şi noaptea solstiţiului, când el stătea de veghe în fotoliul lui? nu mi-a plăcut

niciodată fotoliul ăsta, dacă este vreo legătură? La ce-ţi trebuie atâtea legături? nu ştiu... iarăşi o legătură? e cam mult, nu, nu lăsa vârtelniţa aici, ia-o, domnule judecător, descheie-mi nasturele ăsta şi ţine umbrela...

24

Antipa, doamna Milea vrea un dicţionar. Dar ce faci, lucrezi, iartă-mă, staţi numai o clipă, doamna Milea, el lucrează şi are atât de puţin timp, iar eu...

Uşa se închide. Fusese deschisă? Antipa este treaz. Cum ar spune Paşaliu, starea lui este excelentă. Oasele uşoare, ochii limpezi, muşchii relaxaţi, inima pompând într-un calm desăvârşit. Ordine. Uşa este într-adevăr închisă, dar cineva ţine în partea cealaltă mâna apăsată pe clanţă şi vorbeşte în şoaptă acum, Felicia, desigur, şi aşa cum ai auzit în timp ce nu dormeai şi nu erai treaz, lângă ea era doamna Milea, vecina de la apartamentul din stânga, numărul cine-l mai ştie. Antipa zâmbeşte, căţeluşa Eromanga dă târcoale mesei. Uşa se deschide fără zgomot, faţa Feliciei apare încruntată, Antipa vede reproşul şi porunca, mişcă-te, apucă-te de ceva, n-ai să mă faci de râs chiar acum, nu se poate să leneveşti, ai atâta de lucru cu hârtiile tale, ce mai aştepţi?! Şi când, în sfârşit, în urma ei se iveşte celălalt obraz, încurcat, plin de curiozitate şi respect pentru munca lui, dar nu cumva batjocoritor? Antipa este în picioare cu un creion în mână, are timp s-o vadă pe Felicia liniştindu-se şi în mâna ei sceptrul paşnic al măturii cu coadă lungă. Mă ierţi, doamna Felicia, spune doamna Milea, dar ştiu că numai la dumneata găsesc, vai, încă o dată iertaţi-mă, văd că-i o harababură aici, adică iertaţi-mă, vă pregătiţi de Crăciun şi la bucătărie, şi aici, nu lăsaţi o clipă lucrul, eu încă nu m-am apucat de gătit şi nici de copt, de fapt, mai sunt trei zile, aşa că nu văd, dar vă rog să nu mi-o luaţi în nume de rău, văd că sunteţi ocupat, soţul meu vă roagă să-i împrumutaţi dicţionarul ăla francez-român, celălalt invers îl are, noi facem o excursie în Franţa cu maşina, ne-am înscris pentru vară şi soţul meu mai

învaţă câte ceva, ştiţi, nu te poţi duce fără să ştii să-ntrebi acolo cum dai asta, cât costă ailaltă sau să spui un bună ziua şi să ceri o ciorbă, nu?! Dar ce cărţi multe aveţi... Ochii ei iscoditori cercetează, compară, memorează, vai ce căţeluşă frumoasă, o ştiu, dar aici în cameră e bine, foarte bine. Aaa, mi-aţi şi dat dicţionarul, vai ce amabil sunteţi, soţul meu de mult vrea să vă invite la o partidă de table, la un pahar de vin ca între vecini dar i-am spus mereu ce crezi tu că domnul Antipa are timp de pierdut ca tine cu tablele şi mai ştiu eu ce? el lucrează şi acasă toată ziua. I-am spus-o săracul dar n-am dreptate este cel mai bun soţ din lume şi cu câte are pe cap la dispeceratul lui singura distracţie sunt tablele şi televizorul şi când mai ieşim şi noi cu maşina. Vă mulţumesc, mâine îl aveţi înapoi şi nu uitaţi invitaţia şi acum cu zilele astea calde dar vai am uitat, ce părere aveţi de căldura asta în mijlocul iernii? Gata vă las dacă ieşim de Crăciun cu maşina la iarbă verde, Doamne iartă-mă îţi vine să râzi dar aşa se pare că va fi de Crăciun la iarbă verde, vă luăm cu maşina, mulţumesc domnu' Antipa haideţi doamna Felicia să lăsăm bărbaţii să lucreze, daţi-mi repede dar nu aici la noi la bucătărie unde ne stă atât de bine reţeta pentru aluatul ăla iertaţi-mă domnu' Antipa...

Uşa se închide în urma celor două femei. Se vede o clipă capul Feliciei, faţa ei îngândurată acum, ochii care îl privesc încă pe Antipa stăruitor, enigmatic, în timp ce restul este de mult dincolo de uşă. Căţeluşa Eromanga scheaună. Tâmplele lui Antipa zvâcnesc. El îşi aprinde o ţigară. Amurg, lumina scăzută, s-ar părea că forfota străzii s-a mai liniştit. Pocnetele bicelor se mai aud, chemări şi răspunsuri, încă nouă zile şi menirea lor se va împlini. Antipa se apleacă, ia cartea de jos, o aşază cu grijă pe un raft înalt. Foile scrise cu creionul sunt acolo, pe masă. Pe muchea canapelei înguste sunt cărţi, unele deschise, ţinute multă vreme aşa,

cu copertele în afară, par nişte acoperişuri de şoproane, din filele închise ale altora ies bucăţi înguste de carton, semne, pe acolo se umblă din când în când? Antipa citeşte şapte sau nouă cărţi deodată. Nu termină nici una, începe alte şapte, se întoarce la primele, uneori notează ceva în foile de hârtie albă pe care le păstrează în aceste cărţi, subliniază cu creionul cuvinte sau rânduri întregi. Se văd titluri, dar cine să le mai înşire pe toate. Sunt multe, Antipa alege un volum masiv, care părea că stă de multă vreme deschis sub nişte reviste ilustrate: *Muntele vrăjit*. Răsfoieşte cu grijă, caută. Se opreşte la pagina 405. Citeşte cu atenţie, întoarce, 406, citeşte şi aici. Închide şi spune: da, sigur că da, Eulenspiegel. Râde. Priveşte pe fereastră. Senzaţia că ar fi avut gâtul şi umerii opăriţi apare din nou. Nimic din plăcerea şi liniştea cu care s-a ridicat adineauri din fotoliul Baroni.

În bucătărie, Felicia toarnă răcitura în farfurii adânci. Aşezată pe marginea patului lat, în timp ce schimbă feţele de pernă, doamna Milea, papucii roşii cu canafi aurii, îi spune domnului Milea, revista *Rebus* şi o faţă roşcovană sănătoasă: zice că lucrează în camera *lui*, mă rog, una-două *lucrează*, ce naiba o fi lucrând acolo nu ştiu, când o auzi mai că-ţi vine să şi crezi. Am găsit, spune domnul Milea, *e*licopter, nu *he*licopter şi uite, am taman nouă litere, şi lasă-l pe om în pace, nu te mai lega de el.

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

ŞANTIERELE REPUBLICII

La Rogojelu se apropie „Marele Eveniment nr. 2“

...Marele şantier al centralei termoelectrice de pe Jiu îşi trăieşte cea de a cincea toamnă sub semnul unor evenimente pe măsura dimensiunilor acestui important obiectiv, care în etapa finală va avea o putere instalată de 1720 megawaţi.

Ce se întâmplă în aceste zile pe fronturile de luptă ale Rogojelului? În vreme ce grupul 1 de 200 MW, intrat în funcţiune cu câteva luni în urmă, produce constant, confirmând astfel calitatea muncii depuse aici de constructori, montori şi personalul de exploatare, la cazanul nr. 3, betoniştii lucrează la nivelul cotei 92, iar la cel de al treilea turn de răcire, dulgherii îmbracă în cofraje inelul care marchează înălţimea de 60 m, o primă „gradaţie“ pe construcţia ce se va ridica în final la 110 metri. Toate acestea sunt însă umbrite oarecum de principalul punct de interes, prezent în gândurile tuturor celor aproape 4000 de constructori gorjeni. Este vorba de ultimele pregătiri pentru punerea în paralel a celui de-al doilea grup de 200 MW, adică despre cel de-al doilea mare eveniment pe care îl trăieşte Rogojelu de la începerea lucrărilor şi până azi.
Trecând pe şantier, de la un loc de muncă la altul, ai impresia că privirile fiecărui om sunt atrase ca de un magnet către locul acestui important eveniment, către impunătorul bloc al centralei, între pereţii căreia colectivul însărcinat cu noua premieră parcă transmite turbinei, gata de start, energie izvorâtă din tensiunea emoţională a fiecărui om. Rotită lin de un miniatural viror, deocamdată la numai 60 turaţii pe minut, turbina e gata să primească impulsul care o va duce cu 3000 de rotiri în spaţiul vitezelor productive. Alături, la vatra de oţel a cazanului, este aşteptat declicul care va scăpăra prima scânteie a năprasnicului foc, la puterea căruia, în numai câteva ore, apa se va transforma în abur industrial. Un abur care nu-şi va putea îndeplini misiunea dacă nu va răspunde baremurilor termice şi chimice, riguros impuse de o tehnologie pe cât de simplă în principiu, pe atât de complicată în detaliu...

P.D.

25

Trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă. Găsit de mai multe ori, subliniat, scris cu cerneală sau cu pastă colorată, această frază întru câtva poetică în hârtiile lui Antipa, notează judecătorul Viziru. Hârtiile lui Antipa, scrie în altă parte judecătorul, nişte texte incoerente, cuvinte, uneori fraze lungi cărora nu prea le găsesc un sens, dar au un farmec ciudat, în fine, ceva care mă nelinişteşte, dar nu mi se pare lipsit de importanţă în cunoaşterea lui Antipa. Într-un anume fel, îmi amintesc de fanteziile lui Paşaliu în legătură cu căţeluşa Eromanga. Trebuie să adaug că, hotărât să ştiu totul despre el, ajung să aflu o mulţime de lucruri despre mine. Cu atât mai surprinzătoare îmi apar aceste texte cu cât fostul meu prieten de la Dealu-Ocna nu părea, pe vremea aceea cel puţin, să ascundă nimic în afara veseliei lui nepăsătoare. Ceea ce remarcam însă pe atunci, fără să dau vreo importanţă observaţiei, era plăcerea, fantezia, cruzimea cu care punea la cale farse colegilor. Dar nu te puteai supăra pe el. Unuia i-a pus la cale înmormântarea, un şir lung de întâmplări groteşti. Altul care aştepta de un an de zile o decoraţie a fost făcut să creadă că decoraţia i-a şi fost acordată şi acela, înainte de ceremonia decernării (în care sunt sigur, continuă să creadă şi azi, dacă o mai fi în viaţă), a dat o masă care l-a costat trei lefuri. Uneori, aceste hârtii scrise de Antipa erau transcrieri, pasaje sau chiar pagini din autori celebri sau de care eu n-am auzit niciodată. *Trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă*.

Tot în decembrie, noaptea, ghemuit în şuba uriaşă pe care paznicul de la depozitul de lemne le-o vânduse pentru trei sticle de ţuică, Antipa trăi realitatea acestor cuvinte pe care Paşaliu mai târziu le găsi închise într-o ordine ermetică: *trecutul ca*

un frig întunecat într-o lacrimă. Vorbe. Dar Antipa stătea lângă godinul încins şi vedea un păianjen mare, păros legănându-se în lumina gălbuie a veiozei acoperite cu o bucată de ziar. Patul, masa, scaunele şi abia dacă te mai poţi mişca în încăperea scundă, sâmburele ei este godinul de tuci. Focul duduind, dar nimic din ce se spune când arde focul în sobă, iar noi pe lângă mama stând. Lipsă de zidiri armonioase, nimic din pacea pământului acoperit de zăpadă. Peste podeaua de lut sunt aşternute rogojini şi deasupra lor un vechi covor de Buhara. Încă acum treizeci de ani moliile ciupiseră câte ceva din el. Adus în urmă cu două sau mai multe sferturi de secole de vreo bunică sau vreo străbunică, vreun Şadbei sau Baroni sau Iuraşcu sau de cine mai ştie, sau poate el, covorul, purtase prin văzduh până pe aici vreun derviş, vreun marinar nebun şi mincinos şi apoi fusese uitat sau dăruit sau furat şi ajunsese până la Felicia, un lucru de preţ altădată, acum un obiect folositor, cam jerpelit, cam ros, dar încă trainic, adânc, liniştitor, şi nu ar fi lipsit de adevăr dacă s-ar spune că în culorile lui stinse licăreau trufia şi batjocura. Felicia dormea cu faţa la perete, acoperită cu o pătură peste care era aruncat un palton cu nasturi mari, negri. În urmă cu şapte luni nu se cunoscuseră încă. Anul 1956? În apropierea ferestrei îngheţate, paznicul de la depozitul de lemne stătea de vorbă cu o femeie, pesemne una dintre îngrijitoarele de la bufetul Carpaţi, una care în căzile unsuroase de zinc spală şi tot spală farfurii şi tacâmuri pe care grăsimea şi sosurile se sleiesc, femei scunde şi voinice, cu mâinile mari, roşii şi genunchii bolovănoşi, ridicând toată ziua lăzile cu bere, cărând în braţe calupurile de gheaţă, târând saci cu cartofi şi purtând în spinare o jumătate de porc, lucrând mai mult aplecate şi îndreptându-şi din când în când spinarea, mâinile scurte înfipte atunci în şale. Ningea fără vânt, pereţii odăii vibrară îndelung când pe terasamentul

înalt trecu bubuind un tren. Zăpada cădea fără întrerupere, calm şi nevinovăţie peste oraşul Albala şi peste întreg ţinutul. Ninsoarea acoperea vorbele paznicului, vorbele femeii. Antipa ghemuit în şuba lui şi *trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă*. Şapte cuvinte în care tot ce a fost viu se cuprinde...

Eu, spuse paznicul, dacă-mi pun mintea, fac prăpăd, îl mănânc de viu.

Se aşază în uşă, spuse femeia, şi zice: să te văd pe unde treci acuma.

Eu îl beau într-o lingură de apă, spuse paznicul.

Nu-ş' ce vrea, spuse femeia, că dacă o fi până pe-acolo...

Atunci ai sictir, spuse paznicul.

Ha, ha, râse femeia, tot aşa la noi în sat era unu' care una-două făcea prăpăd.

Ascultă, spuse paznicul, eu sunt paznic aici la depozitu-ăsta-de-lemne şi nu te uita tu că-i zăpadă şi că-i iarna asta.

Ha, ha, râse femeia, îmi stă mintea-n loc cât eşti de mare şi tare.

Ascultă, spuse paznicul, în depozitu-ăsta nici dracu' nu-ş vâră coada dacă nu vreau eu.

Ha, ha, râse femeia, ştiu eu unde s-ascunde dracu'.

Ascultă, zise paznicul, frate-miu e portar la partid, la regiune şi dacă el nu vrea.

Nu mai pot eu de poarta lui, spuse femeia, că-i o căldură acolo-n chichineaţa lor pe unde treci c-am fost-odată cu bufetu' şi-am dus berea că dracu' ştie ce fac cu caloriferele alea că scot o căldură şi pute-a vopsea de pe ele fiindcă arde şi vopseaua de cald ce-i şi le vopseşte cam la trei zile-o dată.

Ş-am un frate-n miliţie, spuse paznicul. Dacă nici ăsta nu-i om care noi toţi şi cu alt frate mai mare de la Bucureşti că-i maior, ştii tu unde.

Ce mai, spuse femeia, da-ce-naiba păzeşti tu-aicea, că unde-s lemnele, eu nu le văd.

Nu-i treaba ta, spuse paznicul. Ascultă, ia scoate tu sticla aia care-o ai băgată ştiu eu unde că-acasă la tine cre-că-i depozit de sticle de-astea.

Ha, ha, râse femeia, te bagi paznic?

Ascultă, ia nu mai tot râde-atâta, spuse paznicul, şi ia vină tu-ncoa la mine.

Trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă. Antipa vorbindu-i Martei Wiegler despre colonelul scund, bine ras, burta suptă cu îndârjire, pieptul umflat, o compensaţie (când era singur, se aşeza pe un scaun, scotea un suspin de uşurare, aerul, umflătura, ghiuleaua din piept cobora în burtă, burta se umfla, pieptul se scobea, când iarăşi se arăta în lume, după ce în spatele lui se închidea o uşă, în picioare, mişcându-se printre civilii indiferenţi şi militarii respectuoşi, burta se golea încet şi ca o bulă uriaşă de aer într-un lichid vâscos burta urca în pieptul colonelului, ajungea sub gât, umflându-i vestonul), mustaţă cum purta Douglas Fairbanks în tinereţe. Ei erau studenţi, deci elevi militari (anul 1953), bună ziua, elevi, spunea colonelul din uşă, să trăiţi, tovarăşe colonel, strigam noi, staţi jos, spunea, şi ne aşezam, pe o planşă cu mulaje de ipsos studiam tactica şi strategia, aşadar, spunea colonelul, ultimul obstacol fiind trecut, reper fix cota cinci, urmează barajul de mortiere. Dicţia lui corectă, pauzele de respiraţie, accentele şi restul, un actor din vechea şcoală de declamaţie, lecţiile lui sunt pitoreşti, fundal: propria lui experienţă. În Tatra, elevi, cazul relatat mai înainte este identic cu o secvenţă din *Comandantul de batalion*, filmul în care Amedeo Nazzari era un tânăr locotenent în primul, marele adevărat război. Deci: în deceniul al şaselea, un colonel din deceniul al cincilea încercând să semene cu un locotenent din deceniul al doilea

care era în realitate un actor din deceniul al patrulea. Vom observa, tovarăşi elevi, dacă tema este rezolvată conform indicaţiilor teoretice, ce vom observa? Că în faţa noastră, în locul în care noi am fixat obiectivul, nimic nu mai mişcă. O grămadă de oase, carne zdrenţe, resturi de armament. O mână, un picior, o cască. Asta înseamnă că misiunea a fost îndeplinită. Ticul care îi strâmba obrazul stâng! Zâmbetul lui calm.

Ceva asemănător am mai auzit, spunea Marta Wiegler. Nu văd ce te nelinişteşte aici. Este un caz tipic de alienare. Un om care a făcut războiul. Un profesionist... Un profesionist? repeta Antipa, şi în întunericul odăii auzea respiraţia uscată a Martei, mirosul ei era sărac, dar mâinile lacome, mintea ei pătrunzătoare stătea la pândă, însă carnea ei suferea fără leac. Antipa încercând să scape retrăgându-se încet într-un colţ al patului lat, îngrămădind pe nesimţite între el şi ea cearceafurile jilave, perna, o rufă moale. Lumina roşiatică a lămpii de noapte aprinzându-se pe neaşteptate, Marta Wiegler sprijinită într-un cot, privindu-l. Ochii ei în spatele ochelarilor – când şi-i pusese, pentru ce? –, ramele translucide aruncau stinse luciri amintind clipocitul uşor al unei ape adânci. Gura ei adâncă, buzele sparte de febră. Limba – o cărămidă încinsă. Ea vorbind: înţeleg, Antipa, urăşti, dispreţuieşti luciditatea mea, cauzele adânci ale lucrurilor pe care eu le găsesc cu uşurinţă, explicaţiile care-mi vin din te miri ce pe limbă (pe care le batjocoreşti, dar le asculţi cu atenţie), asta înţeleg, dar nu ştiu de ce trebuie să pleci acum la ea, n-o cunoşti bine sau n-o cunoşti deloc, te întorci în provincia ta de care mi-e frică, o, doamne, *Herrgott, es könnte so gut sein*! cum spunea bunica, şi pentru ce? renunţi la şcoală, la tot ce trebuie să se întâmple după asta, şi cât de greu ai revenit după atâţia ani şi cât de uşor renunţi, îţi părăseşti destinul şi te întorci, în loc să fugi din provincia ta cum fugeau cei din Sodoma,

să nu mai priveşti înapoi, tu te întorci. Dar bine, ai văzut-o o dată sau n-ai văzut-o, ştii despre ea ce ştiu şi eu: că se numeşte Felicia, Felicia, ce-i asta Felicia? te duci totuşi la ea. Gândeşte-te, ai timp... Şi Antipa: şi dacă m-aş rostogoli din vârful casei şi dacă mi-aş izbi capul de zidul ăsta, tot nu mi-ar trece frica şi n-aş înţelege vorbele colonelului, chiar dacă aş avea capul lui Einstein! O mână, o cască, o grămadă de oase şi tema se dovedeşte eficace. Misiunea îndeplinită. Sunt un caraghios că nu-l înţeleg pe colonel

şi sunt de trei ori caraghios, îşi va spune peste ani Antipa, că nu înţeleg de ce vărul Feliciei, Nicolae, nu înţelege o iotă din ce-i spun eu despre tinereţea noastră, el, un mucos de şaisprezece ani

liniştea, răceala, distincţia cu care colonelul spunea: misiunea a fost îndeplinită. Şi aş fi putut înţelege, fiindcă aveam şapte ani şi stăteam lângă mama mea în şanţul săpat în malul apei mocirloase. Malul era năpădit de buruieni, mai sus creştea în valuri lozia galbenă şi mai încolo câmpurile de rapiţă şi mac şi grădinile bulgarilor, lungi parcele pe care ei scoteau varză şi pătlăgele şi morcov şi mai încolo alte câmpuri cu tutun şi porumb, dar cum stăteam cu genunchii la gură, mama, eu, mulţimea femeilor din cartier, deasupra noastră atârnau sălcii dese şi legănătoare, iar jos, în albia mocirloasă, putrezeau munţi de gunoaie şi hoituri de câini şi pisici şi un cal cu burta plesnită şi plină de viermi. Stăteam între femeile care vorbeau vorbeau vorbeau, nu mi se păreau înfricoşate de avioanele care bombardau oraşele sau poate vorbeau de frică, îmi plăcea să mă uit în gura lor, să le văd limbile roşii, umede, ascuţite. Se aşezau în genunchi, cu picioarele adunate sub ele, sprijinite de peretele aspru de unde ţiganii scoteau lutul pentru cărămizile lor pe care le ardeau în cuptoare lângă Podul de Lemn, stăteau culcate pe o parte, picioarele desfăcute sau încrucişate,

stăteau întinse pe spate, o pătură sau un şal vechi dedesubt, dar oricum ar fi stat ele acolo în albia umedă invadată de buruieni duşmănoase, crescute în libertate, verdele lor veninos, frunzele late aspre acoperite cu un fel de mătreaţă cenuşie, tulpinile umflate palpitând, oricum şi-ar fi potrivit ele oasele, cărnurile lor căpătau forme ciudate, pe care nu le înţelegeam, dar mă tulburau şi atunci groaza care mă cuprindea la uruitul nedesluşit al avioanelor şi apoi la zgomotele exploziilor şi mă arunca urlând în gropile săpate de cărămidari se micşora treptat, ca un mic animal orb mă strecuram lângă carnea lor vie, ele îmi aşezau cu blândeţe capul pe ţâţele strânse în bluzele lor de stambă, simţeam sudoarea acră şi mirosul bucătăriei în care se fierb în fiecare zi fasole şi cartofi, simţeam mirosul leşiei intrat pentru totdeauna în palmele lor aspre şi, dracu' ştie de unde, miros de iaurt şi peşte, ele mă mângâiau pe creştet, iar palma mea stătea între genunchii lor jilavi, simţeam porii deschişi şi sângele bubuind spre gambele acoperite cu păr moale şi auriu, uneori întunecat aspru. Una dintre ele muri lângă mine, în marginea apei, o urmăream cum îşi ridică până la genunchi fusta, cum se lasă pe vine, ştiam ce va face, aşteptam, ceva venit de departe o lovi, se bombarda depozitul de muniţii de peste linia ferată. Picioarele ei albe rămăseseră desfăcute, călcâiele în apa mâloasă. Nu crezi aşadar că aş fi putut să-l înţeleg pe colonel? Cu toate astea... Nu colonelul, nu despre el, a strigat Marta Wiegler, ştii că despre tine e vorba, nu trebuie să te întorci *acolo*, nu-ţi trebuie *ea*, mai târziu ai să vezi câtă dreptate am, dar înainte de asta trebuie să înţeleg de ce te duci la ea. În patul lat, târându-se spre Antipa. Şi Antipa: eu nu înţeleg tu nu înţelegi el nu înţelege, cu toate astea, trebuie să trăim. Şi Marta Wiegler: ar trebui să te urăsc, nepăsarea ta batjocoritoare ar putea fi la urma urmei efectul unei prostii subtile, incurabile. Nu-ţi dai seama?

Dacă nu este vorba de o ipocrizie fără seamăn. Ce eram noi în anii eroici de după război? Nişte copii care luam lumea de la început cu credinţă. Vorbeam în şedinţe lungi despre ideal şi cauză şi făceam de gardă noaptea la sediul organizaţiei. Noi eram o mare şi singură voinţă naivă, eu vorbeam nemţeşte şi franţuzeşte şi câştigam tot felul de concursuri interşcolare de matematică şi literatură şi eram îndrăgostită cu adevărat de un activist tânăr cu patru clase şi moţ căzăcesc pe frunte şi un pulover alb cu guler norvegian pe care el nu l-a mai purtat în ziua când a aflat că poartă un guler *norvegian*, da, şi pe urmă, când am fost dată afară din partid, tot credeam, sunt greşeli, dar adevărul este unul şi acum, chiar şi acum când experienţa m-a făcut sceptică cred la fel. Şi tu-mi spui că pe atunci jucai fotbal şi nu ţii minte nici una dintre – cum spui tu, poveştile astea. Şi dintr-odată devii problematic, excesiv de sensibil, retractil. Minciună. Ipocrizie. Cabotin. Dar nu pleca, Antipa, te rog, iartă-mă, uite, zdrobeşte-mi faţa cu pumnii, ridică-te şi calcă-mă în picioare, taie-mi limba şi scoate-mi ochii şi fă să intre în mine un fier înroşit în foc, iartă-mă şi pedepseşte-mă şi nu pleca, nu ple...

Nu-ş' ce are sticla asta, spuse paznicul, până-i scoţi în nafura mă-sii dopu' ăsta ai şi băut jumate.

Dopu', chicoti femeia.

Şi când l-ai scos cu totu', gata şi jumatea ailaltă.

Mie, când ninge ca-acu', spuse femeia, îm' place, da' cân' nu bate vântu',

Serviciu' meu aicea de paznic nu-i aşa uşor cum crezi tu că-i, spuse paznicul. Numa' ia gândeşte-te să te-aştept eu pe tine o juma' de noapte de la bufetu' tău şi tu să vii cu sticla asta. Greu.

Da' tu ghereta aia n-o mai ai?

Da' ce, plouă?

Puteam să-mi închipui că eşti laş şi fricos, laşule şi fricosule, spunea Marta Wiegler. Şi iarăşi cuvinte: morală spirit raport necesitate interdependenţă refuz negaţie valoare clovnerie profit eşec. Iar Antipa: spui că sunt un caraghios? dar asta şi sunt... Mâna lui luă de pe noptieră un pahar înalt, plin până la jumătate cu apă, puah, spuse, clocită, aşeză paharul la loc, aprinde-mi o ţigară, îi spuse Martei şi ea sări din pat, folosind coada, zbură de pe o creangă pe alta şi într-o clipă găsi focul, se întoarse şi Antipa îi mângâie umerii, ea îşi scoase ochelarii, nu avea ochii miopilor care fără lentile par aburiţi, micşoraţi, clipesc nedumeriţi, ochii ei priveau cu siguranţă şi hotărâre, tăiaţi uşor pieziş în obrazul îngust, lasă-mă să stau lângă tine, spuse, şi el se întinse, mâinile sub ceafă şi ea se aşeză lângă el.

...trebuie să ştii, spunea Antipa, că încăperea înaltă şi îngustă, nu prea bine luminată, era un dormitor. Paturile de fier suprapuse erau la fel, înguste şi înalte. Să aştepţi în zorii tulburi, într-un pat de ăsta, venirea zilei, să nu dormi şi să simţi aerul greu înăbuşitor, dar familiar, mirosurile acre, douăzeci de bărbaţi de douăzeci de ani, sudoarea, flatulenţa, fasolele şi picioarele, intelectuali în formare, provinciali ambiţioşi sau greu adaptabili, băieţi buni, la o adică şi, zău, plini de suflet şi de inimă, dormind greu somnul când şi apele dorm, dacă ar fi să credem în minuni, şi uite-aşa, fiecare cu somnul lui, în bucăţica lui de pat răsuflând altfel, şi lumina venind încet prin ferestre mari, prinse în rame înguste de plumb. Studenţi, mai mult sau mai puţin proletari, se înţelege, şi căminul lor. Dâmboviţa curgea pe aproape. Într-un capăt al coridorului, spălătoarele de zinc, căzi lungi de zinc întunecate, chiuvete galbene, oglinzi cam afumate şi duşuri, apa lovind cu putere grătarele de lemn pe care noi ţopăiam cu voioşie, duşumeaua de ciment

uşor înclinată spre gaura de scurgere din mijloc, un ciur de fontă în care gâlgâie spuma. În celălalt capăt closetele, uşi cenuşii, geamurile vopsite, mirosul iute de amoniac amintind vespasienele din mijlocul oraşului unde cobori multe trepte şi întinzi un ban unei femei bătrâne cu halat cenuşiu, un fel de portărească care trage după ea o găleată goală şi o mătură. Dar să stai seara înainte de culcare în dormitorul nostru de studenţi săraci şi plini de demnitate, de altfel, orgoliu, vanitate şi supuşenie, da, mormăieli, suspiciune, teamă, acolo, între spălător şi closete. Era înainte de culcare, nu-i spuneam *stingere*, dar se găsea mereu câte unul care striga autoritar: stingerea, şi chiar stingea lumina fără să aştepte vreun răspuns. Nu-mi amintesc să fi auzit pe cineva protestând, deşi pe sub pături se tot mârâia dracu' ştie ce. Dar era înainte de culcare. La extremităţile tavanului atârnau două becuri puternice fără abajur, între paturi însă era aproape întuneric. Cei de deasupra spuneau: stăm între reflectoare. Moft, spuneau cei de dedesubt, vă lăudaţi de pomană, ce reflectoare sunt astea? E drept, dacă te uitai bine, vedeai că nu sunt decât nişte pere, or fi fost şi acre! Dar nu se certa nimeni cu nimeni. Rareori cineva ridica glasul aici. Clădirea fusese pe vremuri a regelui şi dacă noi stăteam acum acolo nu înseamnă că el ne-o lăsase nouă moştenire, folosiţi-vă de ea cum ştiţi, copii! Nimeni nu ştie dacă regele văzuse vreodată toate încăperile, numai slujitorii or fi trecut pe aici, şi nu cei care îl slujeau pe el în fiecare zi, ci alţii, oameni care erau în slujba regelui fără să-l fi văzut vreodată. Numai la 10 mai la paradă, spargi seminţe, sugi bomboane, vezi parada şi mai încolo, la zece paşi lângă tine, regele cu regina lui şi cu miniştrii fac ce face toată lumea: cască gura. În unele dintre aceste încăperi se crescuseră cai de rasă, un om venit de peste mări era mai mare peste toţi îngrijitorii cailor, toată viaţa lui omul crescuse cai de rasă, şi tatăl lui la fel, şi bunicul la fel, el

însuşi era un rege al grajdurilor regale, armăsarii neîmblânziţi pe el îl ascultau şi iepele nărăvaşe mâncau jăratec din palma lui. Iar regele era un inocent dacă-şi închipuia că pe el, rege, îl iubesc caii plimbaţi de dârlogi seara pe aleile cu pietriş fosforescent, printre peluzele verzi şi pe sub arcadele cu trandafiri. Frumoasele animale cu nume scurte şi ciudate nu cunoşteau decât un stăpân, străinul care era atât de apropiat de ele, încât de bună seamă în sufletul lui veghea un cal. Dar fiecare cu ce crede: regele cu ale lui, slujitorii cu ale lor. Şi noi cu poveştile noastre, în timp ce picioarele ne atârnau peste marginea paturilor de sus sau, stând întinşi pe spate şi ridicând un genunchi, împungeam cu labele plasa patului de deasupra. Vedeam bumbacul ieşind în smocuri din salteaua de sus prin ochiurile plasei, un fel de iarbă săracă crescută pe cealaltă parte a pământului, cu firul *în jos,* sau altădată vedeam coroana foştilor stăpâni săpată în mozaicul pe care călcam, trepte sau ce mai erau şi un fel de mulţumire prostească umfla piepturile noastre de provinciali, dă-l în mă-sa de rege, uite, noi stăm în casele lui, ehe, nu chiar în palatul unde îngrămădea el bogăţiile jecmănite de pe urma bietului norod, dar în grajdurile lui care sunt prea bune pentru noi, ce mai învălmăşeală era în capul meu, dar în inimă colcăia fudulia asta otrăvită, vreau să spun că aveam timp să mă gândesc la ea.

Dar cum stăteam gata să adorm, i-am auzit certându-se undeva în capătul opus al încăperii, într-un pat de deasupra. Nu mi-am ridicat capul de pe pernă, l-am răsucit într-acolo. N-am văzut mare lucru, în ochi îmi intra numărul de inventar imprimat cu tuş pe colţul feţei de pernă – un sac mic umplut cu vată, băgat în alt sac de pânză albă care se schimba de două ori pe lună, legat la gură cu două sfori. Doar câteva perechi de picioare ce atârnau se mişcau în spaţiul întunecat dintre paturi. Recunoşteam călcâiele unuia Drăguş, erau ca nişte

cartofi uriaşi, cu toţii ne miram cum încăpeau în bocanci, Drăguş purta numai bocanci, voiam să dorm, poate nu era nici o ceartă. Ţi-am spus că nu ne certam acolo. Umbrele acelora încă se agitau ameninţătoare, călcâiul lui Drăguş era capul unei reptile, spinarea altuia era carapacea duşmanului ei ivit pe neaşteptate. Cuvintele erau plesnete de bici, dispreţul şi frica aveau mirosul cămăşilor şi izmenelor purtate fără întrerupere trei şi patru săptămâni. Poate dormeam totuşi, şi în somn să fi ajuns în grupul care se certa, de fapt, eram cu toţii acolo, nu ştiu dacă nu dormeam cu toţii. Oricum, eram *acolo*, ascultam, vedeam şi, ciudat, eram sigur că totul trebuie să fi început de la o glumă, dacă nu totul era chiar o glumă. O farsă dintre cele care se fac în fiecare zi în internate. Ştii ce îmi doream cel mai mult în anul întâi de facultate? Să ajung în trei, fiindcă era anul din care începeam să căpătăm camere cu patru şi şase paturi. Era ceva! Aşa că nu ştiu nici azi ce căutam eu acolo, între ei, în loc să dorm în patul meu. Dar eram acolo. Şi buimăcit de somn sau de mirare, îl ascultam pe Poplicola. El auzise povestea de la fratele lui, Virgil, care o ştia de la sora lor, Valeria. Aşadar Poplicola, Virgil, Valeria şi încă: Iulia, Agripina, Corneliu, Tit-Liviu, cu toţii fiii şi fiicele învăţătorului Grozea din Văleni sau Mărgineni sau Luncani, un destin caraghios, nu crezi?! o farsă, nu crezi?! o familie cu rădăcini adânci şi ramuri întinse, Poplicola unul dintre ei, generaţie de învăţători şi preoţi şi pentru toţi luându-se nume din Plutarh şi Tacit, după tradiţia Râmului, răspândindu-se prin sate şi răspândind lumina, cum a spus primul învăţător, Grozea, din care s-au ivit apoi ceilalţi învăţători şi popi răi şi buni cum i-a lăsat Dumnezeu

trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă

locuind în casele şcolilor şi în casele parohiale, adăugând acestor case odăi şi acareturi, adunându-se întreaga familie o dată pe an în casa celui mai bătrân, un clan puternic având la început un ţăran, Gheorghe, care a avut doi fii, Ioan şi Nicolae, şi unul se făcu învăţător şi celălalt preot şi urmaşii lor redescoperiră vechile nume ale învingătorilor şi aşa trăiră ei până în vremurile apropiate şi într-o zi cel mai bătrân îl sfătui pe cel încă în putere, tatăl lui Poplicola: se stinge seminţia noastră! să dai băieţii la alte şcoli, se schimbă timpul, să-i faci doctori şi ingineri, nici un popă şi nici un învăţător, şi ei să dea alte nume copiilor lor, să le spună Ion, Gheorghe, Vasile şi scăpăm de la pieire, altfel se stinge neamul nostru. Aşa că Poplicola şi fraţii şi surorile lui făcură după cum era datoria neamului şi peste ani, când totul era cum nu se poate mai bine în cea mai bună dintre lumi (popii care umbriseră biografia nepoţilor uitaţi şi învăţătorii care ţinuseră vreun discurs la liberali uitaţi şi ei, în fine, nu chiar de tot, există mereu într-o casetă de oţel nişte *hârtii* care te ţin minte, iar fiul lui Poplicola, inginerul, aşa cum poruncise bătrânul, se numi Vasile), pe când se aflau, după obicei, în casa celui mai bătrân, arseră cu toţii într-o noapte, casa şi tot ce era viu, străbunicul Tiberiu şi nepotul de un an, Vasile, şi între ei tot neamul, un foc izbucnit şi stins singur. Dar asta mai târziu.

trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă

Dar Poplicola era abia în anul trei şi vorbea despre un medicinist, coleg cu sora lui, Valeria, de la ea ştiu povestea. Dar de unde cearta? Eu eram acolo. Sau nu se certau? În anul patru puteam ajunge...

Marta Wiegler stând pe covor, între două scrumiere pline cu mucuri de ţigări, o sticlă goală rostogolindu-se încet spre uşă, coatele ei aşezate pe marginea patului, un fel de romb de oase subţiri, capul, un imens receptacul îndreptat spre Antipa şi el vorbind, zori fantomatici în fereastră, lumina lămpii de noapte pierzându-şi încet puterea, vorbele bărbatului.

...în camere cu două paturi, merita să rămâi doi sau trei ani în patru, dacă ai fi ştiut să te strecori printre cei aleşi, douăzeci, erau numai zece camere cu două paturi! Dar Poplicola spunea cum medicinistul descoperise într-o frumoasă dimineaţă de studiu, între cadavrele abia aduse la disecţie, chiar pe tatăl lui, închis după câte ştia băiatul de vreo câţiva ani. Politic, dar asta nici în gând să n-o gândeşti... Aşadar, iubită prietenă, formolul şi cadavrul lucios, uscat, senin, întins pe masa de piatră. Desigur, s-ar putea spune că sângele stins al tatălui, care pulsa în trupul fiului etc. În jurul mesei, studenţi în halate albe, anul întâi, mulţi dintre ei neadaptaţi, reprimându-şi cu greu oroarea, dar vrând din răsputeri să ajungă medici spre lauda părinţilor şi fiindcă aşa e bine, şi într-adevăr nu-i rău... Asistentul, important, grav, capul plin de teza de doctorat şi ochii după vreo fetişcană care caută ceva cu capul şi mâinile amândouă băgate într-o poşetă cu marginile cam roase, halatul lui alb, bine scrobit, încheiat până sus, sub bărbie, poate pentru ca profesorul să nu observe gulerul lat al cămăşii cadrilate cumpărate pe Lipscani, ce sunt fandoselile astea colorate la un om de ştiinţă?! Profesorul n-a venit încă, şi în aşteptarea lui se spun bancuri cu nebuni. Pielea cenuşie a cadavrului, pântecele supt, o prăpastie imensă, pustiită, coşul pieptului mult ridicat, coastele. Obrazul îngheţat, părul aspru. Lecţia de anatomie, Rembrandt. Paşaliu, pe care tu nu-l cunoşti, ţi-ar vorbi, dar stai, răsuceşte puţin capul, nu, da, acum da, uite, s-a făcut ziuă, extraordinar, dar acum ştiu,

ai fi pentru Paşaliu cea mai potrivită, cea mai tulburătoare logodnică, îmi dau seama că el n-a avut şi n-o să aibă o logodnică atât de logodnică, Marta... cum? ce vreau să spun? Cine-i Paşaliu? asta nu-i important, am să-ţi spun altădată; oricum, logodna voastră este ratată, ascultă-mă şi nu întreba nimic, dar Paşaliu ţi-ar vorbi despre lumina care izvorăşte din cadavrul pe care-l comentează profesorul Tulp, despre bărbile roşcate ale celor şapte profesori îmbrăcaţi în negru, guler alb de dantelă, spaima şi curiozitatea lor şi despre elocvenţa profesorului Tulp, care taie sau se pregăteşte să taie sau numai ridică, întinde cu muchea foarfecelui vinele antebraţului jupuit, cealaltă mână abia ridicată, binecuvântând parcă. Manşetele scrobite. Paşaliu, dar nu eu. Şi închipuieşte-ţi că alegi un loc bun lângă cadavru pentru a nu pierde nimic din lecţia care urmează, iată, pe uşă a şi intrat profesorul, a venit totuşi, desigur, nu este chiar Tulp şi nu poartă pălărie neagră cu mari boruri, dar este primit în cea mai respectuoasă tăcere şi deodată descoperi că hoitul de pe masa de piatră, pe care profesorul tocmai se pregăteşte să-l spintece cu bonomia şi lipsa de grijă a unchiului mucalit care începe tortul, lucrul acela încremenit, caraghios şi înfricoşător de pe masă este tatăl tău.

Pe măsură ce Poplicola vorbea, cearta (ceartă? vorbele strigate, furia, dispreţul încrucişându-se, de ce? cum începuse? când?) părea să se stingă, probabil nu eram încă treaz de-a binelea, de vreme ce eram şi eu acolo, între cei căţăraţi sau tolăniţi în paturi, şi dincolo la mine în pat. Aşadar medicinistul Stavri tocmai se uita la negul mare de sub urechea hoitului (Stavri, Stavri? eu dorm sau nu dorm, dar ăsta este pivot în echipa de baschet de la Spartak, unde joc şi eu, da, Stavri, şi este chiar prietenul meu Stavri, ce întâmplare, acum o săptămână, da, de vreo săptămână nu l-am văzut, eu n-am fost la antrenamente din cauza unei gripe,

el...), se întreba unde mai văzuse el negul ăsta şi tot întrebându-se o fi căzut deodată jos, s-o fi zbătut, o fi urlat şi urletul s-o fi auzit până la biroul de cadre al facultăţii. Cum să nu se audă când era o foarte mare linişte, fiindcă toată lumea învăţa pe rupte pentru examene?! Indignarea şi tristeţea celor de la biroul ăla au fost pe măsura durerii lui Stavri, e la mintea cocoşului: ei nu ştiuseră nimic. Un tânăr brigand, fiul unui bătrân brigand, din fericire în puşcărie, bătrânul, dar cine nu ştie că puiul de lup nu este un prepelicar, tinerelul, deci puiul abia ieşit din găoace, s-a strecurat în învăţământul superior, ia să vedem noi cum a parcurs el învăţământul mediu, pe cine a mai înşelat şi pe acolo şi să vedem cine i-a dat voie şi să vedem cine cască gura şi de ce-o cască, fiindcă este sigur că, în felul lui banditesc, banditul s-a strecurat încă de atunci în urechile şi sângele celorlalţi colegi cinstiţi şi să-i întrebăm şi pe aceşti colegi cinstiţi cât sunt de cinstiţi, să-i verificăm, să vedem de unde vin şi ce au de gând şi părinţii lor ce hram poartă. Da, colegii, mama, tata, rudele, prietenii şi cei care i-au verificat pe ei şi colegii, părinţii, rudele, prietenii acestor verificatori, da, în întreg lanţul, câteva, cel puţin câteva verigi sunt, trebuie să fie ruginite, trebuie revăzute, reverificat, revizuit, acum, când încă sceleratul n-a aruncat în aer facultatea de medicină.

Însă din gura mea au ieşit vorbele: şi ce vină are Stavri, am spus. *Vină* din creierul meu prin gura mea a ieşit. După cum din gura lui Guţu a ieşit: *vinovat.* Cum adică *nu-i vinovat*, a spus Guţu. Nu era nici întrebare, nici răspuns, era numai spus. Dar Guţu a apărut ceva mai târziu. Nu înainte de a spune eu din nou: glumiţi, cum o să fie băiatul vinovat de ce-o fi făcut taică-su?! Dacă o fi făcut. Glumiţi! Spus fără nici o noimă, fiindcă nimeni nu-l învinuise până atunci pe medicinistul Stavri, se pare necunoscut celorlalţi, Poplicola povestise doar ce auzise şi el. Cui răspundeam eu, deci? Şi

cearta, dacă ceartă fusese, cred că începuse de la fotbal, n-avea cu Stavri nici în clin, nici în mânecă. Fotbalul, cred că era vorba de meciul faimos dintre unguri şi englezi de pe Wembley. Şi cine, ce ar fi putut stinge o ceartă ca asta? Dar adevărata tăcere, acalmia a venit atunci când Guţu (fusese acolo? se ivise pe neaşteptate?) spuse: cum adică *nu-i vinovat*. Şi abia pe urmă a întrebat: *ce fel de glumă*?

trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă

Nu-mi pasă mie de limbricu' tău, spuse paznicul.
Dă sticla aia, spuse femeia.
Ninge-n ea, spuse paznicul.
Da' ghereta aia faci rost de ea sau nu faci? fac ţurţuri aicea-n-vântu-ăsta, spuse femeia.
În şmecheru' tău eu-i vâr mâna pe gură pân' la cot şi-l apuc de coadă şi-l întorc pe dos uite-aşa, spuse paznicul, cum fac eu acum la mănuşa asta, dacă vreau.
Vâr-o, zise femeia.

Ce tot vorbeşte ea de vânt? se întreba Antipa. În stânga lui, arde (godinul încins), în dreapta îngheaţă (fereastra şubredă). Felicia toarce în somn, păianjenul meditează, şoarecele se strecoară în adâncul pâinii, acoperită, pe masă, cu un şervet alb. Vorbele celor doi, sub fereastră, înăbuşite de căderea neîntreruptă a zăpezii.

trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă

Mă urmăreşti, Marta? cuvintele aveau un sens, tot ce ascultasem până atunci părea confuz, întrebarea lui Guţu cădea ca un sâmbure, în jurul ei se instaura ordinea. Ce fel de glumă? Ascultă-mă bine, Marta. Eu eram campionul glumei! Oare tocmai mie mi se punea întrebarea asta? Nu mai eram acolo. Eram cu vreo patru ani în urmă la un miting în amfiteatrul liceului în oraşul meu Albala. Eram îngrămădiţi în bănci, în picioare pe lângă pereţi, printre bănci, pe scările care coborau până la podiumul în formă de potcoavă. Şi urcaţi pe nişte scări, nişte schele de metal care acopereau o jumătate dintr-un perete, se refăcea stucatura sau aşa ceva. Eu eram sus pe ultimul planşeu al schelei, priveam pe fereastră. Ce vedeam eu acolo: vedeam o grădină înconjurată de un zid înalt care înlocuia vechiul gard de fier forjat. În mijlocul grădinii era o casă albă, masivă, un cub cu multe zorzoane, ferestre înalte, cornişa dantelată, pe acoperişul-terasă, la fiecare colţ se găsea câte un grec de piatră, cu zulufi în jurul frunţii, bărbia în palmă, meditând lângă scut şi coif. Aşa ar fi trebuit să fie, de fapt, numai unul dintre cei patru greci era întreg, ceilalţi erau sparţi, unul fără cap, altul cu mâinile smulse etc. Casa avea o intrare monumentală, plăcile de aramă ale portalului aruncau fulgere roşcate şi lucea stins mânerul ca o şopârlă mare cu solzi, era soare după ploaie. Câteva trepte, o impresie ciudată, amestec de paragină şi ordine. În copilărie o ştiam de Casa Schottenfeld-Sturdza, acum este a poporului. Tot poporul? Tot! Aleea principală era încadrată de bucsuşi proaspăt tunşi, iarba creştea însă în neorânduială, sub iedera care o acoperea, casa părea foarte veche, părăsită, dar lumina bătea în nişte ferestre curate, una era deschisă şi vântul umfla o perdea aurie uşoară. Tufe mari de liliac creşteau la întâmplare în spatele grădinii. La intrare, plopii piramidali parcă făcuţi la strung. Semne ale rigorii şi disciplinei? Treceam zilnic pe

lângă zidul în care se săpa o poartă nouă, largă, în două canaturi, nepotrivită, două mari bucăţi cenuşii de tablă groasă de fier. În spatele lor se bănuia o gheretă ca o celulă cu acoperişul plat, un coş scund de cărămidă pe unde iarna fumul ieşea fără întrerupere, în trâmbe întunecate. Acum vedeam bine totul. În copilărie, privisem prin ochiurile mari de fier forjat ale vechii porţi (de ce or fi scos-o?) păunii, ascultam ţipătul lor, văzusem şi eu cum spune Poetul „havuzul din dosul palatului mort". Acum, vedeam ieşind din gheretă un ostaş, pistolul mitralieră atârnându-i de gât, el deschise o poartă, intră un Gaz din care sări un ofiţer. După el urmă un om în cămaşă pe care cineva îl împinse din spate şi am văzut apoi alt ofiţer, foarte tineri amândoi. Omul era mai în vârstă, mergea între cei doi, cred că-şi uitase haina în maşină sau acasă, aşa cel puţin părea, parcă ar fi avut haina pe el toată ziua şi acum o uitase undeva. Ostaşul închise poarta. Gazul se alinie altor trei maşini, în stânga casei, două Packarduri şi un Ford, toate vechi de cel puţin cincisprezece ani, bine întreţinute însă (le zărisem uneori şi prin oraş, geamurile laterale aveau perdele încreţite de doc) şi o Pobeda nou-nouţă, culoarea cafelei cu lapte. Cât am stat acolo sus vreo patru ore, am văzut oameni ieşind pe uşa principală sau pe uşa din spate, militari, panglica de la chipiu albastră, şi civili, serviete sub braţ, hârtii, ocoleau casa, pătrundeau undeva în subsol? urcau? Aşadar casa, grădina erau pline de oameni, dar ei intrau pesemne prin alte locuri, alte părţi, oricum noi, golanii din clasele mai mari nu-i văzusem niciodată intrând sau ieşind, treceam repede pe lângă zid, nu ne opream, nu ne rezemam de el să mâncăm un măr şi să spunem o vorbă dulce fetelor. Nu-i văzusem sau asta nu se putea vedea de jos, din stradă, niciodată. Dar nu despre asta-i vorba. Eu eram la miting, era ziua Marelui Mahăr şi eram toţi acolo, liceul de băieţi şi liceul de fete

şi profesorii noştri, oamenii de serviciu şi, invitaţi, părinţii mai simandicoşi, şi eram acolo pentru a ne arăta recunoştinţa noastră Marelui Mahăr. Eu eram un grăunte în mulţime. Strigam laolaltă: Ma-hăr, Ma-hăr, Ma-hăr...

Şi Marta Wiegler, acum ghemuită pe jos, lângă caloriferul din care într-un borcan gol de iaurt picura apa, lumină lăptoasă afară, primele zgomote ale dimineţii: ştiu ce vrei să spui. Eşti laş, cabotin, ipocrit. Te cunosc: vrei să spui că tu nu ai fost *atins*. Vrei să spui că eu nu credeam, vrei să spui că eu şi *ceilalţi* eram nişte caraghioşi care imaginam lumi utopice, poate vrei să spui că subalimentaţia, lipsa de vitamine înflăcărau fantezia noastră, da? şi poate spui că energia şi pasiunile noastre nu erau altceva decât umori, că sufletul nostru fusese uitat, da, asta poate voiai să spui?! Mut să rămâi dacă deschizi gura pentru asta. Ce ştii tu? Tu trişezi de când ai venit pe lume! Şi atunci cum ai putea crede că nu credeam?! Dar noi credeam. Eu credeam în lumea pe care exaltarea noastră o plăsmuia şi din care şi tu te-ai hrănit. Chiar dacă nu vrei sau nu eşti în stare să recunoşti. Credeam şi atunci când în vacanţă lucram la tunel şi atunci când participam la şedinţele noastre lungi de demascare. Schimonoseala ta batjocoritoare nu mă sperie, nu mă opreşte să-ţi spun că într-o zi va trebui să plăteşti, Antipa. Tu glumeşti, dar necredinţa se plăteşte. Poţi să-ţi baţi joc cât vrei, dar viaţa este credinţă. Tot ce am scris în jurnalul meu despre pasiunea politică şi devotamentul partinic, chiar şi atunci când eram anchetată şi condamnată pe viaţă, totul era adevărat, dar tu ţi-ai bătut joc. Antipa, toată puterea mea este că în tot acest timp nu m-am schimbat şi suferinţa n-a făcut din mine o căţea disperată. Acum zâmbeşti, spui în capul tău: vorbe goale. *Anchetă*, *condamnare*, *reabilitare* sunt pentru tine aiureli. Bine! Dar aşa şi numai aşa cum spun eu este. Tu minţi. Cine eşti tu! Ai trecut şi tu prin acelaşi timp cu *noi*, dar

neparticiparea ta, cum spui, nu te-a salvat aşa cum vrei să mă faci acum să cred. Şi de la ce să te fi salvat?! Şi mai ştiu ceva, în noaptea asta am aflat: nepăsarea ta ascunde teamă şi dispreţ. Tu eşti deasupra şi glumeşti?! Crezi că ai să scapi cu gluma, Antipa? O, nu, nu! Crede-mă, plătim tot. Nu scapi. Şi acum tot de teamă fugi. Pleci la o femeie pe care n-o cunoşti şi care va privi neputincioasă la căderea ta, Antipa!... Ridicându-se deasupra patului, mâinile întinse întunecând lumina dimineţii, femeia năpustindu-se spre el. Strigătul ei şi un gând în capul lui, înveselindu-l: ce nume caraghios, în ce fel mă numesc şi eu: Antipa... Şi din nou vorbele ei: Antipa, nu ai nici o şansă în afară de mine, eu te-am găsit, te-am adus din nou pe drumul care ţi se cuvine. Nu abandona. Nici o femeie, oricât te-ar iubi, nu va putea să te scape, minciuna va fi pieirea ei şi a ta. Eu te accept aşa cum eşti. Răspunde-mi! Taci, râzi, mori de frică, eşti un vierme şi eu nu pot iubi decât un vierme.

Şi Antipa: ...dar să-ţi spun mai departe. La pupitrul aşezat într-un cap al mesei potcoavă vorbeau pe rând profesori, colegi de-ai mei, foşti absolvenţi, invitaţi etc. Pe peretele din spate, acoperit cu pânză roşie, atârna un portret uriaş. Marele Mahăr. Un părinte sever, dar plin de iubire, nu? Dar eu priveam pe fereastră şi descopeream curtea şi casa pe care oamenii din oraş o ocoleau cu spaimă în tăcere. Misterul se dezlega sub ochii mei fascinaţi şi apoi batjocoritori, ce tot atâta vorbărie cu casa asta, iată lumină, pace şi linişte, nu-i aşa?!, iarbă, pomi, un soldat fără centiron îşi aprinde o ţigară, un civil într-o haină croită ca a celui de pe perete, dar descheiată la nasturii de sus coboară treptele şi trage amical de ureche un câine-lup uriaş apărut pe neaşteptate lângă piciorul lui. Să fie chiar marele vânător de oameni despre care se şopteşte în oraş? Frumos câine, ce tot se-ndrugă că, dacă intri *aici*, aleluia, nu mai scapi?!

Aşa că nu prea eram atent la tribuna unde acum vorbea chiar directorul liceului. Eram mulţumit de mine însumi, încântat, descopeream ceea ce nimeni nu ştia. Eram grozav! Încă nu ştiam că pot deveni maestru în arta alibiului. Taina supravieţuirii, la noi, este să fii mereu în altă parte. *Alibi*! Mi-am întors ochii încet spre sala plină. Pentru ca triumful meu să fie deplin, ar fi trebuit ca toţi de acolo *să ştie.* Nu era încă timpul să le-o spun, dar îi puteam sfida în tăcere. Îi vedeam treptat, feţele lor cunoscute, murmurul nedesluşit de prin colţuri, vorbele celui de la tribună pâlpâiau în creierul meu. Atunci a căzut tabloul. A alunecat pe perete, sticla s-a făcut ţăndări, jos, în spatele mesei potcoavă. Cel care vorbea a amuţit. Înfricoşat, ţeapăn, s-a întors pe jumătate, mâinile sprijinite încă pe pupitru şi zidul acoperit cu pânză roşie l-o fi orbit ca sabia arhanghelului, fiindcă l-am văzut răsucindu-şi palmele duse la ochi. O tăcere înfricoşată a cuprins sala ca un somn, ca un îngheţ, un oblon a scârţâit sub acoperişul înalt şi deodată cineva a strigat: sabotaj. Şi încă o dată: sabotaj. Şi încă un glas: provocare. Pesemne gura îmi rămăsese deschisă. Îmi savuram „descoperirea“ şi făceam planuri de viitor? Stăpâneam din clipa aceea strategiile disimulării? Pe care de altfel abia acum le numesc aşa şi n-am de gând să le iau vreodată în serios... Un fel de zâmbet prostesc de mulţumire, fiindcă acelaşi glas a strigat: râzi, Antipa? Cum de mă văzuse? Eram sus, şi el în mijlocul sălii, departe. Era tânărul profesor, abia cu câţiva ani peste noi cei dintr-a unsprezecea, Vucetici. Venit cine ştie de unde, poate într-o noapte, fusese întâi pedagog la o şcoală profesională şi pe urmă directorul şcolii profesionale şi profesorul nostru de istorie şi în cele din urmă profesorul profesorilor noştri, crescuse ca să spun aşa sub ochii noştri, dar mult mai repede decât noi, voinicul din basme, în timp ce noi o lună, el un an şi tot aşa. Era nu prea înalt,

slab, ochelari cu rame groase, părul des, aspru, despărţindu-se voluntar în creştet, căzându-i în două meşe scurte pe frunte. Vorbea rar şi limpede. Un timbru grav, plăcut, dramatic, vocea şi-a păstrat-o şi mai târziu, când a fost numit directorul liceului, şi nu şi-a pierdut-o nici atunci când, căzut din scaunul de vicepreşedinte la Sfatul Popular Regional, vindea bilete la loto într-o tutungerie lângă cinematograful Tineretului, şi-a păstrat-o şi azi, când e lector undeva, la un institut pedagogic, glasul unui preot care consolează şi afuriseşte. Tocmai îşi termină studiile la fără frecvenţă... Toţi cei din sală întorcându-se, răsucindu-şi gâturile, capetele, umerii spre mine, parcă un suspin de uşurare: s-a găsit vinovatul. Şi mai târziu, în cancelarie: de ce stăteai cocoţat tocmai acolo, tovarăşe elev? Ce ştii despre cine a bătut cuiul şi a agăţat acolo sus tabloul? Cine a ţinut scara? Cine a controlat rezistenţa peretelui în care s-a bătut cuiul? Oare nu s-au făcut glume atunci când se bătea cuiul? Şi oare mâinile celui ce a urcat acolo tabloul erau curate? Şi de ce râdeai? Nu râdeam, am spus, da' ăsta nu era un răspuns. Cu toate astea, steaua norocului meu strălucea, fiindcă Vucetici m-a arătat cu degetul şi a spus: ăsta-i un terchea-berchea, îl eliminăm pe o săptămână să se înveţe minte şi să nu mai glumească, să nu creadă că strădaniile noastre sunt o glumă. Dumneavoastră aţi spus *glumă*, nu eu, m-am trezit spunând (în spatele lui Vucetici am văzut faţa buhăită a bunului profesor de desen, Dănilă, schimonosindu-se brusc, spaimă şi milă), şi Vucetici, ca niciodată, destins, aproape râzând: două săptămâni gură-cască şi ia-o mai repede din loc. Oricum, îl păcălisem, scăpasem uşor, putea să mă dea afară de tot şi atunci aş fi fost eu cel păcălit. De fapt, era un băiat bun!...

trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă

Dacă-ţi spui eu, aşa-i, zice paznicul.
Da' ce dracu' paznic eşti tu care nici cheia de la ghereta-asta n-o are? zise femeia.
Ghereta-s eu, spuse paznicul.
Vai de capu' tău, zise femeia. Ce dracu' păzeşti tu aicea?
Dacă-ţi spui eu, aşa-i, zise paznicul, îi ia ca din oală şi-uite-aşa le suceşte gâtu'.
Blegule, spuse femeia, dă-ncoa sticla-aia...

un frig întunecat într-o lacrimă

Antipa vorbind, zâmbetul lui: aşa că, vezi bine, Marta, de ce nu i-am spus lui Guţu despre ce glumă este vorba! Fiindcă eu îl cunoşteam pe Guţu. Şi, dracu' să mă ia, poate frica, spaima care rămăsese ascunsă atunci când Vucetici numai arătându-mă cu degetul făcuse din mine un vinovat, izbucnea tocmai acum. Cu neputinţă, dar era chiar Guţu! Era cu un an mai mare decât mine, stătea în altă aripă a clădirii. Cum ajunsese aici? Dar la Albala locuiam pe aceeaşi stradă, cunoşteam aceiaşi oameni, făcusem aceeaşi şcoală şi ani de-a rândul ne văzusem în fiecare zi, praştia, cercul, bilele. Străzile întortocheate, înguste, trotuare pietruite numai pe o parte a străzii. Iarba crescând printre bolovani, romaniţă şi busuioc să umpli saci şi hambare întregi, grădini cu legume, loturi de porumb între case scunde, pe jumătate ţărăneşti. Proprietari mărunţi, unii plini de ifose. Toţi ambiţioşi. Cei mai mulţi veniseră din împrejurimi, cam în preajma primului război mondial, ţărani, restul tot de acolo, cu o generaţie înainte. Ei cumpărau o bucată de pământ la marginea oraşului, făceau acolo o casă (sau cumpărau casa făcută), la ţară mai păstrau ceva

pământ pe care-l dădeau în parte. Bărbatul intra la căile ferate, la tribunal sau la telegraf, la poştă, la primărie (cei care se angajau în fabrici, cei foarte săraci, formau altă categorie, se instalau în altă parte a oraşului, altă poveste). Femeia creştea copiii şi îngrijea casa. Curând, semnele prosperităţii sau ale decăderii se vedeau în felul în care se modificau sau se construiau din nou casele. Din loc în loc, în acest cartier puteai vedea o căsoaie arătoasă cu temelie înaltă, cinci trepte de ciment la intrare şi de jur-împrejurul casei un trotuar de ciment, burlan şi streşini strălucitoare şi ţiglă roşie pe acoperişul în mai multe ape, asta se numea Casa de Sus, iar în spatele ei se tot ducea un şir de odăi cu o prispă lungă, pe care proprietarul le închiria. Uşi vopsite în galben sau cafeniu, şi aceste odăi fuseseră la început una, cea în care locuiseră *ei* odată veniţi la oraş şi căreia îi adăugaseră restul, erau deci proprietari şi aveau chiriaşi. Nu erau bogaţi, dar erau cârcotaşi şi neînchipuit de vanitoşi, în fond, rămăseseră ţărani, într-un fel ciudat şi greu de înţeles, îi dispreţuiau profund pe orăşeni, modul de viaţă pe care singuri şi-l aleseseră şi la care nu ar fi renunţat cu nici un preţ. Neînţeles era şi felul în care spuneau ei despre unul care scuipa pe podea: ţăranul! Când veneau neamurile de la ţară, curţile înguste se transformau în ocoale de han, fân şi coceni peste tot, vrăbii grase ţopăind în baligile întunecate şi aburinde. Vitele rumegând liniştite în eterna înţelepciune care le făcuse rumegătoare, spinările late şi colţuroase căzute între oasele mari ale şoldurilor, ochii pe jumătate închişi, oiştea căruţei înfiptă în pământul care nu era nici al satului, nici al oraşului, în dimineţile de vară stăpâna unei astfel de gospodării cobora treptele Casei de Sus, mâinile în şolduri, privea gardul cenuşiu şi trunchiurile subţiri date cu var ale celor cinci-şase meri, peri, pruni sau caişi şi spunea: Costică (sau Vasile, Ioane, Neculai), bine c-ai venit, ia uite la

domnu', o face pe niznaiul, uită că după Sfântu' Gheorghe vine Sfântu' Dumitru. Anual, primăvara şi toamna, la Sfântul Gheorghe şi Sfântul Dumitru se negociau chiriile. Mai dă, mai lasă, asta nu, dacă-i pe-aşa, te muţi mâine sau vii la Sfântu' Aşteaptă, bine, gata, rămâne cum am vorbit etc. De obicei, se înţelegeau. Un soi de complicitate nedeclarată. Şi fără de care nu ar fi reuşit să reziste în lumea lor mică, aceeaşi pentru ambele categorii de amărâţi. Cu deosebire că, aşa cum observă bravul soldat Svejk, fireşte, căcatul e baza, dar una e să stai cu cizmele în căcat, şi alta să ai căcatul în cizme. Şi bătrânul August pălărierul: altfel nici că se poate!... Iar bărbatul abia intrat pe poartă îşi aşeza liniştit lângă piciorul stâng cufărul de lemn bombat pe părţile laterale, retezat drept la capete, felinarul stins sau uitat aprins fixat la capătul din faţă, un fel de sicriu mic înnegrit cu baiţ. Era dintre cei care lucrau *la gară.* Şi nu era oricine, era *conductor,* nu dădea cu ciocanul; lucra *în tură*, lucruri importante, peste care nu poţi trece uşor în lumea asta. El pleca în zori sau la miezul nopţii sau pe înserat, ajungea la gară, trecea prin biroul şefului, se urca apoi în trenul afumat, zgură, funingine şi ocrul lucios în care erau vopsite interioarele vagoanelor comune, băncile, pereţii de fier, podeaua dată cu motorină, el era stăpânul vagoanelor, avea şapcă şi uniformă şi cleşte nichelat. Acum se întorcea aşadar din tură. Cufărul stătea lângă piciorul lui ca o fiară mică şi primejdioasă, un ochi enorm fumegând în ţeasta ei. Pândă, găreanul privea spre uşa chiriaşului cu pricina. Sigură că a dat afacerea pe mâini bune, femeia pleca spre fundul curţii. Avea un capot înflorat. Dar Guţu avea la poartă un plop înalt, şi prin asta începea să se deosebească de noi toţi, şi nici ai lui nu lucrau la căile ferate. Tatăl Guţu era grefier la tribunal. Avea trei clase de liceu. El era a doua generaţie de orăşeni, i se spunea domnu' Jenică. Era scund, slab, o faţă zbârcită, dar o

bărbie enormă. Repezită pieziş înainte, un adevărat versant al morţii care în cele din urmă se îmblânzea într-o pantă lină, o vale şi un ultim urcuş apoi formând la bază un fel de căuş, o scobitură în care, chiar în verile secetoase, nu seacă niciodată apa adunată din primăvară după topirea zăpezii, încât acolo cresc trestii înalte, se leagănă stuful şi cântă broaştele. Nu era bărbia lui. Dar asta nu-i împiedica pe cei trei băieţi Guţu şi pe surorile lor mai mari, două, să poarte acelaşi fel de bărbie. Făcuţi cu adevărat după chipul şi asemănarea tatălui. Mama Guţu avea întru totul aceeaşi înfăţişare, poate smulsă din carnea tatălui, ea devenise mama şi dăduse naştere copiilor, încât Jenică Guţu ar fi putut fi începutul începutului, cum spunea Paşaliu, un înfricoşător gând vesel. Pentru ca povara bărbiei uriaşe să poată fi totuşi purtată, era nevoie de picioare puternice. Picioarele Guţu erau însă subţiri, strâmbe. Dar erau înfipte în nişte labe de nădejde. Tălpile unor uriaşi. Dacă iscoadele altui trib ar fi dat de urmele Guţu rămase în pământul moale de pe malul fluviului, ele s-ar fi întors îngrozite şi ar fi strigat căpeteniei: să ne întoarcem, să fugim, să vânăm ca şi strămoşii noştri numai pe celălalt mal, fiindcă aici ne pasc mari primejdii, uriaşii din timpurile străvechi s-au arătat iarăşi. Femeile din cartier se uitau într-un fel ciudat la bărbatul alcătuit aşa. Unele întorceau capul cu un râs vinovat pe care încercau să-l facă dispreţuitor. Altele, văzându-l la slujba lui, ţeapăn pe scaun, scriind repede, învârtind de câteva ori tocul deasupra hârtiei înainte de a începe un alineat nou, îl cercetau pe furiş, ferindu-se una de alta (dacă privirile li se întâlneau întâmplător asupra lui, cuprinse pe neaşteptate de o ruşine ascunsă, ele se scuipau cu furie ca mâţele, batjocoreau, se muşcau şi în cele din urmă aruncau vina pe bărbat: gângania, schilodul, pocitania, ne sperie, să-l bage-n cuşcă). Mama Guţu se plângea de chiriaşi, ofta cu mâna la

gură, ghetele ne costă o avere, spunea ea. Puteau fi văzuţi pe când se întorceau de la Înviere, mergeau cu toţii la biserică (oho, se înţelege, *înainte* demult, cunoşti cântecul: când eram noi doi copii) pe atunci, bătrâna, mama, doamna, madam Guţu, în sfârşit, nici nu era bătrână, dar nici nu te întrebai văzând-o dacă este tânără sau bătrână, nu te întrebai nimic. Ea era Guţu, după cum fata ei era Guţu şi băieţii la fel, şi tatăl, nimeni nu le spunea altfel, poate ei între ei când se adunau într-o odaie tot aşa îşi spuneau: Guţule!

Se întorceau de la Înviere, noapte întunecată, oamenii se vedeau înjumătăţiţi, înzeciţi, plutind în jurul lumânărilor aprinse, înaintau încet în grupuri mici, grupurile se micşorau treptat, fiinţe singuratice făcute din părţi luminate şi neluminate piereau în porţile caselor. Dar Guţu veneau strânşi unul într-altul. Lumânarea în căuşul palmei drepte, strecurată printre degetele lipite, palma stângă face un paravan arcuit, o cupolă grilată, translucidă. Lumina flăcării galbene străbate palma, luminează bucăţi din piepturile înguste, fâşii din hainele noi pe care toţi Guţu le-au îmbrăcat în noaptea asta, lumina urcă până la mărul lui Adam şi se opreşte brusc în bărbie. De aici, se întoarce, tremură pe genunchii în mişcare şi cade pe vârfurile enorme ale pantofilor. Bărbia şi pantofii, drumul scurt dintre ele, paşii mărunţi pe labele mari, lumânările. Feţele Guţu rămân în întuneric, nu se văd, sunt ale diavolului sau plutesc în Eden, restul trupului se bănuieşte doar. Se poate scurge în pământ. Când îmi amintesc de Guţu, nu întâmplarea din dormitorul întunecat, ci întoarcerea lor de la Înviere îmi vine în cap. Aşadar îl cunoşteam pe Guţu. De unde atunci teama? Dar eram încă vesel. O glumă, am spus, parcă n-ai şti, Guţule, ce înseamnă o glumă?!

trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă

eu nu ştiu ce-i cu gluma asta, a spus Guţu. Eu văd că aici se *discută.*

Am auzit apa năvălind prin ţeava ei ruginită, cum o ştiam, în pâlnia unui closet. Apoi lătratul unui câine. Era câinele portarului? Dar portarul era departe, în ghereta lui, ziduri, uşi, scări, plafoane groase ne despărţeau de el. Nu putea fi însă alt câine. Umbla o poveste cum că unul din anul trei îl întrebase odată pe portar: la ce-ţi trebuie javra asta? şi în locul omului care mânca liniştit la masa lui de sub fereastra deschisă spre interiorul curţii (castraveţi, salam, ridichi) şi poate nici nu auzise întrebarea, ar fi răspuns câinele, cam în felul lupului din *Scufiţa Roşie*: ca să pot vedea mai bine când intraţi şi ieşiţi.

Văd că nu prea mai ciripeşte nimeni, a spus Guţu. Unde-i gluma? Mormânt. I-auzi javra, a spus cineva, încerca să râdă chiar, dar ieşeau nişte gâlgâituri caraghioase. Javra? s-a mirat Guţu. Cineva s-a desprins din grupul atât de agitat până atunci, nu-i auzeam mersul, umbra i-o vedeam furişându-se; căuta o gaură în perete pe unde să se strecoare, o peşteră în care să nu-l găsească nimeni? Un fel de semnal la care răspunseră toţi câţi se aflau acolo. Umbre tăcute de-a lungul zidului, pe sub ferestrele înalte. Lumina se stinse pe neaşteptate. Întuneric deplin câteva clipe, apoi licăririle slabe ale becurilor din curte. În uşa larg deschisă apăruse câinele portarului. El umbla deseori prin dormitoare, pe coridoarele lungi, ştia să deschidă uşile, cunoştea pe toată lumea, mânca orice din palma noastră, era la urma urmei un lup plăcut, îşi freca botul lung de pantalonii noştri, mârâia doar când te mişcai, încolo era blând. I se spunea Rex, poate în memoria fostului stăpân al grajdurilor. Era acolo. Dar eu mă găseam faţă în faţă cu Guţu numai noi doi, unde erau ceilalţi? Aş putea spune că umbrele, răsuflările lor mă atingeau

încă, aşa ceva ar trebui să simtă nava căzută în fundul mării atunci când vietăţile lunecoase de acolo o cercetează la început cu teamă, punând stăpânire pe ea apoi? Dar nu eu, Paşaliu este meşter la de-alde astea!

O să vedem noi ce glume-s astea, a spus Guţu tare, răspicat. Tocmai *tu* provoci, Antipa?! Bine, tovarăşu' Antipa, aş fi putut să-mi închipui... dar nu m-a dus mintea până-ntr-acolo, ehe... Stai, Guţule, am spus (*şi i-am văzut iarăşi*, Guţu, neamul lor, nu în noaptea aceea, ci într-un amurg, praful acoperind soarele roşu, ei întorcându-se de la iarmaroc, Sfântul Petru şi iarmarocul în Albala de altădată, femeia Guţu ducând în braţe un husar sprâncenat câştigat la roata norocului, ceilalţi ronţăind seminţe, paşi mărunţi, urme gigantice în praf, toţi sprijinindu-se în bărbiile lor ca în nişte toiege late de lemn şi limba lor care, în loc de *ş*, spunea *t*), Guţule, să n-o luăm mecanic, am spus (şi credeam că l-am convins, fiindcă în penumbră i-am văzut dinţii, zâmbet, ce naiba putea fi altceva?). Asta cu mecanicul l-o fi uns la inimă, era o formulă care făcea carieră, dar i-am văzut braţul întins spre mine, nu mi se adresa însă, vorbea unei mulţimi îngrămădite sub pupitrul lui înalt pe care se afla un pahar cu apă: am locuit o vreme cu acest individ pe o stradă. Încă de atunci simţeam la el începutul unui proces de putrefacţie. Îmi amintesc că nu mi-am dat seama decât azi, târziu, tovarăşi, recunosc, dar poate nu prea târziu, de ce zace sub glumele lui. Nu-i vina mea că am fost colegi de şcoală şi am stat pe aceeaşi stradă, sunt însă vinovat că nu l-am demascat la timp. Dacă privesc în urmă, îmi dau seama că anumite gesturi şi vorbe ale lui erau încă de pe atunci duşmănoase. Şi îmi dau seama acum unde poate duce lipsa de vigilenţă. Dacă nu treceam întâmplător prin dormitorul în care se *discuta*? Ce caută numele acestui Stavri în gura unor studenţi ai

timpurilor noi? Nu înţeleg! Poate ne explică fostul nostru tovarăş Antipa...

Laşule, strigă atunci Marta Wiegler, laşule (timbrul melodramatic, ceva ca în romanele despre Scarlat Pimpernel), vorbe după care te ascunzi. Vrei să mă faci poate să cred că te duci la ea numai fiindcă eşti prieten cu fratele ei şi numai fiindcă ei doi au trecut printr-o mare suferinţă! Da?! Că de fapt tu nu eşti nepăsătorul, ci acela care înţelege totul în tăcere, un *raisonneur* poate, cum se spune la teatru?! N-am să te cred. Tatăl ei nu este o victimă, este o întâmplare neînsemnată în istorie şi tu nu poţi repara nimic. Nu înţelegi? Eu am învăţat că trecutul nu trebuie retrăit. În nici un fel. Şi chiar dacă ar fi cu putinţă, n-ar folosi la nimic. Asta se învaţă la şcoala de pompieri: să nu salvezi casa care arde deja, le salvezi pe celelalte care încă n-au început să ardă! N-o iubeşti, ştiu, simt. Eşti un fanfaron fricos. Nu pe ea o iubeşti. De mine ai nevoie... Marta Wiegler repezindu-se în uşă, mâinile aruncate în părţi, o zi spălăcită prin perdele, fără soare, o pată mare de cafea pe mocheta gălbuie: nu pleca, suferinţa mea este mai mare decât a ei, eu însămi am fost lovită, vreau să rămâi, n-o cunoşti... Şi Antipa *trecutul ca un frig întunecat* femeia şi bărbatul în zăpadă, las-o dracului de sticlă şi-ntinde mai bine şuba asta, şoarecele pe masă şi gura încinsă a godinului, apropii capătul ţigării, apeşi uşor, răsuceşti, duci apoi la gură, tutunul are alt gust decât aprins cu chibritul. Felicia răsucindu-se în somn, o vorbă tulbure, un scâncet, bucata de ziar care acoperă lampa de noapte, foşnetul, Antipa în faţa Martei Wiegler, rupând cuvântul ei la mijloc fără furie, fără blândeţe, după ce băuse încet, cu pauze lungi, două pahare mari cu apă – dar o ascultase în acest timp? ...aşadar nu este greu de presupus că discursul lui Guţu nu era o glumă, nu eram sigur că reuşesc să-i păcălesc a doua oară. Ştii însă că am reuşit iarăşi, fiindcă, vezi bine, nu mi-au făcut

mare lucru, m-au dat numai afară din facultate, cum ştii, *trecutul*, dar pe Felicia o cunoşteam înainte de asta, eram doar prieten cu fratele ei, dar nici prin *ca un frig* cap nu ne-a trecut vreodată să ne întrebăm cine sunt şi ce fac părinţii noştri, până am aflat câte ceva într-un fel destul de hazliu, nu?!

întunecat într-o lacrimă

şi după asta, unde crezi că m-am văzut cu Felicia şi cu frate-său? La baschet, bineînţeles, el nu mai juca, nu mai jucam nici eu, dar stăteam toţi trei în tribună şi ronţăiam un covrig cu susan. Era într-o miercuri. Ce-i rău în asta?! Şi Marta Wiegler agăţându-se de perdeaua care tremura deasupra caloriferului şi smulgând-o din inelele ei. Godinul stins, uşa lui de tuci rece. Paznicul spunând: borhăială. Şi un cuvânt al femeii: afurisită. Şi visul: o apă mare şi leneşă, izvoarele ei poate într-o carte, stai pe mal, curgere tulbure, mâl şi gunoaie amestecate în spuma gălbuie la malurile joase, viaţa în adjective. Viaţa, somnul, apa, un simbol, o scăldătoare, un loc unde o femeie uriaşă clăteşte pânza, stai pe mal, lumea: un grăunte de nisip în somnul tău, un ou răscopt venind pe apă. Iarba în spatele tău pe câmpia nesfârşită, apa în faţa ta. Curgere. Are un nume? Înaintarea ei oarbă tăcută. Ireversibil. Treaz, stăteai într-o tipografie (teascuri cu pârghii şi valţuri, ceva ceţos, coercitiv şi, rar, fulgerul scurt, eliberator al unei biele în mişcare, speranţă, lumina oţelului şi vaselina vâscoasă, gălbuie, maşinile întunecate şi trainice de la sfârşitul secolului trecut, semănând între ele – cele care mişcau vapoarele sau cele care afumau oraşele pe pământ; temelii masive de fontă, bârne de oţel cenuşiu îmbucate în T-uri şi L-uri, vibraţia uriaşelor curele de transmisie, roţi cu spiţe învârtindu-se în axe orizontale, şuieratul aburului,

cilindri şi pistoane greoaie, negru, păcură, zgură şi, din loc în loc, lumina roşcată a aramei: un mâner, un disc, o sferă, mişcare pe loc în toate sensurile şi ai văzut instalându-se acolo o maşină nouă, crom şi nichel, comenzi electronice, butoane minuscule roşii şi verzi, bătrânii privindu-l cu neîncredere pe cel care aranjase instalaţia, salopeta lui plină de buzunare şi fermoare), această maşină nefiind însă altceva decât o ghilotină pentru tăiat hârtie, ultimul tip, dar mişcarea lentă, absolut silenţioasă a cuţitului lat şi strălucitor, pătrunderea lui fără efort în masa compactă a uriaşului teanc de hârtie era însăşi ameninţarea apei la care priveşti în vis, la fel de dură, inconştientă, de neînlăturat. Uşor şi fără oase stă Antipa pe malul fluviului. Ceva sau cineva iese din apă, el vrea să fugă, dar tălpile nu i se desprind de pământ. Era *uşor*, acum e *greu.* Mulţi copii de ţâţă se târau printre picioarele lui, sunt moi, nu ţipă. Lângă o piatră, mama lui prăjeşte peşti lungi într-o tigaie cu coadă subţire. Fugi! Felicia tremurând de frig în cămaşa lungă de noapte, trezeşte-te, îngheţăm în odaia asta îngheţată. Antipa ghemuit în scaun, genunchii la gură, mâinile strângând gleznele, fruntea în pământ, spinarea rotundă. Ninsoare tăcută. Pluteam, spuse Antipa. Nu mă sufocam.

trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă

26

Iar am aţipit, îşi spune Antipa. Zâmbeşte. Se ridică din fotoliul Baroni. Apusul luceşte încă, dar înserarea cade încet. Piciorul stâng amorţit. Îşi revine treptat. Ca şi cum într-o carne amorfă viaţa ar pătrunde cu încetineală, violent apoi prin milioane de puncte dureroase. Un miros neaşteptat: pepene verde. În stradă se aprind becurile cu vapori de mercur. Paşaliu privind acest spectacol într-o seară de vară. Vorbele lui: o lumină minerală, o sferă incandescentă şi inelul ei rotitor, un semn astrologic, mesajul lui Saturn pentru noi din Albala? Bate câmpii, spunea profesorul Baroni. Lasă-l să-i bată, spunea bătrânul August pălărierul.

*

O neaşteptată umbră de cruzime trece peste faţa lui Antipa. Mi se pare mie, spune el abia mişcând buzele, fruntea sprijinită de fereastră, şi nu mi se pare, chiar aşa e, scrânteala mea vă dă de lucru, altfel unde v-aţi aduna în seara asta care pentru voi nu înseamnă nimic?! Oho ho, *ia să pun eu pariu pe unul din voi*, ia să-l pun eu pe unul la încercare. Să zicem, ramolescu Baroni...

Nu-l aude nimeni. Căţeluşa Eromanga stă ghemuită în fotoliul Baroni. Când a ajuns acolo? Un singur pocnet de bici se mai aude departe, pesemne în strada lungă şi îngustă care coboară în spatele blocurilor spre vechiul cartier Precista. Anul Nou este încă departe. Mai sunt zece zile scurte şi unsprezece nopţi lungi. Multe se vor întâmpla până atunci. Într-o ilustrată, Iisus se va naşte în ieslea lui vegheat de animale blânde şi de steaua depărtată. Magii vor fi pe drumul de întoarcere, regi ai călătoriei şi speranţei. Oare nu am făcut acest drum în zadar? îşi vor spune legănaţi între cocoaşele cămilelor, ferindu-se de

vântul deşertului, meditând noaptea sub astrele îngheţate. Am fost martori? Ceaţa uşoară pluteşte pe deasupra străzii, apa tulbure gâlgâind în rigole. Noroi întunecat. Urme de zăpadă sub nişte salcâmi în micul scuar, totul subţiindu-se în ceaţa vineţie. Mai puţină zarvă, oameni mai puţini, unde or fi maşinile, căruţele, caii, copiii? Un cârd de ciori ivindu-se din nimic, îndreptându-se spre turlele vechii biserici Sfinţii Împăraţi. Regele moinei trebuie să fie norul violet despre care vorbea Poetul, ridicându-se ameninţător dintre dealurile apusene deasupra Lacului Întins, în creştere, spre depărtatul Munte-Ou. Fireşte, pe labele lui stă oraşul, într-un balcon, peste drum, chiar în dreptul ochilor lui Antipa, omul cu scufă roşie încearcă să scoată prin uşa îngustă a odăii lămâiul înalt care vara întreagă îi făcea umbră şi răcoare în fereastră. Este un invalid, un pensionar, un chiulangiu? Un om cu treburi importante? Unul dintre acei bolnavi care nu mor şi nu trăiesc? Un om nici tânăr, nici bătrân, nu-l vezi pe stradă, el este şi nu este. Vara pe înserat iese în balcon, sub lămâiul lui plin de frunze şi fructe rotunde, verzi şi galbene. Şterge cu grijă cu o cârpă albă, cam la două seri, frunzele pentru ca luciul lor, de bună seamă, să dea o anume măsură luminii astrelor de noapte în fereastra lui. E nebun, îşi spune Antipa, în decembrie?... ciubărul în care creştea lămâiul se înţepenise între canaturile uşii şi omul cu scufă roşie se strecura când afară, când înăuntru, ferea crengile subţiri, dar se vedea că nu are putere, pământul în care creştea pomul cu fructe străine o fi fost greu. E nebun, lămâiul era singura lui avere, era prietenul lui. Trunchiul era subţire, dar puternic, crengile întinse, un adevărat uriaş slăbănog, şi de fapt era un arbore fabulos, în coroana lui creşteau la un loc cu lămâile curmale, mandarine, smochine şi o ramură de măslin, nici nu este vorba de un lămâi, ar fi spus căţeluşa Eromanga, dar cum să-i zici altfel pentru ca

oamenii să te creadă?! Şi când rupeai un fruct, altul creştea pe dată la loc, iar omul cu scufă roşie, se pare, trăia din asta. Vindea din fructele ciudatei lui grădini. Vecinii spuneau că uneori dimineaţa puteai crede că frunzele, crengile arborelui din balcon se întind ca un fel de iederă luminoasă pe toată faţada blocului şi fac o mare cupolă verde deasupra terasei de la etajul opt, unde se întind rufele şi se bat, împotriva unei hotărâri a tuturor locatarilor, covoarele. Iarna, lămâiul era aşezat în mijlocul odăii cu balcon (spunea Eromanga) şi într-un scaun scund, cu pătura verde peste genunchi şi oasele golite de măduvă ca ale zburătoarelor, omul cu scufă roşie citea ziarele pe care vânzătorul ciung i le băga pe sub uşă. După cum se aude, iarna, fructele ar creşte numai în câteva nopţi din însăşi meditaţia îndelungă a omului sub crengile verzi. Motanul cenuşiu care făcea menajul casei putea fi văzut aproape zilnic la piaţă şi de două ori pe lună la farmacia numărul 7, de unde cumpăra întotdeauna un flacon minuscul înfăşurat în hârtie neagră, dop alb ca un şurub cu tija scurtă şi groasă, etichetă mare, albă, cu un chenar roşu. Ce mai face? întreba doamna Simchas, farmacista (din vechea, fosta ei drogherie se păstrase în noul local maşina de casă, nichel încrustat, mânere de alamă, cuşcă din sticlă). Lămâiul sau stăpânul? întreba motanul, ştiut fiind că în oraş multă lume întreba aiurea, fără nici un respect pentru demnitatea ta pisicească. Şi stăpânul, şi lămâiul, spunea doamna Simchas. Învârtea mereu ceva în mojarul gălbui, nu voia să supere pe nimeni. Mi-a scris Saul zilele trecute, vrea să plece din Hamburg, iar să plece după ce totul era foarte bine, întreabă şi el: ce mai face? Lămâiul sau stăpânul? întreba motanul, iar doamna Simchas căuta în sertar să-i arate ultima ilustrată de la fiul ei, rătăcitorul. În Argentina se caută dentişti, este o mare cerere de dentişti în Argentina, aşa îmi scrie Saul. Aşa de departe şi aşa

o nevoie de dentişti? Dumnezeu să-l înţeleagă şi să-l păzească pe Saul. (Ilustratele pe care le păstra în sertar veneau dintr-un pământ al făgăduinţei, mereu altul, oraşe de aur în amurg, turle înalte, şi grădini, şi golfuri cu corăbii albe, palmieri şi lungi terase cu viţă de vie pe ţărmul însorit al mării, poate că viaţa lui Saul era o nesfârşită trecere prin Eden, dar cine poate şti adevărul?) Bine, bine, ce să facă, spunea motanul, laba lui pe mânerul de alamă al uşii turnante, sticlă, oho, ce vremuri când această uşă fusese instalată şi cetăţenii cei mai de vază ai oraşului veneau doar aşa, s-o vadă, să se învârtească o dată, de două ori, după ce cumpărau, mă rog, un tub de aspirine, ochiul înţelept al răposatului Simchas privindu-i dintre flacoanele lui de porţelan şi sticlă verde.

E nebun, într-o singură noapte îl pierde, suntem doar în decembrie, cum s-o fi lăsat înşelat omul cu scufă roşie de moina asta? Şi cât poate să ţină ea? Cine s-o creadă? Tu nu, Antipa!

În fotoliul Baroni, căţeluşa Eromanga scheaună încet. Îngrijorat, Antipa o acoperă cu un şal de lână.

27

Dacă, va scrie judecătorul Viziru, legătura lui Antipa cu Felicia a început într-adevăr aşa cum intuia Marta Wiegler? Totul să fi fost întemeiat pe derută, o casă pe nisip mişcător?

Ce vrei să spui cu asta? va întreba bătrânul August pălărierul. Odaia lui plină de lucruri vechi şi, între ele, ca un turn al timpului, o pendulă uriaşă cu o singură limbă, pe cadranul gălbui pete stinse de cocleală, cutia de lemn întunecat cu muchii de metal, rugină (merge? întrebase Viziru, când merge, când stă, răspunsese bătrânul). Mirosul omului bătrân. Nu pare prea curat aici, gândise Viziru când intrase prima oară. Şi bătrânul ăsta fistichiu, atâtea boarfe pe el, fiecare de altă culoare...

*

Nu eu spun, reiese din fapte, va răspunde avocăţeşte judecătorul Viziru. Să reconstituim: Antipa este prieten cu fratele Feliciei, nu sunt colegi de facultate, dar amândoi joacă în aceeaşi echipă de baschet. Şi bătrânul August pălărierul: baschet?! Ăsta nu-i un fel de cricket? Viziru: şi se întâmplă cele ştiute în sala de disecţie şi restul. Am cercetat mai departe. Prin protecţia Martei Wiegler, ea însăşi cu accidente biografice, dar foarte bine instalată după reabilitare – în urma excluderii etc., Antipa fusese reprimit în facultate, evident, la câţiva ani după povestea asta. El o părăseşte pe *numita* Marta Wiegler (şi bătrânul August pălărierul: numita...) şi se însoară fără nici o situaţie materială asigurată, cum se spune, cu Felicia, sora prietenului său pe care o cunoscuse fără îndoială mai demult. Reiese din cercetarea mea că el, Antipa, nu numai că datora totul Martei Wiegler, dar o şi iubea sau o iubise. Dar renunţă şi pleacă în provincie cu Felicia, în acest oraş unde o

vreme au stat împreună cu profesorul Baroni, un fel de unchi îndepărtat al Feliciei. Tatăl lui Antipa s-a îmbolnăvit de moarte. A iertat totul destul de repede. Dar eu stau şi mă întreb: nu este oare Antipa un cabotin pe care numai o soartă întunecată îl salvează din caraghioslâc? Ar reieşi că... Nu reiese nimic, va spune bătrânul August pălărierul. Râsul lui de om bătrân, ştirb. Judecătorul Viziru va scrie mai departe: atunci s-a spart geamul de la uşă. M-am ridicat de pe scaun, caietul mi-a scăpat din mână, am vrut să mă reped la uşă, dar bătrânul m-a oprit. Lasă, a spus, ăsta e strănepotul cel rău. El vine pe furiş şi-mi sparge geamul cu praştia. Dar aşteaptă, fratele lui este strănepotul cel bun. El va veni repede şi va pune geamul la loc. Aşteaptă. Într-adevăr, geamul a fost pus la loc în scurt timp de un băieţaş de vreo doisprezece ani pe care l-am văzut din odaie în timp ce scotea cioburile şi fixa geamul nou. N-a intrat, n-a scos o vorbă. Poate se ruşinează pentru frate-său, am spus. Se joacă, a spus bătrânul, sunt după fiul meu cel mare...

Urmează o foaie scrisă ilizibil, parcă într-o mare beţie, cu ştersături, cuvinte legate între ele, litere amestecate, rânduri suprapuse. Şi apoi aceste cuvinte, cu un scris mai mare, litere rotunde, abia legate între ele: amuzante sunt aiurelile lui Paşaliu (buhăit, urduros, se pare că bea mult, mult mai mult decât *înainte*, cum spune bătrânul pălărier) despre căţeluşa Eromanga, confidenţele şi viziunile ei, cum spune el. *Delirium tremens*, se pare. Le transcriu aşa cum le aud...

Aici se încheie unul dintre caietele judecătorului Viziru. Coperta de carton albastru pe care se văd nişte urme uşoare de noroi uscat: parcă ar fi vorba de labele unui câine. Sub muşamaua care acoperea masa din odaia lui, o hârtie împăturită şi numai acest cuvânt neobişnuit de lung, dar dacăafostungestdegratuitatesublimăsemnulunuisufletales...

Poţi să-l pui în legătură cu mai multe lucruri...

28

Dar tu? îşi spune Antipa şi-l priveşte din fereastră pe omul cu scufă roşie. Dar tu cât mai ai de trăit? He he, şi pe tine aş putea să pun un pariu şi l-aş câştiga. Cât să-ţi dau? He he! Cu cine să pun eu un pariu pe *tine*? Poate cu Eromanga, he he! Cu paşi mari, Antipa trece în camera cealaltă (în bucătărie, Felicia lucrează în tăcere, ca un abur subţire în jurul clanţei: piperul, scorţişoara, usturoiul), se opreşte în faţa oglinzii. Din nou, spune el. E singur. Cel din oglindă râde. Râsul complicat al lui Trufin. Leo Trufin în recreaţia mare, clasa adunată în jurul lui, el cu mâinile în buzunare. Râsul campionului care n-are adversar. Care dintre noi a spus asta? Trufin a apărut între noi în penultima clasă de liceu. Venea dintr-un oraş din nordul sau din sudul ţării. Stătea în banca a doua. Avea o teorie pe care el o numea teoria băncii a doua, un fel de demonstraţie a celui mai bun plasament în clasă. La mijlocul ultimului an s-a mutat în alt oraş. Părinţii lui migrau. Aveau la dispoziţie încă vreo câteva sute de kilometri. Trufin ştia lucruri pe care noi nu le ştiam. El avea o *carte.* Era după ce biblioteca liceului fusese băgată la beci. Transferată... Cine mai ştia cum arată o carte veche? Poate Paşaliu, bibliotecarul. Dar se făcea că nu ştie. În lunga sală a bibliotecii de altădată (dulapuri întunecate până în tavan, cotoarele cărţilor lucind în spatele sticlei, clasicii temuţi şi iubiţi, praful rotindu-se uşor în cele cinci fante de lumină piezişă – ferestrele înguste şi înalte dintre dulapuri, perdele nemişcate, cenuşii, mesele lungi acoperite cu postav verzui, tu văzându-te pe tine însuţi în sticla dulapului, strivit de cărţile misterioase, un copil de hârtie, de clei, un cap ca un muşuroi mişunând de litere negre în amurgurile stacojii de vară, în marea linişte ce se lasă atunci

pe strada Cuza Vodă şi când o uşă trântită departe, la intrare, făcea să tremure uşor sticla dulapului, versurile lui Rilke: *şi mama când uşor intra ca-n vis, în scrin tăcut o sticlă tremura*), în această încăpere, ferestrele erau mai largi acum, s-ar putea spune vesele şi luminoase, dulapurile vopsite într-o culoare optimistă, broşurile care umpleau dulapurile erau albe şi roşii şi un om tânăr cu tragere de inimă, sărmanul, instalase aici şi o masă de ping-pong, sportul prieteniei între popoare cu mare răsunet în rândurile maselor largi, ba şi două mese de şah, iar Trufin în acele timpuri avea acasă un *Larousse* vechi, ferfeniţit, găsit poate într-o ladă putredă sau într-un pod. El alegea de acolo un cuvânt complicat şi misterios din care făcea o întrebare. Nimeni din clasă nu putea răspunde şi atunci el explica triumfător, calm, gânditor: iată despre ce este vorba. Iată ce ştiu eu, sunt departe de voi, nu încercaţi să mă ajungeţi. Trufin învăţând acasă, pe de rost, explicaţiile scurte şi exacte, plecând apoi la şcoală, şi aici râsul lui. Trufia celui care poate ajunge acolo unde celorlalţi le este interzis. Oho, sunt sigur, fiindcă n-am adversar! Şi asta din cauza unui nenorocit de *Larousse*, carte misterioasă, necunoscută, pe care altădată orice anticar jerpelit o avea pe taraba lui. Fleacuri din adolescenţă!...

Aminteşte-ţi, Antipa! Când ai descoperit şarlatania lui Trufin, ai fost primul care a dat în el: priviţi-l, nu ştie aşa cum credeam noi că ştie fiindcă ştie. Trufin fură şi ne păcăleşte, trişează. Şi acum, în faţa oglinzii atotputernice, fără ruşine şi cu o mare satisfacţie, tu eşti Trufin! Ştii tu într-adevăr atât de multe?!

Antipa îşi pipăie faţa cu degetele, încet, atent, nasul, arcadele, linia maxilarului, pomeţii, urechile, craniul, apoi osul tare la rădăcina părului. Aşa cum un orb caută să-şi regăsească un vechi prieten uitat.

Atunci ajung la el glasurile copiilor. Sunt limpezi, era chiar o poveste de Crăciun. Colindul nu venea de undeva anume, plutea, era pretutindeni ca aerul...

Sculaţi, sculaţi boieri mari
Că pe cer s-a arătat
Un luceafăr de-mpărat.

Antipa aleargă la uşă, o deschide. Nimeni nu cântă acolo. Mirosul cepei prăjite. Usturoiul, friptura şi uleiul încins. Fasole. Gogoşi. Pâine. Cozonac. Dar glasurile copiilor se aud...

O, ce veste minunată.

Antipa se răsuceşte uşor pe călcâie. În uşa bucătăriei stă Felicia. Mânecile suflecate, şorţul pătat. Braţele ei sunt acoperite cu făină. Ca braţele Sarei. Ea râde: nu căuta, Antipa. Încă nu e timpul.

Ba da, spune Antipa.

Nu, spune Felicia, ştii bine că nu. Copiii abia se pregătesc. Sunt pe undeva pe dedesubt, trebuie să fie la Florescu, la patru. Ei abia *repetă*, doar îţi aduci aminte? Ca şi cei cu bicele.

Astăzi este, spune Antipa.

Nu, spune Felicia. Râde.

Nu mai râde, spune Antipa.

Doar nu crezi, spune Felicia.

Sigur că nu cred, spune Antipa. Ce-are a face asta cu colindul? Vrei poate să spui că un copil nu s-ar putea naşte chiar azi?

Femeia nu mai râde. Faţa ei se strânge în jurul nasului. Ceva ca un fruct uscat, ca un bot de maimuţă. Durere, ură, furie? Tăcută, ea dispare în bucătărie. Antipa rămâne singur pe palier. Luminează vag becul slab de la etajul de dedesubt. În semiobscuritate, scara urca şi cobora fără sfârşit. Apa năvălea undeva într-o ţeavă chiar sub picioarele lui Antipa. Pe sub uşa vecinului din

stânga se ghicea lumină şi mişcare. Mereu alte sunete familiare, zgomote domestice şi mirosurile unei după-amieze de decembrie care pentru Antipa era chiar Ajunul Crăciunului. Antipa intră în casa lui. Nu era chiar o casă, înconjurată de zid şi grădină, bine aşezată pe temelii de piatră. Dar uşa se putea încuia. Broasca Yalle. Limba ei retezată oblic pătrundea greu, luciul ei fără adâncime avea ceva din alunecarea palmei uscate pe suprafaţa unei oglinzi: ceva se opune mereu şi în cele din urmă o senzaţie de sufocare te face să-ţi retragi cu spaimă mâna. Nu se întâmplă oare să strângi atât de tare şiretul unei ghete încât să simţi asta sus în gâtlej, ca şi cum un guler prea strâmt ţi-ar îngreuia respiraţia?

Pocnetul scurt care multora dintre noi le dă un sentiment de siguranţă: uşa era închisă. Dar se auzea cântecul.

Oare coborâse Dumnezeu pe pământ şi umbla printre oameni?

De multă vreme Antipa nu se gândise la Dumnezeu. O legendă duioasă, fără îndoială, o poveste plină de întâmplări miraculoase care face sufletul să aştepte încordat o schimbare. Antipa mergea împreună cu alţi copii, trecea printr-o grădină mare, întunecată ca o pădure. Bălării şi iarbă înaltă şi copaci bătrâni, Săptămâna Patimilor, era un Paşte întârziat, puteai să acoperi clopotniţa cu o frunză de brusture, iar socul şi cucuta şi mătrăguna crescuseră peste măsură. Copiii ajungeau într-o poiană verde şi acolo era biserica. Urcau două trepte de piatră şi intrau sub bolţile reci. Ceară veche, fum, smirnă, tămâie, ceva înăbuşitor, răcoros totodată, încremenire şi viaţă, bucurie după suferinţă, chiar cuvintele neînţelese ale Prohodului: *în mormânt viaţă pus ai fost Hristoase.* Mirosul greţos al lumânărilor, catapeteasma plutind într-un nor. Linişte, biserica e goală, dar iată, într-o strană afumată doarme un om bătrân...

29

Porcul de Paşaliu, scrie judecătorul Viziru, mi-a spus ieri (pentru prima oară în forma unei mărturii sub jurământ, fiindcă de obicei un beţivan ca el amestecă adevărul cu fantezia, eu însă trebuie să notez tot şi, mărturisesc la rândul meu, ambiguităţile lui au mult farmec, nu suport însă mirosul lui de băutură băută şi vărsată de două ori. Dar nu vorbeşte până nu-i dau să bea şi, după ce a băut, dă totul pe seama căţeluşei Eromanga. Dar trebuie notat totul. Voi pune în curând ordine. Nu uit de *contract.* Se întâmplă ca o zi-două să-mi iasă din cap, dar asta numai pentru a pătrunde a treia zi mai adânc acolo), da, ieri...

Aşadar Eromanga i-ar fi spus lui Argus: Argus, cine i-ar mai putea înţelege pe oamenii ăştia? Sunt stupizi, caraghioşi, de pomană se laudă ei cu capul lor rotund. Să mulţumim lui Dumnezeu că avem capul lunguieţ şi botul atât de gingaş. Oamenii sunt nişte caraghioşi. Pe lângă că miros urât, trec prea repede de la plâns la râs sau de la furie la mulţumire. N-au nici o ambiţie, zău aşa. Şi atâta mai vorbesc şi iar vorbesc că ţi se face lehamite, zău aşa, bunăoară stăpânii mei, nu se poate spune că nu-i iubesc. Doar ştii. Dar nu-i înţeleg şi mai că-mi vine să-i dispreţuiesc, atâta de fără de noimă se poartă. De pildă, *dânsul* îi scoate mereu ochii că nu face un copil şi pentru asta spune vorbe dintre cele mai deşănţate, cum ar fi: îmi dai sentimentul inutilităţii fiindcă eşti stearpă şi nu mă poţi face să cred în puterea mea bărbătească. Spune tu, Argus, ce vorbe sunt astea?! Sau: specia moare în mine din cauza indiferenţei tale. Ce spui de asta, Argus?! Şi pe urmă să-i auzi vorbind despre una sau despre alta: fiecare cum îl taie capul! Dânsul îi povestea altădată boşorogului cu părul alb care tot calcă şi cârpeşte pălării, moşul August pe care l-ai

văzut şi tu de câteva ori, urcă greu scara asta şi în loc să-şi plângă oasele lui moi, el spune râzând că un înţelept nu are nevoie de picioare. Îi povestea cu nişte cuvinte pe care naiba ştie de unde le lua, că atunci când au fost ei doi, el şi doamna Felicia la ofiţerul stării civile (el spunea *ofiţereasa*), ştii tu, Argus, acolo unde se duc ei când fac o pereche, ham, ham, era o parodie şi pentru el toată ceremonia asta, ham ham, era o parodie şi atâta tot. Aşa spunea el: parodie. Iar doamna Felicia îi povestea acelaşi lucru bătrânului, altădată, şi spunea că totul a fost emoţionant (ştii tu, Argus, emoţiile oamenilor!). Şi solemn şi adevărat încât numai lacrimile (lacrimile *lor*, Argus!) ar putea fi crezute. Înţelegi ceva, Argus? Unde mai pui că bătrânul le-a răspuns pe rând acelaşi lucru: ai dreptate, aşa este! În loc să le fi spus adevărul în faţă, cum se întâmplă la noi câinii, fără menajamente, ham ham, ai sau n-ai dreptate, bătrânul i-a lăsat să creadă fiecare în felul lui. Îţi închipui, dragul meu Argus, în ce casă sunt nevoită să stau. Oriunde însă, la urma urmei, ar fi fost la fel, fiindcă oamenii, ca şi noi, câinii, seamănă între ei. Dracu' să-i mai înţeleagă. Ea face mâncare în bucătărie, el vine şi-i spune că o iubeşte (după ce mai înainte cu o clipă se certaseră urât) şi ea, aşa cu mâinile pline de aluat, îl ia de gât şi plânge şi el începe acolo să-i ţină un fel de lecţie despre ei doi, dar ştii, Argus, cu ce cuvinte, şi ea îi spune că-l iubeşte pe el şi n-are nevoie de teoriile lui, şi el râde şi-i spune: îmi spunea aşa şi Marta Wiegler (cine-o fi?) într-o dimineaţă demult, pe tine te vreau şi restul, şi pe plită ceva dă în foc, din cui cade o tigaie roşie, se rostogoleşte, domnului Antipa nici nu-i pasă, el o ia în braţe pe stăpâna mea şi crezi că ea îi dă cu polonicul în cap? Nu, dragă Argus, îi spune din nou te iubesc, şi bucătăria se umple de fum şi aburi, doamna Felicia dispare şi domnul Antipa începe s-o caute în patru labe, în dulap, după dulap, în sita plină de mieji de

nucă, în frigider, ridicând capace şi mutând borcane în cămară, n-o găseşte, dar, iată, ea apare în uşă, el urlă, unde-ai fost? şi ea, în loc să-l liniştească, ia un aer misterios, se bucură (o, am învăţat să-i cunosc pe oameni şi mai ales pe *ele*, le ghicesc gândurile numai după cum îşi scot batista din poşetă), moare de bucurie că el este neliniştit de absenţa ei (ştii, după părerea oamenilor, gelozia este un semn de iubire!) şi s-ar lăsa călcată în picioare, omorâtă, numai ca furia lui să ţină cât mai mult! dar în loc de asta el se potoleşte şi îi cere iertare, şi dă totul, cum fac *toţi*, pe seama *nervilor*! Şi atunci doamna Felicia plânge şi lacrimile ei curg în oala cu supă. Jur, Argus, am văzut asta cu ochii mei.

*

Scris mărunt (scrisul lui Antipa) pe manşeta unui ziar găsit la judecătorul Viziru şi păstrat între hârtiile lui: dacă gerurile mari m-ar îngheţa şi iarna m-ar despărţi de restul lumii, câte focuri bune în soba de fontă din mijlocul casei s-ar putea face din cărţile astea? Cărţile rupte încet, filă cu filă, omul îmbrăcat cu toate hainele pe care le mai are, singur în mijlocul casei goale şi cărţile, fiecare foaie aruncată cu grijă în focul scăzut, flacăra nu are destulă putere să încălzească, dar arde şi asta înseamnă ceva, flacăra creşte şi scade după cum e hârtia: foile subţiri pâlpâie, copertele de carton mocnesc. Cele întărite cu pânză şi clei ard mai bine, dar nu mai uşor decât cele noi de plastic, e drept, ard cu oarecare putere, dar scot mult fum negru şi întotdeauna mirosul ştiut din copilărie: foaia de plexiglas furată din geanta blondei Hannelore, fata de la spitalul german, arzând în mâna ta tot atât de repede ca şi panglica de magneziu cu care fotograful Max făcea lumină pentru fotografiile lui, şi în cele din urmă omul. Dar înainte de el, şalul vechi cu care îşi acoperă umerii, pledul de pe genunchi şi hainele pe rând,

flanelele, cele două cămăşi, pijamaua scoase pe rând. Lână, bumbac, celofibră, flăcări anemice puturoase, nasturii plesnind. Şi apoi omul gol, slab, murdar, fiecare os în pielea căzută face o umbră întunecată spre capete. Omule, strecurându-te prin gura dreptunghiulară a sobei. Ultimele flăcări fără putere.

30

Bradul este culcat în balcon, adus cu două zile în urmă de un om cu jambiere verzi. Afară s-a întunecat. Va fi o noapte senină. O stea luceşte în cer. Poate un semn că ceaţa care în amurg începuse să cadă peste oraş se va împrăştia. Jos în stradă se aprind lămpile, o lumină rece ivindu-se dintr-un sâmbure liliachiu.

Hei, strigă Antipa, şi deschide uşa de la balcon.

Acum, bradul este în casă, înfipt în crucea de lemn, făcută demult, în copilăria fericitului Antipa, de către lemnarul Bantaş, care doarme sărmanul de mult în cimitirul Buna Vestire, iar nevasta lui Pelaghia încă mai umblă cu coşul de rufe, joia şi sâmbăta pe la clienţii ei, blestemând cu blândeţe gura de aur a lui Bantaş şi darul beţiei. Bradul aruncă o umbră lungă pe perete. Mirosul lui de cetină şi răşină. Din adâncul pământului vine mama lui Antipa. O femeie tânără. Ea îşi priveşte copilul bărbat cu o adâncă părere de rău şi pleacă. Antipa fixează bine trunchiul bradului în crucea de lemn. Se clătina, acum nu se mai clatină. Frumoase ramuri grele, verzi şi un vârf de sticlă colorată. Intră Felicia, îşi şterge mâinile cu şorţul. Faţa ei pare plânsă, pleoapele, rădăcina nasului, dar irişii lucesc cu veselie. Uşa asta scârţâie, spune ea, ar trebui unsă, unde-i bărbatul casei? Se apropie de Antipa, îşi lipeşte obrazul de obrazul lui. A ce miroşi? spune el. Nu miros a nimic, spune ea. El râde. Nu mai mirosi atâta, spune ea, mângâie-mă. Scorţişoară şi ceapă, spune el. Ce nas, spune ea, scorţişoară şi ceapă! Căţeluşa Eromanga se strecoară printre gleznele lor. Bradul! spune Felicia. Bradul! Mirarea ei, bucuria neaşteptată. Când l-ai adus? Ca şi cum nu ea l-ar fi luat înfăşurat în sfoară groasă de hârtie, cu două zile înainte, de la omul care stătea în prag cu

căciula într-o mână şi jambierele lui verzi, pentru tovarăşu' Antipa, ştie dumnealui, de la domnu' inginer Dăneţ, eu sunt paznicu' de la Ocol.

Un bărbat şi o femeie şi în faţa lor bradul verde. Darurile şi podoabele şi lumânările sunt pregătite. Urci, cobori, întinzi mâna, te apleci, pregăteşti totul fără să te întrebi la ce foloseşte şi asta îţi dă un sentiment de eliberare. Acest sentiment creşte cu atât mai mult cu cât nu te gândeşti la el şi nu-i cauţi un nume. Pocnetele scurte şi lumina înşelătoare a focului de artificii, neasemuita strălucire a unui glob de sticlă uşoară şi o portocală legănându-se la capătul unui fir de mătase. Bărbatul şi femeia dau ocol bradului. Caută ceva? Copilul lor nenăscut priveşte din leagănul lui depărtat. El râde cu cruzime: doi oameni mari se joacă prosteşte, stau în genunchi cu ochii holbaţi de plăcere la trenul argintiu, şinele înguste fac un opt strâmb în mijlocul odăii. Totul se vede în oglinda străveche înconjurat de o ceaţă roşcată. Dar totul dispare şi, pe neaşteptate, în golul oglinzii apare faţa gălbuie, şireată a bătrânului Su Cio...

Mă duc, dă în foc, strigă Felicia. Ai tu grijă de restul. Se priveşte o clipă în oglindă. Se place lângă bradul împodobit, de vreme ce zâmbeşte şi face un semn cu mâna. Antipa, strigă ea din uşă, mai sunt nişte lumânări de anul trecut în cutia galbenă.

*

Cei doi bătrâni au ajuns în faţa uşii.

Nu suna încă, spune Antipa tatăl. Lasă-mă să-mi trag sufletul. Când or să repare liftul?

Niciodată, spune bătrânul August pălărierul. Nu este lift. Sunt numai şase etaje. Cum niciodată?! Ce dacă sunt şase? Întotdeauna mi-o tai aşa.

Nu există *niciodată.* Eu joc la loterie şi tot trebuie să câştig odată. Nu mor până nu iau lozul mare.

Bine, spune bătrânul August pălărierul. Intrăm?

Stai să-mi trag sufletul. Ce moină! Ăsta-i Ajun?

Nu încă, spune bătrânul pălărier.

Cum nu încă?! Ce vrei să spui cu asta?

Încă nu-i Ajunul. Răspoimâine.

Răspoimâine, răspoimâine, spune bătrânul Antipa. Glasul i se schimbă, e vesel acum, liniştit. Ţi-aduci aminte ce ne mai ciorovăiam din nimic şi cum îmi sărea muştarul altădată şi cum mă înfuriau răspunsurile în doi peri şi cum beam după asta o halbă?

Sunăm? spune bătrânul August pălărierul, şi întinde mâna spre butonul ascuns în umbra întunecată din colţul zidului.

Nişte neisprăviţi, spune bătrânul Antipa. Vocea acră, posomorâtă: ar trebui să pună liftul, n-are cine să-i scuture. Degetul celuilalt bătrân pe butonul soneriei şi Felicia în prag. Şi bătrânul Antipa întinerit, vesel, agitându-şi mâinile, descheindu-şi paltonul: la mulţi ani, vino să te sărut, o să petrecem o seară minunată. Intraţi, spune Felicia. Unchiule August, să te-ajut. Sigur, mormăie bătrânul Antipa, voi vă-nţelegeţi şi eu mă muncesc cu şoşonii ăştia afurisiţi.

Dar şoşonii ies repede. Tatăl Antipa este şi mai nemulţumit: uite ce repede i-am scos acum, şi cum mă chinui cu ei altădată, parcă-s vii, îşi bat joc de mine, şi nu numai ei, şi acum uite ce repede au ieşit. El clatină capul neîncrezător, este gata să-i încalţe din nou.

Hai, spune bătrânul August pălărierul.

Du-te, că vin. Felicia, drăguţă, dă-mi un pahar cu apă.

Apă? spune Antipa. El stă în pragul odăii, se vede bradul luminat. Azi nu bem apă.

Tatăl se întoarce către celălalt bătrân. Capul lui, capul unui învingător: ce spui de băiatul ăsta?!

Iertaţi-mă, spune Felicia, dă în foc. Ea dispare în bucătărie, duceţi-vă voi, spune bătrânul Antipa. Rămâne singur în hol. Îşi dă jos paltonul, încet îl

aşază în cuier, îi netezeşte cutele. Priveşte pardesiul uşor al bătrânului August pălărierul. Fularul lui de mătase albă. Spune ceva nedesluşit. Îşi scoate haina, flaneaua. Degetele trec prin părul cărunt. Deschide uşa bucătăriei.

Iartă-mă, tată, spune Felicia, sunt ocupată. Lasă, lasă, n-ai tu grija mea, spune el. Ea scrie la mulţi ani pe discul de ciocolată al tortului. Glazura albă ţâşneşte lent din cornetul de carton. Faţa bătrânului se lungeşte de lăcomie, el se apropie cu paşi mari, bagă un deget în crema albă, îl duce la gură, apoi, bun, bun, mormăie el, numai biata nevastă-mea mai ştia să facă aşa ceva. N-ai o lingură? Aşa, bun, bun, extraordinar. El înghite crema albă, lingura loveşte marginea vasului, sună în dinţii lui. Îşi apropie gura de urechea tinerei femei: să nu mă spui lui Antipa.

Vai, tată, spune Felicia, să-ţi tai o felie de tort.

Cum aşa, protestează bătrânul, doar n-ai să-l începi acum, nu-ţi dau voie. Am plecat. Din uşă se întoarce: dacă tot te-ai hotărât să-l începi, poţi să-mi tai o felie. Dar una subţire.

*

Ce spui de pomul ăsta? întreabă Antipa.

Minunat, spune tatăl Antipa.

Totul nu-i decât o glumă, ăsta-i adevărul.

Bună şi gluma, spune bătrânul August pălărierul.

Dar mai bun e fotoliul ăsta. Un lucru de altădată. Bun era atunci, bun este şi acum.

Fotoliul Baroni, spune Antipa.

Stai, spune bătrânul August pălărierul. Cred că anul ăsta stau numai eu în el. Profesorul nu mai vine.

De ce? întreabă Antipa, *nu cumva e bolnav*? Nimic nu s-a schimbat în glasul lui, dar bătrânul August pălărierul vede cum faţa i se goleşte brusc de sânge.

De ce nu?! face bătrânul Antipa. Şi la urma urmei, poate să nu vină. Ramolit. Îşi bate joc.

De cine? întreabă Antipa.

Dar tu de cine-ţi baţi joc? spune bătrânul. Îţi baţi joc şi gata. Nu-mi place.

Nici eu nu-ţi plac?

Nici tu!

Sunteţi tineri amândoi, spune bătrânul August pălărierul. Sunteţi doi berbeci tineri.

Şi ce?! sare bătrânul Antipa.

Se mişcă prin încăpere. Lumânările pâlpâie în pom. Cuprins de o mare mulţumire neaşteptată, tatăl strigă: fiule, adă vin. Facem Ajunul, nu?! Ehe, tocmai treceam strada să urc la August şi ce crezi? O fetişcană numai în fustă şi cu o jachetă scurtă îmi taie calea şi, hop, se împiedică de nu ştiu ce şi gata să cadă în băltoaca aia mare de la zăpada asta topită. Ce crezi, am prins-o uite-aşa de mână şi ca pe-un fulg am pus-o uşurel pe trotuar. Să-mi sară-n gât, ce crezi, am văzut-o cum s-a făcut roşie ca focul şi-a plecat, citeai pe faţa ei că un tinerel de-alde ăştia de acum n-ar fi făcut aşa ceva. O fetişcană pe cinste, dar ce faci, August, râzi?... Nu râd, spune bătrânul August pălărierul. Vinul luceşte stins în pahare.

Noroc

Noroc

Noroc

Dar Felicia

Stăpâna casei, n-are ea timp de noi, alte griji

Noroc

Căţeluşa Eromanga cere voie să iasă pe balcon. Poftim, spune Antipa. Cu cine vorbeşti? întreabă tatăl, care tocmai privea cu atenţie un pitic de gumă atârnat de o creangă subţire. Cu nimeni, spune fiul. În fotoliul adânc, bătrânul August pălărierul cu ochii închişi.

Stinge luminile astea, spune tatăl Antipa. Fumul subţire cenuşiu urcă în tavan.

Da, spune fiul Antipa.

Nu miroase bine, spune tatăl.

Fum de lumânare, spune bătrânul August pălărierul.

Nu dormi? spune tatăl Antipa.

Nu.

Să mai bem un pahar, spune Antipa.

Parcă lipseşte nu ştiu ce, spune tatăl.

Antipa dă drumul la pick-up. Glasuri subţiri de copii cântă în greceşte colinde.

Foarte frumos, spune tatăl.

*

Moina asta, spune tatăl Antipa, vă prieşte poate vouă. Dar încheieturile mele nu-mi spun nimic bun. Nici copiii nu cred că se prea bucură. Dacă n-ai zăpadă pentru sanie, ce naiba să faci iarna? Dar ia ascultaţi: spune-mi mie cum se face că monturile mele de la picioare, cu toate că-s umflate, nu mă dor ca altădată. Nu-nţeleg. Pe vremea când...

În vremea aceea, cântă Antipa pe nas (crengile bradului tremură, el s-a urcat pe un scaun, întinde braţele oblic în sus, dă capul pe spate), *în vremea aceea, Irod a chemat în ascuns pe magi şi a aflat întocmai de la eeeei...*

... moinele, că au mai fost ierni moi, nu? spune tatăl, dar aşa una nu ţin minte eu. Zăpadă, ploaie, mâzgă şi deodată vântul ăsta uscat, dar frigul în oasele mele nu se usucă. Şi ăştia de la primărie nu fac nimic să cureţe străzile. Chiar în faţa mea o doamnă cu un pachet uite aşa de mare a căzut, era să nu se mai ridice şi...

...şi iată, cântă Antipa, *steaua pe care o văzuseră în răsărit mergea înaintea lor, până ce a venit şi s-a oprit deasupra locului unde eeeeraaaa priiimuuuul...*

Antipa, strigă bătrânul, îţi baţi joc?

Fiul se dă jos de pe scaun. Vine lângă tatăl lui. Tată, spune el, bătrâne, stăm aici unul lângă altul, e

ajunul *meu* şi nu-mi faci o bucurie să bem un pahar de vin?!

Eşti un mare mincinos, spune tatăl. Un cântăreţ mincinos pe care eu l-am crezut întotdeauna. Mă întreb cu cine semeni.

Priveşte, spune fiul. Sunt amândoi în faţa oglinzii. La fel de înalţi, nici unul prea înalt, cel bătrân mai adus de spate, cel tânăr mai trufaş, dar un singur cap şi o singură pereche de ochi, acolo, în oglindă, măi, băiatule, spune bătrânul, iar Antipa îşi coboară umerii, înclină capul, îl apropie de pieptul bătrânului. Tatăl aşază mâna lui pe umărul fiului. Tată, spune încet Antipa, fii liniştit. Într-o zi dau lovitura cea mare, ai să fii mulţumit. Oho, se însufleţeşte bătrânul, dar eu cu lozul? chiar la tragerea de ieri mi-au ieşit două numere şi al treilea zece în loc de nouă, un singur punct, aşa că sunt aproape de tot, trebuie să se întâmple într-o zi. Dar ştii ceva, Antipa (glasul lui se stinge treptat), moina asta sau vinul tău m-au cam moleşit. Vreau să aţipesc puţin. Se poate? Se îndreaptă spre canapeaua îngustă de lângă perete. Nu ajunge bine acolo şi adoarme. Fiul îi vede picioarele uşor depărtate, ţepene, încheieturile umflate de iarna amăgitoare. Tatăl lui. Îl acoperă cu un pled. Îl priveşte îndelung, nemişcat. Ce visează bătrânul?

Dar unde e August pălărierul? Fotoliul Baroni e gol. Pick-upul tăcuse de mult. Antipa îl face să meargă din nou. Colindul grecesc se aude limpede, tărăgănat. Sunete pline de melancolie întrerupte de un fel de strigături aspre, sacadate. Pe uşă intră bătrânul August pălărierul. Din braţele lui sare căţeluşa Eromanga. Parcă era pe balcon, spune Antipa. Naiba s-o ia, spune meşterul pălărier, scheuna la uşa de la intrare. Aşa face, spune Antipa. Aici la voi nu-i etajul cinci? întreabă bătrânul August. Cinci, spune Antipa, dar ce-are a face?

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

Optimizarea! Iată noţiunea-cheie, noţiunea-liant a tuturor activităţilor desfăşurate aici.

Ş.I.

„Dacă la tinereţe nu te încumeţi la greu...“
(azi, prin telefon, de la Buzău)
La fabrica de zahăr au fost terminate cu 20 de zile mai devreme reparaţiile înaintea începerii campaniei de producere a „zăpezii dulci“.
— Cum? l-am întrebat pe N.B., maistrul principal, secretarul organizaţiei de partid.
— Păi, mai întâi era un angajament de onoare al muncitorilor. Apoi prin dublă calificare. Mai clar: la noi, câteva luni pe an suntem cu toţii lăcătuşi şi ajutăm la reparaţii. Apoi din nou ne luăm posturile în primire la fabricaţie.
Transcriem relatările inginerului V.D. despre binefacerile acestei duble calificări:
M.G. acum lucrează la pompe. La aceleaşi pompe la care, în perioada remontului, tot el a adus îmbunătăţiri tehnologice substanţiale. (...) Oamenii noştri se afirmă cu asemenea fapte, prestigiul pe care şi-l câştigă e dat de munca lor, de această bucurie că fac ceva folositor pentru colectivul în care trăiesc, pentru ei şi profesia lor. Bucuria aceasta, simplă şi mare, am mai întâlnit-o şi la Uzina de sârmă Buzău...

I.T.

31

Vorbeşte Paşaliu (bandă înregistrată de judecătorul Viziru, ruptă în multe locuri, din când în când, foarte aproape de cel care vorbeşte, se aud zgomote ciudate, lătrături, sunetele unui instrument cu coarde, greu de aflat unde s-a făcut înregistrarea): Am ajuns în seara aceea mai târziu decât în alţi ani. De obicei, veneam înaintea celor doi bătrâni. Dar logodnica mea, cosmeticiană şi sculptoriţă de mare talent, pe lângă darul cu care cânta la flaut în serile când era prea obosită de cucoanele ei pretenţioase, după orele de cosmetică, nu mai lucra cu dalta, şi eu întins la picioarele ei ascultam în extaz (asta la Târgovişte, unde stătea ea şi unde a rămas, cu toate că de multă vreme o mătuşă a ei din Bucureşti o chema să locuiască la ea, casă mare cu grădină în Sfinţii Apostoli şi o mansardă care ar fi fost admirabilă pentru atelier, jumătate cosmetică, jumătate sculptură, despărţite printr-un paravan, un *Glasswand* pe care ea ar fi putut picta motive chinezeşti sau japoneze), ei bine, logodnica mea îmi trimisese tocmai atunci o lucrare germană de şapte sute şi ceva de pagini, un tratat excepţional, însumând comentarii la *Kaiserchronik*, cine mai citeşte azi aşa ceva, şi era firesc să nu mă pot dezlipi de monumentala lucrare. M-am şi supărat puţin în seara aia, ţin minte, fiindcă un năstruşnic, un imbecil, un gură-cască, nu ştiu cum să-i spun, dând cartea la legat sau legând-o el însuşi (în treacăt fie spus, legătura era destul de vulgară, pânză ordinară, vişinie, pe un carton prea subţire şi un clei inferior), cine ştie cum a intercalat în ultima parte, cu deosebire între comentariile privitoare la epoca lui Konrad al III-lea, un manual pentru creşterea albinelor, naiba ştie cum, era aceeaşi hârtie şi aceeaşi literă, profanatori ordinari, unde mai pui că la legătura

interioară a cotoarelor folosiseră nişte tăieturi dintr-o copertă de *Realitatea Ilustrată*, trebuie să fi fost de prin nouă sute douăzeci după cât mi-am dat seama, fiindcă asta era, marginile se vedeau, ieşeau din rădăcina cărţii între două file şi se vedea urât, legători proşti, ar trebui pedepsiţi prin lege şi toţi profanatorii de cărţi (aici, vocea lui Paşaliu se întrerupe, urmează un comentariu al judecătorului Viziru: numai un fost bibliotecar plin de zel ca Paşaliu poate vorbi despre cărţi şi despre primejdiile care le ameninţă: arsul pe rug, moara de hârtie, beciul umed!).

dar dacă mai iau o gură din votca aia aş putea da chiar nişte sugestii pentru o lege ca asta. Şi chiar am să beau. Şi beau. Ehei, uite-aşa lucrează băuturica asta. Uite-aşa bine şi cu folos încât putem scoate de aici, domnule jurist, următoarea teorie: orice om are dreptul să bea un sfert de ţuică. După ce a băut sfertul, acest om devine alt om. Şi acest om nou are dreptul să bea un sfert de ţuică. Dar după sfertul ăsta, omul devine alt om. Omul ăsta are, se-nţelege, dreptul la un sfert de ţuică. Omul nou care se naşte are şi el dreptul. Ce mă nemulţumeşte în structura teoriei omului nou, domnule jurist, este lipsa ei de finalitate. Ehei, s-ar putea crede că mă îmbăt chiar acum, în faţa legii, şi-aş putea să şi vărs peste drăcia asta care se învârte. Mai bine ar cânta. După toată povestea asta din vară, mă-nţelegi, domnule judecător, destul de neplăcută, m-am întâlnit de multe ori cu Eromanga, cam hoinărea, aşa că ştiu o mulţime de lucruri, întrucât nu o dată o trăgeam şi eu de limbă. Numai un păhăruţ, gata, gata, atât, fiindcă orice om are dreptul şi datoria. Aşa că, făcând-o să latre bine, eu îţi făceam dumitale, care cercetezi vasăzică un caz, un serviciu. Eu pentru dumneata o trăgeam de limbă pe căţeaua asta, ehe he, aşa că vrei, nu vrei, mai toarnă un pahar, fiindcă eu muncesc acuma. Sunt omul judecătorului în slujba dreptăţii. Adică lucrez pentru judecător. Toarnă.

Adevărul este că, din supărarea mare care a dat peste mine atunci, am tras o şliboviţă mare la Tic-Tac. Eu vorbesc trei limbi străine la perfecţie şi n-am văzut ţările astea străine, să ştii, şi nici n-am umblat pe la cursuri fără frecvenţă. Singur, magistre. *Hoc opus, hic labor*! He he, ia să te văd, ştii cine zice aşa, dacă te pricepi la oameni? Ştii, te văd după ochi, ai ochi de anchetator, sigur, bătrânul ramolit Baroni, *senio confectus*, dar la început a fost Vergiliu, se-nţelege, iar nu eu, stimabile, eu am alt stil *Leben man mu*β *und lieben*, ăsta sunt eu, aşa că uite, sunt un om nou, chiar în clipa asta sunt alt om, aşa că am dreptul la un pahar. Atât, da, ultimul. Beat? Nu te pricepi la oameni, domnule jurist. Dacă Eromanga ar mai fi în viaţă şi nu e, sărmana, fiindcă uite, câinele de mine am dat-o unui hingher pe o simplă bancnotă de zece lei, uite, plâng şi-mi dau cu pumnii în cap, sunt un ticălos, o zdreanţă, marele nimeni, domnule judecător. Ia-mi capul şi dă-l de-a dura, eu am făcut-o, şi nu altul. Zece lei. Ştii cum spunea ticălosul de hingher? Juma' de pol! Ei, da, juma' de pol. Mănuşi, mănuşi, cine ştie ce muiere le-o fi purtând acuma sau vreun şmecher care tot umblă şi umblă prin străinătate. Dacă ar fi ea în viaţă, ţi-ar spune-o de la obraz: ham ham! Dar ce-mi pasă mie, onorabile?! Eu chiar în clipa asta sunt omul nou, aşa că am dreptul la un pahar. Toarnă şi nu mă întrerupe, tovarăşu'. Aşa c-am ajuns la ei cam târziu. Aiureala cu *ajunul* inventat de Antipa.

(Vocea judecătorului Viziru: treaz, vorbeşte exagerat de puţin şi fără nici un haz, monoton, preţios, dar nici prin asta nu iese în evidenţă. Vreau să spun, când e treaz, vorbeşte din ce în ce mai puţin. Dar e din ce în ce mai rar treaz.)

ajun, neajun, dar el avea un vin după care puteai ca să şi mori, tovarăşu' jude. Ha ha, bine zis, tovarăşu' jude-prim. Eram la ei, sus, şi am împins uşa, n-am mai sunat, de ce dracu' să mai sun? Şi uşa deschisă, că nu m-aşteptam, dar nu m-am

mirat. Şi-ar fi trebuit să mă mir, fiindcă Antipa ăsta avea obiceiul să încuie uşile şi să le controleze cu temei, cum zicea primarele nostru, încerca uşa cu umărul, cu mâna şi pe urmă controla paharele şi lingura şi orice-ar fi dus la gură să vadă dacă-s curate şi dacă-i spuneai aşa într-o doară: mă, ce-i cu tine, eşti galben, în loc să se ducă la oglindă, el se ducea la doctor. Avea o spaimă caraghioasă de boală, încât, dacă-ţi spunea bunăoară la telefon, dacă-l chemai undeva şi el n-avea chef să meargă: mă, nu pot veni, sunt bolnav, ehei, n-o să mă crezi, domnule jude, dar spaima de propriile lui vorbe era atât de mare, că se şi îmbolnăvea, atunci sau a doua zi. Dar toată spaima asta parcă îl provoca într-un fel, he he, mă înţelegi, cred, nu?! fiindcă spunea: nu pot veni, domnule, şi dacă era cazul, scotea şi certificat. Cu toate că era cam nepăsător din fire şi-un chiulangiu de rasă. Înţelegi ceva? Mocnea mereu ceva în el, meşterul pezevenghi Antipa. Înţelegi ceva?! Mai toarnă, nu vezi că sunt alt om? Toarnă! Aşa, împing uşa şi sunt înăuntru. Cam întuneric în holurile astea înguste din blocuri. Ce să fac? Să-mi dau jos pardesiul, eram îmbrăcat subţire, iarnă caldă ca atunci n-am mai pomenit. Dar apare Eromanga jos la picioarele mele şi duce laba la bot: sssst. Tac. Dorm, mârâie ea. Pâş-pâş în vârful picioarelor. Ajung la uşă, mă uit pe gaura cheii. Ştiu, nu-i frumos. Paharele pe masă băute pe jumătate. Vinul roşu al lui Antipa. M-am liniştit, fiindcă pe drum mă tot bătea gândul: dacă-i alt vin? Judele-prim râde? Sunt pitoresc, da, asta vrei să spui? Spune, dar nu uita, vezi bine, sunt un om nou, fă-ţi datoria, eu mi-o fac! Destul de bună metoda paharelor mici. Parcă-l văd pe micul Napoleon, junele palid şi ros de trufie, chiar şi cămaşa roasă sub tunică, ştii dumneata, cămaşa lui spălată de vreo biată femeie cu bonetă şi în coşul ei de nuiele cămăşile altor sublocotenenţi, he he, parcă-l văd, *piccolo Nabuglione* în faţa bătrânilor generali cu peruci pudrate: excelenţă, esenţele tari

se păstrează în sticluţe mici, hei, da' era un vin! Putoarea de Eromanga însă îmi tot făcea semne şi se linguşea, voia un strop de tandreţe. Gaura cheii este o poartă spre univers. O, Tannenbaum era acolo, ardea o singură lumânare în el, împodobit cu tot dichisul. Moş pălărierul, regele ramoliţilor care o face pe cadiul înţelept, dormea în fotoliu, i se scurgeau balele pe lavaliera lui înflorată. Viceregele Baroni nu era acolo. Bătrânul Antipa mâna porcii la jir încovrigat pe canapea. Petreceau pe rupte! Tocmai mă gândeam să intru să mă întind şi eu într-un colţ. Picasem la timp! Regretam că logodnica mea din Târgovişte nu mă însoţea la petrecerea asta. Chiar înainte să deschid uşa, am luat o hotărâre definitivă: după căsătorie nu ies niciodată şi nicăieri fără ea. N-am intrat însă, ţipă masa, prietene, sau poate vreţi să lăsaţi un om nou să i se usuce gura de sete, tovarăşu' procuror? Rahatu' ăsta de magnetofon îmi dă *vertige.* Nu-i poţi face ceva? Acoperă-l c-un ziar. Tot n-am intrat. Ehe he, nu dormea toată lumea. Felicia şi Antipa vorbeau încet, să nu strice cheful moşnegilor, dar destul de tare să-i audă Paşaliu! Ia spune, onorabile: dacă aveam gaura cheii la mine şi ei dincolo, de ce dracu' să mai intru? Vinul îl puteam bea şi mai târziu. Aşa că m-am gândit să-ţi fac un serviciu şi am rămas acolo. Felicia stătea pe colţul unui scaun, aşa cum se aşază o ţărancă într-o casă străină la oraş, gata să se ridice, mâinile pe genunchi, spatele uite-aşa înclinat înainte. Poate ai văzut vreuna dintr-astea. Antipa stătea turceşte lângă pom. Avea în mână o maimuţă de pâslă, un dar de Crăciun, cred. Încercam să ghicesc ce cadou am eu în pomul ăsta. Căutam sticla, dar poate era ascunsă într-o portocală. Afară începuse să plouă. I-auzi cum plouă, a spus Felicia. Nu-i adevărat, a spus Antipa. Toarnă, judecătorule, fiindcă acuma îţi spun o poveste de amor *Man lebt nur einmal in der Welt.* Nu uita. Toarnă! De fapt, aveam mare noroc. Scăpasem dintr-un foc de cei doi pisălogi

bătrâni. Poate erau chiar morţi. Fremătam în aşteptarea surprizei. Dar n-aveam eu şansa asta! Cei doi aveau să mă mai piseze încă multă vreme: bătrânul Antipa, acru şi, culmea, cu aerul că ar trebui să iau exemplu de conduită de la fiu-său! Bătrânul August pălărierul, indirect, cu neutralitatea lui zâmbitoare, înţeleptul, timpul nu-l atinge, împăcat cu lumea, ştii ce-i cu el? Nu-i pasă, el îşi face datoria, trăieşte viaţa lumii, ia lucrurile aşa cum sunt. Poate-ţi aduci aminte că într-o carte de citire de pe vremuri era o parabolă cu doi inşi: un ascet care mergea la biserică zi şi noapte, rău şi ambiţios, fanatic în credinţa lui şi singur şi un altul, un fierar voios cu o casă de copii care toată ziua cânta şi bătea fierul cald, îşi iubea nevasta, îşi bătea copiii şi dădea şi la săraci, nu exagera, dar nici nu neglija biserica, adică, spunea moralioara, nu se ducea la casa Domnului în fiecare zi, ci numai duminica, iubea viaţa, cum se spune, dădea cezarului ce-i al cezarului şi restul. Tâlcul poveştii era că ăsta, fierarul, era cel mai plăcut lui Dumnezeu, nu celălalt, sfrijitul ipocrit şi sterp care ajuta numai cu rugăciunile la perpetuarea speciei. Înţelegi? Rahat. Ăsta, caraghiosul, pălărierul îmbrăcat ca un clovn, moşul ăsta e chiar fierarul ăla, duhul bun, un caraghios care trece prin lume ca un înţelept senin, echilibrul lipsit de trufie, nu-l ştii, de pomană te tot învârteşti în jurul boşorogului, asta este, magistre, la ce-ţi foloseşte că eşti jude-prim dacă n-ai jucat rolul ăsta, hai, ia spune şi toarnă, nu vezi că am răguşit de când vorbesc pe uscat?! Viaţa cumpătată este plăcută Domnului, nu abstinenţa, August *dixit,* întreabă-l dacă ştii să-l întrebi şi înţelege, dar poţi, ce faci, magistre, râzi? Poate râzi de mine? Dacă mai torni unui om nou un pahar, poţi ca să şi râzi şi poţi să mă şi loveşti dacă-ţi face plăcere. Eu sunt autodidact, e drept, din motive obiective! Dar ştiu mai multe despre Goethe şi Pliniu cel Bătrân decât tot tribunalul vostru. Ei, şi ce-i cu asta? Nu-i mare

lucru, tovarăşu'. *Das ist für die Katze*, fiindcă nu demult am cunoscut un dispecer la autobază care între altele a făcut în prima lui tinereţe, sărmanul, înainte de puşcărie, o teză de doctorat la Oxford despre Pliniu cel Bătrân. Engleza lui nu era deloc mai bună decât a mea. Asta fiindcă eu n-am fost niciodată la mai mult de patru sute de kilometri de Albala! Eu îmi iubesc oraşul nostru, tovarăşu' judecător, nu călătoresc! Îmi iubesc ţara, n-am părăsit-o nici o clipă! Să intru sau să nu intru? Procleta de Eromanga îmi ghiceşte gândul şi mă izbeşte în maleolă, maleola e umflătura de jos a ciocanului, tibia, maleola externă şi internă deasupra cuboidului şi astragalului de unde începe laba pe care noi o nenorocim în pantof, în loc s-o lăsăm să zburde liberă prin mărăciniş din piatră în piatră, nu te mira, le ştiu astea fiindcă am fost vreo câţiva ani funcţionar la policlinică şi acolo, printre doctori, înţelegi, dar ce voia Eromanga? Ai înţeles, cred, îmi atrăgea atenţia să mai aştept. Experienţa mea se îmbogăţea cu încă un fapt în viaţă. Nu-mi folosea la nimic, doar pisicii *die Katze*, dar de ce să n-o ascult pe Eromanga?! Toarnă unui om nou şi-ţi vei îmbogăţi şi dumneata experienţa de jude. Aşa că am rămas la gaura cheii. N-auzisem cine ştie ce, fiindcă într-adevăr afară, după toată suceala din ultimele zile, acum ploua şi era o ploaie călduţă de vară, mă prinsese pe drum chiar, mirosea dracu' ştie de ce a castravete verde. Dar poate pentru Antipa nu ploua. Dar ploaia bătea în geamuri, o auzeam şi eu din spatele uşii, în holul îngust unde stai ca într-un beci sau într-un tunel. După cum mirosea holul, îmi închipui că Felicia, cu şorţul de bucătărie pe ea (şi mai auzeam oalele sfârâind în spatele meu, unde era uşa bucătăriei pe sub care venea o dungă de lumină), mirosea cam aşa cum aş fi vrut să miroase femeia mea, fiindcă eu sunt mare mâncău şi logodnicele mele, dar aicea, magistre, neşansa mea, n-au habar să gătească. Dar Antipa stătea tolănit lângă pom, şi

iarăşi Felicia: plouă, şi el: nu cred, şi ea: plouă, el s-a ridicat şi a aprins lumânările care sfârâiau, iar artificiile nu ardeau deloc, pocneau doar scurt, e umezeală, a spus Felicia, şi Antipa: asta a fost şi nenorocirea lui Nicoară Potcoavă: i s-a udat pulberea. Dar lumânările ard, a spus Felicia. Eu îi vedeam spatele încovoiat deasupra genunchilor, da, ard destul de bine, a spus el, şi atunci ea a spus, da, şi a început să plângă în hohote scurte, un fel de strigăte înăbuşite, ei lasă, lasă, a spus Antipa, o să avem şi un copil, înţelegi ceva, domnule judecător? Sau trebuie să mai spun o dată şi pot folosi alte cuvinte, fiindcă sunt din nou un om nou, cu toate că asta nu prea te interesează după ce nu văd eu în paharul meu. N-ai? aaaa, văd că ai găsit, bun, asta-mi place. Nu înţelegi nimic, a spus Felicia, nu de copilul tău am nevoie. Nu mai plângea, se ridicase în picioare. Antipa stătea pe vine, se uita la ea, braţele lui întinse sprijinite pe genunchi, o privea oblic de jos, înfricoşat, aşa vedeam eu pe gaura cheii. Bătrânii dormeau fără griji. De tine am eu nevoie, a spus Felicia. Nu plângea, nu râdea, se mişca prin odaie cu spatele încovoiat, paşi mari, braţele balansau lent, păreau mult mai lungi, parcă mergea în patru labe şi deodată s-a aşezat pe jos, într-un fel ciudat, cu genunchii sub ea, sprijinită în coate, capul răsucit într-o parte. Cum stătea aşa, a început să-şi roadă unghiile de la mână, repede, clănţănind dinţii, era înfricoşată peste măsură, dar nesfârşita ei slăbiciune era pentru ea o armă mult mai puternică decât oricare altă putere, înţelegi? Torni sau ce faci? Am văzut-o cum se târa pe genunchi şi coate, s-a apropiat de el, spaima ei era acum umilinţă, cerea ocrotire, nu ameninţa. Şi a spus: Antipa, poate ar trebui să plecăm din oraşul ăsta, da, trebuie să plecăm, să plecăm, a strigat. Da, a spus Antipa, şi s-a lăsat uşor lângă ea. Ea s-a zvârcolit, s-a răsucit spre el, sub el, şi am auzit soneria deasupra uşii de la intrare. Eromanga scheuna

răguşit lângă glezna mea şi cum dormeau ca morţii cei doi bătrâni, pot să jur că pâlpâiala din jurul frunţii lor nu avea nimic mistic, era doar o umbră ciudată pe care lumina lumânărilor (cum ardeau toate, cine le aprinsese, când?) o iriza în lumina lustrei din tavan sau cam aşa ceva. Dar soneria zbârnâia deasupra mea. Deschid eu, a spus Eromanga, şi asta a salvat întru câtva situaţia. Dar ce faci, nu torni? Am mai apucat să văd încă o dată lumea prin gaura cheii. Nimic din ce văzusem până atunci. Cu totul altceva! Bătrânii ramoliţi ciocneau vinul lui Antipa. Pălărierul zâmbea cu blândeţea lui parşivă, bătrânul Antipa spunea la mulţi ani, grav şi binevoitor. Antipa începuse să spună un banc, Felicia îl privea cu un fel de duioşie batjocoritoare, ca una care-l mai auzise spunând asta de vreo treizeci de ori până acum. Dar ce faci, domnule jude-prim, nu torni unui om nou?

32

Parcă sună la uşă, spune Felicia.

Du-te şi vezi, spune Antipa.

Oaspeţi, spune bătrânul Antipa.

Bineveniţi, spune bătrânul August pălărierul. Doi, spune Felicia împingându-i din spate pe cei doi: Paşaliu şi Druică. Salut, strigă Antipa, oho, o facem lată, tată, bătrâne August, nu-l cunoaşteţi pe Druică. Domnul inginer Druică, un prieten al meu de la Dealu-Ocna. Ne vedem acolo în fiecare zi, dar aici, uite, el vine prima oară. Druică, asta-i nevastă-mea. Felicia, pupă-l pe obraz. E o zi mare. Paşaliu, dar ia spuneţi-mi, nu cumva vă cunoaşteţi?! La uşă, spune Paşaliu, am venit aproape împreună. Am păţit ca marchizul care mergea incognito la o conspiraţie, îl întreabă pe unul care-i iese în cale: domnule, dacă sunteţi amabil, asta e strada Pietăţii? da, îi răspunde, şi dincolo de a treia casă este Piaţa Sării, dar asta era chiar parola, şi iată-l întâlnind întâmplător pe unul dintre capii mişcării. Intrarea lor împreună va fi o surpriză plăcută pentru anarhişti! Druică, spune Antipa, ăsta-i Paşaliu. Tobă de carte, dezbracă-te, văd că el a şi făcut-o. Îmi pare bine, spune inginerul Druică, eu-s oltean. Adică mai încoa’ dă Muscel, da’ tot oltean să zâce, cu toate c-am stat şi la Bucureşti cam şapte ani, facultate şi alte chestii, nu-s tobă de carte, da’ am o mare experienţă dă viaţă, cine zâce că nu ne-nţălegem? Ne-am şi înţeles, spune Paşaliu, îi bem tot vinul. Gata, strigă inginerul Druică din hol. El îşi scoate canadiana cenuşie de doc. Lăsaţi, doamnă, îl aud cei din odaie, ha ha, săru’ mâna, îl găseam eu şi singur, săru’ mâna, nimeream eu poate-n cămară, da’ acolo dădeam de bunătăţile făcute dă dumneavoastră şi pă urmă îl găseam eu şi p-ăsta,

ha ha, aici în stânga, săru' mâna, aprind eu lumina, săru' mâna.

Inginerul Druică intră în baie, se aude apa năvălind cu furie în gura closetului, apoi jetul robinetului în chiuvetă. Uşa odăii a rămas deschisă. Şi Druică din baie: viu dă la lucru, vă rog să mă iertaţi, nu-s pregătit pentru vizită, nici măcar un piepten n-am la mine, îl iau p-ăsta, pot? Poţi, strigă Antipa, dacă vrei, vin eu să te pieptăn, ha ha, strigă celălalt, încă nu-i nevoie, tuşeşte, cântă, loveşte cu ceva tare în marginea chiuvetei. Ce faci, strigă Antipa, te speli pe dinţi? Ha ha, strigă inginerul Druică, n-ar fi rău, da' mă grăbesc s-aterizez în mijlocu' vostru. Sunt în urmă.

Felicia iese din bucătărie. Faţa ei este tăiată în două: sus, ochii sunt aspri, străini, jos, gura taie un zâmbet. În baie, inginerul Druică se bucură de ceva, tuşeşte, scuipă, cântă, apa curge cu putere în robinete. O fi făcând baie? întreabă tatăl Antipa. Drăguţ băiat, spune bătrânul August pălărierul. Omul meu, spune Antipa. Felicia se opreşte între cei trei bărbaţi. Cei bătrâni capătă aerul celor care se pregătesc să laude prăjitura, cel tânăr arată râzând către sticlă: ar trebui schimbată. Uite ce-i spun, şopteşte Felicia, Doamne, cine-i omul ăsta, cum a ajuns aici, Antipa?! dar să vezi, unchiule August, dacă eu nu sunt o gazdă bună, să vezi ce-i spun şi nu se întâmplă nimic cu mine, rămân tot eu, nu-mi cresc gheare şi colţi, nici solzi, ascultaţi ce-i spun domnului inginer... Felicia! spune încet Antipa, stăpâneşte-te, de ce nu iei oamenii aşa... Ascultaţi ce-i spun şi ce-mi răspunde el... Nu înţeleg, spune bătrânul Antipa, vinul e bun, spune bătrânul August pălărierul, şi toţi trei se uită în urma Feliciei. Uşa deschisă. Ea ajunge în hol. Se opreşte în dreptul uşii de la baie. Domnule Druică, strigă ea, prosopul albastru, vă rog, cel verde e pentru picioare şi altele. Ha, i-ha, ha, se aude dincolo, săru' mâna, bine că mi-aţi zâs-o, făceam tocma pă dos, i-ha ha... Felicia se întoarce spre cei

din odaie, fruntea ei este acoperită de sudoare. Ochii lucesc neliniştitor, triumf, dispreţ, disperare. O clipă parcă ar vrea să se repeadă spre cei care o privesc nemişcaţi. Lumânările sfârâie în pom, uşa bucătăriei se deschide şi apare Paşaliu. Acolo erai? întreabă Antipa, pari vesel, cred că ai umblat la tortul ăla. Chiar aşa, spune Paşaliu, chiar mă întrebam unde-i domnul Paşaliu, spune bătrânul Antipa. Unde să fie, uite-l, spune bătrânul August pălărierul, a fost în bucătărie. Felicia izbucneşte în râs, se întoarce pe călcâie, trece pe lângă Paşaliu, iartă-mă, Felicia, spune el, numai o lingură de frişcă, doar ştii, când văd frişcă, nu rezist, bine, spune ea, am să-ţi dau acasă o bucată de tort, sărut mâinile, spune el. Dar când te-ai strecurat, domnule, în bucătăria aia? întreabă înveselit bătrânul Antipa.

Dar apare inginerul Druică, îşi suflă cu putere nasul într-o batistă verzuie. Mă spălai pă mâini, spune el, râde larg, o mare mulţumire în toată fiinţa lui, aveam nişte labe, mă scuzaţi, i-ha ha. Fluieră, dă din cap. Antipa, mă dăduşi gata. Mâinile la spate, calcă în lături, capul într-o parte ca un om care se plimbă fără treabă pe bulevard. Încearcă fotoliul cu amândouă mâinile, în genunchi apoi, îşi trece palma pe braţul gros, ia te uită, spune, piele, extraordinar, ăsta-i o rămăşiţă burgheză, ce timpuri, râde, un obiect folositor care îmbină utilu’ cu frumosu’. Fotoliul Baroni, spune Antipa, vino-ncoa’ să ciocnim un pahar. Viu, spune inginerul Druică. Cum spusăşi: Baroni? Ce-i aia? Acum examinează cu atenţie tavanul, colţurile odăii, covorul, parchetul. Pe neaşteptate se opreşte în faţa bradului. Se bate cu palma peste frunte, strigă rotind capul repede, privindu-i pe toţi în acelaşi timp: da’ cu *ăsta* ce-i aicea? Ce-i cu bradul ăsta?! Un fel de mirare binevoitoare. Antipa, băiatule, ce sărbătorim azi? Ce-i cu asta? Sau nu ştiu eu pă ce lume mă aflu? ia stai să vedem, vasăzică ieri, da, alaltăieri fusei la Gârleni, erea

marţi, aşa, nouăşpe, douăzeci, ei, da, douăşunu, azi suntem în douăşunu decembrie, ce caută dom'le bradu' ăsta aci, că n-ai să-mi spui mie că mâine-i Crăciunu'...

Îl facem mai devreme, spune Antipa. Îi întinde un pahar plin. Nedumerirea celuilalt dispare. Cuta dintre sprâncene se netezeşte. Capul masiv se scutură cu putere pe umeri.

Aşea, băiatule, zî-i aşea, gata, înţălesei, nu-mi mai bat capu'. Nu-nţelegeam: ce-i cu aia? dacă-l faci mai dăvreme, se-nţelege, l-ai făcut dă azi. Da' nu-i prea dăvreme?

Nu, spune Antipa.

Perfect, strigă inginerul Druică. S-a liniştit. Putem să bem un pahar dă vin în casa asta?

Ura, spune Paşaliu.

Felicia, strigă Antipa, vin. Şi către ceilalţi: ţin vinul în cămară, îl înfund, îl ceruiesc şi stă aşa şi un an, doi.

Dar la frigider mai ai? întreabă bătrânul Antipa.

Nici o grijă, tată, spune fiul. Pe balcon nici vorbă cu căldura asta, spune Paşaliu, borşul da.

Care borş? face bătrânul Antipa. Vinul lui Antipa e borş?

Nu vinul ăsta, spune bătrânul August pălărierul. Cel care ar sta pe balcon, dacă ar sta.

Fleacuri, spune bătrânul Antipa.

V-ar trebui un copil pentru bradul ăsta, spune inginerul Druică. Da' ia staţi, de ce nu faceţi voi un copil, scuzaţi-mă, da' trebuie, Antipa, tu ce-aştepţi? I-ha, ha, las' că vă ştiu eu...

La mulţi ani, spune Felicia. Noroc, spun toţi.

Paharele răsturnate pe gât. Paşaliu are în mână un volum gros, coperte de pânză vişinie, decolorată. Neliniştit, aşază paharul gol pe masă. Răsfoieşte volumul. De unde ai tu asta, întreabă el, voce răguşită, pare emoţionat, încurcat. De la anticariat, spune Antipa. *Mercure de France*, citeşte Paşaliu, şi mai departe, precipitat: cincisprezece a-ntâia, o mie nouă sute douăzeci şi

opt, luna a doua acelaşi an, aşa, trebuie să fie două numere, aşa, aproape cinci sute de pagini, ai asta în casă şi nu spui nimic. Ia să vedem, extraordinar, Robert de Souza, *La Mystique esthétique et le vrai Romantisme*, Emile Bernard, *Esquisse d'un programme néoclassique*, formidabil, dar ascultaţi, domnilor (vocea lui devine gravă, patetică):

Le froid savant poursuit la lueur qu'il devine
Imperceptible, au bout, d'un âpre et long sentier
Moi, je brûle de boire à sa source divine
La clarté dont le vrai se revêt tout entier,

da, domnilor, Sully Prudhomme, nu ştiu dacă aţi auzit. Spune-mi, Antipa, ce caută la tine vechitura asta?

El tace deodată, clipeşte des, umerii i se strâng, cere, şi asta se vede după mâna îndoită cu umilinţă, zvâcnind din cot cu neputinţă de oprit. În vârful nasului luceşte o picătură de apă limpede.

Ea a ta, spune Antipa, poţi s-o iei, ţi-o dau.

Din omul umil creşte un Paşaliu îndrăzneţ, plin de aroganţă, în locul plânsului apare dispreţul.

Sigur, spune el, dacă n-o găseam în raftul ăsta, nici nu mi-ai fi arătat-o. Ar fi stat aici mult şi bine. Nici măcar răsfoită, ia spune, am dreptate?

Ai, spune Antipa, dar m-am răzgândit, nu ţi-o mai dau.

Nu, strigă Paşaliu. Derută, disperare, ochii lui trec înspăimântaţi de la Antipa spre ceilalţi. Buza de jos tremură pe dinţii încleştaţi. Răstoarnă un pahar peste cap.

Ţi-o dau, spune Antipa. Ia-o! îi întinde un pahar plin. Bea, îi spune. Rânjeşte. O răutate neaşteptată îl schimbă, îi dă o putere pe care fiecare o ia cum crede.

Antipa, spune tatăl, ce-i cu mutra asta?

Ei, drăcie, spune inginerul Druică, parc-ai fi de la Ocna, în grupu' nostru la Moiselini, ia mai dă-o-ncolo dă hârţoagă, nu putem noi bea un pahar dă vin în casa asta?

Antipa, spune bătrânul August pălărierul, fii bun, aş vrea un pahar cu apă, adă tu un pahar cu apă, băiete.

Paşaliu a băgat cartea sub haină. O ţine acolo cu amândouă mâinile. Capul între umeri, ca şi cum s-ar feri de vânt.

Am glumit, spune Antipa, râde.

Dom' Paşaliu, spune inginerul Druică, gata, dom'le, nu mai sta şi dumneata aşea, glumi omu'! Măi Antipa, nu mai glumi şi tu-n felul ăsta. Se apropie de Paşaliu, îl ia cu blândeţe de umeri: uite, dom'le, speriaşi omu'. Mă, eu sunt oltean, da' tu eşti mai al dracu' ca mine. Ia, dom'le, şi bea paharu' ăsta.

Mulţumesc, spune Paşaliu. Îi strânge mâna lui Druică. Îl priveşte cu recunoştinţă. Gata, dom'le, spune inginerul, dă-o-ncolo, în loc să beau cu plăcere un pahar dă vin, mă-ntristai. Dumneata eşti un om blând şi ăsta, Antipa, o brută... Este într-adevăr înduioşat fără ipocrizie, nimic mai caraghios, omenesc şi adevărat ca vocea lui acum, dar asta nu-l împiedică, întors pe jumătate spre Antipa, să-i facă un semn cu ochiul: pleoapa care se strânge şi trage în sus obrazul cu jumătate de gură.

Tinere, pe cine ajuţi? întreabă (ce întrebare fără rost e asta? mormăie aproape în acelaşi timp tatăl Antipa) bătrânul August pălărierul. Zâmbetul lui, capul mare, coama albă, haina demodată, lavaliera cu buline.

Pă toată lumea, spune inginerul Druică. Nu ajut pă nimeni, unchiule, nu te supăra că te iau cu unchiule, da' eu sunt oltean, ce-i în guşe şi-n căpuşe, eu vreau să beau liniştit un pahar dă vin şi să fie voie bună generală. Cer prea mult?

Bravo, tinere, spune bătrânul August pălărierul. Ai trecut examenul.

Ce examen? face bătrânul Antipa.

Felicia intră pe uşă, aduce un platou cu saleuri gălbui. Este veselă. Luaţi repede, spune, sunt calde, astea sunt cu susan, astea cu mac. În spatele ei apare Antipa. Pe o tavă ovală, plastic gălbui, ornată cu două mari chei negre încrucişate, el duce un pahar cu apă, August, spune el, apa, mulţumesc, Antipa, spune bătrânul, ea e regina, spune Antipa, se apropie de Felicia, o sărută pe obraz.

*

Ploaia bate în geamuri, lumânările nu mai ard în brad. Luminează numai instalaţia electrică, mici rozete colorate, frumos şi aşa, spune bătrânul August pălărierul, nu mai miroase fumul.

Mă-nvârtii eu ceva printre blocurile astea până nimerii, spune inginerul Druică. Sunt venit dă dimineaţă la o şedinţă la regiune. Trecusem înainte pă la sfat, la noi, şi Antipa ia-l dă unde nu-i. Lipseşte, o fi bolnav sau chiuleşte sau şi una, şi alta. Fiindcă dumnealui când chiuleşte e bolnav şi când e bolnav chiuleşte, dat naibii amicu'. Şi uite peste ce petrecanie dădui, bafta mea, hai noroc. Da' fotoliu' ăsta-i o minune, domnilor, stau în el şi, dacă n-aşi vorbi tot timpul, mi-ar veni să dorm. Bun vin, Antipa, da' fotoliu ăsta dă unde l-ai achiziţionat, bătrâne? Uite, stau în el pân' la gât şi, dacă m-aş potrivi lui, m-aşi tot duce, cine ştie până unde, dracu' ştie cât o fi dă adânc! Ia uite ce căţeluşe, cuţu, cuţu, mă priveşte a naibii ca o muiere, marşi d-aicea, javră.

Inginerul Druică stă în fotoliul Baroni. (Aşea-l cheamă pă fotoliu? întrebase încă o dată, ca şi prima oară, neaşteptând răspunsul, aruncându-se în adânc, izbindu-şi fundul şi spatele, mâinile şi picioarele în aer între pernele lui puhave şi elastice totodată, i-ha ha, Baroni, ăsta-i nume de mare mahăr fost, nu dă fotoliu, formidabil, eşti dat

dracu', Antipa, îţi trebuie şi-o casă, mă, pentru monstru' ăsta burghez, extraordinar, cred că stai tot timpu-n el, înmânîîî? şi eu aşi sta, dom'le, iar Paşaliu spune: patul lui Oblomov, Oblomov, dom'le? făcuse inginerul săltând mereu în fotoliul Baroni, ăsta tre' să fie un rus, nu? parc-auzii eu dă el cumva, da' ce-am eu cu patu' lui? aşea-i, Antipa, ia zî-i, băiatule, toată ziua bună ziua înfundat aci, aşea-i?...) Ceilalţi stau în jurul lui, pe scaune, pe canapeaua îngustă, acoperită cu o cuvertură vişinie. O creangă din bradul împodobit atârnă chiar deasupra umărului bătrânului August pălărierul. Pe masa acoperită cu un larg ştergar vărgat, resturile cinei: tochitură, mămăligă, varză acră, murături, turte cu julfă şi nucă. (Suceala pământului la voi, spusese inginerul Druică, da' ce mănânc eu aciia e al dracu' dă bun, aşea că ce-mi pasă mie dacă-i marţi sau vineri?! Săraca mama, am să-i scriu la Copăcioasa, s-auză şi ea că nu stătui dăgeaba în seara asta, adică în seara aia care trebuie, bună mâncare şi, drept să-ţi spui, Antipa, mai că erea gata să nu trec, iai trenu' ăsta dă opt şi-ajungi acas' la Ocna cât fumezi două ţigări, îmi zise vicele, da' eu ce zisei, ia să văz ce-i cu Antipa, bună mâncare şi pă măsura a zăce guri câte-avusei eu când se termină şedinţa aia dă venii aici. Bun, gras şi mult, pă cinstea mea dă om. Antipa, ia să te văz că-ţi iei cocoana dă mână ş-o aduci la noi la Ocna, n-ai adus-o niciodată, uite colea obraz la tine, başca că face şi-o plimbare şi pă urmă să staţi la noi la masă, şi-o să vedem care pă care, regiunea sau raionu', soţia mea e bucovineancă, nu c-o laud acuma, da-n ce priveşte bucătăria n-o întrece nici bucătăreasa Curţii, i-ha ha, orice-aţi zâce, doamnă, v-aşteptăm fără fasoane. Închide un ochi: dă sărbători, dă Crăciun adică şi dă Paşte, se duce la ai ei în Bucovina, ăia ţin datinile, nu glumă, şi mie-mi place, da' stăm la bloc şi mai vede unu' altu', nu-i bine, de ce să ne iasă vorbe, nu? Ţie, Antipa, ce-ţi pasă, da' eu am nişte obligaţii, nu?

Aşea c-aduce dă la mă-sa şi tac-so damigene şi valize cu cârnaţi şi jamboane şi cozonac şi alte alea, mai bine aşea! Antipa, mai dă niţel din ăla negru, aşea, dăstul...) Grăsimea se sleise pe farfurii, bucăţi de carne friptă şi tocătură roşcată din cârnaţi, bucăţi de chişcă, pielea vânătă şi crupele galbene în care sclipeşte ardeiul iute, roşu, tăiat mărunt, julfa groasă rămasă pe marginea farfuriei ca o pastă de cenuşă.

Să vă spui una cu olteni, ştiţi dă ce-au oltenii capu' mic? Nu ştiţi! Fiindcă se concentrează! I-ha-ha, astea tot oltenii le scot ş-un oltean ca mine le vinde, sau alta: dă ce dorm oltenii pă câmp? Nici p-asta n-o ştiţi! Ca să fie-n câmpu' muncii! dom'lor, i-ha-ha, simplu dă tot, *claiton.* Antipa, da' eu cu ce tren plec înapoi, că n-am venit să te ţiu toată noaptea. Cum o să facă, i-ha ha, aceşti tovarăşi aci dă faţă, ha ha, cum spui, cu un'sp'ce? Buuun. Ce spuneaţi, dom' Antipa, scuzaţi-mă, că eream cu capu-n vinu' ăsta, a, da, cu căldura. Păi, ce să fie? se-ntâmplă nişte fenomene, da' grija asta o am eu? Aud pă la radio, pă la televizor, se mişcă masele dă aer din direcţia cutare, anticiclonu' vine-aşea, aeru' cald, aeru' răce, naiba să le ia, n-am timp dă asta, soţia-i cu politica, ha ha, ia-ţi, zâce dimineaţa când venii încoa, o haină mai ca lumea, paltonul adică, eu văz că-i cald, i-am zâs, şi chiar că muream azi dă căldură cu paltonul, vai dă oaia care nu-şi poate duce lâna, zâce, proverbe d-ale ei dân Bucovina, ştiţi cum sunt soţiile, da' eu n-o lungii dăloc, îmi luai canadiana asta şi o nimerii, că toată zâua mă apără dă căldură şi acum pă seară dă ploaie, avusei cap... Antipa, dă drumul, neică, la picupu' ăla, ce ereau alea, colinde? ereau frumoase şi-n greceşte, ai dracu', că pă româneşte n-o fi fost bune...

Bune, spune Antipa, dar astea sunt chiar greceşti.

N-are a face, spune inginerul Druică. Da' lasă asta, Antipa, da' cât e d-al dracu' dă-nvârtit

Moiselini, vinu' ăsta nu-l are. Dă unde-l iai, băiatule? Cum faci tu rost? Ia spune-mi tu mie dă unde?! Dar trebuie să vă spui dacă manţocaru' ăsta tace, că noi acolo la Ocna îl iubim p-ăsta, pă Antipa. Eu, care-s dăstul dă dat dracu' şi-s inginer, nu?! n-am trecerea lui, le dăscurcă pă toate. Nu ştiu dă unde-i vine, da' e al dracu' dă simpatic, cu toate că nu prea vorbeşte...

Sigur, spune bătrânul Antipa, de ce te miri, domnule inginer, eu joc la loto şi-mi ies mereu două numere şi al treilea de unu sau două puncte diferenţă.

Lasă-l să vorbească, spune bătrânul August pălărierul. Spuneţi, domnule inginer.

Aşezat pe covor, picioarele încrucişate sub el. Paşaliu răsfoieşte volumul căpătat în dar de la Antipa, hârtie groasă, aspră, uşor îngălbenită. O fi chiar al meu? Uite, mormăie, şi două numere din *La revue*, extraordinar, peste şapte sute de pagini cu totul...

Eu sunt inginer-şef la autobaza dă transporturi auto, spune inginerul Druică, da' oricum n-am ce are el. Şi-aci să găsesc vinu' ăsta, de unde, dom'le? da' bine că-l băurăm acuma, trebuie să vă spui că are un haz nebun băiatu' ăsta. Sare deodată din fotoliu, se poticneşte pe covor, se sprijină cu o mână într-o farfurie cu resturi de varză murată, podul palmei nimereşte colţul unei furculiţe care loveşte un pahar gol. Paharul se rostogoleşte, cade, se sparge. Aoleooo, spune inginerul Druică, noroc că era gol, cioburile aduc noroc, da' al cui erea de stătuse gol până acum? Sărut mâna, doamnă, scuzaţi-mă, când veniţi la noi cu *ăsta*, cum aţi promis, vă dau să spargeţi trei pahare unu' după altu'. Da' ce vă spui eu, să vedeţi, merită spus. Antipa, ia să te pup eu pă tine acuma.

Se repede la Antipa, îl sărută pe amândoi obrajii. Sunete înfundate, seci, un dop care sare din gâtul sticlei sau para de cauciuc care desfundă chiuveta. Antipa râde, toarnă în pahare. Felicia strânge

farfuriile pe o tavă lustruită de lemn cu mânere de os şi margini la fel, luciul chihlimbariu întunecat, un obiect vechi, moştenit. Tuşeşte sec, îşi duce mâna la frunte şi la gât, ţi-e rău, întreabă bătrânul Antipa. Se apropie de ea, o mână aşezată stângaci pe umărul ei, să te-ajut, spune, lasă, tată, spune ea, şi bătrânul Antipa: dar ce faci? Râd, spune ea şi ridică tava cu amândouă mâinile. Antipa tatăl se întoarce spre bătrânul August pălărierul şi depărtează braţele, palmele răsucite afară, capul între umeri, sprâncenele ridicate. Lasă, Antipa, spune bătrânul pălărier, lasă, nu-i nimic, trece. Ce să treacă? face Antipa cel bătrân.

*

Felicia aduce cafelele. Tava cu chei de cetate, înflorituri, rosturi complicate, ceştile subţiri, înalte. Obrazul femeii este proaspăt, curat, părul pieptănat cu grijă, strâns coc, o şuviţă tremură în dreptul urechii. Pare odihnită, ieşită dintr-un somn calm, binefăcător, fardul uşor abia folosit la ochi, o umbră argintie la buze arată iscusinţă şi har femeiesc. A băgat cineva de seamă până acum o anume lene, moliciune, întârziere în mişcarea braţelor, a picioarelor ei? Dar când, cum se petrecuse schimbarea? Vitalitatea ei în formă nouă şi neaşteptată seamănă cu o plantă sau un nor. Căţeluşa Eromanga ascunsă pe jumătate în spatele fotoliului Baroni. Mârâie scurt, latră de două ori, face un salt în mijlocul odăii.

Ie-te javra, spune inginerul Druică, ce te apucă? Aşea-i dacă te ţine-n casă, marşi de-aci. Se întoarce după spinarea roşcată a animalului, dar ridică ochii, Felicia aşază tava cu cafele pe masă. Inginerul Druică fluieră cu buzele mult ţuguiate, un fel de semnal. Trei sunete scurte şi unul lung. Mâinile în şold. Cu mâinile încă pe mânerul tăvii, Felicia îl priveşte cu albul ochilor. Gura ei râde. Săru' mâna, spune inginerul Druică. Glasul lui scade, ochii caută un scaun.

Felicia, Felicia, spune bătrânul Antipa, se învârteşte în jurul ei, îşi freacă palmele cu o mulţumire inexplicabilă.

Metamorfoză, spune Paşaliu. Tomul legat în pânză sub braţ, ochii lui plutind într-o lumină apoasă, paharul de vin în mâna stângă, Felicia, strigă el, *Ein einzinger Augenblick kann alles umgestalten...*

Adică? face Felicia. Mâna ei care împarte cafelele, tonul relaxat, prietenos, ochii reci.

Extraordinar, spune Paşaliu.

Unchiule August, spune Felicia, vrei frişcă la cafea?

Vreau, spune bătrânul August pălărierul. Capul lui mare şi alb pluteşte în întâmpinarea Feliciei. Unchiule August, spune ea. Trece, spune bătrânul. Unchiule August! spune Felicia.

I-ha ha, face inginerul Druică, se făcu lumină. Simte, vede zâmbetul mare al bătrânului August pălărierul, bunăvoinţa, înţelegerea lui. Aşea e, moşule, sau nu?! spune el, şi acela râde gros, umerii firavi abia ţin capul greu, dar capul nu cade, stă în vârful gâtului subţire. Domnule Paşaliu, neică, mai lasă dracu' hârţoaga aia şi mai vino-ntre noi. Doamnă Felicia, săru' mâna, scuzaţi-mă, moşilor, ascultaţi, tu, Antipa, mai pune ceva vin în paharele astea, şi să nu mă-ntrerupi, s-abaţi discuţia cu şarmu' tău, cum faci tu, că azi nu ţine, ascultaţi la mine ce vă spui eu, mai erea unu' tot aşea dat în mă-sa la noi la Copăcioasa, la mama, ăla erea tac-so lui mama, adicătelea bunicu-meu, el avea strana lui la biserică, cum erea pă vremea aia, stătea el şi moţăia-n strană şi când erea liniştea mai mare, el o dată strănuta dă aulea bolţile ălea şi după aia zâcea-n liniştea aia: mă spălai asear' pă picere şi străfui, uite-aşea zâcea, iar popa se oprea dân predica lui sau nu ştiu ce făcea în clipa aia şi zâcea: să-ţi fie dă bine. Şulfan bătrân. Punea rămăşeaguri şi le câştiga al dracu' pă toate. Antipa, tu semeni cu ăl bătrân al meu.

Ce rămăşag? întreabă tatăl Antipa.

Fleacuri, spune Antipa, ascultă, Druicule, doar n-ai să iei în serios glumele mele.

Glume? spune inginerul Druică, glume zâci, Antipa? Să nu-ţi baţi joc dă mine, Antipa, cu mine nu-ţi merge, ce glume?! I-ha ha, dacă şi aia-i glumă cu Biducă, omu' dă la baia comunală, băieşu', grasu', îhm?! ha ha, atunci eu beau tot vinu' care-ţi mai rămase ţie, Antipa, pân cămara aia sau pă unde îl ţii, i-ha ha...

Ce-ţi trece prin cap, spune Antipa. Rămâne pe gânduri. Deodată, izbucneşte în râs, hohote. Cu ceaşca de cafea în dreptul bărbiei, ţinută cu toate degetele, palma făcută un fel de cupă în care stă ceaşca, bătrânul August pălărierul îl priveşte cu încordare. Felicia se apropie de Antipa. Palma ei întinsă, degetele sub bărbia bărbatului: ce rămăşag, Antipa? Mie nu-mi spui nimic despre rămăşagurile tale?

Fleacuri, spune Antipa. Nu poate sau nu vrea să-şi stăpânească râsul?

Ia te uită la ei, spune bătrânul Antipa, tineri, ce le pasă, beau un pahar de vin şi zburdă, fac tot ce le trăsneşte prin cap, zău aşa, ca nişte derbedei, dar ce le poţi spune. Sunt simpatici. Ehe he, uite, câteodată îmi vine să sar, uite-aşa, pe crupa unui bidiviu şi să mă apuc să fac o trăsnaie, uite-aşa o boroboaţă nemaipomenită, ehe he, să strângi bidiviul între pulpe şi să te tot duci spre boroboaţa asta sau să iei o cărămidă şi s-o arunci peste cap într-o vitrină cu porţelanuri, de ce nu? ia spune, de ce nu? Sau câte şi mai câte se pot face să rămână toţi cu gura căscată. August, August, simt cum mă trece un fior şi chiar acum, naiba să mă ia, dacă n-aş face-o lată de tot să se ducă vestea. Păi la ce-ai trăit o viaţă, ia spune-mi tu mie, ceaprazar de două parale, nici măcar o pălărie de aceea cu pene şi cu tot felul de abţibilduri nu mai faci azi, cureţi ce poţi, numai şepci şi alte rahaturi de pânză care stau pe creştetul capului, asta faci, ia spune-mi tu mie,

puţin lucru-i să te îmbarci pe o corabie cu pânze şi să bagi dracii-n marinari şi să-l arunci peste bord ca pe o zdreanţă pe căpitanul ăla bărbos şi să te apuci de piraterie în mările calde, ia spune, n-ai trăit de pomană dacă nu faci una ca asta? Pun mâna pe banii ăştia de la loterie, mâine-poimâine, şi ştii ce fac? Fac un morman în piaţa nouă şi-i dau foc. Să mai înviorez târgul, uite-aşa le adun pe toate într-o movilă şi eu sar peste foc, uite-aşa, hop hop hop... Bătrânul Antipa ţopăind prin odaie, clătinându-se râzând, uite-aşa aşa aşa, împiedicându-se sau călcând pe vreun sâmbure de măslină, rostogolindu-se apoi până sub calorifer, ceilalţi repezindu-se să-l ajute. Îi dă la o parte, se ridică singur, bărbia îi sângerează, nu-i nimic, spune cu blândeţe bătrânul pălărier, trece, ia tableta asta, stai liniştit şi trece, osul nu-i rupt...

Nu mă lăsarăţi să termin, spune inginerul Druică. Îmi făcu el şi mie ca la toată lumea câte-o figură, da' eu îl iubesc mai mult ca alţii. Are-un fel dat dracu': dădui buzna într-o zi la el în birou unde mai sunt doi inşi, da' niciodată nu-i văzui p-acolo, el stă singur, nici capu' nu-l doare, intru şi pă felu' meu: mă mişc, vorbesc, dau dân toate alea, îmi frec mâinile, mă-nec, tuşesc că tocma' atunci schimbasem Carpaţii pă Litoral şi tuşeam al dracu' dă mă făceam vânăt tot şi el stă-n scaunu' lui acolo-n spatele biroului şi zâce aşea, cu ochii albi, zâce, vezi că stropeşti pereţii. Cum adică, sării eu, care pereţi? ăsta-şi bate joc dă mine, îl trântesc dă-i sare fulgii, care duş, mă răstii o dată la el. Şi cum mă uitai mai bine, înţelesei, al dracu', adică el făcuse aluzie la felu' meu cam repezit. Văzurăţi cum mă mişc şi, când vorbesc, îmi iese câteodată şi stropi dân gură şi atunci el, al dracu', că să nu stropeşti pereţii, adică eu făceam un duş acolo la el şi el nu voia adică şi el să se ude, numai eu, puteam face ce vreau, numai pă el să nu-l ating. Vezi că stropeşti pereţii! Al dracu', îmi plăcu, avu haz. Ce să te superi pe el, nu poţi. Plecarăm

amândoi la Moiselini. E, şi-am ajuns unde trebuie şi dă unde plecaserăm: adică, stimată doamnă, tot la noi la Ocna, mă scuzaţi, da' dân păcate şi orăşelu' nostru are distracţiile lui. Acuma să nu vă-nchipuiţi cine ştie ce! Nuuu! suntem nişte băieţi a-ntâia. Aţi auzit dă doctoru' Puşlenghea? Da' dă procuroru' Viziru? Da' dă popa Zota? Da' dă profesoru' Lupaşcu? Da' dă Moiselini? Da' dă Agop? Nu!? Formidabil, cum zâce dom' Paşaliu! Da' dă ingineru' Druică, i-ha ha! ăsta-s eu! Da' dă marele Antipa ce se poate spune? I-ha ha, aşea cam pe la unşpe, maxim unşpe juma', suntem la Moiselini. Antipa, da' oamenii nu ne cunosc, neică, după câte văz eu. Cum aşea?!

Cum? spune Antipa.

Cum? face inginerul Druică.

Râd amândoi, un râs lung, aspru, un fel de înţelegere ciudată al cărei sens scapă, rostogolire grăbită de sunete, nimic altceva în încăpere decât râsul lor. Dar tac în cele din urmă şi Felicia spune: domnule Druică, spuneaţi despre pariu, rămăşagul... vreţi să mor de curiozitate!?

Scuzaţi-mă, doamnă, spune inginerul Druică (îşi şterge fruntea şi gâtul sub gulerul cămăşii, cu batista lui mare), nu vă las eu să muriţi aşea, păi cum? Păi ce, se termină seara? Plecai eu? I-ha ha, abia-ncepurăm...

Noroc, la mulţi ani, spune pe neaşteptate bătrânul August pălărierul.

La mulţi ani, bine zici, noroc, spune tatăl Antipa.

A la votre santé, spune Paşaliu, *Heute rot, morgen tot*!

Mulţi ani.

Noroc să dea Dumnezeu.

Noroc.

La mulţi ani.

Ajunge, sunt dăstui, spune inginerul Druică. Mai bine să vă spui una d-a lui Antipa, n-aveţi grije, doamnă, şi rămăşeagul, i-ha ha, suntem

oameni dă onoare, aşea şi cum vă spusăi, da' ia staţi, voi televizor n-aveţi în casa asta? Unde-i televizoru'? Uite-l colea, Antipa, nu-i dai drumu'?!

Televizorul mă face să dorm, spune Paşaliu. El mângâie cotorul cărţii lui groase.

Pă mine nu, spune inginerul Druică, Antipa suceşte butonu' ăla.

Nici pe mine, spune bătrânul Antipa, mie-mi plac filmele.

Nu merge, domnule inginer, spune Paşaliu. Pariul...

Scuzaţi-mă, i-ha ha, sigur că da, dă-l încolo dă televizor, face inginerul Druică, şi aşea, cum vă spusei...

Dar se aude soneria, ce dracu' nu-i faci ceva, Antipa, spune inginerul Druică, te bagă-n sperieţi, sirenă de vapor, alarmă, ce-i asta? Lasă să se audă, spune tatăl Antipa. Felicia merge să deschidă

o, ce veste minunată

se aude colindu', strigă inginerul Druică, unde se colindă? uşa se închide, voci femeieşti, uşa se deschide, pe prag lângă Felicia se opreşte doamna Stănciulescu.

33

Sărut mâinile, spune Paşaliu. Se apropie de ea, îi ia mâna. Vai, domnu' Paşaliu, nu trebuie, vin de la bucătărie, vai, mersi. În gura ăsteia, spusese altădată Paşaliu, sunt terase înguste şi o vale adâncă pe unde curge o apă spre care se deschide o peşteră şi pe terase, la marginea peşterii până la malul apei, stau femei trântite pe burtă sau pe spate, sute, mii de femei care vorbesc întruna fără să se asculte între ele.

Vai, spune doamna Stănciulescu, dacă ştiam că aici e atâta lume, nu intram, i-ha ha, face inginerul Druică, nu mai puteţi da-napoi!

Doamna Stănciulescu, spune Felicia, vecina noastră, domnu' inginer Druică, vai, îmi pare bine, pe restul îi cunoaşteţi, vai, cum să nu, ce mai faceţi, domnu' August, sărut mâna, potrivit, îmi pare bine, vă văd cam rar, domnu' Antipa, ce mai faceţi? sărut mâna, bine, nu-mi văd capul de treburi, pe soţul dumneavoastră îl întâlnesc la frizer, vai, nici el nu-şi vede capul de treburi, soţul doamnei este contabil-şef la fabrica de bere. Oho, la bere, doamna este profesoară de menaj, vai, dar nu mai profesez de mult, doamna a renunţat la şcoală şi s-a ocupat de educaţia fiului ei student în anul întâi la electronică, vai, m-am măritat foarte tânără, sunteţi tânără, vai, mersi, serviţi un pahar de vin, vai, nu, mulţumesc, atât ajunge, la mulţi ani, mulţi şi buni, sănătate, la mulţi ani, numai bine, dar ce pom minunat, nu-i prea devreme? aaa, ştiu eu, cel mic vine el, lăsaţi că vine el, dar vai, ce s-a întâmplat, doamna Felicia, vi-i rău, aaa, nu-i nimic! Căldura? da, aveţi dreptate, vremea asta nici mie nu-mi prieşte, migrene...

Doamna Stănciulescu stă pe colţul canapelei, încearcă să privească în geamul uşii, o face pe furiş, o mână umblă mereu prin păr, alta caută un

nasture, o cută a rochiei. Se ridică deodată, o ia pe Felicia de mână, își apropie gura de urechea ei în felul în care fetele foarte tinere își fac confidențe pe stradă, da, spune surâzând Felicia, foarte sigur. Ies împreună. În cealaltă odaie, în fața oglinzii de bronz, doamna Stănciulescu se privește cu atenție, vai, dar nu se vede nimic în oglinda asta, o țineți așa ca pe un bibelou, și eu am, dar nu așa ceva, e cam mare, ia un pieptene, îl trece repede prin părul des, reflexe întunecate. Părul unei femei tinere și puternice. Știi, draga mea, înțelegi, sunt atâția bărbați dincolo, trebuie să mă uit în oglinda asta. Nu, nu mai sunt chiar atât de tânără, dar ce oglindă originală, vă trebuie totuși una adevărată, cum? aveți în baie, sigur, mai bine mergeam acolo...

Felicia, o femeie de treizeci de ani, privind-o în tăcere pe femeia trecută de patruzeci. Amândouă în fața oglinzii.

Să mergem, ajunge, spune doamna Stănciulescu, e bună totuși oglinda asta, te face să arăți bine. Știi, ești ca un bolnav care citește și tot citește despre boala lui: nu trebuie să te uiți prea mult în oglindă.

Când nu sunt bărbați de față, gândește Felicia, este o femeie plăcută...

*

Doamna Stănciulescu stând jos la intrarea în bloc, pe treptele de ciment sau în holul cu trei pereți de sticlă, sau sprijinindu-și coatele de pervaz într-o fereastră sau în toate ferestrele deodată, în balcon sau în același timp în balcon și în fereastră și pe scară, sau udând iarba și lemnul câinesc și trandafirii mărunți și portolacul cu o stropitoare improvizată dintr-un irigator și o pâlnie cu sită, pe fereastra bucătăriei, sau în mijlocul peluzei verzi, trăgând după ea furtunul (un capăt fixat la robinetul galben din bucătărie, celălalt strangulat între degetele ei cam scurte, unghii bine îngrijite, dar nu lungi), doamna Stănciulescu vorbind, știind

totul despre tot ce se petrece în apartamentele îngrămădite pe scările înguste, fiecare om ce face, de unde vine şi unde se duce. Sau făcându-şi siesta în după-amiaza fierbinte de vară, perdelele trase, oraşul lenevind în caniculă, ea în patul ei, adormită, dar veghind cu ochiul din ceafă: cine, când, de ce, unde??? În capoatele ei vişinii sau înflorate, totdeauna umbra unei dantele albe ivindu-se undeva. Deschizând din întâmplare uşa chiar în clipa când Antipa, urcând scările, a ajuns în dreptul ei; vai, ce surpriză, domnul Antipa, chiar acum a coborât doamna, era cu altă doamnă tânără şi foarte blondă, nostimă de tot, lasă, lasă că o ştii mata, ştrengarule, seamănă cu artista aia cu cercei verzi din *Cinemaul* de săptămâna trecută, cum îi spune, Doamne, le-am auzit că se întorc peste o oră, poftiţi să vă fac o cafea, într-o clipă vine şi Stănciulescu, faceţi o partidă de şah şi până atuncea vă ghicesc în cafea, intraţi, domnu' Antipa, doamnele cred că s-au dus la Universal, mai ales că au *desfăcut* azi-dimineaţă acolo ceva teribil pentru doamne, intraţi, acolo sunt, vă spun sigur, nu le-am putut întreba, că eram tocmai atunci cu capul în cuptor, făceam o plăcintă, vă dau să gustaţi, dar ştiu că sunt *acolo*, intraţi... Sau pe scaun, între aragaz şi fereastră, în timp ce Felicia alege orezul: să-ţi ajut şi eu, dragă doamnă Felicia, singură le faci pe toate, mai lasă-le şi mai du-te, zău aşa, şi nu-i mai sufla atâta în coarne bărbatului, nu zic, un om minunat domnul Antipa, dar prea mult îl iubeşti şi-l cocoloşeşti, zău aşa. Femeia mai trebuie să fie şi singură, ia-ţi şi mata concediu şi să te duci singură în staţiune două săptămâni, doar nu-i nici o nenorocire, draga mea doamnă Felicia. Iartă-mă, nu că te sfătuiesc în vreun fel, vai, însă ia bagă-te în baie, fă-ţi pedichiura şi restul, stai vreo trei ceasuri în faţa oglinzii şi dichiseşte-te şi întinde-te în fotoliul ăla cât o casă cu o carte în mână şi mai dă-o dracului de mâncare, frige-i carnea şi fierbe-o şi să vezi că

tot o mănâncă, bărbaţii trebuie ţinuţi tot timpul în şah, dacă vrei să-i ai lângă tine. Nu le da totul o dată, eşti tânără şi frumoasă. Fă aşa cum îţi spun şi cum n-am făcut eu şi-ai să vezi. Gata orezul, cu ce-l faci?

*

Inginerul Druică apucă un scaun de spătar, îl împinge spre doamna Stănciulescu, vai, mersi, spune ea, sunteţi drăguţ, dar nu stau. El spune că mai cade omul din copac şi stă, iar ea spune că nu e cazul, apoi spune că bătrânul Antipa arată ca un frate mai mare al fiului şi bătrânul se întoarce spre August pălărierul: vezi?! Antipa toarnă vin în pahare. Doamna Stănciulescu ajunge sub paharul lui, acolo vorbeşte, vorbeşte, se înalţă în vârful picioarelor, a văzut o scamă sau un fir de tutun în vinul lui, îi ia paharul din mână şi, îndemânatică, înspăimântată, cu vârful degetului mic scoate ce era de scos, îi dă paharul. Nu! îi spune inginerului care, în timp ce-i întindea paharul, încearcă să-i sărute mâna, dă ce nu? spune el, ea râde, el atinge policarul cu vârful buzelor, dooomnule ingineeer, spune ea. Felicia aduce cozonac cu stafide, mari felii galbene, poroase. Druică se scarpină în ureche cu degetul mic, îl învârteşte repede în felul în care se mânuieşte burghiul cu mâner cotit. Degetul pătrunde vibrând în ureche, astfel se scarpină femeile bătrâne sub cireşul din mijlocul ogrăzii şi privesc cerul şi spun: plouă, se schimbă vremea. El îi întinde din nou paharul doamnei Stănciulescu, face o plecăciune caraghioasă, mătură covorul cu mâna întinsă. Sunt un muschetar, spune, aşea salutau ei. Asta se vede la teatru, spune Paşaliu, dar nu are nimic cu oamenii aceia de demult, noi le dăm lor chipul şi asemănarea noastră, dar nu ştim mai nimic despre ei şi foarte puţin despre noi, ceea ce, e drept, într-un fel ne apropie! Ce vorbeşti, dom'le, spune Druică, le cam tragi de păr, dom' Paşaliu. Cum, nu v-a plăcut? se supără doamna

Stănciulescu, nu-i adevărat, aţi spus ceva frumos, domnule Paşaliu. Sărut mâinile, spune Paşaliu.

Antipa deschide fereastra. Se aude ploaia.

Bine că plouă, spune inginerul Druică. Se face grâu, iarna e uşioară şi nu e ger. E foarte bine.

Foarte bun cozonacul, spune doamna Stănciulescu.

Am mâncat eu la mata şi mai bun, spune Felicia.

Dacă vrei, vin să te ajut odată, trebuie să vezi de-aproape cum se face, nu se poate explica.

Dar nu-i nevoie, doamna Stănciulescu, cum vă închipuiţi, de ce să vă deranjaţi.

O, dar n-am vrut să *vă* supăr, am vrut să *vă* spun că eu sunt destul de în vârstă ca să ştiu unele secrete de bucătărie. Nici nu mi-a trecut altceva prin cap, am să *vă* scriu totuşi reţeta. N-am vrut să *vă* jignesc.

Cum vă închipuiţi, dar ce credeţi despre mine, cum să mă jigniţi, vai de mine şi de mine, dar de ce?!

Lăsaţi, doamnelor, discuţiile profesionale, spune inginerul Druică, ar trebui să dansăm. Antipa, pui discu' ăla cu colindu'?

Vai, spune doamna Stănciulescu, dar ăsta cu nucă este tot ce am mâncat mai delicios vreodată.

Lăsaţi, spune Felicia.

Cred că până la urmă vin eu să iau reţeta, spune doamna Stănciulescu.

O să facem schimb de reţete, spune Felicia.

Sigur, spune doamna Stănciulescu.

Da, spune Felicia.

Ce reţetă? care reţetă? întreabă bătrânul Antipa. El stă acum în fotoliul Baroni. I se văd numai creştetul capului şi vârfurile genunchilor.

O reţetă, spune fiul Antipa. Gripa face ravagii.

Buhuhuuuuunăăă, face inginerul Druică.

Veselie generală. Doamna Stănciulescu dă tonul, dar pe neaşteptate duce o mână la gură, cealaltă sub sânul greu, se sprijină de colţul mesei. În brad sfârâie o lumânare. Se stinge. Prin fereastra

deschisă, din ceaţă şi ploaie se strecoară în odaie animalul lung şi murdar cu labe moi, dar cu gheare, fără dinţi, cu ochii tulburi şi solzii putrezi pe spinare, coada ca piftia, vietatea care se naşte din mirosurile unui oraş dezgheţat pe neaşteptate în mijlocul gerurilor mari. Doamna Stănciulescu încerca să-l alunge sau îl ademenea cu cozonac şi portocale? Ea strigă, deodată mâinile ei ţâşnesc în tavan, degetele desfăcute întinse:

Oameni buni, vaaaai, am uitat, Doamne, Doamne iartă-mă, dar voi ştiţi de ce-am venit?! Eu vorbesc şi vorbesc şi-mi pierd capul, vai, Doamne iartă-mă, oameni buni, telefonul! Unde-i telefonul?

Toţi urlă: acolo, inginerul Druică îi întinde receptorul. Dar ea nu face numărul, stă cu bucata de ebonită în mână. Se aşază pe un scaun. Tot nu face numărul, vorbeşte: oameni buni, de când oare tot vorbesc eu aici? Şi din nou strigă: vai, nu ştiţi că Maria naşte...

Doamne, şopteşte Felicia, întoarce-te la mine.

Nu este, spune Antipa în urechea ei, nu-l chema, nu există.

O, Doamne, spune Felicia.

Care Maria? întreabă inginerul Druică.

Dar ce s-a întâmplat? face bătrânul Antipa.

Nu pot, spune doamna Stănciulescu, nu reuşesc. Domnu' Paşaliu, te rog, cheamă materna, mi-a amorţit, uite, mi s-a uscat mâna. Doamne, păcătoasă mai sunt, unde mi-o fi fost mintea? Maria, o ştii doar, fata care a stat acum doi ani la bătrânii Marcoci.

O, Doamne, spune Felicia, ia receptorul din mâna doamnei Stănciulescu, nu-mi aduc aminte, da, răspunde în urechea Feliciei fata îmbrăcată în halat alb, Maternitatea, voce leneşă tărăgănată, daţi-mi adresa exactă şi numărul să vă verific, da, câtă plictiseală şi singurătate în încăperea albă cu masă de lemn, pat de fier şi telefon şi geamul uşii vopsit pe jumătate în alb, nu chiar acum, n-avem

aici nici o maşină, da, doamnă, da, îndată ce soseşte, păi nu v-am spus?

*

Loc, faceţi loc, spune Antipa, dar nimeni nu se grăbeşte să-l asculte. Bărbaţi, femei, copii îngrămădindu-se în uşa casei bătrânilor Marcoci. Casa lor: apartamentul care deasupra uşii poartă un număr mai mare sau mai mic decât cel în care locuieşte Antipa. Sunt mulţi sau par mulţi? Câţi încap, la urma urmei, pe palierul ăsta? întreabă Paşaliu. Sunt mulţi, dom'le, nu vezi! spune inginerul Druică. Nu vedeţi, spune bătrânul Antipa, aici sunt mai mulţi decât încap, când or fi aflat, de unde? Daţi-mi, vă rog, voie, vocea doamnei Stănciulescu, venim de la telefon, faceţi loc, loc, trebuie să vină salvarea. Păi ce să mai vină! Gata! Care telefon? Maria? Care Maria, nu-i nici o Marie, Valeria o cheamă pe fată. E măritată? Sigur, păi cum altfel. Ei, măritată, nu-i nici o măritată, uite aşa s-a întâmplat fără, ea a venit cu unul aici, un om mai în etate, e acolo, da, lângă patul ei, dar nu-i bărbatul ei, nu, o fi logodnic, ce logodnic, pare cam bătrân pentru asta. Dar de ce-au venit? Ea nu-i nepoata doamnei Marcoci? Nu-i nici o nepoată, a stat la ei, lucra aici în oraş, pe undeva, şi pe urmă a plecat. Şi acum a venit fiindcă avea o treabă cică, fata şi bătrânul, adică nu-i chiar aşa de bătrân, omul ăsta, logodnicul, bărbatul ei, mă rog, dar nu-i bărbatul ei, au venit pentru vreo treabă, cine ştie, pe la sfat, pe la miliţie, pe la doctor, de unde să ştiu eu!? Dacă-i frumoasă, da' de unde să ştiu eu? Şi ce să facă, săraca, tocmai acuma cu frumuseţea? E-n dureri, se zbate. Cum, nu-i *legitim*? Nu, eh, o să fie, nimeni nu ştie, la urma urmei. Nici bătrânii Marcoci? Păi ce, ei primesc în casă aşa, pe oricine, fără să ştie ce şi cum? Eh, or fi ştiind ei ceva. Dar Valeria asta nu-i Valeria, dragă, Magda îi spune, fugi de-aicea, Maria, ce Maria, îi spune Ana. Dar

unde stă ea, stă cu bătrânu'? N-auzi că nu-i chiar bătrân. Bine, dar unde? Ehe, în altă parte. Nasc şi ele pe unde se nimereşte, vai de mama lor. Da, dar cum o cheamă de fapt şi de unde vine? Şi cine-i bătrânul? N-auzi că nu-i bătrân? Bine, bine, dar cine-i el, ce hram poartă lângă fată? Vorbe... Vorbe... Şi ăştia cu maşinile lor abia se mişcă. Unde se mai bagă şi ăsta? Pardon. Fata moare şi baba se plimbă. Să fie ea sănătoasă, că de copii avem nevoie. Cine? Cum cine?! Noi! Vorbe. Dar iată, doamna Stănciulescu a ajuns totuşi la uşă.

Antipa, Felicia, Paşaliu, cei doi bătrâni, inginerul Druică sunt încă pe palier, împinşi, loviţi, călcaţi de mulţime. A ajuns totuşi, spune Paşaliu. Uşa se deschide în faţa ei. Mulţimea se precipită, dar nimeni nu trece pragul. Din casă vine o lumină blândă. Se face deodată tăcere. Doamna Stănciulescu intră. Ea este mesagerul, uşile se deschid înaintea ei, la un semn, mulţimile se dau deoparte. Uşa se închide. Iarăşi vorbe. Mirosuri dulcege, ascuţite, dospind în aburii ploii calde. Dar uşa se deschide. Iarăşi şi iarăşi tăcere. Cântecul se aude limpede, undeva sus, la ultimul etaj, copiii se joacă, spune cineva. Da, ai lui Vasiliu şi cel mic al brutarului. Mi-a spart un borcan care-l aveam pe balcon. Dar în uşă stă doamna Stănciulescu: Nu mai este femeia caraghioasă şi vorbăreaţă? Unde este puterea ei ascunsă, de vreme ce toţi o privesc în tăcere şi în faţa ei mulţimea s-a retras şi s-a făcut un gol? Faţa femeii este, deopotrivă, înspăimântată şi plină de bucurie, pielea atârnă sub bărbie ca un şorţ mic prins de urechi, în jurul ochilor s-a săpat un şanţ întunecat, dar fruntea pluteşte într-un nimb de lumină.

A născut, spune ea, un băiat voinic.

Mulţimea scoate un geamăt, un oftat uriaş, fără grabă, ea se desface în două mari şuvoaie tăcute şi, astfel, ocolind femeia mesager, mişcându-se de cealaltă parte a uşii, pătrunde în casa bătrânilor Marcoci. În spatele oamenilor, umbra

amenințătoare a scării urcând spre cerul îndepărtat. Dar cineva prinde sub talpă laba piciorului doamnei Stănciulescu. Ea urlă. În jurul ei, trupurile oamenilor se agită pe neaşteptate, într-o clipă, uşa îngustă este astupată de năvala mulţimii...

Dar acum palierul este gol, mulţimea se mai aude ca un vuiet îndepărtat. Jos, în holul slab luminat de la parter, se aude glasul răguşit al unui bărbat: aici trebuie să fie, vezi pe tablou' ăla, scrie pe hârtia asta adresa şi ăsta-i blocul, lasă aici targa, n-o mai cărăm, poate vine aşa naibii...

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

MASĂ ROTUNDĂ

...Ca pasărea pentru zbor

M.L. (muncitoare la Tricotex): Aşa s-a întâmplat la noi. O fată, venită de trei luni de la ţară, a fost reţinută în producţie într-o zi când ştia că va fi liberă şi când fusese invitată la o nuntă. S-a dus la maistru cerându-i învoire. Maistrul a refuzat-o. Ea a lipsit, a spus că s-a îmbolnăvit. Maistrul i-a comunicat la întoarcere că nu mai vrea s-o vadă, că va fi concediată.

N.I. (membru în biroul executiv al consiliului local al sindicatelor): Nu putea s-o concedieze, nu era legal.

M.L.: Aşa i-a spus. Ea a plâns şi n-a fost bună de muncă toată ziua. Eu nu sprijin absenţele, de zece ani tot lucrez. Pe maistru îl înţeleg, că aveam o comandă pentru export, dar fata era abia venită de la ţară, şi purtarea lui a transformat-o într-o muncitoare slabă. Era convinsă că o să fie mereu găsită în greşeală şi o să fie dată afară.

D.D. (judecătoare): N-ai stat de vorbă cu ea?

M.L.: Cum să nu! I-am arătat cât am câştigat eu în zece ani şi i-am spus că în fabrică e un colectiv puternic şi drept, că poate vorbi cu secretarul de partid sau cu alţi tovarăşi. N-a vrut să meargă nicăieri.

D.D.: N-ai stat de vorbă cu maistrul?

M.L.: Nu pot, că vorbeşte de pe cal.
A.C.: (şef de secţie la fabrica 23 August): Maistrul a avut o situaţie grea. Se întâmplă ca unele tinere să lipsească tocmai când ai mai mare nevoie de ele. Le vezi la coafor, la cofetărie şi pe urmă îţi vin cu justificări medicale.
D.D.: Judecaţi prea simplu. Eu, ca judecătoare, vă spun: poate că vizita aceea la cofetărie avea pentru tânără o mare importanţă, poate că acolo îşi rezolva o problemă sufletească.
A.C.: Mi-ar plăcea să fiu judecat de dumneavoastră. Nu m-aţi pedepsi niciodată.
D.D.: Încerc mai întâi să mă transpun în situaţia celuilalt. Trebuie să vă transpuneţi în sufletul unui tânăr...

34

Ceva tot am văzut, spune Antipa. M-am urcat pe o măsuţă răsturnată şi-am văzut în fundul casei, *locul*, fata cu ochii în jos, mâinile moi, cred că-şi privea pruncul în poală. Eu nu vedeam decât capul ei şi gâtul până la umeri, avea undeva în spatele ei o lumină mică şi de jur-împrejur capetele oamenilor.

Mi-e sete, spune inginerul Druică, sete, Antipa, adă nişte vin.

Nu trece o zi fără bucluc, spune tatăl Antipa.

Copilul s-a născut, spune bătrânul August pălărierul.

Bun vin, da' m-aş cam duce, spune inginerul Druică, scuzaţi-mă, doamnă, că mă uitai la ceas, da' nu vreau să pierd trenu'.

Încă unul, spune Antipa.

Noroc.

La mulţi ani.

Bun obicei românesc, ciocneşti şi bei.

Adică nu bei până nu ciocneşti.

Vivat!

Vivat!

Să nu se-ncălzească, spune bătrânul Antipa.

Când să se-ncălzească? întreabă inginerul Druică, c-am şi plecat. Da' unde-i, dom'le, insu' ăsta, Paşaliu, ce se făcu cu el?

Nu-i!

Unde-i?

A plecat.

Când?

Ie-te-te javra, marşi de-aci cu linguşeala, ce se mai scarpină putoarea, spune inginerul Druică. Căţeluşa Eromanga se prelinge pe lângă piciorul lui. Dispare în dosul fotoliului Baroni.

Ar trebui să facem ceva, spune bătrânul Antipa. Luăm vinul din sticla asta şi-l turnăm în cealaltă.

Într-o singură sticlă se încălzeşte mai greu. Păcat să-l bem cald pe căldura asta.

Bine că se făcu cald şi plouă, spune inginerul Druică. S-avem la vară grâu şi porumb. Acu' la mine la Copăcioasa cred că înflori liliacu'. Păi ce dracu' ăla, nu-i aşea?

Plouă în toată Europa, spune bătrânul Antipa. Peste tot plouă, mai ales acolo unde ar trebui să ningă. Nu prea înţeleg.

Trece, spune bătrânul August pălărierul.

Un val de căldură şi nişte curenţi, spune tatăl Antipa.

E foarte bine, spune inginerul Druică. Foarte bine aşea. Dă frig să te plângi, dă căldură niciodată. Să mai aduc una, spune Antipa, şi ceilalţi: nu, ba da, dar nu acum, stai să-l bem, se răceşte, nu se răceşte. Ce, vrei să scapi mai repede de noi, eh, nu vrea el asta. Şi din nou Druică: ascultă, Antipa, stai colea să te-ntreb ceva, dacă vreai îmi spui, dacă nu nu, nu eşti tu prietenu' meu?...

Iar în Africa ninge, am citit cu ochii mei, spune bătrânul Antipa. Dar ia stai, se scotoceşte febril prin buzunare, un aer neaşteptat de satisfacţie, iată în mâna lui o tăietură dintr-un ziar, să vă citesc, ascultaţi, glasul lui oarecum grav, hârtia ţinută cu mâna întinsă, priviri pieziţe: de câteva zile, un neaşteptat val de căldură s-a abătut asupra celei mai mari părţi a Braziliei, cele mai afectate fiind zonele de coastă, unde temperatura s-a apropiat de 40 de grade la umbră. Astfel, la Rio de Janeiro, unde au fost înregistrate 39 de grade, s-a produs un număr ridicat de cazuri de deshidratare a locuitorilor. De asemenea, valul de căldură a atins şi centrul industrial cel mai important al ţării, oraşul Sao Paolo. Dimpotrivă, sud-estul Iranului este bântuit de trei zile de un val de frig de o vigoare neobişnuită. Regiunile Kerman, Zahedan şi Zabol au avut cel mai mult de suferit de pe urma scăderii temperaturii. Astfel, la Kerman, oraş situat

în centrul Belucistanului iranian, unde iernile sunt de obicei blânde, mercurul termometrului a coborât la 29 grade sub zero, în noaptea de vineri spre sâmbătă, rezervoarele de apă potabilă au îngheţat, oraşul fiind aprovizionat cu ajutorul camioanelor-cisternă. Potrivit presei iraniene, comunicaţiile rutiere şi convorbirile telefonice sunt puternic perturbate. Culturile horticole din regiunea Djiroft au suferit pagube considerabile. În fine, la Bandar-Abbas, localitate la Golful Persic, unii dintre locuitori au văzut zăpadă pentru prima dată...

Asta spune ziarele, face bătrânul Antipa. Îi priveşte pe rând, îndelung. Da, domnilor, şi la Tanger şi la Casablanca ninge, ce oraşe, ce lume, ia gândeşte-te, te bagi într-un hotel dintr-ăsta Hilton prin oraşele astea, te urci în camera ta şi dai drumul la aer condiţionat şi faci ce vrei pe-acolo. Nimeni nu te-ntreabă ce şi cum, joci la ruletă sau bunăoară, dacă n-ai plăcere să joci, bagi banii în vreo şmecherie cu cămile sau cu covoare. Da, da, la Tanger n-a mai nins din o mie opt sute nu ştiu cât, da, da...

E bine că ninge şi la ei, spune inginerul Druică. Las' să ningă. E chestie de echilibru.

Ar trebui să cântăm *O, Tannenbaum*, spune bătrânul Antipa.

Nu-i Paşaliu, el ştie textul, spune Antipa.

Plec, spune inginerul Druică, încă una la botu' calului, gata, toată lumea aici şi doamna Felicia.

El stătea pe un scaun. Felicia lipsea din încăpere. Pe spătarul scaunului era întins un pulover al ei. Spatele lui Druică presase mohairul pe tăblia de lemn şi acum se putea vedea cum, treptat, ţesătura de lână *creştea*, firul revenea la forma lui obişnuită, puloverul părea o fiinţă vie care se trezeşte din somn. Într-un fel asemănător, florile de noapte se deschid odată cu căderea întunericului.

Da, şi Paşaliu, spune Antipa, Felicia, strigă el, poporul te cere. Cu o mişcare bruscă ia puloverul de pe spătarul scaunului, îl împătureşte fără rost, simte în palme căldura străină păstrată încă în fibra ţesăturii, fără voia lui, mâinile mototolesc puloverul, fac din el un ghem, adunate, mişcările lui sunt ale unuia care vrea să ascundă ceva. Druică se apropie de el greoi, ameninţător, venea din toate părţile, pentru Antipa nu mai este scăpare şi, ca un prizonier care a primit o înştiinţare gravă scrisă pe o bucată de hârtie ruptă dintr-un ambalaj (paşii paznicului care se apropie, inevitabila răsucire a vizetei, sunetul ei aproape armonios urmat de răsucirea cheii în broască), el bagă puloverul în gură, mestecă repede, îl înghite. Era şi timpul. Celălalt îi sufla în faţă. Vin, tutun, cina grasă. Dar glasul celuilalt se micşorează, cu umilinţă, el se roagă: Antipa, băiatule, dă unde faci tu rost dă vinu' ăsta? Nu-mi iese dân cap, dă unde-l ai, *cum*?

*

Nimeni nu l-a văzut pe inginerul Druică plecând. Unde-i domnul inginer? a întrebat deodată tatăl Antipa. S-a auzit vocea bătrânului August pălărierul: a plecat? Căţeluşa Eromanga a intrat scâncind în odaie. Venea din hol. Se întâmplă ceva, a spus Antipa. A ieşit. În prag, proptindu-se cu capul în uşa de la intrare, Paşaliu încerca să verse. Nu aici, a spus Antipa, hai în baie. Mai bine afară, a spus Paşaliu. Hai, a spus Antipa. Paşaliu era îmbrăcat de plecare. Cartea ai luat-o? Faţa celuilalt s-a lungit (obrajii supţi lucind de sudoarea beţiei, ochii dilataţi, colţurile prinse în mâzga albă), gura i s-a despicat într-un rânjet vesel. Dinţii lui laţi, galbeni spre tăişuri, acum în lumina becului slab, reflexe cenuşii: cartea?! Drept cine mă iei, mi-e greaţă, şi dacă dau afară ce-i în mine înec tot poporul din oraş, cartea, *mon vieux*?! Uite-o! Cu mişcarea precipitată a unuia căruia i s-a

aruncat un pumn de nisip în ochi, el şi-a dat la o parte pardesiul, haina: cartea era băgată jumătate în pantaloni, între curea şi burtă, partea de sus semăna cu o cărămidă udă. Dincolo de uşă, Paşaliu a spus: ajunge, du-te înăuntru, pot vărsa şi singur. Nu aici, a spus Antipa. Sprijinindu-se cu amândouă mâinile de balustradă, coborâse două trepte, Paşaliu a răsucit capul pieziş, a scuipat scurt spre cel din capul scării: vărs unde vreau eu, a spus.

Acum, în uşă, stă bătrânul August pălărierul. Capul lui mare şi alb este locul unor ochi senini şi batjocoritori. Este întru totul neschimbat. Bătrânul care stă ziua între calapodurile de lemn, cuviincios acoperite cu pălării vechi, călcâiul lui lovind podeaua de lemn, deschide pe jumătate uşa. Mâna pe clanţă. Spune (zâmbetul lui, fularul alb legat cu nod mare sub bărbie): a fost bine! Întinde gâtul, capul se clatină, nu cade, cei doi, Felicia şi Antipa, cunosc gestul, îşi apropie capetele, le răsucesc cu o ureche spre gura bătrânului. El şopteşte, ochii se închid, gura creşte spre urechi: spuneţi Doamne fereşte de mai rău! Cei doi chicotesc: amin! Ham ham, se aude căţeluşa Eromanga, te aştept afară, spune August pălărierul către tatăl Antipa. Da, vine răspunsul.

Sprijinit de Felicia, bătrânul Antipa încearcă să-şi îndoaie mijlocul în timp ce forţe obscure înfipte în ceafa lui îl trăgeau înapoi, undeva printr-un loc mai puţin luminat al tavanului, spre o stea neclară. Alţi duşmani nevăzuţi mişcau din faţa lui galoşii, nu-l lăsau să-i ajungă. Suspendat între galoşii vătuiţi şi steaua depărtată, numai mâna Feliciei (prea uşoară şi nesigură) era totuşi pentru bătrânul Antipa, acum aici, pe pământ, singurul sprijin. Tot Felicia îi spune că ar trebui s-o asculte: întâi galoşii, treaba cea mai grea, nu? pe urmă pielea de iepure sub flanea, flaneaua, apoi haina şi paltonul, dar el tace şi se gândeşte la această femeie tânără şi nechibzuită, care nu ştie nimic despre ordinea

lucrurilor pe lumea asta, iepurele, flaneaua, haina, paltonul şi *abia la urmă* galoşii şi căciula! Altfel nu! Dar Antipa reuşeşte să-i încalţe galoşii. El spune: Felicia are dreptate.

Dreptate!? se miră tatăl Antipa. Întâi galoşii? Ce gugumănie! Felicia, te iubesc la fel de mult ca şi pe fiul meu Antipa. Dar tu nu ştii că aşa nu se poate? Eu pun galoşii la urmă şi asta dintotdeauna, de la început. Înţelegi? Nu se poate schimba nimic, totul este definitiv. Sunt un om care trăieşte de multă vreme singur. Nu mai eram chiar tânăr când s-a născut Antipa. Când a murit mama lui, eram de mult un om bătrân, iar el un copil. Vecinii nu mă cred nebun, dar o aud pe doamna Argintaru, tu o ţii minte, Antipa, când purta breton şi umbrelă şi pantofii ăia cu tocuri atât de înalte, acum târâie după ea prin curte nişte şcrabe găurite, aruncate de mine la gunoi, se scarpină între degete şi spune: puţin într-o ureche, nu mult. Adică eu! Ea, despre mine! Ehe, cum am să mă supăr? Am şi eu puţin *humor*, cum spune August, pălărierul ăsta trăsnit. Trebuie să ştii că nu mă pot bărbieri dacă nu scot lama cu mâna dreaptă din plicul ei şi dacă nu deşurubez aparatul cu stânga şi, mai important, n-am să dau niciodată cu spirt înainte de a înşuruba şi şterge aparatul, numai aşa, altfel nu se poate! Trebuie să existe o anumită ordine...

Antipa spune: şi dacă în loc de aparatul tău de ras ai avea un brici?

Încă nu m-am gândit la asta, spune bătrânul Antipa.

Se uită unul la altul şi izbucnesc în râs, o, îşi spune Felicia şi un sentiment ostil, neînţeles creşte în ea: nimic nu-i deosebeşte pe bărbaţii bătrâni de bărbaţii tineri, sunt la fel, cruzi şi nepăsători, trebuie ascultaţi cum râd.

Într-adevăr, acum râdea un singur bărbat puternic ajuns la vremea când bătrâneţea şi tinereţea fac o singură vârstă şi capătă puteri

depline. Un timp fericit şi rar şi la fel de scurt ca şi tulburarea apei la Tiberiada.

Felicia îi priveşte. Faţa lui Antipa îi arată nurorii dragostea bărbatului pentru socrul ei. Femeia se cutremură de spaimă, dar nu înţelege gândul nou ivit pe neaşteptate în capul ei: tatăl şi fiul sunt aceeaşi fiinţă. Emoţii puternice şi contradictorii izbucnesc în ea. Lumea vrăjmaşă a bărbaţilor este la fel de puternică şi adevărată ca şi dragostea ei pentru Antipa. Dar în cealaltă parte a uşii bate bătrânul August pălărierul: ce faci, Antipa, hai, că ne-apucă miezul nopţii şi noaptea-i lungă. Copii, trimiteţi-l odată!

*

O lumânare arde în bradul verde, în lustra cu trei braţe, unul luminează. Antipa stă în fotoliul Baroni. Felicia se aşază pe pat, îşi întinde încet picioarele. Mâinile sub cap. O muscă, strigă Antipa, uite o muscă. Musca se plimbă pe tavan, nu pare deloc amorţită. Zboară de acolo spre lumina tremurătoare a lumânării. Se roteşte apoi în jurul becului. Mai târziu, bâzâitul ei vine dintr-un colţ întunecat.

Antipa, spune Felicia, despre ce rămăşag vorbea prietenul tău Druică?

Fleacuri, spune Antipa.

Ce pariuri faci tu acolo la Ocna?

Glume!

Spune măcar o minciună, Antipa, una dintre minciunile tale care fac viaţa frumoasă.

Am să vin lângă tine, Felicia.

Ca să-mi spui ce-i cu pariul ăsta, da? Viaţa ta de la Dealu-Ocna, da?!

Nu mai vin, Felicia. Aş vrea să dorm sau să plec.

Poate ai vrea să-mi povesteşti cum câştigi pariurile.

Bine, spune Antipa. Se ridică din fotoliu, face câţiva paşi prin casă. Îşi întinde oasele,

încheieturile pocnesc. Se aşază pe marginea patului lângă femeie. Încep, Felicia, ascultă: într-o zi...

Nu, strigă Felicia, nu vreau, nu vreau să ştiu, iartă-mă, Antipa, vreau numai să rămâi mereu lângă mine. Stai aici. Nu vorbi. Ea se întoarce cu faţa la perete. Plânsul îi scutură umerii, capul i se desprinde de trup şi se rostogoleşte pe pernă. Treptat, marea încordare a trupului ei se retrage, muchiile se netezesc, colţurile scad, capul se întoarce la locul lui. Somnul şi întunericul solstiţiului în emisfera boreală şi, ca o sămânţă în jumătatea de sus a fructului, trupul ghemuit al femeii.

Antipa o acoperă cu un pled şi capul lui se umple de un gând ciudat: ea este fiica mea, pe care ea nu a născut-o, şi mama mea care a murit demult. Un sentiment neaşteptat de siguranţă. O mulţumire pe care el o pune pe seama vinului băut. Lumânarea sfârâie în cleştele ei de tablă, se stinge. Miros de seu şi fum.

Şi acum începe veghea. Lunga noapte a solstiţiului în care nu dormi. Antipa umblă prin odaie. Parchetul scârţâie uşor. El păşeşte în vârful picioarelor. Stinge becul din lustră, aprinde mica instalaţie din brad. Priveşte îndelung la Pieter Janssens. În lumina idilică, dar prietenoasă, odaia în care femeia citeşte îi este la fel de apropiată şi familiară ca şi odaia în care femeia lui doarme şi el gândeşte şi se mişcă. Trufia şi egoismul lui se retrag în duioşie, adevăruri care stau în adâncul fiinţei lui într-o ordine neştiută de nimeni. Trece în cealaltă odaie. Lumina din stradă ajunge aici prin perdele subţiri. Obiectele se desluşesc destul de bine, au umbre şi margini, suprafeţe stinse sau sclipitoare. Antipa se opreşte în faţa oglinzii de bronz. În golul ei metalic nu se vede nimic. Să treci *dincolo* şi să cobori. Poate este acolo o scară sau atârnă o frânghie. Rama luceşte stins. E acolo. Dar oglinda nu vrea să întoarcă nimic din ce

primeşte. Te îndrepţi spre comutator să aprinzi lumina, dar nimereşti în uşă, nu găseşti clanţa, nici nu-i nevoie, uşa e întredeschisă, cu toate acestea, nu ieşi atât de repede pe cât ai vrea, eşti însă în cele din urmă în cealaltă odaie. Aprinzi o ţigară. Felicia doarme, respiraţia este calmă, liniştitoare, te aşezi în fotoliul Baroni. Este trecut de miezul nopţii. În marele cosmos ceva s-a schimbat. Să prinzi esenţa acestei schimbări, trecerea întunericului spre lumină. Frigul spre căldură, adâncul spre înalt. Să fii întrebat: de ce? Şi să nu răspunzi.

Nu se mai aude ploaia.

Vei sta în fotoliul Baroni. Mâine vei fi odihnit şi bucuros. Ai un certificat medical pe trei zile. Toţi simt căldura şi lumina, arborii fac muguri, muştele învie, seminţele încolţesc, dar tu, cu blana ta lungă, fumurie, căciula dintr-o oaie scumpă, cu şoşonii de pâslă, vesel şi gros îmbrăcat în mulţimea grăbită cu haine scurte şi uşoare, părul fluturând în vânt. Ordinea bătrânului meu tată este şi ordinea mea, dacă ar fi vorba de altcineva, aş spune: ce caraghioslâc, ce om neîndemânatic şi neajutorat, cât de uşor se poate trece peste asta! Da, dar este vorba de *mine.* Este strigătul meu, şi nu al altuia! Sunt eu oare un om vesel şi nepăsător, aşa cum îmi place să fiu? Farsa este vocaţia mea, cum spune Paşaliu? Un beţivan caraghios şi pedant. Oho, dar câte nu pot face mâine, câte nu-mi stau în faţă nefăcute şi aşteaptă. Să-i spun bunăoară Feliciei o mulţime de lucruri urâte şi adevărate, ceva despre copilul pe care nu-l naşte şi încă vreo câteva şi ea să-mi spună la rândul ei altele, să stăm frumos pe două scaune faţă în faţă şi să ne scoatem râzând ochii şi măruntaiele. Dar nu trebuie oare să mai aşteptăm pentru asta? Să mai treacă timpul, să îmbătrânim, să adunăm mai multe, să dăm măreţie spectacolului! Da, am dreptate, asta trebuie amânată. Rămâne plimbarea, după veghea de noapte. Arătându-mă cu degetul şi strâmbându-se

în spatele meu, şi eu cu mâinile înfundate în buzunare. Şi ieri l-am văzut, e nebun. Nu, o face pe nebunul. Ba e chiar nebun de legat. Şi eu înaintând, nici scund, nici înalt, în blana mea. Poate nici nu mă vor huli. Poate vor zâmbi cu bunăvoinţă, sărmanul, o fi bolnav. Zăpadă nu va mai fi deloc. Şi mă voi întâlni cu motanul bătrânului de peste drum. Vom fi în pasaj la telefoane sau pe terasa hotelului. Cred că va bate vântul.

Bună seara, domnule profesor, va spune motanul (niciodată n-am înţeles de ce pezevenghiul ăsta cu ochi gălbui şi somnoroşi îmi spune domnule profesor).

Bună seara, voi răspunde, fiindcă de fapt îmi face plăcere să schimb o vorbă cu el.

Suntem singurii care mai purtăm blană, dacă-mi permiteţi să observ, domnule profesor.

Mă tem că ai dreptate, domnule Murr.

O! Murr! Mă răsfăţaţi, domnule profesor. Dar spuneţi-mi, vă rog, nu credeţi că cineva ar putea să ne întrebe ce-i cu blana asta?

Dacă *numai* ne întreabă, nu se întâmplă nimic, voi spune.

Aveţi dreptate, domnule profesor. Îmi permiteţi să mă retrag, trebuie s-o găsesc pe doamna Simchas.

Cu bine, dragă Murr.

Am onoarea, domnule profesor. Dar iertaţi-mă că vă mai reţin cu o întrebare: ce face căţeluşa dumneavoastră Eromanga?

Se cam uită la blocul vostru.

O, glumiţi, domnule profesor, iertaţi-mă, am onoarea.

La revedere, iubite Murr.

*

Antipa se îndreaptă spre fotoliul Baroni, se opreşte, întoarce capul, vede trupul adormit al Feliciei. Cât de brutal căzuse ea în somn, dacă

veşmintele ei şi pătura cu care fusese acoperită erau smulse şi aruncate de pe ea. Nu mai era o femeie foarte tânără. Gâtul ei dezgolit de părul care curgea în altă parte era un arc moale, braţul ei încă puternic se îngroşase spre umeri şi la încheieturi. Sânul greu cădea uşor într-o parte, izvorul lui era încă viu, dar nu mai zvâcnea în adâncuri, ci lent se pregătea să apună, în timp ce pielea care se întindea spre claviculă îşi pierdea culoarea şi netezimea. Şoldul ei nu mai stătea la pândă, dormea cu adevărat. Carnea se ridica dreaptă şi viguroasă pe picioare, în sus, spre locurile fertile, dar se încreţea în mici valuri sub fesele nestrânse în centură. Iar umbrele albastre ale sângelui se puteau ghici în adânc, de-a lungul gambelor care se făcuseră mai scurte. În somn, femeia se răsuceşte şi bărbatul vede pântecele ei tăiat de două şanţuri adânci. Dar era multă linişte şi maturitate în trupul adormit al femeii. Poate fertilitatea ei este ascunsă şi într-o zi va izbucni, îşi va da măsura. Era statornicie şi calm în odihna ei. Nimic provizoriu. Viaţa care pâlpâia duioasă în trupul ei venea din întunericul şi violenţa speciei. Trupul ei era o cetate invincibilă, sufletul ei era osia lumii. Ea era locul în care Antipa se născuse şi va fi îngropat când îi va veni vremea.

Dar acum, în lunga noapte, Antipa nu doarme.

Ziua a doua

Cerurile şi pământul şi toate câte se află între ele, credeţi că le-am făcut în glumă?

Coran, XLIV, 38, „Sura fumului"

1

Nimic în cerul dimineţii de 21 iunie nu pare să prevestească grindina. Locomotiva se opreşte în dreptul closetului de zid văruit în alb, acoperiş ciudat în formă de cupolă, tablă argintie. Templul maţului plin, spunea Agop, maestrul peisajelor în care ninge într-un ou de plastic, rahat cu frişcă, să scoată voiajoru' capu' din vagonu' de dormit şi să se bucure: ce arhitecţi minunaţi trăiesc în oraşu' ăsta. În jgheabul vechii cişmele de piatră cu trei guri de fontă, botul lacom al unui măgar roşcat, şa de lemn cu margini înalte şi samare vărgate, roşu-verde-negru, frâu bătut cu ţinte galbene. Omul măgarului nu se vede. Doi fochişti cu felinarele aprinse se opresc sub trompa greoaie şi afumată a pompei de apă, haina scurtă a unuia, salopeta celuilalt, luciul funinginii şi uleiului în soarele solstiţiului de vară, silozul de beton plumburiu deasupra căruia un om mic cât un şoarece loveşte cu ciocanul o şină, sunetele scurte, repezi, depărtate, vânzătoarea de la chioşcul de ziare scoate capul pe ferestruica îngustă, poartă ochelari cu rame late, mişcă dintr-o parte în alta claia de păr roşcat, înfoiat în creştet, legat cu două panglici deasupra urechilor, revistele ilustrate agăţate una peste alta pe peretele rotund al cuştii ei se mişcă odată cu ea, Antipa coboară din vagonul cu platforma deschisă care în urmă cu vreo cinci decenii, poate într-o dimineaţă, ieşise din depou strălucitor şi, de ce nu? mândru ca un tânăr ofiţer de cavalerie, hm, ar spune poate doctorul Puşlenghea, de ce cavalerie, şi nu tancuri, dacă-i vorba totuşi de un vagon?! Un vagon gălbui, afumat, o lungă încăpere comună cu banchete de lemn prinse în şuruburi şi bare de fier, mirosul de zgură şi motorină (scânduri roase, lungi, negre pe care calci), loc strâmt, ferestre înguste căzând în

adânc dacă ai tras cu pricepere bucata de piele care atârnă jegoasă în mijlocul ramei de sus, vânătă, răsucită ca limba spânzuratului. Dar un vagon care fusese totuşi nou cândva şi stârnise admiraţia călătorilor, poate şi recunoştinţa lor, pentru nu se ştie ce protector al călătoriilor cu trenul, un om important care în anumite zile când vreun ministru sau chiar regele s-ar fi aflat în tren, stătea el însuşi în ţinută de gală, joben şi mănuşi albe, sub marchiza locomotivei, lângă mecanic. Un soldat cu raniţa în spate traversează liniile, nu-l interesează peronul, el se îndreaptă oblic spre magaziile lungi şi înguste din spatele rampelor de încărcare. Şase şi şapte minute, spune conductorul, cu o mişcare înceată el îşi aduce pe burtă geanta lui grea, sprijinită de obicei pe şold. Băgat pe jumătate în burduful negru, el caută ceva. Mulţumesc, spune omul cu pălărie cenuşie şi flanea împletită cu andrele groase. Poate umilinţa din glasul lui îl face pe conductor să iasă pe neaşteptate din geantă şi să întrebe răstit: ia ascultă, nu cumva erai cu ăla fără bilet? Dar celălalt rânjeşte, deodată este mai mare, mai lat, glasul lui răguşit şi dispreţuitor îl face pe conductor să-şi strângă capul între umeri, mirare şi teamă: da' ce mă-ta faci cu capu' că răspunzi târziu la semnal? Furia urcă pe lângă teamă, conductorul priveşte în jurul lui. Oamenii de la căile ferate au intrat în pământ, miliţianul o fi stând cu centironul desfăcut şi doi nasturi de la prohab rupţi lângă dracu' ştie ce muiere găsită noaptea în grădina asta din spatele gării, celălalt, cu picioarele depărtate, stă în faţa lui, o fi chiar omul care întrebase cât e ceasul, cară-te până nu te fac să-nghiţi cleştele tău de codoş de vagoane. Conductorul încearcă să ridice mâna, gândul lui este să lovească, dar în loc de asta o ia la fugă, sare peste linii, se împiedică între traverse şi cade, coatele pocnesc sec în şina strălucitoare. Se ridică, întâi în patru labe, gura plină de blesteme, picioarele îşi găsesc greu locul şi abia după ce mâinile au pipăit cu atenţie geanta.

De departe, ieşind din spatele magaziilor, vin în fugă spre el doi oameni, aha, oamenii gării, desigur, dar de ce numai doi, de ce nu toţi? Asta îi dă curaj, începe să strige, dar în faţa lui, la un pas, stă Antipa. Ce s-a întâmplat? întreabă Antipa. Acum era aici, ticălosul, javra clandestină, urlă conductorul, capul lui ţâşneşte din gât, zvâcneşte în toate părţile, ca la păsări sau şerpi, nu-i, strigă el, acu' era aici, unde-i? Antipa îi întinde şapca, conductorul o şterge cu mâneca hainei, o îndeasă pe cap, pleacă, cei care alergau spre el îşi schimbă direcţia, acum se duc spre cisternele argintii din dreptul silozului, poate acolo porniseră de la început. Antipa râde şi, dacă Anghel l-ar privi acum, ar spune: iată semnul puterii lui, pe care el o iroseşte.

Dar Anghel stă acum sub zidul Casei de Apă, în încăperea scundă, aplecat deasupra unui cufăr ferecat, şină subţire de oţel, capacul desfăcut sprijinindu-se în balamale înguste şi trainice făcute de un meşter într-un oraş aşezat pe o colină. Ca întotdeauna, Anghel s-a sculat în zori, înainte de răsăritul soarelui. El scoate un ciocan ciudat de aramă, coadă subţire de os. Cele două capete ale ciocanului sunt: o piramidă şi un cub, trunchiul este un cilindru. Prin mijlocul lui, precum piciorul balanţei, trece mânerul. Osul cozii este gălbui, acoperit în jumătatea liberă cu incrustaţii mărunte, o spirală, forme geometrice săpate acolo pentru ca, oricât de mult s-ar lustrui, osul să nu alunece în palma celui care îl foloseşte. Numai pentru atât? Anghel pipăie muchiile ciocanului fără să-l privească. Degetele lui subţiri, puternice, umerii osoşi sub cămaşa de cânepă fără guler, albul ei aspru care aminteşte o lespede de piatră bine spălată sau o scândură frecată cu leşie, gâtul omului, puternic, nu gros, o împletitură nobilă din fire de oţel şi argint, şi nu odgoane scurte şi ţepene, capul îngust, prelung, mişcări încete, dar nu şovăitoare, calme fiindcă sunt rare şi niciodată

întâmplătoare, părul întunecat ca o cască subţire de fontă de la ceafă la frunte, abia străbătut de fire albe. Ochii lui sunt cafenii, într-o apă uleioasă încremenită, gura taie un obraz uscat, neted, nu alb, nu galben, nu negru, ceva ca fildeşul vechi. Dar dacă spui fildeş, unde sunt carnea, sângele, pielea? Anghel închide cufărul. Se ridică. Soarele intră prin perdeaua de in. Ceva din albul orbitor al cămăşii, în peretele odăii. Se apropie, spune Anghel. Vorbeşte singur. În odaie nu e nimeni. Dă perdeaua la o parte, cactuşii sunt acolo, nişte animale cu ţepi lungi, soarele bate în plăcile rotunde de fier: cinci, câte se văd pe fereastră, capetele scurte ale puţurilor înfipte în pământ. Şesul îngust, iarba scurtă cosită de curând, două căpiţe mici departe, lângă gardul de sârmă ghimpată, în vârful uneia flutură o zdreanţă albă. Şi iarba din jurul casei, înaltă, verde-întunecat, boabe mari de rouă ca nişte bube cristaline. Şi stupii...

Peronul este îngust, mozaicul vechi (romburi verzui în cercuri plumburii) s-a crăpat în multe locuri. Golurile sunt umplute cu ciment. Cimentul crapă şi el. Altfel decât vechiul mozaic. Într-o zi, un fir de iarbă s-a ivit într-o astfel de crăpătură. Lucrurile nu s-au oprit aici, fiindcă nu era chiar un fir de iarbă, era o plantă ciudată care creştea repede şi făcea un fel de fructe închise în păstăi, mai mari ca fasolea, gustul ceva între miez de nucă şi nap. Curând, neobişnuita făptură vegetală (trunchiul subţire, contorsionat, un soi de vrej lemnos, noduri din loc în loc, frunze late, moi şi aproape transparente, cârcei lungi făcuţi dintr-o materie verzuie translucidă şi care atârnau din coada fiecărei frunze şi erau uşori, încât fluieratul locomotivelor îi făcea să se agite şi să plutească multă vreme în aer), aşadar nu trecu multă vreme şi arborele, buruiana, leguma sau ce o fi fost acolo ajunse în plafonul peronului. Făcură acolo o gaură (după o lungă discuţie pe care şeful gării o avu cu

edilii locali, aceştia din urmă vrând cu orice preţ să taie măgăoaia, cum spusese unul dintre ei, omul gării susţinând la rândul lui că nici un regulament nu interzice împodobirea peronului cu plante exotice şi, după cât se pare, este vorba de o plantă exotică şi ea trebuie ocrotită. Cu toate că, adăugase şeful, o frunză dintr-asta atârnă chiar în dreptul ferestrei de la biroul meu şi trebuie să ies dacă vreau să mai văd ce-i pe peron, dincotro vine trenul, dar n-are a face. Obţinu în cele din urmă aprobarea, cu condiţia ca în compensaţie să lase goale cele câteva jardiniere care atârnau şi aşa goale de vreo treizeci de ani în plafonul peronului). Când se văzu în lumina mare, arătarea se acoperi pe dată cu un fel de rouă violacee şi frumos mirositoare, dădu într-o singură dimineaţă muguri noi, frunze şi fructe şi creştea în fiecare zi fără întrerupere şi ar fi ajuns poate la cer, cum a şi ajuns altădată un fir de fasole, oho, ar fi acolo de mult dacă într-o noapte omul care îi turna apă la rădăcină (trebuia udată numai noaptea, de trei ori pe săptămână, cam trei ceasuri în şir, să curgă apa lent din furtunul fără presiune în crăpătura din ciment, locul de unde ţâşnise sămânţa), omul aşadar nu s-ar fi îmbătat peste măsură. El a adormit în rigola din faţa gării, nu a mai ajuns să dea drumul la apă, şi până dimineaţă, fiinţa ivită din firul de iarbă se uscă şi se făcu pulbere. Femeile care măturau avură de lucru până pe la prânz. Tot măturând, găsiră la locul unde se ivise la început firul de iarbă un gândac urât, cu crustă întunecată, burtă albă, lungi antene şi picioare de păianjen. Era mort, dar nu de multă vreme, fiindcă nişte furnici roşii abia îşi croiau drum spre burta lui... Da, fusese o vreme când se vorbise despre Dealu-Ocna şi gara de aici. Stâlpii care susţin acoperişul peronului sunt subţiri, vopsiţi în cafeniu uleios, iar acoperişul este un lucru care încă ar fi demn de luat în seamă dacă gloria locului nu ar aparţine trecutului: sticlă groasă verzuie turnată

într-o reţea de sârmă. Romburi mari şi tot ca un semn al trecutului apus: jardinierele goale se mişcă fără încetare, bătute mereu de un vânt necunoscut sau poate gara s-o fi aflând pe spinarea unui animal neliniştit.

Din biroul lui, uşa deschizându-se chiar pe peron, apare şeful staţiei. Chipiul roşu, haina descheiată. Neregulamentar, îşi spune curcanul închis într-o cuşcă cu zăbrele de lemn păzită de o fetiţă cu fundă albă cam murdară şi vestă tiroleză verde. Se poate vedea: în dimineaţa celei mai lungi zile a anului, curcanul este un observator ironic. E drept, aerul lui de prostănac melancolic poate înşela pe oricine. Puţini navetişti la Dealu-Ocna. Să tot fie vreo zece. Suntem încă un raion agricol. Dacă se face şi la noi combinatul ăla de îngrăşăminte, da, atunci o să le dăm la cap celor din Floreşti, cu uzina lor de mase plastice. Atunci o să avem şi noi navetişti şi forfotă mare şi viaţă trepidantă pe măsura cerinţelor şi exigenţelor epocii, atunci să te ţii, frate-miu, în loc să meargă ai noştri să lucreze prin alte locuri, vin aici din toată lumea să tragă la noi, navetişti, lume mare, frăţioare, dar până atunci trimite-mi vreo câţiva poli, să zicem vreo cinşpe, şi cu ce mi-ai mai dat face jumate din ce-am să-ţi dau înapoi când mă las la vatră, cum ştii, în octombrie. Şi faceţi voi combinatu acolo ca să mă calific. Pune tu o vorbă bună să se facă. Trimite-i în plic, că nu-i fură nimeni, cum umblă vorba, dacă pui lângă ei o hârtie de 25 şi scrii pe ea: pentru hoţ. Hoţu-şi ia dreptu şi nu s-atinge de restu... Antipa citeşte bucata de hârtie, băgase mâna în buzunar să scoată batista, da, îşi aminteşte, este fratele instructorului, uită-te la el, porcu', mă ia politic, şantajist ordinar, dacă nu-i trimit polii ăştia cine ştie unde mai trimite scrisoarea, aşa că scoate şi dă-i, dar dacă nu se dă pe brazdă îl dau pe mâna miliţiei, cât îi el de frate-n crucea mamii lui de escroc. Antipa râde.

Un pui de ţigan cu buricul gol se apropie de el şi întinde mâna. Antipa se opreşte, îl priveşte atent, tace, gura râde fără să se audă, ochii reci. Aoleoo, urlă deodată micul ţigan, aoleoo, mă bate, mă omoară. El dispare printre tufele din spatele gardului scund, între cişmea şi clădirea gării. Antipa râde. Şeful gării îşi şterge fruntea cu batista, sub cozorocul şepcii, da, puţini navetişti, oraş mic, doar dacă n-or fi venind cu autobuzele *rata*, dar unde să se ducă? şi la urma urmei, autobuzele astea nici nu respectă orarul şi pentru un navetist întârzierea este moarte. După ce nu te leagă nimic de întreprinderea noastră, navetist chiulangiu, mai şi întârzii. Afară! Dar dacă respectă programul, vine cu o jumătate de oră mai devreme, tace, nu răspunde obraznic, atunci da, săracul, are şi el familie, copii şi totuşi face naveta, e greu, toată ziua pe drumuri şi totuşi devotat întreprinderii noastre. Şeful gării oftează adânc, el însuşi făcuse mulţi ani naveta, demult, pe când lucra în alimentaţia publică şi era instructor de dansuri la o echipă de amatori şi actor la teatrul popular. Nebunie şi speranţă, cum atât de frumos spunea un personaj dintr-o piesă de teatru, şi acelaşi personaj: vine o vreme când îţi cauţi un loc sigur de muncă şi întemeiezi o familie! Casa lui se află chiar deasupra gării, în spatele platformei de sticlă care acoperă peronul. Iată ce înseamnă o schimbare. Să alergi dintr-un loc în altul ziua şi noaptea şi apoi să locuieşti împreună cu familia ta chiar între zidurile unde munceşti, de unde vei lua pensia şi vei muri. Neclintit, după ce nu erai decât mişcare.

2

Să trăiţi, spune un acar cu faţa şi mâinile unse cu funingine. Felinarul lui aprins. Ce preţ o fi având lucrul pe care în lumina solstiţiului oamenii îl caută cu felinarul aprins? Un şiret desfăcut la gheata lui murdară de noroi uscat zvâcneşte la fiecare pas, coada unui animal fricos. Şeful gării duce un deget la chipiu. Căldura celei mai lungi zile a anului se anunţă prin semne obscure în atmosferă, în ficat, în oasele picioarelor. Miros de zgură arsă şi sulf, de apă rece care curge cu putere printr-o ţeavă de fier, şuieratul aburului, izul pătrunzător al oţetarilor din grădina gării amintind de scursorile unei insecte cu crustă aurie care iese la soare după ploaie dintre frunzele de pătlagină, fumul cenuşiu plutind deasupra acoperişurilor curbe ale vagoanelor şi biela lucioasă şi o spiţă roşie ivindu-se între aburi şi fiare negre, lumina dimineţii peste zgomotele şi mirosurile gării. Ceasul mare, rotund (ramă groasă ca un cauciuc de camion), înşurubat deasupra celor două uşi cu geamuri: EŞIRE. Acele nemişcate arată unsprezece şi un sfert. Dacă nu merge, spunea Agop, se creează avantajul că se micşorează mult uzura. Cadranul gălbui este acoperit pe alocuri cu pete roşcate. Poate rugina, dar zgârietura verde din dreptul cifrei 9 ce poate să însemne? Un tânăr cu cămaşă în carouri roşii şi verzi, bască cenuşie şi pantofi albaştri de tenis citeşte cu atenţie panoul cu mersul trenurilor, numai câteva rubrici, nici un accelerat. Dar ai putea vedea acolo trei accelerate şi chiar cinci scrise cu roşu, poate şi vreun rapid, dacă aici ar fi un nod de cale ferată şi s-ar face aici un nod, poate chiar unul marinăresc, dacă s-ar zbate cineva pentru asta. Dar îţi trece prin cap aşa ceva, tinere? Ai vrea să spui: minunatul oraş în continuă dezvoltare Dealu-Ocna şi marele

combinat? Sau te cari pe vreun şantier şi te faci sudor sau fierar betonist sau macaragiu? Ce-ţi trece prin cap când te scarpini, un deget între doi nasturi de la cămaşă, pe burta suptă? Înapoi în satul tău de sub dealuri? Oho, asta nu! Un ţigan cu plete unsuroase, pălăria neagră acoperindu-i faţa răsucită într-o parte, doarme la picioarele tânărului, tălpile lui, ciubote mari, largi par să ia fiinţă din tălpile celui din picioare, hoitul lui nepăsător în odihna adâncă poate fi chiar umbra băieţandrului plecat să-şi caute alte rosturi în lume. Ţiganul miroase a fum de baligă uscată şi a smoală. Pantalonii lui de catifea reiată, largi şi murdari băgaţi în cizme, sunt descheiaţi sub cureaua lată, bătută cu ţinte de alamă, cămaşa smulsă din pantaloni şi îngrămădită sub bărbie dezveleşte o burtă uscată, păroasă, de culoarea măslinei. Plutonierul Gaşpar se îndreaptă fără grabă spre omul adormit la picioarele tânărului. Cu faţa gravă şi imobilă, tânărul contemplă tabla neagră, acoperită cu litere şi cifre albe. Îl face el oare pe insul între două vârste, care mănâncă un colţ de pâine, rezemat de un stâlp din apropiere, să creadă că tocmai el, un tânăr atât de prăpădit, poate din când în când zări umbrele agitate ale destinului său, aşa cum alţii văd flăcări pe comori? Plutonierul pare supărat, pungile de sub ochi sunt pline cu o substanţă care provoacă mâncărimi în locurile cele mai gingaşe ale pielii. Obrazul gălbui şi lucios după o noapte nedormită nu prevesteşte nimic bun. Şeful gării se gândeşte la ce rol i s-ar potrivi lui cureaua cu ţinte a ţiganului. Oho, dacă ai mai putea urca o dată pe scândura scenei, sub privirea mulţimii, oameni care te cunosc şi te admiră. Un gând plin de încordare şi tristeţe, caraghioslâc, şi iată năvala celor trei ţigănci, poate nevestele celui adormit, urlete, limba lor răstită, plutonierul începând deodată să alerge, deşi nu avea de făcut mai mult de cinci paşi. În acelaşi timp, cei de pe peron năpustindu-se spre locul

unde doarme ţiganul. Apa dintr-un bazin suptă de gura de scurgere...

*

În ziua aceea (scrie judecătorul Viziru) Antipa arăta bine. Părea mulţumit, îmi amintesc aerul lui sfidător la masa de la Moiselini. Dar n-am mers prea departe. Acum când scriu îmi dau seama cât de departe sunt de adevărul lucrurilor, cu câtă emfază mă las dus de aparenţe. Proşti şi ignoranţi. Siguranţa noastră de fiecare zi ne dă putere să supravieţuim, dar ascunde adevărul. Niciodată ca în ziua de 21 iunie nu a fost Antipa mai aproape de ambiţia lui nemăsurată (de care îşi bătea cu uşurinţă joc) şi eu mai departe de înţelesul lucrurilor. Între Antipa din decembrie la Albala şi Antipa din iunie la Dealu-Ocna era drumul lung de la omul domestic la omul furios şi liber. Cât de târziu înţelegeam asta. Şi nu era numai atât. Acum văd, notez pentru mine, poate exagerat, dar adaug: de aici plec pentru a înţelege mai departe. Poate voi găsi cuvântul potrivit. Aşadar omul domestic şi omul infernal în coaja lui Antipa. Iată ce este important. Restul sunt împrejurări, ar putea fi la fel de bine altele. Dar sunt cele care sunt. Scopul este unic. Nu ştiu, dar mi-l închipui pe Antipa în dimineaţa zilei de 21 iunie în urmă cu şapte ani în trenul plin cu navetişti, pe peronul gării etc. Cred că iradia o putere de care ceilalţi luau cunoştinţă fără să ştie cum, el însuşi ignorând-o. Dar nu am fost acolo. Latră câinele, trebuie să întrerup. Merg să deschid. Trebuie să fie omul care ascute cuţite cu tocila lui. O caută pe proprietăreasă.

3

Antipa a ajuns la marginea peronului. Priveşte mulţimea îngrămădită lângă panoul cu mersul trenurilor. Coborând, i se iscase un gând caraghios: gara asta seamănă cu un curcan fudul, fiindcă, atât de mică şi neînsemnată, vrea să pară ca o făptură vorbitoare, ca şi bietul funcţionar de la registratură, ca şi directorul băncii, ca şi tovarăşul de la regiune, ca şi preşedintele sindicatului, ca şi portarul în ghereta lui: mai importantă şi mai arătoasă decât este. Poate şi *visa*, după cum curcanul se visează regele unei ţări deasupra norilor unde vulturul e un servitor umil, care nici nu ajunge să treacă pragul casei, râneşte la grajduri şi îşi târâie aripile prin baliga măgarilor. Coborând deci, Antipa avea un pas ferm, pe care, fără să-şi dea seama, îl căpătase încă de când coborâse treptele blocului, la Albala. Puţini îi cunoşteau mersul ăsta. Cu toată răcoarea dimineţii, el nu-şi pusese haina şi nici vreo bluză subţire sau puloverul fără mâneci împletit de Felicia. Felicia mai dormea când el ieşise pe uşă. Gândul că în dimineaţa solstiţiului de iarnă, în urmă cu şase luni, rămăsese el să lenevească în pat (ceea ce nu se putea spune despre Felicia care oricum se trezea îndată după plecarea lui şi se pregătea pentru slujba ei) şi ea plecase prin lapoviţă şi umezeală îl făcuse să râdă încet, jos, în holul pustiu, iar Argus, care pândea sub scară un fir de păianjen, interpretase în felul lui râsul omului singur. Judecătorul Viziru notează asta ca auzită de la Paşaliu care o auzise de la Eromanga. În autobuzul care-l ducea la gară se întâlnise cu omul de la calorifere, îl cunoştea fiindcă omul abia îi reparase robinetele de la baie. Să trăiţi, dom' Antipa, a spus acela. Salut. Tot cu naveta? Încă. Da' nu-i prea răcoare? Eu tremur în salopeta mea şi când vă văd

cu mâinile goale... Păi nu-i vară? a întrebat Antipa. Ba da, a spus omul cam stingherit. Păi atunci! De... Nici un de, scoate imediat salopeta! Dom' Antipa, a spus omul. (Dar se ridicase din scaunul îngust, autobuzul nu mergea prea repede, cei câţiva inşi ghemuiţi în scaune moţăiau, casieriţa în cuşca ei la fel, la un stop, şoferul frânase brusc, caloriferistul căzuse în genunchi, mâna încă agăţată de mânerul din spatele scaunului.) Acuma, a spus Antipa liniştit, ochii lui imobili, buza de sus se ridicase deasupra dinţilor, cea de jos stătea întinsă, subţiată. Fără să scape de ochii lui Antipa, caloriferistul începuse să-şi descheie salopeta. Dar Antipa a repezit înainte palma desfăcută: ajunge! Nea Antipa, a spus omul, şi aşa, zvârlit în toate părţile de autobuzul care trecea acum pe o stradă neasfaltată, omul se ducea cu spatele înainte spre uşa din faţă. Vino-ncoa', a spus Antipa, râdea, faţa lui era senină, ia de-aici. Omul s-a apropiat, se clătina, îşi ţinea cu o mână la piept salopeta desfăcută, cu cealaltă se sprijinea pe unde putea. A luat bancnota de douăzeci şi cinci, autobuzul tocmai se oprea, caloriferistul s-a repezit spre uşa din spate, era mai aproape, a dispărut. Autobuzul s-a umplut de lume. Era o staţie unde urcau mulţi. Antipa îşi freca braţele goale cu palma şi râdea singur. Autobuzul hodorogit mirosea a sudoare şi a fasole prăjită. Afară era praf şi soare. Trenul face patruzeci de minute de la Albala la Dealu-Ocna. Este plin cu navetişti, şapte vagoane cu navetişti care merg la Floreşti, capătul liniei, încă treizeci de kilometri, acolo unde sunt marile uzine chimice, unde sosesc odată cu acest tren încă alte trei, din celelalte trei părţi ale ţinutului, mii de oameni deasupra cărora pluteşte ziua şi noaptea fumul galben-verzui. La Dealu-Ocna coboară doar Antipa şi încă vreo câţiva, el nu-i ştie. Ei îl ştiu pe el. În tren se joacă şeptic, douăzeci-şi-unu şi macao. Câte doi, câte trei, câte patru. Feţe nedormite, somnoroase, serviete de piele roase pe la colţuri,

mii de mape de vinilin, băşti, şepci, se fumează pe rupte şi se mai scoate din buzunarul hainei, din mapă, câte o sticlă de ţuică. Iarna e la fel, cu deosebire că e frig şi întuneric. Dar frigul şi întunericul trec şi vine iar vara. Conductorul cere bilete, abonamente, cleştele perforează cartonul, clamp-clamp. Lui Antipa nu-i cere, nu-l întreabă, îl salută: să trăiţi. Antipa se ridică de pe banchetă. O femeie stă ca o cloşcă, fuste înfoiate în jurul ei, dedesubt cuibarul, de bună seamă, şi alături două paporniţe pline cu ceva care mişcă şi miroase sub nişte bucăţi de pânză cenuşie, decolorată. Ea se uită după Antipa, spune în urechea unui flăcău cu basca trasă pe ochi, capul căzând greu când în stânga când în dreapta, ochii închişi: o fi vreun inspector, numai că n-are haină, ehe, vine la secret, să-i prindă. Un ochi se deschide sub bască, capul se opreşte pe un umăr, ochiul meditează îndelung, se închide la loc, gura rămâne mută, cei care nu joacă privesc prin geamurile murdare, nemişcaţi, palmele pe genunchi, alţii vorbesc fără întrerupere, povestesc întâmplări scurte cu accidente de maşină, puţine femei, mulţi bărbaţi, oameni de toate vârstele. Se cunosc între ei, folosesc un limbaj comun, aproape codificat, par răbdători şi împăcaţi, pot fi asemănaţi cu oamenii care în vechime lucrau pământul şi trecea o viaţă până desţeleneai o bucată de pădure şi este ciudat şi de neînţeles fiindcă timpul acestor oameni este fărâmiţat în mii de bucăţi, zilnic tăiat în felii subţiri, cu totul altceva decât vechii pământeni pentru care timpul era o piramidă sau un cub uriaş de granit. Asta ar fi spus-o Paşaliu, judecătorul Viziru o notează undeva, nu-i cunoşti pe oamenii ăştia, ar fi spus Antipa, şi răspunsul lui Paşaliu: n-are a face!

Dă-mi voie, a spus Antipa, un spate lat, pânză muiată în sudoare, uscată acum, sarea pe umeri şi pe şira spinării, spatele se dă la o parte, un fluture de noapte cafeniu se ridică greoi dintre capetele

adunate la un loc, ochii privind o fotografie sau aşa ceva, ferind-o de alţii cu un fel de duşmănie şi satisfacţie ascunsă, de ce? Antipa prinde filtrul ţigării între dinţi, pielea lui e curată şi netedă, cămaşa curată, subsuorile uscate, capul uşor, ochii limpezi. Furia pândeşte în adâncul puterii lui paşnice. Capetele care i-au făcut loc să treacă se adună iarăşi, o grămadă de bostani pe un câmp ceţos. Sau nişte bile pe o masă înaltă cu trei picioare. Bile sau bostani, din îngrămădeala asta se ridică un miros puternic de usturoi. Un om şi un sac de cărbuni stau în uşă. Las' să treacă, spune omul, şi sacul se strânge, se îngrămădeşte între picioarele lui, o lovitură măcar uşoară tot îi trage acolo, fiindcă faţa omului se schimonoseşte de durere, sughiţuri scurte îi ies din gât. Antipa a ajuns pe platforma deschisă. Acolo fuma Silvia Racliş, ne apropiem, a spus Antipa, ea a râs, el a râs. În fiecare zi? Da! Nu ne-am mai văzut? Ba da! Nu-mi amintesc! Nici eu! Ha-ha, ha-ha! Trenul nu mergea prea repede, un câmp de rapiţă se vedea departe, o casă cu acoperiş de ţiglă roşie, apoi un mal înalt năpădit de buruieni, stâlpii, cablurile subţiri cu burtă, jos, sus, împletit, despletit, apoi un pod de fier, grinzile ca nişte fulgere scurte, zgomotul, aici parcă ar avea ceva viteză, apa mocirloasă dedesubt, terasamentul înalt de piatră şi câmpul cu porumb verde, mărunt, iar merge ca melcul, nici pe pod n-a mers mai repede, dar toată fierăria aia şi prăpastia de dedesubt ne-au făcut să credem... Da, ajungem îndată. Ea îl asculta, îl privea mai ales, pe neaşteptate şi-a scos din poşetă ochelarii de soare. I-a aşezat cu grijă pe rădăcina nasului. Mâna întârzia după ureche, unde braţul de metal subţire şi elastic nu se aşeza. Te ascunzi, a râs Antipa. De ce? a spus ea, din nebăgare de seamă, ţigara i-a scăpat dintre degete. Ajungem. Da, a spus ea. Nu au mai râs, priveau dealurile, muntele vânăt din depărtare, vacile slabe din lunca îngustă, cantonul, rampa vărgată cu roşu şi alb,

botul turtit al camionului în spatele rampei, întinderile palide de grâu, magazia lungă şi cenuşie, goală, lângă balta secată, un lacăt mare pe uşă şi deasupra o firmă roşie decolorată: abator, da, în cinci minute am ajuns. Abatorul din Dealu-Ocna. Abatorul? nu seamănă! N-ai văzut până acum şandramaua asta şi forma şi locul ăsta pustiu? Nu. De când mergi la Dealu-Ocna, acolo mergi, nu?! Din iarnă. Şi n-ai văzut asta? Nu! Acum o vezi, da? Da! El nu a mai râs, ea nu a mai râs. Case mărunte văruite în ocru şi albastru, în stânga lor, fabrica de cherestea, un birt, câteva tarabe goale pe care în unele dimineţi ţărăncile vând ouă şi mici legături de zarzavat, o mână de fasole, o cană de coacăze, zece nuci de anul trecut, lobodă şi leuştean, un boţ de brânză de vacă pe o foaie de brusture, uite şi piaţa, am ajuns. Am putea sări fără grijă, a spus Antipa, merge ca pe vremea tramvaiului cu cai, ei da, era un fel de glumă, câteva vorbe spuse ca să râdem chiar dacă nu aveau nici un haz, găsite la repezeală, este un fel de convenţie pe care cei doi o respectă încă de pe vremea când stăteau faţă în faţă goi şi nu se ruşinau, da, asta parcă ar avea mai mult haz, dar el nu a mai spus-o, ea se întorsese cu spatele spre locomotivă, se zgribulea în flaneaua subţire, bărbia între umerii strânşi, genunchii lovindu-se unul de altul, încovoiaţi uşor, mâinile strângând sub bărbie gulerul flanelei. Era mult prea frig în dimineaţa asta faţă de canicula de peste zi. Din ce în ce mai încet. Scame de funingine năvălind pe platforma vagonului. Sacul cu cărbuni s-a aşezat între Antipa şi Silvia Racliş. Cine era Silvia Racliş? Am mai văzut-o, o cunosc, dar nu o ţin minte. Parcă într-o zi stătea de vorbă cu o cunoştinţă comună, mai veche. Cum o chema? Sau trecea strada? Cineva a ridicat o căciulă, o pălărie? Cineva a râs, a răspuns la salut? Dar de unde mirosul de piper *acum* şi atenţie la sâmburii de cireşe împrăştiaţi pe jos, poate presăraţi anume să calci şi să aluneci şi să

cazi, să te rostogoleşti din vagonul ăsta afurisit, deschis la capete ca pe vremea lui Pasvante. Nu trecea oare Silvia Racliş strada, da, într-o zi de vară, într-o iarnă, oamenii îmbrăcaţi pestriţ, haine uşoare fâlfâind, soarele încălzind un pământ plin cu băltoace care se usucă, vântul cald şi tu îmbrăcat ca un caraghios şi restul, ea trecea strada, mergea *bine.* Erai singur? Cu Paşaliu? Dar ea trecea strada, a răspuns, desigur, cineva a salutat, Paşaliu sau *celălalt*, glasul ei, şi deodată un gol ca o lumină vie, o piaţă uriaşă sau o intersecţie, ceva pustiu şi gol şi o femeie înaintând...

Trenul s-a oprit, sacul cu cărbuni s-a ridicat, un nor negru izolându-te de restul lumii. Ai coborât din tren, ai uitat de fata asta, era dimineaţă, o zi în care nu se bănuia nici un semn rău, 21 iunie, cea mai lungă zi a anului. Tălpile tale au atins zgura roşie afumată dintre linii, ai ridicat ochii, sus, pe silozul plumburiu, doi oameni bat ceva cu un ciocan şi deasupra lor se roteşte o pasăre întunecată.

Sacul cu cărbuni te-a făcut să scoţi o ţigară din poşetă? Aveai una în gură. Ai aruncat-o, ai aprins-o pe cea nouă. L-ai mai văzut? Da, în tren, odată a intrat în farmacie şi a cumpărat ceva, antinevralgic, aveţi şi un pahar cu apă? El era, nu te-a privit, dar l-ai mai văzut prin Albala, treci pe stradă, vezi lume, şters, vag speriat, în nici un fel atrăgător, şoarece de bibliotecă, dar nici asta, poate unul dintre singuraticii bolnăvicioşi care dau târcoale căminelor de studente. Fumul ţigării acru. O arunci. Acoperită de un nor de cărbuni cobori, trenul s-a oprit.

4

Să trăiţi, dom' Antipa, spune un om cu halat cenuşiu, un ciocan mic cu coadă lungă în mâna lui.

Salut, spune Antipa, ce se întâmplă?

Nimic, un ţigan adormit. Contravenţie.

Antipa se apropie de locul unde se îmbulzeau oamenii. Tânărul care îşi privise soarta în tabela cu mersul trenurilor se desprinde de grup, se depărtează. După el încearcă să se strecoare ţiganul care dormise la picioarele lui. Umbra lui? Plutonierul Gaşpar îl apucă de cureaua lată. Tânărul s-a oprit la doi paşi mai încolo. Nu se întoarce, rămâne acolo. Nu se poate mişca, îl reţine ceva. Aşa să fie? Oamenii se împrăştie, râd, arată cu degetul. Plutonierul Gaşpar îl duce pe ţigan spre celălalt capăt al peronului. Nimic. Şovăind, tânărul îi urmează la câţiva paşi. Nedumerire, o neaşteptată suferinţă pe chipul lui.

*

Schimbarea asta n-o înţeleg, scrie judecătorul Viziru (pe foaia albă de la sfârşitul unei cărţi: o monografie din 1930 a oraşului Albala). Când nu scriu, privesc pe fereastră. Adun fapte. Caut. Îmi amintesc fără noimă de un scriitor bătrân care, în oraşul Winesburg din Ohio, timp şi distanţe, magistre, cum spune Paşaliu, bătrânul din Ohio a rugat un dulgher să ridice în aşa fel patul încât să poată privi pe fereastră lumea. Nu-i uşor deloc să înţeleg de ce scriu, de ce fac asta. Să înţeleg schimbarea care se întâmplă cu Antipa. Cum doi sau mai mulţi stau în aceeaşi fiinţă? Când se întreabă alţii pare caraghios şi uşuratic. Altceva mai bun nu au de făcut?! Dar când ajungi să te întrebi tu, lucrurile se schimbă! Dar totul trebuie făcut, trebuie chiar grăbit totul, când scriu, timpul nu mă mai ameninţă, pierde caracterul abstract, devine accesibil şi vulgar, capătă chiar o formă, o

fiinţă uriaşă acoperită cu păr care îmi flutură prin faţa ochilor un contract şi şopteşte în urechea mea (ciudat, voce blândă, un glas de aur, prietenos, aproape umil) dă-i drumul, ce mai aştepţi, scrie, nu te opri...

*

Miliţianul, ţiganul, şeful gării s-au oprit. Antipa în faţa lor. La doi paşi, tânărul cu privirea gravă, faţa imobilă. Gândurile înalte despre lungul drum care îl aşteaptă trec prin capul lui, dar o spaimă nedesluşită îl ţine pe loc.

Bună ziua, spune Antipa.

Vă salut, vă salut, ce surpriză, spune şeful gării.

Surpriză? se miră Antipa.

Plutonierul Gaşpar îşi împinge tocul pistolului spre şale, cutia de piele alunecă pe cureaua lui la fel de lată ca şi a ţiganului. Dar lipsesc ţintele galbene. Trei ţigănci apar deodată, dau furioase din aripi, cârâie, fustele lor largi fâlfâie bătute de un vânt rău, din ele iese o duhoare acră, una este lată şi greoaie, celelalte sunt subţiri şi se mişcă în felul unor animale tinere.

Să intrăm la mişcare, spune şeful staţiei.

De ce să intrăm? râde Antipa. Ce mai faceţi, cum vă simţiţi?

O, foarte bine, gâfâie şeful gării, foarte bine, mulţumesc.

Mă bucur din suflet, spune Antipa. Tonul lui se schimbă: pe la Moiselini văd că nu mai dai, bădie, ce se-ntâmplă?

Plutonierul Gaşpar îi priveşte pe amândoi. Mâna lui nu lasă cureaua ţiganului, îşi simte cămaşa unsuroasă la gât, umedă la subsuori, o mâncărime ascuţită ca nisipul roade în încheieturile şi ceafa lui, labele picioarelor mustesc în cizmele prăfuite. Antipa îl priveşte cu atenţie, şeful gării pare stingherit, ar vrea să fie şi să nu fie acolo. Mişcă, spune plutonierul Gaşpar, dar Antipa râde, se uită la jardiniera care se clatină goală în plafon şi

spune: tocmai ieri întreba tovarăşul preşedinte, gata, urlă deodată plutonierul Gaşpar, smulge mâna din cureaua ţiganului, gata, să nu vă mai prind, mai sunteţi pe-aici?!

Tovarăşu' Antipa de la sfat, spune şeful gării, cum să nu, cunoaştem, spune plutonierul Gaşpar, îmi pare bine, spune Antipa. Ţiganii au pierit, un tânăr aleargă spre trenul care încet se depărtează de gară. Tânărul reuşeşte să sară pe scara unui vagon. O legătură cu lucruri mărunte într-o mână...

Eu intru la mişcare, spune şeful staţiei.

Parcă am rămas dator cu halba aia, spune Antipa.

Ba nu, spune şeful staţiei, eu am rămas.

Bine, bine, spune Antipa, dar când o bem?

Vom bea-o la soroc, spune şeful staţiei îngroşându-şi odată glasul, gest larg, privirea cruntă şi apoi râsul unui actor bătrân.

Mai sunt oameni de talent în oraşul ăsta, spune Antipa.

Mulţumesc, spune şeful gării.

Antipa se întoarce spre plutonierul Gaşpar, vocea lui este caldă, faţa într-o blândă încordare: tovarăşu' plutonier, oare ce-am putea face cu oamenii ăştia pentru folosul societăţii? (Felicia ar spune: nu-ţi bate joc. Dar bătrânul August pălărierul ar întreba-o: de unde ştii?)

Tovarăşu' inginer, putem face multe, spune plutonierul Gaşpar. Un zâmbet copilăros pe faţa lui lată, fălci puternice, nas scurt, un aer nou, ceva caraghios şi înduioşător, la fel de adevărat şi neadevărat ca şi viaţa unui fluture cu aripile colorate. Plutonierul Gaşpar avea patima cântatului la muzicuţă şi la fluier, lua premii la concursurile din cadrul ministerului şi la câte un festival regional, cioplea în lemn de tei chipuri de oameni şi de animale, dintr-un dop de plută şi din te miri ce bolduri şi bucăţele de stofă făcea un toboşar. Ai copii, tovarăşu' plutonier? întreabă Antipa, doi, să

trăiţi, spune celălalt. Să-ţi trăiască, spune Antipa. Să trăiţi, spune el. Trăiesc, spune Antipa.

După un sfert de oră, plutonierul Gaşpar şi şeful staţiei stau de vorbă în uşa întredeschisă, pe sticla căreia scrie cu litere albe: MIŞCARE.

Îl cunosc destul de bine, spune şeful staţiei, lucrează la sfat.

Plutonierul Gaşpar împinge un picior înainte, pune o mână în şold: bine, bine, ştiu eu, da' ce face-acolo el? Mai nimic, dragă Gaşpar, învârte nişte hârtii, un băiat simpatic.

Daaaaa?! păi atunci de ce paştele... umerii îndreptându-se, burta înainte, pumnul strâns izbeşte în palma deschisă, capul se roteşte în toate părţile, pielea frunţii, cu tot cu şapcă, se strânge deasupra sprâncenelor, atunci de ce o face pe şefu', ia spune-mi mie, domnule Onu?

Ei, şi tu, dragă Gaşpar, spune şeful gării. Ochii sclipesc cu răutate şi satisfacţie ascunsă. Aşa-i place lui.

Aşa, bine, spune plutonierul, bine, dacă-i pe-aşa, mai vedem noi.

Unde-s ţiganii ăia? Se răsuceşte pe tocuri, o potcoavă clămpăneşte, cade, fiindcă nemernicul, cârpaciul Stratulat, nu ştie să bată un cui ca lumea. Pe peronul tăcut acum, pustiu, se aude lătratul potcoavei.

*

Şeful gării îşi freacă mulţumit palmele. Este sus acum, într-una dintre odăile răcoroase de deasupra gării. Şapca roşie stă cu gura-n jos pe faţa de masă lucrată cu igliţa. Pe muşamaua din interior lucesc mari picături de sudoare. Doamna Onu aduce un pahar cu vin rece. Descheiat la tunica acoperită în spate cu mari pete întunecate, bărbatul bea cu lăcomie. I-am făcut-o filfizonului, de unde aerele lui de şef şi donjuan şi toată şmecheria lui răsuflată? Un băşcălios de la regiune, un terchea-berchea. De unde, mă rog?! Fruntea lui, arsă de

soare până acolo unde ajunge cozorocul şepcii, este albă-trandafirie ca un fund de copil de ţâţă, restul pierzându-se în chelia adâncă, culoarea miezului de cartof. Se aud strigătele frânarilor, şuieratul unei locomotive în manevră. Despre ce-i vorba? întreabă femeia. Privirea ei bănuitoare. Vântul clatină vârfurile plopilor în dreptul ferestrei, în spatele gării sunt plopi şi un rond de flori. În mijlocul florilor, un obelisc cu mişcarea de la 1907. Unu' de la sfat, spune bărbatul. Dar ce ţi-a făcut? Nimic, îşi dă aere. Ce-i asta îşi dă aere? mai bine nu te pune-n dinţi cu *ăştia*, lasă-i, dar vreau să ştiu cine-i. Cine-i? *Domnu' Antipa*, coate-goale, ai auzit de el? Antipa, Antipa! nu-i oare tânărul drăguţ pe care-l salutai până la pământ alaltăieri pe Strada Mare şi când te-am întrebat atunci cine-i, mi-ai făcut şşşt şi pe urmă am uitat, acum mi-aduc aminte că ne-am întâlnit cu Ştefăneasca şi nu ştiu ce-a început ea să turuie şi-am uitat să te întreb, nu-i el?... dar domnul Onu este dincolo de uşă, a smucit clanţa cu furie, acum coboară scările. Doamna Onu priveşte vârfurile plopilor. Perdeaua se umflă în geamul deschis, poate vine în sfârşit ploaia. Un măgar zbiară în piaţa tăcută, guiţatul unui porc şi apoi ţipetele gâştelor în spatele gardului înalt, scânduri înguste date cu var. Un tânăr simpatic şi atât de politicos părea, îşi spune femeia. Un tânăr subţire, acum ştiu de ce-l ţin minte, fiindcă ce închipuire, el m-a făcut să-mi amintesc de vremea când mâncam îngheţată de căpşune sub umbrela de soare pe terasa cofetăriei Lăpuşneanu, o, Doamne. Uşa se deschide şi apare capul furios al bărbatului. Dă-mi chipiul, strigă. Părul zbârlit deasupra urechilor şi în creştet, chelia vânătă. O varză, gândeşte femeia, îi dă chipiul. Nu este un gând rău, ea este înţelegătoare şi emotivă, întoarcerea precipitată a bărbatului trezeşte în ea o grijă maternă, duioasă, şi-i aminteşte un film vesel, o comedie cu frişcă şi cu oameni graşi şi neîndemânatici şi femei tinere şi frumoase care

dansează bine, chiar aşa, până când urletul femeii Lupoaia o face să se repeadă în jos pe scări, nu, urlă ea la rândul ei, nu, Dumnezeule, nuuu, dar jos, pe trotuarul îngust, lângă rigola uscată plină de gunoaie răsucite de căldură, cu un picior aruncat pe trotuar, domnul Onu este întins, nemişcat, aşa cum îi trecuse prin cap nevestei lui, un gând absurd venit în timp ce se repezea urlând pe scară şi înainte ca urletul Lupoaiei să se fi stins în gâfâieli scurte, înspăimântătoare.

*

Cu pas elastic, neşovăitor, Antipa merge, Strada Gării, spre centrul oraşului. Iată o placă peste care s-a dat cu var, sus, în zidul unei case: str. Dimitrie Sturdza. Şi alta alături, pe alt zid, la fel văruită: eroul Matrosov. Şi placa nouă, email alb şi cobalt, bătută în stinghia unui gard înalt. Strada Gării. O stradă lungă şi întortocheată, case scunde, rar cu un etaj, faţade gălbui, cenuşii, ziduri groase, din loc în loc, pe mari întinderi, grădini în care creşte porumb. Şi cânepă, fasole sau pătlăgele verzi în grădini înguste, câţiva arbori întunecaţi. Între case se mai găseşte şi câte o fâşie lată, năpădită de buruieni şi care se duce adânc spre apa gălbuie a Ocnei, în lunca unde cetăţenii orăşelului merg la sărbători, beau bere şi mănâncă mititei, stau în iarbă, pe pături aduse de acasă şi pe o bucată de hârtie de ziar se întind mese cu salam, roşii, telemea şi plăcintă cu mere, copiii beau sirop de zmeură şi pe o platformă de scânduri un băiat de la cooperativa Arta Meşteşugarilor dansează bărbuncul, mai cântă corul învăţătorilor şi pe urmă cu toţii se plimbă. Aerul este plăcut, dar în locurile bătute de soare se simte o dogoare neobişnuită. Umbrele sunt încă lungi, prin şanţuri încă mai musteşte rouă. Pe podul vechi de lemn, grămezi mari de balegă umedă strivite de roţile unui camion. O firmă galbenă pe care scrie cu verde murdar: Maşină de scărmănat lână, autoriz. nrul

237. Prin fereastra deschisă, pătată de muşte, se aude glasul unei femei. De sub pod, printre bârnele legate în fiare ruginite, răzbat mirosul şi umezeala mlaştinei. Deasupra, în cerul neclintit, nu se arată vreo schimbare. Antipa se simte puternic şi bun. Nici umbra vreunei griji. Curat şi plin de o credinţă ciudată în puterea lui pe care nu o încercase niciodată cu adevărat şi care lucra singură în favoarea lui. Fericită făptură, în alte timpuri, când oamenii mai credeau în miracole, dacă el ar fi fost cel care să-l facă pe olog să umble, i-ar fi spus ologului, când acela ar fi căzut la picioarele lui mut de spaimă şi recunoştinţă: du-te şi nu mă lua în seamă, sunt un măscărici, uite, fac o tumbă. Oho, puterea lui era că era puternic fără să aibă nevoie de asta şi fără să-şi ia în seamă puterea, numai aici, la Dealu-Ocna, poţi înţelege starea lucrurilor, asta îl făcea să se simtă un stăpân, el, umilul funcţionar navetist, şi o simţeau şi cei din jurul lui, fiecare în felul său. Aici, acum, era un om puternic şi trebuie s-o ştie şi acest câine cenuşiu care apare acum de sub bolta fostului han, dintre lăzile de gunoi, ocolind băltoaca verzuie care nu se usucă niciodată, în faţa casei cu numărul 78. Câinele are picioare scurte, smocuri de păr aspru la încheieturi, spinare lungă, o corcitură duşmănoasă, una dintre acele vietăţi urâte în care Dumnezeu a pus multă ură şi umilinţă. Aş putea să te cunosc, îi spune Antipa. Oraşul e mic, dar nu te-am văzut până acum, umbli cu capul în pământ, seara, dacă trece pe lângă *tine*, te muşcă, e soiul ăsta de câine (omul începe o mişcare ca şi cum ar vrea să se ferească, animalul se apropie. Pândeşte?), dar *pe mine nu* (gândul îşi schimbă sensul, capătă o mare intensitate, pleacă din capul omului ca o sabie. Antipa simte schimbarea, se miră cu neîncredere dar fără voia lui, această mirare comună, omenească este copleşită de o bucurie străină infernală, el este doar unealta acestei stări), şi iată, câinele se opreşte, râtul lui de

porc se ridică, în ochi i se citeşte supunere, sare deodată în spate, cade, se răsuceşte pe picioarele împleticite, latră scurt, răguşit, aleargă înapoi în salturi mari, dispare.

Domnule câine, spune Antipa, mi se pare că ţi s-a întâmplat ceva neplăcut. Păcat. Îţi pregătisem un cub de zahăr. Râde. Este iarăşi Antipa nepăsătorul. Scoate din buzunar o bucată gălbuie de zahăr şi o bagă în gură.

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

Sporul de producţie s-a realizat prin creşterea productivităţii muncii

Acţionând pentru realizarea cincinalului înainte de termen, colectivul de mineri, ingineri şi tehnicieni de la exploatarea minieră Săsar raportează cu mândrie că în dimineaţa zilei de 9 august şi-a realizat planul de producţie pe 8 luni. Succesul se datorează generalizării unor metode de mare randament la exploatarea minieră, folosirii mai bune a mijloacelor tehnice şi a timpului de lucru, hărniciei şi abnegaţiei cu care minerii muncesc în fiecare abataj sau galerie. Este de remarcat că cea mai mare parte din sporul de producţie a fost obţinut prin creşterea productivităţii muncii. (...) Cele mai remarcabile succese în întrecere au fost obţinute de colectivul de la sectorul II, condus de tânărul inginer comunist M.I., precum şi de brigăzile minerilor V.M. şi Gh.L.

Din metal economisit – 65 de războaie de ţesut

La întreprinderea de utilaje pentru industria uşoară din Tg. Mureş, cu câtva timp în urmă s-a născut o iniţiativă care vizează reducerea consumului de metal în acest an cu 281 tone. În vederea îndeplinirii acestui obiectiv, au fost îmbunătăţite tehnologiile de execuţie a unui însemnat număr de piese, s-a extins turnarea de precizie, au fost folosite materiale de dimensiuni optime, s-au

scurtat ciclurile de experimentare şi aplicare a inovaţiilor şi raţionalizărilor cu privire la economisirea metalului. Lucrându-se pe baza unor tehnologii care asigură adaosuri minime de prelucrare, fiecare al 11-lea război de ţesut bumbac se realizează din metal economisit...

(de la corespondenţii din provincie)

O privire de ansamblu şi câteva constatări în judeţele Olt, Teleorman şi Vaslui

Arăturile de vară hotărăsc recolta viitoare – Termene ştiute de când lumea, reamintite prin ordinul ministrului, şi totuşi... – Paie în calea tractoarelor şi gospodari care cred că vara e fără sfârşit.

5

Într-un carnet îngust şi gros, foile prinse într-un cotor masiv ca şi calendarele de perete, judecătorul Viziru scrie despre Anghel. Pe prima foaie, litere de tipar strâmbe, o peniţă groasă, mai degrabă tocită: caietul despre Anghel. După ce a fost scris însă, din cotor au fost rupte multe file. Cine? Nimeni nu ştie.

Judecătorul Viziru nu l-a mai putut întâlni pe Anghel după tot ce s-a petrecut în ziua de 21 iunie. El notează mai exact: ancheta a făcut-o altcineva. N-am mai vrut să-l văd. Pe urmă aş fi vrut, dar nu s-a mai putut. De altfel, după propria mărturisire, *înainte* îl întâlnise de două ori. Prima oară: judecătorul – pe atunci procuror, mergea cu Antipa la pescuit. Anghel a apărut în lunca de salcâmi. Am aici nişte stupi, a spus Anghel. Era un om în vârstă, spune judecătorul Viziru, un bătrân uscat, puternic. Se purta cu Antipa ca un frate mai mare cu mezinul familiei pe care trebuie să-l ocroteşti. Vorbea puţin. Antipa a spus: am să-l aduc pe procuror la Casa de Apă să-ţi vadă cactuşii. Numai înainte de apusul soarelui, a spus Anghel. Mi s-a părut ciudat, notează judecătorul. Ce-i asta apusul soarelui? Dar atunci n-am spus nimic. Chipul grav şi întunecat al acestui Anghel mă intimida. Cine era el? Mi-am amintit că inginerul Dobraniş, un bun jucător de şah, directorul întreprinderii comunale, pomenise odată cam în glumă de Anghel: un bătrân sucit, noi îi spunem *fermierul*, este supraveghetor la Casa de Apă, conştiincios, un om de nădejde acolo, nu cred că-i de tot întreg, dar eu cu Casa de Apă n-am probleme. Nu l-am uitat pe Anghel, dar nu m-am mai gândit la el. Am ştiut că nu l-am uitat, atunci când l-am văzut a doua oară. Eram tot cu Antipa. De data asta, Anghel era mai puţin rigid. Ne-a chemat la el, la Casa de Apă,

la marginea târgului. Era o clădire nouă, ca un cub. În jurul ei erau puţurile de beton băgate în pământ. Iarbă şi arbori. Casa lui Anghel. Stupii şi cactuşii, n-am mai văzut aşa ceva. Vorbea despre o albină mai mare decât un stup, o regină miraculoasă. Era de necrezut, dar îl credeam! Mă simţeam bine. Avea un rachiu de cireşe nemaipomenit. M-am uitat la Antipa. Zâmbea în felul lui ambiguu. Umbla ca la el acasă. Era după-amiază. Am stat până la apusul soarelui. Pământul Casei de Apă era întins, înconjurat de un gard de sârmă ghimpată, stâlpi de beton, poartă de fier. Anghel ne-a condus. I-a spus numai lui Antipa: te aştept vineri. Era luni. Pe drum, Antipa a spus: trebuie să-l iei aşa cum e. Mă simt bine cu el, este cu totul deosebit de bătrânul August pălărierul, dar am făcut o descoperire: el este într-un fel ca partea nevăzută, întunecată a lui August. Nu ştiu dacă înţelegi. Nu-l cunoşti pe bătrânul pălărier, un vechi prieten al tatălui meu şi al meu, la Albala. Am să te duc la el. Într-adevăr, n-am înţeles, dar nu mă prea interesa atunci. Mult mai târziu şi în împrejurări despre care am scris, l-am întâlnit. Acum încep să înţeleg. Dar este ceva de înţeles aici?... Antipa mai spunea: vreau să-i pun într-o zi faţă în faţă şi să mă fac un păianjen, să mă ascund într-o crăpătură din scândura mesei şi să ascult. Ei sunt un singur om. Ciudată afirmaţie, dar plină de Antipa!

În însemnările lui, judecătorul Viziru pretinde că a cunoscut pe unul dintre medicii care l-au avut în grijă o vreme pe Anghel. Ca mulţi psihiatri, Lambrino aduna şi clasa (interes profesional, veleităţi literare, plictiseală sau toate la un loc?) documente despre comportamentul bolnavilor. Astfel, acest doctor Lambrino pretinde la rândul lui că Anghel, caz ieşit din comun după părerea lui, monologhează ceasuri întregi în faţa ferestrei, accesele lui de furie sunt rare, este în general inofensiv şi în afara monologului bolborosit cu ochii ţintă spre tuburile cu oxigen ca nişte mari

obuze aliniate în spatele gratiilor în depozitul scund ca o cuşcă din spatele rampei înalte unde se spală maşinile în fundul grădinii spitalului (spre care se deschide fereastra lui) şi în care timp el capătă o expresie concentrată, aproape furioasă (ochii i se injectează, spumă gălbuie apare în colţurile gurii, frisoane scurte îi zguduie umerii), aşadar dincolo de asta, el este senin şi demn, cere o cazma şi o lopată, face o groapă pe care o astupă îndată după asta. Este priceput şi util în grădinărie, are cunoştinţe inalterate despre vechea lui meserie de ceasornicar. Oamenii spitalului îi încredinţează fără rezerve ceasurile lor. S-ar putea într-o zi să facă o budincă din toate rotiţele astea, dar până atunci totul e în regulă. Ciudat este că, excepţie în maladia lui, el nu prezintă obsesii sexuale. Împotriva meseriei şi experienţei mele, afirmă doctorul Lambrino, sunt momente când eu i-aş da drumul să plece în lume. Dar nu e bolnav? E bolnav, fără îndoială, dar la urma urmei ce ştiu eu despre propria mea sănătate în afara banalităţilor vulgare pe care le ştim cu toţii? Lambrino a instalat deci un microfon sub pervazul ferestrei unde monologa Anghel. Benzile le-a transcris într-un caiet pe care judecătorul l-a primit „numai pentru două zile". Viziru nu ar fi făcut altceva, după spusele lui, decât să transcrie pentru el ceea ce i se părea a fi *numai* monologul lui Anghel, nu şi comentariile doctorului Lambrino. Curios este că textul, forma la care ajunge Viziru, este coerent, cel puţin în aparenţă, autorul lui nu pare nebun sau nu unul obişnuit. Sigur, şi judecătorul Viziru, şi doctorul Lambrino sunt amândoi de bună-credinţă, dar uneori mintea omului lucrează împotriva lui. Oricum ar fi, textele sunt încă o dată transcrise aici. (Judecătorul Viziru aminteşte împrejurarea când Apolodor falerianul, întrebat de un cunoscut despre ospăţul lui Agaton unde se găseau Socrate, Alcibiade şi alţii, despre care el ar fi ştiut de la un oarecare Fenix al lui Filip, răspunde că asta s-a

întâmplat pe vremea când el, Apolodor, era abia un copil şi el ştie de asemenea de la altul povestea, cel care i-o spusese lui Fenix, şi anume unul care umbla numai desculţ, un oarecare Aristodem Kydatenianul – şi acela aflând-o poate din altă parte. Aşadar mereu unul ştie ceva de la altul care ştie de la altul... După judecătorul Viziru, acest lanţ, mă rog, prin care aflăm câte ceva, ar fi unul dintre marile adevăruri ale existenţei. Poate exagerează. Dar crede!)

*

Anghel:

Am fost şlefuitor de oglinzi şi argintar, îndeletniciri vechi şi pretenţioase. Le-am învăţat într-un oraş ocult din mijlocul Europei, unde pe neaşteptate am avut revelaţia importanţei mele. Dar încă nu ştiam încotro voi merge. Este locul unde eu am simţit *lumea*, acolo am ascultat cum fierbe mercurul într-o retortă de sticlă şi am văzut aburul plumbului deasupra cazanului sub bolta de piatră, şi niciodată mai târziu în Orient, unde am aflat într-adevăr sensul trecerii mele prin lume, n-am mai întâlnit amurgul auriu de pe Uliţa Aurarilor. Nici în umbra Marelui Zid, unde într-o vale adâncă şi uscată, cu iarbă albicioasă locuiam într-o casă de lut înconjurată de un zid de lut şi la marginea unui ogor de lut nu mai întins decât podeaua de stejar din atelierul fostului meu meşter din Mala Strana. Eu luam înţelepciune din cartea *Ciuang-Yung sau Despre Invariabilul Mijlociu* şi asta de la un biet purtător de palanchin care acum era paznic la Grădina Orhideelor Târzii, proprietatea unui mandarin de grad inferior, beţiv care vărsa în fiecare dimineaţă după chef într-un bol de porţelan aurit şi aduna cu grijă obolul lui de după o noapte grea, fiindcă el spunea că nu-i place băutura şi o face numai din dorinţa de a-şi afla esenţa, un sâmbure care s-ar condensa în vintre prin lucrul alcoolului în vase perfect închise, şi

aduna totul într-un mare rezervor de aramă, cu toarte ca nişte urechi de elefant. El era sigur că în câţiva ani va reuşi, prin condensări repetate în adâncul fiinţei lui materiale şi apoi prin expuneri îndelungate la lumina şi căldura soarelui, iar în nopţile cu lună plină capacul bine închis ca puterea astrului să bată chiar în mijlocul lui, influenţând astfel procesul de cristalizare a sâmburelui căutat

dar eu eram în lumea de acolo ceasornicar în marele oraş pe Strada Liniştei Netulburate, lucram la ceasornice, meşteşug pe care nu l-am învăţat de la nimeni, m-am născut ştiindu-l sau mai bine zis m-am pomenit că-l învăţ treptat şi nu-l mai uit, tot aşa cum înveţi să vorbeşti pe măsură ce din gândac te faci ditamai cămila şi la intervale potrivite mă retrăgeam în umbra Marelui Zid şi meditam, mă pregăteam pentru marele scop, fiindcă pe atunci ştiam ce am de făcut şi trebuia să găsesc *oglinda*

dar în întunecatul oraş aurit eu am fost şlefuitor de oglinzi şi argintar când stăteam lângă sinagoga Klaus, la meşterul Keila Böhm Adolf, un om singur ca şi mine, un învăţat şi un înţelept de care m-am lepădat mai târziu ca şi de purtătorul de palanchine, ca şi de *Cartea despre Invariabilul Mijlociu*, ca şi de aurarul Blahouš, ca şi de doctorul Cornelius şi câţi au mai fost până am descoperit că adevăratul meu ţel era *oglinda*

când mergeam la mormântul lui Rabbi Löw şi vedeam copacii jupuiţi şi pietrele cenuşii şi roşcate, groapă peste groapă, ce loc prielnic spiritelor înalte, milioane de pietricele aşezate pe muchiile pietrelor mari, fiecare un gând înalt şi o cugetare şi spiritul rabinului care a locuit într-un om de lut Judah Liva ben Bezalel ilustrul Maharal, uitaţi de mine toţi, departe de mine

cât de întunecat oraşul evreiesc în oraşul de aur. Dacă aş fi fost studentul lui Hus. Soarele în acoperişuri face aur? N-am crezut, plumbul este mai preţios

pe Uliţa Aurarilor acoperişurile de ţiglă cad oblic, înguste şi ce mai ziduri, iar coşurile albe şi înalte între ele, ziduri nu glumă şi odăi mici, dacă te uiţi bine, totul este făcut din pământ smălţuit şi ars în foc, smalţuri roşii, galbene şi portocalii şi albastre, iar pe jos nisip băgat în cuptor şi topit până aproape de sticlă, morţi meşterii aurari, acum poţi vedea pe acolo câte un gard mărunt în pragul casei şi nişte flori şi faţadele astea lipite au un brâu ba de ciment, ba dintr-un fel de fiertură de făină de porumb întărită cu măceşe şi sticlă pisată

cât timp am lucrat sticla şi metalul şi am umblat la ceasornice am învăţat multe despre oameni. Nu mai vorbesc de vremea când supravegheam cu un ochi necruţător amestecul proporţional de sulf, hidrargir şi cobalt şi le lăsam să bolborosească în voie cu un anumit scop însă. Acum gândesc. Stau cu spatele rezemat de un lemn sau o piatră şi văd iarba. Soarele arde. Un guşter se uită la mine. Ochi omeneşti. Broasca ţestoasă nu mă ocoleşte. Sufletul omului este de nepătruns şi nemuritor. N-am cunoscut femeile, sunt făpturi primejdioase şi lipsite de credinţă. Năpârcile sunt mai prietenoase şi mai folositoare. Când cântă cocoşul, eu îmi întorc faţa spre apus. Dacă mănânc un fruct şi pe urmă ţin în palmă sâmburii negri şi lucioşi, simt cum în mine creşte o putere nemăsurată. Acum. N-am ştiut întotdeauna. N-am umblat prin şcoli, am învăţat totul singur. Tot ce am făcut am făcut singur. Preotul Zota, un om care şi-a dat învăţătura pe băutură, vine pe la mine. Mă uit la el cum bea. Mie nu-mi place vinul nici ţuica. Dar ştiu să fac orice băutură. Rachiul meu de cireşe este pentru oaspeţi. Stau de vorbă cu preotul Zota. El spune că eu am pe dracu' şi pe urmă râde şi spune că şi el are pe dracu'. Groparul vine pe la mine şi-mi arată un os rotund, de unde-o fi, din *care* parte? Îşi pipăie trupul slăbănog, caută locul unde s-ar potrivi osul găsit în pământ. Nu găseşte. Bagă osul în buzunarul lui larg şi pleacă să sape mai departe

într-o zi metalul sticla focul şi jocurile mecanice au încetat să fie taină pentru mine. Aşa că le-am abandonat. Eram poate mai înţelept decât înainte de a le cunoaşte, dar *oglinda* rămânea încă ascunsă. Atunci m-am făcut luntraş, adică un fel de vameş care te trece *dincolo.* Din monedele strânse în vama aceea am turnat un mare clopot, pe care l-am scufundat în apa râului întunecat. Acum, în trecerea lor necontenită, sufletele pot auzi când luntrea atinge mijlocul râului şi curentul se domoleşte pe neaşteptate, sunetele grave şi melodioase stinse pe care le scot umbrele peştilor lovindu-se de clopotul meu. Odată am aşteptat vreme îndelungată pe malul din partea voastră. Nu se arăta nimeni. Nu m-am îngrijorat. Caron îmi atrăsese atenţia: curenţii hiperboreeni sunt imprevizibili, uneori furia lor nu cunoaşte limite. Astfel, ei împrăştie sufletele în zonele rarefiate ale calotei de gheaţă şi ele rătăcesc vreme îndelungată, până ajung să dea obolul. Fii însă liniştit, Anghel, slujba noastră nu este una dintre cele care îşi pierd însemnătatea. Gluma lui mi s-a părut uşuratică, eu eram un luntraş plin de zel şi nu-mi îngăduiam să-mi batjocoresc îndeletnicirea. Gluma ucide faptele omului. Dacă vrei să ajungi unde ţi-ai propus, trebuie să rămâi grav şi incoruptibil. Nu-i puteam spune lui Caron, dar am văzut atunci că pot fi, că sunt mai puternic decât el. Stăteam aşadar şi mă odihneam pe vâslele mele. Aţipisem şi, când am deschis ochii, am văzut pe mal un omuleţ *nici urât şi nici frumos la înfăţişare, nici prea gros şi nici prea zvelt.* Era îmbrăcat cu un frac de culoarea afinei, pieptarul scrobit lucea în lumina plumburie de pe malul râului. Obrajii plini erau crăpaţi de un zâmbet obraznic, sfidător, dar a fost de ajuns să înalţ capul de pe mâinile mele obosite şi o vâslă să clipocească uşor în apa împietrită de la mal în timp ce eu îmi îndreptam spatele, numai atât, şi trufia lui se schimbă în umilinţă. Sunt Pavel Ivanovici Cicikov, mi-a spus, consilier de colegiu, moşier,

călătoresc pentru treburi personale. Am mai aşteptat o vreme, nu mai venea nimeni. El tăcea cu capul în pământ. Urcă, i-am spus, a urcat uşor, neaşteptat de sprinten pentru făptura lui, barca nici nu s-a clătinat. N-am apucat bine să dau de două ori cu vâsla în apă şi el s-a apropiat de mine. Călca pe fundul bărcii cu multă siguranţă. Fără să se poticnească aşa cum fac toţi. Parcă toată viaţa lui ar fi trăit pe o barcă. Faţa lui era şireată acum, ochii lunecoşi mă cercetau fără încetare, tăcerea de până acum făcuse loc unei vorbării nu lipsită de farmec, începu prin a mă descoase în legătură cu îndeletnicirea mea. Dacă munca mea nu e monotonă, dacă e grea sau uşoară şi, treptat, dar fără să lase timpul să treacă, întrebă încotro se îndreaptă *ele* după ce ajung pe malul *lor.* Cum se comportă în barcă şi ce fac odată ajunse pe celălalt mal. Cât de departe sunt zonele populate dincolo şi ce le ademeneşte mai mult sau ce le încântă şi ce le înspăimântă şi multe altele. Eu tăceam, dar asta nu-l împiedica pe el să vorbească ca şi cum ar fi extras răspunsurile din chiar tăcerea mea. În cele din urmă, mi-a arătat o hârtie plină de iscălituri, sigilii rotunde şi pătrate, m-a bătut cu palma pe umăr şi am simţit din nou marea lui trufie şi lăcomia lui, asta, mi-a spus şi mi-a fluturat hârtia prin faţa ochilor, face mai mult decât tăcerea ta. L-am lăsat pe celălalt mal. Ciudată arătare. N-am înţeles ce voia, dar mi-a lăsat o impresie puternică, sub înfăţişarea lui neînsemnată se ascundea un scop.

Lumea e mică, moartea este pretutindeni, iar înţelepciunea mea era tăcere. Trebuia să mai caut. O vreme am rătăcit pe ţărmul mării. Am ajuns la gurile Dunării. Iată, mi-am spus, drumul meu a fost un cerc. Cercul s-a închis. Era la răsăritul soarelui. Răbdarea îţi va fi greu încercată. Vântul bătea dinspre Deltă, apa mării era mâloasă şi deodată nările mi s-au umplut cu mirosul uleiului de soia întocmai ca pe vremea când treceam pe sub

zidul Templului Cerului în drum spre ceasornicăria lui Vang Du şi strecuram o monedă uşoară şi găurită în mâna orbului care ţinea de lanţ o maimuţă albă. La coatele şi genunchii maimuţei atârnau mari smocuri albe de păr, ca nişte pensule moi sau ca nişte canafi în care orbul îşi ştergea din când în când orbitele goale, fiindcă lumina ochiului se poate stinge, lacrimile însă sunt veşnice. Creanga de aur, frunza de jad, fructul o perlă, acesta să fie drumul tău. Prin el vei ajunge la *oglindă.* Dar eu mergeam acum pe ţărmul Mării Negre. Apa era calmă, oare mâlul dulce al Dunării avea o influenţă pozitivă? Ştiam: mai curând decât mă aşteptam, ţelul meu va fi atins. Am mers pe ţărmul mării până foarte aproape de una dintre gurile fluviului. Am traversat plaja care era acum un câmp auriu şi mişcător. Am trecut pe lângă cimitirul oraşului unde creştinii, turcii şi evreii stăteau unii lângă alţii într-o mare pace. Pe drumul cu o iarbă uscată şi albicioasă, înainte de primele case care păreau nişte magazii de lemn cu toate că din loc în loc, printre şirurile de porumb verde lucea un perete alb, l-am întâlnit pe gropar. Avea o barbă roşcată şi ochii mari, licăritori, era înalt şi voinic, semăna cu dumnezeul lipovenilor. Care dintre ei eşti tu? l-am întrebat. El a râs: sunt şi turcul şi evreul şi creştinul, mi-a spus. Eu îngrop morţii. Fiecare moare în legea lui, dar există un singur gropar. Cum te numeşti? l-am întrebat. Antipa, mi-a spus el. Antipa, am spus, ce nume-i ăsta? Un nume, a spus el. Mai târziu, da, mai târziu am ajuns să înţeleg totul despre acest nume. Era un om bătrân, dar încă puternic, când eram tânăr, mi-a spus el, arătam cu totul altfel, eram uscat şi negricios şi aveam ochii întunecaţi şi părul aspru ca în coada calului. Uneori, în loc de vorbe scoteam nişte urlete lungi şi pătrunzătoare, care îi cam înspăimântau pe cei din jurul meu. Poate că nu sunt decât un palavragiu cu o minte rătăcită, dar ştiu bine să sap o groapă şi să pun un om înăuntru.

Dar schimbarea care s-a petrecut cu mine în a doua jumătate a vieţii îmi este străină. Nu mai sunt mic, slab şi negricios, îngust şi ager, bolnăvicios şi ochi uleioşi şi întunecaţi ca măslinele păstrate în untdelemn de Cipru, muieratic şi leneş. În scurtă vreme, am devenit cum mă vezi: înalt şi gros, roşcat, ochii mi s-au deschis la culoare şi s-au făcut lăptoşi, agerimea lor şi-a schimbat sensul, văd mai bine înăuntru decât vedeau altădată în afară, oasele s-au mărit, s-au făcut grele, mişcările mele mai încete, nici o boală nu s-a mai atins de mine, iar muierile le-am uitat, puterea mea s-a risipit. M-am făcut gropar. Aşa am învăţat aproape totul

groparul Antipa mi-a vorbit despre oraşul de la gura fluviului, despre mărirea şi decăderea lui şi despre ce a mai rămas din oamenii de altădată, când pe casa de piatră în care era Comisia Dunării fluturau flamurile marilor state, iar pe digul canalului treceau consulii cu ţinuta lor impunătoare.

(un consul? un conhghâgrââââsul, a râgâit Paşaliu atunci când judecătorul Viziru i-a citit lungile şiruri de cuvinte ale lui Anghel, un consul este o persoană onorabilă, dar nu este numai o uniformă strălucitoare şi o barbă bine pieptănată sau un piept cu decoraţii sau o minte ascuţită, ba da, el poate fi toate la un loc sau numai o parte din ele sau poate fi nimic, o sperietoare bună de scuipat, dar un consul este ehe-he, numai un beţivan ca mine îţi poate spune ce înseamnă un consul, ce amestecat aiurea sună: *consul*! ce umbră nostalgică întunecă memoria noastră uscată, de unde vine el şi câtă lume a străbătut numai eu îţi pot spune dacă mai dai un rom mic. Fiindcă un conhghâgrââââsul)

cam pe atunci Antipa cel bătrân, tatăl groparului, a venit aici la capătul fluviului, porto franco, poate din Levant şi s-a stabilit în Principate, fiindcă era o lume nouă, care avea nevoie de oameni noi şi a

făcut negustorie cu fete, cu untdelemn, cu lămâie, scorţişoară şi praf de puşcă, da, acela trebuie să fi fost un om, mă uit acum şi văd buteliile astea cu oxigen şi, dincolo straturi cu roşii şi varză şi în nări, iată mirosul uleiului de soia în care se prăjeşte peştele cu aripi sârmoase şi pe limbă gustul laptelui de soia, cactusul va fi într-o zi prietenul albinei şi atunci voi relua cercetările mele, iată norul în formă de creier şi norul-ficat, bate vântul şi rupe buruienile astea, bătrânul Antipa venind pe Dunăre în burta unui vas care aduce porţelan din Boemia şi nitrat de argint din Triest şi fosfor din Malta şi un agheasmatar de aur de la Muntele Athos şi cincizeci de butoaie cu rom de Jamaica pentru consulul englez şi un cufăr cu cărţile unui învăţat neamţ, vremea când pe canalul tulbure urcau corăbii greceşti şi spaniole şi puteai vedea olandezi ciolănoşi, mături roşcate atârnând pe dunga fălcilor şi turci plini de ifose în şalvarii lor caraghioşi, buni luptători purtând brăţări late de alamă la încheietura mâinii şi o piatră de onix, un rubin şi trei grăunţe de opal în mânerul pumnalului încovoiat şi pistoale lungi, cu pat de argint lucrate în Anatolia, da, şi grecoaice cu pielea netedă şi toată grecimea pe malul fluviului şi în case şi pe corăbii şi în cafenele scunde, zarurile lovind pereţii cutiei de lemn, vorbind mult şi repede, vânzând şi cumpărând peşte, grâu, fructe, covoare şi chihlimbar, şi căscaţi odată ochii voştri la vasele astea englezeşti cu aburi, înalte şi afumate şi, de sus, privind cu nepăsare apa, aplecat peste parapet, un negru cu verigă de aur în ureche, italieni şi franţuji în uniforme de gală lucind de nasturi şi trese, însemne ale puterii şi eleganţei cusute cu fir de aur, armeni, sârbi şi bulgari şi căpitanul unei baleniere din Noua Anglie ajunsă în Marea Neagră din cauza vânturilor misterioase pe care căpitanul cu o mână dintr-un os de balenă, aruncat fără voia lui la Gibraltar, nu le mai putea cunoaşte şi stăpâni

şi se lăsă dus, iar aici la gurile Dunării butoaiele lui cu spermanţet nu au nici o căutare

cercetarea mea îndelungată să fie zadarnică? Dar trebuia să ajung de unde am plecat, mai aproape, acolo era locul din mijloc, începutul şi sfârşitul. M-am trezit în oraşul urât, între dealuri uscate şi sub un munte păduros, unde mă născusem demult. Aici trebuia să se întâmple. Cât am umblat pentru a mă întoarce în cele din urmă la Dealu-Ocna. Ştiam: pentru a găsi *oglinda*, trebuia să uit totuşi şi să aştept. Poate eu sunt fluturele pe care, visându-l Djuang Dzî, s-a întrebat dacă el visează fluturele sau fluturele îl visează pe el. M-am retras deci spre o viaţă tihnită. Făceam aici ce am făcut şapte ani la gurile Dunării, dar în deplină uitare. Cactuşii şi albinele mele. Nu mă grăbeam, fiindcă îndelungatele mele pregătiri, lunga mea aşteptare lucrau acum pentru mine. La Casa de Apă eram stăpân. Pompele lucrau fără încetare, din când în când ridicam capacele puţurilor şi priveam în groapa de beton. Totul mergea de la sine. Eram singur. Era bine. Ştiam că trebuie să se întâmple. Nu ştiam *cum* şi asta îmi dădea o stare de nelinişte şi bucurie ascunsă pe care însă o stăpâneam cu grijă. Spuneau despre mine: un om paşnic, o minte înceată şi o inimă simţitoare. Proşti şi nebuni! Multă, prea multă vreme am stat singur în oraşul urât. Ani îndelungaţi, aproape o sută. Pentru ca să uit şi să fiu eu însumi uitat, n-am mai făcut nici unul dintre vechile meşteşuguri. Am fost grădinar, gropar ca şi fostul meu prieten de la gurile Dunării, am ţinut o moară (cum multă vreme ţinusem una în Deltă, după ce am închis ceainăria) şi în cele din urmă am venit la Casa de Apă. Aici sunt în Paradis. Cactuşii mei au căutare în toată lumea, iarba este mai verde şi mai adâncă decât am văzut în altă parte, apa mai dulce, liniştea deplină, iar albina mea uriaşă mă scuteşte de multe întâmplări neplăcute. Oare răbdarea mea nu înseamnă putere şi tiranie? Dar am ajuns la soroc. Aş putea spune

că n-am decât să întind mâna. Căile dinăuntru sunt ascunse. În aşteptarea asta îndelungată, tot ce ştiam despre mine s-a întors într-un fel curios împotrivă, născându-se astfel alt om: puternic în răbdare, după cum cel dinainte fusese slab în nestatornicie. În marea lumină am privit în urmă: tot ce făcusem, până şi cel mai neînsemnat semn cu mâna, căpăta o semnificaţie: gesturi, vorbe, purtări care înainte făcuseră să par laş, fricos, violent deveneau altceva, se adăugau lungului şir de dovezi în sprijinul lucrului meu

şi când trebuia să se întâmple s-a întâmplat. Cum a plecat totul de la o glumă! Dar eu, care dispreţuiesc gluma şi traiul în destrăbălarea glumei, o, iată, Doamne, acum da, văd cum se răstoarnă timpul şi cum mereu ce ştii se răstoarnă şi nu mai ştii, cum mereu se răstoarnă şi nu rămâne, da, trebuie să meditez, trebuie să văd dacă nu cumva aici a fost greşeala sau dacă nu chiar aşa trebuia să se întâmple, şi n-a fost nici o greşeală, ci doar încă o verigă necesară, poate trebuie să mai aştept cu ochii la buteliile pline cu oxigen şi pândindu-l pe omul ăsta care tunde acum iarba şi acum văd, de la o glumă totul, nimic nu este adevărat, dar eu cred că şi asta este încă ceva, un câştig, un pas până la *oglindă.* Fiindcă la Dealu-Ocna l-am întâlnit pe Antipa, *adevăratul* Antipa. El nu ştia ce putere ascunde. Eu trebuia să i-o arăt. El era omul prin care puteam ajunge. Nu era un pierde-vară, cum părea şi cum credeau mulţi. Un funcţionar umil, care ascundea o forţă uriaşă. L-am dispreţuit când l-am auzit spunând chefliilor lui: omul ăsta va muri. De unde ştii? Ştiu. Şi omul a murit în trei zile. El punea pariuri, el se juca, dar eu trebuia să-i spun lui că jocul lui este adevărat. El ştia, nu era un profet mincinos. Dar el era providenţa. El punea pariu. Ceilalţi râdeau la cârciuma lui Moiselini. Dar omul murea. Ei nu mai râdeau. Şi atunci l-am urmat pe Antipa. M-am făcut omul lui pentru a face din el omul meu. Iată,

mi-am zis, omul care ştie să dezlege viitorul. Nu e o întâmplare şi el este fără îndoială cel care îşi cunoaşte sau va ajunge să-şi cunoască propriul lui viitor. Dar ce vede el? El vede moartea, are puterea să vadă când va muri semenul lui. Dar atunci are în el şi puterea de a afla când va muri el însuşi. Are puterea asta sau eu trebuie să-l fac să şi-o descopere, să-l oblig s-o descopere. Dar atunci el era însuşi bătrânul Su Cio, ghicitorul în ramuri. Şi dacă era el, înseamnă că *oglinda* se află la el. Aflasem în sfârşit calea. Nimic nu mă mai putea opri. Eram puternic în credinţa mea. *Eu* îl aflasem pe Su Cio. Am ştiut atunci de ce numele lui Antipa nu-mi plăcuse şi mi se păruse nepotrivit: fiindcă adevăratul lui nume era Su Cio. El mă va duce la oglindă şi ea îmi va da libertatea să folosesc puterea care se află în mine, pe care o simt şi căreia îi lipseşte un impuls. Fiindcă adevărata putere a oglinzii este în mine, ea este doar reflexul. Minciuna în slujba adevărului. Aici trebuie să ajung. Antipa să-şi prezică propria moarte şi asta să se întâmple. Şi atunci oglinda va veni singură la mine. Cât mai aveam de aşteptat? Un an, zece, cincizeci? O sută de ani trec într-o clipă. O jumătate de sută în mai puţin. Antipa avea treizeci şi trei de ani. De o sută de ani, în ţinutul ăsta n-a mai trăit nimeni o sută de ani. Putea trăi Antipa? Pentru mine asta însemna încă şaptezeci de ani, puteam aştepta, erau ca şi trecuţi. Şi voi fi stăpân? Când mi-am dat seama că soarta lucrase pentru mine, am vrut să ştiu cât de înceată mi-e mintea şi cât de simţitoare inima şi cât de slab braţul, aşa cum se spunea despre mine şi uneori credeam şi eu. Aşa că m-am dus s-o omor pe bătrână. Stătea la marginea oraşului, lângă lutării, trecusem de multe ori prin faţa cocioabei ei şi îmi spusesem: nu aduce nici un folos nimănui. Dar când am ajuns acolo, am aflat că murise în urmă cu trei zile. Oare mă înşelasem şi soarta mă păcălea şi nu-mi dădea un prilej? În uşa casei stătea câinele ei, un animal

mare şi rău. L-am omorât cu uşurinţă. Era un început bun. Câinele era chiar bătrâna, avea ochii şi glasul ei răguşit şi stătea chiar în felul în care ea se odihnea pe scaunul ei în după-amiezile de vară, era bătrâna după cum Antipa era Su Cio. Lucrurile se leagă. Iarăşi îmi amintesc de duşmanul meu de moarte. Demult, în tinereţea mea. El îmi voia moartea, dar eu trebuia să trăiesc. Aveam un scop. Ca să scap, trebuia să-l omor eu pe el. Nu reuşeam. Într-o zi, el plecă din locul acela. L-am urmat fiindcă plecarea lui ascundea de fapt un tertip pentru uciderea mea. Dar nu-l puteam omorî. Eu nu-l uram, dar mă ura el pe mine. Simţeam ura lui ca pe o boală grea, şi ca să scap trebuia să-l ucid. Trei ani am fost mereu în preajma lui (poate fără să vreau îi ofeream eu însumi prilej lui să mă ucidă), îi cunoşteam obiceiurile, gesturile. Purtam în buzunar un cuţit cu lama scurtă, o piatră şi o praştie. Dar nu-l puteam lovi. Mereu se aşeza ceva între mine şi el. Atunci mi-am zis că trebuie să scap altfel. Am fugit. M-am ascuns într-un oraş pe o câmpie, dar n-a trecut un an şi a apărut în oraş chiar el, duşmanul meu de moarte. Şi-a cumpărat o casă înconjurată de o grădină cu vie. Am ştiut că nu mai am unde fugi. Şi pe neaşteptate l-am uitat. Nu mă mai ascundeam de el şi nu-mi mai era teamă de ameninţarea lui. Şi într-o zi l-am văzut mort, dus prin oraş spre groapa care-l aştepta, luat de moartea lui bună. Eram pe aproape. Nu-mi părea nici bine, nici rău, dar privind capul zdrobit al câinelui, am ştiut: eu pregătisem într-un fel sigur moartea acelui om. Aşteptându-l pe el cu răbdare chiar în locul în care avea să vină pentru totdeauna. Ce dovedea aşteptarea mea?

*

Un sul de mătase veche, arsă parcă de acizi în multe locuri, destrămându-se doar la atingerea mâinii, acoperită cu ideograme mărunte, tuşul decolorat, stins până la un fel de cenuşiu gălbui.

Desfăcut, sulul are forma unui lung dreptunghi zdrenţuit. El se găsea la un loc cu carnetul în care judecătorul Viziru transcrisese banda magnetică a doctorului Lambrino. Alături de textul original, traducerea unui fragment în germană (foaie ruptă dintr-o carte veche). Este vorba de *Oglinda străveche*, poveste scrisă în epoca Tang de un scriitor pe nume Vang Du.

Iată ce scrie Vang Du: *„În iarna aceluiaşi an, fiind numit pentru o vreme cronicar al curţii şi făcându-mi-se marea cinste de a mi se încredinţa alcătuirea istoriei oficiale a împărăţiei, am fost cuprins de dorinţa de a întocmi o descriere a vieţii lui Su Cio. Pe atunci aveam în casă un slujitor pe nume Bau Săng, un bătrân trecut de şaptezeci de ani, care slujise cândva în familia Su. Bătrânul era foarte priceput în ale istoriei şi un temeinic cunoscător al scrierilor literare. Când văzu însemnările mele despre viaţa lui Su Cio, Bau Săng fu copleşit de tristeţe. L-am întrebat atunci care este pricina întristării sale şi el îmi răspunse*:

— Stăpânul meu, Su, s-a purtat faţă de mine cu bunătate, iar acum mi-e sufletul greu când văd că toate spusele sale s-au împlinit întocmai. Preţioasa oglindă, care se află acum în stăpânirea domniei voastre, îi fusese cândva dăruită de către prietenul său Miau Dzi-dzi din Hănan. Stăpânul meu, Su, ţinea foarte mult la ea. În anul dinaintea morţii sale, a fost mai tot timpul abătut şi posomorât şi trimitea adesea după prietenul său, Miau. Într-un rând, îi spuse acestuia: *«Îmi simt sfârşitul aproape şi nu ştiu pe ce mâini va încăpea această oglindă. Aş vrea acum să citesc viitorul în ramuri de pom şi te poftesc şi pe domnia-ta să fii de faţă». Îmi porunci apoi să adun nişte ramuri, pe care le orândui chiar el, şi ghici în ele. După ce sfârşi ghicitul, stăpânul meu spuse*: *«La zece ani după ce voi muri, familia mea va pierde această oglindă. În ce mâini va ajunge, nu ştiu. Dar lucrurile înzestrate cu puteri cereşti dau întotdeauna de*

ştire asupra locului unde se află, prin minunile pe care le săvârşesc. În vremurile de astăzi, în ţinutul dintre fluviile Huanghă şi Fănhă se vădesc adesea semne prielnice, ceea ce se potriveşte întru totul cu cele ce mi se arată în ramuri, şi anume că oglinda va ajunge tot prin acele locuri». Atunci, Miau Dzi-dzi întreabă: *«Dar la cine va ajunge ea*?*». Stăpânul meu cercetă iar, cu luare-aminte, rămurelele şi spune*: *«Oglinda se va afla la început în stăpânirea neamului Hou, apoi a neamului Vang. Ce se va întâmpla cu ea după aceea, n-am cum să aflu».*

Isprăvindu-şi povestirea, bătrânul avea ochii plini de lacrimi. Am cules apoi ştiri despre Su Cio şi am aflat că oglinda îi aparţinuse într-adevăr acestuia şi că, după moartea sa, se făcu şi ea nevăzută, întocmai cum îmi istorisise Bau Săng. De aceea, alcătuind istoria vieţii lui Su, am amintit şi de această întâmplare, în partea din urmă, unde am arătat că Su Cio fusese un ghicitor atât de iscusit în ramuri, încât a putut să-şi prezică propriul său viitor“.

6

Zece, o sută de paşi încă pe Strada Gării şi apuci la stânga. Strada Peneş Curcanul. În colţ, între două ziduri gălbui, tencuială coşcovită, bolta unei pivniţe vechi, litere în relief deasupra arcadei văruite, încă se mai pot citi literele latine cu cârlige cirilice în capete: cramă. O fereastră în zidul gros, geamuri pătate şi o bucată de carton atârnată de cercevea: sticle, borcane, scris cu o pensulă tocită sau cu un băţ de chibrit cu capătul strivit între dinţi. Lângă un castan scorburos, frunziş uriaş, stufos, prăfuit, crescut aproape în mijlocul străzii, o cotigă cu patru roţi de camion. Oiştea este proptită în gura canalului. Paie împrăştiate pe platforma întinsă şi câteva lobde de fag. Pe muchea îngustă, un cocoş întinde aripile, dar nici un sunet nu iese din gâtlejul lui. Un porc cenuşiu, botul lung, spinarea ţepoasă, se scarpină de anvelopa tocită. O *Volga* neagră trece în goană, de sub roţile ei ţâşneşte o cutie goală de conserve. Cutia nimereşte într-un oblon verzui ferecat cu un drug de fier, în timp ce tractorul care venea în sens opus prin mijlocul străzii gâfâie se îneacă proptit în scara de piatră cu trei trepte, numărul casei se află acum deasupra cabinei în care tânărul cu maiou albastru încearcă să întrerupă contactul: 59, alb pe cobalt. Urechea este acum atentă după ce ochiul fusese singurul martor. Nu se văd oameni. Dar departe spre capătul străzii, ucenicul brutarului sau poate chiar brutarul traversează în fugă. Nu se împiedică în lungul şorţ alb, braţele albe şi scurte fâlfâie în umerii lui. Antipa se opreşte în dreptul cişmelei, ochii lui urmăresc o gărgăriţă care se urcă la rădăcina cişmelei pe o frunză de pătlagină acoperită cu mari picături de apă. Când omul atinge frunza cu vârful pantofului, apa se desface, se rostogoleşte, sferă din sferă,

grea, întunecată ca mercurul. Strada este pavată cu piatră cubică. Pe o poartă de lemn în două canaturi, înaltă, muchea de sus ondulată, acoperită cu o streaşină îngustă de tablă de zinc, balamale uriaşe din fier ţigănesc bătute în cuie cu floare lată (din lemn vechi, dar rezistent, tăblii de la uşa unui grajd, scânduri de la vreo iesle, stâlpi din nişte trunchiuri care zac în ogradă de pe vremea bunicului, omul îşi face între zidurile bătrâneşti o poartă, cheamă dulgherul, care o leagă bine, şi apoi un fierar oacheş şi acela dintr-un fier de căruţă îi face balamale şi încuietori cu cârlige şi căţei ca nişte capcane pentru lupi, omul îşi priveşte poarta, clatină capul, este în amurg, trece pe la coteţul porcului, intră în grădina îngustă, leagă o sfoară căzută de pe un arac cu roşii, ascultă orăcăitul broaştelor în mlaştină, nici orăşan, nici ţăran, dar nu la asta se gândeşte el în amurgul zilei, ci la poloboacele care ar trebui scoase din beci şi date la apă, intră în casă, unde are mobilă lustruită şi sobă de tuci, iese dimineaţa înainte de răsărit, este îmbrăcat într-o salopetă gri, are în mână o mapă de vinilin cam jerpelită şi înăuntru cine ştie ce, poate pâine şi salam şi gem de la *alimentara,* poate ceva de îmbrăcat, e umflată, se urcă în autobuzul *combinatului.* Autobuzul se umple cu bărbaţi şi femei şi după o oră de mers ajunge la combinat şi acolo lucrează omul la un aparat complicat, care nu-i place, el n-are prea multe de făcut, aparatul merge singur, dar el trebuie să fie atent şi asta îi dă lui o oarecare siguranţă de sine, el supraveghează cu atenţie acele de pe cadrane sau nivelul lichidului în tuburile blindate şi un zâmbet apatic îi încreţeşte obrazul când se gândeşte ce animale ciudate, mărunte şi repezi sunt polimerii care fac *lanţuri* nesfârşite în tuburile închise, de necrezut, dar uite, la capătul liniei, sacii de nailon se încarcă singuri cu grăunţe albe, şi atunci când un sociolog din capitală vine şi adună date pentru vreun studiu important, omul care şi-a

făcut o poartă pe strada Peneş Curcanul din Dealu-Ocna aşezare urbană din care nu lipsesc, nu-i aşa, elemente rurale care se vor integra, spune sociologul, în scurt timp, realităţii citadine, prezentă la orice pas, susţine sociologul, aşadar proprietarul casei bătrâneşti cu două odăi şi sală lungă şi al grădinii de şapte ari şi al porcului şi al celor zece găini din spatele vechiului grajd în care acum stau sacii de brichete de cocs pentru ars în sobă – pădurea este a întregului popor, cine arde lemne-n sobă fură din avutul obştesc –, o sapă, un târnăcop, o lopată şi un ferăstrău, şi proprietar a şapte oi pe care le ţine socrul lui la trei kilometri peste deal, omul ăsta care este *operator* la Combinatul Chimic, deci, arată sociologul, a fost şi *constructor*, adică a săpat şanţuri pe câmp după ce s-a stabilit amplasarea clădirilor, fiind un ţăran din împrejurimi care făcea muncă necalificată la Dealu-Ocna, unde s-a şi mutat apoi după calificare, *acolo*, şi nu în cvartalul de blocuri cu trei şi patru etaje din colonia combinatului, omul deci, declară sociologul, este un element de bază), pe poartă aşadar iese un cal cu coamă scurtă. Iese? Capul îşi face loc între canaturi, gâtul arcuit apoi, un cal roib, se înţepeneşte între scândurile porţii, calul scutură capul, coama flutură, jumătatea lui din faţă bine proptită pe picioarele subţiri şi noduroase afară, în stradă, cealaltă în ograda omului, nu se vede. O jumătate de cal şi o poartă ferecată. Antipa se opreşte. În el se umflă pe neaşteptate ceva. Nevoia puternică de urinare. Încă o secundă şi tot ce rămâne din el este senzaţia violentă de neînlăturat că trebuie să arunce apa afară. Caută un loc, nu găseşte, acum îşi dă seama că se află pe partea străzii puternic luminată de soare, soarele e sus, dar acele ceasului n-au ajuns la şapte. Un geam se deschide în spatele lui, el se întoarce, o mână scutură o cârpă înflorată. Pe acolo trebuie să scapi, ce caraghios, gândul de a nu fi văzut urinând este mai puternic decât gândul că

trebuie. Să stai ascuns şi din ascunzătoare să faci să ţâşnească jetul auriu. Aşa cum numai mâna asta se vede din femeia care stă în spatele perdelelor, poate şi ea se ascunde. Poate cere sau i se cere sau vrea să scape. Dar, brusc, aşa cum venise, presiunea din adâncul lui dispare. El nu se întreabă de ce şi în care locuri s-a retras apa, el vrea acum să fumeze. O singură ţigară în buzunarul de sus al cămăşii. Fumul îl umple, este plăcut, liniştitor. Puterea ta vine din lipsa ta de grijă. Într-adevăr, nu eşti îngrijorat? În aerul cald şi nemişcat, fumul se împrăştie greu, pluteşte compact, nu dispare. Printr-un zid spart, o casă părăsită (se discută la regiune dacă în locul ei şi al caselor din jur care ar trebui dărâmate ar fi mai nimerit să se facă o clădire sau un spaţiu verde. Autorităţile locale ce părere au: palat administrativ sau părculeţ?), în ograda adâncă din spate se vede o vegetaţie deasă, verde întunecat, masiv, puternic luminată de soare. Din lumină, din buruieni, din gâtlejul vreunei flori, prin spărtura din zid se iveşte o albină uriaşă. Umbra ei lunecă pe pavaj, pe zidul casei, se înalţă, trece prin dreptul soarelui, acum trimite o umbră mare pe pământ, îl acoperă, piere.

Un salcâm bătrân, ivit ca şi castanul din trotuar. Unde sunt oamenii? Grindina nu trimite încă nici un semn. Pe strada Peneş Curcanul, casele sunt mari, strânse unele într-altele, strada foştilor negustori evrei şi armeni, dar nu Strada Mare, cu toate că oraşul este atât de puţin întins, până în Strada Mare este cale lungă. Timp şi răbdare îi trebuie celui care vrea să ajungă acolo. Zidurile groase, cunoscute, un etaj, rareori două, zid lângă zid, tencuiala căzută în multe locuri, dar cărămida uscată, se văd nemişcate balamalele vechilor obloane, ba şi câte un oblon rămas întreg, scânduri groase din stejar prinse cu scoabe de fier, lucru trainic făcut în vremurile de altădată, când banii se păstrau în zidul casei într-o casetă de fier, înainte ca bătrânul Poppliker să deschidă *Banca Poppliker*

şi apoi *Banca Poppliker, Hass şi fiii*, cu mult înainte, pe când hoţii erau hoţi adevăraţi care trăiau în cete sau singuratici prin locuri pustii şi nu se amestecau în mulţime, oameni temuţi care nu se ruşinau de meseria lor, obloane, belciuge, zăvoare şi mirosul mucegaiului etern. Muşchi argintiu întins peste tot, scânteind noaptea, balele uscate ale melcilor, pragurile de piatră, trepte adânci până cobori în dugheana de la demisol şi, când deschizi uşa, loveşti clopoţelul, se deschide în fund altă uşă, cu geamuri acoperite cu o perdea de aţă, ochiuri împletite care fac frunze şi flori rombice şi peste mirosul dughenei, scrumbie şi cafea stătută, prăjită demult şi vândută la un preţ mic, şi ulei rânced şi lumânări de seu şi scorţişoară, venind pe uşa deschisă în fund, năvălind, amestecând la un loc toate mirosurile, pluteşte ca un nor cafeniu mirosul fasolei prăjite şi aburul verzei care fierbe şi umbra mătăhăloasă a stăpânei şi glasul ei răstindu-se cu umilinţă. Treptele mai sunt, piatra tocită este acolo, lemnul însă crapă şi se lasă ros de cari. Sare, mangal, bumbac mercerizat, nasturi, halva, petrol, mătăsuri, geamuri, var, pământuri colorate, basmale, opinci, coase, lanţuri, lacăte, cuie, opinci, sifoane, curele, măsline, lămâie, parafină, roşcove, pânză de ferăstrău, bomboane sticloase. Din loc în loc, balcoane scorojite: fier subţire ruginit, scânduri cenuşii, una desprinsă la mijloc sau ruptă pe jumătate. Într-un astfel de balcon lipit de zidul casei, uşa în urma ta închisă, eşti singur, fără neamuri şi prieteni, la mijloc, între pământ şi cer, în ţinutul nimănui, unde vidul te face înţelegător şi calm. Acum, în fostele prăvălii sunt locuinţe, odăile mari şi inospitaliere sunt zugrăvite în culori apoase, răceala pereţilor este ascunsă sub scoarţe vărgate şi portrete de familie, pe un bufet vechi de culoarea dulceţei de nuci stă un televizor Cosmos şi mai încolo maşina de spălat Albalux şi pe capacul ei emailat *mileul* cusut cu acul sau lucrat cu igliţa de stăpână sau de mama ei sau de vreo

prietenă, şi în mijlocul lui un peşte de sticlă, un elefant de porţelan sau o vază lucioasă, de lemn, lac sintetic, amintire de la Sovata, şi în vază un mănunchi de fibre sintetice colorate şi mai încolo, sub fereastră, o moştenire: credincioasa maşină de cusut Singer, cu trupul ei de pisică de fontă şi roata de deasupra, o cârmă de corabie şi roata de dedesubt învârtindu-se ca şi unealta tocilarului, ca şi strungul lui Petru cel Mare şi în colţ, soba veche de zid cu două coloane, consolă îngustă văruită în ocru sau verzui sau soba îngustă şi înaltă, teracotă roşcată, oho, ho, ehe, are sobă bună de teracotă, cred şi eu, îi convine cu frate-su acolo unde e, şi patul *studio* şi *toaleta* şi o reproducere după Grigorescu, fata cu ulciorul sau carul cu boi. Reproducem şi ceva din Luchian, iar din Tonitza numai fata aia cu ochii mari. Iar sub şopron vezi uneori, acoperită cu o husă făcută din doi saci de nailon (faci rost de ei la combinat) o motocicletă (la mâna a doua sau a treia), Iawa, MZ, IJ. În ziare apar uneori statistici despre creşterea nivelului de trai. Acolo scrie în procente câte motociclete şi televizoare au fost vândute în anii cutare şi cutare. Scăzând o cifră dintr-alta, se poate observa cu cât la sută a crescut nivelul de trai al populaţiei care creşte de la an la an, nu scade niciodată. În asta intră şi un anumit număr de motociclete. Astfel, prin motocicleta ta contribui la creşterea nivelului general, eşti un factor al progresului, ceva mai tare decât Dunărea la Drencova şi buletinul lor hidrologic, spune Agop, eu sunt marele Agop, adaugă el, Moiselini, vine, vine, strigă Moiselini, da, spune Agop, am un cap de teoretician, cu toate că sunt un fabricant de abţibilduri şi un poşetar nenorocit şi fără idei înalte, capul meu de fost student la politehnică... priviţi, izbesc cu el în uşă şi uşa se închide cât o fi ea de grea şi Moiselini tatăl albinelor, în loc să treacă iute ca vântul cu sticlele noastre, se opreşte, ia clanţa în dinţi şi deschide, dar nu mă înjură, fiindcă n-are voie...

Agop dându-se un pas înapoi, bine proptit pe picioare, trunchiul uşor retras, capul împins înainte, uşa venind încet spre el, grea, lată, înaltă, el aşteptând-o şi izbind-o deodată cu fruntea, pocnet sec, înfundat, uşă masivă, aici a fost cârciuma lui Ojog, uşile erau uşi şi vinul vin. Uşa se izbeşte cu putere, limba clanţei prinsă în lăcaşul ei, cei de la masă aplaudând, aţi mai văzut aşa ceva? şi apoi degetele pipăind osul frunţii lui Agop, nu, nu are nici un cucui, nici o spărtură. Ce-ai tu acolo, mă?! Aliajul cel mai dur, spunea Agop. Face şi socoteli? întreba doctorul Lăduncă, numai adunare şi înmulţire, rânjea Agop. Duşumelele din fostele prăvălii sunt groase, late, scobite de umblet, lustruite la nodurile mari cât nişte jumătăţi de ou, ele amintesc lespezile peste care multă vreme a trecut apa. Sunt acoperite cu scoarţe ţesute din cârpe colorate, dar şi cu covoare industriale, când gospodina le întinde pe gard şi le bate şi le perie cu oţet ea spune: persanu'. De pe strada Peneş Curcanul au dispărut prăvăliile. Singurul comerţ care se mai face aici este comerţul cu tutun. Nu marile birouri de export, nu funcţionarii cu bretele late şi havane în dinţi, mânecile suflecate, cozorocul de plexiglas tras pe ochi, mâna notează în carnet, nu corabia legănându-se în radă, nu negrul cu pantaloni de pânză trecând puntea îngustă încovoiat sub balotul de tutun, umbra lui pe apa uleioasă, primejdioasa fantezie a unui gând caraghios, cum spunea Paşaliu. Asta nu. Stampe, gravuri de epocă! Nişte tutungerii, da. Încăperi nu prea mari, în care se vând ţigări şi chibrituri. Cu toate că centrul comercial al orăşelului s-a mutat în ultimii ani în locul unde altădată se făceau iarmaroacele şi târgurile de vite (aici, între blocurile care seamănă cu cele din Albala, se deschide o piaţă destul de largă' unde la 1 Mai se ridică pe un schelet de fier tribuna oficială. O poveste cam lungă ar putea începe de aici: în urmă cu un an, Paşaliu a scris pentru ziarul din Albala

un reportaj despre noile construcţii din Dealu-Ocna. El lăuda grija organelor locale pentru construirea de locuinţe şi înjura de mamă nu numai pe arhitectul care proiectase „actualul nucleu urban în care nu se vede fantezia proiectantului, dar nici autoritatea edililor, încât plictiseala şi monotonia descurajează“, era scris negru pe alb. Redactorul-şef l-a chemat pe şeful de secţie şi i-a spus: eu n-am fantezia să public articolul ăsta, dar tu ai avut fantezia să mi-l aduci, ia spune care din noi stă mai bine la fantezie, mă! păi vii şi-mi tragi mie cu fantezia, ce vorbă-i asta, păi la fantezie suntem buni cu toţii, dar să-l văd eu la muncă pe ăsta, îmi vine el cu fantezia, parcă în oraşu' ăla nu e tot un mediu unde clocoteşte viaţa, şi nu fantezia, tovarăşu' Cucu-i de acolo întreabă-l pe el, şi pe urmă spune, tu-l cunoşti pe tovarăşu' arhitect proiectant? Nu, să ştii că el n-are nevoie de fantezie, fiindcă are destulă, înţelegi? Şi n-o să-l înveţe unu' care scrie acolo trimis de tine ce-i aia fantezie. Dacă stai să te gândeşti bine, de unde porcăria asta cu fantezia? Ce-are a face asta cu avântul construcţiei de blocuri? Ia să te trimit eu vreun an de zile la munca de jos, în fabrică, să înveţi tu disciplina de la muncitori acolo, la tăbăcărie, să te otrăvească argăseala-n paştele mă-tii, că n-ai ce căuta la ziar cu provocările astea. Tovarăşe redactor-şef, a zis şeful de secţie, tăiem porcăria asta de cuvânt, în rest articolul parcă merge. Care articol? a întrebat celălalt, un om voinic, bine legat, îşi freca ochii îndelung cu mâinile mari şi grele, neobişnuit de albe, degete cam ţepene, palmele afară, aşa cum fac copiii treziţi din somn la lumina zilei, nu vedea bine, în ultimul timp chiar rău, trebuie neapărat să purtaţi ochelari, spusese doctorul, am încercat, nu merge, nu înţeleg, spusese doctorul, îi stric, tovarăşe doctor, când îi pun la ochi se sparg, am spart trei perechi până acum. Şi să vă spun drept, tovarăşu' doctor, că nu mă feresc că sunteţi doctoru' nostru

de la partid, un ochelarist nu face purici în teritoriu, scuzaţi-mă, clasa muncitoare şi ţărănimea săracă nu poartă ochelari, eu înţeleg, doctorii, profesorii mai treacă meargă, da' muncitorii nu admit... Ochii de miop clipind cu nedumerire şi spaimă, nepotriviţi în capul unui om înalt şi puternic. Aşa crede el. De ce?... Dacă nu-l contrazici, omul e pâinea lui Dumnezeu... Articolul, a spus şeful de secţie, numai să tăiem cuvântul ăla... Care cuvânt? Păi în articolul care l-aţi citit. Care articol?... După părerea lui Paşaliu, discuţia ar fi ţinut în felul ăsta vreo cincizeci de ore, cu pauze mici pentru somn şi masă. Pentru o sticlă de coniac, spunea Paşaliu, îţi spun povestea asta într-o variantă pentru alt an, 1956, să zicem, sau pentru orice altă perioadă vrei... Cine dă sticla?) şi cu toate că dracu' ştie, rapoartele oficiale pomenesc de tot felul de schimbări, chiar şi la noi la Dealu-Ocna, cu toate acestea, cum îţi explici tu, întreabă pompierul de la Casa de Cultură, iar operatorul de la cinematograful Muncitorul (fost Fantasio) îl ascultă pipăindu-şi prin buzunarul pantalonului hernia cât un ou de raţă, de ce crezi tu că patru dintre cele şapte tutungerii din oraş se găsesc pe strada Peneş Curcanul? Sunt multe, sunt puţine? Aici este poate locul cuvintelor apărute pe o foaie într-un caiet al judecătorului Viziru: lucruri mărunte, care tulbură şi încântă ochiul naivului şi amintesc aerul altei lumi în sufletul unui mincinos.

7

Tutungiul se numeşte Iordache, dar toţi îi spun Tata Clem. Vă salut, domnu' Antipa, spune el. Săru' mâna, spune în aceeaşi clipă. *Cui*? se întreabă Antipa. Nu se întoarce. Primeşte în cap prin nările deschise, prin gura cu dinţi din care pleacă tuburi şi canale, mirosul tutungeriei lui Tata Clem: mirosul tutunului în mirosul tencuielii în mirosul lemnului, în mirosul pielii omului, un iz acru-uscat, dar şi dulce-amar în care răzbate ca igrasia într-un zid vechi mirosul de şoarece şi de pisică. Dacă sunt pisicile mele, obişnuieşte să spună Tata Clem, se înţelege că şi şoarecii sunt ai mei. Mirosul femeii pătrunde în mirosul încăperii. Pe peretele din stânga, un calendar bisericesc din anul 1930, citeşti anul scris cu litere roşii. În spatele lui o gaură, poate o fereastră rotundă, ceva din marginile, din cerceveaua, din geamul de dincolo de hârtie. Peretele care separă odaia de restul casei. În partea opusă, o fotografie veche: portretul doctorului Petru Groza, ramă subţire, cenuşie, cartonul gălbui plesnit în fel şi chip, sticla pătată, praf, muşte. Uneori, cu un surâs pe care fostul comandor Iosipescu (rânjind la rândul lui, un rânjet care îl salvase cândva de la moarte şi îl trimisese în cele din urmă la balamuc pe gardianul care îl bătuse zilnic la Aiud), surâs numit aşadar, de către bătrânul aviator, sinucigaş, Tata Clem spunea: a, altele şi mai vechi, după preferinţe, verzi, roşii, hehe, negre... Cald şi azi, abia apucă să spună Antipa, săru' mâna, aude din nou, se întoarce, în tren, mirosul *ei*, aaaa, săru' mâna, spune şi el, te-am pierdut, iartă-mă, unde-ai dispărut? dar de fapt mai eram împreună pe scara vagonului şi nici atât de multă lume nu era încât... Eu te-am pierdut, spune Silvia Racliş, eram *acolo* şi am văzut cât de autoritar poţi fi. Autoritar?!

Antipa râde. Autoritar? asta chiar că nu mi-a trecut prin cap. Tutungiul Tata Clem îi priveşte. Faţa lui şireată şi supusă, umerii puţin ridicaţi cum stă pe scaun, pieptul depărtat de tejghea, el se sprijină în coate ca într-o pereche de cârje. Piciorul lui de lemn stă rezemat de perete, în spatele tejghelei, curelele cu care lemnul se leagă de trupul viu atârnă ca nişte lungi zgârciuri cafenii. După o ploaie bună, Tata Clem iese la soare, mănâncă o conopidă fiartă şi bea ceai de romaniţă, aruncă zarurile şi mută pulurile cu o singură mişcare scurtă, care este o lunecare şi o lovitură energică în acelaşi timp în scândura cutiei şi povesteşte cum şi-a pierdut piciorul în război, cum a stat într-un spital din Polonia un an întreg şi cum juca acolo cărţi cu toţi ofiţerii, colonei şi căpitani şi locotenenţi tineri şi frumoşi ca soarele, iar printre paturi se plimbau numai paniţe din societatea înaltă, îmbrăcate în halate albe şi cu nişte mâini uşoare şi parfumate, degetele lungi şi reci şi podul palmei fierbinte. Paniţele se aşezau pe marginea patului şi te priveau îndelung şi nu scoteau o vorbă, iar banii îţi umpleau buzunarele ca la orişice ofiţer, foşneau şi zornăiau şi beai ceai dintr-un pahar de cristal vârât într-o dantelărie de argint cu toartă subţire, merită să mori în război şi să huzureşti într-un spital de-ăsta. Eu sunt mutilat, spunea cu mândrie Tata Clem, am un nepot inginer şi o fată lucrează la policlinică în Albala, cum eu sunt şubred, am îndrumat-o să fie şi tatălui ei de folos.

Da, autoritar, spune Silvia Racliş. Totuşi, ea se află aici, acum, în spatele tău? este înaltă, părul tăiat scurt deasupra umerilor, împărţit în două meşe inegale scoate la iveală o faţă prelungită şi mată, în care ochii se adâncesc brusc cu mult alb în jurul pupilelor (mov, cenuşiu, albastru întunecat, puncte aurii?), mersul, da, acum îţi aminteşti, sigur, *ea* trecea strada, i-ai spus lui Paşaliu după asta: ce mers şovăitor, genunchii parcă trag trupul

în jos, dar dacă vezi cum se aşază talpa, aici nu mai ezită deloc, cum te descurci cu un mers ca ăsta? Şi Paşaliu: groh groh. Curat, foşnitor, răcoros. Aici, la Tata Clem, în încăperea strâmtă, în mirosurile ei, sudoarea izvorăşte lent din om şi-l acoperă, musteşte, nu se usucă. Dar trupul ei tânăr ascunde pesemne puterea de a păstra apa sărată. Braţele, picioarele, gâtul trimit în groapa lui Clem o pâlpâire uşoară, neîntreruptă, degetele ei umblă la poşetă, un arc lucrează în burduful roşu, ramele înguste de nichel se dau la o parte. Altădată, femeile purtau un sac, o traistă, o pungă împletită din păr de capră, din sfoară, din fire de argint, o pungă rotundă închizându-se cu un şnur, întotdeauna ele au ţinut în mână ceva în care au ascuns ceva, o podoabă, un lucru nefolositor, o armă de apărare. Când degetele mâinii ei se mişcă, degetele picioarelor în sandalele uşoare capătă viaţă, sunt animate de o tresărire lentă, prevestitoare, labele înguste, tendoane prelungi, atât de subţiri, încât trebuie să aibă o rezistenţă neobişnuită.

Snagov, spunea ea. Din poşeta, sacul, traista, capcana ei, se ridica un abur al lucrurilor mici, o născocire a minţii, dar un adevăr al nasului şi al privirii. Numai la domnul Iordache se mai găsesc adevărate *snagovuri* în cartoane. Tata Clem, spune tutungiul Iordache. Clem, domnişoară. Fructul uscat care este faţa lui capătă un înţeles. Umerii ascuţiţi sub cămaşa cadrilată se apleacă într-o parte, ciotul piciorului stâng care stă pe scaun ca ţeava scurtă a unui tun înfăşurat în cârpe, îndreptat mereu spre uşă, spre strada cu oameni, ascuns de tăblia tejghelei, rămăşiţa lui în care se mai află încă jumătate din viaţa piciorului se ridică brusc în sus şi loveşte sertarul deschis pe jumătate chiar deasupra lui, se aude un zgomot pe care cei care mai au încă două picioare nu-l înţeleg, iar pe masă apar trei pachete de ţigări *Snagov*. Carton alb, ambalajul de celofan, cele două iole pe apa lacului

Snagov. La Albala nu sunt, spune Silvia Racliş. Trece-mă în cont.

Un măgar zbiară pe drum. Bătaia rară a roţilor de lemn cu şină subţire. Le ştii: spiţele sunt înguste, butucul negru, întreaga alcătuire a căruţei aminteşte un drum pustiu în câmpia mlăştinoasă, ceaţa mişcătoare spre turbării, iar deasupra uriaşa boltă vineţie. Du-te pe drumul ăsta şi vei simţi că pământul este mic şi rotund. I-ha, i-ha, i-hhhaaa, zbiară măgarul. Muedin tuşeşte şi scuipă. El este grădinarul. Nimeni nu ştie când a venit Muedin în ţinut şi de unde, poate chiar din vremea administraţiei turceşti, poate nici nu e turc, dar numele? Când Antipa era un copil, el era grădinar la Albala. Acum este grădinar la Dealu-Ocna. Nu este nici mai tânăr, nici mai bătrân ca pe vremea când Antipa se agăţa în spatele trăsurii, direct pe arcuri, ascuns de marele coş negru de muşama şi făcea o lungă călătorie, muşca dintr-un morcov crud, în timp ce pe capră jumătate din vizitiu scutura hăţurile şi îndemna calul, şi cealaltă jumătate vorbea cu muşteriul răsturnat pe perna tare, acoperită cu o pătură care puţea a grajd. Muedin. Nu, nu poartă fes şi şalvari şi nu l-a văzut nimeni aşternându-şi covorul şi prăbuşindu-se în genunchi cu faţa spre Mecca. Este înalt, merge legănat, părul lung lăsat pe ceafă şi-l vopseşte într-un fel de cărămiziu. Se îmbracă la fel, în cărămiziu. Cămaşă, haină, pantaloni, flanea, pantofi, palton, totul, iarna-vara, de la cărămiziu spre galben. La pantofi poartă şireturi late, pe care le înnoadă în funde bogate. Muedin duce măgarul de căpăstru. Merge tăcut, capul în pământ. În lada căruţei sunt lăzile cu răsaduri, pe capra joasă stă o fată roşcată şi voinică, pantalon de trening sub fusta de stambă înflorată. Măgarul roşcat şchioapătă. O potcoavă sau poate boala măgarilor bătrâni: reumatismul, guta, prostata. Antipa este acum în pragul tutungeriei. Când s-a făcut atât de cald? Sus, în vârful salcâmului, frunzele se

răsucesc de căldură, pisica se strecoară în gangul din dreapta, duce în gură un şoarece gras şi albicios. Umbra zidului este mai scurtă, pavajul stropit cu un sfert de oră mai înainte de tulumba primăriei este uscat, plin de praf. Roţile se învârtesc, Muedin ridică, întoarce capul spre uşa deasupra căreia scrie cu verde pe cafeniu: tutungerie. Să trăiţi, dom' Antipa, dom' Anghel a spus spune-i lui Antipa să trăiţi. În felul ăsta vorbeşte un turc? Nici o silabă, nici sunetul cel mai stins din limba Profetului nu se aude. Muedin. Bine, spune Antipa. Făptura prelungă a Silviei Racliş lângă Antipa. Piele bine întinsă, nici o cută, nici o umbră, nici o picătură de sudoare. Părul. Mişcându-se lent, o singură undă greoaie de o parte şi de alta a feţei, fir lung, drept, mătăsos. Şi deodată izbucnind la subsuori, smocuri de iarbă scurtă, întunecată, înfiptă adânc. Sudoare nu, dar un fel de aburi, un miros de ambră. Locuri ascunse. M-am săturat, spune Silvia Racliş. În fiecare zi, trenul ăsta. Da, spune Antipa. Ne înţelegem perfect, spune Silvia Racliş. Scoate o ţigară, o aprinde, trage un fum, inspiră adânc, cu furie. Aruncă ţigara. Fumul vineţiu în aerul fierbinte. Trebuie să ai cam zece ani mai puţin ca mine, spune Antipa. Cam aşa, spune femeia, dacă nu am mai mult cumva. Da, spune Antipa, ştiu, săptămâna viitoare faci şaptezeci şi doi. Au ajuns acum în dreptul unei case ceva mai mari decât cele obişnuite pe strada asta. Balconul de zid, deasupra o marchiză altădată de sticlă colorată, un ciob portocaliu se mai păstrează acoperit cu un strat gros de praf, ceva ca o stemă spartă cu ciocanul se ghiceşte sub tencuiala jupuită. Da, ne înţelegem, gândeşte Antipa, dar de ce trebuie să ne înţelegem? O aude râzând. Râsul încetează şi ea spune: perfect. El o priveşte şi vede că este privit de ea. Ea este mai înaltă decât el? Vrei să spui, aude ea glasul lui, că este cum nu se poate mai bine, şi cum stăm aici, în mijlocul străzii, suntem o pereche

potrivită? Potrivită, da?! Perfect, spune Silvia Racliş şi acum faţa ei arată o stare rară (Antipa o vede şi gândul lui de ce dracu' tot spune mereu *perfect*, ce dra... se pierde, dispare): se întâmplă ca vitalitatea enormă a unei femei, adunată într-o clipă prielnică, în loc să ardă şi să usuce totul în jur, să ia o formă calmă şi binefăcătoare ce cuprinde fiinţa bărbatului de alături, ceva atât de nou şi neaşteptat, încât bărbatul brutal şi greoi atinge desăvârşirea în bunătate şi supunere şi este de mirare că moartea nu pune atunci capăt perechii iluminate. Există starea asta, spune Paşaliu, şi dacă n-ar spune-o un beţivan caraghios ca mine, aţi crede-o fără s-o fi atins vreodată. Degetul lui murdar repezit înainte, rânjetul lui: şi nici n-o s-o atingeţi, pehlivani afurisiţi. Şi apoi zâmbetul lui umil: doar dacă mai turnaţi un pahar...

Umbra unei albine uriaşe trece pe deasupra casei cu acoperiş de ţiglă. Foarte aproape de Silvia Racliş, Antipa face o mişcare, spune ceva, ea întoarce capul, dar tocmai trec printr-o parte a străzii puternic luminată de soare. Lumina şi căldura fac un sâmbure uriaş, incandescent, în care ei dispar. Nimeni nu-i poate vedea.

8

Antipa aleargă. Înapoi pe strada Peneş Curcanul. Dar Silvia Racliş? Poate a şi ajuns la farmacia ei din centrul oraşului. Când ajunsese? Cum? Acum o fi descuind uşa sau poate se uită în oglindă. În timp ce împinge cu tot trupul uşa tutungeriei lui Clem, Antipa mai are în cap vorbele Silviei Racliş: *ştii ceva...* Un fel de întrebare, dar nu o întrebare, de fapt, nu însemnau nimic, dar vibraţia lor stăruitoare în adâncul urechii amintea de o insectă prinsă între geamuri. Nu-şi amintea restul cuvintelor, ceva obişnuit, neînsemnat, dar urmarea era o agitaţie ascunsă, care trezise mari vanităţi şi o frenezie ciudată. Oare ziua de azi nu începea tocmai bine? Ce gând e ăsta? Liniştea străzii, glasul femeii întrebând şi răspunsul alteia în spatele unei uşi întredeschise: aproape opt. Şi cealaltă: când dracu' a trecut aşa repede? sunt sculată de la patru. Ar fi trebuit să deschizi uşa biroului, a odăii unde stai la o masă şi scoţi hârtii din sertar. Încă de la şapte. Dar uşa tutungeriei s-a deschis. Dacă Silvia Racliş l-ar fi văzut acum, mirarea ei ar fi fost plină de milă şi nedumerire, de părere de rău şi de o ascunsă răutate femeiască: fiindcă Antipa, la care tocmai se gândea (în farmacia întunecată cu rafturi vechi, cafenii şi borcane de faianţă de altădată şi maşina de la casă semănând cu un samovar) şi care o stăpânise cu siguranţa şi nepăsarea lui, bărbatul care o făcea să aştepte cu nerăbdare, cu ciudă şi încântare ora douăsprezece, acest Antipa deci semăna acum cu maimuţoiul caraghios şi timid, fricosul îngândurat (şoarece de bibliotecă?), nici tânăr, nici bătrân pe care îl văzuse altădată la Albala, alături de femeia lui încă tânără şi atrăgătoare, poate frumoasă pe vremea când ea, Silvia Racliş, încă mai cânta la focurile de tabără cântece pionereşti şi dansa

cazaciocul la serbările şcolare în aer liber. O pereche nepotrivită. Oare o cunoscuse din întâmplare pe stradă, prin cineva, o femeie, un bărbat, pe Felicia? Sau vorbise vreodată cu cineva la Albala despre Antipa? Sau în vacanţele ei studenţeşti, vreun coleg, un lungan cu burta suptă şi umeri drepţi se uitase cam mult pe fereastra cofetăriei după Felicia şi ea, Silvia Racliş, spusese: las-o, e bătrână, tinere, trebuie să aibă treizeci de ani? Sau altcineva spusese şi ea ascultase?... Dar acum Silvia Racliş îşi pune un halat alb, aude vuietul stins al flăcării albastre sub para de sticlă în care fierbe în clocote mărunte un lichid verzui, se uită la ceas, aproape opt, şi din uşă o priveşte sprijinindu-se în coada măturii o babă gheboasă, nu mai înaltă de şapte palme.

Clem, spune Antipa, am uitat aici pe masă...

N-aţi uitat nimica, spune tutungiul. Zâmbetul lui este vinovat, complice, gata să fie schimbat în altceva: n-aţi uitat nici măcar să ieşiţi cu domnişoara. Dacă mă credeţi pe cuvânt, seamănă c-o paniţă care s-aşeza pe patu' meu în spitalu' militar şi nici nu clipea când scoteam eu mâna de sub pătură. Ce făceai? întreabă Antipa, şi tutungiul se scobeşte în nas şi faţa lui seamănă acum cu a milogului care stă ceasuri întregi nemişcat sub bolta bisericii Precista din Albala: nu făceam nimic. Antipa face doi paşi, se întoarce, se răsuceşte pe un călcâi, merge spre uşă, apoi în colţul întunecat de lângă fereastra acoperită cu un oblon bătut în cuie, acolo unde până în tavan se înalţă o stivă de cutii de carton, ambalaje pentru încălţăminte şi biscuiţi, guban, scrie, cacao, scrie cu argintiu pe roşu, litere mari oblice, oare Clem face contrabandă cu pantofi Guban şi biscuiţi?! *Frangu*, spune încet Clem. Nu-l aude nimeni, poate gaura din zid sau şobolanul lung sau larva fluturelui. Stând ceasuri în şir în spatele tejghelei, Clem nu se plictiseşte. El prinde o muscă mare (verde, albastră sau neagră, câteodată cu un cap

roşu), înfige un bold în capul ei şi atunci musca nu mai zboară, bâzâie ca o morişcă de tablă, se învârteşte în cercuri largi, face câteodată frumoase spirale cu acul mereu împins înainte şi în jos ca un plug sau ca un instrument de cercetare. Lemnul tejghelei lustruit de coatele lui Clem, iar Clem, urmărind cu gravitate şi încordare mişcarea neîntreruptă a muştei, spune din când în când o vorbă misterioasă: *frangu.* Ceva în capul lui se luminează, o anume schimbare a feţei te poate face să crezi că se transmite sau se primeşte un mesaj. S-ar putea crede că în clipa asta de pe inelul lui Saturn se desprind lungi forme ceţoase. Şi Clem, în cuşca lui mult mai mică decât un fir de nisip deasupra pământului. Dar el spune: *frangu.* Ciudat este că umilinţa cu care se încovoiase până acum în faţa lui Antipa a făcut loc unui soi de trufie batjocoritoare. Dacă Paşaliu ar vedea totul, ar spune cu rânjetul lui de beţivan cam aşa: Antipa este acum ca un robot primejdios deconectat şi stârpitura asta, gândacul ăsta de Colorado care făcea pe el de frică, acum face pe tine şi nu-i pasă, scrie măscări cu creta pe spinarea ta de oţel. Clem spune: *frangu.* O parte a feţei se ridică, cealaltă se îngustează. Cu palma desfăcută mătură de pe masă musca. El bagă mâna în sertarul pe jumătate deschis, degetele lui rup din miezul unei bucăţi de pâine care stă acolo într-un ziar pătat cu cerneală, face un cocoloş, lucrează repede şi cu îndemânare (pe vremea când avea amândouă picioarele, înainte de război, mâinile lui păreau împiedicate, nu erau în stare să lege ca lumea nici măcar un şiret, acum el reuşeşte să modeleze cu mâinile, din lut sau din miez de pâine, animale dormind sau stând la pândă şi chiar chipurile cunoscuţilor, seamănă foarte bine, spun ei, şi păstrează lutul sau pâinea murdară între acele lucruri ale lor care îi fac să creadă cu putere că trecutul a însemnat sau ar fi putut să însemne ceva) şi apoi Clem aruncă în Antipa cocoloşul de pâine. Dar Antipa este orb, mut, surd.

Clem nemişcat pe scaun. Antipa, la uşă acum, pare mai înalt, se întoarce încet, se loveşte cu palma peste frunte, are chipul lui de toate zilele de la Dealu-Ocna: oho, mi-am adus aminte, nu aici, acasă *l*-am uitat, *îl* găsesc eu diseară. Antipa, aşa cum îl cunoaşte Clem. Dumnezeu ştie ce-o fi uitat, ce mă priveşte pe mine, da' eu mă ridic respectuos în ciotul meu şi spun: foarte bine, să trăiţi, dom' Antipa, bine că aţi găsit. Ascunse la spate, degetele lui Clem se freacă unul de altul, repede, orice urmă de pâine muiată, cocoloşită în gură trebuie înlăturată, să nu se cunoască, degetele să fie curate, uite mâna, n-am făcut nimic, acum ar trebui aruncată, ascunsă bucata de pâine din sertar, totul făcut cu precauţie, să trăiţi, dom' Antipa. Mâine capăt o ţigară bună, nu mă ocoliţi. Antipa iese, Clem se aşază pe scaun, a scăpat de o grijă rea. Îşi scoate batista din buzunar, acum îşi poate şterge în voie degetele. Le bagă în gură şi le şterge apoi cu batista. Nu spunea oare domnul Onu ieri: ce băiat manierat şi distins e domnu' Antipa?! Chiar aici, în tutungeria lui, nu ţigări, nişte cutii de carton ca să pună nevastă-mea lucruri femeieşti. Sărind într-un picior, fluturând mâinile fără cârje, Clem ajunge la uşă. Priveşte în urma lui Antipa. Tot aşa, în vremurile de demult, privea sluga credincioasă în urma stăpânului. Domn Antipa, strigă el. Antipa se întoarce, este pe trotuar în umbra zidului, zâmbeşte cu nepăsare şi bunăvoinţă. V-am pregătit o surpriză, mâine dimineaţă, nu uitaţi... Un biet om de treabă, gândeşte Antipa, îi place să mă vadă mulţumit, asta îmi face bine, sigur e vorba de un fleac, vreun pachet de ţigări americane sau greceşti... mâna lui se ridică, un gest protector spre şchiopul din uşa tutungeriei, acela pare stăpânit de o mare bucurie. Antipa îşi curăţă cu vârful unghiei o bucăţică de miez de pâine ud de pe cămaşă. De unde o fi?...

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

SPECIALIŞTII SE ÎNDREAPTĂ SPRE MUNCA NEMIJLOCIT PRODUCTIVĂ

Reporterii noştri relatează:

Îi aşteptăm pe inginerii proiectanţi, aportul lor va fi acum de un real folos – ne declară directorul Centralei industriale de utilaj tehnologic, chimic, petrolier şi minier.

...Domneşte o atmosferă de lucru străbătută de răspundere şi exigenţă. Oameni din producţie, de la uzina Griviţa Roşie – pe care se grefează noua centrală – îşi declară deschis aprobarea. Repartizarea judicioasă a inginerilor şi tehnicienilor, ca şi revenirea în secţii a unor muncitori calificaţi, o dată cu orientarea spre meserii productive a unor persoane din cadrul întreprinderii vor crea posibilitatea unei raţionale dimensionări a tuturor celor trei schimburi ale uzinei, ceea ce va duce implicit la o mai bună folosire a capacităţilor de producţie. Există părerea unanimă – atât la centrala aflată în organizare, cât şi la uzina pe care se grefează – că perfecţionarea şi simplificarea structurii organizatorice a unităţilor economice vor conduce la raţionalizarea aparatului de conducere, la reducerea treptelor ierarhice şi apropierea conducerii de producţie, la o mai bună utilizare a cadrelor tehnico-inginereşti, a specialiştilor cu pregătire superioară în activităţi legate direct de producţie, de proiectare şi cercetare...

S.T.

9

Antipa urcă şapte trepte de piatră. O clădire greoaie, masivă, ferestre dese şi înguste, balcoane, cornişe, cupole. Construită îndată după primul război mondial. Nu seamănă cu nici o altă casă din Dealu-Ocna. Este din alt loc şi din alte timpuri. De unde? de când? I se spune încă palatul comunal. Localnicii nu spun: mă duc la *sfat.* Ei spun: am treabă la *palat.* La câte o şedinţă, chiar preşedintele sfatului popular, muştruluindu-şi salariaţii, spunea: în palatul ăsta nu se prea munceşte bine. Iar după şedinţă, în şoaptă, la urechea celuilalt, funcţionarii, tot aşa: în palat, aici la noi, s-a urcat scroafa-n copac. Când găsea de cuviinţă, fie la şedinţele bilunare ale biroului raional, fie la scurta adunare festivă din dimineaţa vreunei sărbători bineînţeles importante, când se lua la repezeală un pahar de fetească regală şi o felie de pastramă de urs şi o aripă de fazan sau un păstrăv afumat, înainte de a urca în tribuna oficială, primul-secretar îl bătea pe umăr pe preşedinte: în palatul ăla al tău se prăjeşte slănină pe cărbuni în sobe şi se coc ouă în spuză între zece şi douăsprezece în fiecare zi, e adevărat? Poate iarna, când arde focu-n sobe, tovarăşe prim, spunea preşedintele, şi toată lumea râdea cu voioşie. Când venea la vânătoare în rezervaţia Şipote din raion, primul-secretar mai mare îi spunea primului-secretar mai mic: ce faceţi voi acolo, la palatul vostru, nu-i prea mare pentru funcţionărime? Să ştii că ţi-l iau şi fac din el un magazin sau o casă de cultură. Luaţi-l, tovarăşu' prim, spunea celălalt, dar îmi daţi voie să-mi fac un sediu corespunzător. Procurorul Jehac îi spunea tânărului procuror Viziru: Vizirule, cumpără-ţi o puşcă de vânătoare. Mai târziu, fostul procuror Viziru va scrie: poate, dacă nu dădeam de *cazul*

Antipa, astăzi aş fi fost un adevărat vânător. Ţi-a plăcut mai mult vânătoarea de Antipa, scrie Viziru că ar fi răspuns Paşaliu. Rânjetul lui de beţivan cerea un pahar plin. Dacă-mi dai, îţi dau un articol. Ce fel de articol? Un articol al meu despre Dealu-Ocna de pe vremea când scriam pentru ziar. Îţi dau originalul, nu ce-a apărut atunci, a râgâit Paşaliu, îl dai la Academie la cota Paşaliu, iei bani buni pe el. Nu te uita că râgâi. De fapt, urmează fostul procuror Viziru, este vorba de un articol pentru numărul pe care ziarul din Albala îl consacra într-o duminică raionului Dealu-Ocna. Nu ştiu ce însemnătate are, dar eu îl păstrez la dosarul Antipa. (Astăzi, stilul acestui articol mi se pare de-a dreptul caraghios, retorismul discursului face să bubuie timpanele, iar bunele lui intenţii sunt, cum spunea Moiselini, frecţie cu carmol la un picior de lemn. Măcar dacă redactorul-şef nu i-ar fi respins sistematic articolele, uneori ameninţându-l, ciudat însă, primindu-le pe toate, cerându-i mereu altele, nedând curs ameninţărilor, dar nepublicându-l. Paşaliu îşi intitula articolul: „Pledoarie pentru un erou literar".) Paşaliu scria: clădirea căreia i se mai spune şi azi Palatul Comunal este un document şi un simbol. Aici a fost primărie, tribunal, judecătorie de pace, spital în timpul întoarcerii armelor în ultimul război, orfelinat şi apoi şcoală de partid cu săli de clasă şi dormitoare prin anii patruzeci şi şapte şi opt şi nouă, atunci când noua putere numită populară îşi pregătea febril cursuri teoretice scurte, o lună, trei, şase, *activişti*, un fel de oameni pricepuţi la toate, adică la nimic şi cărora trebuia să li se încredinţeze ţara. O ţară mică, dar treburile, ehe, care erau de făcut, întinse cât un imperiu. Răspândiţi peste tot, ei erau ochii şi urechile partidului. Oameni care mai târziu s-au ales, s-au împărţit şi s-au ridicat şi au căzut, la început, de mult, încredere şi simplitate, un scop şi piedici nenumărate şi furie, apoi ură, suspiciune, haos. Istorie rătăcită în legendă şi un tron înalt

singuratic ascuns într-un nor de pânză roşie. Speranţa însă nu te părăseşte. Omule, tu eşti mai mult bun decât mai mult rău? Vrei o schimbare, o desăvârşire? Faci ce poţi, meritul tău este că vrei să poţi mult? Discursul meu nu te apără, el te împinge înainte. Ţăranii la temelie şi ţăranii încercând să fugă de ţărănie. Izgoniţi apoi. O nouă ordine, dar în câte vieţi de om? Ţăranii supravieţuind în oraşe şi clădind apoi oraşe, înaintând încet, ţăran şi orăşean pândindu-se neîncetat, descoperindu-se unul într-altul, oraşul ademenindu-l pe ţăran şi ţăranul încercând să îmblânzească oraşul pentru a-l supune în cele din urmă, cel care nu piere şi se adaptează, dar ce rămâne din el?, şi iată o lume care ia fiinţă în pândă şi ură şi luptă ascunsă, un imn şi un recviem, omul de care proştii râd şi îşi bat joc, iar Palatul Comunal din Dealu-Ocna este un loc al vremurilor vechi şi al fatalităţii timpului nou, nimic altceva la urma urmei decât o casă, ziduri groase de cărămidă şi acoperişuri de tablă, ferestre şi coridoare şi odăi şi un beci uriaş, dar el vorbeşte despre om ca şi o carte sau un muzeu...

*

Antipa a ajuns sus, pe ultima treaptă a scării largi. Uşile grele, înalte în faţa lui. Soarele izbindu-se cu putere şi umbra unei albine uriaşe deasupra bisericii vechi în stânga lui. Unul dintre şoferii care îşi aşteaptă jos şefii pentru plecarea zilnică în raion, spune: ce dracu' pasăre o fi asta, se tot învârte pe-aici, parcă-i o găină mare cu aripi de liliac. Fugi mă de-aicea, spune altul, nu vezi că-i o curcă? Primul râde. Al doilea spune: nu se mai vede, cred că era un uliu. Mi-ar trebui un uliu, spune celălalt, l-aş umple cu paie. Aha, să nu uit, dacă merg azi la Mărgineni, să fac rost pentru iepurii mei. Mănâncă paie? Nu, le-aştern în cuşcă. Antipa îşi aminteşte de un articol scris de Paşaliu pentru ziarul Drumuri Noi, din Albala. Era un

articol despre nenorocitul ăsta de Palat Comunal. Ceva pretenţios şi confuz. Şi redactorul-şef Mihalache, în urechea secretarului beobe, Franzelaru: fă o notă pentru băieţi... Gura lumii, fireşte. Dar pe Antipa nu-l interesează ziaristica. Totuşi, ar fi putut să-i publice articolul. Paşaliu vine aici, bea cu fel de fel de şefuleţi şi scrie un articol, pe care nu i-l publică nimeni, dar el nu se supără, scrie altul şi dacă nu i-l publică nici pe ăsta, scrie altul. Dacă vrei să ştii, îi spusese Paşaliu, tu mi-ai inspirat cugetările astea. Cum?! Ce harababură, ce-i trece prin cap! Cugetări face Gâgă. Da, spune Paşaliu, tu şi nevasta ta. Ai auzit de domnul Masoch? surâde Antipa. Sigur, spune Paşaliu, la el îmi încarc bateriile! Este electrician?! A, nu, romancier... Înainte de a intra, Antipa priveşte în jurul lui. Un stol de porumbei se ridică greoi deasupra, au ieşit prin cele două lucarne deschise în acoperişul laturii din stânga. Un acoperiş în formă de capac de sicriu. Tablă vopsită în verde lăptos. În vitrina magazinului de la parterul unui bloc lung şi îngust, în colţul cel mai depărtat se vede o roată de bicicletă şi în jurul ei mici obiecte sclipitoare... Cupola bisericii bate în auriu. Cerul este înalt şi gol, grindina nu dă nici un semn. Se vede acoperişul scund al vechii băi de aburi. Aburi de piatră, ceva din ce în ce mai rar, nici la Galiţia nu mai găseşti aşa ceva, poate la Istanbul, dar nici acolo, spune Moiselini în fiecare vineri, când, pe la unsprezece, se întoarce în cârciuma lui, roşu-vânăt la faţă, cu mâinile puhave, buricele degetelor albicioase, părul încă ud, îşi freacă mâinile, dă pe gât un şpriţ rece, se învârteşte de colo-colo, greu îşi găseşte locul şi din când în când oftează adânc şi o mulţumire aproape nefirească, până la extaz, îl cuprinde când murmură cu ochii pe jumătate închişi: aşa o baie, aşa o baie, Dumnezeule, ce baie, ce baie. Secretarul sfatului popular, fost ucenic de frizer şi apoi ofiţer, acum student la Drept în anul trei,

secţia fără frecvenţă (examenele fiind destul de uşoare, mai grele sunt damigenele cu vin cărate în sesiune, aşijderea jumătăţile de porc şi mieii târzii, la Crăciun şi de Paşte, profesorii sunt şi ei oameni, Dumnezeu cu mila, cum susură diaconul Iakint, în timp ce coboară sfielnic cele patru trepte ale catrenului şi dispare în bibliotecă), un ins încă tânăr, păr cânepiu, des, tuns scurt şi ceafă ţeapănă, masivă (vinişoare subţiri abia văzute străbat obrazul lui roşcovan, plecând chiar de deasupra nărilor răscroite, mergând fie spre urechi, fie spre colţul buzelor), un om ambiţios şi important ieşind mai ieri din biroul lui Antipa, el, Antipa, înainte, celălalt închizând uşa în urmă, glasul lui autoritar pierzându-se într-un fel de veselie rar întâlnită la Palatul Comunal, nu mă pot supăra pe dumneata (auzi, *dumneata*, şopteşte portarul Zamfir în urechea lui Gorovei, şeful pazei, auzi, ăsta numai lu' tovarăşu' preşedinte îi spune dumneata. Şi lui nea Antipa, spune Gorovei. Tovarăşu' Antipa, spune portarul. Nea Antipa, mârâie Gorovei, eu i-aduc de trei ori pe săptămână o oală cu lapte prins, îl linge ca un viperoi, mă are de bine şi de băiat simpatic, om cu carte, ce-i suflă lui careva-n borş aicea? Eu îi spui cum vreau fiindcă-l respect. Tovarăşu', mârâie portarul şi tocmai atunci Antipa şi secretarul trec pe lângă cei doi, portarul lipeşte călcâiele ca pe vremea când era un ăla tuns şi făcea armata la cavalerie şi striga vagmistru la mine fuga marş, să trăiţi, tovarăşu' Antipa, spune el, să trăiţi, tovarăşu' secretar, spune Gorovei, frica îl cuprinde deodată pe portar, sigur, trebuia să spună şi el să trăiţi, tovarăşu' *secretar*, şi nu *Antipa*, va spune acum, încă o dată tocurile bocancilor izbindu-se unul într-altul şi portarul: să trăiţi, tovarăşu' Antipa, spaima scofâlcindu-i acum obrazul, dar Antipa tocmai îi spunea ceva secretarului la ureche şi acela se îneca de râs, secretarul are acum un cap cum vezi câteodată în filme şi Antipa loveşte uşor cu pumnul strâns umărul portarului, recunoştinţa şi

o fericire adâncă, dureroasă cuprinde inima omului care stă la poartă. Gorovei simte sudoarea umplându-i podul palmelor. Antipa coborând scările dus de braţ de secretar, tovarăşul Antipa, şopteşte Gorovei şi satisfacţia împinsă până la cruzime pe faţa portarului Zamfir: când eu spun *tovarăşu'*, tu-i tot dai cu nea cutare, aşa-i?!) şi vorbele secretarului: ia, dragă Antipa, dumneata darea asta de seamă şi ad-o la zi, şi Antipa: se face, şi celălalt: mâine la prima oră, hai acum să inspectăm expoziţia asta, să vedem ce notă dăm la ciosvârta aia de căprioară. Şi Antipa: nici nu încape discuţie, *maxima* doar o dată pe an avem Săptămâna preparatelor culinare. Doi oameni coborând scările în grabă.

10

Antipa intră. Un hol mare, înalt, câteva bănci pe lângă pereţi, în mijloc, o masă rotundă, picioare scurte, o vază cu flori de hârtie (într-un colţ, un ciubăr vopsit, cercuri negre, din care se ridică un ficus uriaş, frunze grele întunecate, susţinut de o scară de lemn care se sprijină oblic de perete. Jos, lângă buza tăvii de tablă în care stă ciubărul, o pisică grasă cenuşie cu capul pătat şi coada vărgată. Este pisica femeii de la bufet. Când acolo se prăjesc ouă cu şuncă, palatul întreg, curtea se umplu cu mirosuri ba îmbietoare, ba greţoase, eu îmi fac singură aprovizionarea, spune femeia, când vin tovarăşii secretari de la regiune, nu se duc să mănânce la restaurant, vin la mine să le fac eu o friptură şi să le dau brânză cu smântână. Masa stă pe o mochetă gălbuie, mozaicul luceşte în mijlocul încăperii, dar prin colţuri poţi vedea mucuri de ţigări şi ghemotoace de hârtie. Două fotolii îmbrăcate în muşama, braţe curbe înguste, lemn fiert. Fotoliile sunt goale, dar pe bănci stau unul lângă altul solicitanţi: târgoveţi bătrâni şi gânditori, caniculă, dar ei îmbrăcaţi în haine de postav, cămăşile încheiate la gât fără cravată, mâinile pe genunchi, femei cu basmale colorate şi papornițe aşezate chiar lângă glezne, ţărănci şi orăşence totodată, astea stau cu un crac în sat şi cu unu' în târg şi se pişă-n capu' nostru, spun pensionarii când se tocmesc cu ele în piaţă, castraveţi şi gogoşari şi o legătură de usturoi, o femeie tânără care alăptează un copil, câţiva ţărani tăcuţi, pălăriile pe genunchi, unul cu o căciulă neagră înfundată pe urechi ca în mijlocul iernii, spatele drept, gâtul nemişcat, scurte de dimie sau flanele albe cu nasturi mari cusuţi cu aţă neagră, bocanci prăfuiţi, un soldat descheiat la tunică. Miros acru de sudoare şi tutun şi un iz de varză

fiartă venind de sus. Când în zidul din fund se deschide uşa îngustă a closetului, încăperea este străbătută de miros iute de amoniac. Murmurul nedesluşit al oamenilor, tăcerile bruşte când se deschide o anumită uşă în apropierea scării largi, care mai sus se desface în două aripi şi închide deasupra un fel de balcon semicircular, pe marginea căruia poţi sta şi privi totul în holul de jos. Priviri răbdătoare, o femeie de serviciu trece cu găleata de apă murdară, cârpa udă, cenuşie atârnând pe unealta ei în formă de T ţinută pe un umăr. Mersul ei este grav, o bătrână se ridică repede, cum scârţâie încheieturile ei, cât de încet zvâcneşte sângele, ce vânt rece suflă prin oasele ei, prin măduva scăzută, cât de stins foşnesc fustele lungi şi largi, şi Doamne, un nimb de gheaţă pâlpâie în jurul tâmplelor ei supte. Femeia de serviciu oprindu-se, un picior întins înainte soldăţeşte, apa soioasă clătinându-se în găleată, faţa ei lată, gălbuie întreabă, sprâncenele iscodesc; gura nu i se deschide, dar poate fi severă şi batjocoritoare, ea ascultă, bătrâna vorbeşte în şoaptă, mişcă mâinile, spatele ei mult încovoiat. Femeia cu căldarea se mişcă în încheieturile ei puternice. Treptat, faţa i se îmblânzeşte, desigur, ea poate să aibă grijă, cum să nu, doar lucrează aici, la *sfat*, dacă ea nu intră în toate birourile şi nu are toate cheile, atunci cine intră şi cine le are? Bătrâna se întoarce la locul ei. Femeia urcă scările. Lângă ciubărul cu ficus, un ţăran gros şi bine înfipt pe picioare (cizme ofiţereşti şi pantalon cafeniu cu dunga cusută, chimir lat bătut cu ţinte şi vestă cărămizie) vorbeşte unui tinerel sfrijit cu ochelari şi mânecile cămăşii suflecate. Tinerelul are un păr sârmos, care se ridică în creştetul capului într-un fuior ţeapăn. Ascultă cu urechea băgată în gura celuilalt, în mână are un creion lung şi câteva hârtii bătute la maşină prinse într-o clamă, acum el încuviinţează ceva cu capul, celălalt îşi împinge

uşor cu policarul întins pălăria pe ceafă. O pălărie verzuie, în loc de panglică, un şnur verde împletit.

*

Antipa urcă scările, femeia de serviciu lipăie înaintea lui. Acolo unde scara se desface în două, el se uită pe fereastră şi *vede* (curtea mare din spatele palatului) şi simte deodată izbucnind cu putere în cap şi în măruntaie căldura violentă a zilei, ameninţarea unei schimbări, *acolo* soarele arde alb deasupra gheretei şi un nor negru creşte în spatele salcâmilor. Umbra unei vietăţi care zboară. Solstiţiul de vară, lunga zi fierbinte. Sticla ferestrei arde. Antipa se întoarce. Priveşte în holul rămas la picioarele lui ca în pâlnia unei bombe. Albina uriaşă a lui Anghel trece prin dreptul ferestrei. În coridorul lung şi întunecos (căldură înăbuşitoare, aer închis, mirosind a tencuială umedă, tinctură de iod, amoniac, varză fiartă, cu toate că mozaicul este bine spălat, curat, luceşte în ape adânci până departe, în capătul opus sub fereastra de acolo pe jumătate acoperită cu un oblon), Antipa îşi aminteşte vorbele lui Muedin: ...Anghel a spus spune-i lui Antipa să trăiţi... Cum arată un om care primeşte o veste proastă? Tiranul ridicându-se pe jumătate din tronul lui care poate fi din aur sau din lemn scump, o piatră scobită sau numai o ridicătură de pământ acoperită cu piei de oaie, şi degetul arătând solul: la moarte, vestea adusă de el m-a tulburat. Şi chiar acolo, la picioarele lui, pe lespezile de piatră sau pe scândură, pe pământul ars de soare, capul mesagerului rostogolindu-se. Dar mie nu-mi pasă, spunea Paşaliu scobindu-se în nas (el şi Antipa plimbându-se pe malul râului), eu sunt şi tiranul, şi soldatul! Dar ce veste pot ascunde cuvintele grădinarului Muedin? Uşa unui birou este deschisă, lumină mare, vântul umflă perdeaua în fereastră şi pe acolo vine miros de soc şi păcură. Oriunde te-ai afla: o lume de mirosuri peste o lume de lucruri nemişcate şi fiinţe în

mişcare, un nas uriaş, două nări străvezii mirosind globul. Închipuire. Veştile cu adevărat rele nu vin în fiecare zi. Se aude din stradă duduitul unui motor şi glasul lui Traian, şoferul preşedintelui. În curând, îl vei auzi pe preşedinte urcându-se în Gazul lui raional şi plecând în raion. Vei sta în biroul tău şi urechea nu va scăpa nimic, un spectacol pe care azi nu-l vezi, îl auzi numai prin fereastra deschisă: paşii portarului, alergătura măruntă pe mozaicul de la intrare, coborând prima treaptă, oprindu-se acolo. Glasul răguşit al şoferului Traian adresându-se unui om de serviciu, a spus tovarăşu' preşedinte, şi tropăitul grăbit al aceluia, el purtând în urechi ordinul sever al şoferului care transmite de fapt un ordin mai înalt, care vine şi mai de sus, fireşte, iar Traian nu este şi el, acolo, un şofer, sunt doar şoferi şi şoferi pe lumea asta. Motorul ambalat, pocniturile, tusea scurtă, răpăitul, torsul uşor apoi, un motor sigur, glasul binevoitor al preşedintelui, un fel de lene şi apoi vibrând, răstindu-se, şi omul tropăind din nou, gâfâitul lui, acum nu mai tropăie, fuge pesemne în vârful picioarelor şi apoi şoferul Traian suflându-şi nasul, pufăituri uşoare, asta însemnând poate eu ţi-am spus, măi frate, credeai că glumesc, şi glasul preşedintelui, liniştit acum, părintesc într-un fel, cât facem până acolo, Traiane? şi glasul şoferului, o trâmbiţă respectuoasă: dau bătaie, tovarăşu' preşedinte, ca gându', portierele izbindu-se şi strigătul unuia de la o fereastră deschisă, răpăitul ţevii de eşapament. O lume de zgomote, sunete într-o scară nesfârşită: urechea uriaşă, o pâlnie cu multe meandre în care pământul se rătăceşte şi zumzăie ca o albină.

Antipa scoate din buzunar o verigă de chei, alege una, este aşezat pe scaunul lui în spatele biroului, răsuceşte cheia, trage sertarul. Mişcări încete, prelungite parcă, cuierul din colţul odăii seamănă cu o sorcovă. Într-o ramură atârnă o căciulă de blană cu urechi. Un semn al iernii, o

minciună sfruntată, o sfidare? Antipa îşi şterge fruntea cu o batistă albă. Pânza scrobită, călcată. Foşnet. Mâinile Feliciei clătind rufele şi apoi degetele ei pe mânerul fierului de călcat, aburii ridicându-se din ţesătura umezită atinsă de talpa încinsă. Mâinile lui Antipa caută într-un sertar, dau la o parte dosare, hârtii.

*

Vremea s-a schimbat pe neaşteptate, scrie judecătorul Viziru. Două zile caniculare, ploaie şi grindină, este greu să găseşti în oraşul Albala un loc liniştit. Pe locul unui oraş mic, un oraş industrial creşte la întâmplare după planuri, cum scrie la gazetă, bine gândite. Zgomot, murdărie, lume multă. Şantiere deschise peste tot, praful de ciment ca o ceaţă înecăcioasă, gunoaiele înfundând rigola, cu toată armata de măturători care în zorii tulburi se adună de pe străzile principale, purtându-şi târnurile glorioase în bandulieră. Mari cartiere de blocuri uniforme înconjoară vechiul oraş, un „centru“ cu mult asfalt, prefabricate, destulă sticlă şi ciment, o arteziană cu jeturi moi (când e deschisă, fiindcă altfel e mai tot timpul seacă) şi straturi geometrice de flori mărunte, o iarbă care se udă cu furtunul, ceva impersonal şi rece, ceva întins şi nu prea înalt, ceva ca un factor comun scos în faţa parantezei, ceva dispare şi noul anunţat de mult nu-şi face apariţia, aşadar sâmburele unei schimbări ce nu se vede în vântul nepăsător al istoriei, mă rog, ceva care ar tenta peste măsură un pietrar sau vreun scriitor. Turnurile şi cupolele nu ascund vechiul târg de vamă. El se apără cu înverşunare şi umilinţă. Seamănă cu un om la capătul puterilor. Marile uzine fumegă în noile periferii. Fumul e galben, verde, pute. O goană nebună după bunuri materiale (aşa cum le găsim: bune, rele, multe, puţine) luxul inaccesibil al automobilului, şi de ce nu? o casă, cum se spune, *gen vilă*, cu scară interioară şi hol

pătrat. Tendinţa spre bunăstare cunoaşte recrudescenţe ale arivismului de tip burghez. Dar, scrie la gazetă, cazurile sunt din ce în ce mai rare. Apartamentul repartizat la bloc elimină complexul faţă de diferenţele sociale (un corespondent voluntar). Transportul în comun este asigurat de autobuze pântecoase, în care încape lume câtă vrei. Sunt şi taxiuri numite *maşină mică*, un brâu de pătrăţele albe şi negre, sunt vreo trei-patru şi cu ele ajungi repede la interesele tale, la gară bunăoară sau în vreun cartier de blocuri. Oamenii se plâng de uniformitatea produselor, de monotonia pieţei, dar magazinele sunt pline de oameni, străzile pline, şcolile de tot felul pline, perioada examenelor dramatică, o grabă febrilă cuprinde lumea. Vor fi, fără îndoială, parcuri şi grădini şi centura industrială va fi izolată, şi linişte şi statui, dar eu, judecătorul Viziru, nu mai prind asta. Slavă Domnului! Lumea se fierbe încet, la foc scăzut. Spectacol de mare montare (*apud* Antipa). Omul nu se schimbă. Niciodată. Dar asta nu se spune. De frică (crede doctorul Puşlenghea), şi de autorităţi, dar şi de bietul animal care speră. Deşi nu are demnitatea să-şi trăiască *lucid* destinul tragic, bipedul inteligent inventează dintotdeauna alibiuri (Paşaliu, care declamă à la Vraca, un citat din Schopenhauer: „spuneţi individului să aleagă între pieirea lui şi pieirea universului. Nu eu am să vă spun în ce parte coboară brusc balanţa“). Presa şi instituţiile duc campanii permanente împotriva spiritului individualist. Preţul uşurinţei. Specula de locuinţe construite cu ajutorul creditelor acordate de stat. Bilanţ pozitiv atunci când conştiinţa colectivă nu doarme. Vot de blam egoismului. Firul de aur al angajării conştiente. Scadenţa neglijenţei. Armonia peticită nu-şi află loc în climatul responsabilităţii comuniste. Sugestii întărite cu argumentul realităţii concrete. Opiniei colectivului o subliniere mai apăsată. Zăpada e bună pe câmp, nu pe arterele de circulaţie. Focul

nestins al entuziasmului. Când cei controlaţi sunt receptivi la propunerile şi observaţiile ce li se fac. Realizări care evidenţiază posibilităţi nevalorificate. Întreabă-te: cât ai depus astăzi în contul tinereţii? Impasul aprecierii pe sprânceană. Merită să te zbuciumi împotriva inerţiei şi rutinei? Merită! Intransigenţă la şedinţă, dar... părtaş la abuzuri. Pacienţii alcoolului să-şi plătească spitalizarea. Cum a fost oprită macaraua risipei. Omenia este întotdeauna modestă. Dau un sac de vorbe frumoase pentru un singur fapt. Campionii parametrilor optimali. Codiţe care costă milioane şi melcii cu... marşalieri. Forţa asocierii şi bilanţul hectolitrilor. Cel mai bun sfătuitor: uzina. Din rafturile magaziei, direct la fier vechi. Şi zidurile sunt strâmte în climatul tolerant. Strâmtă-i orbita învârtelii. O stea cu renume pe firmamentul strungăriei româneşti. Dorinţa ei de afirmare într-o profesie a fost sufocată de comoditatea căsătoriei... Titluri de gazete, ele arată mersul vremii şi mersul omului în vreme. Eu n-am puterea profeţiei, ochii mei sunt orbi. Nu pot pătrunde viitorul, ştiu, sunt un om neînsemnat şi meschin, am o fire bănuitoare. Dar cu slăbiciunile mele caraghioase caut şi eu adevărul. Poate că nu sunt decât un biet martor şi, ca fost jurist, pot face o observaţie banală: cât de repede se poate ajunge de la rampa martorului la boxa acuzării. Ştiu că nu-şi are rostul aici, dar o scriu. Ştiu, am mai spus-o, nu apucă un nenorocit ca mine să vadă schimbările esenţiale care se pregătesc încet, aşa că nu-mi rămâne decât să mă grăbesc să descurc cazul *meu.* Dosarul Antipa. Iată, din cauza căldurii obositoare din ultimele zile, n-am mai umblat, n-am găsit, n-am scris un rând. Pe neaşteptate, în marea căldură, o noapte rece mă înconjoară. Apartamentul (unde eu locuiesc într-o cameră cu chirie, la o bătrână, fiul ei, însurat de curând, funcţionar sau aşa ceva, face economii, cum spune el râzând, la sânge pentru o maşină, bătrâna ia de la mine o sumă frumuşică,

tinerii mănâncă prânzul la un restaurant cu autoservire, ei îi spun în bătaie de joc *mila Domnului*, dimineaţa ceai, duminica o cafea cu lapte, seara iaurt, mamaia, spune proprietăreasa mea, le pune la borcan o jumătate de porc cam prin noiembrie, crescut la soru-mea la ţară, şi au băieţii până la sfârşitul verii, murături, varză pune un cumnat care are beci în cartierul Cefere, nu pot ei pune chiar o mie pe lună la CEC, da-n vreo optzeci de luni tot strâng ei suma, fiindcă azi, nu vedeţi, dacă n-ai maşină, nu eşti om), apartamentul are forma unui dreptunghi străpuns de ferestre şi uşi pe toate laturile. Vântul pătrunde cu uşurinţă în casă şi în dreptul uşilor din interior, umflă preşurile subţiri, încât uneori te poţi gândi la o corabie cu pânze, aşa, în treacăt, bineînţeles. Pot spune că acum, cuvintele pe care nu le-am scris încă, mulţimea cuvintelor neeliberate face în jurul meu un aer duşmănos. Puterea lor este mare. Iar contractul îşi aruncă umbra lui întunecată pe masa mea. Zornăială, scrâşnete, mirosuri care te duc în ispită: firma unui han deasupra uşilor ferecate, vântul în balamalele ei străvechi, zidul de piatră, nevasta hangiului trezindu-se în zorii unei zile mohorâte. Iată ceasul vechi al proprietăresei pe colţul unui bufet greoi, cu uşi de lemn, în mijlocul cărora atârnă două lacăte mici, rotunde: limbile mari, negre au în capete un soi de peniţe şi acum stau în aşa fel pe cadranul gălbui, că între ele, ca într-o crăcană, stă locomotiva asta neagră cu un coş mare şi o marchiză răsucită şi-mi vine să-i spun Mary-Jane sau Belinda sau Sue-Ann. Lampa are un abajur cenuşiu. Lumina este albă. Antipa nu se lasă prins. Ideea despre întâmplările lui are forma mişcătoare a unui nor. De unde şi până unde behăitul unui ţap sub fereastra mea? Nu mai merg s-o deschid, sunt sigur că nu dau de el. În apartamentul vecin cineva trage apa la closet. Parcă s-ar dărâma peretele şi chiar în capul meu ar năvăli, încet-încet vuietul se potoleşte, aud

scurgându-se ultimul jet de apă şi apoi rezervorul umplându-se, susur şi pe urmă linişte şi de data asta în odaia de deasupra cineva se răsuceşte în pat, patul nu scârţâie, o fi bine uns, încât pot auzi oftatul adânc al celui care doarme. Poate visează că stă cu picioarele lui păroase în locul gâlgâitor unde se întâlneşte râul de lapte cu râul de miere şi aruncă şi el undiţa şi uneori se mai apleacă şi leorbăie când de colo, când de colo. Deschid o carte veche şi citesc: „dacă cineva, judecând după dovezile menţionate, va socoti totuşi că lucrurile s-au petrecut aşa cum le-am expus eu, nu va greşi de-mi va da crezare şi nu va crede că au fost aşa cum le-au cântat poeţii înfrumuseţându-le sau cum le-au povestit logografii, spre a le face mai atrăgătoare auzului, decât mai potrivite cu adevărul – căci sunt de necontrolat, şi cele mai multe, cu trecerea vremii, au ajuns, în chip de necrezut, să fie mituri –, ci va socoti că au fost aflate prin cele mai evidente dovezi, atât cât se poate face dovadă despre fapte vechi". Ce întâmplare! Cuvintele grecului Thucydides îmi sună în cap şi, ca un caraghios ce sunt, adaug fără sfială: chiar fruntea lui îngândurată este fruntea mea, priviţi! Căţeluşa Eromanga, îmi spunea Paşaliu, lătra mărunt şi mişca din coadă, scâncea în timp ce cu laba din faţă săpa o groapă la rădăcina cireşului, uite, spunea, şi câinele Argus stătea în coadă şi răsucea capul după muşte, biciuind aerul cu limba ca o mangustă, uite, asta voiam să-ţi spun: înainte cu o zi de ajunul Crăciunului, dascălul Hărăbor de la biserica Sfinţii Împăraţi a venit să întrebe cine primeşte popa şi cine nu, fiindcă aşa fac acum ca să nu deranjeze omul, dacă vrei, ham-ham, dacă nu, îl laşi să urce scara mai departe. Dascălul ştie, aici da, aici nu-i nimeni acasă sau ham-ham şi aşa a bătut la uşă la doamna Felicia şi buna mea stăpână l-a primit în casă şi a zis da, să vină părintele, de ce să nu vină, Antipa nu-i acasă, aşa că poate să vină, am să fiu eu şi i-a

dat dascălului Hărăbor o ţuică şi dascălul a ridicat capacul de pe un borcan cu măsline care era pe masă, vai, a spus doamna Felicia, domnu' Hărăbor, unde mi-o fi fost capul să-ţi dau şi-o măslină la ţuica asta, lăsaţi, doamnă, îmi iau şi singur, a spus dascălul în timp ce avea gura plină cu măsline, le şi băgase în gură, scuipa sâmburii parcă ar fi mâncat cireşe şi ţinea restul de măsline în pumnul strâns ca pe seminţe, am stat şi eu la coada aia ieri la autoservirea asta, dar până la mine s-au terminat măslinele, a spus dascălul, poate mai bagă luna viitoare. Dar altceva voiam să-ţi latru eu, Argus, îţi spun însă, când stai şi te uiţi la mine ca acum, latru alte cuvinte, ei, şi dascălul i-a spus preotului (eu eram acolo jos în hol, a doua zi, căutam în lada cu gunoi sub scară mesajul tău, aşa cum eram înţeleşi pe atunci), părinte, a spus dascălul când popa s-a oprit în hol şi şi-a aranjat patrafirul înainte de a intra la doamna Stănciulescu, eu zic, părinte, să nu mergem sus la Antipa, păi de ce? a întrebat popa, ăsta-i păgân, cum aşa? păi când am fost ieri şi am mâncat nişte măsline acolo, de unde fac ei rost de măsline? dar asta nu-i nimic, pe perete acolo, în colţul unde trebuie să stea icoana, era uşa deschisă la săliţă şi am văzut odaia, acolo stă o drăcovenie păgână, anticrist, acolo-i o măsuţă, un scrin aşa îngust, nu prea înalt, şi pe el o drăcovenie de fier sau de aramă, naiba ştie, Doamne iartă-mă, un lucru urât şi lucios. Şi pe perete un fel de calendar, un desen, un fel de balanţă, roşu şi negru, şi pe un taler o muiere slabă şi pe celălalt una grasă, dar amândouă sunt la fel de grele. Balanţa e dreaptă ca Judecata de Apoi şi amândouă rânjesc şi deasupra fiecăreia flutură o eşarfă pe care scrie: solstiţiul de iarnă şi solstiţiul de vară şi de jur-împrejur sunt semnele zodiacului şi între ele versete scrise mărunt, n-am văzut de aproape ce-i în ele, dar ce poate fi decât din cartea Satanei? Dascăle, a spus popa şi zâmbea, mai dă-te cu lumea asta, nu eşti o babă lecuitoare, ia aminte, dascăle, eşti cam

superstiţios, facă-se voia Domnului, noi să ne facem datoria noastră, care Satană, dascăle, dacă-i place omului să aibă în casă un tablou? Hai, bate la uşă şi fă-mi loc să trec, dacă ne primeşte, intrăm, treaba noastră-i să ducem cuvântul Domnului peste tot şi să primim ce ni se cuvine pentru asta. Dar nici unul nu se mişca, tu înţelegi ceva, Argus? dascălul se uita la popă, avea un umăr căzut, ţinea căldăruşa cu amândouă mâinile, iar popa se freca la ochi cu pumnul strâns şi atâta s-a mai frecat de i s-au înroşit ochii ca la un câine turbat, fereşte-ne Doamne, şi de atâta frecătură curgeau lacrimile pe obrazul lui. Cred că-l ustura...

Dar acum mă voi aşeza la masă şi voi scrie. Simt că pot.

11

Antipa se lasă pe spătarul scaunului. Sertarul deschis, repezit parcă în burta lui. Acum e linişte. O albină bâzâie în fereastră, în spatele perdelei uşoare pătate cu ceva lăptos scurs de la verigi până aproape de poale. Antipa scoate un dosar, îl aşază pe masă, îl deschide. Întoarce câteva foi, notează ceva cu creionul în rubricile liniate şi completate în parte. Îşi aprinde o ţigară. A început lucrul de fiecare zi. Nu se grăbeşte, nu este nici o grabă, nu e bine să te grăbeşti. O bătaie în uşă. Intră un om între două vârste, cu o haină cadrilată şi cămaşă cărămizie. Părul alb flutură în jurul capului mare, ca şi cum fără întrerupere pe acolo pe la tâmple ar sufla un vânt uşor. August pălărierul? Capul lui Antipa zvâcneşte pe spate, faţa se modifică de surpriză, gura se cască, ochii se încrucişează, dar totul se petrece numai până la jumătate, o putere prea slabă împinge apa într-un tub de sticlă, lichidul creşte şi deodată scade brusc, supt înapoi, ireversibil. Antipa îşi apropie trunchiul de masă, sertarul se închide izbit de pântecele lui. Fumul ţigării îl apără ca o ceaţă deasă, celălalt aşteaptă în picioare. Cum să fie bătrânul August pălărierul?! Un gând caraghios, omul cere ceva, Antipa spune nu, apoi da, pe urmă omul spune nu, Antipa nu, între da şi nu scapără şi alte vorbe, pe care nici unul nu le ia în seamă, în cele din urmă, omul pleacă mulţumit, aşa se poate înţelege, de vreme ce pe faţa lui pâlpâie speranţa. Un om ieşind din biroul unui funcţionar. Un om din Dealu-Ocna. El are o îndoială, se gândeşte la casa lui, la sufletul lui. Cum merge după ce închide uşa şi calcă singur pe lungul coridor şi coboară scările, cine este el în stradă, cum vede el speranţa, oare ca o bulă de aer care se ridică din mlaştină şi se sparge sus, în mâlul luminat de soare? Ce i se va întâmpla lui azi,

ce îl aşteaptă mâine-dimineaţă? Cât de sănătos îi este trupul, cât de credincios ficatul, cât de ascunsă boala, cât de aproape de nebunie mintea? Este el un cetăţean al universului?

Antipa scoate încă o ţigară, ţine filtrul între dinţi, buzele depărtate, aprinde chibritul. În adolescenţă, un tânăr trecut prin ciur şi prin dârmon, cum spunea el despre sine, îl învăţase pe Antipa să aprindă într-un anumit fel ţigara. Să ştii, spunea tânărul cu multă experienţă, asta face mai mult decât o clasă de liceu. Antipa trage adânc primul fum şi în urechi îi sună glasul tânărului derbedeu (Antipa, un adolescent firav cu urechile cam mari şi gâtul subţire şi umerii înguşti şi acela o huidumă cu ochi albaştri, un golan nepăsător şi plin de viaţă, amândoi într-o după-amiază de vară ghemuiţi pe un ţol colorat în spatele unui geamlâc, scândura şi sticla dogorind, praf şi uscăciune, umbra viţei-de-vie în partea de sus a geamlâcului, movila de pere galbene lângă uşă, o albină învârtindu-se deasupra perelor şi ei doi fumând cu sete ţigări *Plugar*): ce fel de nume-i ăsta la tine, Antipa, n-am prea auzit, ia ascultă, nu cumva te cheamă Felix, nu eşti tu Felix motanul? Ce-i cu urechile astea la tine?...

Nemişcat, mâinile umblând singure în sertarul abia deschis acum. În întunericul de acolo, ele caută, aşteaptă ca hârtia să se aleagă, să vină singură spre degetele atente şi pânditoare ca nişte cleşti vii. Gândul unui om care stă pe scaun poate avea forma şi duioşia caraghioasă a unei lalele, pe când acolo, oho, sub tălpile lui, viermele se apucă să roadă duşumeaua. Mâinile în sertar şi înfipte în umeri şi apoi capul, trunchiul, picioarele. Antipa cel întreg, un judecător şi un prelat având de partea lui legea şi o scânteie divină, stăpânindu-şi slăbiciunile, imparţial şi sever, un om de piatră pe soclul său de piatră amintind o pasăre uriaşă clocindu-şi ouăle într-o somnolenţă înşelătoare. Şi un măgar care zbiară şi se baligă nepăsător. Antipa

pune hârtia pe masă. Un formular care de fapt nu este altceva decât un act de deces. Rubricile completate cu cerneală, scrisul lui Antipa, data etc. Este vorba de domnul Costache Onu, şeful staţiei C.F.R. Dealu-Ocna, decedat în ziua de... Necompletat. Mai lipseşte ceva: numărul de înregistrare şi ştampila. Se aude bătaia ceasului înşurubat în zidul Palatului Comunal, deasupra balconului principal: zece lovituri. Antipa îşi potriveşte ceasul lui, trei minute în urmă. Vrea să-l corecteze, micul disc zimţat lunecă între degetele transpirate.

Uşa se deschide şi intră inginerul Druică. El cade într-un scaun, mâinile îi atârnă neputincioase, două mari pete se lăţesc la subsuorile lui, ce spui dă căldura asta, ştabule, dacă Moiselini n-are nici azi gheaţă-l conving pă căpitanu' Mazăre să-i facun control să-l scuture, ce-i aia să n-ai gheaţă? n-ai gheaţă n-ai, ce crimă-i aia să n-ai gheaţă, da' pentru o mână de oameni poţi face rost acolo să ai două calupuri, nu? că noi ce suntem, o mână, trei-patru, acolo, este? ce-i aia un calup dă gheaţă? Aaaa, da' şi Viziru ăsta-i o mămăligă. Ce procuror e ăsta dacă toţi obării şi barmanii şi vaimburşii din lumea asta-i doare în fund dă el? Lipsă dă autoritate, problemă dă prestigiu, nu?! Auzişi că muri Onu azi-dimineaţă? Ieşi din casă şi căzu pă rigolă acolo-n prag, da' ce-ai, frate-miu, nu cumva ţi-e rău? (mâinile lui Antipa făcând să alunece pe nesimţite hârtia, actul, *dovada* în sertar), ce-ai, dom'le, de te şchimbi aşea la faţă, aaaa, căldura, păi cred şi eu, ce cauţi, dom'le, creionul, ascuţitoarea? uită-le colea sub nasu' tău. Cald şi nu scade. Ce este? Îl auzii aseară pă Topor ăla dă-i trage cu minciunile lor cu atâtea precipitaţii şi vânt slab până la potrivit, căldură, dom'le, da' ce-i omu'! Nu mai bine bei şi mănânci şi nici nu-ţi pasă? Iese omu' şi dă drumu' la tren, sănătos tun, băiat dă comitet din toate punctele dă vedere, şi când colo, mă, a dracu', aseară doar stătui dă vorbă

cu el, n-avea nici pă dracu', gata, s-a dus, ne vedem la Moiselini, să nu te prinz că tragi chiulu', lasă mâna, gata, saluti...

Chipul lui Antipa se liniştise. Degetele lui învârt creionul în conul ascuţitoarei, fâşii subţiri de lemn roşcat se desprind ca şi coaja unui măr curăţat cu grijă. Se aude de pe coridor glasul administratorului Irimescu: mâine la prima oră, Vlădoiule, să nu te prind... duduitul unui compresor, jos în piaţă, acoperă restul vorbelor. Irimescu îl dăduse afară în urmă cu un an pe şeful pazei din sfatul raional fiindcă timp de opt luni cât acela fusese şef nu dăduse nici o sancţiune oamenilor din subordine. Înseamnă că nu-i controlezi cum trebuie, a spus Irimescu. Ei învârt tot felul de ciubucuri şi mişmaşuri şi dacă nu-i arzi înseamnă că n-ai fost destul de vigilent. Da-n astea opt luni n-am dat de nici o neregulă. Şi Irimescu: nu se poate, n-ai deschis ochii cum trebuie. Ce-i asta, nici măcar o mustrare scrisă? Opt luni! Nu înţeleg. Poate cam exagerează, se spunea sus, sus de tot, la conducerea raionului, poate că da, dar e un bun organizator. Este greu de spus de unde venea puterea obscură a acestui cuvânt, *organizator*, care-l apăra ca un aer invizibil pe Irimescu. Uşa se dă de perete împinsă cu violenţă. Capul inginerului Druică, mâna sprijinindu-se în clanţă, trunchiul repezit înainte, picioarele pe coridor. Rânjetul lui Antipa flutură, cade, lunecă. Umbra albinei mari întunecă fereastra (prin birouri, fără să-şi ridice ochii din dosare, simţind o clipă scăderea luminii, funcţionarii se gândesc la vreo ploaie, cum vine ploaia de vară din senin, bună pentru recoltă, iar cine ştie care şef de birou încruntă vreo sprânceană: ce-i cu ploaia asta?), duduitul compresorului încetează pe neaşteptate, o muscă verde se mişcă încet pe tavan. Mă, porc dă câine, spune inginerul Druică (vorbeşte mai repezit ca de obicei, obrazul lui capătă un aer şiret, din care nu lipsesc ciuda şi admiraţia şi îngrijorarea,

totul într-un amestec fără ură, într-o schimbare continuă), catârule, măgar cu iapă ce eşti tu, nu cumva trişezi, mă faţă, mă?! şefu' dă gară... nu era pă *listă.* Nu cumva bifezi aiurea, nu înşeli încrederea noastră, dacă ai registre duble, te dau în gât... Ba era, spune Antipa. Nu era, urlă inginerul Druică. Se repede spre biroul lui Antipa. Izbită cu putere, uşa se închide însă încet în urma lui, parcă reţinută de un aer dens. Antipa fumează, mult lăsat pe spătarul scaunului. Era, spune el, ai uitat. Uite-l. Scoate din sertar, mişcându-şi numai mâna, certificatul de deces al fostului şef de gară. Am uitat, face inginerul Druică. Fugi mă de-aicea. Cum să uit. Gura lui vorbeşte, dar trupul nu-l prea ascultă. Iată-l, capul cu ochii sunt deasupra hârtiei pe care Antipa o ţine în mână, pe când trunchiul cu mâinile şi picioarele şi cu burta cea lată şi cu tot ce are el se duc de-a-ndărătelea spre uşă. Racul. Gâtul îl ajută, dar cât se poate el întinde? Paşii sunt rari, şovăitori. Trupul e la uşă, spatele s-a izbit de tăblia înaltă, dar capul a rămas lângă bucata de hârtie. Antipa râde: ce naiba, bătrâne, glumim şi noi, mai las-o încolo de treabă. Inginerul Druică se freacă la ochi cu pumnul strâns, mâna lui pare prea mică, mâna unui pitic bondoc. Aveţi dreptate, sire, spune el. Spaima ta nu-i decât o încurcătură caraghioasă, prostule, gândeşte Antipa. O slăbiciune îl cuprinde, o neaşteptată duioşie, acum simte că este bun, că poate fi bun, iar răul nu este decât o gânganie pe care o striveşte sub talpă. Din ea ţâşneşte o zeamă verzuie, un scuipat. Emoţia face să-i tremure mâinile. Nu-l vede nimeni, inginerul Druică este plecat demult. (Nu înainte de a fi spus, ochiul lui închizându-se, un semn: ăilalţi au uitat dă mult, numai eu mai ţin minte fleacu' ăsta, ai dreptate, mai râdem şi noi. Credeam c-ai şi uitat...) O fi mergând acum prin soare şi poate fluieră, înjură căldura şi o fi spunând: a dracu' ploaia asta pă unde-o fi...

Antipa scutură atent ascuţitoarea în scrumieră. Ţine hârtiile cu o mână, suflă cu putere deasupra mesei. Aşază creionul ascuţit într-un pahar de metal unde mai sunt altele, roşu, albastru, chimic, la fel de bine ascuţite. Din scrumiera plină cu mucuri strivite, vine spre el un miros acru, iute. Cu scrumul adunat acolo poţi face să strălucească un sfeşnic de argint. Pentru chiştoace o poţi pedepsi pe femeia de serviciu. Nu le strânge la timp. Prin asta îi dai de lucru lui Irimescu. Recunoscător, el îţi va da la rândul lui un Gaz cu care să poţi merge la Mărgineni, la G.A.S. Într-o astfel de maşină puterea ta creşte. De la Mărgineni iei pe nimic, plăteşti un chil şi umpli câte lăzi vrei, mere şi struguri. Dar nu e încă vremea lor. La toamnă. Aşa că te faci că nu observi nimic (cum spune Irimescu: o faci pe naivu' cu mine), laşi să sporească în scrumieră mucurile până la toamnă şi atunci strigi: cine mai face curat pe-aici? Antipa priveşte încruntat dreptunghiul de carton prins în perete. Acolo scrie cu peniţă rondă: Fumaţi, dar nu ne otrăviţi şi pe noi. Şi mai jos cu tuş roşu: În acest birou nu se fumează. Cu îndemânare, fără să se grăbească, Antipa scrie în certificatul de deces al şefului de gară: 21 iunie 196... Întoarce apoi foaia şi şterge cu guma câteva cuvinte scrise uşor cu creionul: pariat azi, 29 mai 196... aşadar cu douăzeci şi şase de zile în urmă, a mers destul de repede. Nu mai conta pe el! Dar jocul e joc!

Mâine sau poate azi chiar, spre sfârşitul zilei de lucru, va veni doamna Anişoara Onu. Va fi însoţită de rudele ei apropiate, două femei şi un bărbat. Vor fi cu toţii îndoliaţi, femeile în rochii şi baticuri negre. Bărbaţii doar cu un fel de eghilet negru la rever, prins pe dedesubt cu bolduri. Femeile obosite, cenuşii, mari pungi vinete sub ochi, nările inflamate. Spaima ascunsă sub un fel de grabă şi nedumerire. Vor vorbi femeile. Cu barba crescută până sub ochi, bărbaţii vor sta deoparte, unul lângă altul. Cu toate că ei ar scoate-o mai uşor la capăt

cu alergătura. Sunt bărbaţi. Căldura strică mortul. Trebuie să plăteşti peste tot. Este o lungă, neaşteptată călătorie. Aşa a fost să se întâmple. Stă acolo pe masă şi nu poţi crede, ieri a fost viu. Nimeni nu ştie, o, nu. Antipa va scoate în tăcere un formular alb, certificatul de deces. Îl va completa solemn. Va murmura condoleanţe. Va fi invitat la praznic. Ca unul pentru care răposatul avusese multă consideraţie şi simpatie. Vă mulţumesc, dar ce nenorocire, de necrezut, numai cu o oră *înainte* am stat de vorbă pe peronul gării. Vor pleca având în sfârşit în buzunar o dovadă sigură a morţii lui Costache Onu. Coborând scările, doamna Anişoara Onu va spune rudelor ei, celor doi bărbaţi tăcuţi (suflându-şi în acest timp nasul în colţul unei batiste ude, tiv subţire, negru, pe care o ţine mototolită în pumul strâns în dreptul bărbiei, când o fi avut timp să coasă şi un tiv negru la batistă?): drept să vă spun, nu-l prea pot suferi, bietul Costache, cu inima lui, ţinea mult la el, zicea că-i *capabil*, ce şef o fi ăsta la serviciul lui nu înţeleg, dar beau bere împreună, Dumnezeu să-l ierte, să trecem pe la brutărie, să vedem comanda aia de colaci. În urma lor, Antipa va scoate actul vechi, completat de el în glumă, cum îi spusese inginerului Druică şi cum era într-adevăr, în urmă cu douăzeci şi şase de zile. Ehe-he, cu toată gluma, adevăratul act, dacă stai să te gândeşti! În sertarul micului funcţionar, oricât de neînsemnat ar fi el, există un aparat special numit capsator. Folosind acest aparat, Antipa va face două găuri în marginea certificatului şi va prinde apoi hârtia într-un dosar lângă altele asemănătoare. Va închide totul cu o şină de tablă ascunsă sub o copertă obişnuită de carton. Dosar nr... Cheia sertarului va intra în buzunarul lui Antipa. Caută alt loc *cărţii* (aşa spune sărmanul Anghel rahaturilor din dosarul ăla, râde Antipa. Cartea!). Dar mâine, poate va găsi într-adevăr alt loc. Cu toate că este greu de crezut că cineva ar avea ce face cu ele. Cine poate să

creadă în năzbâtiile astea? *Mâine*! Era o altă zi, o altă lume, alte lucruri, mâine ai multe de făcut din clipa când deschizi ochii în patul tău şi somnul se retrage încet şi începe ziua cu viaţa ei complicată, te pândeşte şi te aşteaptă lacomă, mereu alta. Mâine, spunea Paşaliu, şi Antipa îşi sprijină coatele de masă şi îngustează ochii, gura i se face largă şi adâncă... mâine, spurcaţilor şi leneşilor, câini jigăriţi şi necredincioşi care lingeţi de frică mâna stăpânului, sughiţa Paşaliu, şi nu daţi şi voi un pahar de vin, minunatul vostru vin de regiune de nouă lei, turnaţi în paharul magistrului, fiţi turnătorii lui şi iubiţi-l, scoateţi banii şi să plătiţi vinul şi vă iert toate matrapazlâcurile. Fraţilor, mâine va fi o zi mai scurtă şi ea se va scurta mereu şi va trece vara şi va veni iarna, ascultaţi voi, vulpi năpârlite, şi va fi frig şi ziua se va scurta până va intra în oasele voastre frica de întuneric şi veţi urla de frică, fraţilor, dar scoateţi o sticlă şi vă dau o soluţie optimistă, hai, umpleţi paharul, hămesiţilor, lacomi de bani şi de lucruri ca şi mine. Ehe-he, caraghioşilor. În miezul frigului stă începutul căldurii, uitaţi frigul şi vă lăfăiţi de căldură după asta în casele voastre şi pe trotuare şi pe câmpul cu flori, huo, ăsta-i adevărul adevărat, ce contează că voi crăpaţi azi sau mâine, ce contează asta! Îhm? Ia spuneţi-mi voi mie, vin mai este în sticla aia?!... Antipa stă cu coatele pe masă, fruntea sprijinită de palmele încrucişate. Ridică ochii. Râde. Discursurile lui Paşaliu! În aceeaşi încăpere cu Antipa mai lucrează doi funcţionari, mesele (birourile) lor sunt aşezate în stânga şi dreapta lui Antipa, laturile unui fel de U foarte respectuos. Încât poţi crede că Antipa este şeful în încăperea asta. Există un fel de a aşeza mesele şi scaunele într-un birou public, un cod obscur al ierarhiei şi este bine, înainte de a intra într-un astfel de loc, să cunoşti fleacurile astea importante. Oricine ai fi, călătorule.

Dar Antipa nu era şeful celorlalţi doi. Peste măsură de ciudat. Aici lucrau trei oameni şi nici unul dintre ei nu era şeful biroului. Fără îndoială, ei nu lucrau de capul lor, aveau şefi, numai că şefii ăştia stăteau în alte încăperi. Fiindcă numărul funcţionarilor era mult mai mare decât al încăperilor din Palatul Comunal, oameni din diferite servicii lucrau amestecaţi, care pe unde fusese repartizat, încât nu era de mirare să vezi un contabil de la serviciul financiar stând alături de un inginer de la drumuri şi poduri sau o economistă de la gospodăria comunală lângă un planificator de la muncă şi salarii, şi astea ar fi cazurile cele mai simple. Fiindcă jurisconsultul de la oficiul juridic ar fi putut sta în antecamera vicepreşedintelui, cot la cot cu secretara şi cu un contabil de la contabilitate, cum s-a şi întâmplat o vreme. Şi încă atâtea alte cazuri. Aşa că nu de pomană se tot cer la regiune fonduri pentru o nouă clădire corespunzătoare noului ritm de dezvoltare generală a ţării. Până când se va construi o nouă clădire (uite, i se spusese unui edil, săptămâna viitoare se deschide sezonul la raţe, ai grijă cum organizezi totul şi îl prind pe cine trebuie şi-i mai spun o dată, ai grijă, aşa se fac treburile), până la o clădire frumoasă şi albă şi încăpătoare, cu multe scări şi etaje şi încăperi înalte şi săli de şedinţă şi lungi coridoare în care picioarele să calce pe covoare tăcute aşa cum trebuie şi cum se cuvine, doar aicea-i puterea locală, până atunci, aşadar, stăm pe unde putem şi nu ne plângem. Aşa se face că Antipa stătea în acelaşi birou cu doi instructori comunali. Douăzeci şi cinci de zile pe lună el era singur, fiindcă cei doi lucrau în raion prin nişte comune. Şi n-or fi fost ei te miri cine dacă aproape o lună stăteau în teren şi controlau, îndrumau, puneau serios umărul la treabă acolo unde era cu adevărat nevoie, *jos*, la comună. Când se întorceau la sfârşitul lunii, două zile scriau tăcuţi şi încruntaţi, coatele sprijinind umerii, capul lăsat pe-

un umăr, fălcile strânse. Scriau rapoarte lungi, fumau, din când în când mişcau picioarele sub masă, încheieturile trosneau uşor, tocurile pantofilor vara, potcoava cizmei iarna loveau duşumeaua, unul mai tuşea, celălalt se scărpina în furca pieptului, pe sub flanea, trecându-şi două degete între nasturii cămăşii. Toate acestea fără să-şi ridice ochii din hârtiile pe care le scriau. Şi s-ar putea face observaţia ciudată că nimeni nu-i văzuse picior peste picior. De ce? Greu de spus. Purtau încă haine de teren, groase, trainice, barba destul de mult crescută. A treia zi însă veneau îmbrăcaţi cu costume închise la culoare. Cusute trainic de un croitor respectuos care punea multă pânză tare şi multă vată la umeri şi călca apăsat, cu mult abur. Stofa era ţeapănă şi netedă, mânecile făceau ceva cute la umeri, dar orice s-ar întâmpla, mâinile trebuie să ţi le mişti. Pantalonii foarte largi. Cei înguşti dau apă la moară cosmopolitismului. Cei doi erau bine bărbieriţi, spălaţi cu apă de colonie pe faţă, unghiile tăiate, mâinile mari şi viguroase altădată, pe când munceau la strung sau la sapă, erau acum îngroşate, degetele se mişcau mai greu, luceau stins, uşor gălbui. Mirosul apei de colonie şi mirosul stofei ţinute mai mult în dulap decât scoase la aer aminteau lucruri omeneşti, calmul unei duminici de altădată cu meseriaşi oneşti. Mirosul. Însă felul în care se mişcau cei doi era altul: nu puteai să nu te gândeşti la un militar în haine civile. Cei doi treceau veseli şi vorbăreţi, fără să se grăbească prin toate birourile. Povesteau încruntaţi fel de fel de lucruri vesele de la ţară, erau la curent cu evenimentele politice internaţionale, oficial admise, unul scotea din buzunar o tabacheră chinezească dintr-o tablă aurie, mare, uşoară, cu brichetă fixată într-un capăt, îţi dădea şi ţigară, şi foc în acelaşi timp. Ei erau aproape în vacanţă. Faţă de Antipa erau binevoitori, prietenoşi chiar, nici nu-l tutuiau (cu

toate că amândoi, unul mare şi gras, celălalt scund, pătrat, erau cel puţin cu zece ani mai în vârstă decât el) aşa cum îi tutuiau pe toţi cei cu funcţii mai mici decât ale lor, nici nu-i spuneau răspicat tovarăşuantipa. Nu, ei găsiseră un apelativ intermediar şi-l foloseau pe un ton aproape vesel. *Nea* Antipa, spuneau ei. În felul ăsta te poţi adresa şi unui tânăr, şi unui bătrân, fără să greşeşti prea mult. Cei doi erau un fel de diplomaţi. Într-o zi de iarnă, îndată după venirea lui Antipa, după ce masa şi scaunul lui fuseseră aşezate *acolo*, cei doi (tocmai se întorseseră în oraş, era o iarnă cu geruri şi viscole mari) îşi arătară făţiş nemulţumirea, nu atât faţă de instalarea unui necunoscut în biroul lor, cât faţă de toţi cei care nu merg pe teren şi trândăvesc lângă sobă şi altele asemănătoare. Ei spuseră, în timp ce focul duduia în soba de teracotă smălţuită într-un verde lăptos şi putoarea cocsului ars umplea încăperea: lasă că se face el sediul nou şi atunci nu vom mai sta la un loc cu toată lumea, vom avea locul nostru bine precizat. Aşa: *precizat.* Iar Antipa ridicase capul din sertar (mânca brânză cu pâine şi ceapă şi se gândea cu lăcomie la prăjitura albă făcută de Felicia, învelită lângă cutia de bolduri în care avea sare, într-o bucată de hârtie lucioasă, totul aşezat pe un ziar în sertarul pe jumătate deschis), bine, spuse el, nu răspunzând celor doi, ci privind căderea tăcută a zăpezii dincolo de geamul aburit, pe sub perdeaua agăţată de mânerul închizătorului înfipt în mijlocul cercevelei, ridicată naiba ştie de ce ca poalele unei femei care trece apa, bine, dar gândiţi-vă că atunci şi acolo, în palatul nou, voi avea şi eu biroul meu, voi sta şi eu pe *locul* meu, numai al *meu*, la asta nu vă gândiţi? Tristeţea lui părea să ascundă primejdii nenumărate. Cei doi se uitară unul la altul, se trezeau din somn, înţelegeau ceva important. Li se oferea şansa de a descoperi într-un fulger întâmplător adevărul? Vreme îndelungată ei stătură cu capetele înfundate în rapoartele lor neterminate,

incapabili să-şi găsească frazele, cuvintele obişnuite, nu mai ştiau să facă ceea ce credeau că ştiu ei cel mai bine. Carnetele cu însemnări scrise cu creionul alături. Ce puteau însemna vorbele tânărului ăsta atât de neînsemnat la prima vedere? Un coate-goale care stă cu fundu' pe scaun toată ziua şi scrie un formular, un neisprăvit, se vede bine, fără nici o orientare politică. Aşa să fie? Ce voia el să spună? Era un răspuns, o întrebare, o profeţie, o provocare? Era un prieten sau un duşman? Dar să mai aşteptăm, să nu ne pripim, să vedem, să ascultăm, să întrebăm. Dar să nu vorbim. Ne înţelegem prin semne. Prin ce ascundem şi prin ce ne leagă. Răbdarea celor doi deveni cu timpul un fel de lene pânditoare şi în cele din urmă, absorbiţi cu totul de treburile lor de teren, Antipa deveni pentru ei din ce în ce mai mult sensul unei probleme generale, s-ar putea spune că el ajunsese să reprezinte speranţa vigilenţei lor oarecum amorţite de împrejurări. Iar cel care stătea pe scaun în carne şi oase, în aceeaşi încăpere cu ei, se dovedi un băiat, zău aşa, simpatic. Mai ales că este în stare să vadă numai dacă-şi aruncă ochii pe un raport ce trebuie tăiat şi ce trebuie subliniat. Are un ochi bun. Dar cine intra şi vedea *locul* lui Antipa între cei doi, ocrotit oarecum de ei şi dominându-i (chiar atunci când era singur în încăpere şi numai mesele acelora stăteau în dreapta şi în stânga lui cu spătarele scaunelor lipite de tăblie, în aşteptare), gândea, fără îndoială: ăsta e şeful, iar subalternii lui sunt plecaţi cu diferite treburi în oraş sau în raion sau cine ştie poate prin ţară. Şi această părere generală putea lucra şi asupra celor doi, fără ca ei s-o ştie, ca o influenţă ocultă, aproape în felul în care apa sau pădurea lucrează asupra fiinţelor care trăiesc în preajma lor. Nimeni nu poate spune când cei doi începură să-i spună *neaantipa* urmărind cu plăcere neascunsă mulţumirea pe care acest apelativ o făcea tânărului venit de la Albala.

Lângă uşă, în stânga, se află un cuier de metal care seamănă cu o sorcovă. În loc de măr sau pară, într-un braţ al sorcovei stă o căciulă de blană cu urechi. Căciula stă acolo de multă vreme, iarnă sau vară, nimeni nu se atinge de ea. În urmă cu un an sau doi, primăvara prin aprilie, se stârniseră nişte geruri cumplite, după un viscol din senin. Cei doi terenişti sosiră chiar în acele zile la Dealu-Ocna pentru rapoartele lor lunare. Aveau amândoi căciuli de blană cu urechi cumpărate din depozit chiar în ziua când fuseseră aduse, înainte de a ajunge în magazin, fiindcă s-ar fi putut nici să nu ajungă. Gerul pieri pe neaşteptate, după câteva zile. Schimbarea se făcu simţită brusc pe la prânz. Soarele începu să ardă cu putere şi cam pe la trei după-amiază, departe sus, în vârful Muntelui-Ou, un cioban îşi lepădă cojocul şi se întinse la soare pe o piatră. Cuprins de bucurie şi toropeală, unul din cei doi oameni de teren uită să-şi mai pună la plecare căciula pe cap. A doua zi vru s-o ia, tocmai îi căuta un loc în mapa lui de vinilin ticsită cu dosare (între nişte nuci, un măr domnesc şi un crap mare auriu băgat într-o pungă de nailon, cumpărat de la bufetul din curtea palatului), căciula nu mai încăpea în mapă şi atunci Antipa spuse fără nici o noimă: mai bine las-o să stea aici. Celălalt îl privi stingherit, tuşi, căuta să apuce cu degetele lui mari un fir de păr (dintr-o geană, pesemne) care i se aşezase pe o nară, făcu doi-trei paşi prin încăpere şi agăţă căciula în cuier. Nu mai întrebă nimic. Poate discuţia care urmă între el şi tovarăşul lui de teren în urma acestei întâmplări neînsemnate să fi dezvăluit ceva, nimeni însă nu i-a auzit vorbind despre asta. Cu toate că au vorbit, au vorbit cu siguranţă.

12

Antipa calcă uşor pe mocheta verzuie aşternută de-a lungul coridorului, dintr-un perete într-altul. Ocoleşte scara principală, face la dreapta, coridorul este mai îngust acum, mozaicul este acoperit cu o fâşie de linoleum. Uşi întunecate, tăcute în stânga, ferestre murdare în dreapta. Linoleumul se termină şi el, acum calci, după ce ai făcut din nou la stânga, pe mozaicul crăpat din loc în loc, mucuri de ţigări aruncate pe lângă pereţi, în jurul unei cutii scunde cu nisip, nenumărate pete gălbui de scuipat uscat. Un ochi de geam este vopsit în alb-cenuşiu, altul spart este înlocuit cu o bucată de placaj. O scară îngustă, abruptă apare deodată la picioarele tale. Primele trepte de ciment sunt acoperite cu gunoaie uscate, mărunte, din adânc creşte un aer umed, care miroase a varză, iod, vizuină de şoarece, mucegai. Jos este beciul deschis sub toată temelia casei. În urmă cu câţiva ani, un om se spânzură în beciul ăsta, îl găsiseră târziu, scăzuse mult în greutate, pesemne, fiindcă frânghia nu mai stătea întinsă cum stă ea când atârnă acolo un om, se înţelege, dacă nu s-ar întinde ca lumea atunci când trebuie, omul nici nu şi-ar mai da sufletul, s-ar legăna vesel şi, când s-ar sătura, gata, ar sări jos şi s-ar duce în voia lui, aşadar frânghia se făcuse un cârcel sfrijit, semăna cu o împletitură de papură pe care se înşiră usturoiul. Fusese atunci ceva mişcare prin palatul ăsta şi întregul orăşel fusese zguduit, fiindcă se bănuia că ar fi vorba de tatăl sau de socrul sau de unchiul cuiva important din Capitală, originar din Albala, un bătrân deci care dispăruse pe neaşteptate din capitala regiunii, bătrânul era cam beţiv şi nu dădea doi bani pe grija fiunepotuginerelui, era cunoscut în toată regiunea, şefi mari şi mici îl ocroteau şi erau îngăduitori cu

el, se întorcea acasă, în Albala, cu o maşină de la raion, un Gaz sau o Volga. Cei din Dealu-Ocna răsuflau uşuraţi după ce îl vedeau plecat (după ce ar fi putut răspunde la o eventuală întrebare: a, când a plecat, era sănătos, chiar eu l-am condus, ce s-a întâmplat pe urmă nu ştiu, nu mai răspund eu), îl înjurau cu gura ferită într-o parte, unii aducându-şi aminte de copilăria lor petrecută la ţară, îl blestemau în gând, menindu-i pieirea cu cuvinte bătrâneşti care ar fi sunat caraghios în gurile lor dacă ar fi sunat, dar nu ajungeau acolo şi blestemul nu se împlinea, fireşte, gândul ascuns diavolul nu-l ştie... Dar acum dispăruse şi-l căutau cu câinii, miliţia, armata, securitatea, s-au speriat rău de tot când au dat de spânzuratul uscat pe frânghie, ne jupoaie tovarăşu' prim, nici de atâta lucru n-am fost în stare, să avem grijă de un bătrân pensionar. Dar lucrurile se liniştiseră în cele din urmă, râdeau acum de spaima lor: nu fusese cel căutat, fusese un vagabond fără căpătâi, nici la azil nu ştiau de el, un nimeni care pusese de pomană atâta lume pe drumuri. Un pomanagiu, iar când bătrânul cu pricina află că-l crezuseră mort, se supără ca niciodată şi se plânse şi ieşi o mare dandana de aici, fiindcă era limpede că venerabilul bătrân, fostul factor poştal de la Albala, fusese să se caute la nişte doctori la Bucureşti şi nu băuse într-o casă la un pădurar atâtea şi atâtea zile şi nopţi cum încercaseră unii să-l compromită... Şi când totul trecu, bătrânul apăru într-o zi vesel la cârciumă, râdea în gura mare şi spunea: nu-mi pasă mie când îmi zice *el* mie că nu-i de glumă cu el, o fi el cine este, dar eu îs mai bătrân.

...Acum, în beciul uriaş se ţinea arhiva sfatului popular raional şi tot felul de lucruri vechi, resturi de mobilă putredă, pluşuri zdrenţuite şi mari bucăţi de tăblii desperecheate de pe care mahonul se cojea în fâşii înguste, scos la lumină, se făcea scrum, nobila lui strălucire de lemn rar păstrându-se încă o vreme în aerul de deasupra cenuşii.

Dar Antipa nu coboară până în beci. El iese pe uşa care dă în spatele palatului. O curte largă asfaltată. O uşă fără portar. Un paznic stătea în ghereta de la poarta din spate. În curte erau garajele şi bufetul unde funcţionarii puteau mânca ochiuri, cârnat prăjit, brânză cu smântână, peşte şi gem de caise. Puteau bea limonadă şi bere şi apă minerală. Soarele arde cu putere crescută, curtea este pustie şi albă în lumină, umbrele scurte nemişcate. Ieşind din întunericul şi mirosurile scării, Antipa clipeşte mulţumit, căldura care curând îl va face să blesteme acum îl primeşte cu blândeţe. Dacă nu sunt primele îndepărtate semne ale bătrâneţii: să simţi în oase venind încet căldura de la soare şi să simţi că au nevoie şi ele să se încălzească şi să auzi în adâncul urechii încheieturile trosnind, ceva îngheţat care se dezgheaţă, să te bucure şi încă să nu te înspăimânte asta. Bufetul e gol, se văd prin uşa larg deschisă mesele acoperite cu muşama de culoarea fisticului şi portocalei. O portocală atârnă în arborele de fistic crescut din rădăcina limbii sub bolta gurii. Se aude deodată vocea crainicului de la postul local de radioficare. În sfârşit, se instalase un difuzor şi la bufet. Cutia cafenie stătea pe perete, deasupra frigiderului cu vitrină largă, oblică. Ochiul de pânză gălbuie vorbeşte şi cântă. Olga bufetiera apare lângă uşă, cei mai mulţi îi spun tovarăşa Olga, puţini doamna Olga şi câte unul madam Olga. Ea primeşte de la fiecare ce i se cuvine, dacă nu i se dă, cere. Ea ştie *cine* trebuie să-i spună într-un fel şi cine într-altul. Dacă greşeşti, ea îţi spune: ai greşit, dar nu se supără. Ai greşit înseamnă de fapt nu vreau, nu-mi place să mai greşeşti, să nu care cumva. Felul ei de a spune fără supărare că nu i te adresezi cum trebuie are efecte ciudate, este ca un leac miraculos: a doua oară nu mai greşeşti, eşti vindecat, îi vei spune deci cum se cuvine, după rangul tău şi plăcerea ei. Mie nu-mi suflă nimeni în borş, spune ea. Olga stă nemişcată în uşă, lumina

orbitoare a zilei face din ea o umbră chinezească. O femeie de patruzeci, oase mari, încheieturi ca nişte lacăte de lemn. Halatul alb foarte curat, bine scrobit, niciodată pătat, cu toate că ea stă aplecată deasupra tigăii unde se prăjeşte carnea, când ea se mişcă printre cele câteva mese din încăpere, halatul ei scrobit începe să semene cu o podoabă de pene colorate. Aerul ei de stăpână se păstrează numai dincolo, în spatele tejghelei scurte cu cântar roşu unde primeşte comenzile, aici, între mese, ea este sprintenă şi îndatoritoare, atentă până la umilinţă, masivitatea ei capătă forme plăcute, neaşteptate. Ea singură merge unde trebuie şi alege carnea şi ouăle şi smântâna. Şi atunci este o stăpână de temut. Măcelarii îi ştiu de frică. Mie să-mi daţi *fruntea* cărnii, cerea, şi le spunea uriaşilor blânzi şi roşcovani cu satâre şi cuţite că tovarăşii pentru care ea cumpără carne or să le vină de hac într-o bună zi lor, măcelarilor. De ce? Măcelarii nu întrebau, ei se grăbeau să-i facă pe plac, s-o vadă plecând cât mai repede, nu o dată primiseră amenzi grase din cauza reclamaţiilor ei, cu toate că ei înşişi alegeau carnea cea mai bună şi chiar ajutau la încărcatul coşului şi singuri îl urcau în duba albastră a Sfatului, Olga răstindu-se la ei, hai, hai mai repede, puturoşilor, stând pe bordura trotuarului cu mâinile în şolduri, şoferul scoţând capul şi un umăr, răsucindu-se în portiera deschisă: gata?, măcelarii plăteau bucuroşi amenzile şi tot ce voiau era s-o vadă pe Olga plecând din prăvălia lor cu mese de piatră şi grei butuci însângeraţi, plecând fiindcă nimeni nu îndrăznea să creadă în cealaltă, nesperată posibilitate: femeia asta cu o atât de importantă misiune politică să nu mai apară niciodată în pragurile lor tocite şi de acolo să arate cu degetul bucăţile de carne pe care le vrea, şi în spatele ei uşile dubei date în lături ca nişte aripi scurte. Dar Olga se desprinde din uşă. Apropiindu-se de Antipa, făptura ei mare se face plăcută, odihnitoare în căldura caniculară, trupul bine

frecat în fiecare dimineaţă cu săpun şi burete, halatul scrobit pot aduce în minte o carafă cu apă rece aburită, umbră şi un cuţitaş de argint lovind încet gâtul înalt de sticlă.

Azi nu, madam Olga, spune Antipa fără să se oprească. O, spune femeia, azi nu? (îmi face plăcere, spunea ea într-o dimineaţă supraveghetoarei de la căminul şcolii nr. 2, să aud cum îmi spune el *madam*, e un cuvânt care parcă m-ar gâdila la ceafă cu un fir de ceva iarbă). Tocmai azi am adus ficat proaspăt şi fudulii, păcat, într-o clipă vi-l fac, n-o să plecaţi flămând, altădată, madam Olga, spune Antipa, păcat, spune femeia, îl făceam repede, mai e o juma de oră până încep să vină tovarăşii să ia gustările, era timp... mâine, spune Antipa. Da, spune femeia. Priveşte în urma lui. El se destramă încet în straturile dense de căldură, deasupra asfaltului curţii. Ghereta paznicului între poarta îngustă şi poarta largă creşte şi se micşorează. O albină uriaşă se desprinde din vârful blocului, lângă garaje, umbra ei lunecă pe asfalt. Ce boala uliu' ăsta pe aici, spune femeia, şi deodată ridică braţele, le smuceşte din umeri, ţopăie pe picioarele ei grele, holiooo, ioooo, holiooooo, li-oooo, i-hahaa, li-oooo, urlă şi sare în mijlocul curţii urmărind umbra zburătoare. Un nor negru se ridică departe, spre munţii care din Albala se văd, dar de aici, din Dealu-Ocna, nu, scoarţa fumegă, aburi ceţoşi ling curbura ei. S-ar părea că ceasul este stăpânit de energia misterioasă a metalelor. Influenţa nichelului se simte îndeosebi în discul soarelui, pe când mercurul domină luna aflată în partea opusă. Nefaste pentru bolta care se apropie de pământ pe măsura creşterii zilei par a fi deopotrivă fierul, argintul şi platina. Femeia se îndreaptă în grabă, acum fuge spre closetul de zid văruit în alb, în spatele unui hangar înalt.

13

Trei mese cap la cap, acoperite cu pânză fac o singură masă lungă. Rumoarea obişnuită a cârciumii nu pătrunde până aici, în *cămăruţă*, în *odaie.* Când vorbea clienţilor importanţi şi apropiaţi totodată, Moiselini spunea *separeu*, când o şoptea într-o ureche de încredere, el spunea *cuşcă.* Iar Agop spunea: *grajd*, eu plătesc întreţinerea. Draperiile din stofă groasă, aspră, decolorată acoperă geamul. Inelele mari de alamă şi vergeaua pe care ele umblă sunt pătate, rugină şi muşte, poate semnele bolii gândacului care trăieşte de mulţi ani în interiorul vergelei. Un gândac bătrân. Când intri din lumina de afară, înăuntru e aproape întuneric. Cald, dom'le, cald, spune un glas, cald, coane Iancule, spune alt glas. Se vede o mână care se mişcă, batista mare înmuiată de sudoare şterge o frunte, o ceafă. Două mâini storc acum batista, apa picură pe lemnele duşumelei, batista e scuturată apoi, plesneşte ca o rufă scoasă din balie, dar nimeni n-o întinde pe frânghie. Dacă pui spirt, spune un glas, faci o prişniţă. Fumul iese prin găurile din capetele oamenilor. Este când vineţiu-subţire, când lăptos-greoi. Mirosul iute de sudoare. Dacă tuşeşti, scuipi pe podea şi ştergi cu piciorul. O albină bâzâie deasupra mesei, dar nu o vede nimeni.

Uşa se deschide, lumina pătrunde odată cu Moiselini, un triunghi, un trapez, o pată informă apoi, care cuprinde toată încăperea. Moiselini aduce un ventilator minuscul, cu aripi verzi pe care îl aşază cu grijă pe un trepied de înălţimea unui om, după ce cu aceeaşi grijă luase de acolo o vază lucioasă cu flori de plastic pe care o pune pe colţul unei mese în celălalt capăt al încăperii. Acum se vede bine, pe feţele de masă sunt imprimate carouri mari, portocalii. În lumina puţină de mai

înainte, portocaliul părea un cafeniu mâlos. Să vă aprind lumina? întreabă Moiselini. Nu, nu, spun cei aşezaţi în jurul mesei lungi, închide uşa. N-ai decât să clipeşti până te înveţi, spune un glas. Scuzaţi, de ce să vă supăraţi pe mine, am înţeles, spune Moiselini, dar pot eu să le ştiu pe toate? Trebuie! se aude un glas. Nu-i bine, spune altul. Zâmbetul lui Moiselini, ca o tăietură a bunăvoinţei şi înţelegerii în oul începutului. A dracu' albină, spune inginerul Druică, îmi intră-n ochi, da' nu dau eu de dânsa. Am să aduc aici zaharniţa, spune Moiselini, albina bâzâie, bâzâie şi se aşază pe zahăr şi atunci aduc şi stuparul şi el prinde albina cu o plasă. Treptat, ochii se obişnuiesc cu întunericul. Moiselini ştie că nu trebuie să aprindă lumina, dar ştie şi mai bine că este interzis să se tragă la o parte draperia. Pupila se îngustează şi vocea capătă un trup. Adă şi o puşcă, Moiselini, spune cineva. Dacă aş avea permis, aş avea şi o puşcă, spune Moiselini. Şi mai ce-ai vrea, vere? întreabă inginerul Druică. Domnu' inginer Druică, spune Moiselini, ce-aş vrea eu nu vă trebuie dumneavoastră, aşa să am eu bine dacă vă trebuie. Doctorul Puşlenghea râde gros, profesorul Lăduncă râde subţire.

Dar se face tăcere pe neaşteptate. Ventilatorul este încă în mâinile lui Moiselini.

Dar unde o fi Agop? întreabă profesorul Lăduncă. Tusea scurtă, violentă cu care el încearcă să-şi ascundă îngrijorarea ciudată cu care întrebase, nedumerirea, nerăbdarea au un efect contrar.

Crezi, profesore, că nu vine? spune inginerul Druică. Buza de sus, în stânga, se ridică deodată, dezveleşte un dinte alb.

Lasă, lasă, spune profesorul, n-o mai fă tu pe îngeraşul, ţi se văd ghearele.

Şi smocul din vârful cozii, râde doctorul Puşlenghea.

Ehe, he, face inginerul Druică, nu sunt eu mai prost ca alţii, sunt mai realist, he he he...

La urma urmei, spune profesorul Lăduncă, ce-i tot suflăm noi în coarne cabotinului ăstuia?

Care cabotin? se miră doctorul Puşlenghea.

Ăsta, spune profesorul Lăduncă. Furia se opreşte în gâtlej, i se văd irişii lunecând uşor în sus pe globul alb, ca o sferă grea care ar fi stat multă vreme pe fundul apei şi deodată uşurându-se cine ştie cum începe să urce.

Şi chiar aşa, ce dacă nu vine?! spune inginerul Druică. Acum rânjeşte de-a binelea.

Lăsaţi-o-ncolo, domnilor, spune doctorul Puşlenghea, pierdem timpul. Şi-aşa berea-i caldă, să ne grăbim.

Paştele mă-sii, strigă profesorul Lăduncă. Ipocriţi nenorociţi, vă lăsaţi umiliţi de şmecherul ăsta, suflete de slugi, pupaţi în fund pe oricine dă o bere... Se ridică din scaun, furia îl aruncă în mijlocul încăperii, braţele se ridică în aer ţepene, umerii zvâcnesc... ha ha, urlă el, turmă de mioare blegi, ha ha, ciobănaşul vostru dă o băşină şi voi mirosiţi un an din ea şi behăiţi tot timpul: mai daţi una, excelenţă, mai daţi una, Înălţimea Voastră, să trăiţi, mai daţi una pentru sufletul nostru, vă mulţumim din inimă, cât mai mirositoare cu putinţă, vă suntem recunoscători, permiteţi-ne să lărgim mai tare nările, să căscăm mai adânc gurile noastre, ca să nu pierdem nimic din mireasma ei binecuvântată şi dacă vreţi, fiţi atât de bun şi descălţaţi-vă şi îngăduiţi-ne cu respect să vă mirosim obielele, he he, şi îngăduiţi-ne cu respect, asta faceţi, behăiţi şi iar behăiţi toată ziua, dar staţi voi, turmă de miei fără ciobănei, cineva trebuie să vă ducă la iernat de la păşunat pe-o gură de rai, păduchioşilor.

Ţeapăn, mişcându-şi picioarele ca pe nişte butuci prinşi la un capăt în lanţuri, liberi la celălalt, împiedicându-se, izbindu-se unul de altul, el se repede la inginerul Druică. Acela se ridică pe

jumătate de pe scaun, rânjetul lui se închide într-o zbârcitură oblică, nu fuge, se lasă încet la loc, se strecoară între muchea mesei şi spătarul scaunului care pare înşurubat în podele, brusc, profesorul Lăduncă schimbă direcţia, furia lui înceată îi umflă trupul, acum el cade spre doctorul Puşlenghea, dar nici acolo nu ajunge, doctorul priveşte nedumerit, spaima urcă în el abia când celălalt izbeşte neputincios cu pumnul în masă, sticlele mici de bere, paharele pline sau goale saltă, o sticlă se rostogoleşte, cade, se sparge jos, la piciorul mesei. Lăduncă, strigă doctorul, sare de pe scaun, ajunge la timp pentru a-l prinde pe profesor în braţe. Trupul încordat este acum moale, dar greutatea lui creşte, inginerul Druică apucă un sifon dintr-o căldare de lângă uşă. Doctorul se clatină sub greutatea lui Lăduncă, încearcă să-l aşeze într-un scaun, se prăbuşesc amândoi pe podea. Druică trimite spre el jetul albicios de apă gazoasă.

Profesorul Lăduncă zace în scaun, picioarele răsfirate, mâinile căzute pe lângă spătar, braţele unei sperietori în lanul de porumb. Doctorul Puşlenghea îşi şterge faţa cu batista. Se poate, profesore, se poate, prietene, să dai gluma pe o treabă serioasă? Păi unde ajungem? Se poate! Noi glumim şi... Nu mai glumiţi, gâfâie Lăduncă. Nu mai glumiţi... Încearcă să se mişte în scaun, pleoapele abia se ridică pe globi, irişii nu se văd, numai reflexul alb, uleios din globul ochiului, trupul nu se mişcă, dar tresare dureros în mai multe locuri deodată ca un mare animal gelatinos animat de şocuri electrice. Stai liniştit, spune doctorul. Îi ia pulsul. Doctorul cu faţa răvăşită, nodul cravatei slăbit, lunecat sub guler, haina descheiată, cămaşa ieşită pe jumătate din pantaloni, doctorul care s-a strecurat gâfâind prin mulţime, faceţi loc, faceţi loc, sunt medic, şi cu gentuţa lui caraghioasă alături, oho, un medic demodat din alte timpuri, unul care merge cu trăsura sau cu şareta sau chiar singur, dormind în

şaua calului peste o colină întunecată într-un amurg, trebuie să vină, îl aşteptăm, da, medicul, doctorul îi spunem noi cu toţii, stând pe bordura trotuarului lângă cel căzut, luând pulsul, mulţimea aşteptând în tăcere, poliţistul însuşi neîndrăznind să se apropie... Se poate, prietene, spune doctorul Puşlenghea, noi glumim şi tu o iei în serios, păi unde ajungem, frate dragă?! Stai şi te linişteşte, în câteva minute poţi lua o gură de bere şi peste o jumătate de ceas îţi mănânci friptura, nu-i nici un pericol, dar dacă mai faci aşa de multe ori, te facem membru la Ascar, se poate? Stai liniştit şi nu ne strica ziua, bem berea, ne mâncăm friptura şi valea, n-are rost să ne strici ziua, fii înţelegător...

Profesorul Lăduncă nu răspunde, gâfâie scurt. Mâinile se mişcă. Picioarele se adună sub scaun. Faţa inginerului Druică se netezeşte, mirarea, spaima dispar. Îşi pocneşte pe rând degetele, apoi toate odată, un răpăit scurt în podul palmei stângi, în podul palmei drepte. Aşea, fratele meu, aşea, trezeşte-te, ce dracu', mă cam speriaşi, faci chestii dă astea, dă-o-ncolo. Bucuria lui nu este prefăcută, ochii sclipesc de mulţumire, hai, frăţioare, doar nu erea să ne pierdem firea c-un fleac, bine că trăim, suntem sănătoşi şi bem un pahar în casa asta, Moiselini, Moiselini, hangiule, unde eşti?... Vine, vine, se aude glasul cârciumarului. Unde a fost? Când a ieşit, parcă se învârtea prin odaie cu ventilatorul în mână. El apare îndoit din mijloc în uşa odăii. Duce în mâini ca pe un lucru preţios ventilatorul cu aripi verzui. Stând pe scaun, spatele drept, picioarele crăcănate, profesorul Lăduncă dă peste cap un pahar cu bere. Cotul depărtat de coaste, cealaltă mână sprijinindu-se ca un sceptru pe genunchi. Înghite încet, fără grabă. Ceilalţi doi îl urmăresc cu încordare, pândesc scurgerea lichidului din pahar şi mişcarea ghemului de sub bărbie. Mărul lui Adam. Atenţia lor este confraternă, îngrijorarea foarte omenească, mulţumirea plină de duioşia caraghioasă şi

adevărată a poveştilor cu oameni şi animale. Felul în care stau cei doi este asemănător celui în care tatăl şi fiul mai mare aşteaptă ieşirea de la examen a mezinului. Profesorul Lăduncă aşază paharul gol pe masă. Faţa lui este imobilă, de nepătruns, fruntea acoperită de sudoare. Încordarea celor doi creşte, dar Lăduncă zâmbeşte deodată, faţa lui se însufleţeşte treptat, spaima licăreşte încă în ochi, dar viaţa se întoarce la el, sigură în mizerabilul, veşnicul ei triumf. Abia acum cei doi se liniştesc. Paharele se umplu, se golesc, se umplu. Moiselini se mişcă fără să se audă. Cum aşază el ventilatorul pe trepiedul de lemn, cum îndreaptă axul elicei spre cei de la masă, cum îl potriveşte şi cum împarte de pe acum, în părţi egale, pe oameni, aerul răcoros care în curând va ţâşni din elicea strălucitoare. O amăgire, un vârtej. Ca unul dintre maeştrii fotografi de altădată potrivindu-şi aparatul lui magic, sacul de pânză neagră pe cap, glasul ieşind grav şi poruncitor şi umil în acelaşi timp din întuneric, dar mâna lui fluturând veselă, bărbaţii cu pălării tari şi femeile încorsetate plutind în uriaşele fuste suprapuse, gâtul şi cocul înalt sau zulufii curgând din înălţimea tâmplei pe lângă urechi, mâinile în poală sau mângâind vreo carte sau sprijinindu-se de un vas de flori, mustăţi impunătoare lângă sâni opulenţi, aşa, aşa, gata, spune Moiselini. Atinge butonul alb şi părul rar începe să freamăte uşor în creştetul doctorului Puşlenghea. El grohăie încet de plăcere, închide ochii, se scarpină în creştet. Gratis, spune Moiselini. Nici un gratis, urlă Agop din uşă, oho, strigă inginerul Druică (sare de pe scaun, iese în întâmpinarea lui), bine venişi, Agop, tocmai că zisei lui profesoru': unde-o fi artistu'? Nici un gratis, mârâie Agop (îi întinde o mână moale inginerului Druică, acela i-o strânge, i-o scutură din umeri, Agop şi-o smuceşte, ce nu-mi plac mie ăştia care-ţi zdrobesc degetele, mârâie printre dinţi, totul spus într-un fel de singur sunet şuierător).

Hai, Agop, eşti aşteptat, se aude glasul doctorului Puşlenghea şi profesorul Lădunca spune cu toată gura, aproape vesel, fără să întoarcă însă capul spre uşă: salut, Agop. Moiselini nemişcat. Nici un gratis, spune Agop, de ce gratis, doar nu dai nimic, e acelaşi aer numai înşurubat altfel, mă pricep la mecanică, o şmecherie mai mare ca ventilatorul ăsta nu există. Cât sunt eu de-al naibii, o şarlatanie ca asta n-am inventat încă. Moiselini râde cu toată gura, nu-l aude nimeni însă, înclină capul, răspunde în acelaşi timp unui semn de la masă şi prin uşa deschisă unei chemări din restaurant, da, spune el, se face, totul se face, nimic nu rămâne nefăcut, de ce să nu se facă? Am o treabă cu Pompilica, spune Agop, beţi voi, că vin şi eu acuma. Moiselini a ieşit. Agop după el.

Pompilia, spune inginerul Druică.

Porcul, spune profesorul Lăduncă, de ce nu-i dau eu un picior în cur?

De ce să-i dai? spune doctorul Puşlenghea, doar nu muşcă, fii cuminte, Lăduncă.

Gândeşte-te la infarctu' ăla, spune inginerul Druică.

Paştele mă-sii, spune profesorul Lăduncă.

Profesore, nu ne strica ziua, spune doctorul Puşlenghea. Şi aşa parc-am fi pe drojdie, nu ştiu cum. Antipa n-a venit, popa Zota nici el, unde ajungem dacă nu ne respectăm tabieturile?

Uite, e trecut de unşpe şi un sfert.

Lasă, că nu pierzi mare lucru, spune profesorul Lăduncă. Cât? O sută, două, trei? Rahat, tot îţi aduce acasă damigeana cu vin şi gâsca şi porcul şi putina aia cu brânză. Ia spune, iubite doctore, dacă nu-ţi dă *dreptu'*, îl mai primeşti a doua oară? Mai este în vigoare înţelegerea cu doctorul Costăchescu, radiologul? Câţi peste zece îmi trimiţi la raze, creştem procentul. Peste douăzeci, ai treizeci la sută. Peste treizeci, patruzeci şi cinci la sută. Este, doctore? Dacă ai dus ţăranul la raze, el e pe jumătate vindecat! Este?! Şi pe urmă

drăguţul de radiolog spune: taică, peste o săptămână *neapărat* te duci din nou la domnu' doctor Puşlenghea, trebuie numaidecât să te *vadă* din nou, eu mi-am făcut datoria, de-ajuns, taică, oameni suntem, mergi sănătos. Şi peste o săptămână, he he, ia zi-i, doctore, ce-i spui ţăranului? Cred că ar trebui să-ţi mai faci o *rază* la doctorul Costăchescu. He he, să ştie ţăranul că sănătatea costă, nu se ia din drum şi el niciodată n-o preţuieşte cât trebuie, să simtă pălmaşul. Şi ce-ţi trebuie cabinet acasă, să plăteşti impozite, tot felul de angarale?! mai bine cu asta, fără nici un cabinet, acasă ai numai cămara şi garajul, cabinetul e la policlinică, elegant, curat, ştie statul ce face...

Eh, lasă, dom' profesor, spune doctorul Puşlenghea, lasă, nu intru-n amănunte, dar e plină lumea de copii care dau examene şi merg la şcoală dimineaţa şi după-amiaza, nu?! Copiii, viitorul ţării, oare nu aşa spune Spiru Haret, patronul vostru? Ce mai calea-valea, te fac meditaţiile om sau ba? Copilul de mine meditat e cu examenul luat, fiindcă eu i l-am dat şi de la ăla care nu vrea să se lase meditat eu l-am luat, este, dom' profesor? Eu, domnule, câţi meditez, atâţia *intră.* Lucru garantat, nici meşterul Agop n-are o mână mai bună la poşetele lui şi la ouăle lui de plexiglas în care ninge sau vezi castele! Atâta o admitere în clasa a noua, atâta un bacalaureat. Dar o admitere la facultate? Mai greu, dar nu imposibil, au trecut destui ani de când am terminat noi facultatea ca să avem acolo un prieten *lector.* Pă puţin lector, spune inginerul Druică. Amândoi, doctorul care vorbea şi profesorul care asculta, întorc capetele spre el. Inginerul ascultă ros de o curiozitate fără margini. Faţa lui seamănă cu a unui copil care urmăreşte cu lăcomie benzile colorate lacom să afle mai degrabă sfârşitul decât să urmărească peripeţiile omului cu maxilare puternice tuns scurt şi îmbrăcat într-un bluzon răscroit. Capetele se răsucesc apoi, revin

faţă în faţă. Dincolo de zid, afară, foarte aproape de fereastră, zbiară un măgar, cineva ambalează o motocicletă. Aşa că lectorul ne asigură contra procente intrarea la facultate, spune doctorul Puşlenghea. Pe urmă, nişte asociaţii de breaslă, tu le dai drumu' la tine, eu le dau drumu' la mine. Cinci de-ai tăi, cinci de-ai mei. Carevasăzică schimb de prizonieri. Cinstit. Echitabil. Fairplay. Ehe, dar câte nu se pot întâmpla, trebuie să fii mereu cu ochii-n patru, de exemplu, la mine vine un văr de la ţară şi îmi dă cinci mii de lei şi spune, vărule: dă-i cui ştii, numai să-mi intre fata la liceu. Eu sunt prietenul tău, aşa că îmi spun: n-o să-i dau eu porcului banii, mai bine-i ţin pentru mine şi el îmi aranjează. Suntem prieteni, îţi spun şi tu-mi spui, se poate, doctore, mai e vorba, s-a făcut, adică tu nu bănuieşti că tatăl fetei a dat ceva! Ştii, adaug eu, sunt oameni săraci, n-au de unde, mă înţelegi, o casă de copii, vor s-o scoată măcar pe asta în lume. Doctore, drept cine mă iei, spui tu şi pleci, ai în mână un buchet de flori, tocmai a fost serbarea de sfârşit de an şi te-au îngropat copiii în flori, mai ales ăia la care eşti tu diriginte. Pleci de lângă mine şi-ţi spui: al dracului pârlit, pute de bani şi vrea să ia şi nenorociţii ăia de cinci mii de la văru-su, nu-i ajunge cât are la CEC şi sub podele, şi lasă că-i trântesc eu vărul de să-i treacă lui lăcomia. Aşa şi faci, şi eu trebuie să-i dau vărului banii înapoi. Başca ruşinea că nu sunt în stare de nimic în oraşul ăsta. O mie tot îmi rămâne, fiindcă, spun eu, am băut-o cu un pârlit de profesor. Numai să aranjăm regia spectacolului, adică ce şi cum, înţelegi, vărule, n-am ce-ţi face. Te înjur în gând, dar nu fără admiraţie: cum a ştiut al naibii că cinci mii sunt chiar cinci mii în cap. Are nas profesorul, nu glumă. Este, profesore? Dar trucul cu subiectele la teze? Dar ăsta cu oralul: nu-i aşa că vecina din sud a ţării noastre este Bulgaria şi de ea ne desparte Dunărea? Procedee clasice, unde le-am mai citit? Este, profesore?

Dobitoc ce putui eu să fiu, spune inginerul Druică. Îmi zise şi nevasta: doctor să te fi făcut sau profesor! Sigur, puteam să fiu şi eu un intelectual şi să nu mă doară capu' cu tehnica...

Lasă, doctore, spune profesorul Lăduncă, n-o să ne certăm noi acum din cauza domnului inginer.

Chiar aşa, spune doctorul Puşlenghea, tehnocraţii nu intră în vederile noastre.

La mulţi ani.

Mulţi şi buni.

Sănătoşi să fim, bine că trăim şi putem bea un pahar cu vin.

Bere!

Bună şi berea, la mulţi ani.

La mulţi ani.

Ei, a dracu' treabă, spune inginerul Druică, mi-adusei aminte cu ciocnitul ăsta dă pahare, mă nimerii în iarnă pân decembrie înainte dă Crăciun la Albala, avusei treabă pă la direcţie şi nimerii pă stradă la Antipa...

Antipa, spune doctorul Puşlenghea, şi ăsta întârzie azi.

Vine el, spune profesorul Lăduncă.

Erea o moină a dracu'.

Când cu dezgheţul ăla teribil?

Aşea, ce drăcovenie o fi fost şi cu moina aia dracu' ştie. Călcam c-un pas pă zăpadă şi ălălalt dădea în baltă şi pă urmă ălălalt pân noroi şi ălălalt pă pământ uscat, pă o frunză sau pă o floare, erea ceva dat dracu' dă parşiv. Aşa că nimerii înainte dă Crăciun, da' dădui acolo peste Crăciun în regulă. Cu haleală, colind, mă rog, tot tacâmu'...

Ei, şi la noi aici, la Dealu-Ocna, tot aşa a venit pe neaşteptate. Doar ştim cu toţii ce-am tras.

Chestiuni de meteorologie, evident, sunt lucruri care se repetă la zece, la o sută, la optzeci de ani. Cicluri. Ce-ar fi acum să facem şi din asta o problemă! La mulţi ani!

E, da' nu vă spusei cum fu cu petrecerea: Crăciun în toată regula, nu înţălesei, dar băui şi

mâncai fest. Are un tată simpatic şi încă un moş pă-acolo, unu' al dracu' dă caraghios, cu capu' mare şi gâtu' subţire şi îmbrăcat aşea, cum să vă spui eu, nu ştiu cum... Da, simpatic şi ăla. Şi-unu' Paşaliu dat în mă-sa dă cult şi dă spurcat la gură. Şi-o cucoană cam durdulie. E, petrecurăm noi bine, da' moina aia nu se uită.

Un terchea-berchea şi Antipa ăsta. N-a fost în stare să se înscrie la facultatea aia, s-o facă şi el, toţi proştii o fac la fe-fe. Arde gazul. Ce se face el mai încolo?

Când?

Mai încolo! Acum dă-i cu gluma, cu pariul, cu râsul, cu berica, fripturica.

S-o mai lase cu gluma, că m-am cam săturat de glume. Ce-i porcăria asta, toată ziua...

Profesore, iar începi?

Uite că tac, gata, dar să mă scutească el cu aerele astea...

Dacă înţelegeţi ce vă spui eu, dau un rând dă bere: dă ce făcea el Crăciunul mai înainte şi dă ce-mi adusei aminte chiar acu' dă treaba asta?

Căldura, domnule tehnocrat. Căldura. Din cauza căldurii. N-ai citit dumneata o nuvelă de Zweig?

N-am citit, sigur că nu. Cine-i Ţvaic ăsta?

În care mai mulţi inşi stau pe terasa unui hotel şi aşteaptă furtuna?

Pă dracu' furtună, nu vezi ce soare şi că nimic nu clinteşte? Ce furtună! Murim dracu' dă cald, n-o mai apucăm. Ehe he, dar ie-te procurorul, da' ereai aici, omule? Te uitai dă tot, ce făcuşi între noi că nu te văzurăm?

Am tăcut, spune procurorul Viziru.

Al dracu'! Gata, suntem aproape toţi. Popa poate să întârzie, dă Antipa sunt sigur, e pă drum. E bine şi-aşea, nu se poate mai bine. Unu' care-i aici nu-i, altul care nu-i – poate fi, nu?! El zise că aici erea, eu nu-l văzui, o fi stat sub masa aia sau eu sunt chior. Nu-i nimic, bine că suntem cu toţii aci şi bem un pahar dă vin.

Bere.

Bere, trageţi fraţilor cu urechea cât puteţi, uite-l nu e, hopamiticăcadencapşiseridică...

Şi pe ăsta, pe Antipa, îl pupaţi în fund, parcă vi-i teamă de el, turmă de batali, nu ştiu ce mă împiedică...

Profesore, infarctul, ai grijă de el, e al tău, nu-l lăsa să-ţi scape...

Gata, m-am potolit, la mulţi ani.

La mulţi ani.

Noroc şi sănătate.

Măi să fie al dracu', ca la Antipa-n iarna asta. Moise, Moiselini Moise, Moiselini!

*

Moiselini apare în uşă. Îndată, spune el. Se aude ventilatorul, răpăit mărunt, un fel de tors repezit, procurorul Viziru întinde mâna în jetul de aer rece, răsfiră degetele, le mişcă uşor. Agop intră pe uşă. Îl loveşte pe Moiselini cu umărul. Moiselini zâmbeşte, sare într-un picior, cade pe două. Se face, domnilor, spune Agop. Fripturile şi toate alea. Am aranjat. Am pus-o să adauge patru fudulii în plus şi ceva măduvioare, am exclus carnea grasă şi ficatul. De ce ficatul? E de ieri, gata, să-l mănânce alţii, azi fără ficat. În regulă. Lângă el se mişcă acum o fată voinică, îmbrăcată într-un halat verzui nu prea curat, mânecile suflecate. E îndesată, încheieturile groase, dar pielea curată, netedă, şalele puse cu lopata. N-are nimic pe dedesubt, şopteşte profesorul Lăduncă. Pompilia, vină-ncoa. Da, dom' profesor! Eşti tu eleva mea la seral sau nu? Da, dom' profesor. Fata râde, buza de sus dezveleşte cam mult gingia roşie, dar dinţii sunt puternici, albi, tăioşi. Mişcă-te, mişcă-te mai repede, şopteşte doctorul Puşlenghea, aşa, mişcă-te mai repede, mişcă-ţi picioarele alea, fetiţo. Miroase ca o iapă, mârâie profesorul Lăduncă. Procurorul Viziru îşi aşază palmele pe masă. Spatele drept, împins în spătarul scaunului (aşa

stau copiii cu palmele pe bancă în fiecare dimineaţă şi învăţătoarea le cercetează unghiile şi râia dintre degete), ochii închişi, nările se dilată uşor. De asta o pune să se mişte, şopteşte profesorul Lăduncă. Şi cu glas schimbat, răguşit: hai, fată, ia şi şterge de-aici din faţa mea de pe masă, mişcă-te mai repede, mai repede, Pompilia, mai repede, spune inginerul Druică, mâna lui alunecă desprinsă de trup ca o bucată de lemn verde şi greu prin apă, la întâmplare, jos, pe unde trec picioarele fetei, sus, pe unde ele se desfac. Repede, sigur că repede, domnu' inginer, spune fata. Să te cheme Pompilia! şopteşte procurorul Viziru. Pompilica, strigă încet Agop, un cuvânt înăbuşit. Fata se opreşte. Pompilica, rânjeşte Agop, fă ce-ţi spun domnii; mişcă-te mai repede. Ea se mişcă, toarnă în pahare, netezeşte feţele de masă, adună într-un şervet firimiturile, răstoarnă într-o farfurie scrumiera plină de mucuri. Stai, strigă Agop. Ea se opreşte. Mişcă, strigă el. Ea se mişcă. Pompilia, strigă Moiselini de dincolo. Ea se înalţă pe vârfuri, întoarce capul spre Agop, râde, el râde, apucă paharul plin, îl duce la gură, răstoarnă capul pe spate şi în aceeaşi clipă paharul e gol ca şi cum un vârtej uriaş ar fi supt fără veste lichidul. Sugativă, râde inginerul Druică. Pompilia, strigă Moiselini, dormi? Fata se mişcă fără grabă, când trece prin dreptul ventilatorului se lungeşte, lasă capul într-o parte, pielea capătă reflexe întunecate, vârful roşu şi neclintit al limbii ei subţiri se strecoară printre dinţi, ochii se întorc spre bărbaţii din jurul mesei. Pompilia, spune doctorul Puşlenghea, ridică şi braţele, să simţi răcoarea asta. Gâtlejul fetei se aude gâlgâind, ea ridică braţele şi deodată începe să ţopăie într-un fel caraghios şi neliniştitor în acelaşi timp, fire din părul ei se desfac în şuvoiul de aer rece, *golfştriam*, râde inginerul Druică, ăsta e cald. *Golfstream*, spune posomorât profesorul Lăduncă. Fata se îndreaptă spre uşă sărind într-un picior. Asta-i neruşinare.

Lipsă de respect, spune deodată profesorul Lăduncă. Parcă scoţând capul din apă, el apucă orbeşte paharul şi-l dă peste cap, dar în el berea curge greu, intră încet, paharul rămâne multă vreme la gură, mâna ţinându-l tremurătoare, capul pe spate. Aşa se scurge apa dintr-o chiuvetă cu vana înfundată.

Bravo, bravo, spune Antipa din uşă. Bate din palme. Îmi pare rău, am prins numai sfârşitul spectacolului.

Hai, hai, spune profesorul Lăduncă, alinierea.

Repede în scaunul tău, spune doctorul Puşlenghea. Ai de recuperat primul rând.

Antipa ajunge lângă masă, cineva împinge spre el un scaun. Se aşază călare, coatele pe spătar. Doctore, spune el, nu ştiu ce am, încă de dimineaţă m-am trezit cu o durere surdă în ceafă. Pe drum încoace era chiar nu ştiu cum să cad, ce poate fi? Nu dau consultaţii pe stomacul gol, spune doctorul Puşlenghea. Căldura, spune inginerul Druică, ascultă, Antipa, tocmai le spusei băieţilor dă chefu' ăla dă Crăciun la tine, cum nimerii eu din greşeală ş-o făcurăm lată, vezi, nu uita dă-i transmite doamnei sărutări dă mâini. Antipa nu-l ascultă. El stă pe jumătate răsucit spre Agop, capul aplecat, gura aceluia în urechea lui. Nea Antipa, chicoteşte Agop, când mai omorâm un om?

Antipa râde, asta voiai să-mi spui, mă pezevenghiule, mare caraghios şi parşiv mai îmi eşti, Agoape, credeam că ai să-mi spui şi tu vreo treabă serioasă, să-mi propui vreo afacere cu mase plastice, şi când colo, tu cu bancurile tale. Lăsat pe spate în scaunul lui fără spătar, sprijinindu-se în mâinile întinse, palmele pe muchea mesei, Agop îl priveşte cu admiraţie şi supunere, urechea stângă îi zvâcneşte uşor, cine nu-l cunoaşte ar putea spune că ăsta e semnul fricii, dar de ce i-ar fi frică lui Agop? Eşti dat naibii, nea Antipa, spune el. Antipa bea pe nerăsuflate paharul cu bere. Doctore, râde el, nu mă mai doare capul. Perfect, spune doctorul

Puşlenghea, tratamentul meu a fost ca întotdeauna operant. Repeţi medicaţia şi vii să te văd după asta. Dumnezeu să vă dea sănătate, domnule doctor, spune Antipa, repet chiar acum. Goleşte paharul. Spumă albă în jurul gurii şi în fundul paharului. Agop se ridică de pe scaun. Îi umple repede paharul, berea face guler gros. Proaspătă, spune el în timp ce toarnă, spune în urechea lui Antipa, dar nu atât de încet încât să nu mai poată auzi şi altul care din întâmplare ar asculta: să-mi sară ochii, nea Antipa, pentru dumneata dau de băut la toată lumea asta, nu dau doi bani pe ei, da, te am la inimă, nea Antipa. Se urcă în picioare pe scaun, îşi sprijină talpa de muchea mesei, închină paharul plin: să trăiţi, dom' doctor, la mulţi ani, dom' profesor, adio, dom' inginer, la mulţi ani, să trăiţi, să-nfloriţi, dom'le procuror, sluga dumneavoastră, domnilor, întinde gâtul spre uşă şi urlă: Moiselini, Pompilica, ce faceţi acolo, daţi-i zor, că pierdem întrecerea! Sare jos. Uite o albină, strigă el, sau ce mă-sa zumzăie pe-aici? Cu paharul pe jumătate plin, trece de la unul la altul. Se vorbeşte, se râde. Antipa spune bancuri, da' nu din *alea*, şopteşte profesorul Lăduncă, eh, între noi mai merge, spune procurorul, Antipa, zi-o pe aia cu strănutul, vicioşi, spune doctorul Puşlenghea, gusturi perverse, eu am rămas la bancurile sănătoase în care apar un bărbat şi o femeie. Conservatorism, spune Antipa. Scrumierele grele şi urâte de sticlă verde se umplu cu mucuri stinse, scrumul acoperă faţa de masă, vorbe, strigăte, râsete, gâlgâitul berei în pahare, spuma groasă. Gulerul înalt şi scrobit al pedanţilor la pupitre înalte şi în săli boltite, Agop oprindu-se în faţa doctorului Puşlenghea, domnule doctor (călcâiele lipite, spatele drept, capul înclinându-se respectuos, umil, batjocoritor), domnule doctor, trec mâine cu bătrâna mea, ştiţi... nu-i nevoie să-mi explici, dragă Agop, se poate, la şase sunt la spital, la şapte jumătate în policlinică, vii unde vrei, intri fără să baţi, ne-am înţeles? Să trăiţi, spune Agop.

Acum se apleacă spre urechea profesorului Lăduncă: am pe nenorocitul ăla de frate-miu, dom' profesor, ştiţi ce am păţit cu el, l-am adus tocmai de la Târgovişte şi acuma vedeţi şi dumneavoastră... Să nu-ţi aud gura, Agop, nu-i nevoie să-mi explici, spune amabil profesorul Lăduncă, ridică mâna, îl bate pe umăr, cunosc problema, nu-ţi fă griji, o scoatem noi la capăt. Să trăiţi, spune Agop, sunteţi un om mare, suflet ales, n-am să vă uit...

*

Îi vezi? spune procurorul Viziru (Antipa ascultă, expresia lui este vag concentrată, s-ar putea spune visătoare, gura mare, ironică, răutăcioasă, ochii sunt însă plini de o întunecată, neliniştitoare melancolie, fruntea senină, bărbia gânditoare, linia tâmplelor este gravă, umbra nasului caraghioasă), priveşte-i bine, sunt prietenii noştri, alţii n-avem aici, ne vedem la masa asta. Venim aici, stăm un ceas sau două, ne întoarcem la birourile noastre. Antipa, îi vezi? Se tem de el. Agop! Se spune că ar trage cu urechea, eh, cine nu trage cu urechea! Aşa?! Dar trage într-adevăr? Şi dacă? La urma urmei, dracu' ştie! dar nu e, eu ştiu că nu e, şi asta mi-ajunge. Mie nu! Mai ciudat este că şi ei ştiu! Şi atunci de ce se tem? Ei, asta-i, fiindcă s-ar putea totuşi să fie! Ha ha ha, e bună, îmi place. E mai bună ca bancul ăla vechi: la Sinaia, Gărdescu şi alţi bătrâni mucaliţi se întâlnesc în urmă cu mulţi ani cu şeful cel mare. Băieţi de viaţă, artişti de renume. Marele Unu îi pofteşte la masa lui. Tovarăşe Gărdescu, spune şeful şefilor, ia zi-i bancurile alea bune, de le ziceţi voi politice, am auzit că le spui grozav. Gărdescu le zice, râd toţi de se prăpădesc, şi Gărdescu serios: dar nu ne toarnă nimeni? He he he, ha ha ha, râdem noi acuma, da-ţi închipui ce au râs ei atunci. Meserie mare şi ce vinuri beau ei acolo! Cum dracu' să nu râdem! Suntem aşi bătrâni, aşii râsului. Mai

demult, turcii prind un ţăran şi mai în glumă, mai în serios ca să mai treacă timpul, îl jugănesc şi-i aruncă fuduliile în spuză, erau în bivuac, ardea focul şi ţăranul prăpădindu-se de râs în timp ce-şi trăgea liniştit izmenele: mi-aţi scos voi coaiele alea, dar aţi uitat, ha ha ha, cu toată dichiseala voastră păgână, că socoteala a rămas la locul ei! Ha ha ha ha he he ha he he...

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

OMUL FAŢĂ ÎN FAŢĂ CU EL ÎNSUŞI

Fapte demne de calitatea de muncitor comunist

...Stăm de vorbă cu C.N. la staţia de acetilenă. Alături – rezervoare cu blindaje puternice, ce zăvorăsc mari puteri industriale domolite de om, subordonate cerinţelor sale. C.N. în acest peisaj al energiilor – are 28 de ani neîntrerupţi la Uzinele 23 August din Capitală – şi, după spusele sale, nu-şi imaginează un alt loc de muncă fără compresoare, fără pulsul firesc de vitalitate către toate sectoarele uzinei.

— Aţi fost unul dintre muncitorii care au trăit un episod dramatic acum câteva săptămâni. Vreţi să ne spuneţi cum s-au petrecut lucrurile?

— Să vă spun. Lucrasem în schimbul I. Sosisem de câteva ore acasă şi numai ce aud sirena de alarmă. Ştiţi, eu locuiesc aproape de uzină. „Nu-i semn bun – zic. Plec!“ „Unde, omule? – mă întreabă ai mei. Abia ai venit.“

— Cine era la schimbul II?

— T.M. Gazo-genist de încredere.

— Cu toate astea, aţi plecat!

— Păi voiam să văd eu ce s-a întâmplat. Dacă era nevoie de mine? Mai mult, ce să vă spun! Am venit, am lucrat cot la cot cu ceilalţi până dimineaţa, am mers acasă, m-am odihnit două ore şi din nou la uzină. Asta a fost... Suntem nevoiţi să-l completăm pe tovarăşul C.N.

Nu, n-a fost numai atât! Concizia relatării este străbătută de un sentiment de modestie, care,

desigur, îi face cinste. Dar pentru ca cititorul să înţeleagă, despre ce-i vorba, trebuie să ne oprim mai pe îndelete asupra faptelor. Erau orele 18,30 când...

14

Moiselini, urlă Agop. Vine-vineeee, strigă dincolo de uşă Moiselini. Uşa se deschide. Apare o tavă. Un platou colosal, nu chiar Tibetul, adică nu podişul sfânt, nu oul acela mare clocit în cuibarul lumii, turtit deasupra, întins. Şi nici iarba sau grânele firave care ar creşte acolo sau arborii pipernicişi cu frunze lucioase şi înguste sau buruienile păroase cu solzi şi gheare din care înţelepţii fierb leacuri miraculoase. Nu. Dar o movilă de felii de pâine şi o movilă de carne friptă şi o movilă de cartofi prăjiţi, asta da. Şi o alta, mai puţin greoaie, înfoiată şi fudulă, gata să fie împrăştiată de vânt, verde şi luminoasă, minunata movilă de salată peste care s-a turnat untdelemn şi s-a stors lămâie. Asta da. Mâinile groase ale Pompiliei parcă ar sprijini tava, dar făptura ei abia se zăreşte, mult micşorată de povară. Strigăte scurte, exclamaţii o întâmpină. Bătăi din palme. Furnica, furnica, să vină şi greierele cu vioara. Unul munceşte, unul mănâncă, unul cântă, instaurarea armoniei universale. Bravo, bravo. Măi să fie al dracu', unde găseşte Moiselini muşchiuleţu' ăsta, nici la atenepalas nu miroşi friptura asta. De ce să nu se găsească? Vreţi dumneavoastră să nu se găsească? Măi să fie al dracu', nici la Olga nu găseşti aşea o armă dă luptă să se topească-n gură. Olga?! Inamicul meu public număru' unu şi aşa să am eu bine dacă-i vreau ei răul sau dacă nu mi-e mie simpatică, aşa o femeie de treabă şi pricepută şi iute, iute... Tava se aşază încet pe masă. Alături de masă, Pompilia creşte, ajunge la mărimea ei de totdeauna. Furnica, şopteşte doctorul Puşlenghea. Furnica, furnica. Iapa, mormăie profesorul Lăduncă, iapa, iapa. Fata chicoteşte strecurându-se printre cei din încăpere. Când în spatele ei, când într-o parte, când într-alta,

la subsuoara ei sau ivindu-se lângă urechea dreaptă sau stângă, capul unuia sau altuia dintre meseni, nările acelor capete. Fata moare de râs, face un pas larg spre uşă, aproape un salt şi dintre picioarele ei ţâşneşte piticul Magot. Afară, afară, urlă profesorul Lăduncă. Pe unde dracu' s-a strecurat, când o fi intrat, acuma, o fi stat sub o masă din alea înalte din cârciumă şi când s-a deschis uşa, hop şi el. Magot, Magot, afară, Magot, vino aici, nu, stai, pleacă, Magot, Magot. În uşă, Pompilia stă cu picioarele desfăcute, mâinile în şolduri, gura largă de la o ureche la alta. În urmă cu mulţi ani, Magot venise cu circul la Dealu-Ocna. După ce cortul a fost strâns şi animalele băgate în cuşti pe roţi şi perdelele mici verzi au acoperit ferestrele idilice ale mătăhăloaselor vagoane galbene şi scările acestor vagoane au fost ridicate ca altădată podurile cu lanţuri ale castelului, după ce totul, de la marele catarg până la ultimul inel de fier, a fost strâns în furgoanele încăpătoare, legat şi acoperit şi după ce caii păroşi şi greoi şi Fordul hodorogit al directorului s-au urnit şi au început să se mişte pe drumul îngust spre Albala şi umbra omului pe catalige s-a stins încet în praful şi ceaţa înserării, atunci sau mai târziu, a doua, a treia zi pe seară sau într-o dimineaţă, mă rog, când cocoşul vesteşte bucuria vieţii pe movila de bălegar şi şobolanul piere sub pragul grajdului, după ce larma s-a stins aşadar, l-au găsit pe Magot, căuta ceva, vreun fleac după care se dau în vânt piticii, în rumeguşul spulberat unde fusese arena. La circ, Magot, îmbrăcat într-o haină cu franjuri şi o scufă roşie cu un clopoţel în vârf ca un canaf, făcea măgari din iepuri folosindu-se numai de biciul lui uriaş cu coadă scurtă. Magot stătea în mijlocul arenei, iepurele îl privea înfricoşat, urechile pe spate, ghemuit, gâfâieli scurte şi repezi, Magot plesnea din bici, rar la început, asurzitor, din ce în ce mai repede apoi, spectatorii priveau îngroziţi, fascinaţi biciul şerpuitor, numai biciul şi încet-încet iepurele

creştea şi se făcea un măgar roşcat sub care atârna o vână groasă şi lungă, ţeapănă izbind cu îndărătnicie pântecele ca braţul liber al balanţei prinse în grindă izbind grinda, trimis acolo de o prea mare greutate trântită uite-aşa într-un talger. La Dealu-Ocna, piticul Magot avea un atelier de monograme. Măgarul, iepurele, nici pomeneală de aşa ceva, nici umbra lor, doar biciul, ca un animal primejdios a cărui putere zace adormită într-un alt animal ascuns departe, stă pe fundul unui cufăr de lemn. Cu două feluri de cleşti – unul cu cioc ascuţit, altul cu cioc lat –, din sârmă de aramă roşie sau din fir subţire de aluminiu, Magot îţi face iniţiala numelui tău sau al iubitei sau al logodnicei şi al oricărei femei din lumea asta, numele doar să-l ştii şi te trezeşti cu ea alături, frumoase litere împreunate. Şi tot din sârmă, lucruri de atârnat la gât, în cui, la cingătoare, flori ciudate, mici animale, păsări sau o insectă cu picioare lungi. Orice. Atelierul lui era o masă în aceeaşi încăpere unde, despărţiţi între ei prin perdele murdare de creton înflorat (între ele şi un perete de placaj) prinse în verigi pe tije subţiri, lucrau mai mulţi oameni. Unul era Magot. Altul repara ceasuri, al treilea aparate de radio şi televizoare, al patrulea era Agop, artist care lucra cu mase plastice, cu piele, muşama şi stofe colorate şi era singurul din oraş care ştia să croiască şi să lucreze fără greş o poşetă oricât de năzuroasă ar fi fost cucoana, doamna, domnişoara. Era în stare mai bine ca oricare să-ţi spună în câte feluri se poate deschide o cutie de conserve. Râdeţi, scria mai târziu judecătorul Viziru, dar cei patru oameni din încăperea unde lucra Agop îi erau supuşi, devotaţi întru totul şi marea lor plăcere era să facă fără să crâcnească orice le-ar fi cerut el. Cu atât mai mult cu cât nimeni de data asta nu hotărâse pentru ei. Magot se repede între meseni, mâinile lui scurte flutură lipite de trunchiul scurt, capul, gâtul unui om puternic, picioarele nu mai lungi de două

palme, strâns lipite, rigide, el sare ca o ghiulea de cauciuc, ca o măciucă ageră, când în creştet, când în coadă, un falus caraghios şi ameninţător, se răsuceşte, cade, se ridică, îi vezi când ceafa de taur, când faţa zbârcită, spână, de copil bătrân, Magot, Magot, salturile lui par să aibă un sens, o ţintă, o clipă pare derutat, dar nu, se îndreaptă spre uşă, ţopăiturile sunt din ce în ce mai scurte, zvâcnete violente, acolo, în uşă, Pompilia râde nepăsătoare, se sprijină într-un cot de tocul uşii, Magot, Magot, dar el a şi trecut zvâcnind, s-a dus printre picioarele ei larg desfăcute. Pompilica, strigă Agop, piper şi castraveţi, îndată, spune Moiselini şi se iveşte în uşă, pe tavă aduce un castron cu castraveţi muraţi şi o solniţă cu amândouă cupele pline cu piper. Aşa să am eu bine, spune el, bea de alaltăieri, i-am spus să nu te duci aşa, să zaci aici, parcă am şi avut cui, păcat de el, un pitic aşa de treabă, dacă e cazul, Moiselini plăteşte daune! Daune, se miră doctorul Puşlenghea. Cum îl mai cheamă pe Magot? întreabă profesorul Lăduncă. Magot, spune Moiselini.

Dar se face pe neaşteptate linişte. Mâinile apucă, gurile înfulecă. Plescăitul limbilor, trosnetul fălcilor. Dă-o dracului de salată, strigă pe neaşteptate inginerul Druică. Moiselini, adu mujdeiu'! Şi mirosul usturoiului ca o ceaţă, ca un nor de praf: poţi vedea doar un braţ, cotul sau degetele şi podul palmei şi din încheietură doar jumătate sau părul ud încâlcit pe frunte, un ochi clipind sau şanţul de sub nas acoperit cu broboane mărunte de sudoare, o gambă strâmbă şi păroasă, o ureche mişcându-se în ritmul fălcilor şi mărul lui Adam plutind, săltând la întâmplare. Şi tusea, râgâitul făcând goluri şi umflături în ceaţa mirosului, băşici spărgându-se sau pânza de corabie în vânt. Atent, grijuliu, Moiselini veghează. Două perechi de aripi scurte, fumurii îl fac să plutească dintr-un colţ într-altul al încăperii.

El vede tot, aude tot. Nu la întâmplare, fără îndoială, din aerul odăii se întruchipează Neacşu. Faţa lui măslinie, unsuroasă, în globii gălbui stau nemişcaţi irişii cafenii, părul lins, lucios, lipit de craniu de la frunte la ceafă. Pe umerii hainei (neagră, lustruită în coate şi la poale, spatele boltit, dar reverele bine călcate şi o batistă mare, albă, ca o foaie de varză în buzunarul de sus) pe guler şi chiar pe mânecă, la încheietura cotului, se văd cojile uşoare şi albicioase de mătreaţă. Tărâţe pe gluga morarului. Scund şi slab, Neacşu împinge înainte o burticică ţuguiată, care pare a altuia. Pantalonii foarte strâmţi fac cute dese deasupra pantofilor, dar pantofii trebuie priviţi cu luare-aminte. Şireturile groase fac funde duble, jucăuşe ca nişte lungi, neliniştiţi viermi vii, bombeurile mari, roşcate sunt exagerat de lustruite, în timp ce ramele şi ştaifurile sunt acoperite cu noroi uscat, colţuros, vânăt. Pe burtă, agăţat cu curele late de umeri, atârnă acordeonul. Capul lui Neacşu este uşor aplecat pe un umăr, pliscul cată spre clape, labele negre şi răşchirate sunt în aşteptare. Moiselini zboară uşor şi nu se aude fâlfâitul aripilor, clefăitul, trosnetul fălcilor creşte, berea gâlgâie şi pesemne acolo jos, în adânc, unde ajunge, face la fel ca şi în pahar spumă groasă, gălbuie. Burduf cu guler. Moiselini trosneşte uşor din degete. Neacşu începe să cânte cu irişii alunecaţi deodată sub pleoape, gura împinsă mult înainte sub nas, desfăcută ca pâlnia unei trompete.

Sihiiiimt o desfăthaaaare.

În a lhoooor splendhoaaaare, burduful creşte şi descreşte şerpuind, se vede roşu aprins printre muchii şi colţuri nichelate, cum căptuşeala roşie a unei haine negre s-ar zări dacă omul ar alerga descheiat sau ar bate vântul. *Zaraza*, strigă cu gura plină doctorul Puşlenghea. *Purcica*, strigă profesorul Lăduncă. Neacşule, spune Agop, vină-ncoa la mine. Cu gura larg deschisă, limba lată, vânătă, lucrând neîncetat cu burduful lui, Neacşu

se apropie de Agop. Merge greu, o parte din burticica lui ţuguiată a trecut în spinare şi face acolo o cocoaşă care împinge mult gâtul omului înainte. Mulţumit, fericit s-ar putea spune, după zâmbetul lui, pluteşte Moiselini printre oameni şi lucrurile din odaie... Moiselini, Moise, fiul lui Ohazia, fiul lui Nathan, fiul lui Moise. Leagănul în aerul auriu din spatele şopronului unde se potcovesc caii, între butucii afumaţi, miros de copită arsă şi sudoare de cal. Şi tatăl Ohazia, cu şorţul lung de muşama şi mânecile cămăşii cenuşii suflecate până deasupra cotului. Braţele osoase, acoperite cu păr roşcat. Umblând repede, strecurându-se printre căruţe şi animale rumegătoare, spinările osoase ale boilor, porcul scărpinându-se de lemnul porţii, baliga şi paiele adunate de argaţi din curtea hanului după zile de târg şi ţinute într-o groapă nu prea adâncă până-n primăvară, când erau vândute pe bani buni bulgarilor de la grădinării. Oprindu-se îndelung de vorbă cu oameni străini, drumeţi fără treabă sau negustori, cărăuşi, geambaşi, samsari, ascultându-i cu luare-aminte şi spunând ca ei apoi, orice-ar fi spus ei, da, niciodată nu, şi apoi intrând în odaia lungă şi joasă, unde la mese aşezate pe capre groase de stejar se bea vin adus de la podgoriile din jos, ţinut în mari butoaie aşezate pe butuci în beciul de sub han, şi jupânul Ohazia ascultând, vorbind puţin, aplecându-se în dreapta şi în stânga, stăpânul hanului, un om de treabă care face temenele, cu toţi banii lui şi femeia, mama Ghita aducând pilaful de oaie şi zeama de găină, aburul, seul fierbinte, Pelaghia, Varvara, strigă mama Ghita, şi femeile aleargă în jurul ei, aduc oale şi străchini pe care mama Ghita le clăteşte în ciubărul cu leşie, se ridică, trece la plită şi învârteşte cu un linguroi uriaş din lemn în vasul coclit de aramă care fierbe în gaura din mijlocul plitei, roatele scoase şi băgate într-un prepeleac înfipt lângă vatră şi pe urmă ea aprinzând focul în cuptorul din

ograda mică şi aruncând găleţi de apă în zori peste pardoseala de piatră şi apoi bărbatul, tatăl Ohazia trecând într-o odaie scundă, printr-o uşă ca o gaură în prag, o singură fereastră cât podul palmei, închisă cu gratii, şi acolo aşteptându-l un om mărunt şi negricios (acela vine cam de trei-patru ori pe an, numai noaptea, o uşă deschizându-se tăcută în întuneric, omul dormind acolo zi şi noapte, mâncând singur apoi un miel, vinul dintr-o cofă în burta lui şi pe urmă încă un ceas de vorbă cu Ohazia, nimeni nu ştie, nimeni nu aude şi, aşa cum a venit, străinul pleacă). Într-un an, Ohazia dădea bani cu împrumut fără camătă şi cumpăra pământ ca un ţăran, în alt an, dobânzile cerute se atingeau cu capetele. În alt an, cu umilinţă, clădi din banii lui o sinagogă şi un spital la Albala. Şi o capelă în cimitirul creştin din Dealu-Ocna, clopotul turnat la Augsburg, din cel mai fin aliaj. (Să nu-mi puneţi numele pe nici una dintre zidirile mele.) Ohazia. Ohazia trezindu-se într-o dimineaţă înainte de răsărit şi dând foc hanului său, potcovăriei, şoproanelor, grajdului şi coteţelor, cramei, întregii aşezări, focul cuprinzând-o din toate părţile în acelaşi timp, fericitul Ohazia vrând poate să topească şi să cuprindă întreaga lui avere într-o singură piatră dură şi preţioasă, nu mai mare decât un ou de porumbel. Dar, vrând să grăbească cine ştie cum metamorfoza, intră el însuşi în focul lui şi arse, iar mama Ghita şi fiul Moise rătăcind prin ţinut, hrăniţi de comunitatea ebraică şi într-o zi femeia se întoarse la locul unde fusese hanul şi, căutând în cenuşă, găsi un loc ca un culcuş în care dormise un animal sau clocise o pasăre, era cald încă şi în locul acela dădu peste o bucată de metal urâtă, răsucită în fel şi chip, acoperită cu o crustă de cenuşă, ei, da, era chiar aur, o rămăşiţă, o scursură aşa cum din urletul şi zvârcolelile unui nebun ar rămâne un strop de spumă pietrificată. Şi apoi mama Ghita venind la Dealu-Ocna şi deschizând un atelier de croitorie şi fiul Moise

croitor puţină vreme, un cârpaci care abia ştia să croiască un pantalon, şi nu un pantalonar cu faimă (cu toate că ucenicise o lună întreagă la regele pantalonarilor, Iacubovici din Albala) şi pe urmă curelar, vânzător ambulant de nasturi, ace şi papiote de bumbac, mercerizat şi fabricant de halviţă, cvas şi borş de huşte, brutar şi tinichigiu o vară şi o toamnă şi băieş la baia de aburi, omul care băga aţa în ac unui ceaprazar bătrân, misit pentru case, lemne şi cereale, curier la baroul avocaţilor şi din nou vânzător la coloniale şi pe urmă la mătăsuri şi dintr-odată *altceva*, după război: merceolog. Ceva nou şi important, o îndeletnicire nouă, pentru care nu se cerea diplomă, ci doar o îndelungată experienţă de viaţă şi poate un anumit fel de a ţine creionul după ureche. Dumnezeule al lui Israel, spunea mama Ghita, dacă n-a murit Puiu Poppliker la Toronto, fă să ajungă vestea asta la el: vărul tău Moiselini poartă cravată şi costum pepit şi sfaturile lui au mare căutare, el e un specialist foarte onorabil, după toate nenorocirile prin care am trecut. Dar soarta, Moiselini spune că soarta lui este soarta tatălui său, hangiu, ei, nu chiar un han, dar un bufet, nu chiar proprietar, dar un gestionar, alte timpuri, alţi hangii, eu, tată Ohazia, sunt tu, văzut în oglinda strâmbă din peretele lui Iacubovici la Albala, m-am văzut, semăn cu tine ca iepurele cu măgarul, dar trăiesc, tată Ohazia, şi duc înainte numele tău, am să fac copii şi ei au să facă copii. Vorbe, tată Ohazia. Fug, am clienţi importanţi. Am cel mai mic bufet din oraş, dar la mine vine *elita*. Şi *nu* în zilele de sărbătoare. Rămâi cu bine, tată Ohazia.

Moiselini, strigă Agop. Moiselini! Se scobeşte repede între dinţi cu o scobitoare, foloseşte şi două degete, coatele sprijinite pe masă, în faţa lui farfuria plină cu resturi, bucăţi de pâine, zgârciuri mestecate, câţiva cartofi sleiţi, paharul pe jumătate plin, jumătate din marginea de sus, atât cât

încăpuse în gură, unsă cu grăsime. Poftim, spune încet profesorul Lăduncă, am mâncat bine, vine şi băşcălia, uşurează digestia. Nici o băşcălie, spune doctorul Puşlenghea. Amândoi beau o singură gură de bere, împing farfuriile, unul în faţă, printre resturi de pâine şi farfurii goale, celălalt într-o parte, dă peste solniţă şi o varsă. Semn bun, spune Agop, când se varsă sarea, s-a dus neînţelegerea între persoane. Mussolini! strigă el înveselit deodată fără rost, saltă pe scaun ca un călăreţ începător în şa. Feţe asudate, burţi pline, se respiră greu, adânc, se mai tuşeşte. Dar o încetineală, o moleşeală cuprinde adunarea. Somnul urât de după-amiază, vara, când fierbi încet în urdorile tale, pielea se înmoaie, capătă cute şi băşici, pleoapele se lipesc, gura se usucă amară, pute, un prurit general ca o ploaie de furnici face să te zvârcoleşti în aşternut, nu te trezeşti, mai adânc cazi în mocirla somnului cu burta plină. Nu e nici o băşcălie, spune Antipa, îşi şterge mâinile cu un şervet alb, scrobit, imaculat, ochii doctorului Puşlenghea îl urmăresc cu invidie şi mirare, unde ai găsit, domnule, minunea aia răcoroasă şi curată (degetele lui mototolesc un şervet unsuros de hârtie), era aici, spune Antipa, răspunsul tău, Antipa, este răspunsul unui vinovat chemat în instanţă, nepurtat prin tribunal, te înduioşează, dar te şi scârbeşte, spune procurorul Viziru, a, prosopul?! face Antipa, păi tot timpul a fost aicea lângă mine pe masă, porcărie, spune profesorul Lăduncă, de necrezut, şopteşte doctorul Puşlenghea, unul trage toată viaţa şi nu iese nimic, altul nici nu-l doare capul, nu-i pasă şi iese pasienţa, dă-mi şi mie şervetul ăla, spune încruntându-se deodată, ridicând glasul, poftim, spune senin Antipa, apucă şervetul, îl aruncă peste masă, dar mâna lui Agop, întinsă la timp, îl prinde, Agop se îneacă de râs, îşi şterge mâinile năclăite de prosop, îşi şterge gura, tamponează cu el o pată mare, întunecată pe masă, şervetul scrobit este

acum o cârpă murdară de vase, ridicat din scaun, în partea cealaltă a mesei, doctorul priveşte uluit, neputincios, faţa îngustă, ochii gata să-i sară din orbite, gura deschisă, iartă-mă, dom' doctor, strigă Agop, se ridică şi, cu capul în pământ, târându-şi picioarele, ocoleşte masa şi ajunge lângă doctorul Puşlenghea. Dom' doctor, spune el cu un fel de disperare caraghioasă, ce-am făcut rău? am întins şi eu mâna şi gata, dom' doctor, spune el şi îl scutură de umăr pe omul care nu se mişcă din scaun. Doctorul Puşlenghea ţeapăn, rezemat de spătar, ochii închişi. Agop se întoarce spre ceilalţi, ce-am făcut, spune el, clipeşte repede, glasul lui răguşit nu-l ascultă, ce naiba cu şervetul ăsta, dom' doctor, ce-am făcut, mâine cumpăr o roabă de şervete şi v-o aduc la spital, ce-am făcut? strigă, dar nimeni nu-l ascultă, vorbesc între ei, Neacşu urlă, *Zaraza e cea mai frumoaaaasăăă*, Agop aruncă şervetul, îl calcă în picioare, uite, spune el, sunt un beţiv şi plâng, şi plânge într-adevăr şi râde apoi, şi doctorul Puşlenghea bând cu ochii închişi, înghiţind încet: nu-i nimic, şopteşte, caraghioslâc, băşcălie. Nu e nici o băşcălie, spune tulburat Antipa. De ce băşcălie? Glumim doar, atâta tot. El loveşte cu muchia cuţitului în masă (lama unsă cu grăsime sleită) şi strigă: Mussolini! Prea multă băşcălie, spune profesorul Lăduncă. Prostii, spune inginerul Druică. Ce băşcălie, râde, continuă cu vocea de mai înainte: prostii intelectuale. Ce-i aia băşcălie! Mai face omu' şi băşcălie, n-o să stea el toată ziua posomorât şi cu capu' între hârtii, nu?! Glasul i se schimbă, Antipa, spune el, dă unde luaşi, vere, vinul ăla dă astă iarnă, dă unde făcuşi rost, ia spune tu mie, dă unde vinu' ăla?...

Dar, spune netulburat profesorul Lăduncă (dintre dinţi, împinge cu limba un sâmbure de măslină, sâmburele sare într-o farfurie unde clipoceşte berea scursă dintr-un pahar), dar, vedeţi dumneavoastră, nu-i aşa, cine şi-ar fi putut imagina că nevinovatul, la urma urmei, diminutiv,

nu-i aşa, Moiselini, va căpăta în gura noastră nuanţe groteşti. Nuanţe, bravo, strigă Agop. Zeflemeaua noastră nu cunoaşte măsură, domnilor, ascultaţi ce spune fanariotul Lăduncă, zeflemeaua noastră nu cruţă pe nimeni (să nu-i mai spun băşcălie, văd că lui Druică nu-i place termenul. Termenu', termenu', mormăie inginerul Druică, mare rahat de intelectual cu *termenul* ăsta!), pe nimeni, puterea ei este grozavă. Vezi un mort întins pe masă, mâinile pe piept? Toată lumea plânge, jalea este mare, moartea ne înspăimântă? Sigur! Dar n-ai decât să te laşi puţin pe vine şi să-l priveşti de jos, nu-i aşa, şi din profil vei vedea atunci ce nas caraghios are şi ce aer de mirare prostească, un adevărat nătărău. Cum să nu râzi!? Ce-i un mort? O bagatelă, un mort, ei, ce-aveţi de plâns aici? Nimic! Zeflemeaua face viaţa uşoară şi veselă, domnilor. Sigur, spune uşurat inginerul Druică, păi aşea discurs mai înţeleg şi eu, Moiselini, Moiselini. Sunt aici, sunt aici, spune Moiselini. Unde? întreabă mai multe glasuri deodată. Aici, aici, spune Moiselini. Am fost în beci.

La *beci*?!

Ha ha ha.

Fac nişte rafturi, am doi oameni acolo. A venit în fugă Pompilia, era să cadă pe scări, te strigă, te strigă, şi ce dacă mă strigă?

Cum şi ce dacă te strigă?

Pardon, domnu' inginer, este aşa o vorbă fără noimă: şi ce dacă mă strigă!

Adică?

Şi-am venit, sunt aici.

Dar fata? Cum a căzut?

Pompilia, strigă Moiselini, vino să te vadă domnu' doctor, n-a căzut, era să cadă.

Acum, acum, strigă Pompilia de dincolo, dar nu se arată în uşă.

Ar trebui, spune Moiselini. Dar e fată bună, ascultătoare. Mai aduc ceva?

Sănătate, spune inginerul Druică.

Respectuos vă aduc aminte că mi-aţi atras atenţia să vă spun de la început şi-mi fac datoria ca-n fiecare zi: e doişpe şi nu stăm niciodată mai mult de-un ceas. E înainte de prânz. Aşa mi-aţi spus să vă spun. Pardon, domnu' doctor, dar chiar dumneavoastră mi-aţi arătat uite-aşa cu degetul şi mi-aţi spus: Moiselini, să nu treacă de doişpe! Suntem în câmpul muncii.

Moiselini, spune profesorul Lăduncă, vino aici.

Poftiţi, domnu' profesor.

Ia-ţi un scaun, stai jos aici lângă mine.

Mulţumesc, domnu' profesor, rămân aşa, pardon.

Ascultă, Moiselini. Profesorul Lăduncă se întoarce spre cei de la masă. Duce un deget la buze. Ssssst, face printre dinţi, Moiselini, spune-mi te rog, tu ce părere ai, nu te simţi, nu-i aşa, jignit când noi strigăm aşa la tine?

Vai de mine, domnu' profesor, se poate...

Ha, ha, râde Viziru, eşti bun, Moiselinică...

Eu nu înţeleg, spune Moiselini, cum aşa o problemă importantă o trataţi dumneavoastră cu paharul gol. Permiteţi-mi să vă umplu paharele.

Mâna dreaptă a lui Moiselini a şi umplut dintr-o singură mişcare toate paharele. Zâmbetul lui este o grădină primitoare.

Moiselini, spune profesorul Lăduncă, ai putea să te simţi jignit, ai tot dreptul.

Ce să-ţi spun, mă simt foarte jignit, spune Moiselini. Numai supărarea asta s-o am eu, domnu' profesor. Pompilia, strigă el, adă scobitori şi şerveţele.

Bravo, Moiselini, spune Antipa.

Moiselini, spune Agop, unde sunt cafelele? E doişpe!

Pompilia intră cu o tavă cu cafele. Un teanc de şerveţele albe pe un colţ al tăvii.

Moiselini, spune doctorul Puşlenghea, eşti un as. Dar de ce nu aduci tu la toată lumea şervete din

alea scrobite de olandă, ia spune tu mie?!

Printre scaune, Moiselini alunecă, pluteşte, se strecoară, mâinile lui umplu din nou paharele, farfuriile sunt stivuite într-un colţ al mesei. Pompilia chemată şi expediată, ea clătinându-se sub turnul jucăuş al farfuriilor, aburul cafelei se amestecă acum cu mirosul usturoiului, insule, estuare, continente, fălcile mai mestecă încă, inelele gâtlejurilor se mai desfac, mai primesc, cineva trage draperia grea la o parte, nimeni nu mai protestează, un *nu* vag de undeva, înăbuşit într-un oftat lung, lumina şi căldura zilei cuprind încet odaia, ochii clipesc, pleoapele sunt frecate cu dosul mâinilor, lasă, şi-aşa plecăm, o clipă se face linişte şi iar se aude bâzâitul slab al ventilatorului, fumul de ţigară este atras în vârtejul aerului rece şi ajuns acolo, supt, împrăştiat, piere, mirosul însă se întoarce deasupra mesei, iarăşi cafea, usturoi, bere, sudoarea se adună la rădăcina nasului şi pe buza de sus, la ceafă, după urechi. Printre picioarele oamenilor şi ale scaunelor se strecoară un soi de câine-pisică, picioare scurte, cap de buldog pe un trup de pisică mare, părul moale şi lung, coadă stufoasă, corcitură care muşcă pe furiş, nu o slugă, abia un cerşetor gras şi umil cum găseşti destui printre lăzile de gunoaie şi sticle goale din spatele restaurantelor, acolo unde iese bucătăreasa şi aruncă o cratiţă cu zoaie şi pe urmă urinează la repezeală lăsându-se pe vine între grămezile de coji de cartofi şi ţelină putredă. Câinele mănâncă liniştit sub masă un os, nu resturi, ci un cotlet adevărat, folosind furculiţa şi cuţitul. Neacşu întinde burduful pe burtă, cântă cât îl ţine gura.

Simt o desfătare
În a lor splendoare.

Ascultă, Moiselini, spune doctorul Puşlenghea, drept cine mă iei? Soarbe o gură de cafea. Lenea digestiei îl cuprinde încet. Adânc, sub osul sternului, fermenţii încep să lucreze fără grabă. Doctorul surâde deasupra ceştii cu cafea. Ascultă-

mă, pezevenghiule, ai noroc de cafeaua asta. Dacă n-ar fi bine făcută, ţi-aş arăta eu ţie... Nu vreau să-mi tulbur digestia... Numai nu-mi mai vinde mie gogoşi. Auzi?

Niciodată, spune Moiselini, niciodată!

Ce zice? Inginerul Druică întinde gâtul, răsuceşte capul, în colţurile gurii, urme de cafea.

Nimic, spune doctorul Puşlenghea, absolut nimic.

Absolutul, spune profesorul Lăduncă.

Moiselini, spune Agop, umple-mi paharu'.

Nu vezi că-i plin, spune Moiselini.

Eşti dat naibii, spune Agop. Umple-mi paharu'.

Umple-ţi-l singur, spune Moiselini.

Agop stă între Antipa şi profesorul Lăduncă, dar Moiselini vorbeşte acum cu el ca şi când ar vorbi cu un necunoscut plin de zdrenţe care ar intra prima oară în cârciumă dincolo şi s-ar aşeza cu coatele pe una dintre mesele înalte, unde se bea în picioare, un necunoscut dintre aceia care se vântură cu miile prin cârciumile mici ale ţării, un om care priveşte stingherit în jurul lui, parcă ruşinat, se mişcă stângaci, are mâini mari, neîndemânatice, unghii murdare, netăiate, înghite băutura de parcă ar fi fierbinte şi aşază apoi paharul cu multă grijă să nu-l spargă, să nu-l verse, pare înspăimântat de zgomotul asurzitor pe care l-ar putea face fundul paharului în clipa când ar atinge tăblia mesei. Agop se ridică pe jumătate din scaun, stai liniştit să strâng asta, spune Moiselini fără să-l privească, vocea lui este seacă, de nerecunoscut, autoritară, cu toate că rămâne joasă, aproape şoptită, cu o singură mişcare, el a schimbat cele trei feţe de masă murdare cu altele curate, scrobite pe care le-a adus Pompilia.

Altă viaţă, spune Antipa.

Moiselini, urlă Agop, acum el sare în picioare, scaunul se răstoarnă, loveşte o frapieră goală, căldarea se rostogoleşte spre uşă.

Stai dracului jos, spune printre dinţi procurorul Viziru.

Oho, spune Agop, furia lui scade brusc. Ochii se îngustează, gura se desface într-un fel de râs larg, sigur, liniştit, da, tovarăşu' procuror, linişte, ridică arătătorul, ssst, linişte, şi în acest timp, cu mişcări neaşteptat de moi, fără să-i piardă din ochi pe cei de la masă, se lasă încet pe vine, bâjbâie cu o mână la spate, cu cealaltă se ţine de muchea mesei, găseşte scaunul, îl ridică, se aşază, bea cu precauţie parcă, îşi trece limba peste buze. Adun spuma, râde el.

*

În bucătărie, Moiselini îşi priveşte ceasul. Record, spune el. Pompilia învârteşte debreţinii în tigaie pe aragaz, da, spune ea, cu o mână ţine coada tigăii, cu cealaltă, în care are o furculiţă, întoarce cârnaţii scurţi, graşi. Ceva o stinghereşte pe dedesubt. O bretea, o cusătură, faţa ei spune că ar vrea să se scarpine, mâinile îşi văd înainte de treabă, ochii caută un stâlp, un zid, o ieşitură mai aspră, un colţ, o muchie, nu găseşte şi atunci îşi lipeşte coatele de coaste, pieptul îi iese mult în afară, şanţul dintre ţâţe se îngustează, se adânceşte, pânza halatului se întinde, nasturii de sus sunt gata să iasă din cheutori, jos, la poale, halatul se despică până la primul nasture, un picior se îndoaie, se sprijină pe vârf, omoplaţii ei se strâng unul într-altul, se freacă între ei sub pânză, ceafa se roteşte şi ea, umerii la fel. Subsuorile ei exală un miros puternic, care închide ca într-un clopot de sticlă toate mirosurile din bucătărie, un miros care se desprinde de la ea şi ca un animal ciudat venit din alte locuri se târâie prin încăpere, urcă pe pereţi. Ce record? spune ea şi lasă deodată coada tigăii, mâna caută în raftul de deasupra, apucă un baton de ciocolată început, muşcă din el, îl pune la loc. Record, spune Moiselini, azi au mâncat într-un timp record, e abia douăşpe, mai au o jumătate de

ceas şi au terminat. Pe aşa o căldură, asta face cât un record jumate, am să vorbesc cu Carol să-l omologheze. Moiselini apucă cu două degete un castravete murat de pe o farfurie şi îl bagă în gură.

*

În odaia mică e linişte. Plescăituri leneşe, cu limba în cerul gurii, fumul ţigărilor, ventilatorul. La o masă, lângă uşă, Neacşu înfulecă dintr-o farfurie bucăţi de carne rece şi cartofi sleiţi. Acordeonul închis stă lângă el pe scaun. Ţie nu-ţi dau. mormăie Neacşu, ai cântat îţi ajunge, acuma eu mănânc.

15

Puah, cum am uitat, spune procurorul Viziru, unde mi-o fi fost mintea?! Stăm aici, bem şi mâncăm şi nimeni nu întreabă de el, parcă nu de atâtea ori am combătut noi aici. Onu. A murit azi-dimineaţă.

Eh, spune inginerul Druică, nu te grăbi, ştiu înaintea ta!

Şi taci!

Uitai!

Mi-a zis Druică, spune Antipa.

Oooo, geme Agop, cel mai de treabă om din oraşu' ăsta. Şi nimeni nu spune nimic! Oooo, face el şi se izbeşte cu fruntea de masă. Neacşu nu mai mănâncă, gura plină a rămas deschisă, o mână în aer, cealaltă apucă, cu un gest de disperare neaşteptată, neînţeleasă, cureaua acordeonului, ca şi cum cineva ar fi încercat să i-l smulgă de acolo...

Onu, spune doctorul Puşlenghea.

Şeful gării, spune profesorul Lăduncă.

Bâzâitul albinei se aude bine acum, umple aerul odăii. Nu o vede nimeni.

Marş, javră, face inginerul Druică şi încearcă să lovească pe sub masă câinele-pisică, îl caută cu un picior, faţa lui arată frică şi cruzime. Câinele se fereşte, scoate un fel de scâncet, încă nu a fost atins, dar, pe neaşteptate, toţi cei de acolo încep să-şi agite picioarele pe sub masă, câinele urlă lovit în coaste, în cap, vrea să scape, dar picioarele oamenilor nu-l lasă, ca şi cum ochii ar fi coborât acolo, îl găsesc, lovesc bine, închid orice ieşire, deasupra mesei capetele oamenilor nemişcate, imobile, degetele mâinilor încleştate, umerii crispaţi. Neacşu se ridică de pe scaun, îşi şterge mâinile de poala hainei, se apleacă, încheieturile nu-l ajută, răstoarnă capul pe o parte, vrea să vadă.

În sfârşit, câinele scapă, se repede spre uşă şi atunci, tresărind, îndreptându-se cu un urlet, sprijinindu-şi şalele cu amândouă mâinile, Neacşu aruncă piciorul cu furie, nimereşte în burta câinelui, câinele se rostogoleşte pe prag, dispare. Neacşu priveşte o clipă spre masa unde cei cinci stau nemişcaţi, chipul lui este stăpânit de un fel de triumf în care se amestecă frica, ruşinea, mirarea. Cei de la masă par să fi uitat de el. Neacşu se aşază la loc pe scaun, îşi umple gura cu pâine şi cartofi. Venii doar cu asta-n cap, spune inginerul Druică, îmi spuse un mecanic d-al meu, navetist care vine cu trenu', da' uitai, cum dracu' se făcu, uitai... Se bate cu palma peste frunte.

Am stat de vorbă cu el pe peron, spune Antipa. Cred că n-am ajuns prea departe şi el era mort. Antipa vorbeşte cu bărbia în piept, priveşte în jos. Nu ştiu cum, poate nu spun bine, dar eu mergeam pe stradă şi poate suflarea ei de gheaţă atingea faţa mea...

În timp ce el vorbeşte, doctorul Puşlenghea se ridică de la masă, o face încet, ferindu-se parcă de zgomot, depărtează cu precauţie scaunul, se duce la fereastră, în spatele celui care vorbeşte. Acelaşi lucru, aproape în acelaşi timp, îl fac şi ceilalţi trei. Antipa ridică ochii. Nu-i vede.

Unde sunteţi? spune el încet.

Se întoarce. Ceilalţi fumează, privesc pe fereastră, prin perdeaua gălbuie. Agop se apropie de el. Nea Antipa, spune, mata ştii, dom'le, ce om bun era ăsta. Cum paştele mă-sii să moară aşa omul? El clipeşte, lacrimile curg pe obrajii lui pământii. Cum, nea Antipa, cum, dom'le, te întreb, cum să moară? Izbeşte cu pumnii în masă, ridică deodată capul, gâtul i se îngroaşă, se face rigid: Mussolini, strigă el, coniac, adă coniac. Moiselini apare în uşă. Mussolini, spune Agop blând, prăbuşit peste masă, Mussolini, spune tu, italianule, cum să moară omul aşa? Cum?! Eu sunt un beţiv şi acuma plâng ca un beţiv între oameni

onorabili, dar spune tu, omule, cum dracu' să moară omul?! Ţâşneşte în picioare, se răsuceşte spre grupul de la fereastră. Coniac, urlă el, adă coniac! Eu plătesc, ca-ntotdeauna. Cine vrea mă urmează.

Nu, şopteşte profesorul Lăduncă.

Nu pari prea convins, suflă în urechea lui doctorul Puşlenghea.

Eu te urmez, fiule, bubuie un glas nou şi, iată, omul apare în uşă.

Ba eu te urmez, părinte, strigă Agop. Faţă de glasul profund, muzical al noului-venit, strigătul lui Agop pare un cârâit de găină care cântă cocoşeşte. Te urmez, Sfinţia ta. Cuprins de o frenezie întunecată, Agop sare de pe scaun, ţopăie înaintea omului de lângă uşă. Neacşu s-a ridicat din scaun, s-a tras lângă canatul uşii, îşi ţine haina strânsă parte peste parte cu amândouă mâinile, capul retras între umeri. Prin uşa deschisă, Pompilia, în spatele tejghelei de zinc, îl vede şi spune unui tânăr cu păr des, nisipiu, dat într-o parte pe fruntea îngustă, sprâncene groase, acela cu trunchiul lung şi subţire întinzându-se peste tejgheaua udă: mai bine uită-te la ţiganul ăla de lângă uşă, vino mai încoa', unde te uiţi, colo lângă popă, nu mă mirosi, uită-te unde-ţi arăt eu, zău aşa, parcă ar sta pe marginea unei gropi şi l-ar bate vântu' din spate, zău aşa. Te urmez părinte, te urmez, răcneşte Agop, da' pe mine cine mă urmează?...

Mesenii zâmbesc, se aşază pe scaune, doctorul Puşlenghea se scarpină cu arătătorul făcut cârcel la tâmplă, un gest obişnuit al lui. Toţi îl privesc cu bunăvoinţă, cu un fel de uşurare binevenită pe omul care încă stă în pragul uşii. Agop, fiule, spune noul-venit, mă duci cu vorba. Nu mai ajung să le fac pe toate, părinte, spune Agop. Când oi fi în cer, iau cu mine un geam întreg de avion şi umplu raiul cu suveniruri.

Gură de aur ai, fiule, şi o minte isteaţă. Dar nu huli. Am să trec din nou mâine pe la tine. Să-i faci preotesei un mâner pentru satâr, să fie un lucru trainic, să nu-i sară din mână când o da o dată cu satârul, şi să-i pui înăuntru o floare de busuioc.

Înalt, slab, obrazul osos, noul-venit se desprinde din pragul uşii, vine în mijlocul încăperii, îşi sprijină mâinile de spătarul unui scaun, cercetează cu grijă adunarea, ca şi cum s-ar fi aflat pe un podium de unde se pregăteşte să vorbească mulţimii îngrămădite la picioarele lui. Privirea tristă, întunecată, gura surâzătoare, gâtul stă drept pe umeri, poate cam lung, dar vânjos, bărbătesc, capul pe gât într-o creştere solemnă, părul sur, des, tuns scurt, capul unui luptător din arenă. Pălăria deschisă la culoare, cu boruri foarte largi a fost luată din mâna lui de Neacşu şi aşezată pe masă lângă acordeon.

*

Părinte Zota, spune Agop, cam târziu azi.

Niciodată nu este prea târziu pentru un păcătos, fiule.

Spartul târgului, părinte, spune Agop.

Prea multă linişte, spune preotul Zota. Au venirea mea vă întristează? Credeţi-mă, am avut treburi în parohie. Şi apoi umblu după nişte ciment şi var şi nimeni nu pune o vorbă bună. Vorbiţi, fraţi ai mei, vă ascult.

Un popă, un preot, un slujitor al Bisericii. Un om al păcatului şi al virtuţii, spusese el odată, luaţi aminte fraţilor la pilda popii Zota: beţi cu măsură şi iubiţi-vă între voi, nu vă puneţi de-a curmezişul drumului, mai cu credinţă este cel care tace decât cel care vorbeşte. N-aş fi eu oare un fariseu şi un înşelător dacă aş bea pe ascuns şi aş striga în gura mare: nu puneţi gura pe vinul ăsta?! Adevăr grăiesc vouă: măsură, şi nu abstinenţă. Nu râdeţi şi nu batjocoriţi pe cel care vă aduce adevărul! Eu am făcut trei ani de puşcărie la Canal şi mi-au dat

drumul fiindcă mă luaseră din greşeală şi pot să vă spun că un gardian dintre cei mai puţin iubiţi atunci de noi cei de acolo mi-a mulţumit cu lacrimi în ochi şi s-a făcut blând ca un miel după ce i-am dat eu un leac pentru durerea de măsele, fiule, i-am spus, scoţi tot răul din tine dacă bagi în măseaua dureroasă un grăunte de muştar. De unde paştele mă-tii, boaită, mi-a zis el, să scot eu acuma un grăunte de muştar? L-am iertat fiindcă era furios din pricina durerii din măsea. Am eu, i-am spus, şi am scos din buzunar un bob de piper pe care-l găsisem acolo când primisem haina, cine ştie cum o fi ajuns, Dumnezeu ştie, haina nu era chiar nouă, cel dinaintea mea, poate chiar Domnul să fi strecurat bobul nevinovat de piper în buzunar şi eu îl găsisem. Poate era chiar din grădina raiului. Centurionul s-a uitat la mine, a luat bobul negru în mână, l-a mirosit, te omor, câine de popă, a urlat, îţi baţi joc de mine, ăsta-i piper. Muştar, fiule, ai credinţă, eu sunt faţă preoţească, nu cunosc minciuna şi înşelătoria, bagă-l în măsea şi, dacă nu ţi-o trece, omoară-mă atunci.

Centurionul şi-a slăbit zaua, s-a aşezat pe un butuc, şi-a scos casca lui de fier şi a băgat gemând de durere bobul de piper în gaura măselei. A stat aşa cam la un minut şi deodată îl văd fraţilor, scoate un suspin de uşurare şi cu un glas de privighetoare zice: muştar, părinte, nu mă mai doare. Şi ditamai omul mai-mai să plângă de bucurie. Asta-i durerea de măsele, te face neom!! Cât am mai stat acolo, am fumat din ţigările lui şi cu acest obicei lumesc i-am câştigat pe deplin încrederea. Aşa că vă spun: fiţi omenoşi şi ascultători. Eu sunt un popă al vremurilor noi.

Preotul Zota stă pe scaun. Este îmbrăcat deopotrivă lumeşte şi popeşte, dar în aşa fel încât nimeni, nici Dumnezeu din cer, nici mai-marii lui de pe pământ nu ar fi putut spune care dintre veşminte sunt ale Bisericii şi care ale mireanului. Cald, spune el. Mişcă picioarele, ghete mari,

prăfuite, talpă groasă, şireturi băţoase, încălţăminte nepotrivită pentru vremea asta. Braţele îi atârnă de o parte şi de alta a spătarului. Daţi-mi să beau, spune. Asta aştept, părinte, spune Agop. Îi întinde un pahar cu bere. Preotul bea fără lăcomie, încet, până la fund. Încă o cupă, fiule. De data asta bea numai jumătate din pahar. Rămâne o clipă cu el în mână. Agop îl ia cu o mişcare prevenitoare, îl aşază pe masă. M-am înviorat oarecum, spune preotul Zota. Se ridică. S-ar putea spune că e slujitor al Bisericii? Haina e lungă, dar nu îndeajuns de lungă. Un om de rând ar putea spune: un pardesiu mai lung. Nimic nu ar îndreptăţi un preot să nu spună: poate rantia este un pic prea scurtă. Nu este îndeajuns de neagră, dar nici roşie sau portocalie. O culoare nici închisă, nici deschisă şi dungi înguste, abia văzute. O haină elegantă, o redingotă de altădată? Nici îndeajuns de neagră, nici îndeajuns de lungă pentru preot, prea îngustă şi prea lungă pentru mirean? Cu o mişcare complicată, dar foarte rapidă, preotul Zota scoate haina. Rămâne într-o flanea uşoară, cenuşie, descheiată la gât şi pantaloni cu curea lată. O cruce minusculă argintie prin deschizătura flanelei, atârnată de un lănţişor cu zaua mare. Aşază haina pe un scaun care vine singur spre el, săltând pe toate cele patru picioare. Tu, popă, stai aici, spune aşezând cu grijă haina îndoită să nu se boţească şi să nu atingă duşumeaua, şi tu, Zota, stai aici, îşi spune sieşi, şi se aşază în scaunul lui. Fraţi ai mei, spune el, însetată este gura mea, putem începe lucrarea. Sufletului vostru vorbesc, haidamacilor, iar nu faptelor voastre ruşinoase. Robi pântecelui, mâncaţi fără mine. Vă iert şi spun vouă: beţi cu mine. Ceilalţi râd, ciocnesc paharele. Moiselini, strigă Agop, ţi-am cerut coniac. Prea cald pentru coniac, Agoape, spune preotul Zota, eu îmi iau vorba înapoi, să rămânem la bere. Eu nu, strigă Agop, Moiselini, adă coniac, cine bea bea, cine nu nu, beţi, spune preotul Zota, iată, coniacul a venit

în mijlocul vostru. Pe masă tava cu păhărele de coniac. Lichidul auriu-întunecat se clatină încă în cupele mici cu picior. Agop întinde mâna, apucă paharul, îl dă peste cap. Faţa i se strânge o clipă ca un burete uscat. Gura se face pungă, un frison scurt îi zguduie umerii. Beţi şi vă veseliţi, spune preotul Zota. Băutură este şi, dacă polobocul se goleşte, minunea din Cana se va mai făptui o dată în casa acestui om cinstit. Fraţilor, ce a fost nu va mai fi, cine a avut nu va mai avea, cine s-a ridicat mai jos se va prăbuşi, dar cine a râs va mai râde încă.

Binecuvântează, părinte, spune Agop.

Pace vouă, spune preotul Zota.

Agop bea. E târziu, spune inginerul Druică. Gata, trebuie să mă-ntorc la *bază*. Baza este credinţa, spune preotul Zota. Dar credinţa, fraţilor, este cenuşă în vânt. Eu nu mai cred. Părinte, nu-i frumos! spune profesorul Lăduncă.

Preotul îşi întinde braţele în lături, încheieturile trosnesc, părul scurt se ridică în creştet şi acum se vede şi o bucată, un rest sau un început sau un sfârşit de barbă. Nu se poate şti. Nu este nici barbă, nici fără-barbă. O spumă neagră întunecă fălcile când ele se deschid, dar dacă stau strânse, pielea este curată. Unde o fi trăind bărbierul care ştie să facă asta? Şi, miracol, dacă te uiţi bine, flaneaua lui cenuşie este un fel de vestă cu mulţi nasturi, mai lungă decât o tunică militară, mai răscroită decât vestonul stalinist de gală. La naiba, dar este totuşi o flanea pe care acum şi-a scos-o din pantaloni şi o tot întinde peste cureaua lată, da, fraţilor, spune el, poate că nu-i frumos, dar adevărul nu-i frumos...

Uite, părinte, spune profesorul Lăduncă (pe măsură ce vorbeşte, fiinţa lui pare a se depărta de ce spune, omul dispare şi, în locul lui, ciudat, se instalează, cu o putere de sine stătătoare cel puţin la fel de mare cu a omului viu pe care îl înlocuieşte, un fel de fiinţă-obiect, o stare –

amestec de indiferenţă, datorie oarbă, plictiseală, milă, furie, teamă, plăcere, curiozitate – aerul comun pe care îl capătă oamenii care îşi lovesc copiii, între militari mai ales plutonierii şi sergenţii care instruiesc trupa, pădurarul care îşi pedepseşte câinele, regii care îi umilesc pe cei apropiaţi şi devotaţi tronului, politicienii care apără principiile), uite, părinţele, am să-ţi spun una cu Arghezi, cum bine ştii, şi el a fost un fel de popă...

cum să nu, spune preotul Zota, acum o umbră gravă îl întunecă, dar un gest obscen stârneşte veselia, nedumerirea, teama mesenilor, cum să nu, fiule... *fur* şi *tâlhar întru Hristos, el printre fraţi trecu sfios*...

aşa că, popă fiind, continuă profesorul Lăduncă, nu-i aşa, călugăr, Arghezi n-a rămas toată viaţa popă, călugăr, mă rog, asta era de fapt, nici nu se putea, nu?! Dar a trecut şi prin, nu-i aşa, şcoala asta. După mulţi ani, pe când rămăsese singur numai cu ai lui şi cu mâţele şi cei care nu-l uitaseră îl înjurau de mama focului în presă, nu-i aşa, prin cabinete, pe unde apucau, iar cei care se făceau că l-au uitat se fereau să-i pomenească până şi numele cu glas tare, într-o iarnă cu zăpadă mare, Arghezi, cu o bundă cam jerpelită între umeri, peste o jiletcă de finet înflorat cum poartă precupeţii, călcând cu grijă prin troianul de zăpadă, îl conducea, nu-i aşa, până la poartă pe popa din mahalaua Mărţişorului, era ajunul Crăciunului, tocmai sfinţise bucatele coanei Paraschiva. Nu ajung ei bine la poartă, oameni în etate, nu-i aşa, că popa se opreşte, îngropat până la brâu în zăpadă, ridică ochii în cerul negru şi întreabă ca pe unul mai bătrân, uns, nu-i aşa, cu toate alifiile, pe deasupra şi teolog cu care se mai întâlnise la vreun pahar cu vin de măcieşe: ce spui, domnu' Arghezi, oare există într-adevăr Dumnezeu? Şi Arghezi, împingându-l cu umărul spre poarta rămasă deschisă, înţepenită în zăpadă: ia ascultă, părinte, de ce nu te-ai făcut dumneata căcănar?

Ehe, fiule, departe baţi, spune preotul Zota. Prea departe. Afară că ştiam povestea asta, a scris-o Bogza în *Contemporanul*, trebuie să spun că nu m-ai înţeles. Eu nu mă îndoiesc, aşa negustoreşte, ca popa din Mărţişor. Eu *nu* mai cred.

Dar slujbe ţii, părinte? întreabă deodată Agop, izbindu-se cu pieptul în muchea mesei.

Ţin, spune preotul Zota. Nu-i răspunde lui Agop, se uită la profesorul Lăduncă.

Asta-i principalul, spune Agop. Se repede înapoi în spătarul scaunului, capul se clatină pe umerii lui.

Acum preotul îşi întoarce ochii spre el. Fericit eşti, fiule, spune. Toarnă în pahar, văd că nu vrea să se umple singur, pierit-a minunea. Ştiut este: credinţa a murit, dar fără popă nu se poate! Şi nu uita, pezevenghiule şi filistinule, să-mi faci un ou de ţiplă şi să-mi pui în el Bethleemul şi magii care se închină Pruncului şi suflarea boilor să se vadă în timp ce steaua luminează prin ninsoare, păgânule. Auzitu-m-ai? De când tot spui că faci şi nu mai faci!? Acum te afurisesc...

Başca mânerul pentru satârul coanei preotese, spune Agop. Mâine, ce mâine, noaptea asta le fac, părinte.

Nu noaptea, spune preotul Zota, greşeşti culorile.

Moiselini, încă o dată cafele, spune procurorul Viziru.

Timbrul lui îmi aminteşte o replică dintr-un film, spune Antipa: sever, dar drept!

Băşcălie, şopteşte pentru el profesorul Lăduncă. De ce să-ţi baţi joc de adevărul ăsta: sever, dar drept? De ce?

Procurorul Viziru varsă din nebăgare de seamă un pahar cu bere. Nimic de văzut aici. Dar faţa lui se învineţeşte de furie, ce dracu' am, spune, strânge din dinţi, pata se lăţeşte pe faţa de masă, o băltoacă în care clocoteşte spuma gălbuie, fără să vreau, spune Viziru, glasul îi tremură, cuprins de o

ruşine inexplicabilă, bâlbâindu-se, el repetă: fără să vreau, nu ştiu cum am mişcat mâna, poate vrei să plângi acum, dă-o-ncolo de treabă, spune doctorul Puşlenghea, îl priveşte pe Viziru gata să izbucnească în râs, n-am vrut, fără să vreau, n-am nici o vină, spune procurorul Viziru, marginile pleoapelor se înroşesc, sprâncenele se adună în mijlocul frunţii, dinţii intră adânc în buza de jos, n-am nici o vină, spune el, mâna lui tremurătoare apucă paharul gol, îl învârteşte, îl duce la nas, termină odată, spune doctorul Puşlenghea, nu înţelege, pofta lui de râs a dispărut, Viziru izbeşte cu putere paharul în masă, cioburile sclipesc în mijlocul petei mari, sângele ţâşneşte între policar şi arătător, doctorul Puşlenghea sare de pe scaun, nu-i nevoie, spune procurorul Viziru... Furia a trecut, ruşinea apăsătoare s-a transformat într-un fel de stinghereală copilărească, un fel de încurcătură în care intră de obicei preşcolarii şi pe care părinţii o privesc încruntaţi, gata să izbucnească în plâns de duioşie, n-am nici o vină, spune încet Viziru şi îşi leagă strâns în jurul palmei batista mare, albă. Sângele pătrunde prin pânza subţire. Doctorul Puşlenghea, nemişcat, priveşte mâna, batista, pata de sânge care creşte încet, stăruitor, chipul devine inexpresiv, rigid, numai ochii lucesc neliniştitor, seduşi de o adâncă, nelămurită, înspăimântată curiozitate.

Dă-l naibii de piper, îi spune Antipa inginerului Druică, lasă-l încolo, domnule, trimiţi în aer unde primejdioase. El strănută cu putere, râsul ţâşneşte în acelaşi timp din gura lui şi se împrăştie pe faţa lui ca o spumă foşnitoare. De cealaltă parte a mesei, Druică lua cu două degete piper măcinat din solniţă, îl presăra în palmă după ce-l freca îndelung, ca pe un purice prins într-o cută a izmenelor, şi-l sufla uşor deasupra mesei.

Moiselini apare cu tava cu cafele, un şervet alb scrobit pe mâna lui îndoită din cot. La aşa o căldură, spune el, o cafea fierbinte merge, zău aşa

că-i mai bună decât toate ceaiurile leşinate pe care le beau englezii.

Degeaba, fiule, spune preotul Zota. Vorbind, priveşte pieziş în sus, spre colţul cel mai întunecat al odăii, până unde ajunge vergeaua care susţine draperia. Eu nu beau cafea.

Dar, părinte, spune profesorul Lăduncă, nici un dar, spune preotul Zota. Eu beau, spune doctorul Puşlenghea, el întinde mâna, ia cafeaua, soarbe, îşi frige limba, înjură şi mai soarbe o dată.

Preotul şi doctorul, spune Antipa, doctorul reprezintă ştiinţa şi lumina umanităţii – omul care vindecă, preotul este întunericul mistic – boala spiritului!

Îţi baţi joc, spune profesorul Lăduncă.

Nu-şi bate joc, spune preotul Zota. Fiul Antipa râde. Uitaţi-vă la el, râde. Capul lui coboară, se îndreaptă spre Antipa. Trăsăturile feţei i se şterg, ca şi cum cineva i-ar fi lipit o foaie de celofan pe faţă, ar fi întins-o pe nas, frunte, fălci şi ar fi strâns-o la ceafă, are acum un singur ochi, în mijlocul frunţii, ochiul umed şi roşiatic al unui ciclop care nu trezeşte spaimă şi dezgust, ci doar milă. Citesc în tine prea bine, străinule. Braţul preotului se ridică, arătătorul se înfige în pieptul lui Antipa. Eşti un biet om, slab şi neajutorat. Cioclul de la Casa de Apă, iată, Doamne, un om tare, cu sufletul negru de putere. Ia aminte, neghiobia ta nepăsătoare curge ca mierea şi pâlpâie ca mireasma de mosc şi ambrozie. Cine eşti tu, vierme? Crezi că nu ştiu? Te duci la el, te uiţi la cactuşii lui şi la pompele lui de apă şi la stupi. Îl cunosc, îl cunosc bine. Te tot învârţi prin grădina lui. Tu râzi, el nu râde. Ar putea fi chiar Belzebut, dar, amăgirea amăgirilor, dacă Dumnezeu a murit, ce putere mai are diavolul?! Mă uit la tine. Ştiu ce vrei să spui: du-te, părinte, şi caută-ţi o slujbă la vreo cooperativă sau la banca agricolă sau la căile ferate sau la vreo asociaţie de vânători, la pensionari sau la vreun oceleteapele, fă-te contabil

sau normator sau tehnician, părăseşte Biserica şi mergi să desfunzi closete, ai de lucru, dă jos rantia dacă nu crezi. Ştiu! Asta gândeşti! Tu, care în odaia ta te crezi poate profetul, trimisul Domnului pe pământ, poate cine ştie ce putere crezi că ai dobândit cu bătaia ta de joc. Prost şi trufaş, pumn de ţărână, ţie îţi spun: tocmai de asta nu plec! Slujesc ceva ce nu există şi tocmai ăsta este blestemul şi plăcerea mea. Pedeapsă să fie? Dar ia spune, frăţioare, la urma urmei, cine să mă pedepsească şi de ce? Dacă El nu există! Aşa că nu pot pleca, înţelegi. Rămân unde sunt! Adevăr vă spun vouă: slujesc ceva ce nu există, sunt deci slujitorul veşniciei, eu însumi veşnic. Luaţi aminte...

*

În spatele perdelei înflorate care acoperă trecerea spre closetul cu două uşi, pe lemnul cărora fostul gestionar, cel de la care preluase Moiselini bufetul, desenase cu vopsea albă un pantof cu tocul înalt şi un joben (un tâmpit, spune Moiselini, parcă dacă nu scrie *vece* pute mai puţin? Atunci de ce nu schimbi?! Eu să schimb? se miră Moiselini, de ce să schimb?), doctorul Puşlenghea, încheindu-şi nasturii la prohab, îl ascultă pe Moiselini: domnu' doctor, ce om extraordinar este părintele, abia s-a-ntors de la dezalcoolizare, aşa să fiu eu sănătos dacă eu vreau să sufere cineva din cauza rachiului, dar vă spun, pe copiii mei, este un om extraordinar, deştept ca Iorga şi un suflet uite-aşa de mare, şi o voce, vă spun ca la fratele meu, iertaţi-mă, domnu' doctor, eu n-am auzit un cantor de-al nostru să aibă aşa un glas, n-o să mă credeţi, dar mătuşa mea Debora merge la biserică şi se aşază într-un colţ acolo să n-o vadă nimeni şi-l ascultă pe popa Zota, nici la operă nu găseşti aşa ceva şi pot să vă spun la ureche, să nu m-audă mama Ghita din groapa ei, săraca, dar eu cred că numai Moise, patronul meu, poate a mai avut aşa

un glas. Sau poate nu, ferească Dumnezeu, eu n-am mai auzit, mare păcat de aşa calităţi, dar spuneţi-mi, domnu' doctor Puşlenghea, dacă cere de băut, pot eu să nu-i dau? Ce fel de crâşmar aş fi eu atunci dacă n-aş da de băut când mi se cere?

Şi doctorul Puşlenghea, săltându-şi pe sub haină pantalonul bine încheiat, clătină capul în tăcere.

*

Dar, dreptcredincioşilor, spune preotul Zota, să vărsăm o picătură din băutura asta apoasă pentru fratele nostru care se desfată acum în grădinile de măslini din ceruri, robul lui Dumnezeu Costache Onu. Glasul lui vibrând deasupra adunării, ascultă-l acuma, spune Moiselini rezemat de tejgheaua de zinc, aplecându-se pentru a privi prin uşa întredeschisă în odaia mică, şi Pompilia lipindu-se de el, privind şi ea, zâmbind neîncrezătoare, absentă, o minune, o minune, spune Moiselini.

Preotul Zota răstoarnă încet paharul cu bere. Spumă întâi, apoi un fir auriu, elastic spărgându-se jos, împroşcând duşumeaua dată cu gaz, picătura morţilor. Râsetele, vorbele, râgâielile încetează, câteva mâini urmează pilda popii. Iarăşi şi iarăşi, spune el, şi paharele se golesc în gâtlejuri.

Săracul, ieri am vorbit cu el, era viu.

Era viu.

Eu azi-dimineaţă, era viu.

Mi se pare că are un băiat student, nu?

Avea ceva cu ficatul?

Urmările nefaste ale alcoolului.

Suferea cu inima?

Nimic.

Era viu, extraordinar, era viu.

Patru scânduri, doi metri cubi de pământ. Era viu.

Mai puţin de doi.

Cine stă să calculeze!

Era viu. Era viu. Era viu.

Azi eşti, mâine nu eşti. Era viu. Era viu.

Palavre, vorbe de clacă, spune preotul Zota, frica vă scormoneşte maţele şi umple gâtlejul vostru, de voi vă e milă, păcătoşilor. Frica este pâinea voastră cea de toate zilele. Adevăr zic vouă: eu sunt cel care şi-a pierdut credinţa, aşa că sunt singurul care merită să fie ascultat. Ascultaţi...

Moiselini, spune râzând procurorul Viziru, încă un rând de bere ca să putem pleca, şi ia-l de aici până nu pun să-l aresteze. Vai de mine, domnu' Viziru, spune Moiselini, de ce să-l arestaţi, fiindcă şi-a pierdut credinţa? Scuzaţi-mă, vă rog (spunea cuvintele într-un fel nou, ciudat, le rostogolea, dar nu numai atât, vorbea ca unul care parodiază o limbă străină, folosind cu îndemânare şi farmec sunetele ei specifice fără ca să cunoască un cuvânt adevărat din această limbă: există asemenea mici spectacole în care cel care cunoaşte într-adevăr limba ciuleşte urechea, ascultă, ce naiba, îşi spune mirat, neliniştit în cele din urmă, asta e limba, dar eu nu înţeleg nimic), nu vă supăraţi, continuă Moiselini, dar asta-i bine! Sau eu sunt un bou şi o vacă încălţată. Şi ce, domnu' procuror Viziru, parcă dumneavoastră nu mai aveţi ce aresta?! Viziru îl priveşte cu încordare, fruntea mult încreţită, ce rahat mănânci tu acolo, mă? mârâie şi, în acelaşi fel, Moiselini adaugă: sunt atâţia hoţi şi pungaşi de buzunare şi derbedei care bagă mâna în avutul obştesc. Ce spui?... procurorul Viziru se încruntă şi mai tare, dar furia nu are când izbucni, se modifică, se retrage, în locul ei apar surpriza şi relaxarea, fiindcă Moiselini nu mai vorbeşte şi acum trebuie privit şi nu ascultat: capul zâmbitor duce un trup firav şi agil, picioarele aleargă, lunecă spectaculos, un patinator îmbrăcat cu o jiletcă roşie şi fes verde cu clopoţei care se pregăteşte să sară peste un şir de butoaie în timp ce fete frumoase în costume tiroleze fac bucle lente pe patinoar. Dar mult mai importante sunt mâinile, care duc fiecare câte patru sticle de bere, sticlele ţinute între degete cu mare meşteşug, aşa cum jonglerii îşi duc perele

lungi de cauciuc sau de lemn uşor. La circ, la circ, cine cunoaşte? Mă, băiatule, mă, spune blând procurorul Viziru, în mână are acum un pahar plin, Moiselini umple celelalte pahare, gesturi curbe, încete, nimic pe faţa lui liniştită, respectuoasă nu arată că ştie că a câştigat. Vizirule, Vizirule, întreabă doctorul Puşlenghea, unde a dispărut ţiganul ăla? Poftim? întreabă absent Viziru. Neacşu, lăutarul, cu vioara lui nenorocită cu burduf, unde-i să ne cânte marşul tinereţii noastre de aur *mimireaua*, unde a intrat păcătosul? Poftim? întreabă procurorul Viziru... Pe masa de lângă uşă, pălăria preotului Zota, lângă o farfurie goală, lucioasă, un miez de pâine cu care ea fusese ştearsă muşcat pe jumătate, aşezat pe un şerveţel de hârtie, lângă borul lat al pălăriei. Ascultaţi, spune preotul Zota, glasul lui vibrând uşor nazal, dar profund, păstorul vă cuvântă: oi sunteţi şi behăiţi pe marginea gropii în vântul deşertului. Nimeni nu ştie nimic. Eu ştiu totul. Luaţi aminte: în ziua aceea l-am văzut pe tânărul nostru Antipa pe malul lacului Ghenizaret, stătea de vorbă cu cioclul Anghel. Şi am ascultat totul. He, he, dar nu vă aşteptaţi să vă spun. Rumegaţi iarba voastră în pace, închideţi ochii, să nu vedeţi golul. Ştiu ce gândiţi acum. Uite ce gândiţi: răspopitul nerăspopit nu crede, dar vorbeşte în numele Domnului. He, he, treaba mea. Ţie îţi vorbesc, Puşlenghеo: Dumnezeu este omul, crezi tu acuma, vindecătorule, el nu e în altă parte decât în om şi tot acolo şi diavolul, boala este în om şi el poate fi vindecat, eşti un umanist înrăit, Puşlenghеo! Universul este o succesiune de plinuri şi goluri, asta trece prin capul tău, un ritm, Lăduncă, Lăduncă, te ştiu eu, beţivanule, când bei, eşti plin, când nu bei, eşti gol, hau, hau, sună burdihanul tău gol. Lupule! Şi tu, Druică, tu care preacurveşti cu nevasta ajutorului tău, şeful de la atelierul de reparaţii, te ştiu, linguşitorule, limba ta nu te ajută s-o spui, dar eşti omul lucrurilor exacte, da, ai

putea spune tu, universul este rezultatul unui calcul de rezistenţa materialelor, suma unor linii de forţă, ceva cu un ax şi o grindă de oţel. Aşa crezi tu, trufaşule, crede mai departe, un calcul, o formulă un loc geometric, osia lumii poate fi lucrată la strung. Lucreaz-o, academicianule! Şi prin capul tău, Agop, şacalule care rupi cu dinţii dintr-un hoit şi te uiţi cu frică în jurul tău, ciubucarule şi hămesitule, te crezi plin de noroc şi cu o minte ascuţită, dacă din fleacurile tale lucioase faci bani! Tu, neghiobule, nu ştii că eşti un om de treabă şi prin capul tău, dacă ai fi un filozof, ar trece gândul unui călugăr desculţ: universul este milă! Ai o minte de cerşetor, dar poţi crede asta câtă vreme din poşetele tale de muşama şi din ce mai faci curg arginţii. Puţini, păduchiosule, dar tu crezi că sunt mulţi! (ahahahahahehehahihiha, se auzea râsul celor de la masă, bravo, mare orator popa, hahahahahehehehihihihoho, spune, părinte, spune, bravo, bravo, le zice, hohohihi, asta da, merge, îmi place, hîhîhî, şi dincolo de uşă Moiselini către un bătrân cu nasul lung şi mâinile acoperite cu pete cafenii care bea dintr-un ţoi, în picioare, la o masă înaltă: ce glas, auzi, auzi, ce glas poate să aibă, ce minune...) Şi tu, Vizirule, arhanghele, stinge-ţi sabia ta de foc în paharul cu bere şi ascultă un renegat; tu spui: universul este respectarea legilor, iar dreptatea rezultatul aplicării lor. Aşa este, fii liniştit, cugetă în tihnă, în loc să fierbi în smoală, ai să te bălăceşti în frişcă, ferice de tine, centurionule! He, he, Antipa, preafericitule, ai auzit tu trâmbiţele din cer şi ţi-a vorbit ţie porumbelul? Ai ţinut mielul în braţe? Ai făcut tu pe orb să vadă şi ai ridicat un olog din aşternutul lui? Crezi că ştii într-adevăr ce ştii? Fum şi amăgire, glasul lui Anghel în urechea ta. Nebun acela! Şi acum trec prin mintea ta vorbele lui, universul este voinţa mea şi puterea mea de a pătrunde destinul. Dacă este aşa, te întreb,

caraghiosule, eu, eu cât mai am de trăit şi când voi trece eu râul cel întunecat?

Foarte curând, spune Antipa, azi chiar.

He he, rânjeşte preotul Zota. Şi crezi tu cu adevărat că nu eu am să slujesc la groapa bunului Costache Onu?

Nu, spune Antipa.

Linişte şi hohotele de râs reizbucnind, ura, strigă Agop, încă un râd de coniace, Moiselini, Moiselini, toată lumea pe coniac.

Antipa s-a ridicat, Moiselini, spune el, ce am de plată aici? asta, spune Moiselini şi îi întinde nota (când o făcuse?) pentru dumneavoastră. Nimic, strigă Agop. Nea Antipa (glasul este plângăreţ, un fel de umilinţă caraghioasă, un clovn care se umileşte într-adevăr şi nimeni nu-l crede – suferinţa lui adâncă, *adevărată* capătă astfel alt sens?), nea Antipa, dom'le (procurorul Viziru nu se oprise sau nu se putea opri din râs, mici gâlgâieli, icnete, sughiţuri vesele, profesorul Lăduncă vorbea în şoaptă cu doctorul Puşlenghea, din când în când chicoteau ca fetele tinere în internate când îşi spun înainte de culcare fel de fel de lucruri, amândoi cu capul în piept, picioarele întinse în lături, sprijiniţi în călcâie şi în spătarul scaunelor ca nişte cioate nu prea grele şi nu prea noduroase care proptesc uşa şopronului, preotul Zota stă nemişcat, tăcut, cum a ajuns în colţul din fundul odăii?), nea Antipa, nu se poate, scânceşte Agop, asta-i *masa mea*, eu plătesc, şi nimeni altu', nea Antipa, masa mea... O fi, spune Antipa, dar nu şi a mea, azi îmi plătesc singur.

Plăteşte, mulţumesc, să trăiţi, spune Moiselini, făptura lui firavă nu-l ajută, dar el înclină capul ca un *ober* cu experienţă, vă salut, spune Antipa, căposule, isteţule, spune inginerul Druică, până acum nu te mişti, eu sunt ăla cu treabă şi tu spargi gaşca, la douăsprezece am o întâlnire, spune Antipa. Vă salut. În drum spre uşă. Mâna pe

clanţă, de fapt, nu pentru a deschide, uşa este pe jumătate deschisă.

Preotul Zota se repede pe neaşteptate spre el, se opreşte la jumătatea drumului, pare mai înalt, pieptul lat, umerii osoşi. Obrazul lui de anahoret se schimonoseşte. Nu huli, urlă el. Proptit pe picioarele larg desfăcute, bărbia repezită înainte, mâna întinsă spre Antipa, care, fără să se întoarcă, tocmai deschide larg uşa. Nu huli, urlă preotul, ceilalţi încă râd. Moiselini aplecat peste umărul lui Agop (picior peste picior, cu o scobitoare între dinţi, Agop dictează răsturnat în scaun, un picior întins în lături, mâinile în cureaua de piele lucrată cu motive naţionale), nu huli, nuuu huuuuuliiiiii, nu hu... mâna întinsă a preotului cade, genunchii se îndoaie încet, glasul se întrerupe brusc, încă se mai aud vorbe, râsete, acum un om înalt şi greu zvâcneşte pe scânduri între scaune răsturnate, pahare sparte, cioburile transparente şi vinete, subţiri şi groase, tăioase, mucuri de ţigări şi scrum, berea gâlgâind fără zgomot dintr-o sticlă, mijlocul omului acoperit cu faţa de masă umedă, pătată, cum o trăsese după el în cădere, un om încă, apoi o insectă uriaşă cu aripi grele şi în cele din urmă o vietate mare, moale, căzând în somn, în linişte în moarte.

16

Da, e mort, spune doctorul Puşlenghea ridicându-se de lângă preot. Îşi scutură absent cu degete moi pantalonul, stătuse într-un genunchi, palma moale lovind stofa ca o mătură, obiectul mic, galben şi ţepos pe care frizerul îl mânuieşte cu îndemânare, umeri şi revere, după ce te-a tuns. Da, e mort! Fata Pompilia rezemată de canatul uşii alunecă uşor, se prăbuşeşte. Apă, strigă un glas de femeie, ţipătul păsării mari şi greoaie din fruntea cârdului deasupra mlaştinii întunecate. Cei din odaie, prinşi cum îi apucase marele frig, îngheţaţi ca peştii, ca ferigile în straturile minerale. Dincolo de uşă, o singură mişcare, o scurtă undă furioasă şi adâncă animă frunţile aşezate la mese, murmurul lor se stinge, creşte într-un zumzet înfricoşat, panica ivindu-se ca un abur gălbui, repede dominată de curiozitatea tragică şi caraghioasă, lacomă, nerăbdătoare, vicioasă, o mie de capete schimonosite, rostogolite în uşa smulsă din balamale şi aruncată pe jos, făcută targă la strigătul doctorului Puşlenghea (da, liniştea, încremenirea lui dispărând pe neaşteptate, el şi cei din odaia mică începând să alerge şi să strige în jurul mortului, o targă, salvarea, strigă doctorul, ai spus, ai spus, ai spus că-i mort, strigă Lădunca, e mort, da, o targă, salvarea, se părea că propriile lor strigăte îi înspăimântă şi mai tare, salvarea, dar ai spus zero şapte, telefonul, salvarea, miliţia, strigă Viziru, mâinile, picioarele aruncate în toate părţile, balele scurgându-se pe bărbie, salvarea, o targă, dar acum spuneai, o targă, salvarea, da da da), un morman de capete rostogolindu-se spre uşă, crescând, gurile crăpate, gâtlejuri înspăimântate oprindu-se în prag la strigătul (cine ştie cum auzit) al procurorului Viziru: opriţi, nu intră nimeni aici, rămâneţi la locurile voastre!

*

Doctorul Puşlenghea deschizând bluza fetei Pompilia, umblând cu mâna pe gâtul ei neted, nu prea curat, pielea întinsă, jilavă, sudoarea rece. Apă, spune el calm, răguşit, cu un fel de nepăsare ciudată, şi în capul lui: oare câtă apă şi săpun nemţesc, nemţii care put atât de frumos pe litoral, detergenţi, creme, câtă apă caldă, fulgi de săpun, spume colosale parfumate, cât? să scoţi ceapa, uleiul prăjit din pielea ei de iepuroaică şi să rămână numai mirosul ei de iepuroaică. Apă, spune el încă o dată şi i se aduce, un braţ din mulţimea de capete ca un cleşte lung care ţine o cană smălţuită plină cu apă. Procurorul Viziru lângă telefonul agăţat de perete izbeşte cu pumnul în cutia metalică de culoarea plumbului, învârteşte precipitat discul. Alo, alo, alo! Un miliţian se iveşte nechemat în uşă, tace, priveşte impasibil şi abia când îl zăreşte pe procuror face un pas spre el, aşteaptă, procurorul nu-l vede, omul în uniformă aşteaptă ca el să se întoarcă şi atunci să spună: să trăiţi. Profesorul Lăduncă priveşte trupul preotului Zota, acum întins pe uşa care stă pe două scaune. Clanţa de alamă intră pe jumătate sub şalele mortului, mâna lui este în aşa fel răsucită, piciorul astfel îndoit, uşor într-o parte, încât, privind de sus, ai putea spune că preotul o face pe grozavul, se cam fandoseşte, încercând să se strecoare pe vreo uşă dosnică, să pătrundă pe furiş undeva, însăşi faţa lui o spune: şireată, iscoditoare, complice, poate punând la cale ceva pentru sau împotriva cuiva, uneltind, fără îndoială, uneltind. Inginerul Druică priveşte cu atenţie o furculiţă pe care o ţine în mână. Nu se ştie ce-l atrage mai mult: luciul mat al mânerului ca un peşte mic de apă dulce sau dinţii încovoiaţi de pe care picură grăsimea.

Mă uitam la el, va spune mai târziu Agop, era acolo vreun clenci de-al lui, nu stătea el de pomană cu ochii pe rahatul ăla de tinichea, îi umbla lui ceva prin cap, nu se poate! Agop în atelierul lui:

perdeaua înflorată trasă în lături. Peretele de placaj care nu ajunge până în tavan. Poze din reviste lipite pe placaj, Brigitte Bardot, Liz Taylor, Virna Lisi, Adamo, Lollobrigida în Cinematograful de altădată, Benone Sinulescu, Racquel Welch, fetele din Takarazuka, Tom Jones, Claudia Cardinale. Fotografii colorate, sepia sau alb-negru. Poze destul de serioase, luate în mare parte din reviste româneşti, cele mai multe din *Cinema*. Explicaţii, acolo unde se mai păstrau în tăietură, demne, sobre, aproape severe, întotdeauna moralizatoare. Să nu ne pierdem cu firea. Dar băuturile şi maşinile şi ţigările, oho-ho, ce băuturi şi ce maşini şi ce ţigări, Dumnezeule Doamne, mai puţin înţelept eşti, stăpâne, dacă nu-ţi iei toiagul şi cămeşoiul de cânepă şi nu cobori între noi la Dealu-Ocna în atelierul lui Agop, fiindcă al lui e totul acolo, ceasornicarul şi Magot şi cel care repară aparate radio şi televizoare şi toţi lucrătorii din cooperativa aia, frizerii, croitorii, blănarii, cei de la perii, casânci, tricotaje, toţi şi preşedintele şi contabilul lor, toţi, toţi sunt supuşii, robii lui Agop, şi nu ai tăi, Doamne... Aur şi azur: *A New Embassy Cigarette Extra Mild*. O hartă, *Gold Area*, capul unui târnăcop, prundul vânăt şi punga grosolană de piele din care curg pepitele de aur: *Benson and Hedges, Special Filter*. Sticla ca o gheaţă lăptoasă şi dopul auriu, cupa de cristal cu picior, cubul de gheaţă, felia de lămâie în cerul răcoros al gurii: *Gilbey's London Dry Gin, When the case is clear...* Peronul *chalet*-ului, familia fericită în bluzoane, pulovere roşii, cizme scurte, moi, căzute pe gambe; *The Peugeot 504. Remove, the French chic...* Gentlemanul cu plastron, paharul ca un con lung: *Henkell, by Apointment Purveyors to his Majesty King Gustav VI Adolf. Rover 2000, Une automobile d'avant-garde née de la grande tradition Rover*, *100 c.vy*. – 170 km/h. *Pour petits weekends, ou grandes vacances. Toujours frais, toujours nets. Kangourou, Ban Lon*. Bere, bere

gâlgâind groasă, bulbuci aurii ca aurul turnat pe gâtul ostaşilor lui Cortez: *Kronenbourg* 1964, *BMW*, 1600 *GT*, *une voiture exceptionelle à un prix exceptionel*. Roşu, galben, argintiu, vişină putredă. *Citroën TT Hors Taxe. PPA, Agent Exportation autorisé*. Albastrul marin, verdele colinei, faţada patinată a hanului, bârnele afumate cu măsură, fierul forjat, sticla topită, piatra pe care muşchiul poate creşte într-o jumătate de zi. Culorile esenţiale, nuanţele subtile, degradeurile adânci. Manşetele, butonii, cămăşile, zâmbetul atotputernic declanşat la o pocnitură din degete. *The greatest name în cigarettes, Rothmans King Size, filter, partout et toujours incomparable*. Sticla neagră, uriaşă, *Established 1793, Queen Anne rare Scotch Whisky*. Calul alb în pătratul negru pe orizontul galben: *White Horse*, minunatul cal alb care urcă, pluteşte uşor, tăcut, cu aripile întinse din adâncul stomacului spre aerul pur de sus, în lumina ideilor savante... O singură fereastră în atelierul scund, larg, o vitrină luminată cu un fir de neon, mostre din monogramele lui Magot, sprijinit pe un raft de sticlă prăfuit se vede ecranul unui televizor şi tubul catodic, lămpi de radio înfipte într-un şasiu de Philips vechi, ceasornice de masă şi câteva curele gălbui şi negre, trei poşete aşezate pe o scară făcută din cuburi învelite în staniol verde, un cub, două cuburi, trei cuburi, câteva din piesele lui Agop, un mâner pentru o uşă de şifonier, suport pentru creioane, un breloc, nasturi, mărgele, broşe, ace de păr, piepteni şi un castel cu trei turnuri, în mijlocul vitrinei un ceas suspendat pe patru coloane subţiri de bronz, cadranul de bronz cu cifre romane şi ace negre, ceva ca un fel de casă lacustră mecanică, totul sub o cupolă înaltă de sticlă, praful ca un polen cenuşiu. Tot felul de oameni căutându-i pe cei patru: chelneri, profesori, neveste de militari, activişti culturali, miliţieni, doctori, ingineri, învăţătoare, funcţionari, ţărani, meşteşugari,

precupeţi, elevi de la şcoala profesională, artişti amatori, avocaţi, fete de la fabrica de confecţii, şoferi etc. Şi cei patru, fiecare la masa lui. Pe fiecare masă, o lampă electrică lumina mâinile lor. Stive de cutii goale, rafturi pline cu toate piesele de radio şi tele, lămpi, condensatoare, tuburi catodice, difuzoare, capete şi motoraşe de pick-up etc. plus aparate întregi de radio şi tele aduse la reparat şi pe care le aştepţi săptămâni în şir, mâine, mâine, plăteşti, nu ştii ce schimbă, ce adaugă, ce scoate mâna meşterului. Şi alte rafturi pe care zac obiecte de fier, porţelan, aluminiu, ebonită, piese desperecheate de aparate şi maşini mici şi mari fără nici o legătură cu ce se făcea acolo, unelte, dălţi, ciocane, cleşti, bomfaiere, şurubelniţe, letcon, lampă de benzină, pistoane, robinete, carcase de tot felul, lanţuri, roţi dinţate, pinioane, trei cauciucuri de automobil unul peste altul într-un colţ, câteva cadre de bicicletă şi un mănunchi de spiţe legat cu o sârmă, sprijinit de un godin de tuci care, iarna, este instalat în mijlocul încăperii şi alimentat cu cărbuni, Magot, Magot, mârâie Agop fără să se întoarcă de la masa lui, şi piticul sare de pe scaun (el sprijinindu-se cu amândouă mâinile de muchea mesei, sărind cu amândouă picioarele de pe scaunul înalt, înalt fiindcă el nu vrea o masă şi nici un scaun *pentru el*, lucrează ca orice bărbat puternic la o masă *adevărată*, stă pe un scaun *adevărat*, doarme într-o odaie *adevărată*, lucrurile lui sunt ale unui om întreg şi el are dreptate: oare nu poartă pantofi numărul 42 şi o căciulă care unuia ca Agop, de pildă, îi este mare, îi cade peste urechi, îi ajunge la gură, muşcă din ea? Şi atunci, dacă labele picioarelor sunt ale unui bărbat înalt şi lat în umeri şi capul la fel, nu este oare o nedreptate că toţi bagă de seamă numai trupul lui care nu trece de un metru şi zece şi mâinile lui scurte ca aripioarele peştelui?), nea Agop, spune piticul, gata, i-am pus, arde bine, şi se caţără pe scaunul lui cu mâinile, un genunchi întâi, al doilea

şi uite-l călare. Ai grijă de cenuşa aia şi vezi tirajul, spune Agop, piticul sărind iarăşi de pe scaun, căţărându-se la loc, gata, întorcând capul spre Agop, privire tulbure, devotată aşteptând altă poruncă. Bine, bine, mârâie Agop şi piticul se răsuceşte brusc spre lucrul lui, mâinile apucă sârma, cleştii se mişcă repede, faţa lui iradiază mulţumire, o ciudată beatitudine. Şi ceasornicarul cu lupa înfiptă în ochi, mereu degetele lui cam groase, rigide, uimitor de îndemânatice însă, de necrezut, învârtind pe toate părţile un ceas minuscul, desfăcându-l, folosind mereu penseta lungă, ciocul de oţel cromat intrând de o mie de ori pe zi în capacul de tablă umplut pe jumătate cu benzină şi scoţând de acolo roţi dinţate abia vizibile şi lungi spirale de oţel nu mai groase decât firul de păr. Este un om bătrân, cu o chelie bombată, lucioasă şi urechi puternice, mereu la pândă, primul gând care trece prin cap când le priveşti este că ar trebui să fie acoperite cu un păr des, scurt, ţepos, şi poate într-o zi se vor acoperi într-adevăr. Lucrurile lui nu sunt ţinute pe rafturi, ci pe masa lungă şi în sertarele numeroase de sub tăblie. Al treilea, el îşi spune teletehnician-şi-radiofonist, mereu cu capul băgat într-o cutie prăfuită învârtind un buton, ascultând, lipind cu letconul, sfârâitul cositorului fluid, picătura argintie solidificându-se într-o clipă, lămpile pâlpâitoare acoperite cu praf gros, scala cu lumina ei verzuie, roata scripetelui învârtindu-se, eterul năvălind în cutia prăfuită, scârţâie, cântă, vorbeşte, scâncete, gemete, miorlăituri, negrii, albii, galbenii, glasurile lor amestecându-se şi ţâşnind unele dintr-altele şi sărind ca puricii din blana unui cotoi bătrân, caleidoscop, carusel sau cum s-o fi numind învălmăşeala asta caraghioasă, *lumea* care face să vibreze pânza, cânepa mătăsoasă care acoperă difuzorul vechiului nostru Philips, el însuşi semănând cu un tort cafeniu, cam mult aluat, ţi se urăşte până dai de o alună, ei, da, şi la

urmă şi în fruntea tuturor Agop. Agop venind într-o noapte cu trenul la Dealu-Ocna, omul de plexiglas călătorit prin ţară, Turda, Focşani, Calafat, Baia Mare, Timişoara, Brăila, Constanţa, Bucureşti, elevul şi apoi asociatul, nu, tovarăşul de muncă al vestitului Ionel, singurul care ştie să ţină în mână o bucată de geam de avion şi să facă din ea un glob minunat, închis ca şi oul începutului şi limpede ca ochiul lui Dumnezeu. Maestrul Ionel, în trecut, şi acum Agop, numai din întâmplare la Dealu-Ocna şi nu pentru multă vreme. Masa lui îngustă, uneltele lucioase, ascuţite, prelungi, menghina liliputană, flacăra albastră a metanului. Agop îndreptându-şi spatele, frecându-şi cu mulţumire mâinile deasupra mesei, trăgând cu putere aer în piept. El a citit de curând într-o revistă că inima este o pompă, o spune un savant renumit, o fi, dar în toracele lui pompa asta nu are o atât de mare însemnătate, nu face decât să ticăie acolo neîntrerupt, un greier caraghios, un gândac la urma urmei, nimic nu este mai important decât aerul care intră acum vâjâind prin tunelurile cartilaginoase, da, aerul care îl face să se simtă sănătos şi stăpân, Magot, laptele şi parizerul, mi-e foame, da, aerul pătrunde în turbina formidabilă de acolo şi turbina asta, ţi-o spun eu, Agop, este mai importantă decât pompa ta, doctore, da, este cea mai rentabilă afacere, băgăm aer, materie primă care nu costă nici un sfanţ şi scoatem câştiguri mari, dar şi din pompa ta o fi picurând ceva, fiindcă uite-aşa îmi vine să plâng şi să mă lovesc cu pumnu-n osul pieptului şi, după ce-i trag un picior în şale piticului şi un pumn după ceafă, îl ridic şi-l pup pe obrazul lui zbârcit şi-i dau două sute de lei şi plâng, îmi dau sufletul pentru viaţa lui batjocorită de pitic...

Moiselini, strigă Agop, Moiselini. Ridică greu capul de pe masă, se sprijină cu mâinile îndoite, coatele aruncate mult în afară, ca şi cum ar ieşi dintr-o groapă. Dormise? Dar ce se întâmplă?

Doctorul Puşlenghea are capul profesorului Lăduncă, pe umerii lui Viziru stă capul lui Puşlenghea, inginerul Druică poartă capul lui Antipa. Dar trupul lui Antipa? S-o fi topit în căldura mare? Chipiul miliţianului pluteşte peste movila de capete. Moiselini! Moiselini! Moiselini ia fiinţă din nimic, se apropie, se vede, nu se aude, el este, dar şchioapătă şi trage după el o coadă grea, păroasă.

Omule, dacă eşti întreg şi viu, vorbeşte! Crezi într-adevăr că moartea aproapelui te face să vezi ceva? Apropierea morţii te face mai înţelept? Ehe, vorbe fără noimă. Moartea deasupra casei neînsemnate, un biet acoperiş de tablă şi două hornuri, palatul de chirpici în care domneşte regele Moiselini, un Moise prea mic, un fir de nisip nimerit în coaja unei răni pe care o căpătase în talpă Singurul Moise pe când cobora Muntele şi apoi rana uscându-se şi coaja pierind în vânt şi firul de nisip smuls şi aruncat peste timp şi acum un omuleţ înfricoşat de amintirea sângelui, dar o fire veselă, un prinţişor al vinului îndoit cu apă şi al cârnatului fript în tigaie, aşadar moartea dând o atât de mare importanţă acestei case şi oprindu-se deasupra ei? Haida-de! Cine ar fi crezut, cu toate acestea?! O vizită atât de neînsemnată şi neanunţată, câtă cinste şi o consideraţie atât de mare, atât de mare... Moiselini şi Agop fac socoteli, Agop dictează, Moiselini scrie. Moartea a venit, poate să şi plece, poate chiar să şi moară aici! O primim cu foarte mare plăcere. Îi dăm şi un om care să aibă grijă de ea, un fel de valet sau un fel de secretar, un fel de fratele nostru ca şi cum am fi noi înşine. *Noi* încă nu! Avem treburi şi, dacă nu-i convine, nu are decât să ne lase în pace, cu toate că plăteşte bine, e o mare cucoană, dar mai plătesc şi alţii bine şi mai sunt cucoane, chiar dacă Ea e cea mai mare! Piperul şi ardeiul nu, spune Moiselini, oameni suntem, dacă punem şi asta în nota de plată, unde ajungem?! Bine, spune Agop,

piperul şi ce mai vrei tu, nu. Îşi răsuceşte ghiulul de aur pe inelarul drept. Mai departe, gata, trage linie şi adună, da, sigur că da, spune Moiselini. Tragem şi adunăm. Câţi sunteţi dacă *trageţi* atât de greu? Dacă n-am avea un mort în casă, am putea să şi glumim, spune Moiselini. El se înalţă uşor, pluteşte, tălpile cam la două palme deasupra duşumelei şi apoi (ca şi cum jumătatea lui de la brâu în jos s-ar fi uşurat şi mai mult, se ridică, este mai uşoară decât jumătatea superioară, acum este mult deasupra şi încă se ridică) omul se sprijină în creionul lui, fâlfâie cumva la capătul creionului, cine nu a văzut un săritor cu prăjina? Semne ciudate pe foaia îngustă de hârtie care înseamnă pâine, carne, usturoi, cafea, coniac, bere, murături, gras, acru, sărat, prăjit. Unde eşti, Moiselini, ce dracu' te-ascunzi, mârâie Agop. Gata! spune Moiselini. Să fie, da' să n-aduni şi data, Moiselini, nu uita, 21 iunie, da' nu-i vorba de asta, mă ştii, dau de la mine oricât, numai nu-mi place să fiu păcălit. Cui îi place?! Moiselini, spune Agop, îmi vine să-ţi cârpesc nişte perechi de palme ori să-ţi trimit un bombeu ceva mai jos sau mai la spate, adică chiar la noadă şi să-ţi rup vreo două coaste afumate, băga-te-aş unde ştiu eu, mă auzi? Agop se ridică pe jumătate în scaun, cade înapoi. Am terminat, spune Moiselini. Nici nu e mult, câţiva poli peste un sfert de mie... Câţi? Şapte! Mulţumirea, calmul neaşteptat, bucuria, da, venea şi bucuria ca un fel de ovaţie, un nimb al mulţumirii, o stare nouă cuprinzându-l pe Agop. Aaaa, Moiselini, parşivule, mă ungi la inimă, cât spui? Şapte peste o litră? mai spune o dată! Şapte poli, spune Moiselini. Şapte poli peste sfertul ăla nenorocit, ducele meu? Şapte! Oooo, face Agop, unde eşti, părinte Zota, să binecuvântezi! Nu mai eşti aici să vezi minunea. Cifră record, părinte, unde ai plecat, binefăcătorule? Şi nici nu sunt în stare, *nici unul* dintre ei să protesteze măcar aşa de formă, de data asta nimeni nu se opune! Vino să te

pup, Moiselini... Cârciumarul întinde fruntea, larma, mirosurile, strigătele sunt în jurul lor, dar departe de ei, claxonul puternic repetat care se aude acum însoţind strigătul sirenei, *salvarea* (ce mama dracului salvaţi voi acuma, se gândeşte procurorul Viziru în timp ce vocea lui autoritară dă ordine, încă un miliţian, încă doi stau la spatele lui), Agop, la fel de solemn ca şi clovnul care se lasă bărbierit de trompa elefantului în arena circului, înclină capul, ţuguie buzele, le lipeşte de fruntea lui Moiselini. Râsul îi zguduie pe amândoi, dar nu izbucneşte, ceva comun nevăzut îi apropie, o înţelegere obscură, Agop şi Moiselini înfricoşaţi de vestirea morţii, dar trăind, trăind, doi oameni încă vii, o întâmplare, un lucru solemn şi grotesc, da, da, cum ar fi de pildă nasul maiorului Covaliov îmbrăcat în uniformă de gală intrând într-o biserică. Cineva a îndreptat ventilatorul spre trupul întins pe uşă, faţa de masă cu care mortul este acoperit freamătă uşor, mişcată parcă de o respiraţie calmă. Moiselini, spune Agop, ia zi-i repede cum îmi place mie să se bea? Repede şi mult. Aşa, bravo, cât mai repede şi cât mai mult. Dar stai, oho, oho-oho, Moiselini, zbiară pe neaşteptate Agop, creionul cârciumarului este acum suspendat în aer, omul se leagănă agăţat de el, bate aerul cu picioarele, Moiselini, vino mai aproape, unde dracu' tot fugi şi te tot clatini, toarnă-mi restul ăsta de bere şi uită-te o dată la mine, ascultă, stai... Moiselini privindu-l pe Agop în picioare, îndoit de mijloc, cotul pe masă, bărbia în podul palmei, o mină resemnată în felul în care o fac actorii amatori pe scenele înguste de scândură, o resemnare făcută din nerăbdare, batjocură, mulţumire de sine, cei din sală îngrămădiţi sub rampa scundă, râzând, aplaudând, băiatul nostru, ia te uită ce talent are, al naibii, bravo, bravo, îl cunosc foarte bine, lucrează cu ei, se întâlnesc în fiecare zi la chenzină şi ei dau de băut şi el tot mutre de-astea face ca să-i facă pe ei

să râdă şi râsul lor să-l facă şi pe el cineva, dar aici pe *scenă* are un haz grozav, orice s-ar spune, am văzut artişti la teatru să nu dai doi bani pe ei, ăsta-i mai bun de o sută de ori ca ei, cu mutrele lui care le face el, da, sala cinematografului duminică dimineaţa în colonia forestieră, pantofii noi, ţepeni, tălpile gălbui şi bombeurile ca nişte bile de bachelită, mâncatul seminţelor, părul fetelor spălat cu oţet şi apoi dat cu ulei de nucă, apa de colonie, baticurile colorate şi fâş-fâş, fâşâitul hainelor numite fâş, berea, mititeii şi norii de zahăr vanilat şi fanfara şi orchestra de mandoline a elevilor de la şcoala profesională şi în tavanul afumat burţile colorate ale ghirlandelor de hârtie creponată rămase de la revelionul comun. Moiselini aşteptând. Pleoapele grele ale lui Agop. Ia ascultă, Mussolini, spune el, ai tu vreun frate miner sau agricultor? Nu eşti la curent, domnu' Agop, spune Moiselini; azi problema evreiască se pune altfel! Eu te-ntreb dacă ai! N-am! Hi, hihi, nici eu n-am, chicoteşte Agop, hihi, vezi ce înseamnează egalitatea sexelor, hi, hi, hi, uite c-am păcălit chiar şi un ovrei deştept ca tine, l-am făcut să creadă că s-a mai născut un antisemit, adică eu, hi, hi, hi, un evreu deştept nici nu crede că se naşte aşa ceva vreodată, spune Moiselini. Hi, hi, chicoteşte el. Oooo, face deodată, nu mai râde, pielea obrajilor atârnă sub ochi, nu-i părintele Zota să strige la tine o dată: fariseule! Luciri neaşteptate de bucurie în colţul ochilor, zău aşa că nu-mi arde de glumă, spune posomorât cârciumarul, Moiselini, spune Agop (acum pare treaz pe neaşteptate, încordat, gata să sară), ia spune tu, Moiselini, spune-mi să aud din gura ta, ce-mi place mie, plătesc, un leu, doi lei, trei lei cuvântul, spune, spune... Şi parcă, dacă nu spun, nu tot aşa se întâmplă? de ce să spun?! Spune sau îţi trag vreo două şuturi unde ţi-am spus şi-ţi pun coada pe tăietor şi ţi-o retez, auzi, spune, spune. Agop lunecă de pe scaun, strigătele lui se fac scâncete umile, cade în

genunchi, cu o mână apucă glezna cârciumarului, îşi lipeşte fruntea de ea, cealaltă mână trage de poala hainei lui scurte de pânză albă, tivul pătat de grăsime, spune, scânceşte Agop, spune, uite, plâng, şi-mi mânjesc obrazul ăsta nenorocit, spune, spune... Şi Moiselini încercând să-l ridice, trăgându-l fără putere de umeri, încercând să-şi scoată haina din mâna cu dinţi a celuilalt: spun, gata, spun, de ce să nu spun, ridică-te de acolo şi spun, dă-mi drumul şi spun, nici nu-i aşa o mare scofală, spun... Spune odată, urlă iarăşi Agop, spune, că acu-ţi crăp capu'. Dacă nu mă lasă să spun! spun... Aici e vorba de o răzbunare, spune gâfâind cârciumarul (pleoapele coborâte, ceafa încordată ca şi cum ar vrea să memoreze ce spune sau, dimpotrivă, spune ceva ştiut înainte, învăţat cu voie sau fără voie pe de rost). Marele mahăr Agop se răzbună

aşa, Moiselini, aşa, aşa, se răzbună, spune

nu mă laşi în pace, cum să spun, nu mă laşi

spune, te las, spune, spune, spune...

*

Faceţi loc, strigă procurorul Viziru, faceţi loc, iar miliţienii de lângă el spun în dreapta şi în stânga, fără ca cineva să-i asculte, circulaţi, circulaţi, doi oameni în halate cenuşii duc targa pe care este întins trupul preotului Zota. Omul care merge în faţă are mâinile foarte lungi, cel din spate sprâncene groase, păr întunecat şi ţeapăn ca în coada calului şi la spate, acolo unde părul înţeapă gulerul halatului în dreptul urechii stângi, o pată albă de forma unei mici potcoave, strălucitoare ca blana iepurelui de angora. Încercând să străbată prin mulţime, cei doi calcă în contratimp, parcă ar alerga ţopăind. Trupul mortului acoperit cu rantia (picioarele înfăşurate, ca atunci când stai iarna în sanie şi caii aleargă, într-o pătură albastră cu dungi albe), saltă uşor, se rostogoleşte scurt într-o parte şi-n alta ca un obiect greoi, cilindric, legănat în

covată. Un om îmbrăcat în uniforma verzuie a pădurarilor, cu un rucsac gol atârnat în spate ca o bășică dezumflată, bocanci mari, prăfuiți, învârtește în mâini pălăria preotului, o privește îndelung, o cercetează tăcut, nemișcat. Pompilia trece cu tava plină cu farfurii și pahare murdare, resturi adunate de pe mese, ventilatorul învârtindu-se face să-i zboare de pe tavă un șervet mototolit de hârtie. O țărancă bătrână cu broboadă neagră și fotă în dungi vișinii își face cruci mari, largi, din traista ei umflată iese coada unui pește înghețat.

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

ÎNSEMNĂRI DINTR-O FABRICĂ NONAGENARĂ

...Ne aflam acum mai bine de două decenii, pentru prima oară în halele Fabricii de Hârtie din Bușteni. Eram fascinați și priveam cu mare admirație muncitorii și meșterii care mânuiau cu dibăcie mașini și utilaje de mari proporții, asigurând diurn, deopotrivă școlarului și savantului, scriitorului și tipografului, hârtia necesară pe care se aștern atâtea gânduri, idei, vise. Despre acest prim contact cu făuritorii de hârtie am discutat o seară întreagă cu directorul unității, tovarășul N.B. Nu era o seară obișnuită. Eram în ajun de aniversare: Fabrica de Hârtie din Bușteni a împlinit de curând respectabila vârstă de 90 de ani.

Au trecut aproape patru generații de oameni pe aici, spunea interlocutorul. Dar numai acestei generații, a timpurilor prezente, i s-a oferit prilejul că cunoască schimbări înnoitoare radicale. (...) O cifră edificatoare: față de anul 1938 – an de vârf al economiei României burghezo-moșierești –, producem acum de 5 ori mai mult...

C. CONST.

17

Eram acolo, scrie judecătorul Viziru, vedeam şi nu înţelegeam. Atunci nu făceam vreo *legătură.* Ceva se întâmpla peste puterea mea de înţelegere sau nepăsarea în care trăiam făcea ca totul să pară confuz şi mulţumitor? Jocul era simplu. Acum, când scriu, după atâta vreme, adevărul faptelor cercetate de mine îmi este, pare a fi, mai aproape. Pâlpâie lângă tâmpla mea, cum ar spune poetul; o rămăşiţă de lectură, un poet român; felul lor de a fi numai *liricăcios* şi de a uita *cuvântul*! Nu are nici o legătură cu viaţa mea de acum, cu aceste caiete, ehe, dar o spun fiindcă sunt ale mele şi eu scriu în ele şi nu caut un stil (dacă nu cumva spre asta mă îndrept împotriva voinţei mele!), scriu ce-mi trece prin cap până prind, până ajung acolo unde am nevoie. Cuvântul, dar *ei* folosesc prea multe cuvinte. Un adevăr simplu cum este sfera, ei îl fac să se rostogolească mereu pe un plan înclinat, fac din el o bilă de ruletă! Sfera eternă şi impenetrabilă, nemişcată scânteind în vântul cosmic, din care ei meşteresc o bilă neastâmpărată! Fiindcă, spun ei, şi bila de ruletă este tot o sferă! Ca şi bila de biliard sau bila de popice! Nu ştiu, poate au dreptate, da' mie mi se face scârbă. Nu eram aşa, m-am schimbat. Mă înţelegeam bine cu Antipa, dar a trebuit să treacă atâta vreme pentru ca să ştiu că a fost singurul meu prieten. Priveam cu plăcere şi încântare şi nu fără invidie traiul lui liber în nepăsare, minciuna lui surâzătoare. Iubeam nepăsarea lui „neproductivă“ şi sublimă ca şi lenea marilor artişti. După cum am iubit pedeapsa ce i-a fost trimisă şi pe care trebuia s-o primească? Ciudat este că, venind la Albala, în oraşul unde trăise de fapt Antipa, am aflat că aici era alt om. Nimic din relaxarea, libertatea, farmecul, puterea lui ascunsă cu care îi fascina pe cei din Dealu-

Ocna. Până şi înfăţişarea lui fizică îl deosebea la Albala de cel din Dealu-Ocna! La Albala, cum am înţeles din cercetarea mea, ar fi arătat ca un şoarece de bibliotecă etc. La Dealu-Ocna, ştiu bine, putea fi luat uneori drept un vesel antrenor de handbal. Nu înţeleg. Dar nu trebuie să înţeleg fiindcă nu dau nimănui socoteală de gândurile mele şi de ce scriu aici. Scriu ca să-mi amintesc. Scriu ca să păstrez vie în sufletul meu imaginea unui prieten iubit pe care l-am cunoscut şi pentru ca prietenia noastră despre care n-am ştiut nimic să nu piardă din strălucirea ei orbitoare. Puteţi râde şi puteţi să mă batjocoriţi. Sunt un caraghios, dar asta este marea mea performanţă, gloria mea: am descoperit să sunt un caraghios şi nu mi-e ruşine, stau în calea voastră şi vă las să mă arătaţi cu degetul. Luaţi pietre şi aruncaţi în mine. N-am să mă apăr. Cuvântul, da! Antipa, pe care mulţi din Albala îl credeau un neputincios, alţii din Dealu-Ocna un şmecher, un potlogar simpatic şi primejdios cu care ar fi mai bine să nu te cerţi (Doamne, să nu te cerţi! adică Antipa ar fi fost unul dintre acei oameni primejdioşi cu zâmbetul pe buze, vreun codoş, vreun turnător de marcă, oho-ho, ce nepotrivire, dar Antipa însuşi spunea: priveşte-l pe circar pe scândura lui între clovnul cu joben şi muierea cu fleacurile ei roz, uită-te la genunchii ei răpănoşi şi ascultă pe magistrul care urlă în pâlnie: luuume-lumeeee!), aşadar Antipa îmi spunea că numai Bacovia între poeţii români a descoperit *cuvântul*. Ce voia să spună? N-am înţeles, îi ştiam pe clasici din şcoală şi pe Bacovia nici de acolo. N-aveţi decât să râdeţi şi să vă bateţi joc. Dar am venit la Albala şi am văzut că oraşul ăsta unde a trăit Antipa seamănă într-un fel ciudat cu oraşul lui Bacovia. N-am fost în oraşul ăsta niciodată, dar îl ştiu acum pe Bacovia şi ştiu cum era atunci. Ehe, dacă aş şti că nu râdeţi şi nu vă bateţi joc de mine, aş putea să jur, aşa, pe nevăzute, că am dreptate. Dar n-aveţi decât să

râdeţi! Ehe, şi acum la Albala, când nu scriu şi nu lucrez la afurisitul ăsta de contract al meu, nu citesc altceva decât Bacovia. Ştiu: numai el a descoperit *cuvântul*. Altul nu este. Dacă greşesc, cu atât mai bine! *Mai bine singuratec şi uitat/ Pierdut să te retragi nepăsător/ În ţara asta plină de humor...* Nu ştiu ce vrea să spună, se gândea de bună seamă la un beţivan ca el şi i se făcea de sine milă că burghezia neroadă şi sătulă nu-l lua în seamă, dar pentru mine nu există altul! Nu râdeţi! Ce iubeam eu la Antipa era felul lui de a trăi în nepăsare şi aşa se poate, într-un fel înţelege pasiunea lui, fire schimbătoare şi fericită, întru totul asemănătoare norului, pentru poetul dur şi grotesc, înspăimântat şi singur pe pământ, ehe, astea sunt vorbe spuse de un ageamiu, dar nimeni nu mă poate împiedica să le scriu în caietul meu, după cum nimeni nu-l poate opri pe Paşaliu să-şi bea romul sau ce-o fi bând. Era cu totul opus felului meu grav de a fi, caraghios-grav, pe lângă al lui caraghios-nepăsător! Iubesc deci viaţa lui nepăsătoare fiindcă ea se opune vieţii mele sobre şi naşte în acelaşi timp nostalgia părţii mele inexistente, partea pierdută a fiecărei fiinţe, râvnită şi inabordabilă. Iubesc de asemenea sfârşitul lui, pedeapsa lui (ca şi cum eu însumi l-aş fi pedepsit), după cum îmi iubesc firea mea adevărată, vizibilă, partea cunoscută.

Eram mereu în preajma lui şi, cu cât îi dispreţuiam şi condamnam felul lui batjocoritor şi nepăsarea, pe atât îi admiram şi iubeam firea veselă, prietenoasă şi nestatornică. Eu n-am reuşit niciodată să-mi complic viaţa nici prin poezie, nici prin cinism! Trăiam pe lângă el ca unul dintre chibiţii, cum se numesc oare microbiştii de teatru? (la fotbal sunt la fel, *microbişti*, nu!?) fericiţi că îşi pot vedea în fiecare seară actorul favorit, puteţi aplauda cum aplaudam şi eu! Sau poate lângă Antipa semănăm mai degrabă cu slujbaşul mărunt care poartă pe umerii lui umanitatea, povara

umanităţii cum se spune, tragic prin aspiraţii, caraghios prin faptele lui mărunte în care se amestecă frica, laşitatea, ipocrizia, fiinţa aceea dezgustătoare care te umple de milă şi scârbă şi care se duce în fiecare săptămână la operă, unde asistă la montări fabuloase şi acolo, în mijlocul mulţimii etc., necunoscut, masturbându-şi cu fervoare spiritul, *trăieşte* o lume care nu există. Dacă aţi ajunge vreodată să citiţi caietul ăsta! He, he, he, n-o să ajungeţi, sunt sigur...

*

Se poate explica, fireşte, dar asta nu e totul. Nu ajunge. Când a început? Ce ciudat, când încep să scriu, spaimele, neputinţa trec! Chiar dacă nu ştiu pentru ce scriu şi unde voi ajunge şi dacă trebuie să ajung undeva. Deznădejdea mă cuprinde pe neaşteptate, vechi dureri în viscere, sub coaste, în omoplatul drept îmi dau o frică nedesluşită de moarte, abdomenul mi se umflă uşor, nemotivat, odată cu lăsarea serii sau dimineaţa în pat când mă trezesc în aşternutul umed în timp ce somnul cel mai adânc stăpâneşte încă lumea care mă înconjoară, încolţit, hăituit, aş vrea să fug, mă ghemuiesc într-o pândă jalnică, palpit ca o guşă de broască, trebuie să fug, să scap... şi atunci încep să fac fraze, propoziţiuni scurte, gânduri din capul meu în caietul ăsta sau pe vreo hârtie scoasă de te miri unde, mototolită, o netezesc cu podul palmei şi scriu pe ea mărunt, rânduri strânse, înghesuite (de obicei, am un scris neglijent, trei-patru cuvinte pe un rând), mă tem parcă să nu se termine bucata de hârtie în care a fost împachetată vreo drăcie cumpărată undeva, ceva de îmbrăcat, dar poate şi ceva de mâncare, fiindcă, uite, e cam pătată de grăsime, scriu şi pe partea cealaltă, rânduri dese, mărunte, piezişe, ca şi cum n-aş mai putea continua pe altă hârtie, o coală netedă şi curată pe care peniţa să alunece ca în vremurile de demult... scriu fără să mă opresc, nici un fel de punctuaţie şi

boala (oare nu ale bolii sunt semnele prin care trupul meu mă înştiinţează?) se ascunde, se retrage, oho-ho, nu cred eu că am scăpat de ea, nu scapi, dar o poţi face să tremure de frică şi o poţi sili multă vreme să se ascundă. Da? Câţi ani? Poate optzeci?...

Dar cum a început totul acum şapte ani? Nu cumva de la o glumă? E drept, ne cam plictiseam în orăşelul nostru. Oare nu mintea preotului Zota a născocit asta? Sau Agop? Nu, el nu, sigur nu, şi nici Antipa. El s-a prins bucuros în joc, a aplaudat primul, dar nu de la el pleacă. Eu însumi să fi fost? Ehe, asta-i chiar *bună*, cum să fi fost eu?! Pe vremea aceea eram procuror, eram tânăr, încrezător şi plin de zel, Vizirule, spunea procurorul Jehac, eşti un june cu disponibilităţi. Eram animat, da, aşa se spune, şi ăsta e chiar cuvântul potrivit, animat de ideea de justiţie, spuneam întotdeauna justiţie, nu dreptate, cuvintele mi se păreau foarte importante pe atunci, cuvinte tabu pe care le respectam şi le iubeam, cuvinte duşmănoase pe care le uram, le dispreţuiam, cuvinte fosile pe care le ignoram, îmi băteam joc. Justiţie, suna bine în gura mea! Suna! Eram plin de justiţie. Eu aplicam legea, făceam justiţie. Vizirule, Vizirule, spunea Jehac, eşti dat naibii! Rânjetul lui îl luam ca pe un omagiu, Vizirule, procurorul are întotdeauna dreptate. Ceilalţi, cei doi arhangheli care se năpustesc împotriva lui, avocatul şi judecătorul, sunt nişte uzurpatori! Asta sunt! Oho, reconstituirile procurorului Jehac, probele aduse de el, cuvintele lui. Da, da, era un stăpân, un adevărat stăpân. Celorlalţi nu prea li se potriveşte. Profesorul? Doctorul? Inginerul? Haida-de, spectatori ca noi toţi. Anghel? Nu, el a aflat ultimul! Că el încheie într-un fel povestea asta şi totul capătă un sens prin intervenţia lui brutală, absolută, fără echivoc, ăsta este adevărul. Ehe, poate sunt un mârşav, un ticălos, dar uite ce-mi trece prin minte: Anghel a

găsit măsura glumei noastre! Dar oare nu a fost ideea mea?...

Fiindcă glumă a fost. Mare plictiseală, mare amorţeală în târg la Dealu-Ocna. Scapă cine poate! Câţi eram? Şapte, dacă-l punem şi pe Costache Onu, şeful gării, dar el venea rar, din cauza slujbei lui în *ture*, venea rar, dar îl puteam socoti între noi, fiindcă îşi avea totuşi locul lui la masă. Şi când lipsea, întotdeauna se găsea unul care întreba: unde-i Onu? Cum s-ar spune, era de-al *nostru*. Era mai în vârstă, poate zece ani sau mai puţin, şapte-opt, dar era ca şi noi. Cum? greu de spus. Era însă un om plăcut. Antipa era mezinul. Cine eram noi? Nişte oameni de la Dealu-Ocna. Când l-a văzut pe Antipa: ăsta-i un băiat care are stofă. Şi Druică (erau numai ei doi şi Puşlenghea, cel care mi-a povestit pe urmă): ce fel de stofă, n-a terminat şi el o facultate acolo, ce fel de stofă, numai că ştie bancuri şi le zice bine la şpriţ? Şi Onu: hai noroc, dom' inginer! Cam râdeam de el: artistul! Nu se supăra. Dacă mă făceam actor, spunea, n-o nimeream mai bine ca la gară. Între toţi artiştii noştri (ridica mâna, zvârlea capul pe spate, adăuga cu glas schimbat, pieptul însă nu-l ajuta, glasul nu cobora mai jos de corzi, dar te nelinişte printr-un fel de hârâială bizară, ceva de ventriloc, semnele vocaţiei lui pierdute sau curajului sau nepăsării cu care îşi accepta împrejurările ceva nesigur, neterminat, nu ştiu ce), între toţi de la noi, cel mai mult mie îmi place Beligan. Nu-i cel mai bun artist el, dar cel mai bun nu există, domnilor! Ultimele cuvinte le spunea iarăşi altfel, o expresie de şiretenie şi batjocură cu totul neaşteptată, nepotrivită pe faţa lui de om cumsecade, trecea repede, dispărea şi puteai să-ţi dai seama cât de mult se bucură că cel mai bun actor *totuşi* nu există! Bea bine, se îmbăta rar şi câteodată, ei, dar asta într-adevăr rar, obrazul i se deforma îngrijorător, părea dintr-odată văzut în oglinda de lângă uşa bătrânului August pălărierul. Tâmplele i

se acopereau într-o clipă de sudoare, maxilarul cădea, se desprindea uşor de *sus*, din dreptul urechilor, cum se întâmplă prin laboratoarele de anatomie ale vreunei şcoli, vezi craniul înfipt în primele vertebre cervicale (cine nu-şi aminteşte clămpănitul oaselor atunci când *scheletul* este purtat de elevul de serviciu, de lângă catedră mai spre fereastră, la lumină?), da, spunea Costache Onu, eu singur ştiu: cea mai bună piesă de teatru din toate timpurile este *Hamlet*, şi numai eu, numai eu, numai eu aş fi putut să-l joc într-adevăr pe Hamlet, he, he, prinţul acela, he, he, cam nebun... Cu asta bunul Costache Onu nu făcea rău nimănui. Nebunia lui nu făcea două parale, era cu desăvârşire anonimă, banală etc., dar prin asta el nu era mai puţin nebun, cum a spus Paşaliu atunci când nu ştiu prin ce prilej i s-a vorbit despre şeful de gară şi eternitatea lui caraghioasă. Şi tot Paşaliu: mai ales că este fără îndoială un actor, gândeşte ca un adevărat actor şi numai din întâmplare joacă la gară, şi nu pe o scenă: ca un adevărat profesionist, el ştie că Hamlet nu a fost încă jucat până la el! Unde-i romul meu?

Aşadar şapte. Dar Anghel? Dacă nu aş fi ateu şi scientist şi fratele vostru bun, nemernicilor, cum spune Paşaliu, aş putea crede că nimic nu există, că întâmplările noastre şi noi toţi nu existăm decât în nebunia lui Anghel, nu suntem altceva decât umbre ale minţii lui întunecate, fantezii, oho, ho, n-o să mă creadă nimeni, dar chiar aşa, noi nu suntem, nu există nimic în afara nebuniei lui Anghel.

Glumă, da, dar până unde poate ajunge gluma? Antipa era de câţiva ani între noi. Ne cunoşteam bine. Ciudat, abia acum când scriu îmi dau seama că ceva s-a schimbat din ziua când el a acceptat pariul. Mai mult: de atunci, da, chiar de *atunci* am încetat să ne vedem cu regularitate serile şi am luat obiceiul gustării zilnice de la ora unsprezece. Nimeni n-a spus-o atunci, dar acum ştiu: Antipa

mergea serile acasă la Albala, rareori rămânea cu noi la câte un chef, dar venise vremea şi nu ne mai puteam lipsi de el. Eram astfel împreună aproape în fiecare zi. Poate greşesc. Acum mă opresc. Nu mai scriu. Mă gândesc. Recitesc ultimele pagini, nu le-am scris eu. Nu reuşesc să spun ce am avut de gând să notez în câteva rânduri. Reiau. Nu înţeleg. Când totul mi s-a părut simplu şi amuzant. Cum totul părea uitat, o glumă cum şi fusese, şi cum din ascuns s-a ivit şi cum frica ne-a izolat unii de alţii, cum nu îndrăzneam să credem că ar putea să existe. Şi a existat într-adevăr o *putere* a lui Antipa? Ce fel de om sunt eu? Un neputincios, de bună seamă, fiindcă, iată, încep din nou să scriu şi, în loc să spun în două-trei propoziţii viguroase ce vroiam să spun, ocolesc iarăşi, după ce numai cu un sfert de oră înainte făceam acelaşi lucru. Mi-e frică? Ehe, poate chiar mi-e frică, cine scapă de frică? Ba chiar mă şi mândresc cu frica mea şi o iubesc, sunt plin de stimă şi recunoştinţă pentru ea. Fiţi credincioşi fricii voastre, cum ea vă este vouă credincioasă. Oare cine spune asta? Paşaliu? Popa Zota? Hm, poate chiar eu? de ce nu eu?! De curând am citit a noua oară *Însemnările unui nebun*, de Gogol. Da, acum ştiu: singurul care nu era nebun dintre *ei* era sărmanul Axenti Ivanovici Poprişcin, consilier titular. Singurul om de încredere din tot departamentul, ce spun, din tot ministerul. Dar glumă a fost. Ce putea fi altceva?! Ne şi plictiseam. Antipa avea un neobişnuit spirit de observaţie. Bunăoară, el stătea picior peste picior la cofetărie, privea un bătrân care mânca o îngheţată şi din fiecare gest al lui, din ticurile mărunte, din frânturi de vorbe, din tusea uscată şi plăcerea cu care îşi trecea limba peste îngheţata care se topea în linguriţă, Antipa reconstituia un om viu. Chiar dacă nu semăna deloc cu bătrânul ramolit din cofetărie, era la fel de viu ca el. Mai viu. El reţinea întotdeauna amănunte care ne umpleau de mirare şi neîncredere, al dracu', făcea

Druică, cum dă ţine el minte chestia asta, e neserios, pe cuvântul meu, să-ţi umpli capu' cu d-astea, o căpiţă dă gunoaie îţi intră-n ochi, pe cinstea mea, şi pă urmă nici nu-s chiar aşea, dă unde atâtea, eu dă ce nu le bag în seamă, că n-oi fi tâmpit, nu?! Şi Puşlenghea, doct, grav, altfel decât inginerul: uite ce, Druică are dreptate în felul lui, astea-s speculaţii, domnule, un fel de delir al amănuntului, gogoşi, dar băiatul e simpatic. Şi Lăduncă: a citit mult. Agop, privindu-l fascinat, nea Antipa, dom'le, e colosal, de unde le scoţi, mai zi-i... Ciudat: toţi aveam impresia că vorbeşte mult, dar el era mai degrabă tăcut. Exagerează, spuneam cu toţii în cele din urmă. Dar atunci când el le dădea drumul, îl ascultam cu gura căscată. El ştia ce fel de nas (borcănat, ascuţit, plin de coşuri etc.) are tânărul care a trecut adineauri pe lângă noi (care? nu l-am văzut, domnule, ce tot îndrugi?), cum călca bătrâna cu coşniţa, ce căutătură are militarul de lângă femeia cu palton verde, aia care-şi ridică într-un fel curios colţul gurii şi pare cam stânjenită de aluniţa de sub sfârcul urechii, e drept, mai mult un neg, dar pe care îl acoperă de fapt umbra părului pieptănat cu grijă în acest scop etc. etc.

La Sfat nu se prea omora cu munca, era îndemânatic, plec într-o zi şi o să auziţi de mine, spunea, pregătesc *lovitura*, şi râdea, avea mare haz când spunea bancuri, mă rog, asta face mult în provincie, oho, şi nu numai acolo, cărui şef mai acătării ocupat până peste cap cu treburi serioase, răspunderi pe capul lui mai mari decât ale unui general al lui Alexandru, ehe, să-mi spună mie careva că nu-i convine unuia de ăsta să ţină în întreprindere unul care să-i mai descreţească fruntea, unul care să-i spună bancuri, să nu mă contraziceţi, matrozi, striga Paşaliu, mă duc până afară şi, când mă întorc, vă spun restul. Paşaliu! De ce îl tot amestec pe beţivanul ăsta?! De fapt, aici un singur lucru explică totul: farmecul lui, şi

nu uşurinţa cu care plăcea oamenilor. Da, nici îndemânarea cu care scria referate pentru şefii lui, nici glumele pe care le plasa ca un mare diplomat, strateg sau mai ştiu eu ce. Numai că *farmecul* nu explică nimic, fiindcă el însuşi nu are o *explicaţie*! El este sau nu este. Dar Antipa era un privilegiat, un copil fericit al norocului, cum a spus un scriitor, da? pe care îl tot cita Paşaliu, parcă el... discursuri, cuvântări, articole pentru ziarul regional, nu ştiu dacă le făcea chiar el, le stiliza, mă rog, dar preşedintele şi restul îl aveau pe Antipa la mare cinste, era un favorit, poate nu făcea nimic pentru asta, dar el era *băiatul bun*, cum se numeau pe vremea aceea favoriţii. Să nu se râdă: în alte timpuri, Antipa, cu toată originea lui obscură, s-ar fi învârtit poate printre curteni: sfetnic, confident, măscărici, de toate şi nimic, aburul veseliei şi nepăsării, principele trebuie să râdă. Ei, dar în vremea noastră s-a cam terminat cu toţi prinţişorii ăştia şi cu capriciile lor nesăbuite! Acuma, vreun director de la vreo uzină cu patru-cinci mii de oameni, dacă are şi el vreun protejat, doi, ăştia trebuie măcar să joace fotbal în echipa uzinei sau a oraşului, adică fac ceva, nu stau chiar de pomană şi umblă toată ziua în haină de atlaz, cu părul încreţit şi cizmuliţe de safian după vreo slujnicuţă cu stăpâna ei cu tot şi ţine-te numai de intrigării, nu, acum tânărul asudă pe teren ca să avem şi noi o duminică plăcută. Ehe, dar Antipa nu juca fotbal. Prezenţa lui era într-un fel misterioasă, Paşaliu, care afla mai târziu totul de la mine, rânjea, umbla cu degetele în fundul gurii, prin măselele lui găunoase, aşa, Judex, să ştii de la mine! Era ştiut însă că o *pilă* la glumeţul Antipa te face om în raion, cum a spus odată Agop. Nici nu ştiu dacă era chiar în graţiile celor puternici din neînsemnatul orăşel, dar toată lumea se purta cu el ca şi cum ar fi fost! Iar nepăsarea lui şi zeflemeaua erau luate drept armele unui mare strateg. Firea lui

plăcută şi deschisă însă făcea să nu fie urât de nimeni.

În ultima vreme, Antipa lucra la starea civilă. Erau două birouri, într-unul se oficiau căsătoriile, în celălalt se înregistrau decesele. Antipa nu era chiar *ofiţerul*, omul acela important şi solemn care întreabă dacă o iei de nevastă sau te ia de bărbat, dar ceva învârtea pe acolo şi, sigur, era funcţionarul din cealaltă odaie, unde primeai scris negru pe alb că mama, fiul, tata, unchiul sunt morţi, au murit şi nu se mai întorc, au fost scoşi din *scripte*, nimeni şi nimic nu-i mai poate întoarce, el era omul care-ţi *elibera dovada* că celălalt nu mai există. *Antipa era funcţionarul neantului*.

Oho, dar din asta a ieşit gluma. Oraşul era mic, toată lumea cunoştea pe toată lumea. La cârciumă şi la primărie vin toţi. Într-o seară a trecut pe lângă masa noastră Biducă, paznicul de la baia comunală. Unul care abia se vedea din conopida uriaşă a tiroidei lui, un colos nu mai înalt de un metru şi şaizeci şi cinci, o sferă de osânză, cu un diametru de un metru şi şaizeci şi cinci, nasul se putea ghici pe faţa lui, ochii însă nu, gura ca o ploşniţă mare, roşie, umedă, lucioasă, asta se vedea, şi urechile ca două foi de varză fâlfâiau atunci când capul încerca să se rotească pe umeri, înfipt chiar în mijlocul spinării unui caşalot şi apoi picioarele chiar din subsuori coborând cu tot cu burtă până jos la tălpi. Ăsta era Biducă. O parte doar din el, cum spunea omul acela în timp ce urca scara de piatră. Să vă fie de bine baia, spunea Biducă, instalat sub geamlâcul adânc de la intrarea băii. Îi dădeai un leu. Biducă, apucă-ţi buricul, spuneau copiii, el îşi aduna mâinile rămase prea scurte, late, groase, le mişca numai din umeri, le aducea spre burtă, dar nu reuşea să-şi încleşteze degetele pe buric. Lua şi pentru asta un leu. Avea un basc cafeniu, decolorat, pentru un leu, mânca ţumburucul care a doua zi era la locul lui, cusut

sau poate crescut peste noapte acolo. Mânca în mai puţin de o jumătate de oră trei pâini şi un kilogram de parizer (sau douăzeci de mici) şi bea cinci halbe de bere. Nu-mi place să beau, spunea, dar mi-e sete după ce mănânc. Omul când iese de la baia de aburi este mulţumit, uşor obosit, dar ce plăcută oboseală, ceva boieresc, o moleşeală, oho, obrazul este încă roşu, rădăcina părului mai scoate încă un fel de abur, buricele degetelor sunt albe şi creţe, stai într-un scaun de răchită şi bei o halbă sau un şpriţ. Rece, paharul, sticla, halba să fie aburită, gâtlejul uscat se deschide şi primeşte cu o poftă care nu poate fi pusă pe seama lăcomiei. Iarna, îmbrăca peste cămaşa cadrilată pe care o purta în restul anului un vechi *trench-coat*, revere late, nasturi desperecheaţi, dar în căptuşeala slinoasă de mătase subţire, destrămată în multe locuri era brodat cu negru şi auriu-murdar numele firmei pariziene care înainte de război mai făcea astfel de haine. De unde ai haina, Biducă? Dai un leu? Aflai astfel că este o haină de la Paris. Atunci când îşi cerea leul Biducă era agresiv, tonul lui răstit, batjocoritor, *tu*, spunea, *ţie*, *dă-mi*, tutuiala lui era provocatoare. Dimpotrivă, când stătea în uşa băii şi spunea să vă fie de bine baia, era umil, abia deschidea gura, oricine-ai fi fost, erai boierul şi el sluga. Biducă îşi făcea cu greu loc printre mese. Îl vezi? a spus pe neaşteptate Antipa, joi moare! Era luni. De fapt, nu l-am auzit decât când a spus a doua oară: *joi moare*. Cine? a întrebat doctorul Puşlenghea. Biducă. Unde-i Biducă? a întrebat profesorul Lăduncă. Ne-am uitat în jur, erau puţine mese ocupate, început de săptămână, *relache* la orchestră, acelaşi lucru ca şi în marile restaurante din marile oraşe. Dar Biducă nu mai era acolo, ne-am amintit că trecuse pe lângă noi, iar Antipa a spus: a trecut pe aici. Hi, hi, a râs Puşlenghea, şi de ce să moară? Moare, a râs şi Antipa şi am început toţi să râdem. Fără să arătăm asta, eram bucuroşi că Antipa rămăsese în seara aceea cu noi, nu

plecase acasă la Albala. Eşti dat dracului, sughiţa Druică şi se îneca de râs. Am şi certificatul, a spus Antipa. A băgat mâna în buzunarul hainei şi a scos o foaie împăturită. A desfăcut-o încet, a netezit-o pe masă. Era într-adevăr certificatul de deces al lui Biducă, completat de Antipa, data era aceea anunţată de el, joi, ştiu bine, joi, nu ţin minte data exactă, dar era iarnă, cam un an jumătate înainte de moartea preotului Zota. Hârtia a trecut prin mâinile fiecăruia, aş putea spune, fără să greşesc prea mult, ca şi scrisoarea unui prieten comun sau textul vreunei bine-cunoscute parodii după Coşbuc sau Topârceanu. Nu mai râdea nimeni, dar nu putea fi vorba de teamă atunci, încă nu. Curiozitate şi neîncredere, dar în felul ăsta priveam o mie de lucruri. Eşti un potlogar, a spus în cele din urmă Puşlenghea, un mare şmecher care se plictiseşte mai al naibii decât noi toţi, dar ştiu de unde ai *luat* asta, erai în spatele meu alaltăieri la cabinet, veniseşi pentru ipohondria ta (Antipa se temea de boală, cerea mereu tot felul de analize şi consultaţii, obsesia câtorva boli îl măcina pe rând, plămânii multă vreme, apoi ficatul, rinichii, pielea, mâncărimi ciudate, dar, ca şi în alte împrejurări, firea lui nepăsătoare îl scăpa: bolnavul închipuit, e drept, îşi cultivă cu grijă obsesia, face din ea un spectacol complicat, artificial, dar el nu scapă niciodată de spaimă; Antipa însă nu era un adevărat bolnav închipuit, el *uita*, teama lui înceta dintr-odată, obsesia se pulveriza într-o blândă nepăsare veselă: reapărea pe neaşteptate într-o altă formă, dar între timp *pauza* asta îl *vindecase*, primejdia nu mai era atât de mare, *boala* revenea mereu într-un organism sănătos, aproape imun...), erai acolo, spunea doctorul ameninţându-l cu coada unei furculiţe, şi ai văzut când l-am consultat pe nenorocitul ăsta, i-ai citit fişa aia a lui şi cine ştie ce-ai înţeles! Antipa, mă băiatule, poate ai citit şi *Medicina la domiciliu* sau asculţi dimineaţa *Sfatul medicului*, poate şi că ai priceput

că nu stau bine lucrurile cu grasul ăsta, poate, dar până să moară cine-o mai ştie pe asta şi chiar ziua?! Joi, a spus Antipa. Faţa lui era senină, zâmbitoare, dar, mi-amintesc bine, atunci am trecut peste asta, părea un străin, avea aerul unui călător atunci sosit care spune localnicilor lucruri noi. Păi de ce joi, mă băiatule? a râs Puşlenghea. Facem pariu? (dar, cine, cine a spus întâi: facem *pariu*?...), asta ne-a electrizat, a readus printre noi buna-dispoziţie, da, vrem, am urlat unanim, am ciocnit paharele şi, ca unul mai în vârstă, arbitru sever şi imparţial, Costache Onu a *tăiat* pariul: o ladă cu sticle de bere! Ei, da, joi Biducă nu a murit. Antipa a plătit berea. De unde să ştiu eu că joi, a spus el senin. Ce sunt eu?! Am râs de el, beam cu un fel de uşurare la care nu ne gândeam atunci. Tupeu la băiatu', râdea Druică. Biducă a murit lunea următoare. Am făcut o horă în jurul lui Antipa, mă scap pă mine dă râs, spunea Druică, ţopăiam pe lângă Antipa: n-ai ghicit, n-ai ghicit, mincinosule, lăudărosule, n-ai ghicit. Iar el se apăra senin, ca la ziua onomastică, toţi se reped la tine cu strigăte scurte şi prietenoase şi tu încerci să scapi în acelaşi fel, ce aveţi, dom'le, gata, ajunge.

Ne-am obişnuit repede cu cârciuma lui Moiselini, nu mai mergeam la restaurantul ăla unde făcusem pariul. Ne vedeam zilnic, *cafeaua* se făcuse o masă în toată regula, ba, cum spunea Lăduncă, o dădeam uneori pe un chef substanţial. Vreo lună, două n-am mai vorbit despre asta. Într-o zi, eram pe Strada Mare, eu îl căutasem pe responsabilul de la *mobilă*, era vorba să primească sau şi primiseră nişte covoare dintr-astea cam ţepene, ei da, voiam să-i spun gestionarului să-mi oprească şi mie unul şi trebuia să-mi oprească. Să mi-l pună deoparte. Mă întâlnesc cu Antipa, care se grăbea, stau numai un minut, şi tocmai atunci apare între noi căpitanul Breţcan, un om cumsecade, şeful circulaţiei la miliţia raională. Transpirat sub cozorocul şepcii. A murit Gaiu,

spune, cine? tresar eu, îl cunoşteam bine pe doctorul Gaiu, da, chiar el, nu se poate, ba da, motocicleta aia nenorocită a lui, nu o dată i-am spus eu las-o mai moale, domnu' doctor, doar nu vrei să câştigi campionatul. Uite că l-a câştigat. Breţcan a dispărut, am avut timp să văd că vestonul lui era foarte boţit la poale, parcă ar fi dormit pe el sau naiba ştie unde-l ţinuse. Am privit obrazul senin al lui Antipa. A băgat mâna în buzunar, avea o haină subţire de doc şi a scos o *hârtie*. Da, era chiar certificatul de deces al lui Gaiu. Să nu crezi că am nimerit mai bine de data asta, a spus Antipa: data *fixată* era alaltăieri, iar am pierdut pariul. Cu cine? am întrebat, o întrebare stupidă, nepotrivită, dar trebuia să spun ceva. Nu înţelegeam şi o teamă obscură mă cuprinse acolo în mijlocul străzii, ziua, alături de un prieten. Ce se întâmpla? Cu Druică, bineînţeles, a spus Antipa. Motociclist şi el. M-am pomenit în cârciumă la Moiselini, lângă Antipa, întrebându-l mereu fără rost: cum faci? Voiam să *aflu*, teama din stradă făcuse loc unei stări ciudate: eram stăpânit de invidie şi curiozitate şi un fel de admiraţie amestecată cu dezgust, poate aşa stăteau la masă în vreun ţinut aurifer doi pribegi care porniseră să-şi caute norocul cu sita şi târnăcopul, şi cel nenorocos îl iscodeşte cu şiretenie şi disperare pe cel norocos, cum faci, arată-mi punga ta, unde sunt locurile tale, odată am pornit la drum, nu se poate să izbuteşti numai tu... Dar Antipa râdea şi, aş putea spune, se apăra fără echivoc: Vizirule, dă-o-ncolo, ce-i cu tine, doar nu crezi că am vreo alifie magică, Vizirule, eşti nebun, stai liniştit, fac şi eu o glumă şi tu o iei în serios: păi, nu mai glumesc, bătrâne, gata, închidem dugheana! nu vezi că nici nu sunt măcar în stare să aflu ziua exactă?! Ce fel de vrăjitorie e asta? încearcă şi tu! Nu-i mare lucru să-ţi închipui că unu' ca Gaiu o să dea cum a dat el cu motocicleta într-o cisternă. Păi, tu nu ştii cum gonea? Eu i-am făcut un pronostic, stau în biroul

meu şi mor de plictiseală. Cunosc o groază de lume în târgu' ăsta cum cunoşti şi tu. Eu îmi pun la încercare spiritul de observaţie şi *mirosul* meu. Ştii doar, *nasul* meu este mai înţelept decât mine! Pot trăi foarte bine olog, orb, surd, numai mirosind lumea, îmi ajunge. Asta cu certificatul este aşa, un truc, o încercare, dacă iese, iese. Dacă nu, nu, uite, spune şi tu, dacă aş fi eu un profesionist, ţi-aş vinde ţie tertipurile meseriei?! Avea o faţă senină, curgătoare, prietenoasă, faţa unui om de încredere. M-am liniştit, nici eu nu ştiu cum, râdeam amândoi, eram un caraghios şi el era un caraghios şi jumătate. Uite cum căutam eu demoniacul şi magia neagră, eram un idiot fără pereche. Ăsta, Antipa, era un măscărici, un provincial ca şi mine, un omuleţ. Pe neaşteptate mi-a venit în minte chipul energic şi batjocoritor al procurorului Jehac. Acolo era puterea.

*

Oho ho, eu luam în serios gluma lui Antipa! Anghel era departe. Nu ştiam nimic despre el. Dar mă întreb acum: nu eram noi doi atunci, eu şi cu Antipa, discutând despre moartea doctorului Gaiu, nu eram oare proiecţia scenei finale, un semn nedesluşit, o prevestire a sfârşitului? Gravitatea mea intolerantă atât de aproape de fanatismul lui Anghel (şi atât de departe prin lipsa de finalitate!), nepăsarea lui Antipa nu erau scurte fulgerări enigmatice, adieri venite din viitor?

*

Nu ştiam încă nimic de Anghel, nu bănuiam puterea fanatismului. Presupuneam că în această perioadă Anghel a aflat, şi forţa care dormita în el s-a trezit (prin *atingere* cu substanţa contrară a lui Antipa?) şi l-a luat în stăpânire pe nepăsătorul, netulburatul Antipa.

*

Dar noi, cei care ne vedeam la Moiselini, făpturi de o seamă cu Antipa, nu am mai vorbit despre asta. Iarăşi mă întreb: cât poate să ţină o glumă? O uiţi, n-ai să faci din ea un zid de care să te loveşti neputincios, nu?! Ai atâtea lucruri grave de făcut în fiecare zi, n-ai să-ţi pierzi vremea cu fanteziile unuia ca Antipa! Se înţelege, am uitat gluma noastră. Uitare să fi fost într-adevăr? Atunci de ce în ziua de 21 iunie, când s-a aflat la masă de moartea lui Costache Onu, de unde spaima nelămurită care ne-a ridicat pe toţi de pe scaune şi ne-a îngrămădit, da, departe de Antipa, undeva într-un colţ al odăii sau lângă fereastră, unde era mai lumină sau poate strada animată mai aproape, geamul pătat de muşte şi de labele murdare ale beţivilor, semne sigure să suntem vii. Dar acum îmi vin în cap cuvintele lui Paşaliu: oare nepăsarea în care trăieşti nu este chiar felul tău zilnic de a-ţi duce viaţa, felul obişnuit, calm, în care poţi fi al familiei şi al obiceiurilor tale, felul în care nu ieşi din comun şi nimeni nu te bagă în seamă, adică eşti *normal*, acceptat în turmă, de fapt, modul în care supravieţuieşti, singurul fel de a te apăra de spaima morţii, de încordarea violentă, starea gravă a cărei consecinţă ultimă oricum n-o poţi afla, fiindcă nimeni nu s-a întors încă din moarte? Nimeni nu ştie. Nu este oare felul în care te faci că nu observi propria ta moarte? (Şi nici nu te gândeşti la ea, nu ţi-o poţi închipui şi nebun sau impostor, plicticos şi de prost-gust ţi s-ar părea acela care în fiecare zi ţi-ar aminti că eşti un muritor, că se apropie, că vei muri, că eşti mort! Nu nepăsător deci ar numi fanaticul pe cel care nu trăieşte în fanatisme şi nu l-ar pedepsi cu dreptul pe care i-l dă fanatismul? Paşaliu! Dar cine poate să asculte până la capăt bolboroseala unui beţiv?)

*

Aşadar noi uitasem, dar legenda se închega încet în jurul lui Antipa. Legenda creştea din ea însăşi, îl

ignora pe Antipa şi el la rândul lui habar nu avea de legenda asta.

*

În panica şi deruta care ne-au cuprins în momentul morţii preotului Zota, am încercat să-mi păstrez calmul. Strigătul meu era un semn de ordine. Ordinea nu poate înlătura frica, dar o face suportabilă. Eram omul legii, nu?! Dar abia mai târziu, la morgă, lângă trupul galben şi umed întins sub cearşaf pe masa de piatră, mi-am amintit de Antipa. Unde, cum dispăruse? Tot ce ţineam minte: mâna lui pe clanţa uşii (cum de-mi erau atât de vii în memorie degetele lui pe mânerul de metal, antebraţul îngust, aproape luminos, fără păr) şi trupul mare al preotului încercând să ajungă la uşă oprindu-se...

Dar în timp ce mă învârteam prin cârciumă îi auzeam vorbind pe cei doi, Moiselini şi Agop, despărţiţi de colţul mesei ca de vârful unui cuţit cu lamă lată, şi-mi amintesc acum când scriu fiecare cuvânt, de parcă lângă piciorul scaunului meu stau ei acum ghemuiţi şi se tocmesc. Sau naiba ştie, chiar în melcul urechii. Trăsnită tocmeală! Nimeni nu-i lua în seamă. Eu însumi abia acum îi aud. Sigur că da, spune Moiselini, de aşa o răzbunare le crapă leibărul la duşmani, o răzbunare ca asta nu s-a mai pomenit, zău aşa, să moară toţi odată de necaz când Agop se răzbună pe ei, nu fă mişto, italianule, că nu capeţi un ban, eu nu fac nici un mişto, domnu' Agop, eu rabd, eu am răbdare, eu n-am, spune odată, am să spun, nu capeţi un ban dacă nu spui tot, de ce să nu spun? Agop se răzbună pe societatea asta în care trăieşte el, aşa, aşa, aici, în târg la Dealu-Ocna, o societate foarte subţire, oameni cu carte, doctori, ingineri şi un om simpatic, domnu' Antipa, dar atâta... dă-l în mă-sa şi pe ăsta, pentru el aş plăti dublu, aş băga în el numai whisky să mă coste cât mai mult, nu-l înghit, Agop, eşti un mincinos, sigur că da, sunt un

mincinos, el e singurul pe care-l iubesc, spune mai departe, da, societate cultă, oameni învăţaţi, eh, şi lui Agop îi place să stea între ei, aşa să am eu bine, şi-i urăşte fiindcă ei sunt aşa de aroganţi şi-l privesc de sus şi el aşa de modest şi cumsecade, săracu', şi el îi pedepseşte fără ca ei să aibă habar măcar de pedeapsa asta aşa de gravă, îi pedepseşte ca un mare specialist ce-i şi ca un afacerist angro, ca un mare galanton, el le plăteşte masa la mine şi băutura şi tot, nu-i lasă să scoată un ban şi dacă domnu' Antipa n-ar pleca seara cu trenul, Agop ar plăti şi toate chefurile în toate nopţile, dă-l în mă-sa, zi-i mai departe, am să-i cumpăr un abonament, şi-acuma vine partea care-i place cel mai mult lui Agop şi eu i-o spun de fiecare dată cum îi place lui: *lor* nici nu le trece prin cap că, cu cât preţu-i mai ridicat, plăcerea lui Agop este mai mare şi răzbunarea lui mai reuşită, unde vrea să ajungă nici maistrul Agop nu ştie. El spune că nu vrea să ajungă nicăieri, să dea Dumnezeu, aşa-i, aşa-i, zi-i, italianule, în lumea asta numai tu ştii, în afară de Agop, pentru ce-şi risipeşte Agop banii câştigaţi cu talentul lui, cu tot capu' tău bun, am să-ţi spun că asta nu pricepi: cu adevărat eu nu vreau să ajung nicăieri, eu le dau de băut şi gata, dar termină odată, că nu ştiu ce dracu' fac ăştia în jurul nostru, că nu ne lasă deloc în pace. Termină cu ce-mi place mie mai mult şi mai mult, eh, şi cel mai mult îi place lui Agop atunci când societatea înaltă cu care stă el la masă (când vin eu cu nota de plată) începe să se scotocească în buzunare, adică se fac că vor să plătească şi Agop, care ştie tot, se uită la ei şi rânjeşte uite-aşa şi ei bagă mâinile în buzunare şi nu le mai scot de acolo, Dumnezeu ştie dacă n-or fi având nişte curse de şoareci şi-şi prind degetele acolo, dar nu ţipă nimeni, poate rabdă fiindcă sunt oameni culţi şi Agop spune atunci când crede el că trebuie: de data asta plătesc eu, nu mişcă nimeni, şi atunci ei scot mâinile din buzunare, nu se poate, încep să spună, nu se poate,

câte unul mai flutură câte o hârtie de o sută, nu are mărunt şi Agop îl loveşte peste mână, bine, bine, spune acela, numai de data asta, să ştii, ultima oară, şi câteodată Agop intră pe uşa din dos, stă în closet şi atunci cutare întreabă, unde-o fi Agop? Întârzie, ehe, pe la ciubucurile lui, cu abţibildurile lui colorate, l-am văzut ieri cu fata aia, ehe, dar întârzie prea mult azi, îşi face de cap, şi atunci Agop, hopa în uşă, hai, omule, ce naiba, ei dau paharele peste cap, friptura, mai adă un rând, a venit omu-nsetat de la lucru şi Agop se aşază la masă, bravo, italianule, ai spus bine rugăciunea, ţi-ai câştigat cinstit pâinea, ia de aici şi pentru tine şi cară-te...

*

Aud glasurile lor, scriu repede, ca şi cum ei mi-ar dicta, din literele care se usucă repede se degajă mirosul familiar de cerneală Kores, eu, în copilărie, la o masă în curte, sub un măr, tema la caligrafie şi dopul călimării: K în relief, un nume venit poate din insule. Călimara semăna cu o brioşă. Când îi vorbesc lui Paşaliu despre Agop şi restul, dau de obrazul lui de beţivan, umil de data asta, nici urmă de trufia lui caraghioasă, îmi spune ca pe un lucru ştiut, de la sine înţeles, uşor plictisit, în treacăt: da, asta cu complexele şi accesele de furie ale lui Agop o ştiu de la căţeluşa Eromanga, ea o aflase prin Argus, bineînţeles, un tip cu multe relaţii şi cu informatori pe unde vrei şi nu vrei, câţiva dintre câinii lui se învârteau prin vremea aceea şi pe la voi prin Dealu-Ocna, unde-i romul meu?

Pe măsură ce ideea *contractului* meu devine mai posesivă, scopul cercetării mele se întunecă. Zelul însă nu-mi scade! Ca o casă albă în lumină stă în mintea mea începutul: după zece ani de procuratură, cariera mea se anunţă în sfârşit strălucită. După ieşirea la pensie a procurorului Jehac, fusesem numit procuror-şef al raionului, în

noua împărţire administrativă mi-am păstrat funcţia pentru *oraş* şi tocmai primisem numirea într-un post cu mari perspective în minister, trebuia să plec, îmi sunau în cap şi-mi făceau plăcere vorbele bătrânului, incoruptibilul Jehac: Vizirule, ai stofă, Vizirule, nici o clipă de slăbiciune, Vizirule, tu trebuie să ai întotdeauna dreptate, ţine minte, da, poate bătrânul era prea rigid, dar cinstea lui nu putea fi pusă la îndoială. Trebuia deci să plec. Lăsam în urmă invidie şi admiraţie. Aşa gândeam atunci, nu cunoşteam răutatea batjocoritoare a cuvintelor! Când s-a întâmplat deodată povestea cu dosarul pădurarului. Pădurarul fusese judecat pentru omucidere. Jehac condusese ancheta. Fusese o lecţie exemplară, logica lui zdrobise orice argument al apărării, mai ales că acuzatul nu recunoştea crima şi cu atât mai mult cu cât ea fusese comisă cu mulţi ani în urmă. Dezgroparea scheletului victimei (de fapt, oase, fragmente, craniul lipsea etc.) a pus capăt anchetei în câteva zile. Mut de spaimă, pădurarul îngheţase, nimeni nu a mai putut scoate un cuvânt de la el. Ancheta mă uimise prin precizie şi durată, fusese parcă făcută, cum se spune în sport, contracronometru, şi, iată, după alţi ani când Jehac îşi uda liniştit grădina, pensionar în putere încă, temut în oraş, plin de viaţă, hotărât să trăiască o sută de ani, se redeschide dosarul, m-am opus, dar s-a redeschis şi a fost un fleac să se dovedească, o cazma, o lopată, că oasele dezgropate de Jehac erau oase de urs. S-au luat în discuţie încă trei sute de dosare încheiate de Jehac şi s-a văzut că două sute dintre ele, oameni cu condamnări mari, mii de ani, exemplare în articulaţiile lor formale, erau alcătuite prin abuzuri şi falsuri grosolane. Fără să dau vreo explicaţie cuiva, am renunţat la postul de la Bucureşti, m-am retras din procuratură, am obţinut un post de judecător la Dealu-Ocna. Şi într-o dimineaţă m-am pomenit gândindu-mă la Antipa. Gândul a crescut, mi-a umplut capul şi a

făcut din voinţa mea un monstru. Lecţia lui Jehac s-a întors împotriva mea. Acum sunt fostul judecător Viziru, am o slujbă oarecare care-mi ia foarte puţin timp, în rest, mă ocup de Antipa, iată, scriu. Pe o foaie de hârtie uitată pe pervazul ferestrei găsesc o efemeridă. Este o întâmplare norocoasă, fiindcă asist la stingerea ei. Văd viaţa trecând în altceva. Nimic nu mă poate convinge că zbaterea asta istovită şi caraghioasă este zadarnică. Elitre suple, străvezii, o ţesătură verzuie, destul de gingaşă pentru ca aerul chiar să însemne pentru ea o primejdie, dar mandibule puternice. Dacă aş vedea cum sub ochii mei totul se face scrum şi apoi cu o înfiorare piere în aerul odăii, nu aş crede: această dispariţie îmi dă certitudinea că o fiinţă asemănătoare se naşte chiar acum în altă parte. Ciudată, neliniştitoare vară. Ploi violente în fiecare zi, nopţi în care căldura ajunge la treizeci de grade. Zilele trecute, cineva îmi spunea că l-a văzut pe Jehac la Dealu-Ocna în faţa casei lui, în zori, se pregătea să plece la vânătoare. N-a îmbătrânit deloc, spunea acela, îl aştepta o maşină lată, era fără îndoială invitatul cuiva, a apărut în poartă, nu prea înalt, spătos, cum îl ştii, cu cizme şi scurtă cafenie, puşca frântă în husa ei, un ogar cu burta suptă care s-a aşezat în faţă lângă şofer.

*

Dar cum lucra legenda în jurul lui Antipa! La câtva timp după moartea lui, m-am întâlnit cu căpitanul Breţcan. Ştiţi (mă lua pe departe, părea stingherit, dar în acelaşi timp hotărât să afle ceva) ce fel de om mai era şi Antipa ăsta, tovarăşu' procuror? L-aţi cunoscut, ştiu bine. Cum ce fel de om? Aşa, să vedeţi, nu ştiu cum să vă spun, acuma vă ştiu om dintr-o bucată, lucraţi în procuratura noastră de atâta timp şi n-ar trebui... Spune, omule! Eh, ce să fie, tovarăşu' procuror, să vedeţi, eu am auzit despre el că toţi s-ar fi purtat cu el aşa cam cu mănuşi, ştiţi, nu avea el vreo funcţie cine ştie ce,

ba chiar deloc, doar nu de pomană îl corcoleau colea ca pe nepotu' nu ştiu cui, eu trebuie să am şi eu nasu' meu, tovarăşu' procuror, am zis poate nu-i, dar dacă-i chiar nepotu', finu' mai ştiu cine al cuiva, vă spun drept, taică-meu a fost pândar la viile lui Iuraşcu, măi băiete, fii cu ochii-n patru, paza bună trece primejdia rea, cum se spune în popor, aşa că am pus doi băieţi să facă cu schimbu', nu chiar să-i stea în spate, dar aşa să-l păzească, face el naveta acuma, dar poate-i o plăcere, un moft acolo sau vreo pedeapsă de-a lui babacu', de-a lui unchiu', ia să am eu grijă, băieţii aveau consemnu' să nu se bage, să-l lase în pace, numai dacă vreun borfaş, mă înţelegeţi, ei să intervină aşa, din întâmplare, să-l păzească şi, dacă face şi el vreo prostie, să scrie acolo băieţii, nu mi-o luaţi în nume de rău. Asta ajută şi într-o parte, şi într-alta, mă înţelegeţi. Acuma a trecut totul, dar spuneţi-mi, nasul meu a fost sau n-a fost, nu vă supăraţi?! M-am uitat la el, avea ochii de un albastru apos, atenţi, dar nu siguri. Breţcane, am spus, ai un nas bun, dar spune-mi unde erau băieţii tăi în noaptea când s-a întâmplat? Nu, tovarăşu' procuror, a zâmbit căpitanul, nu mă puteţi scoate vinovat, că eu n-am avut nici un ordin, eu am mers pe nasu' meu şi sigur că în noaptea aia băieţii nu erau pe urmele lui, doar nu aveau numai asta de făcut, vedeţi, eu vă iau ca pe un frate şi acum dumneavoastră căutaţi un vinovat! Mă privea batjocoritor, privire dură, acum concentrată. Breţcane, am spus, n-ai înţeles, eu... Tovarăşu' procuror, eu îmi fac meseria şi am vrut să ştiu dacă am avut sau nu nas. Ai avut, am spus. Abia acum s-a dezumflat, şi-a ridicat uşor şapca de pe cap, şi-a şters fruntea şi ceafa cu batista, era necăjit ca un ţăran care a pierdut rândul la moară, oh, a spus blând, iertaţi-mă, tovarăşu' procuror, mi-am permis şi eu să vă întreb, vă cunosc de-atâta vreme, am lucrat cu dumneavoastră, m-am dus (şi, încruntându-se pe neaşteptate, strângând fălcile),

praf îl fac, unu' dintre ei a ieşit din miliţie, dar ălălalt este – e plutonier, îi rup oasele... Şi iarăşi întors pe jumătate spre mine, după ce făcuse câţiva paşi: acuma măcar să ştiu tot, tovarăşu' procuror, era mare grangur? Mare, am spus, mare de tot, Breţcane. Şi el: soarta omului, tovarăşu' procuror.

18

Silvia Racliş. O încăpere îngustă, înaltă. Un perete despărţitor, scânduri acoperite cu o muşama colorată, un verde-galben instabil. O uşă scundă tăiată în acest perete într-o margine. Dincolo era *farmacia*. Aici era *laboratorul*, pe peretele despărţitor, deasupra uşii, pe o parte şi alta scrie pe o bucată de tablă îngustă, albastru pe alb: laborator. Şi o firmă la intrare, aceeaşi ca la toate farmaciile din ţară şi în orăşelele de pe graniţă, ca şi cum un singur om într-o magazie sau într-un beci lung ar fi copiat întreaga lui viaţă, în mii de exemplare, aceleaşi semne: pe un fond gălbui, litere de tipar, farmacie, şi în capătul din stânga paharul cu picior şi şarpele încolăcindu-se, capul lui ca un semn de întrebare deasupra cupei şi la celălalt capăt numărul, în casa asta a fost pe vremuri un depozit de mangal, prin anii '50 ea a fost podită, văruită etc., după care a fost adusă aici în întregime, de la stativul de eprubete până la masa de piatră acoperită cu plăci de faianţă, farmacia bătrânului Malhasovici, deschisă în 1910 peste drum de depozitul de mangal, şi el foarte vechi, mangalagiul făcuse şi comerţ cu sare, pentru asta ridicase în spatele casei o încăpere de zid. Îndată ce farmacia fu mutată, în locul ei se deschiseră birourile Centrului teritorial al viei şi vinului, reprezentantul Uniunii Compozitorilor care percepea taxele pe baluri şi orice fel de manifestări publice cu muzică având şi el un birou acolo. Silvia Racliş stă acum în faţa balanţei, un obiect fragil, un simbol şi o unealtă cu care lucrează în fiecare zi. Balanţa este acum nemişcată, talgerele ei minuscule, argintii arată fără îndoială dreptatea şi adevărul. Acum lumea se află în armonie şi înţelepciune, nimic nu o tulbură. Măscăriciul poate să-şi scuture cât pofteşte scufa

cu clopoţei, dar balanţa asta arată. Femeia tânără ia cu un vârf de cuţit un praf alb şi-l răstoarnă în talgerul din stânga. Ce a fost nu mai este. Femeia însă nu pare îngrijorată. Ea râde. Dintr-un vas de porţelan care seamănă cu o jumătate de ou, ea răstoarnă în palmă cristale colţuroase fumurii, străbătute de vine subţiri roşietice. Palma ei îngustă, osoasă, pielea bine întinsă, mată, făcându-se căuş, vârfurile degetelor ca nişte lungi picături dintr-o licoare tulbure. Acum balanţa se înclină, femeia tânără chicoteşte privindu-se într-o tavă de nichel, îşi scutură pletele, înclină capul, mişcă umerii, iar făptura din adâncul metalului îşi biciuieşte şalele cu coada ei vânoasă, înspicată la capăt, în faţa şi în spatele ei, rafturile înguste, vopsite în alb, pe care se îngrămădesc flacoane borţoase de porţelan, sticle lungi, negre, albastre, verzui, dopuri de sticlă ca nişte mari capete de şurub translucid, femeia tânără se mişcă, se răsuceşte, se apleacă, ia un vas cât o carapace de broască ţestoasă, capacul de plumb, trage adânc în ea cu fiecare nară pe rând, mirosurile necunoscute, aburul, drojdia, ce o fi fost acolo.

Achilina, strigă deodată femeia tânără. Pe uşa din fundul încăperii, aşezată între două ferestre peste care cad storuri fumurii, cercevele albe, vopseaua coşcovită din loc în loc, se iveşte femeia bătrână. Poartă încă hainele ei de călugăriţă, cu toate că de mulţi ani a ieşit din mănăstire. Acoperindu-şi capul şi trupul cu negru, pânză, stofă uşoară – vara, lână, dimie – iarna, un şorţ cenuşiu înfăşurând-o de la mijloc în jos tot timpul anului, ea se mişcă, lunecă uşor adusă din spate, ochii totdeauna în pământ, urechile acoperite, numai astfel ea poate vedea şi auzi totul. Mâinile, când nu au treburi, stau adunate în faţă, pe pântecele ei pe care nu-l vede lumina. Smerenie şi umilinţă, mersul mărunt, dar o călcătură bărbătească. Chiar cei care o cunosc sau o aşteaptă de la drum lung sau scurt nu o recunosc când îi

aud paşii sub fereastră sau în pragul uşii, ea apare deodată în faţa lor, ei se miră, unii par înfricoşaţi: da, pe ea o aşteptam, cu toate acestea, nu erau semnele ei, nu era pasul ei, şi totuşi ea intră pe uşă... Este bătrână, dar cât de bătrână? Povesteşte cum a stat câţiva ani (după ce numărul maicilor scăzuse la jumătate în mănăstire, jumătatea rămasă scăzând mereu) la o maică bătrână care avea o casă de lemn aşezată pe un mal de piatră în preajma mănăstirii şi închiria cele două odăi din faţă turiştilor veniţi să se odihnească şi să privească zidurile străvechi şi sfinţii zugrăviţi pe pereţii mănăstirii de un pictor cu daruri mari, mintea unui păstor de capre şi sufletul unui apostol, mănăstirea devenise monument istoric, maicile bătrâne se mai rugau seara şi dimineaţa, clopotele şi toaca băteau la vremea lor, dar stareţa era acum directoare de muzeu, la fel însă de aspră şi neînduplecată ca mai înainte, pleca o dată pe lună la oraş într-un docar cu roţi înalte, două iepe, una roşcată ca o vulpe, alta pestriţă, strânse în hamuri înguste, bătute cu ţinte de alamă, stătea de vorbă cu protoiereul, cu vicarul, cu directorul muzeului regional, un învăţat fără îndoială, slab, ochelari cu rame subţiri de metal şi care îi dădea teancuri de bilete galbene şi roz, cotoare prinse cu clei de oase din care cauză miroseau urât, un leu intrarea la muzeul de stat al mănăstirii, de trei ori pe an stareţa mergea cu trenul la Bucureşti, pe la cursuri şi instruiri, ca toată lumea. Stareţa Fotinia Greaca ţinând hăţurile iepelor cu mâna ei ca un pieptene de fildeş, spatele drept abia atingând spătarul înalt de lemn lustruit, podelele luceau în chilii la fel ca înainte, lespezile care pavau incinta nu se toceau sub paşii turiştilor, iar clopotul mare trăia încă bine între zidurile clopotniţei străvechi, printre bufniţe şi lilieci. Este şi nu este, spunea Paşaliu, ceva care continuă, se ascunde, se transformă, o confuzie dezvoltă un şir de confuzii, noi, amatorii de paradoxuri, trăim emoţii rare,

nemaiîntâlnite, dă-mi romul meu şi-ţi spun: confuzia este o ipoteză a minciunii şi dacă ar fi numai spectacolul şi merită să trăieşti, e-he-hei, rânjea beţivanul. Poate n-ar fi greşit să spună că el continua într-un fel gândurile Achilinei, pe care nu a văzut-o şi nu a cunoscut-o. Femeia bătrână amintindu-şi mereu de bătrânul colonel: pe când se afla într-un fel de slujbă la maica Tecla, nădăjduind, în virtutea obiceiului din aşezarea mănăstirească, să-i moştenească grădina şi casa, printre străinii veniţi într-o vară acolo se afla şi un colonel bătrân, pensionar. Un om vorbăreţ şi autoritar care vânturase lumea în război şi în timp de pace. Ce om era acela, multe mai văd militarii ăştia în viaţa lor, şi cum vorbea, Doamne iartă-mă, ţâşneau din gura lui numai năpârci şi păianjeni, dar gândiţi-vă câtă lume a tremurat în faţa lui: un colonel... Şi iată, împotriva voinţei şi hotărârii ei, Achilina ridică fruntea din pământ, se văd neaşteptat de limpezi ochii ei de culoarea bălţii îngheţate, ceva rău, încremenit şi resemnat străbate din adâncurile liliachii, un triumf şi o ameninţare: gândiţi-vă câţi oameni au tremurat în faţa lui. Dar totul dispare în aceeaşi clipă, Achilina coboară capul, scade, reintră în umilinţa ei biruitoare ca iarba. Uşa întredeschisă, silueta ei întunecată şi în spate lumina clocotitoare a soarelui.

Achilina, spune Silvia Racliş, dă cu mătura pe-aici. Încet, mişcându-se greoi, dar tăcut, lunecos, vâscos, femeia bătrână ridică un scaun, mută un vas, în ghebul ei stă ghemuită altă femeie mult mai bătrână, uitată de Dumnezeu, cu dinţii moi şi bărbia ca o talpă de sanie, mângâind un motan gras. Din când în când, piciorul Achilinei se îngreuează, izbeşte surd podeaua. Poate nu e ea. Femeia tânără tresare, se întoarce repede spre uşă, aşteaptă o secundă, se linişteşte apoi, o umbră de dispreţ pe faţa ei, poate o încercare de a răspunde cu demnitate spaimei, încordării de mai înainte. Gura femeii bătrâne se face subţire, rea. Tu îl

aştepţi pe Mamona, spune ea, te simt eu, nimeni nu aude, vorbele se pierd în şorţul cenuşiu, cum se mişcă încovoiată printre lucrurile din odaie. Un tremur străbate scurt oasele reci, cu măduva uscată. Se gândeşte să iasă din odaie, să plece, să se întoarcă mâine în zori sau să nu se mai întoarcă niciodată, dar în loc de asta, pe furiş, răsucind capul peste umărul din care începe să crească ghebul, ea priveşte spre femeia tânără. Ce-ai mai necheza, afurisito, cum ţi se umflă nările, armăsăroaico, şi ce duhoare iese din tine. Ciotul de mătură împrăştie, în loc să adune. De ce să plec eu, pleacă tu, dacă-ţi vin căldurile. Eu am să stau aici, să vină armăsarul tău şi să-l scuip. Un zvâcnet uitat, o durere scurtă, aţâţătoare, izbind şi pierind în aceeaşi clipă în ceafă, sub ţeasta bătrână. Nechează tu şi asudă cât vrei. Achilina, ai spus ceva? întreabă femeia tânără, glasul ei plăcut se aspreşte pe neaşteptate, nu, nu, spune bătrâna. Ajutaţi-mă să scot borcanul ăsta de sub masă. Achilina, vino şi în colţul ăsta, dă şi aici. Ceasul ca o monedă mică de argint atârnă deasupra unui stativ de eprubete, catarama aurie de la capătul cureluşei subţiri este prinsă într-un bold cu gămălie roşie bătut de Achilina în marginea raftului de lemn. Femeia tânără privind acele ceasului. Femeia bătrână, urmărind-o cu lăcomie. Lucruri mici sunt mutate mereu dintr-un loc într-altul, bătrâna nu se grăbeşte, dar în urma ei încăperea se schimbă.

Femeia tânără lângă un perete. Femeia bătrână în colţul opus. Lumină vineţie. Balanţa se mişcă. Mişcarea balanţei este tăcută. Dar ceva de sticlă cade jos, pe pardoseala de ciment acoperită cu fâşii verzui de linoleum, fusese plin, zgomotul înfundat întâi şi pe urmă sticla plesnind, cioburile, *ceva* a căzut singur, nimeni nu l-a atins, cele două femei nu s-au mişcat din locurile lor. Dar bătrâna ar trebui să strângă totul în făraşul ei de tablă, în căldura umedă, apăsătoare de aici ar trebui să

crească şerpii. În aerul fierbinte şi umed, iată, hârtia de turnesol îşi răsuceşte singură colţurile, se înmoaie. Nici femeia tânără, nici femeia bătrână nu se mişcă. O duşmănie venind din noaptea speciei le face să se ferească una de alta, să se miroase, să se dispreţuiască, să-şi dea ocol, viclenie şi pândă. Femeia tânără se mişcă prima. Ea merge spre uşă, deschide, soarele arde, pe măsură ce ea pătrunde în fâşia de lumină, starea ei se schimbă. Rămâne acolo un timp scurt, mai fierbinte decât în odaie, dar mai puţin umed. Femeia bătrână continuă să stea nemişcată. Femeia tânără se întoarce, uşa rămâne întredeschisă, se opreşte în mijlocul odăii. Acolo este un scaun alb, cu spătar zăbrelit. Cu mişcări somnolente, prelungi, femeia tânără se dezbracă, îşi aruncă pe spătarul scaunului lucrurile ei subţiri colorate. Labele ei înguste ies cu uşurinţă din sandale. Face astfel paşi mărunţi. Trupul ei nu transpiră, lungi fâşii întunecate şi luminoase acoperă pe rând formele prelungi, încât s-ar părea că se mişcă într-o apă limpede. Mirosul ei este umbra ei. Femeia bătrână o priveşte fără ură, cu un început de simpatie, nu se mai fereşte, nu-şi mai coboară ochii. Unde îţi ascunzi coada şi copitele? o întreabă în gând, dar în sufletul ei nu se ascunde acum nici o urmă de duşmănie. Femeia tânără smuceşte capul pe spate, gâtul se arcuieşte, iar părul se clatină. Nu jilav, uşor în fluturare, fără greutate, părul i se aşază pe umeri. Umbra unui câine apare în dunga de lumină din dreptul uşii. Botul foarte ascuţit. Umbra se retrage, împinsă parcă de o forţă străină, femeia tânără se îndreaptă spre bătrână, se opreşte însă la jumătatea drumului, se răsuceşte şi cu paşi largi se duce spre uşă, mişcarea picioarelor făcându-se nu ca de obicei la ea, de sus, din înălţimea şoldurilor, dacă nu de la subsuori, ci din genunchi, ceva şovăitor care abia *începe*, un mers care este poate o rămăşiţă din veacurile primordiale, când ea mai era acoperită cu

păr şi peste sexul ei cădea o coadă vânoasă. Aşadar spre uşă, în locul unde dispăruse umbra câinelui. Femeia tânără se lipeşte de zid, lângă canatul uşii. Picioarele se despart încet, unul pătrunde în fâşia de lumină, încet, restul trupului vine după el. Acum femeia tânără stă în soarele fierbinte, în uşa pe jumătate deschisă, acolo unde mai înainte se ivise femeia bătrână, în faţa ei se întinde o curte îngustă, năpădită de iarbă înaltă, deasă şi buruieni întunecate. Câteva butoaie de benzină vechi, ruginite, goale şi scheletul unei căruţe, fără o roată. Doi pruni uscaţi şi, departe, gardul cenuşiu de scânduri acoperit din loc în loc de tufe stufoase de liliac. O plută înaltă nemişcată chiar în faţa uşii. O albină uriaşă trece prin dreptul soarelui, aruncă o umbră lunecătoare pe pământ, nu, este o pasăre care se roteşte greoi deasupra curţii, piere în lumină, în stânga se vede o stivă înaltă de scânduri acoperită cu bucăţi de carton gudronat. O cloşcă roşcată se ghemuieşte între scânduri, se sprijină în aripile desfăcute ca în două cârje şi cârâie, cotcodăceşte stins, neîntrerupt, ca bolboroseala unui nebun. Pui mici, roşcaţi ies din bălării, din spatele bolovanului pe care creşte muşchiul, picotesc în lumină, dar nu răspund încă la chemarea cloştii. Femeia tânără se apleacă uşor înainte, sprijină palmele de genunchii îndoiţi, o picătură de sudoare, una singură, grea, lăptoasă, se desprinde din ceafa ei şi se rostogoleşte, alunecă între omoplaţii aurii. În adâncul odăii, femeia bătrână se mişcă, ea înţelege că cealaltă vede ceva, fără să se audă, ea se apropie de uşă. Amândouă aud acum gâfâitul căţelei, văd mişcările sălbatice ale câinelui căţărat în spinarea ei, şalele lui suple zvâcnind, dinţii muşcând-o cu cruzime de ceafă. Deasupra, ziua fierbinte, lumina necruţătoare a soarelui. Auooo, urlă pe neaşteptate bătrâna, huooooo, huuuuoooo, se întoarce, se apleacă, înhaţă de jos fierul ruginit al unei greble fără coadă, huoooo, se repede, dar cealaltă femeie o

prinde de mână, îi scoate fierul din degetele încleştate, îl aruncă, amândouă intră în casă, uşa se închide. Dincolo de peretele subţire de lemn, în farmacie, se aude tusea unui om. Achilina, spune cu blândeţe Silvia Racliş, vezi că-i bătrânul care aşteaptă reţeta, du-te şi spune-i că vin îndată. Privind din nou acele ceasului, ea îşi îmbracă halatul, tălpile se lipesc fără zgomot de linoleum, intră în sandalele care seamănă cu nişte cuşti înguste pentru animale mici şi sperioase. Uşoare, luciu stins, lucrurile ei de dedesubt atârnă pe spătarul scaunului.

*

Oare acest Antipa a înţeles? Oare el *înţelege*? Ceasul arată două şi cinci. Oare nu este acelaşi Antipa pe care Margareta i-l arăta astă-iarnă la Albala, uite, caraghiosul, o cunosc pe nevastă-sa, în zilele astea primăvăratice când nu ştii unde să ascunzi paltonul, el merge cu şubă şi cu şoşonii ăştia mari, cred că-i înfundă cu obiele, şi cu căciula asta trasă pe urechi, un aiurit care se teme de curent şi face în fiecare zi gargară cu ceai de muşeţel... Prietena ei, profesoara de istorie, Margareta Livescu. Oho, ce relaţii are asta, spunea lumea, catedră la liceul doi din Albala azi, când profesoare bătrâne şi cu experienţă fac naveta şi umblă după supliniri pe la şcolile generale?! Grăsuna Margareta! Nici nu arată grozav şi nici relaţiile pentru care o invidiază toţi (o urăsc, dar se feresc s-o supere, mai bine aşa, lasă, lasă, nu se ştie...) nu le are, ce are ea este un noroc nemaipomenit. *Noroc*. Cu aerul ei de studentă fruntaşă, responsabilă de grupă, prima pe la cercurile ştiinţifice, cu jachetele ei galbene şi pantofii ieftini. Nu poartă sutien, cu toate că, ho, ho, i-ar cam trebui, iar iarna îşi pune chiloţi flanelaţi suflecaţi deasupra genunchilor, se spală pe dinţi când dă Dumnezeu şi îşi smulge părul din nări cu penseta. O, dar este o fată bună şi fără

fantezie, poate fi întâlnită în piesele de teatru cu tineri plini de calităţi, ea este camarada săritoare la nevoie, cam stângace, dar iubită de toată lumea (ei, da, asta nu i se prea potriveşte la Albala!). În piesele astea ea se poate numi chiar Margareta, înainte de a merge la facultate a fost un an în învăţământ la ţară şi ea însăşi juca pe scena căminului cultural în asemenea rol. Când sunt la Albala, Silvia Racliş şi Margareta Livescu sunt nedespărţite şi orice om serios care a citit zece cărţi îţi poate spune că asta se întâmplă din cauza firii şi înfăţişării lor *opuse*. Dar Silvia Racliş ştie: ceea ce o atrage pe ea spre Margareta de toate zilele este cealaltă Margareta, ciudata fiică a norocului, însăşi întruchiparea unor întâmplări norocoase. Sigur, nu-i poţi spune asta, dar de ce să i-o spui? Te gândeşti acum la ea: da, azi-dimineaţă în tren, în clipa când dădeai cu ochii de Antipa, ţi-ai amintit: treceam strada astă-iarnă, eram cu Margareta şi mi l-a arătat, ce caraghios... Diseară te vei întoarce ca de obicei la Albala, o vei întâlni şi îi vei spune: Margareta, îl ştii pe Antipa, astă-iarnă, când ieşeam din cofetărie şi...

Cine poate spune cum te apropie de o altă fiinţă ceea ce de fapt te desparte de ea? Cum se alcătuiesc cuplurile. Cine întreabă? Unde este răspunsul? Nu va veni, este trecut de trei jumătate, se face patru. Dar de ce trebuie să vină?

*

Silvia Racliş prepară într-un mojar un amestec plumburiu cu miros de sulf. Îi va spune Margaretei: uitasem, el mi-a vorbit despre asta, dimineaţa în tren, ba nu, la tutungerie, nu-l ştii pe Tata Clem, cu piciorul lui de lemn şi cu rezerva lui de *snagoave*, n-a venit totuşi, trebuia să mă văd cu el pe la prânz, dar nici nu ştiu când le-a spus pe toate, meteorologia asta ne dă peste cap toate planurile, spunea, nu înţelegeam nimic, dar îl ascultam, ştii că azi este solstiţiul de vară, ziua cea

mai lungă, nu ştiam, acum mă gândesc la asta, tu ştiai, te-ai gândit? altădată se înălţau imnuri soarelui, oamenii se şi gândeau la iarnă, fiindcă iarna chiar acum începe, odată cu declinul luminii, când ziua începe să scadă, după cum vara, adevărata vară, începe în iarnă, când ziua începe să crească, ştii, după solstiţiul de iarnă, lucrurile sunt răsturnate, înţelegi, nu te-ai gândit la fleacul ăsta, Margareta, de ce n-o fi venit totuşi? Fumam şi el a spus: de ce este mai important că trăim pe un glob în loc să trăim pe o tipsie? Ce caraghios şi plin de farmec, nu? Ce spui, Margareta, nu-i amuzant şi neaşteptat pentru o dimineaţă plicticoasă, după ce ai coborât din tren la Dealu-Ocna? De ce n-o fi venit? Facem de atâta timp drumul ăsta şi nu ne-am văzut până azi, ce poate fi asta?...

Antipa apare în uşă, în timp ce Silvia Racliş îi întinde bătrânului o cutie rotundă de tablă, dai în fiecare zi, dimineaţa şi seara, şi înfăşori cu un bandaj, bătrânul poartă bundă şi căciulă ţuguiată şi nu pare să sufere de căldură, nu se închină el oare la soare şi nu celebrează, împotriva lumii, azi, 21 iunie, începutul iernii? Antipa îl priveşte cu un interes neaşteptat şi, ca şi cum pentru el ar fi venit, îl conduce până la uşă, pare îngrijorat şi mulţumit totodată, bătrânul nu se miră, îi vorbeşte despre eczema lui, mâncărime mare, pentru asta a venit aici la domnişoara, el stă într-o comună la patru kilometri şi pe pământul care i-a mai rămas în jurul casei a pus vie, o palmă de loc, dar are vin pentru toată iarna, cu toate că nu-i decât de trei ani pe rod, da, da, veniţi, a treia casă de la biserică spre primărie, nu în partea cealaltă.

Antipa priveşte duşumeaua de scânduri, simte puternic mirosul de petrosin. În capul lui are loc să crească o căldare umplută pe jumătate cu acest petrosin gălbui, pe marginea căldării atârnă o cârpă udă, alături, peria de sârmă. O femeie la capătul unui lung coridor, mersul ei lătăreţ, de pasăre de baltă, într-o mână căldarea, în cealaltă peria. Dar

găleata plină ochi acum este chiar capul lui Antipa. Domnul Petrosin, alături de domnul Bayer şi de domnul Bazedow şi de domnul Piramidon. Oameni cumsecade, burghezi bătrâni de altădată, rătăcind din întâmplare în capetele noastre de azi.

Când ridică ochii, bărbatul întâlneşte femeia. Ea aşteaptă. El întinde mâna, cunoaşte drumul. Ochii ei îl privesc cu ură şi dispreţ, cu o curiozitate rece, neprefăcută. El şovăie. Am pierdut destul timp, spune ea. Ce mai aştepţi? Glasul ei este răguşit, poruncitor. Ştii, spune el (încearcă să râdă, faţa i se schimonoseşte doar, simte că vlaga se scurge din el într-o clipă, îl cuprinde încet o toropeală căreia nu poate şi nu vrea să i se opună), ştii, am venit, spune, e o căldură afară, mai spune, foarte cald, spune iarăşi. Ce mai aştepţi, întreabă ea din nou. Cuprins de furie şi ruşine, el apucă braţul femeii, îl răsuceşte, o trage la el, ca pe un stâlp lunecos încearcă să se caţere pe ea, alunecă neputincios, cade, o caută cu dinţii, dar puterea lui secătuită nu se întoarce la el, este gol, mic, flasc. Hăituit de poftă, umilit de neputinţă, el încearcă din nou, ea se desprinde fără efort, se depărtează. Dar acum faţa ei este supusă, ascultătoare. Nu vorbeşte, se apropie de el, ochii ei sunt calzi, înţelegere nu lipsită de o licărire de veselie. Sămânţa lui se revoltă în adânc, trimite vagi impulsuri, dar totul se petrece încă în cap.

Nechemată, se iveşte femeia bătrână. Femeia tânără porunceşte (aceleaşi vorbe pe care le spusese bărbatului): ce mai aştepţi? Antipa nu înţelegea, neputinţa, furia, ruşinea încă lucrează în el, dar bătrâna se supune. Antipa nu înţelege, îngăduitoare, tăcută, femeia tânără îl călăuzeşte. Ce mai *aştepţi*? Oho, ho, bătrâna a înţeles, *eu nu*, ea poate să înţeleagă, îi dă mâna, he, he, mie nu-mi dă mâna... Încordarea se topeşte într-un lung, ascuns hohot de râs, bună glumă, zău aşa, şi în timp ce merge în urma celor două femei, bărbatul începe să-şi simtă încheieturile, muşchii cresc,

vlaga urcă în el, gâlgâitul ei stins, amenințător. Sunt în laborator, bătrâna înainte, ea a şi ieşit pe uşa din spate. Trasă cu putere sau numai din întâmplare, uşa se închide singură în urma bătrânei, cealaltă femeie pune mâna pe clanță, dar bărbatul este în spatele ei. Cu amândouă mâinile o întoarce spre el, dinții lui licăresc triumfător, obrazul este supt, arcadele mult împinse înainte. Surprinsă, ea scoate un strigăt scurt, înăbuşit, nu, spune înfricoşată, nu aşa. Revoltă, dezgust, mirosul ei ieşind din ea ca aburii iarna, din crupa şi nările animalelor înhămate la sanie. Nu aşa, dar mâna bărbatului o desface încet, fără grabă, fără furie, de neînlăturat. Duşumeaua este rece, jilavă, aspră.

*

El îşi aprinde o țigară, nu se uită la femeie, flacăra chibritului pâlpâie. Țigara este un semn al izbânzii, da? Gluma salvatoare, cu asta ai redevenit stăpân, da? Se întoarce spre femeie, râde, caută un cuvânt, nu găseşte, îşi simte încă umerii şi genunchii puternici, vlaga urcă din nou, încet, sigur, el râde, face un pas, dar loveşte cu cotul un vas de sticlă aşezat pe colțul mesei, îşi smuceşte în aceeaşi clipă antebrațul, dar mâna nu-l ascultă din umăr, ea se lungeşte şi mătură de pe tăblia de faianță un stativ cu eprubete, micile tuburi de sticlă fluieră prin aer, se sparg sec jos. Se trezeşte în fața femeii, zâmbetul lui de triumf este acum o strâmbătură jalnică. Ea este acolo întreagă, neatinsă, inaccesibilă. Zâmbetul ei este calm, batjocoritor, dar întreaga ei ființă emană o căldură ocrotitoare, o mare tristețe inundă deodată obrazul până acum atât de viu şi mai ales *odihnit*, de neînțeles, fusese obrazul unei femei tinere care deschide încet ochii după un somn adânc, odihnitor, ferit de vise rele. El întinde mâna, vrea s-o atingă, nu îndrăzneşte. Aruncă țigara, o striveşte cu tocul îndelung, capul în pământ. Acum

glasul ei este aspru, poruncitor ca mai înainte. Hai, spune ea, e bătrână, să n-o facem să aştepte. Porneşte spre uşă, el o urmează. Ies. În picioare, dreaptă, nemişcată în veşmântul negru, singură în lumina orbitoare, bătrâna îi aşteaptă. Amândoi trec pe lângă ea, o ating cu coatele şi genunchii lor. Se opresc în cărarea invadată de buruieni. Vin şi eu, spune bătrâna. Treci în faţă, porunceşte cealaltă. Da, spune bătrâna. Diavoli afurisiţi, mormăie, nu semănaţi unul cu altul, pe ăsta nu l-am mai văzut, nu seamănă cu nici unul, ţapi fuduli. Toţi trei urmează cărarea neîngrijită, ocolesc un chioşc dărăpănat de lemn şi departe, în faţa lor, printre trunchiurile negre ale cireşilor, ajung la un perete alb, o uşă. Bătrâna alege dintr-o legătură de chei o labă uscată de găină şi descuie uşa.

19

Cum ai ieşit din cârciuma lui Moiselini?

Te-ai oprit lângă o cişmea cu ţeava lungă de fier parcă arsă de acizi, zgrunţuroasă, cenuşiu-roşcată, o veche cişmea care scoate apa cu o pârghie de mână, mânerul ca o coadă de lingură era fierbinte, ai scos batista, ai împăturit-o în palmă, ai început să pompezi, nimic nu luneca, fierul se freca de fier, scrâşnea în adânc, nu mai erai un om însetat, erai un duşman al apei, în gura cişmelei a apărut un fir subţire de apă fierbinte, un şuvoi călduţ pe urmă, mâna ta lucra cu furie, dar în straturile profunde apa nu mai era rece. Apă de *vară*, cum spun gospodinele apei care stă într-o balie în mijlocul curţii, o încălzeşte soarele şi copiii se scaldă în ea. Ai înmuiat bine batista, ai pus-o pe faţă. Nu era rece, dar era mai bine. în picioare, capul mult pe spate, batista înfierbântându-se, uscându-se repede. Ai luat-o de pe faţă, ţineai ochii închişi, când i-ai deschis, ai văzut o albină zumzăind deasupra ta. Între fruntea asudată şi coroana arţarului. O pasăre zboară în partea cealaltă din frunzişul întunecat, prăfuit pe margini, nu o vezi, o auzi, trebuie să fie mare, greoaie, bătaia înceată a aripilor, panica frunzişului. Cât de mare? O pasăre... Ai înjurat încet, ai luat încă o dată apă în pumni, cealaltă mână mişcând pompa, ţi-ai udat faţa. Ai pornit mai departe, prin mijlocul drumului. O femeie cu un coş plin cu rufe ude a ieşit dintr-o curte îngustă dintre două case gălbui, a traversat strada. Te-ai uitat după ea, avea o fustă roşie, decolorată. Un camion cu lada goală, droaie de zgomote, lemn, fierărie, motorul înăbuşindu-se, n-ai urcat pe trotuar, în ultimă clipă şoferul a ocolit, ai auzit înjurătura lui urâtă. Ai zâmbit, şi tu înjuraseşi la cişmea, eraţi chit! Aşadar într-o farmacie erai aşteptat de o farmacistă. Ai înţeles

bine? Berea băgată în tine urca abia atunci în cap. Ameţeai încet, era prea cald, dar era bine. În farmacie la farmacistă va fi bine, răcoare, toate medicamentele, prafurile, alifiile, licorile alea put, dar va fi răcoare, trebuie să aibă ea nişte aiureli, nişte săruri care să facă răcoare şi, dacă nu, măcar vreun ventilator ca la Moiselini, o porcărie care se tot învârteşte. Farmacista trebuie să aibă ea pe undeva vreun ibric şi o cutie cu cafea în care mai demult a fost ceai, *five o'clock tea 100 years reputation*. Aşa se întâmplă: cafeaua se păstrează în cutii de ceai, poate e vorba de un principiu, o regulă, ceva trebuie să fie!... cald, dar dacă ar fi frig ar fi mai bine? înţelepciunea lui Moiselini! Să-ţi fie frig. Te-ai oprit, dar frigul nu era acolo. O pasăre sus-sus se roteşte, un uliu, pândea el vreun pui de ceva, raţă sau găină, curcă. Era trecut de douăsprezece, oho, era spre două, dar dacă ea nu te aşteaptă? Pleacă, miroşi a sudoare, ce cauţi aici, cine te-a chemat, eu? ieşi afară, chem miliţia. De ce să ies? daţi-mi, vă rog, un antinevralgic. Pe farmacistele astea nu le poţi da gata decât cu un antinevralgic. Dar ce te-a apucat, urcai nişte scări şi vedeai sus, în spatele uşii cu geamuri, capul portarului... mergeai cumva la biroul tău, intrai înăuntru, ai pornit? Omul zâmbea, se pregătea să-ţi deschidă uşa. Ai coborât repede, în cap duceai zâmbetul portarului, nea Antipa şi-o fi uitat bastonul pe undeva, ha ha. Te-ai pomenit iar în stradă şi din toate părţile numai mirosuri, pepene verde, urină, câine plouat, varză, oţet, ceapă prăjită, brânză iute, iarăşi urină. Eu cum miros oare? te-ai întrebat. Oare m-am îmbătat? te-ai întrebat din nou. Ei drăcie, dar în loc să ajungi unde trebuie, te-ai trezit lângă gară, dădeai târcoale peronului, ce naiba? Pesemne merseseşi destul de repede sau mai repede decât se poate, fiindcă ceasul care arătase mai înainte pe când fugeai de pe treptele palatului comunal aproape două era acum numai unu jumătate. Eh, gânduri, prostii, ai

intrat în closetul văruit în alb, nu departe de pompa de alimentare, lângă chioşcul de ziare. Te-ai oprit înainte de a ieşi, fiindcă dincolo, la *dame*, ai auzit o tuse cunoscută. Closet bun, de ciment, solid, dar peretele despărţitor nu ajunge până în tavan. Peste tot dai de pereţi de ăştia care despart o încăpere şi nu ajung până în tavan, era o tuse cunoscută, pe când mergeai iarăşi pe drum, te-ai gândit că ar fi fost bine să fi intrat dincolo, să te convingi că tusea nu te înşelase... Cu toate că eşti sigur, amănuntul ăsta neînsemnat nu te poate înşela, după cum profeţiile tale sunt sigure... Jocul este perfect, gluma atotputernică. Ăsta, uliul, vulturul, nu greşeşte niciodată, dă târcoale pe la grădini, vede pasărea jos, o pândeşte şi, când îi vine lui bine, cade ca un bolovan, înfige ghearele şi se ridică uşor, se tot duce. Pasăre sus, pasăre jos. Mergeai şi erai vesel, te gândeai: îmi umblă mintea, îmi trec lucruri uşoare şi hazlii pe-acolo, aş vrea să vorbesc, poate aş transpira mai puţin şi îmi place cum aş putea vorbi acum, aş avea mult har, aş zăpăci societatea, zău aşa, în cap îmi vine o limbă vie şi lipsită de prejudecăţi, cum sunt şi gândurile şi simţurile mele acum, o limbă viguroasă, cum o cheamă pe fata din romanul englezesc care spune: un stil viguros nu mă poate face niciodată să roşesc? Da, o fată educată, crescută în precepte morale severe şi în rigoare puritană şi nu azi sau ieri, tocmai în secolul trecut şi cui răspunde ea? Unui om mult mai în vârstă, care îi recomandă un scriitor bun, dar îi cere să nu-l creadă etc., dacă în stilul lui se vor găsi asprimi, expresii dure etc. Fiindcă sunt destule! Şi fata: un stil viguros nu este niciodată vulgar, nu mă poate face să roşesc. Dar cum se numea fata asta minunată? Şi cum se numea cartea? Mergeai. Tăcut şi ameninţător urca în tine acest: mă simt excelent. Te gândeşti: farmacista stă în farmacia ei, se numeşte Silvia, ştiu. Arată foarte bine, dar cum se poate spune asta în stilul viguros în care aş vrea să vorbesc eu

acuma!? Cuţitarii, bişniţarii, hoţii de buzunare când stau între ei la bufet şi toarnă în ei lăzi de bere au un stil viguros? Dar sportivii, fotbaliştii la cheful de după meci? Dar ţăranii după ce au băut sâmbătă şi duminică la nuntă, cam pe luni dimineaţa, când îşi povestesc întâmplări din armată, au un stil viguros?! Cum să găsesc eu stilul viguros care s-o încurce pe farmacista Silvia în farmacia ei?! Gânduri fără rost, care te făceau să râzi. Ai întâlnit un câine, uite-l, ai spus, oare nu ne-am mai văzut azi? I-ai dat un cub de zahăr din buzunar, câinele l-a luat cu botul lui ascuţit, murdar, un câine care umblă prin gunoaie. Am onoarea, domnule câine, ai spus, dar n-ai avut când să te fereşti. Ai privit urmele dinţilor în osul piciorului, carnea nu părea ruptă, dar iată-le învineţindu-se, umplându-se cu sânge. Oare cine povestea despre băiatul muşcat în glumă de un câine ca ăsta, căutaţi câinele, să vedeţi dacă n-a fost cumva turbat, şi tot căutând câinele au uitat să-i facă băiatului injecţiile antirabice şi după vreo câteva zile, ce să facă, dacă n-au găsit câinele, l-au împuşcat pe băiat, fiindcă începuse să latre. Oare era vorba de un stil viguros? Erai mirat că nu te întâlneşti cu nimeni pe stradă, dar asta te făcea să râzi. Unde or fi oamenii, spuneai, şi râdeai singur. O mare slăbiciune venită deodată te-a făcut să te sprijini de un gard înalt, vopsit în verde şi atunci ai spus: ehe, dacă aş fi găsit până acum un stil viguros, nu mi se întâmpla asta, sunt un vierme, un melc caraghios, mi-e frică de ea, dar am să găsesc până la urmă un stil viguros, şi râdeai singur, rezemat de gard, în timp ce încercai să alungi o albină care se tot învârtea în jurul capului tău. Ai intrat la Tata Clem, el s-a bucurat, se uita iscoditor şi prietenos la tine şi tu ai spus: nu sunt beat, şi ai cerut ţigări *Snagov*, două pachete şi el a râs urât, suntem complici, era bucuros de asta, mândru, uşor tulburat, dar această complicitate scăzuse preţul tău la jumătate şi asta îl bucura cel mai mult,

ştiţi, a spus, a murit domnu' Onu, ei, dacă-i pe-aşa, ai spus, să-ţi zic eu una, a murit popa Zota, cum aşa? a spus el plin de teamă, aşa, ai spus şi ai râs, doar n-a murit din vina mea sau a dumitale, nu, a spus şchiopul, dar te privea îngrijorat, ai ieşit de la el, te-ai oprit, ai ridicat piciorul pe ciotul unui burlan şi ai privit muşcătura câinelui. Bine făcută, ai spus. Prinde coajă, este ca atunci când ţi se pune o lipitoare. Ţi-ai amintit de bunica ta. Tu un copil pe lângă fustele ei largi şi ea umblând cu borcanul de lipitori prin chilerul scund cu lut pe jos, lipitorile trebuiau să-i sugă sângele rău din cel bun, îmi vâjâie capul, spunea, şi tu îl auzeai vâjâind. Cum ai luat o lipitoare din borcanul ei pe când ea dormea şi cum ai pus-o pe piciorul tău, chiar acolo unde te-a muşcat câinele azi, poate chiar de asta o fi muşcat el... Mergeai, casele, cişmelele de la încrucişarea străzilor, stâlpii de beton treceau pe lângă tine, ciudat, tu mergeai încet, dar ei, ele alergau parcă ar fi fost într-un tren, o maşină, o cuşcă pe roate care fugea bine. A trecut un camion cu prelată şi te-ai pomenit într-un nor gros de praf ca o ceaţă gălbuie şi atunci ai văzut că erai afară din oraş, căldura crescuse, mergeai pe un drumeag de ţară, ultimele case rămase în urmă, treceai pe lângă nişte depozite lungi, un siloz, nişte mari rezervoare cilindre şi cupole întunecate sau argintii. Praful stârnit de camion se lipise de ceafă, pe obrazul tău, intrase în gură. Multă căldură şi prea puţină apă, spuneai şi râdeai. Ai văzut casa lui Anghel printre cactuşi, aleea cu plopi, întinderea verde din jurul Casei de Apă, zidurile albe, gardul de sârmă ghimpată. Ai văzut pasărea coborând, aripile ei mari aruncau umbre pe pământ. Ai auzit uruitul unei mori, dar putea fi zumzetul albinei lui Anghel, albina mare despre care el îţi vorbise. N-o văzuseşi până atunci. Râdeai: poate o văd, ce hahaleră bătrână, să-mi toarne el mie una ca asta cu albina... Te-ai întors spre oraş, mergeai fără să oboseşti, farmacista mă aşteaptă în farmacie,

trebuie numaidecât să găsesc un stil viguros. Mergeai pe taluzul înalt, vedeai furnici cum urcă pe picioarele tale. Nu le alungai, citeai pe marginea taluzului scris cu cărămizi vopsite în alb: Trăiască prietenia între popoare, oho, Anghel o fi stând acum pe scaunul lui din spatele casei, gândeai şi nu mai scăpai de râsul tău, era chiar umbra ta, când înainte, când înapoi, ţâşnind de sub tălpi, şi o fi scriind vreo scrisoare în Guadelupa, să-i trimită prietenul lui de acolo cutare specie de cactuşi. Şi chiar o să-i trimită, poate deschide o expoziţie. Cu câteva zile înainte îţi arătase unul din Grecia, semăna cu o broască cu ţepi. Mergeai fără să te clatini, repede, şi veselia gâlgâia în tine, ai făcut două tumbe în iarba prăfuită de pe taluz şi ai strigat: cred că am ajuns la stilul viguros! Dar ai ajuns iarăşi în oraş. Erai pe strada Veniamin Costache Mitropolitul. O fi fost un om sărac şi umil, strada lui se dărâma cu tot cu casele ei de chirpici. Gândeai: numai să vreau eu să fac puţină tevatură, să izbesc cu pumnii ăştia în pereţii ăştia coşcoviţi şi s-ar prăbuşi naibii, treceai, alergai pe lângă grădini de zarzavat, te-ai oprit sub un nuc mare şi ai vrut să dormi acolo. Dar nucul era într-o curte largă şi tu lângă gardul cu nuiele. Aşa spuneai: dacă nu ar fi farmacista cu farmacia ei şi cu cafeaua ei în cutia de ceai, m-aş folosi de stilul meu viguros şi aş face harcea-parcea strada Mitropolitului Veniamin Costache. Altădată. Râdeai şi izbeai pietrele cu piciorul. Slavă Domnului, spuneai, sunt pe drumul cel bun. Asta te făcea să râzi şi mai tare. Mai tare decât ce? Ai văzut copilul, ieşea ca un miel printre şipcile gardului. Ce-i cu tine aici? Şapte ani. Aşa? Bravo! Ţine un leu. Erai darnic din cale-afară, una-două, dădeai un leu oricui îţi cerea sau nu. Ia arată-mi piciorul, ai spus, nu cumva în ghetuţa aia ai o copită despicată? Na-ţi un leu, cum o cheamă pe mă-ta? Floarea? Bine, mai ţine unul şi arată-mi un loc unde să vărs. Dar micul derbedeu ţopăia în

jurul tău şi scotea strigăte scurte. El crede că se poate apăra cu gluma de minciunile lui, ţi-ai amintit, glumele lui ascund minciunile lui, ţi-ai amintit iarăşi vorbele Feliciei, dar câte nu spunea biata Felicia când o încolţea neîncrederea. Eu nu sunt geloasă, striga, dar nu vreau să-şi bată joc de mine. Cine să-şi bată joc? Copilul negricios şi murdar, cămaşa ieşită din izmenele de cânepă, dar nişte ghete zdravene, legate cu sfoară verde, îţi turna apă în pumni dintr-o oală de lut. Apă caldă, clocită, dar curge şi spală. Ţi-ai smuls capul din gard. Dăduseşi afară, pântecele se golise, dar nu se dezumfla. Fusese greu, acum era gol. Un foarte mare gol prin care maţele tale şi pipota, ficatul, ce mai aveai pe acolo pluteau la voia întâmplării fără să se atingă între ele, constelaţii abia mijind în întunecatul univers mic. Ca nişte muşte verzi în burdihanul crăpat care se usucă la soare. Pe urmă, burta umflată te duce singură ca un dirijabil. Pluteai, nu mergeai, chiar aşa, atârnai şi erai dus. Capul te trăgea în jos. Dar ai ajuns în centrul oraşului. Pustiu, linişte, toropeală ameninţătoare. Obloane trase, prelata în dungi decolorate din loc în loc, deasupra trotuarului, frizerie, croitorie, magazin universal. Te-ai privit în vitrina largă, încăpeai între două manechine urâte, înfipte în grăunţe de polistiren. Erai mulţumit de cum arătai, obrazul tras, adâncit sub ochi, burta suptă, ehe, he, o fi umflată *înlăuntru* sau s-o fi dezumflat, cine ştie... Cămaşa ta în dungi, pantalonul nu este boţit, ruptura nu se vede: câinele ţinuse cu tine, nu muşcase pantalonul, muşcase piciorul. Mâine, da, mâine îi vei face o vizită domnului Pasteur, alt bătrânel cumsecade, dar azi, azi, ştiai ce ai de făcut, cu tot avântul într-un stil viguros, la farmacie, la farmacie... Ţi-ai trecut palma peste faţă, erai mulţumit... Ai simţit arcadele tari, globii ochilor în mediul lor elastic, firul scurt şi unsuros al sprâncenelor, barba rasă dimineaţa asprea uşor obrazul, nu era rău. Ai băut un sirop galben, cu

gust de leşie. Călduţ. Tot aşa a fost şi valul de apă care te-a oprit. O duhoare de lături, părul ţi s-a lipit de frunte, de pe buze, limba a cules ceva ca un fir de pătrunjel cu gust de legumă putredă, cu două degete ţi-ai scos dintre dinţi o coajă de salam, degetele îţi miroseau a untură râncedă. Pe faţă ţi se scurgeau încă lăturile, cămaşa udă duhnea, pe vârful pantofului ai văzut o boabă moale de fasole, o bucată de cartof fiert. Ochii ţi se lipeau, te usturau, în gene se usca ceva gelatinos. Vai, vai, ai auzit, chicoteli, râsete înfundate, o voce răguşită, ce-aţi făcut, nenorocitelor, şi iarăşi râsete înfundate. Chicoteli şi o uşă izbită cu putere. Din ce parte fusese aruncată căldarea cu lături? Din stânga, sus, parcă o fereastră sau poate un om cocoţat pe o scară într-o poartă sau umblând pe catalige... Te-ai întors spre stânga, te-ai uitat, acolo era un zid orb, nici ferestre, nici uşi, nimic, un zid coşcovit, înalt, larg, lung, da, zidul unei vechi mori cu aburi care va fi dărâmat zilele astea. Linişte, nici om, nici animal, ba da, o pisică cenuşie se strecoară printr-o spărtură, lângă un bolovan mare, printre buruieni crescute în şanţ. Pasărea sus se rotea. Foarte sus. Faţa ţi se strângea ca o mască de nămol, cămaşa se scorojea în spate. Strada pe care te aflai era iarăşi una de la marginea oraşului, da, strada Morii, dar era spre binele tău, nu departe ai văzut o fântână şi un jgheab de piatră plin cu apă. La urma urmei, nici nu era o atât de mare nenorocire, sunt altele şi mai rele şi în afară de un fir subţire şi moale de fidea (pe care l-ai scos cu două degete din păr în timp ce mergeai pe strada Bobâlna) nu mai rămăsese nici o urmă. Capul cădea greu, oricât ai vărsa, capul nu se goleşte. Aha, îţi spuneai, ajung eu înăuntru la farmacie, am făcut un ocol pe străzile astea, aşa, ca să se vadă că am un stil viguros. Aha, ce cauţi pe aici Muedine, unde-i căruţa ta cu răsaduri? Cum, mă aşteaptă Anghel? Uite, colea, Muedine, o placă memorială ştearsă în zidul ăsta dărăpănat: aici a locuit între

anii cât? când? marele poet naţional Vasile Alecsandri, ascultă, împieliţatule, mai scrii poezii, ia te uită în cerdacul şandramalei, vezi lada aia mare, cu capacul rezemat de perete, ce-o fi înăuntru? Mare lepră-mi eşti, Muedine, ia spune-mi tu mie, unde-i fata aia care stă mereu cocoţată pe răsaduri cu pantalonii ei de trening, să mă duc la Anghel, oare nu cumva te ţii de dimineaţă de mine şi mă tot trimiţi la Anghel, ascultă, Osmanlâule, semeni cu măgarul tău, toată ziua pe drumuri, roşcaţi amândoi, răsaduri şi mai ştiu eu ce. Spune-i că am să vin, dar săptămâna viitoare. Oho ho, mor de râs când te văd, eşti dat în paşte, Muedine. Du-i măgarului bucăţica asta de zahăr şi scoate-i pantalonii ăia de trening. Am să mă duc. Te-ai oprit lângă o poartă de sârmă împletită, ai văzut în ogradă porcul fugărind o raţă. Ai făcut un pas înapoi, ca şi cum ai fi vrut să te fereşti: unde să fug, babo, eşti nebună, ce tot strigi? Fugi tu dacă poţi cu târtiţa ta mare. Na-ţi un leu, du-te. Dintr-o ogradă, din casa asta de sub frunza de brusture? Cum, tot aici eşti! Cară-te, babo, eu am un stil viguros, he, he, nu mi-e frică, he, he, fugi tu, eu nu vreau să fug, unde, de ce să fug? Ţi-ai luat leul, pleacă. Unde ai mai văzut o scorpie ca asta? Într-un film, un castel în care o liotă de cerşetori îşi fac de cap, basmaua ei murdară, şuviţele albicioase de păr încâlcite, obrajii căzuţi, toată bolboroseala şi fleşcăiala şi răutatea ei, traista plină cu resturi, cârpa unsuroasă în care-şi ţine banii. Fiindcă are bani. Ai mai văzut una ca asta demult, într-o noapte, într-o ospătărie populară, ehe he, la film ca la film, dar s-o vezi lângă tine, adevărată, şi chelnerul luând banii cu aceleaşi mâini cu care îţi aşază ţie tacâmul pe masă şi-ţi aduce pâinea, ea dă un bacşiş gras şi el ia şi spune sărut mâna, da, o femeie bătrână, puteai să-l vezi când tu ţi-ai întors capul, ce-i, domnule, ce-i? nu-i şi ea om al muncii, ce dacă cerşeşte, asta-i munca ei de femeie bătrână, a fost cucoană mare asta, ce ţi-e scârbă,

ce-i cu mâinile mele? He he, ea nu-i tot om?! două mâini am, cu astea servesc pe toată lumea, dar voi, la masa asta, ce fleşcu' meu sunteţi, studenţi, campioni de tir, Oastea Domnului sau poate nepoţii lui rocfelăr şi puţiţi de bani, nu?! Vă e scârbă de oamenii muncii din localu' ăsta, da?!... Chelnerul, o gorilă cu capul teşit, cârlionţi scurţi şi deşi, negri pe frunte, pe tâmple, pe ceafă, şi o ceafă de unul care aruncă bile la circ şi le prinde între omoplaţi şi ţine pe cap o prăjină de care atârnă vreo cinci inşi şi ce umeri, şi ce uitătură, Doamne, te aşezi la masă (spunea unul dintre voi?) şi vine unul dintr-ăştia să te-ntrebe ce vrei şi ai vrea să pleci, dar ţi-e teamă, ăsta mă omoară, în loc să ceri coniacul pentru care ai intrat, ceri de mâncare, băutură multă, te faci că mănânci, plăteşti înainte să termini, dai ciubuc gras şi, într-o clipă, când l-ai văzut dispărând după perdeaua vişinie din fundul încăperii, te ridici şi fugi, nu te mai întorci, dispari, oho, ho, gândeai tu, Antipa, dacă pe atunci aş fi avut un stil viguros, mi-ar fi plăcut să-l bat, să-l pot bate pe ăsta, încet, bucată cu bucată, gură, abdomen, coaste, da, dar în loc de asta te uitai la el cum rânjeşte şi încercai chipurile să zâmbeşti când el îţi băga sub nas pumnii lui, unde vezi că pute pumnii mei? Sau poate banii, mă, ia să vedem, cu toate că ei nu pute nici atât, a băgat o mână în buzunarul halatului soios şi a scos hârtiile babei, multe, hârtii de un leu, unsuroase, mototolite, răsucite, şi vi le împingea în obraz, le simţeaţi pe buze duhnind, dar nu mişcaţi nici unul, dacă v-ar fi poruncit să mâncaţi una, o mâncaţi acolo pe loc, şi o priveai înfricoşat pe baba care nu auzea nimic, îşi vedea de molfăiala ei: faţa acoperită cu pete vineţii şi scame albicioase, nasul pe jumătate mâncat şi traista lângă piciorul scaunului şi mestecând în gingii carne, peşte, ciocolată, frişcă, dând peste cap pahare cu bere nemţească şi pe urmă cafea, încet, fără nici o grabă, toată povestea semăna cu a chelnerului, adică baba asta te obliga

s-o priveşti şi să-ţi fie frică (ceva ca o imagine înfricoşătoare din propria ta existenţă), molfăind totul şi ce era mai grozav la ea era că la fiecare două-trei minute îşi scotea din mânecă o batistă subţire, albă, jilavă, spuma unei dantele pe margini, îşi tampona uşor fruntea, pe urmă scuipa în ea sau numai o apropia de buze după ce înghiţea ce avea în gură, ce era însă de neînţeles şi te umplea de grijă şi oroare era felul cum stătea pe scaun, o adevărată cucoană, o cneaghină, nu una care o face pe boieroaica şi o dau ifosele de gol. Nu. O mare doamnă, cum se mai vede încă în fumul adânc din frescele votive, un jilţ şi ea stând în jilţ, cei mai înalţi demnitari sfiindu-se să se apropie. Da. La naiba cu stilul viguros, dar ai fi putut uita unde te afli, dacă bineînţeles reuşeai să înţelegi cum stă şi ce se întâmplă când stă în jilţ o cucoană adevărată şi mare. Tot ce rămânea în farfurii ea strângea în nişte foi de caiet dictando, o felie de pâine căzută în ciorbă, ciolane lucioase, o jumătate de perişoară, hârtie mânjită cu cremă în care a fost o prăjitură etc., făcea pachete mici şi le punea în traista ei... L-ai întrebat cât e ceasul, patru făr-un sfert, ţi-a răspuns un om cu basc cafeniu şi pantalon de doc larg şi boţit cam scurt, fluturând deasupra gleznelor, ciorapii uitaţi pe acasă sau în vreun loc unde-şi spălase picioarele, vine ploaie, trebuie să plouă, a spus, unde? ai întrebat, amândoi v-aţi uitat în cer: fierbea încet ca un mare cazan în care, la foc scăzut, bolboroseşte plumbul, culoarea albastră se pierduse de mult, dar nori nu se vedeau, se adună, a spus omul, ai privit acolo unde îţi arăta el, pe cât se părea, izvorul căldurii cumplite de pe pământ şi ai văzut o umbră întunecată, nu norul, doar o *înaintare* fumegândă, ceva greoi şi aspru, orb, de neînlăturat ca şi mirosul unei fiare şi în acelaşi timp o adiere tăioasă, neaşteptată a mişcat blocul de aer fierbinte deasupra voastră, sus, dar nu atât de sus încât să nu vă înfricoşeze şi să nu vă aducă în suflet speranţa unei schimbări. Asta-i

grindină mare, a spus omul, poate ninge, ai spus, şi el nu a râs, a clătinat doar capul grav, tăcut, ai simţit dintr-odată că te poţi apropia de el şi ai vrea să stai de vorbă cu el, dar s-a depărtat grăbit şi curând a dispărut după colţul străzii... Ai aprins o ţigară. Fum în nări, în gură, lingând mucoasele, coborând în adânc, în cap gândul că de mult n-ai mai aprins o ţigară. Amar. Greţos. De ce să-l întrebi cât e ceasul? Ai şi tu ceasul tău. Ai îndoit mâna cu gestul tuturor oamenilor care poartă o morişcă de asta la mână, da, atât cât spusese şarlatanul, de mirare, părea un mincinos, un înşelător, un hoţ de buzunare, trebuia, în stilul tău viguros, să i-o spui. Oho, ce ochi de şnapan avea, nu cumva şi o haină cadrilată? Ăştia cu haine cadrilate sunt toţi nişte şmecheri, vor mereu să stoarcă ba una, ba alta. Farmacia o mai fi la locul ei? Farmacista s-o fi urcat în tren, nu-l mai aşteaptă ea pe Antipa, de ce să-l aştepte? Farmacista la farmacie, se înţelege. Mergeai, zăpuşeala creştea, în cerul plumburiu, foarte jos se aprindeau fulgere scurte, întortocheate, nu se auzea tunetul. Îţi spuneai: pleacă cu trenul ăsta la Albala, *eu mă simt bine*. Se adăuga o stare nouă: un fel de uşurare, un sentiment ambiguu de felul celui care se exprimă cam aşa: mă duc la târg, dă Doamne să nu găsesc ce caut! Un fel de proverb! În acelaşi timp, o durere surdă, o adâncă părere de rău. Ai râs în timp ce săreai peste gura deschisă a unui canal, nu pun şi ei aici un semn, trebuie sancţionaţi, ai gândit ca un bun funcţionar la primărie, ai dracu'. Ai râs amintindu-ţi de inginerul Druică... Las-o-ncolo de farmacie, ai spus, te-ai dus la gară, ai un tren peste o oră, mă duc la gară, ţi-ai spus, nu mă autoanalizez (te-ai lăsat pe vine de câteva ori, *genuflexiuni*, mureai de râs, de după o perdea lăsată te-a privit un bătrân cu o pungă fleşcăită în loc de bărbie, o fi ţinând în ea seminţe, câteva vrăbii au zburat dintr-o baligă din mijlocul drumului, mureai de râs, ce cuvânt, sughiţai ce-he

cuhuhuhuvâhâââ nt, *autoana*...), nici prin cap nu-mi trece, eu merg unde vreau în cea mai deplină libertate, am un stil prea viguros ca să mă las dus de nas cu ce cred că se petrece cu mine, oho-ho... şi am mare noroc că toţi analiştii, chiar şi cei mai cunoscuţi, dorm cu burţile umflate în puterea marii digestii. Moarte bună, domnilor, mort uşor! Dar te-ai pomenit în faţa farmaciei. Obloanele laterale erau trase, dar nu scria *Închis* pe uşa cu geamuri. *Deschis* 7-3, duminica etc., negru pe galben, un carton îngust, atârnat de un şnur subţire în mijlocul cercevelei. Palma ta a atins fierul clanţei. Cald, umed (carnea? fierul?), ai văzut prin perdeaua opacă mişcându-se ceva înăuntru, poate ai auzit voci, o schimbare bruscă se petrecea în tine adânc, adânc-clătinător, vârtej, teamă, ruşine, triumf, *nu vreau* amestecat cu *pot*, *nu înţeleg*, *nu reuşesc*, *nu*... Te-ai şi văzut în geamul curat, capul tău tăiat în două, în trei de ramele înguste ale cercevelei. Stările prin care treceai erau repezi, nedesluşite, voiai să ajungi la cuvânt, cuvintele în capul tău te-ar fi liniştit, nu reuşeai, ai apăsat pe clanţă. Multă sudoare vâscoasă. Fierul mergea greu în lăcaşul lui vechi, uşa se împotrivea, o balama părea desprinsă, joacă, scârţâie, geamul zornăie în rame cum se întâmplă la casele unde lipsesc bărbaţii. Ai intrat.

Presa vremii (din *Jurnalul* romanului)

OMUL FAŢĂ ÎN FAŢĂ CU EL ÎNSUŞI – anchetă

Climatul echităţii, climatul înfloririi personalităţii umane

...Lucrez de mulţi ani în administraţia de stat, am avut prilejul să cunosc mii şi mii de oameni şi mi-am putut da seama că pe omul simplu, pe omul cinstit nimic nu-l indignează mai mult ca nedreptatea – ne spune A.S. din G. Omul de azi nu poate să conceapă şi nu vrea să îngăduie sub nici un motiv ca nedreptatea, abuzul să-şi afle culcuşul în viaţa noastră. El are o judecată simplă şi limpede ca cristalul: socialismul şi nedreptatea

sunt două noţiuni diametral opuse, aflate într-o incompatibilitate organică. El consideră socialismul ca fiind orânduirea sa; de aici sentimentul de stăpân în ţara sa; de aici insistenţa cu care acţionează împotriva celor care – oricât de mari ar fi – ar vrea să drapeze, în hainele noului, moravuri moştenite de la vechea societate, înregistrăm cu toţii profunda satisfacţie şi aprobare cu care au primit milioanele de oameni ai muncii din patria noastră măsurile luate de conducerea partidului şi statului în ultimii ani pentru a statornici temeinic în viaţa întregii societăţi spiritul de dreptate, de echitate, începând de la retribuţia muncii şi până la garantarea prin lege a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti.

Desigur, nu întotdeauna totul se desfăşoară sau mai ales s-a desfăşurat firesc, în faţa unei stări de lucruri necorespunzătoare într-un domeniu sau altul de activitate, există sau nu temeiuri reale care i-ar putea determina pe oameni să se abţină de la critică, să nu-şi spună părerea? – l-am întrebat pe tovarăşul A.S.

Promovarea noului, dezbaterea deschisă, principială a problemelor economice şi sociale care frământă masele largi de oameni ai muncii – ne-a răspuns – presupun un generos climat social, o deplină libertate de opinie. Şi cea mai elocventă dovadă că în ţara noastră există un asemenea climat este modul în care sunt abordate de cetăţeni aceste probleme, în ultimii ani, un aer proaspăt, pur a pătruns în toate compartimentele vieţii sociale, în relaţiile dintre oameni. Ceea ce aş vrea să subliniez cu deosebire este rolul stimulator al unui asemenea climat, caracterul său umanist; dezavuând public suspiciunea, eliminând-o pentru totdeauna din relaţiile sociale, partidul i-a îndemnat pe oameni să gândească – pe toţi laolaltă şi pe fiecare în parte. Dezvoltarea gândirii umane, a spiritului său creator este o latură fundamentală a politicii partidului nostru. Socialismul nu înseamnă

numai asigurarea unui belşug de bunuri materiale, ci şi promovarea celor mai înalte principii etice, a unui climat de echitate şi dreptate socială. (...) Adevărul iese întotdeauna la iveală. Şi asta v-o spun eu, un om care a avut de suferit, cu mulţi ani în urmă, din pricina unor nedreptăţi; pentru că, în acea perioadă, într-un climat social nu pe deplin aşezat pe temeiuri principiale, suspiciunea, arbitrarul îşi mai făceau loc...

N.T.R.

20

De ce numai aici? întreabă Antipa.

Numai aici, spune Silvia Racliş.

Plouă, spune Antipa.

El stă întins pe un pat de fier, vopseaua albă scorojită pe zăbrelele subţiri de la capete. Capetele sunt făcute din şină subţire, unghiuri drepte, vopseaua albă pare să fie aici mai proaspătă, nu se cojeşte, este numai zgâriată în zig-zag, treabă de copil, cine s-o fi ocupând cu asta pe aici? Undeva pe la mijloc atârnă legată cu sârmă subţire o plăcuţă de aluminiu: un număr de inventar. Patul cred că l-ai luat de la dispensarul TBC sau de la spital, şi masa la fel, şi scaunele, amândouă lucrate din ţeavă subţire şi tăblii de plastic, nichelul ruginit pe ici-colo şi tot aşa, zgâriat, ros, tocit. Dar podeaua este de scânduri înguste, galbenă, bine frecată cu leşie, lustruită nu de vreun meşter lemnar sau lustruitor, tocite de umblet mult cu picioarele goale sau în ciorapi de lână, nodurile lemnului par de sticlă topită. Pereţii sunt acoperiţi până la jumătate cu hârtii albe, pătate de muşte, între masă şi taburetul pe care se află un lighean cu apă limpede, o coală de hârtie lipseşte, în locul ei s-a pus un ziar îngălbenit, parcă dogorât de foc. Literele mari, literele mici, fotografiile, titlurile de ultimă oră. Ziare acoperind pereţii bucătăriilor deasupra sobelor afumate sau în magazii de lemn între două dulapuri descleiate şi prăfuite (de ce un ziar prins acolo în ţinte sau în *pioneze*?), întotdeauna titlurile mari de pe prima pagină la vedere. De ce numai aici? Numai aici. De ce? întreba o dată de sub bascul lui uriaş un prostănac cu lavalieră şi jachete largi, pictor specializat în flori de câmp şi animale domestice: de ce cade, atunci când cade, felia de pâine cu unt întotdeauna numai pe partea unsă?! Cvadratura cercului era un

fleac faţă de problema pâinii cu unt. De ce? Un prostănac care din ciuboţica cucului şi din pisicile şi caii lui cu breton a lăsat un palat la Albala şi o fermă pe malul Lacului Întins şi un testament bizar: toată averea lui nu rămâne moştenitorilor de drept, ci numai aceluia care studiind structura cristalelor va descoperi în cele din urmă piatra geniului, un fel de grăunte opalin, care, scria bietul prostănac, trebuie să existe. De ce? Să te întrebi mereu: *de ce*? Un copil de trei ani şi un idiot de treizeci şi trei de ani întrebându-se, obrazul lor senin, curios, nedezvoltat: de ce? Nepoţii şi surorile şi micul fiu necăpătând un ban, blestemându-l pe prostănacul cu lavalieră şi murind şi ei în cele din urmă... De ce numai aici? Numai aici...

Silvia Racliş stă în picioare la fereastră. Strânge sub bărbie un prosop care îi acoperă şi-i descoperă în acelaşi timp goliciunea. Se uită pe geamul acoperit numai pe jumătate cu o perdea de stambă colorată, în felul în care ar privi printr-un loc îngust şi foarte jos. Aşa te uiţi pe gaura cheii sau printre două scânduri late din gard. Aerul în odaie este jilav, fierbinte. Mi-e frig, spune femeia. Mi-e frică. Antipa se ridică într-un cot, se uită după hainele lui aruncate prin odaie, sub masă, lângă uşă. Pieptul nu prea puternic, umerii uşor aduşi înainte, gâtul, fruntea mustesc în sudoare. Cu un colţ al cearşafului îşi şterge fruntea, în sprâncene sudoarea se iveşte din nou aproape în aceeaşi clipă, îşi scoate picioarele de sub cearşaf, acum stă pe marginea patului. O durere surdă urcă prin piciorul lui stâng, muşchiul se dezmorţeşte, în ţesuturi se insinuează o panică obscură, la suprafaţă lucruri mărunte care amintesc o baltă cu apă gazoasă, bătaie cu urzica, furnici. O albină bâzâie undeva în încăpere. Fereastra se întunecă pe neaşteptate, în aceeaşi clipă, grindina izbeşte acoperişul de şindrilă, o grindă pârâie scurt deasupra într-o margine, arborii, buruienile,

boschetele cuprinse în ochiul ferestrei se adună într-un vârtej verde, întunecat, plumburiu, fulgerul despică bolta, odaia se luminează ca un arc voltaic, trăsnetul vine la urmă, geamul se crapă pieziş, o muche îngustă, pământie, de chit se desprinde încet şi cade pe pervaz. Femeia urlă, dar nu se mişcă de lângă fereastră. Grindina cade pieziş, într-o răpăială asurzitoare, ouă mari de gheaţă lăptoasă umplu repede şanţul săpat de sub burlanul din colţul casei spre adâncul grădinii. Un ritm nou schimbă bucata asta de lume, sângele o simte, pământul primeşte, încearcă să se adapteze în grabă, straturile lui adânci sunt rezistente, somnul mineral încă le protejează, dar coaja roditoare, ca şi o fiinţă vie, cunoaşte îngrijorarea şi spaima. Frigul pătrunde pe sub uşă, o rafală tăioasă şi odată cu el pulbere fină de gheaţă, un fel de zăpadă îngheţată care se topeşte repede pe scândurile podelei. Asta nu ajunge. Uşa este trântită de perete cu o putere neobişnuită, coada vânoasă a diavolului biciuie încăperea cu smocul ei tăios, fulgerul despică din nou bolta, Antipa se repede la uşă, o închide cu greu, împotriva vântului năprasnic, Silvia Racliş, ghemuită acum sub fereastră strângându-şi prosopul sub bărbie, îl priveşte îngrozită. Şi ce uşă croită din două scânduri groase de stejar, legate cu stinghii şi un drug de fier, o scoabă din Brobdingnag aşezată în curmeziş, niturile mari ale cuielor şi două belciuge grele. Uşă de puşcărie, dacă s-ar dărâma acum şandramaua, uşa ar rămâne în picioare întreagă şi belciugele ei ţigăneşti pot ţine un lacăt până la sfârşitul lumii. Din care parte, s-a desprins, din belciuge, din balamale? Naiba ştie, acum e la locul ei. Vijelia cuprinde casa din toate părţile, vântul îşi schimbă des direcţia, grindina bate când dintr-o parte când dintr-alta în acoperiş, în pereţi, nu ajunge niciodată în geamuri din cauza streşinilor largi, dar în curând poate coşmelia se face zob şi putem dansa în ploaie, doi romantici. Bărbatul

ţopăie prin odaie, sudoarea îngheaţă pe el, bărbăţiile lui nu mai atârnă ca la ţap, ca la taur, s-au strâns într-o nucă vânătă, femeia se ridică şi râde. Unde-o fi, acum bâzâia pe aici, spune el. Trebuie s-o omor. O albină, spune femeia, ce te-a apucat?! mai bine pune-ţi ceva pe tine. Acum era aici, spune el. Ea râde din nou, nu-i mai este frig şi frică? se întreabă el, ciudat, gândul se vrea răutăcios, un gând ca o glumă care te apără, dar nu iese nimic, gluma se pierde, golul din cap face frică, eu tremur şi sunt supt, micşorat, neputincios, nu exist şi ea creşte. Frică, ruşine, dezgust. Umerii ei lucesc stins. Dinţii sunt foarte albi. În odaie este aproape întuneric. Ea ridică din mijlocul duşumelei un ou de gheaţă, îl ţine în palmă, îl priveşte cum se micşorează încet. Printre degete se scurg picături grele de apă. Antipa s-a aşezat pe marginea patului. Spinarea încovoiată, braţele, şalele îngheţate, în stânga lui, dulapul îngust cu o singură uşă cu oglindă. Furnirul roşcat şi-a pierdut strălucirea, dar nu se coşcoveşte. De mânerul ca o pară atârnă un lung canaf galben, în oglinda ovală (aici, da, timpul lucrase mai bine, pete ruginii) Antipa se vede întreg. Abia se mai cunoaşte că a fost un bun sportiv. Antipa-tipa-tipa, strigase în vara trecută blonda Anabella, eşti de nerecunoscut, bătrâne, ce-i cu tine, stai să te văd mai bine, să mă dau zece paşi înapoi, tu eşti băiatul ăla subţire şi băşcălios care-mi plăcea mie cel mai mult din clasa noastră: Antipa?! (Antipa alerga cu plasa după fluturi ca în benzile desenate, era o duminică dimineaţa în pădurea rară de pe malul Lacului Întins, pălăria lui de pânză cu boruri mari, căzute, pantalonii cam largi, flaneaua demodată, nasturi mulţi, prin iunie parcă, clipind des, ochi de miop, spaima caraghioasă a miopului când nu simte lentilele la locul lor – oare n-ar trebui să port ochelari? şi străina care minte cu neruşinare şi spune că au fost *colegi* şi toate rahaturile astea, de unde ştie ea că am fost? ce-o fi bărbăţelul ei că o

ţine aşa? gândul lui şi zâmbetul lui stingherit şi Anabella învârtindu-se în jurul lui, tânără, nedumerită, batjocoritoare, prietenoasă, şi Felicia, mai târziu: dacă spui că ţi-a fost colegă, de ce n-ai pomenit până acum nici o vorbă despre ea? Ea spune că am fost colegi! Aha, *ea*, ce minciună, câtă minciună, nu se face o gaură sub tine şi nu te înghite pământul, Doamne, şi eu iubesc toate minciunile tale şi pe fâţa asta o iubesc şi toate vorbele tale mincinoase...) nu eşti tu, Antipa, ce naiba s-a întâmplat cu tine, alergai cel mai bine dintre toţi, erai cel mai bun înotător, nu ţi-am spus încă, dar când săreai în apă, eram foarte îndrăgostită de tine, a, da, nevasta ta, îmi pare bine, doamnă, ţineţi-l din scurt, trimiteţi-l la sala de gimnastică. Antipa, unde eşti, aveai o bilă rotundă şi o ceafă de maciste şi un aer de catâr care-mi plăcea al dracului, erai campion, Antipa, arăţi acum nu ştiu cum, ia spune, nu cumva eşti profesor, doctor sau aşa ceva, semeni cu Fabre, nu cumva iese din tine un savant?... O nouă rafală de vânt izbeşte dintr-o parte şi de jos acoperişul, tavanul pârâie, o crăpătură subţire se iveşte în mijlocul lui, praf şi nisip se scurg pe acolo, se adună într-un fel de dună minusculă pe podea. S-a topit, spune Silvia Racliş. Zâmbeşte, îşi trece palmele ude peste faţă. Antipa ridică ochii. Spatele încovoiat, mâinile sprijinindu-se drepte, depărtate de muchea patului, tălpile pe podea. Semeni cu omuleţul lui Gopo, spune Silvia Racliş. Vine iarna, mormăie Antipa. Iarna, spune Silvia Racliş, nu mai râde, amândoi privesc prin geamul aburit acum. Ca prin ceaţă văd cum grindina acoperă curtea, ouă mari de gheaţă. Mi-e frică, spune ea. Poate ţi-e frig, spune el, unde naiba s-o fi ascuns albina asta? Dar femeia vine acum spre el. Mirosul ei umple odaia. Picioarele ei vin spre tine, gura deschisă, lacomă, limba udă, subsuorile. Ai văzut-o întinsă, suptă, fără putere, în timp ce tu te ridicai rânjind, săreai în mijlocul odăii, te mişcai neliniştit dintr-un

colţ într-altul. Erai singur, erai stăpânul. Te-ai întors spre femeie, ea avea nevoie acum de înţelegere, de puterea ta ocrotitoare, nu? Şi-ai văzut cu teamă şi încântare: ea era mai mare şi mai vie acum, sânii erau plini şi se umpleau. Era în aşteptare. Unde era izvorul? Cine era stăpânul? Ea ştie să primească în locurile cele mai adânci, carnivore. Ea ştie să se strecoare şi să scape. Să spună câteva cuvinte şi între ele să lase destul loc în care să te învârteşti derutat, aţâţat, lacom, nesatisfăcut. Deasupra norilor este înainte de amurg, dar pe pământ este noapte. Grindina s-a transformat în aversă. Apa cade în şuvoaie violente. Vântul a mai slăbit, în odaie este aproape întuneric, teama obscură care de la origini te cuprinde odată cu căderea nopţii, ea rămâne ascunsă, nu rămâne sus decât ca o îngrijorare nedesluşită şi trecătoare, ceva stins, uneori numai un gest neînţeles, un cuvânt spus altfel, o uşoară încetinire a pasului dacă mergi (şi asta îţi aminteşte poate de o boală vindecată, o suferinţă din copilărie), o tuse, o răsuflare adâncă, dacă vorbeşti. Femeia râde, dinţii ei sunt tăioşi, laţi, se înmulţesc, îi acoperă faţa, bărbatul pătrunde cu violenţă, mintea se micşorează, în sânge se adună o putere primejdioasă, femeia primeşte şi închide în ea, îl goleşte neîndurătoare, pe două şi apoi pe patru picioare, ea scoate strigăte scurte şi un urlet stins, prelung, mereu bărbatul deasupra, în spatele, împrejurul ei, în toate părţile, o făptură slabă cu puteri miraculoase...

*

Acum trebuie să vorbim, spune Antipa.

Dă-mi ţigările, spune Silvia Racliş.

Trebuie să vorbim cu nişte cuvinte care să nu strice, să nu compromită nimic.

Unde-ai pus chibriturile? Ai şi început să strici. Ce fel de cuvinte?

Nu înţelegi, nici eu nu ştiu ce se întâmplă, dar acum trebuie să găsim nişte cuvinte, nu cred că trebuie să râzi, eu nu râd, asta nu-mi spune nimic bun, dar trebuie să încerc.

Cuvinte? Când eram mică, mergeam cu tata în docar la un joagăr unde rumeguşul umed şi roşcat

nişte cuvinte care să ne apropie acum când vorbim ca şi atunci când facem dragoste. Ceva se întâmplă. Uite, vezi cana, masa, dulapul, scrumiera, cuvintele astea

ştiu, să fie la fel de adevărate, să nu ascundă nimic. Am citit asta undeva

nu înţelegi. N-ai citit. Vreau să nu râzi

nu râd. Am văzut nişte iepuri într-o cuşcă, am o mătuşă care creşte iepuri

ceva se întâmplă, spune Antipa. O priveşte îndelung, inexpresiv, imobil. Dar expresia lui obişnuită revine încet. Iepurii? întreabă el. Ce-i cu iepurii ăştia? Trebuie să fie o poveste a naibii de potrivită cu grindina asta.

Antipa, spune Silvia Racliş. O deznădejde neaşteptată în locul batjocurii şi nepăsării. Antipa, aluneci, te duci, eşti laş, eşti destul de laş, chiar aşa cum stă bine unui bărbat. Antipa, vorbeşte, vreau să vorbeşti, spune ceva.

Chibritul este sub pernă, spune Antipa.

Da, spune Silvia Racliş, ne înţelegem mai bine decât s-ar fi crezut. Nu mai vreau să vorbeşti. Ciudat, pe trupul ei tânăr se tot mişcă, într-o parte şi alta, capul unei bătrâne. Dar Antipa îşi apropie palma de obrazul ei şi cucuveaua, sora ei bună, ţipă de trei ori undeva prin frunzişul care a mai rămas după grindină, pe vreo grindă sub acoperişul şopronului, o pasăre de noapte care cântă în amurg, bine cântă, spune Antipa şi râde, femeia se răsuceşte lângă el, râde şi ea. Eşti o fată înţeleaptă, spune. Sunt înţeleaptă, spune ea, sunt cu vreo zece ani mai tânără decât tine. Stau întinşi pe pat, acoperiţi până sub bărbie cu un cearşaf. Odaia s-a

luminat, lumina purpurie a amurgului. Geamul se usucă. Streaşina picură, în burlane se aud lovituri înfundate. Un fum albicios se înalţă ca un stâlp subţire în fundul grădinii. Cerul se curăţă, în pod miaună o mâţă. Sub podea, şoarecele roade fără grabă.

Dacă Anghel ar fi fost aici, spune deodată Antipa, dacă el

Anghel? Cine-i Anghel?

un prieten, he, he, nu ştiu de ce nu spun un frate, he he, unul care crede că azi îţi mai dă mâna să fii mistic (vorbind, Antipa nu reuşeşte să ascundă sub zâmbetul lui nepăsător un fel de jenă, ruşine, o nelinişte nouă), un caraghios, dar un om care ştie o mulţime de lucruri. Stă aici.

Aici? la Dealu-Ocna? Vreau să-l cunosc!

Bineînţeles. Nu sunt sigur că o să-ţi placă, dar cu atât mai bine! Creşte cactuşi, are relaţii în toată lumea, fireşte, cu alţi crescători de cactuşi.

Extraordinar. Vreau

bine. Mâine. Sau altădată, când

mâine. Are vreo două sute cincizeci de ani, dar e un om puternic, o voinţă neobişnuită, este prietenul meu şi mâine. Mâine!

mâine!

În sfârşit, spune Silvia Racliş. Faţa i se face vicleană, surâzătoare. Lumina scade încet în odaie. Femeia îşi ridică pieziş trunchiul, se sprijină în coatele lipite de coaste, înfipte în saltea. Cearşaful lunecă pe sânii ei mari şi grei, leneşi acum, uşor lăsaţi într-o parte şi alta, sfârcurile vinete retrase, ascunse în ţesuturile moi. Ghearele pisicii în catifeaua labei. Ştii, am o mătuşă care are o idee înaltă despre conversaţie. Dacă ne-ar auzi vorbind

ştiu. Antipa râde. Şi eu am o mătuşă, avem de la ea o oglindă

oglindă? *Avem o*

nu chiar ceva cum ştii tu, stai şi te piepteni vreo două ceasuri şi îţi faci ochii, nu, ceva vechi şi zău aşa, plin de taină, mătuşă-mea spunea o *piesă*

oglindă? Antipa, dar tu eşti chiar partenerul de conversaţie care ar face-o pe mătuşă-mea praf. Ştiu: când vreau să scap definitiv de ea, te trimit s-o ţii de vorbă...

*

Îmbrăcat, Antipa stă pe scaun, spatele încovoiat, aruncă ţigara în ligheanul cu apă. Jarul sfârâie. Întinsă în pat, Silvia Racliş îl priveşte, cearşaful ţinut pe dedesubt, cu pumnul strâns sub bărbie. Totuşi, se întâmplă ceva, spune Antipa. Vreau să vorbesc, şi asta mă sperie. Nu, nu spune nimic, ascultă. Nu te mişca acolo unde stai, sub cârpa asta, ascultă. Asta-i odaia bătrânei, da? Achilina, ăsta-i numele dracului. Se întunecă. Stau aici ca şi cum aş fi martorul unor întâmplări care mi se întâmplă mie. Ceva se pregăteşte poate de mult, dar acum îmi vine mie în minte. Mi-ar trebui un punct de plecare ferm. Sunt aproape gata să dibui despre ce este vorba, dar îmi scapă. Departe. Sunt apa din ceaşca asta care este tot eu, dar o clătinare, uite, o adiere face să-mi scape sensul, apare, se scufundă, nu este. Pesemne pământul pe care stă ceaşca asta se mişcă. Ştiu eu? Vezi, nu vreau să spun nimic, cu toate astea, un sens mă pândeşte! Dar eu vreau să fiu liber şi să nu mă tem de vorbele mele, să le fac să ţâşnească din mine aiurea şi să umple lumea. Nu râde. Eu spun: vreau să te văd mereu, acolo la *noi*, şi ziua pe lumină, vreau să nu mai vin aici şi tu spui *numai* aici, dar sunt eu sigur că vreau ce vreau şi mâine nu spun altceva? Sunt un caraghios, ştiu bine, nu pentru că nu ştiu ce vreau, dar atunci ce? Mă uit la tine, mă laşi să vorbesc, taci, simţurile tale femeieşti ştiu totul mai bine decât tine. Ştii totul şi greşeşti mereu, asta te-ar putea face să râzi? Tu eşti stăpâna, he he, cum s-ar spune, călăuzeşti specia,

dar încotro o duci? Şi cu toate că nu-mi răspunzi şi poate nici nu mă asculţi, oho, cine ştie unde ţi-o fi umblând ţie mintea acuma, văd cum te umpli şi creşti, numai sub talpa ta mi-aş putea găsi un locuşor acolo, o omidă, vreo gărgăriţă, o râmă. Taci? Ştii ce vreau de fapt. Vreau să nu-mi mai fie frică de tine. Aha, văd eu, văd eu bine, eşti o muiere vicleană, trebuie să mă întorc la Anghel, acolo eu sunt stăpânul... Vezi, vezi, mereu simt că sunt aproape de ce vreau să spun şi mereu îmi scapă. Nu pot, nu ştiu...

Eu ştiu, spune Silvia Racliş. Iarăşi vine spre el, iarăşi mare, lacomă, dominatoare, tandră, luciul mineral al cochiliei, o scoică uriaşă deschizându-se încet în întunericul licăritor de pe fundul apei. Dar, în scaunul lui, bărbatul a adormit. Capul lunecat pe un umăr, trunchiul rezemându-se gata să cadă în spătar, pantalonii boţiţi, cămaşa murdară. Supt de somnul adânc. Femeia se ghemuieşte la picioarele lui. Trează, atentă, pânditoare. Gura ei se taie crudă, neîndurătoare în obrazul prelung. Dormi, trezeşte-te şi vei afla, şopteşte ea. Îşi lipeşte obrazul de genunchiul lui nesigur. Făptura supusă, umilă în marea ei putere. Dormi, trezeşte-te şi vei afla. Zâmbetul viclean taie în două faţa ei.

*

Mult mai târziu, vorbind Margaretei, profesoara de istorie: ascultă-mă, Margareta, lasă-mă să vorbesc, vreau să vorbesc. Nu vreau să spun nimic, cu toate că un sens mă pândeşte. Nu râzi? Ascultă-mă. Nu m-am gândit până atunci la cuvinte, cine se gândeşte la cuvinte când vorbeşte? Cuvintele nu există. Oare tot el a spus? Dar tu nu ştii, atunci vedeam cuvintele lui ca pe nişte animale inteligente şi înţelegătoare, cum sunt câinii şi delfinii. Asta înseamnă oare să vorbeşti şi să nu spui nimic?! Tu nu-mi răspunde, nu-mi cere explicaţii, ascultă. Există oare un alt răspuns? *Trebuie să mă întorc la Anghel*. El a spus. Nu

înţelegeam. Este prietenul meu. El a spus. Tonul lui batjocoritor de mai înainte devenea exaltat fără voia lui. Era bătaie de joc, orgoliu şi iubire. Tot el a spus? Ştii ce ştiu cel mai bine? Ştiu că înainte chiar să se trezească din somnul lui neaşteptat îşi lua singurul răspuns pe care puteam să i-l dau atunci. Dar aş avea astăzi altul? Pătrundea atât de departe şi cu atâta ură şi furie, încât nu reuşeam să păstrez nimic, nu-i puteam ascunde nimic. Eu îl voiam stăpân şi el spunea: tu eşti stăpâna, încotro mergem? Ce vrem? Dar exista un alt răspuns şi el nu era destul de puternic să şi-l ceară, destul de tenace să mă facă să i-l dau? Poate era orb ca o cârtiţă, poate era peste măsură de slab, un maimuţoi jigărit şi ambiţios. Ce s-a petrecut cu mine atunci (să fi fost numai căldura blestemată sau schimbarea bruscă, gheaţa, vântul îngheţat şi pe urmă liniştea senină?) dimineaţa şi mai târziu? De unde să ştiu? Dar nici nu vreau să ştiu. Era ceva nou, neaşteptat, neînţeles care-mi stârnea peste măsură curiozitatea şi lăcomia şi toate impulsurile noastre tandre şi tiranice. Tot el a spus? Cum l-am aşteptat toată ziua şi, dacă nu venea, îl aşteptam toată noaptea în dugheana aia amărâtă şi a doua zi, fără să dorm şi să mănânc şi până la urmă ar fi venit, eram sigură, trebuia să vină. Şi când a intrat pe uşă, era îmbătrânit, murdar se clătina. Mirosea urât a băutură, era plin de praf şi năclăit de sudoare. Vărsase pe el şi se spălase într-o troacă, se băgase acolo cu totul, nu ştiu, era rupt de un câine, dar când s-a apropiat de mine era treaz, o trezie severă şi poruncitoare de care mă loveam ca de o plasă de oţel (el îmi vorbise de o astfel de plasă cu ochiuri mărunte, orbitoare, tăioase, el spunea, dură, impenetrabilă, el spunea, elastică fiindcă atunci când te aruncai sau erai aruncat în ea, erai trimis înapoi, el spunea, cu o brutalitate a cărei lipsă de sens te înspăimânta). Acuma o pândesc de multe ori pe nevastă-sa, o văd pe stradă, intră într-un magazin, dă colţul.

Traversează. N-o văd niciodată vorbind cu cineva. Se mişcă. E singură, este singură-singură. Şi eu sunt singură. Nu-i pot vorbi. Odată am văzut-o stând de vorbă cu un bătrân ciudat cu părul alb şi capul mare, îmbrăcat nu ştiu cum, nu prea vezi aşa ceva. Vezi, ceva se întâmplă. El a spus? Nimeni nu ştie unde a fost el atunci, după-amiază, *nimeni*, înţelegi, fiindcă n-a avut când povesti, dacă ar fi făcut-o cum facem toţi până la urmă. Nimeni. Eu nu exist în povestea asta, cu toate că sunt chiar în mijlocul ei. Nu înţelegi. Vreau să stau de vorbă cu ea, dar nu mă pot opri. Dar am să mă opresc. O vezi, îmi spunea doamna Zamfirescu, este cam nebună, săraca, uite-te cum se îmbracă, Doamne fereşte, dar eu în locul ei aş profita, zău că da, de nebunia asta şi m-aş îmbrăca aşa, ca o regină, nu ca o precupeaţă... Precupeaţă? Avea un coş de papură în mână şi fusta cam lungă, şi ceva cam nepotrivit pe cap. Madam Zamfirescu însă nu e deloc nebună, e numai tâmpită. Ştiu cum trăiau, am aflat, am învăţat o mulţime de lucruri despre *ei*. Aş putea-o iubi. Ştiu că nu ne apropie nimic, firea, înfăţişarea, gusturile. Nimic nu seamănă, totul se respinge. Mă gândesc mult la asta în ultima vreme, este ca o lume nouă care ia fiinţă în mine. Într-o zi am mers mult timp în spatele Feliciei, vezi, îi spun ca unei vechi prietene, Felicia, la un moment dat s-a oprit, s-a întors, m-a privit o clipă, dar apoi a trecut dincolo de mine, nu ştiu unde. Este încă frumoasă, mersul ei îmi place, cu toate că nu ştiu cum, nu prea se potriveşte cu capul ei de păpuşă cam ofilită, dar umerii sunt drepţi şi elastici. Ar trebui să ne spunem câteva lucruri. El este în ea, este acolo, nu vreau să-i iau nimic, vreau numai să ştiu totul despre el. Totul? Am să-mi fac rost de o cheie de la casa ei şi am să intru în casa *lor* şi am să găsesc acolo urmele lui, poate, o, Doamne, am să găsesc cheia asta. Să fie într-o după-amiază, vara, să fie foarte cald, cald, cald. Lipsă de apă. Multă sudoare. Mult miros.

I-am spus, Antipa, să rămânem aici, nu, a spus el, trebuie să plec, să rămânem, am spus, nu, a spus, plec. Şi brusc am gândit *altfel* decât până atunci, poate ca o nevastă, oricum, o femeie care trăieşte de mulţi ani cu un bărbat, fără să mă gândesc, i-am spus: te duci la vreo curvă de-a ta de pe aici, vreo nevastă de ştăbuleţ plecat la reciclare, vreo chelneriţă sau o domnişoară bătrână ca tine sau o ţigancă din casele alea de chirpici dintre porumburi. Îmi plăcea să-i spun asta şi aşteptam chiar răspunsul lui. Eram o femeie care-şi apără şi vrea să-şi păstreze bărbatul. Nu aveam de gând să pierd nimic din ce credeam că trebuie să fie al meu. Ai o părere prea bună despre mine, a spus el, şi a râs. Am să dorm tun. Mâine să vii la fel de târziu ca şi azi, am zis, şi el a râs, tu, a mai zis şi a râs. A plecat. Achilina a apărut în locul lui în uşă. Poate stătuse tot timpul ghemuită sub fereastră sau în vreo gaură sub pat. I-am dat toţi banii pe care-i aveam în poşetă şi a behăit ca o capră, be-he-he, sunteţi nebună, domnişoară, vreau să dorm, i-am spus. Du-te. În timp ce gândeam să mă întind şi să dorm, m-am pomenit îmbrăcându-mă, am ocolit eu ceva străzi până la gară, dar n-am dat de el. Aveam un tren înainte de miezul nopţii.

Şi Margareta Livescu: am de corectat o sută de teze. Ce-ţi pasă ţie, toată ziua învârţi un praf, o alifie şi-ţi lăcuieşti unghiile. Eu mâine am patru ore şi două şedinţe şi întâlnire cu părinţii.

21

...am terminat de citit ultimul caiet al lui Viziru. Prin tavanul subţire aud pendula vecinului de deasupra. Patru bătăi. Un ceas mare, rotund, cu disc auriu, îl agăţi de perete, l-am văzut ieri pe vecinul mic şi gras urcând scara, îl ducea în braţe ca pe un lucru de preţ. Nici zi, nici noapte. Mintea îmi este limpede, dar sufletul cunoaşte o stare de nelinişte, o exaltare întunecată, străină firii mele. Simt apropierea zilei. Lumina mă va linişti. Sunt liniştit. O spun oare ca fricosul care fluieră în întuneric ca să-şi alunge spaima? Puterea vieţii a fost întotdeauna mai aproape de mine decât gândul morţii. Îmi cam amorţesc încheieturile. E frig. Mă mănâncă nasul, cred că fac un guturai. Lucrurile vieţii mi se par simple. Latră un câine? Dau perdeaua la o parte, îmi lipesc faţa de geam. Întuneric. De mult n-am mai auzit un câine între blocurile astea. Lătratul unui dulău care aleargă toată noaptea pe lanţ, aduci unul ca ăsta în curte şi nu-ţi mai fură nimeni rufele de pe frânghie, îl ţin oare pe balcon, în baie? Îmi torn o cană de ceai. L-am făcut aseară: muşeţel, mentă, pojarniţă şi o frunză de tei. Ajută la digestie, iar frunzuliţa asta de tei, cât e ea de mică, face să nu-ţi mai tremure mâinile pentru orice fleac şi dacă tuşeşti ia tusea cu mâna. Parcă ar merge acum un pahar de vin roşu, dar mă uit în sticlă, e goală, aşa că ceaiul e mai bun. Vorbele dau năvală în capul meu şi nu apuc să le scriu pe toate. Când îl citeam pe Viziru, îmi venea chiar să şi râd. Era altul decât cel pe care îl cunoscusem. De unde zăpăceala asta a scrisului? Un caraghios exaltat şi veleitar. Iresponsabil, a renunţat pe rând la tot. Aşa gândeam. Zâmbetul meu trebuie să fi fost batjocoritor şi plin de neîncredere şi dispreţ, de fapt, mai târziu mi-am dat seama, aveam în clipa aceea faţa suficientă,

mulţumită, opacă a celui care nu înţelege. Am văzut destui dintr-ăştia şi uneori i-am surprins, ciudat, de neînţeles, acum mă gândesc, privindu-mă chiar pe mine în felul ăsta. Înfăţişarea mea obişnuită care nu atrăgea în nici un fel atenţia! Aşa gândeam, dar nu aruncam caietul, citeam, nu mă puteam opri. Ceva necunoscut, perfid şi atrăgător mă împingea spre cuvântul scris. Nu-mi amintesc să fi scris *înainte* mai mult de vreo trei-patru scrisori nu mai ştiu cui. Jurnale, confesiuni, mărturisiri de tot felul etc., tipărite sau ţinute în sertar, mi s-au părut dintotdeauna convenţionale, numai pe jumătate adevărate, în cel mai bun caz. Şi acum, eu însumi! Cuvinte grele ca pietrele de moară, cuvinte uşoare ca frunza. Nu ştiam. Nu aleg, nu ordonez. Nu caut *stilul*, asta ar mai trebui! (Viziru o spune şi el?)

Viziru! De la început n-am înţeles un lucru. Nu l-am găsit, l-am aşteptat cu răbdare, nu s-a arătat nici în ultimul cuvânt. Mă întreb: oare nu asta m-a făcut, înainte de orice, să scriu eu însumi ce cred? Nu înţeleg: de ce Viziru nu pomeneşte nici în treacăt numele meu? Măcar atât: Alexandru a tăcut sau Alexandru era lângă mine şi a spus... Fiindcă am fost cu ei! Îi cunosc bine, ne vedeam des, uneori zilnic. Ne-am împrăştiat acum cu toţii. Dar eu eram acolo, mereu cu ei, la Moiselini, pe stradă etc. Şi când a murit Zota, şi când s-a pus pariul pe Biducă, băieşul de la baia comunală. Am fost la Antipa în casă, la Albala, şi la Druică, în Copăcioasa, l-am ascultat pe Paşaliu, iar doctorul Puşlenghea una-două mă punea să scot limba şi să spun aaaaaaa, şi Lăduncă mi-a fost profesor la seral, cum să nu-l cunosc!? Cât despre Viziru, pot spune că am împărţit amândoi binele şi răul la Dealu-Ocna. Atunci de ce tace? Să se fi pierdut vreun caiet?... Da, am lucrat cu toţii ziua şi noaptea, în timp ce pământul se surpa sub picioarele noastre. Era în primăvară când s-au întâmplat marile prăbuşiri de teren în ţinutul

deluros de sub Muntele Ou. Poate nu mă crede nimeni, dar nici unul dintre ei n-a plecat din Brustura până când nu s-a terminat totul. Terminat? Nu spun bine. Până când s-a salvat ce se mai putea salva. Armata şi noi, echipele de cetăţeni din Dealu-Ocna. Brustura, aşa se numea locul unde surpările făcuseră pagube mari. Un sat întreg, casele toate înghiţite de pământ şi jumătate din oameni şi animale, totul pierind într-o clipă. Cine spunea că gura de rai s-a pierdut în cuvânt? sau am citit undeva? poate chiar Viziru a scris asta? Fiindcă, atunci când am ajuns noi, a doua zi, era un soare mare, iar cerul senin fără vânt, fără nori şi cântau păsările şi se băteau în coarnele lor cât alunele mieii chiar deasupra locului de unde începuse spărtura. Iar pe fundul văii care semăna cu burta spintecată şi putredă a unui om gras am văzut o dată cum arată aşa ceva, se ridica o apă tulbure. Mustind la început, în zilele următoare urcând încet, faţa neclintită, numai spartă din când în când de o bolboroseală din adânc şi sus o băşică gălbuie. Dar Viziru nu pomeneşte nimic din toate astea. Eu am lucrat la Combinat, întâi am fost zidar, pe urmă operator chimist, încrederea mea în oameni şi evenimente era atât de mare, încât de multe ori eram privit cu îndoială: ăsta e ori demagog, ori prost. Eram căutat de mulţi ziarişti de la ziarul regional sau din Capitală. Când i-am spus lui Antipa, la o bere, că nu înţeleg nimic din ce scriu ei despre mine, el a râs: ce-ţi pasă? Dă-i dracului de tâmpiţi... Am făcut liceul seral şi pe urmă am plecat la şcoala de maiştri şi m-am întors la Dealu-Ocna. M-am înscris la Politehnică, la fără frecvenţă, îi convine să nu se enerveze, auzeam uneori, toate îi merg din plin, e omul zilei. Ce voiau să spună? Poate aveau dreptate, avusesem mereu noroc, eram un ageamiu, condamnat poate să rămân mereu tânărul fără experienţă, maturitatea îmi era interzisă. Nevastă-mea născu un copil mort şi muri şi ea în aceeaşi seară. Oare

soarta nu mă lăsa să mor prost şi mă fericise, în sfârşit, cu o experienţă fundamentală? Eram din nou în atenţia tuturor. Oameni cumsecade acum mă compătimeau, mă ocroteau cu o atenţie nemăsurată, încât mila lor îmi amintea în fiecare zi că, iată, începusem să mă maturizez. Nimeni nu era vinovat de nenorocirea mea. Viaţa este mai aproape de om decât destinul. Iar de urât nu puteam urî pe nimeni. Am renunţat la Politehnică. Eram cu valiza în gară, aşteptam trenul, mergeam la prima sesiune de examene, de la moartea Mariei trecuseră câteva luni. Din senin se porni o ploaie cu ninsoare, lumina zilei scăzu şi vântul purta printre picioarele celor de pe peron un coş de răchită ca o vârşă. Mi s-a făcut deodată lehamite de drumul ăsta până la Iaşi cu valiza plină de cărţi şi tot felul de întrebări şi planşe, ce atâtea examene şi profesori? M-am urcat în autobuz şi m-am întors acasă. Într-o zi, la o halbă de bere cu nişte cunoscuţi (asta era înainte de a mă fi apropiat de Antipa, Viziru şi ceilalţi), tocmai povesteam o întâmplare veselă. M-am pomenit privit cruciş, cum adică, ăstuia i-a murit nevasta acum un an şi el râde şi spune bancuri, ce fel de om e ăsta...

Dar nu aveam de ce şi nici nu puteam urî pe nimeni. Ce vină aveau ei? Citeam mult, reîncepusem să joc handbal. Viziru juca şi el. La antrenamente venea uneori şi Antipa. Îmi amintesc, unul dintre ei i-a spus celuilalt: în Alexandru s-a pierdut un filozof! Râdeau. Râdeam şi eu. O mulţime de lucruri ne deosebeau. Pentru mine, răul e doar semnul că binele există pretutindeni. N-o să mă schimbe nimeni. Sunt poate o natură *fericită*, care nu face *sechele*. Dar asta nu înseamnă că sunt mai puţin adevărat. Şi acum când scriu şi aud cocoşul, cum şi Viziru îl auzea în puterea nopţii când ciudatul lui *contract* cu Antipa îl făcea să caute, să scormonească în adânc fără odihnă, m-am hotărât: n-am să ajung un inginer bun, voi fi un judecător strălucit, încă n-am

împlinit treizeci de ani. Trebuie să mă grăbesc. Am întârziat zece ani. În loc de şaptezeci, am nevoie de optzeci pentru a duce la capăt tot ce mi-am pus în cap. Îi voi avea. Citesc cu disperare. Am fişat toată biblioteca publică din Dealu-Ocna, iar vacanţele mi le petrec la Iaşi, prin biblioteci. Râd toţi de mine. Mi-am găsit o surdomută cu care mă înţeleg. Ea pictează, i se reţin mereu pânze pentru expoziţii importante, iar nişte diplomaţi străini au venit la Dealu-Ocna să-i vadă atelierul. Cumpără. Ce-am păţit cu autorităţile locale... Că aveţi valută, bandiţilor, relaţii cu străinii. Aiurea. Ea nu primeşte dolari. Să nu-i vadă! Numai de fumat, de îmbrăcat, de mâncare, de băut. Lucruri bune. Şi care ne ajung pentru multă vreme. Dăm şi la alţii, întreţin corespondenţă cu nişte scriitori şi profesori, oameni importanţi, după părerea mea, din Capitală şi din alte oraşe. Ei sunt plini de diplome, tobă de carte, premii literare, călătoresc. Un maior mi-a spus odată, după ce m-a ţinut trei zile şi trei nopţi în anchetă: ai noroc de mine că te am sub lupă de când eşti mic. Eşti atipic, ai dosar special. Ca şi hahalera de Antipa. Nu le mai scrie ăstora, că te toarnă care din ei nu te-aştepţi. Maiorul! Are şi el meseria lui. M-a bătut rău de tot. Nenorocitul, cred că i-a părut rău... Ceva îmi spune că măcar la nouăzeci de ani, dacă nu la optzeci, voi face simţită până la Antipa cel de Dincolo prezenţa mea *vie*. Fiindcă el a zis: nu ai nici o şansă, Alexandre. Tu eşti tipul pe care ăştia l-au desfigurat. Nu mai e nimic de făcut. Eşti numai în retortele, în eprubetele lor. Tu nu exişti. Eşti o iluzie, o promisiune, o păcăleală. Uite, vorbesc cu tine, dar tu nu eşti, scaunul e gol...

Şi eu spun: citiţi încă o dată, eu sunt şi în caietele lui Viziru, numai cei care din răutate sau prostie nu vor să mă vadă nu mă văd. Trebuie să mă luaţi cum sunt, naiv şi sentimental, n-aveţi încotro, fiindcă exist cu adevărat. Căutaţi-mă, sunt pierdut în mulţime ca şi voi. Dacă sunt

melodramatic, asta nu mă împiedică să spun încă o dată: exist. Şi pot crede ceea ce fiecare, haida-de, crede din când în când: lumea începe cu mine. Ştiu că nu mi-o iertaţi fiindcă este, în aceeaşi măsură, gândul vostru. Nu tocmai o greşeală, cum s-ar putea crede, numai un gând în capul unui om! Ascultaţi: oricât de al dracului de aspru ar fi omul şi oricât de înaltă mintea lui şi de adânc sufletul, el are nevoie de puţină melodramă. Mulţi nu recunosc, dar asta nu schimbă nimic. Să nu vă mire, eu cobor lucrurile până la mine (vă este cu atât mai uşor să le urcaţi până unde puteţi), dar, drăguţilor, de unde aerul (*aerul*!) de melodramă al tragediilor lui Dostoievski, dacă nu din gustul omului de geniu pentru păcătoasa de melodramă, atât de ispititoare, convenţională şi oportunistă şi care face atât de bine la glande? Chiar dacă spiritul domină spaţiul absolut al tragediei, glandele rătăcesc în melodramă. Trăim în acelaşi timp cu spiritul şi prin glandele noastre. Credeţi-mă, merită să fiu ascultat. Acum tac. Despre mine trebuie vorbit cu sfială, altfel nimeni nu te crede. Când mă voi întoarce la Dealu-Ocna, după ce voi fi depăşit viaţa cuvintelor şi voi avea destulă experienţă şi voi fi cu adevărat senin, voi scrie povestea unui om cu desăvârşire bun, adevărata măsură a lumii, un principiu şi o fiinţă vie. Nu un uriaş cu mintea unui copil de trei ani, nu un idiot cu redingotă şi sufletul lui Isus, nu un nebun în armură care-şi pune pe cap ligheanul bărbierului. Va fi o poveste cu totul nouă, de care mă tem, dar pe care am început s-o gândesc... (*Din Însemnările judecătorului Alexandru Ionescu*)

22

Strada nu este bine luminată. Dar la un capăt al ei, acolo unde se găsesc magazinul alimentar, cinematograful, palatul comunal şi liceul, stâlpii înalţi şi subţiri, bifurcaţi la capătul de sus, aruncă o lumină rece, pătrunzătoare. Fiindcă se află în apropiere, ridicată cam cu o sută de ani în urmă, biserica Înălţării ia şi ea o parte din lumina asta, aşa stau lucrurile, dar locul nici nu arată rău, zidurile de piatră ale vechiului lăcaş şi clopotniţa bizantină dau austeritate împrejurimilor, încât edilii se gândesc s-o declare monument istoric (un singur act mai lipseşte pentru asta şi o semnătură) şi să pună o placă de marmură. Nu este prea greu, fiindcă oricând se poate dovedi că pe acelaşi loc se ridica din timpuri imemoriale o biserică de lemn care a ars. Cum? Simplu. Printr-o declaraţie scrisă... Trecând pe sub zidul de piatră, Antipa îşi aminteşte cum stătea între membrii comitetului executiv raional, invitat la sugestia preşedintelui, ascultat cu atenţie, da, ai dreptate, nu ne-am gândit, ai o iniţiativă bună, şi în pauză ascultând, el la rândul lui (în timp ce şeful secţiei financiare se grăbeşte să-i aprindă ţigara, un bătrân cu picioare scurte şi burtă ţeapănă, grea şi păr sur, des, scurt, ţepos) dând din cap cu măsură, adânc preocupat de avantajele care ar reveni raionului dacă biserica, şi aşa aşezată acolo, în coasta autorităţilor, ar fi fost declarată monument istoric. Asta ar veni şi în sprijinul hotărârii care prevedea sarcini precise cu privire la valorificarea tuturor resurselor locale şi descoperirea pe teritoriul corespunzător de noi locuri istorice, monumente naturale sau turistice. Ţara noastră e plină de vestigii antice. Directorul muzeului raional ştie ce spune, a fost învăţător. Un pensionar a săpat ceva mai adânc în grădină şi a dat de o grindă arsă. Biserica veche. Antipa

fumând în holul rombic, aruncând scrumul în vasul cu marele ficus de lângă fereastră, călcând cu plăcere pe covorul vişiniu, moale şi adânc, bucurându-se de stima edililor (nimeni nu pare să se mire de prezenţa lui acolo – un funcţionar pârlit care în alte timpuri ar fi stat lângă uşa şefului şi i-ar fi ascuţit dimineaţa penele; dacă el este acolo, înseamnă că cineva o fi ştiind ce şi cum şi atunci ce rost mai are să ne batem noi capul, ba să ne şi legăm la el cu vreo batistă sau c-un fular mai gros...), da, poate îl convingem să se mute cu totul la noi, la Dealu-Ocna, este un tânăr plin de calităţi, bun organizator şi plin de iniţiativă, un salariat model, îl facem şef de secţie, se înscrie la fără frecvenţă, şi iată, avem un om de nădejde, disciplinat. Din frunzişul întunecat al marilor arbori cad picături grele de apă. Ouăle de gheaţă lucesc stins în rigole, movile răzleţe, împrăştiate de vânt în mijlocul drumului sau între două case. Nu se topesc. Amestecate cu crengi şi frunze. Vitrina largă a croitoriei este spartă, geamul pulverizat ca de o explozie, dar nu se văd nici hoţii, nici oamenii legii. Manechinele tăcute, îmbrăcate ca de obicei, aerul lor batjocoritor (fiinţe vii prinse de vreun îngheţ teribil, gestul cotidian firesc devenind în eternitate caraghios şi ameninţător), un bec slab arde în interiorul croitoriei, tăcere şi linişte, stofe, haine în lucru, tejgheaua şi foarfeca uriaşă aşezată pe o bucată de postav verzui. Obiectele par să emane o lumină proprie şi în marea tăcere îngheţată muchiile, formele capătă o foarte clară irealitate. Aerul este rece, jilav, străbătut însă de nişte curenţi calzi, neobişnuiţi, imprevizibili. Bolta rămâne întunecată. Norii sau ceaţa nu lasă să treacă lumina veşnică a stelelor. Stelele reci deasupra omului, mult deasupra primejdiilor şi nepăsării şi batjocurii, deasupra bucuriei şi în afara morţii. Pâlpâitoare, intangibile, străine.

O pasăre de noapte ţipă deasupra lui Antipa, îl atinge cu aripa ei moale, jilavă. O alungi ca pe o găină, huşşşşş, du-te, locul tău e în clopotniţă. Antipa se aşază pe o bancă de lemn. Este udă, rece. Nemişcaţi, arborii uriaşi din spatele lui. Ziua, când trece pe aici, nu se gândeşte la ei, dar acum, când nu-i vede, prezenţa lor uriaşă trezeşte în simţurile lui impulsuri uitate în noaptea speciei. Ar fi o afacere dacă măcar unul dintre ei ar fi declarat monument al naturii: o placă de alamă bătută în scoarţă. Rezemat de spătarul băncii, Antipa râde, hohote prelungi. Ce-ar trebui pentru asta? La început, o propunere. Apoi o comisie de specialişti. Nepăsarea, uşurinţa cu care plecase de lângă Silvia Racliş făcea loc îngrijorării, unei ciudate stări a ireparabilului. Dorinţa intensă, dureroasă de a se întoarce era sufocată, se risipea în sentimentul confuz şi nejustificat al unei pierderi definitive. Ca şi cum nu ar fi fost în apropierea ei, la câţiva paşi, îl despărţeau de ea piedici de netrecut, ceva ca un război sau un mare cataclism geologic. Starea era nouă, şi durerea adâncă, apăsătoare îl înfricoşa, spaima urca încet necunoscută, atrăgătoare, imaterială ca o duhoare, ca o esenţă rară. Dar firea lui îl ajută, îl salvează şi de data asta... Avea treisprezece ani, mama lui stătea întinsă pe masă cu un sac de gheaţă pe burtă. De două ori pe zi, un vecin, agent veterinar, venea cu o seringă uriaşă plină cu formol pe care-l injecta în trupul deja putred. Era o vară fierbinte. Gura moartei se deschidea încet, poate femeile din jur nu legaseră cum trebuie de cu seară bărbia trupului cald încă. De unde stătea, băiatul Antipa văzuse colţul gulerului de dantelă pătrunzând încet în gura mamei. Mai era oare mama lui? O undă de veselie nepăsătoare trecuse pe faţa fiului şi, fără să se gândească la asta, el începuse să râdă încet. Cineva, un adult înalt şi lat, se aşezase între el şi cadavru, o palmă grea îl lovise peste gură, îl scosese în curtea plină de brusturi şi tufe de măceş,

unde, la o masă lungă, două femei cu broboade negre, ochii şi nasurile înroşite de plâns, pregăteau praznicul, una spunea ceva în şoaptă şi cealaltă chicotea, carne multă, tocătură roşie într-un lighean, frunze crude de viţă şi trei găini despicate pe un fund de lemn, cazanul pe pirostrii sub care ardea un foc potolit şi mai târziu, întorcându-se de la cimitir în docarul înalt, lângă unchiul lui, administratorul depozitului de petrol, trotuarul plin de lume şi în mulţime câţiva dintre băieţii cu care el bătea mingea în stradă, aceia întorcându-se spre el, feţele lor deodată schimbate, întrebătoare, răutăcioase, severe, nepotrivite cu trupurile care abia se înălţau, Antipa aplecându-se din scaunul de lemn legat în fier, dedesubtul lui roata învârtindu-se, căutând ochii băieţilor, râzând şi făcându-le un semn prietenos cu mâna, şi ei dându-se înapoi, încercând să dispară în mulţimea mişunătoare a străzii, neînţelegând, feţele lor deodată cuprinse de un reproş plin de dispreţ, de milă şi stupoare, dacă nu de teamă, şi glasul unchiului îndemnând calul.

Frica, îi spunea bătrânul August pălărierul fostului judecător Viziru, are un cap fioros, acoperit cu solzi, dar o coadă veselă de şopârlă. Mă întrebi ce fel de om sunt eu? De unde să ştiu? Eu am trăit mulţumit: niciodată o nenorocire nu mi s-a părut prea mare. Cea mai mare nenorocire nu există, întotdeauna alta mai mare decât cea de anul trecut sau de ieri se poate întâmpla. Şi atunci cum să nu trăiesc mulţumit între ai mei?! Nu eu am făcut legile, eu nu le-am călcat, dar n-am spus: gata, aici începe şi sfârşeşte totul. Cine poate vorbi despre început şi sfârşit în lucruri? Este caraghios să te gândeşti la asta? Deasupra capului tău este cerul. Stai întins pe pământ. Ce mai poţi spune? Ce au spus şi alţii înaintea ta! Astronomul stă pe terasa unui turn înalt şi priveşte cerul printr-un ochean lung. Filozoful stă în chilia lui de sub terasa astronomului. Tânărul fluşturatic şi perechea lui se tăvălesc în iarbă pe malul râului. Călătorul se

aşază pe o piatră. Mama îi spune copilului: mergi. La ce se gândesc toţi ăştia? Noi suntem pe pământ şi deasupra noastră e cerul. Nişte vorbe obişnuite, banale, aproape vulgare. Dar în ele se închide şi adevărul meu. Şi ce sunt eu? Un biet pălărier. Nimic mai mult. Eu am învăţat că nu trebuie să te gândeşti la moarte ca la cea mai mare nenorocire, oricând se poate întâmpla ceva şi mai rău, dar de ce să nu trăieşti să le vezi pe toate! Am dat fiecăruia ce i s-a cuvenit şi în felul ăsta mi-am luat mie ce mi se cuvenea. Am fost senin. Mi-am zis că nu e chiar atât de grav dacă nu iau viaţa întunecată în serios. Cum, ai mai auzit asta? Foarte bine! Am râs, da, dar nu mi-am bătut joc. Nu! Dacă am greşit sau nu? De unde vrei să ştiu! Am trăit ca mine însumi fără să-i spun altuia: fă la fel. La ce mi-a folosit asta? La nimic. Am trăit. Sunt un filozof slab? Asta e sigur, tinere, am fost însă un bun pălărier, aici nu m-a întrecut nimeni. Pe ai mei n-am reuşit să-i fac să înţeleagă asta. Dar eu sunt mulţumit, fiindcă principiul l-am respectat: nu i-am silit să creadă şi să facă ce nu voiau! Mai nemulţumiţi sunt ei, fiindcă n-au reuşit să mă facă şi pe mine să cred ca ei! Propriii mei copii! Cum ai spus? Antipa? Da, el înţelegea ce spun. Eram prieten cu tatăl lui, pe urmă copilul a crescut şi a devenit prietenul meu, oho, un pălărier n-a mai avut niciodată un ucenic atât de priceput! Eram prieteni şi bunul tată, naivul tată îmbătrânind, micşorându-se mereu, s-a făcut un copil neajutorat, noi doi aveam grijă de el. Adevărul este că bătrânul Antipa a fost toată viaţa lui un om naiv. O făptură cu capul în nori, dar întru totul neajutorată, fiindcă, neavând voinţă, era lipsit întru totul şi de fantezie, o făptură în care nu se compensa nimic, asta înseamnă că nici nu puteai să-l ajuţi cu ceva. Noi aveam grijă de el, ajutându-l să trăiască după cum îi era firea, adică lăsându-l în pace! Înţelegi, tinere? Antipa era într-atât prietenul meu încât era fiul meu şi fratele meu. Să nu-ţi închipui că

vorbeam vreodată despre asta sau că puneam mereu ceva la cale! Nu vorbeam nimic, de altfel, Antipa era tăcut, nu l-am prea auzit vorbind. E adevărat, ştii şi tu asta? Aşa, da, că-mi spuneai că v-aţi cunoscut. Eraţi prieteni? Poate? Ca să înţelegi ceva din firea lui (dar să nu-l judeci sau măcar să n-o faci cât eşti cu mine, nu-ţi mai spun nimic), am să-ţi povestesc cum s-a purtat Antipa şi ce au crezut cei din jurul lui, neînţelegându-i firea, pe când mama lui zăcea moartă pe masă şi mai târziu, când băiatul se întorcea cu unchiul lui de la cimitir... Dar înainte de asta, spune-mi, trebuie să ştii, *ce fel de om era Anghel ăsta, cum trăia el...*

*

Antipa îşi aprinde ţigara. Fumul albicios în întuneric, după ce chibritul s-a stins. Un ou de gheaţă se rostogoleşte spre el, s-a desprins dintr-un fel de cuib, un ghem mare de frunze ude, rupte de grindină, oprit cine ştie cum pe taluzul scund de unde începe micul scuar. Ceva mai mare ca un ou de porumbel. Sub flaneaua subţire, umerii lui Antipa sunt îngheţaţi, el simte frigul, dar durerea sfâşietoare de mai înainte se pierde într-o altă stare nouă, ceva jucăuş, chiar aşa, trage adânc din ţigară, o aruncă. Aşadar, Antipa, să faci cum îţi stă ţie bine, propunerea cu arborele monument istoric. Să fie, da, ultima ta iniţiativă, cuvântul ţi se potriveşte! Ultima, un fel de răzbunare şi să pleci, da, da, acum ştii ce ai de făcut: să pleci din locurile astea, să nu te mai întorci. O bucurie calmă îl domină acum, un fel de eliberare, ceva aşteptat parcă de mult. Să pleci, să înceapă altceva. Ai să ştii mai târziu *de ce*, acum ştii numai că trebuie să pleci. Acum ştii că vrei şi poţi să pleci. Sufletul lui Antipa iese din adâncurile fiinţei, creşte şi, ca o făptură vie, se aşază alături de el pe bancă. Un om cu trup prelung de jivină gingaşă şi cap îndurerat, cu blană moale şi o coadă, acolo, ascultătoare, abia mişcându-se ca o umbră şi obrazul cald

înspăimântat de atâta duioşie, de o durere fără margini, câtă tristeţe şi neputinţă în ochii omeneşti şi ce tremur ciudat face să scânteieze şira spinării. Să-i punem un joben pe cap şi vestă cu picăţele şi un frac stacojiu. Şi să privim cum scoate iepurii din mânecă. *Mâine*. Mâine nu te mai întorci la Dealu-Ocna. Mâine începe altceva. Mâine vei urca scara de lemn, capul tău va pluti în gaura din podeaua atelierului. Bătrânul August pălărierul va fi acolo, pălăriile înţepenite pe calupurile lor: Iacubovici, a venit Antipa. Şi Iacubovici: da?! să fie sănătos. Ca şi cum nu pe lângă el va fi trecut Antipa şi nu el va fi spus (privindu-l pe deasupra ochelarilor, răsucindu-se greoi în scaun): ehei, crai nou, şi nu Antipa îi va fi răspuns: crai nou!

Banca este în întuneric, lumina lămpii cu mercur cade mai încolo. Te ridici de pe bancă, între salcâmii plantaţi în scuar şi un chioşc de ziare cilindric cu acoperiş conic (negru acum, semănând cu creionul uriaş atârnat în uşa vreunei maghernițe în care se vinde papetărie), vezi o bucată bună din strada principală. Câteva firme cu neon care fac viaţa mai uşoară la Dealu-Ocna, cum spunea Agop. El o fi stând acum pe scaunul lui şi o fi lucrând la vreo casetuţă, o broşă minunată pentru iubiţica lui sau a altuia, o fi supunând plexiglasul la mari prefaceri sau poate-l aşteaptă pe cel de la radio să termine cu lada lui de gunoi care cântă şi să meargă în vreun loc, deh, o casă de om caldă, şi nu o gheţărie. Într-o jumătate de oră, câteva duzini de oameni vor ieşi somnoroşi şi tăcuţi, îmbulzindu-se fără violenţă pe uşa laterală a cinematografului. Scuipă, aprind ţigări, cască, se grăbesc să dispară. Omul de serviciu va veni să închidă uşile mari ca de hambar, din alte timpuri. Odată cu dispariţia lui în spatele uşilor, se va aprinde afară becul de deasupra, încât ai putea crede că el însuşi a ţâşnit şi s-a ghemuit într-o clipă în para de sticlă afumată. Trec doi miliţieni. De mâinile lor atârnă nişte lujere negre, ţepene,

vânoase, nu cumva ei le smulg de sub burţile armăsarilor? Nimeni nu strigă: te văd, te văăăd... şi nici formula cealaltă, mai familiară, nu?! cetăţeni ai Madridului, dormiţi în pace... Dacă te grăbeşti, mai poţi prinde trenul ăsta... Scuipi şi vezi apoi trăsura lui Foială. El stă cocoşat pe capră, dar ce duce în trăsură? Un om gros şi nemişcat, clac-clac, clac-clac, copitele calului, felinarele aprinse de o parte şi de alta a caprei înalte. Omul gros şi nemişcat se vede astfel în întunericul de sub arbori: ca şi cum ar fi îmbrobodit cu un şal, capul şi umerii sub şal şi deasupra în creştet o pălărie înaltă, un joben. Iar un joben? Noaptea. Dacă trăsura ar fi fost goală, l-ai fi fluierat pe Foială. Să trăiţi, domnu' Antipa. Acum ai fi fost la gară. Dar auzi fluieratul locomotivei. Se aude din orice parte a oraşului. Stă un minut. Câte poveşti cu un târg în care trenul stă un minut, peronul şi femeia singuratică, oho, Mona-Vera-Vanda, cum s-or fi numind oare? Dar vei dormi la camera *oficială*. Vei urca scările, portarul va sări speriat din somn, mâna lui spre telefon şi apoi zâmbetul lui prietenos, servil, complice, să trăiţi, dom' Antipa. Te vei întinde în aşternutul jilav, perna tare, studenţească. O fi curată?

Dar, în timp ce te gândeşti la asta, picioarele te duc în altă parte. Aha, încă puţin şi ieşi din oraş. Casa de Apă, zidurile ei albe, ferestrele orizontale lungi, acoperişul plat, ceva de atelier mecanic, becuri puternice în cele patru colţuri. Şi mai încolo, între pomi, casa lui Anghel. Gardul de sârmă ghimpată care înconjoară terenul vast. Dar abia le ghiceşti, sunt dincolo de grădinile bulgarilor, dincolo de porumbişte. Lumina se vede însă. Da, oare nu spunea Muedin? Ce spunea?

măgarul lui şi fetele care pun răsaduri şi felul roşcat în care arată totul. Ce spunea?

un câmp de cartofi, l-ai uitat, înainte de grădini, înainte de lanul de porumb sunt cartofii. Şi o

colibă, o casă de chirpici acoperită cu paie. Un gard de mărăcini. Mult noroi, clisă, frig. Grindina s-a aşezat aici în fâşii triunghiulare, aproape regulate, dar ouăle de gheaţă sunt foarte mici. Poate se topesc. Aici nu atârnă nicăieri vreun bec, lună sus nu-i, dar o lumină ciudată, ceţoasă pluteşte pe deasupra pământului. O fi venind din gheaţa asta. Naiba ştie. Vezi un porc slab, lung, negru şi în spinarea lui o pasăre neagră ciuguleşte mărunt, face ceva cu ciocul în ţepii de pe spinarea ţepoasă. Asta ar trebui să se întâmple ziua, dacă se întâmplă, noaptea porcii dorm, ciorile dorm. Cioară trebuie să fie. Nici uliu, nici porumbel, oho, porumbel, nici ciovică, nici vreo pasăre de curte. Arunci braţele în lături, fluieri, râzi. Porcul nu se mişcă, pasărea îşi vede de treabă. Dai din umeri. Muedin? Un caraghios. Tu ştii: te duci la Anghel, da, chiar e o idee bună, ce să dormi în odaia aia rece şi să bei apa clocită din cana de sticlă de pe masă şi să auzi după asta cum zăngăneşte tava de tablă? Anghel însă va scoate rachiul lui de cireşe. El nu bea. Acum ştii şi o mare mulţumire senină te cuprinde. Da, rachiul de cireşe, asta era! Lucrurile se limpezesc. Punctele, virgulele sunt la locul lor. Îi vei spune că pleci, că te-ai hotărât şi nimic nu te mai poate opri. Gata cu gluma?! Oho, mai bine nu te gândeşti la asta. De ce să-i spui? Fiindcă tu eşti sigur că nici el însuşi nu-şi ia nebunia în serios! Prea a văzut multe în viaţa lui. Te întorci mai târziu, altădată, o aduci şi pe Felicia. Te întorci ca la un unchi uitat şi atunci vă puteţi aduce aminte de lucrurile caraghioase de altădată. Felicia?... Mâine. Acum însă va bea şi îl va asculta pe Anghel. Rachiul de cireşe. Anghel va deschide odaia cealaltă, de obicei închisă. Şi acolo, pe perete, deasupra mesei înalte şi înguste de lemn negru lustruit vei vedea gravura veche băgată într-o ramă îngustă de plumb: un obiect ciudat, ar putea fi o oglindă cu suport complicat, oricum, asemănarea cu oglinda pe care o ai de la mătuşa

Melpomena este uluitoare, o ciudăţenie, fără îndoială, ba pare chiar oglinda ta, uşor deformată însă de unghiul din care fusese privită. De multe ori te-ai uitat la ea nu fără tulburare, coincidenţele ne emoţionează, ne îngrijorează oarecum, dar nici să-ţi piezi capul, asta nu! Atâta mai lipsea, să-i spui lui Anghel! Fantezia lui rătăcitoare ţi-ar fi făcut fără îndoială multe necazuri. Destul cu trăsnaia asta cu morţii. Obositoare glumă! Vei privi deci vechea gravură, din pragul uşii, în timp ce Anghel va scoate din lada lui şi-ţi va arăta un lucru nou, pe care încă nu l-ai văzut, vreun păhărel de argint, cizelat, un ou de jad, vreo piatră lustruită. Rachiul de cireşe.

23

Anghel stă în poartă. Casa lui este în afara gardului de sârmă ghimpată care înconjoară terenul Casei de Apă. Curtea lui se pierde într-adevăr în acest teren, dar în faţă casa este înconjurată de un zid scund de trei palme, cărămidă, deasupra un jgheab îngust de pământ în care cresc flori, ziua galbene şi albe şi roşii. Poarta este un grilaj de fier ceva mai înalt decât zidul. Anghel este acolo, în picioare. Nu vorbeşte, se dă la o parte, îl lasă pe Antipa să treacă. Mergi pe o alee îngustă, printre două şiruri de bucsus. Plopii au rămas în urmă. Aici nu e noroi, talpa calcă pe nisip ud. Dar tălpile lui Antipa sunt grele de noroi, pământul clisos. Iată stupii. O albină mare zboară greoi deasupra unui stup, îl cercetează cu trompa lungă şi-l apucă apoi cu picioarele ei păroase din faţă, îl ridică, zboară astfel cu el pe deasupra curţii şi-l aşază sub o tufă întunecată. Ajunge pentru azi, Muedin, spune Anghel, gata, du-te. Muedin mai cercetează o dată stupul aşezat sub tufă, vine spre cei doi bărbaţi, un umăr este drept, iar celălalt e mult căzut, atârnă parcă ar fi rupt. Are multă putere, spune Anghel, mă ajută, dar nimeni nu-l pune să stea aici până la miezul nopţii. Sunt obosit, sunt frânt de oboseală, spune Antipa, nu ştiu ce naiba am, îmi plesneşte capul, îşi freacă ochii cu dosul palmei, repede, parcă mi-ar fi aruncat cu nisip în ochi. Cine? întreabă Muedin. Gata, spune Anghel, du-te. Muedin pleacă. Anghel închide poarta cu multă grijă. O cheie mănăstirească se învârteşte de două ori în broască. Caraghioslâc. Ca şi cum nu oricine ar putea sări peste poarta asta! Nu ajunge până la subsuorile unui om de statură mijlocie. Cât despre gard, păşeşti peste el cu uşurinţă. Se aude înfundat duduitul pompelor de apă. Deasupra puţurilor scunde, departe, în şesul

de dincolo de pom, ard becuri puternice, suspendate. În vase de lut ars sau de tablă, în cutii de lemn, sub o cupolă improvizată de vergele de lemn pe care se întinde o foaie de nailon cresc cactuşi pitici, câteva sute de vase.

Antipa îşi curăţă îndelung pantofii pe grătarul de fier din faţa uşii. Odaia în care intră este o chilie de călugăr. Un bec puternic în tavan, un abajur de tablă emailată ca o farfurie întoarsă. Lumina izbeşte cu cruzime pereţii albi, orbitori, goi. Miroase a cojoc de oaie şi a lumânare de ceară. Masa veche şi solidă este acoperită cu un ştergar alb. Pe patul îngust, lipit de perete, este întinsă o cergă albă. Un ulcior cu gâtul lung şi îngust şi lângă el, pe pervazul ferestrei, o strachină în care se vede o bucată de fagure de miere. O fi chiar strachina din care vulpea i-a dat berzei să bea lapte şi chiar ulciorul din care barza la rândul ei a ospătat-o pe vulpe. Timpurile fericite ale fabulei, vulpea şi barza bătându-şi joc una de alta. Antipa. Uşor, eliberat, vesel. Bun pentru binele tău. Bun pentru binele altora. În noaptea asta, eşti om de pus la rană. Până la ziuă este încă vreme. Nu prea multă, nopţile sunt scurte acum, dar au şi început să crească. Atât de liber şi singur cu mulţumirea ta. Neaşteptând, neîntrebând, necercetând. Un şir de gerunzii care te împing în seninătate! Sufletul tău este acum o voce, Antipa, un om, făptura care se aşază cu tine la masă şi pe o bancă în scuar, umbra, eh, poţi să-i spui: umbra mea. Ea vorbeşte?... Noaptea asta este ziua în care poţi face orice, poţi porunci orice, nepăsarea ta se poate schimba într-o credinţă sângeroasă. Poţi fi mistic, poţi bâigui orice, n-am să-mi bat joc de tine. Ascult şi înţeleg, acum eu ating bucuria. Starea mea cea mai înaltă. Grăbeşte-te cu folos, înainte ca puterea mea de o clipă să se risipească. Ciudat cum, prin gluma şi nepăsarea ta, eu am ajuns aici. Ca nişte vreascuri uscate trosnesc ideile în timp ce eu mă înalţ şi sunt viu. Calea mea e simplă, desăvârşirea este o

lacrimă. Nu înţelegi? Atunci ascultă, fiindcă trebuie să dispar, te-am înşelat, nu pot sta prea mult: din glumă şi nepăsare creşte trufia mea. Dă tu un sens acestei trufii şi o formă nouă...

*

Este a treia ceaşcă, spune Anghel. Eşti însetat. Te-am lăsat să taci. Am aşteptat. Mă asculţi?

Vorbiţi cu toţii, spune Antipa. Eu am vorbit azi, îmi ajunge! Vă ascult. Sunt vesel.

De veselie vei da seamă, spune Anghel. Da, spune Antipa. Când lichidul curge din ulcica asta în ceaşcă, aud o dulce murmurare. Asta înseamnă să vorbeşti frumos, ştii ce spune Paşaliu? Nu-l cunoşti pe Paşaliu, atunci ce să-ţi mai spun ce spune! Eu te ascult. Stă tolănit pe cergă. Pat călugăresc înalt, îngust, tare. Capul şi-l sprijină de perete. Tălpile abia ating podeaua. Scândura gălbuie frecată cu leşie. Anghel, spune Antipa râzând, adă un scaun mic, să dau seamă cu picioarele pe el!

Tăcut, supus, Anghel aduce un scaun scund cu trei picioare, lemn fără fier, picioarele ca nişte ciomege scurte înfipte pieziş într-o jumătate de trunchi de fag lustruit, în lumina biciuitoare umbra lui urcă pe pereţi. Este întunecată în desăvârşire, legată de trupul viu ca limba ceasornicului de timpul veşnic. Cine a vorbit? El nu se aşază. Smerenia lui este adevărată ca şi glasul poruncitor sec în care nu se simte mila. Smerenie şi furie. Anghel.

Ai fost la o muiere, spune el.

Sigur, spune Antipa.

Duhoarea ei e în tine, spune Anghel.

Duhneşte bine, spune Antipa.

Ai plecat de mult de la ea, dar duhoarea ei e în tine, spune Anghel. Glasul lui se voalează uşor, asprimea cedează, o moliciune neaşteptată (nostalgie? revenire?), un tremur ambiguu: n-ai crezut deloc?... Şi un licăr de răutate în ochi.

Antipa se ridică în capul oaselor. Cerul gurii uscat. Limba nu ajută. Nu bea. Aşază cu grijă ceaşca plină între miţele cergii. Nu este vorba de teamă, mai degrabă o vagă tresărire în viscere, dar asta nu stinge veselia. Când eşti bine mâncat, după un prânz greu, tot aşa ieşi pe verandă, puşca atârnă în cui, în faţa ta se întinde pământul fermei, uşoara sufocare de la masă trece. Acolo sunt caii, vitele, oamenii tăi, casa urcă sub greutatea iederei. Tot aşa te joci cu lupul tău îmblânzit, el sare, mârâie, omul tău ţi l-a adus de la ţâţa lupoaicei când avea doar trei săptămâni (lupoaica şi ea luată la trei săptămâni de la ţâţa altei lupoaice şi ţinută în rezervaţie), tot aşa te joci cu el, în timp ce începe digestia şi o uşoară moleşeală, o plăcere moştenită şi păstrată cu grijă te cuprinde, şi atunci auzi un mârâit în timp ce tragi lupul de urechi, cum faci în fiecare zi, umbli mai departe cu degetele între urechile aspre, dar uiţi să mai scoţi ţigara din gură, fumul îţi intră în ochi, tot aşa te joci, dar te mişti încet spre uşă, spre peretele unde atârnă puşca. Aproape tot aşa. Ar cam trebui să plec, spune Antipa.

Este timp, spune Anghel.

Antipa bea. Ce mai fac cactuşii tăi? Gâtul lui Anghel, puternic, uscat iese din gura rotundă a unei cămăşi de cânepă albă, foarte curată, aspră, înţepenită pe el în felul în care îngheaţă pe frânghie cămăşile ude iarna. Capul pe gât se întoarce spre Antipa. Obrazul îngust, tăiat în linii lungi, ferme, este mai puţin dur. Părul cărunt luceşte stins. Acum este capul unui om binevoitor, mulţumit, licărul fanatic din ochi nu mai este dispreţuitor, acolo se vede orgoliul îmblânzit al unui temerar, efortul lui de a fi bun, acum, când a ajuns în culmea gloriei, fanatismul s-a retras pânditor în adânc şi ia forma accesibilă a unei emoţii, încă o privire neîncrezătoare, dar mâinile lui Anghel au şi început să caute în sertarul mesei, degetele împiedicându-se febril printre lucruri

mărunte, pocnetul sertarului smuls cu violenţă. Am aici o scrisoare din Noua Zeelandă, mi-a tradus-o profesorul, spune Anghel.

Noua Zeelandă? spune Antipa. Destul de departe, am văzut nişte fotografii şi un jurnal la film. Veselia lui nepăsătoare.

Îţi citesc, ascultă: stimate domnule Anghel, specia despre care îmi vorbiţi îmi este necunoscută. Cu atât mai de mirare cu cât mă ocup de cactuşi de mai bine de treizeci de ani. Am 725 de specii. Cactusul denumit de mine Lenore a luat, poate ştiţi, acum trei ani, marele premiu la expoziţia de la Montevideo. Ceea ce-mi comunicaţi dv. este măreţ. Vă felicit şi vă invidiez colegial. Din fotografie chiar îmi dau seama că este vorba de ceva neobişnuit. V-aş fi recunoscător dacă m-aţi ţine la curent. Sera mea vă stă la dispoziţie, putem lucra aici la mine trei luni pe an şi pot spera să facem acelaşi lucru la dv. Putem bate toate recordurile. Aştept veşti cu cea mai mare curiozitate şi bucurie. Al dv., Percy Archibald Stone. Medic veterinar... Ce spui, Antipa?! Cactusul ăsta este creaţia mea. Este o făptură care trăieşte, creşte dintr-o sământă şi dă altă sământă şi eu am pătruns în sământă şi l-am făcut să crească altfel. Eu am făcut asta. N-am cerut voie de la nimeni. Am vrut şi am făcut viaţă. Aşa cum am dat-o, o pot lua. Eu sunt stăpânul. Puterea mea este în creştere. Încă.

ai cactusul ăla?

Brusc, Anghel înalţă un umăr, capul şi gâtul se ascund după umărul ăsta, încet, ca dintr-o groapă, capul iese la iveală. *Cactusu-ăla*, repetă el, ca şi cum glasul lui Antipa ar fi intrat în gâtlejul lui.

Antipa ridică o clipă capul din cergă, îl priveşte cu aerul celui care, întâlnind pe stradă un străin care-i seamănă, nu-şi dă seama, se opreşte, nu ştie ce se întâmplă, ca şi cum ar fi pierdut ceva sau nu-şi aminteşte, ce a fost? O presimţire, un avertisment? O fracţiune de secundă. Apoi totul

trece. Antipa bea, capul îşi găseşte un loc mai bun lângă perete, în ceafă cerga moale. Zâmbeşte: nu spuneai că ai făcut un cactus, nu mi-ai citit scrisoarea englezului?

Da, spune Anghel.

Mai vreau şi-n ceaşca asta, spune Antipa.

Anghel, supus acum, spatele se încovoaie bătrâneşte. Ciudat, mersul bătrânei Achilina. Şchioapătă, târâie un picior, calcă rău. Antipa ridică din nou capul. Ce se întâmplă cu piciorul tău?

Anghel toarnă din ulcior în ceaşcă, mirosul rachiului de cireşe, aburul alcoolului, nările şi cerul gurii, gust de migdale şi fulgerul scurt în măruntaie. Şi abia pe urmă, trecerea lui din gură mai departe. Repede, fierbinte, înţepător, dar după. După muşcătura din măruntaie. Avioanele supersonice în manevrele lor deasupra oraşului. Bătrânul cu pălărie neagră şi vestă scurtă privind derutat zgomotul şi apoi avionul, zgomotul face zgomot, avionul vine mai târziu tăcut. Şi copilul explicând cu importanţă în timp ce scoate râma străvezie de pe cârlig, ceva ca un ghemotoc de celofan ud, şi pune alta groasă, vie, zvârcolindu-se în palma lui şi-apoi în cârlig, roşie, întunecată plină de inele moi şi zvâcnitoare, murdăria ţâşnind din ea, dar rămânând ceva şi pentru peşte şi apoi copilul aruncând undiţa, firul străveziu pierind în lumina soarelui, în timp ce un fluture galben, mare şi tăcut, acoperit cu polen pluteşte greoi aproape de faţa apei şi o albină se opreşte pe undiţa nemişcată lângă mâna copilului, lozia lustruită i s-o fi părând dulce, o zaharica, un pistil adânc, numai să ai pe unde pătrunde, poate pe acolo prin vârful subţire unde e legat firul, albina urcând încet cu picioarele ei de muscă dulce, frunzele luminoase şi umbrele luminoase pe faţa apei nemişcate şi avioanele ivindu-se din nou, merg mai repede decât sunetul, spune copilul, de asta *după*, şi bătrânul privindu-l cu deznădejde şi

bunăvoinţă şi copilul spunând: sunetul rămâne în urmă, şi bătrânul tuşind. Tu întins în iarba înaltă şi ascultând, şi acum pe cerga albă încercând să fii prudent, de ce? şi râzând cu uşurinţă de asta. Teama e încă departe.

Anghel nu mai şchioapătă, picioarele lui sunt întregi, la fel de lungi, puternice, pantalonul de stofă neagră, aspră.

Ai să mi-l arăţi altădată, spune Antipa.

Da, spune Anghel.

Mi-e cam somn, spune Antipa.

Anghel se aşază pe un scaun fără spătar, în mijlocul încăperii. Deasupra lui lumina ţâşnind din pâlnia abajurului. Faţa lui uscată, lemnoasă, nasul puternic, linia ochilor întunecaţi dreaptă. Un om bătrân? Silvia Racliş: vreau şi eu la prietenul tău Anghel! Să stau între cactuşii lui şi să iau un premiu la Tokio!

Lumea se grăbeşte, spune Anghel.

Eu nu, spune Antipa. Am timp.

Şi eu mă grăbesc, spune Anghel. Am aşteptat destul.

Tu ai şi mai mult timp, spune Antipa. Tu şi cactuşii tăi.

Trebuie să mă grăbesc, spune Anghel. S-au făcut *şase*...

*

cactuşii lui

nebunia lui cu cactuşii, dar eu am ceva mai bun pentru el! Te mişti, te aşezi bine în cergă, cu tibia răsucită a unui picior îţi scarpini genunchiul celălalt. Nebunul s-a dus să aducă borcanul cu cactusul lui. S-a şi întors, te uiţi la el printre pleoapele întredeschise, e un cactus plin de nobleţe. Nobleţe? Eleganţă, graţie, este cel mai nobil, cel mai distins cactus pe care-l cunosc. Antipa, îţi baţi joc, rău faci, aici nu este nobleţe, distincţie, aiurea, fleacuri, mofturi, el este doar o fiinţă vie. Cactusul ăsta este viu şi este viu din

porunca mea, este creaţia mea, aşa cum tu eşti creaţia mea, Antipa. Antipa râzând, spatele, şalele, umerii se zbat în râsul lui

să vezi, să vezi, eu şi cactusul şi Silvia şi Anghel şi August, nu-l cunoşti pe August pălărierul, am să-i aduc, şi pe stricata asta de Silvia şi pe inocenta Felicia şi facem aici un balamuc şi pornim lumea din nou, de la cactuşi. La început a fost cactusul

am şi eu ceva, Anghel, dar nu-mi pot ţine râsul, am azi doi morţi! Tu faci vii, eu fac morţi. Cum stăm cu pariul nostru?

sunt şase. În drum spre masă, vasul cu planta prelungă şi groasă plină de ţepi, ca un şobolan cu ţepi lungi, ascuţiţi. Anghel, oprindu-se, strânge vasul cu amândouă mâinile, vrea să-l ascundă în cămară sau el însuşi vrea să se ascundă în spatele, înăuntrul cactusului? Trupul este străbătut de scurte zguduiri, ajunge totuşi la masă, aşază vasul acolo, gâfâie, gura i se deschide, încă un pas, este acum şchiop, trage un picior, abia se sprijină în el

ştiu, ştiu, toţi sunt *scrişi*, au actele lor, sunt şase cu popa

să mori de râs, Anghele, să mori de râs, pe popă nu-l prevăzusem, s-a întâmplat, cu ăsta nici măcar n-am glumit, nu ştiam, am zis-o şi eu şi s-a întâmplat, era apoplectic, dar să mori de râs

glumit. Glumă. Minţi, mă înşeli, ai actul, nu-i nici o glumă. Îl ai, arată-l

nu-l am, să crapi de

îl ai, minţi, înşeli, nu-i nici o glumă, îl ai, înşeli, înşelătorule, mincinosule, n-ai să spui

nu-l am, de data asta nu mint! Nu l-am *prevăzut*! Unde-i rachiul ăla? Anghele, dă-o-ncolo, cât poate ţine gluma asta?! Gata! Cactuşii tăi sunt mai importanţi. *Cactusu-ăsta*

cactuşii? Nepriceputule şi înfumuratule, caraghios plin de trufie, desfrânatule şi neputinciosule! Cactuşii. Cactuşii nu sunt nimic, uite ce fac cu

cactusul meu, asta fac! Izbeşte vasul de podea, zgomotul înfundat, ţăndări tăcute şi apoi o movilă măruntă de pământ negru şi cactusul cu rădăcina încă ascunsă în pământul nerisipit. Şi picioarele lui Anghel strivind totul, tocurile bocancilor rotindu-se, amestecând cu înverşunare pământul, cioburile vasului, planta, mustul ei verzui ţâşnind brusc, câte un ciob mai pocnind scurt, sub tocuri. Asta fac eu cu cactusul meu. Şi apoi liniştindu-se, ochii goliţi de lumină, ghemuit într-un colţ al odăii, cu faţa la perete: au fost şase până acum, nu poate să fie o glumă. Glasul lui plin de umilinţă. Implorând: Antipa, nu este o glumă, au fost şase, tu i-ai *ştiut* pe toţi, toţi şase sunt morţii tăi şi va veni şi al şaptelea, aşa cum trebuie să fie. Azi trebuie să se împlinească, ai ştiut de toţi, spune că nu este nici o glumă, nu o glumă, puterea ta nu este o glumă. Puterea credinţei mele nu este o glumă, Antipa, şi nici tu nu eşti o glumă, eu ţi-am descoperit puterea ta, aminteşte-ţi cum stăteam în sera lui Muedin şi am spus: tu ai puterea, cum am ştiut şi pe urmă cu răbdare am făcut din tine alt om, tu eşti creaţia mea, am făcut din tine pe cel care ştie. Tu ai fost orb şi nepriceput, o cârtiţă între alte cârtiţe şi eu te-am găsit şi am spus: el este cel care simte şi înţelege taina. Şi acum totul este o glumă? Nu este cu putinţă, nu, nu, nu

nici şase şi nici cinci, Anghele, toată povestea asta

Antipa, tu eşti fiul şi fratele meu, trezeşte-te. Anghel se apropie de pat, glasul lui creşte, obrazul lemnos, umerii uscaţi, noduroşi sub cămaşa albă, şchiopătând, şchiopătând, mâinile sunt lungi, le vezi foarte lungi. Antipa, fii cel care te-am făcut să fii. Spune după mine: nu este adevărat, nu este glumă şi batjocură, spune după mine: am darul, priveşte în jurul tău şi vezi că îl ai, uită-te cum tremură toţi la trecerea ta, spune după mine

da, spune Antipa. Se ridică în picioare, se apropie de Anghel. Încearcă să-şi ascundă oroarea şi mila.

Frica vine încet. Anghele, linişteşte-te, n-a fost nici o glumă, am glumit când am spus că a fost o glumă, sunt cam băut, dar ştiu că ştiu totul. Chiar viitorul meu îl ştiu. Anghel ridicând capul din cocoaşa crescută pe neaşteptate în spatele lui. Ochi omeneşti, uluiţi omeneşte în orbitele unui om, ochii unui om viu. Glasul unui om liniştit: iartă-mă. Eu cred, Antipa, eu cred că puterea ta este mare. Tu ai oglinda, dar fără mine nu ştiai nimic, nu se întâmpla nimic. Acum tu eşti puterea. Tu stai, aştepţi şi deodată spui: *ăsta*, acum e rândul lui. Şi asta se întâmplă. Tu eşti Su Cio, dar fără mine ce erai? Acum eşti Su Cio.

Su Cio?

Su Cio. Am să-ţi spun, am să-ţi vorbesc despre asta. Nu e încă timpul să ştii. Mai târziu, în zori... dar bea, ceva mai bun decât rachiul ăsta nu ştiu să fac. Pentru tine îl fac. Bea, stăpâne.

Antipa răstoarnă ceaşca pe gât, aş cam vrea să plec, spune. Unde este nepăsarea din glasul lui? O albină bâzâie în fereastră, deasupra fagurelui din strachină, îmi spui altădată. Mâine. Vin mâine şi-mi spui toată povestea lui Su Cio.

Nu! strigă Anghel. Trebuie să bem, trebuie să cinstim împăcarea. Trebuie să ne bucurăm că a venit din nou credinţa la tine. Te cunosc, nu mă puteam înşela. Puterea mea a fost să o arăt pe a ta. Ai văzut: am dat viaţă, am luat-o, voi da din nou. Dar am ştiut de la început: el este, a strigat sufletul meu, el, urla sângele meu. El, murmura mintea, tu eşti el. Nu trebuie să te îndoieşti. Duci totul până la capăt. Acum eşti aici, nu te îndrepta spre uşă, nu eşti un om din turmă, nu eşti o cârtiţă, eşti un ales. Nu te îndoi, mergi mai departe, stai, îţi voi spune acum povestea lui Su Cio, bea, noaptea e scurtă, în zori vei şti totul despre Su Cio. Suntem puternici, nimic nu ne poate opri să facem ce vrem cu puterea noastră nemăsurată. Trebuie să-l găsim pe Dumnezeu şi să facem lumea din nou, avem

oglinda, avem semnul, puterea ei este în noi. Dar întâi va veni aici oglinda. Iată ţelul.

Anghel se prăbuşeşte peste resturile vasului spart, sprijinit în genunchi şi coate, fruntea scormonind pământul amestecat cu cioburi şi resturi vegetale. Antipa este în uşă. Dar mila biruie frica. De ce frică? Un om singur. Anghel nu este nebun decât atunci când tu povesteşti cuiva: cunosc un om ciudat în târgul ăla, un nebun, un om original, care are un rachiu formidabil de cireşe. Fantezia lui vine din singurătate. Să-ţi fie frică de un om singur? Omul de la Casa de Apă. Eşti mai nebun tu dacă pleci acum şi-l laşi acolo jos, un om bolnav şi singur. Frica vine din oboseală, din ziua asta încordată, din căldura care se schimbă pe neaşteptate în frig cu gheaţă. Ce prostie, frică lângă bătrânul maniac, lângă năuceala lui sclipitoare. Oho, ceva mai caraghios decât frica asta nu putea să ţi se întâmple? Singura nebunie a bătrânului este credinţa lui, credinţa lui este libertatea lui şi tu, un tânăr norocos şi lipsit de prejudecăţi, haida-de, tocmai tu, care pui atâta preţ pe libertatea firii tale, oho, tocmai tu, caraghiosule, prostănacule...

Ajutat de tine, Anghel se ridică, nu bea, varsă câteva picături de rachiu în palmă, îşi freacă tâmplele şi ceafa. Acum se mişcă prin odaie, merge bine, nu lunecă, nu se strecoară, nu şchioapătă, faţa pământie, suptă, ochiul gânditor. Antipa se întinde fără grabă pe cerga moale. Bea încet, soarbe cu buzele, fără să mişte ceaşca. Cântă cocoşul. Cocoşul e prietenul omului, el alungă frica şi face bufniţa să se retragă în cotlonul ei întunecos. Cocoşul stă pe un gard, pe o grindă, pe o movilă de gunoi. Cocoşul nu doarme şi se plictiseşte. Un înfumurat, o lichelută care îşi dă aere de baron, un cântăreţ de dimineaţă, şi el, acolo, un capelmaistru la coteţe, un găinar, un craidon care-şi înfundă guşa cu seminţe şi umple prispa cu găinaţ, ei, da, un cocoşel, ce mai

caraghios, care ne dă cu tifla. Mai curată, mai puţin primejdioasă noaptea după cântatul cocoşului. Să mori de râs, credinţe vechi, o bufniţă, un cocoş, un ţap. Să-ţi fie somn. Să nu-ţi fie frică. Să fii obosit ca un om. Anghel se aşază pe scaun. Toarnă rachiu în ceaşca ta. Când se face ziuă? O zi lungă, începutul schimbării. Antipa tace, ochii i se închid încet. Sprijinindu-şi coatele pe genunchi, trunchiul mult aplecat în faţă, scaunul adus lângă pat, Anghel este acolo. Atent, mirat, iubire, supunere, devotament. Linişte, lumină. Ceara de albine miroase suav, aluatul uscat are un miros înţepător. Cine plămădeşte pâine? O albină urcă pe perete, nu este mare, abia dacă ajunge cât o mierlă.

Sunt şase, spune Anghel. Şi încă o dată: sunt şase?

Şase, spune Antipa. Ce caraghioslâc, gândeşte, cinci, şase, şapte! Un biet nebun. Să porţi credinţă unui joc absurd, inventat la chef! Caraghioslâc! Nebun! Îi rămân cactuşii. Poate într-o zi doctorul Percy Archibald Stone îl va lua pe insula lui. Oho, Anghel în pantaloni scurţi pedalând pe bicicletă, cu o rachetă de tenis în braţe, aleea de asfalt şi vaci mari roşcate pe câmpia verde, şi pe portbagaj, legat cu un şnur alb, un borcan cu un cactus pitic! Să dormi o oră. Dimineaţa la cinci ai un tren spre Albala. Fiindcă nu rămâi, te vei întoarce pentru câteva zile şi îţi vei pune la punct hârţoagele, ai nevoie de două-trei zile pentru asta... În rest, se aranjează. *Aranjează*, un cuvânt minunat, ceva ca sfera cu oglinzi a magicianului, domnul cu iepurii... Hai, închide ochii şi deschide-i peste o oră.

Da, eram sigur, şase, spune Anghel. Este vremea să vină al şaptelea. Sunt vinovat, Antipa. Tu nu-ţi baţi joc, ţi-am dat putere, trebuia să te şi învăţ s-o foloseşti şi să crezi în ea. Cu pocăinţă îţi spun să mă ierţi. Bea.

Să facem rost şi de al şaptelea, spune Antipa cu limba încleiată de somn. Până mă trezesc eu, facem sigur rost de el. Mai pune o ceaşcă, magule, un strop să-mi fie somnul lin. Părintele cactuşilor.

Fără să mişte capul sau să deschidă ochii, pipăind precum un orb bordura trotuarului, cu vârfurile pantofilor, Antipa caută scaunul mic, îl găseşte în sfârşit, reuşeşte să-l potrivească în aşa fel încât tălpile lui să se sprijine în voie pe el. Un oftat adânc de mulţumire. Dar somnul care părea atât de aproape întârzie. Antipa se ridică în coate, mereu aceeaşi mişcare, Anghele, spune el, rachiul tău, în loc să mă îmbete, mă trezeşte, ce pui în el?! Râde. Să facem chiar acum rost de al şaptelea, ce naiba mai aşteptăm? Vorbele îi ies din gură fără voia lui, ca şi cum ar voi să le acopere, să le ascundă (de ce?), să le întoarcă, să le îngrămădească în grabă la loc, el râde. Râsul lui este schimonosit, seamănă cu felul în care copiii, fetiţele mai ales, cu trupul lor ambiguu de şapte-opt ani încearcă să-şi acopere goliciunea atunci când sunt dezbrăcaţi fără menajamente, la doctor, şi adulţii din jurul lor încep să-i cerceteze cu atenţie. Ruşinea lor este plină de ură şi furie. Este un moment complicat, nedesluşit, plin de întuneric. Anghele, râde Antipa, să-l facem să vină chiar acum...

Şi Anghel urlând, aruncând mâinile din umăr, umbra lui pe pereţi, nu putem, nu-ţi bate joc, omule. Am aşteptat atât, nu pot strica totul. Nepriceputule, măscăriciule, crezi tu că poţi suge cu gura ta păcătoasă spinul cactusului din carnea lui dacă nu i-a venit vremea? Învaţă să ai răbdare. Dar, străbătut de un gând nou, Anghel se întrerupe brusc, îl priveşte cu intensitate pe Antipa. O clipă, nu mai mult. Iubire şi o nesperată duioşie. Antipa deschide gura să vorbească, dar nu scoate nici un sunet, îl urmăreşte pe Anghel. Acela, între pereţii orbitori, liniştit, calm, harnic, mişcări scurte precise, strânge cu mătura într-un făraş resturile

vasului în care a fost cactusul. După felul cum face totul, ar putea cu uşurinţă acum să pară un bătrân servitor de casă veche care îşi cunoaşte atât de bine îndatoririle, casa, stăpânul, încât el însuşi este un fel de stăpân. Mari ambiţioşi şi nerealizaţi care au purtat prin casa pustie, prin faţa oglinzilor întunecate, atunci când stăpânii lipseau, haina cu coadă şi peruca stăpânului. Cizmele lui, scârţ, scârţ. Plastronul, smochingul lui. Pelerina căptuşită cu mătase roşie. Fularele lui albe şi, între timp, livreaua. Trecând prin săli înalte, purtând tăvi, înclinându-se cu distincţie, având ranguri şi o ierarhie. Campioni ai umilinţei şi trufiei. Stingând luminile şi culcându-se ultimii în odăile lor de la mansardă.

Mâine, spune Anghel, mâine. O umbră de îngrijorare. Mâine, un surâs ciudat, o stingere, ochii făcându-se rotunzi ca ai păsărilor, mâine...

Mâine, spune Antipa. Se întinde de-a curmezişul patului. Cască adânc, larg. Oho, spune mulţumit, rar, aproape în şoaptă, vine somnul, iar vine, poate îl prind. Măcar un ceas.

Mâna lui Anghel apucând ceaşca, turnând cu cealaltă. Limpede. Gâlgâit. Migdală. Clătinându-se în lumină în albul orbitor. Albina pe fagurele cu miere.

*

încă nu somnul dar Druică vorbind doctorul Puşlenghea preotul Zota dezbrăcându-şi rantia plăcută moleşeală lene căldura grindina lovind zăpada în grădina verde vorbind procurorul Viziru şi Agop şi Moiselini şi Silvia Racliş vorbele vorbind vorbele libera curgere a libertăţii în moleşeală căldură sudoare rece gheaţă bătrâna câinele tăcut nu în pândă nu în încordare leneş liber în libertatea minciunii măgarul i-haaa i-haaa urechile sub cuşmă lentă rostogolire de vorbe vorbire lungă şerpuitoare uleioasă o zi lungă vorbind *încă nu somnul* masa acoperită cu hârtii

capsatorul ehe maşina cu coadă pac pac două găuri în hârtie la dosar pântecele sudoarea desfăcut părul acoperind totul vorbind nepăsarea pierderea încordării lumina îndepărtarea fricii şi seninătatea somnului nepăsător vorbind lumea în vorbe bradul cu lumânări lunga întunecată în frig îngheţată în zăpadă lunga noapte un fus *încă nu somnul* încă nu ho ho osia anului două zile ce mai fus ho ho asta cine cum a spus-o când vorbe vorbind un urlet ascunsă frica tablouri oho ho vorbe stăm de vorbă ca să treacă vremea şi vremea trecând într-o trăsură vieneză 1902 două perechi de cai şi un peron de gresie neagră acoperindu-şi faţa încă nu somnul fala ascunsă sub voal sau o bucată de cârpă câtă pudoare o femeie poate un bărbat deghizat nu trebuie să pierdem timpul vorbe vorbind vorbe un an de vorbe rotindu-se în axa lui două zile sus şi jos o frigăruie pumnul strâns bine în buzunar ţine bine timpul să nu-l pierzi să nu ţi-l fure sau trage-l după tine cu o cureluşă subţire şi mergi în piaţă în spatele măcelăriilor şi cumpără-i resturi de carne o fierbi şi i-o dai să mănânce de trei ori pe zi numai fiartă vorbind *încă nu somnul* liniştitoarea senina rostogolire a vorbelor texte cărţi mincinoase vorbe scrise vorbe vorbite.

*

Anghel se apropie de pat. Ai adormit, spune el. Ai vrea să spui, încă îl auzi, dar acum somnul este mai aproape decât cuvântul. Dar o clipă eşti, ai fost gata să înţelegi, un gând întreg prin capul tău în veghea scurtă, ceva aproape vesel, uitat: să dormi şi să deschizi ochii şi să clipeşti şi să spui *oho, măicuţă, dar greu somn am mai dormit*.

*

Răsuflarea lui Antipa se aude liniştită, calmă. Doarme? Anghel în genunchi, lângă pat. Mâna lui se întinde, mângâie fruntea omului tânăr, îi apucă apoi încheietura. Lacrimi mari curg pe obrazul lemnos, tăiat în muchii mari. Antipa, spune el, mă

supun ţie cu recunoştinţă şi smerenie. Să-ţi fie milă şi să mă ierţi, fiindcă, uite, eu te-am iertat şi mă umilesc şi plâng. Carnea mea, Su Cio, sângele şi mintea mea şi ajută-mă să duc la capăt lucrarea credinţei mele. Ai greşit cu necredinţa ta, Antipa, cu batjocura ta, eşti făptura făcută din nimic de credinţa mea. Puterea voinţei mele. Eşti sufletul meu şi plâng şi mă pocăiesc, dar nu-ţi mai pot încredinţa nimic. Nu mai am încredere, m-am înşelat, credinţa ta era minciună şi batjocură. Numai credinţa mea în lucrul început şi dus până la sfârşit există. Altceva nu. Eşti slab şi nu crezi. Dar erai un om bun, un suflet adânc, dar prea vesel şi nepăsător. De ce? De ce? N-am putut îndrepta nimic, iartă-mă, iartă-mă, fiule. Se va sfârşi repede, nu vei simţi durere. Vei dormi. Dormi. Iartă-mă

mâna lui retrăgându-se uşor de pe mâna lui Antipa

te voi ajuta să treci repede, plâng şi mă umilesc, iartă-mă.

O unealtă străveche şi folositoare, ciocanul greu de aramă izbeşte scurt spre ceafă ţeasta celui adormit. Un ochi se deschide dintr-odată, gura rămâne mută, capul se răsuceşte cu faţa în sus, mâinile se lovesc una de alta ca două ţevi goale. A doua lovitură crapă fruntea în două.

Zvâcnetul moale al piciorului şi pe cerga albă mâna nemişcată, între vinele încă umflate, lacrimile ucigaşului lucesc, se usucă încet.

24

Fostul judecător Viziru scrie: din textul doctorului Lambrino am ales câte ceva. Iată:

Credinţa mea este nestrămutată. Pedeapsa am împlinit-o, acum trebuie să mai aştept. Nu mă grăbesc, sunt într-un loc unde timpul nu are nici o putere. Trebuie să spun că cercetările mele mă duseseră de fapt mai departe decât ajunsese Vang Du sau chiar Su Cio. Numai eu ştiu cum şi voi păstra asta pentru mine. *Şapte* era hotărâtor. El îmi dezvăluia dacă într-adevăr Antipa era Su Cio şi dacă oglinda lui era chiar *oglinda străveche*. Erau şase. Trebuiau să fie şapte. Dar dacă al şaptelea era chiar el, am ştiut-o atunci când el, în felul lui batjocoritor şi vesel, a spus-o: să facem rost şi de al şaptelea. A spus. El era al şaptelea! Dar oare fusese mai de mult prorocită sau era iarăşi o bătaie de joc? Nu există putere fără credinţă. Şi dacă Antipa nu credea în lucrul lui înseamnă că eu mă înşelasem şi el nu avea adevărata oglindă, ci numai un fleac cumpărat de o cucoană într-o călătorie. Dacă preotul fusese într-adevăr al şaselea şi nu era o întâmplare şi el era al şaptelea, dacă el îşi prevăzuse propria lui moarte, atunci eu puteam împlini voia sorţii, nu mai aveam de aşteptat, însemna că cercetările mele se adevereau, cu un scop care se adeverea, îl trimisesem dimineaţa pe Muedin să-l cheme. Lucrurile se leagă. El murea fiindcă nu avusese puterea să creadă. Şi dacă eu împlineam soarta, era cu adevărat viu gândul meu: puterea adevărată era în mine, oglinda era doar impulsul. Un cerc care se închide, ea fără mine nu exista, eu nu-mi puteam folosi puterea fără ea şi Antipa era mijlocitorul, trebuia oricum să moară, puterea lui şi aşa se termina la *şapte* şi el era chiar şapte. Trebuia să ştiu. Nu mai puteam aştepta. Cât de liber sunt aici, lângă regele Spaniei şi regina din

Saba, acum, când timpul nu mai există, faţă de clipa când timpul mă sufoca, mă strivea ca pe o gânganie: grăbeşte-te. Trebuia să ştiu. Nu voiam să-l omor, îl iubeam, dar lipsa lui de credinţă şi veselia, veselia nepăsătoare nu mai puteau fi tolerate. Toleranţa asta care ucide spiritul şi voinţa. Voisem să fac din el omul unei singure idei, cel care nu se îndoieşte. El m-a înşelat. Nu era greu, fiindcă noi, oamenii adevăraţi, cei puţini, profesioniştii unei singure credinţe, suntem naivi şi încrezători. Este un paradox? Credinţa noastră nu cunoaşte îndoială. Iubim, dar nu ştim să iertăm. Nu avem jumătăţi de măsură. Ducem totul până la capăt. Râsul lui care se îndoia de totul. Râsul în care a şi sfârşit. Nu era al şaptelea. Nu era el. Nu era nimic. Era un înşelător, un măscărici, un fir de nisip. Până în zori am aşteptat oglinda. Nu a venit. Albina mea a apărut în cele din urmă odată cu răsăritul soarelui. Nu exista nici o oglindă la Antipa. Din altă parte îmi va veni ea.

Acum credinţa mea este mai vie ca oricând. Părul nu mi-a albit şi trupul îmi este sănătos. Un singur lucru mă nemulţumeşte aici. Mulţi dintre ei, oameni cu nume ilustre chiar, regi şi comandanţi de oşti, miniştri, mulţi miniştri, savanţi şi profeţi, chiar şi un sfânt, un ermit, un om cu totul minunat la cuget, cu toţii nu se gândesc decât la femei. Au ţiitoare pe care le copleşesc cu daruri, se ţin toată ziua de intrigi mărunte şi îşi risipesc spiritul şi sufletul cu fustele astea. Ce ruşine. Nu-i înţeleg. Întotdeauna am fost singur, am ştiut că o femeie te poate face să-ţi schimbi oricând gândul, să-ţi uiţi de marele tău scop. Le-am dispreţuit. Şi aici dau de acelaşi lucru. Dezgustător. Credinţa mea m-a făcut să ajung la bucuria rece şi imparţială care nu cunoaşte râsul şi batjocura. Bucuria mea este lacrima. Când l-am omorât pe Antipa, am înţeles. Prin moarte el s-a mântuit. La ce i-ar fi folosit o viaţă searbădă în îndoială? Când am ştiut că tot ce era pentru mine credinţă şi putere, pentru el era joc

şi glumă! Încă nu-mi pierdusem speranţa, îl bănuiam de mult, dar i-am văzut mintea şi sufletul înainte de moarte şi am ştiut că nu se mai poate face nimic. Mintea lui era stearpă, netedă şi lucioasă, dezgustătoare ca fundul unei maimuţe. Sufletul lui era o groapă din care se ridica duhoarea unei muieri. Iar gura lui batjocorea. Mila şi lacrima m-au ajutat să înţeleg, îmi vorbise de nevasta lui. O femeie, ce putea fi? Nu-mi plăcea numele ei, un nume uşuratic. Felicia! Dar cred că era puternică în credinţa ei. Asta am înţeles. Cum era traiul lor? Eu ştiu. Ea încerca să-l facă mereu să înţeleagă credinţa, puterea iubirii, dar el dădea din cap şi râdea. Prin mine s-a mântuit şi ea. Dar oglinda se află acum în preajma mea. Eu simt. Trebuie doar să întind mâna, dar tac. Aici mă opresc. Trebuie să mă pregătesc. Nu mă pot duce oricum, înainte de apusul soarelui, trebuie să-l întâlnesc pe Vang Du. El vine acum în calitate de trimis al cârmuitorului din ţinutul Bucuriei Veşnice. Ne vedem pe Dealul Dragonului Încolăcit. Are să-mi dea veşti importante. Vom mai vedea.

*

Fără să dea alte amănunte, judecătorul Viziru a lăsat între hârtiile lui şi acest text intitulat (de ce?), aşa cum se poate citi, Epilog, având chiar şi un motto. Textul nu este lipsit de interes. Alcătuit, ca un mesaj anonim, din cuvinte decupate din ziar şi lipite pe o hârtie oarecare. Evident, nu este vorba nici de Viziru, nici de doctorul Lambrino.

Epilog

Motto:

după părerea mea însă, nu era nebun, atâta doar că suferea groaznic – asta era toată boala lui

(Mîşkin vorbind în casa Epancin)

Sanatoriul, ospiciul, casa de nebuni, castelul, cum spuneau ţăranii din împrejurimi, este un vechi conac boieresc aşezat pe o colină între arbori bătrâni, o adevărată pădure pe vremuri. La început fusese o casă de vânătoare. Dimineaţa în zori, paznicul câinilor, în bunda lui întoarsă pe dos, îşi băga mâinile sub cureaua lată, bătută cu bani de argint şi fluiera scurt. În cuştile lor de bârne, lipite una de alta, despărţite de nişte voloace de oţel, câinii se repezeau urlând în uşile zăbrelite. Fără să-i privească, paznicul asculta atent, capul uşor aplecat pe o parte, urechea încordată ca pentru cântecul unei păsări rare. Unul dintre moştenitori a defrişat terenul de la poalele colinei. Altul a înconjurat ce mai rămăsese din întunecata pădure (de fapt, vârful, nu vârful, umărul blând al colinei) cu un zid înalt de piatră scoasă din ruinele unei vechi curţi domneşti pe care mlaştina, înaintând, începuse să le sape pe dedesubt şi să le sugă în adânc. Zidul urca şi cobora, şerpuia, părea nesfârşit atunci când soarele bătea în muchiile lespezilor de calcar. În locul casei de vânătoare, noul moştenitor ridicase o casă de piatră cu multe încăperi şi balcoane şi turnuleţe şi două săli boltite şi scări largi de stejar care duceau spre odăile de sus.

Ţinutul deluros plutea deseori în neguri fumegoase. În locul pădurilor defrişate se întindeau porumbişti înguste şi lungi, nesfârşite lanuri de floarea soarelui şi câmpuri mohorâte de

cartofi. Mlaştina era de fapt locul ciudat şi nesigur unde terenurile agricole se întâlneau cu lacurile pline de peşte. Tot aşa, negurile şi ceaţa legau într-o mare nesiguranţă, dar într-un fel tulburător, aproape omenesc, pământul cu cerul de deasupra. Puteai vedea, mai ales înainte de răsăritul soarelui sau după asfinţit, cum din mlaştină se înălţa şi pierea în negură o pasăre fumurie, aşa cum mintea omului, în nesfârşitele ei încercări, este despicată uneori de un urlet neauzit.

După ce conacul a devenit proprietatea sanatoriului, înfăţişarea locului s-a schimbat întru câtva, numeroase clădiri mari şi mici din lemn sau cărămidă, şoproane, magazii lungi etc. s-au adăugat vechii clădiri de piatră. Ea însă a rămas neschimbată. Numai varul cu care sunt spoiţi o dată pe an pereţii exteriori de piatră, fără îndoială nepotrivit, domesticeşte oarecum asprimea, trufia zidului de altădată. Dar aerul de cetate ridicată în grabă de seniorul întors cu prăzi bogate, grosolană, dar inexpugnabilă, se păstrează încă, de bună seamă. Este de ajuns să priveşti, cum urci pe aleea de asfalt de la poartă, contraforturile uriaşe din cele şase colţuri. Multă vreme sanatoriul arătase ca o bolniţă mânăstirească de pe vremea lui Lăpuşneanu, când epidemiile se stingeau în propria lor cenuşă şi aşteptau acolo şi lumea creştea din nou sănătoasă după ce fusese trecută prin fum de ardei şi purificată în var nestins. Aşezarea este izolată. O moară de apă care seamănă cu o mânătarcă poate fi zărită în marginea pădurii, despărţită de mlaştină printr-o fâşie de pământ pietros şi sterp. Satul este destul de departe, dar câteva case înconjurate de garduri de nuiele ajung până la poalele colinei. Pensionarii sanatoriului sunt stăpâniţi de o furie blândă, de o sumbră melancolie şi rareori urletele lor tulbură pacea colinei. Ei sunt lipsiţi de viciul speranţei. Fiecare îşi ajunge sieşi, ei nu au mania unanimităţii. Ei sunt în paradis şi numai monotonia

pajiştilor însorite îi face câteodată să latre sau să se bată cu pietre. Dar sunt aici pentru totdeauna, şi asta face din ei nişte făpturi care trăiesc cu simţul veşniciei. Unii îl mai ajută pe morar să ferece roata sau să care sacii şi pot fi văzuţi prin ogrăzile de la poalele colinei rostogolind un buştean sau rânind la grajd. Dar cei mai mulţi meşteresc fără încetare la morişca veşniciei.

În zori, înainte de răsăritul soarelui, când luceafărul de ziuă încă mai pâlpâia în cerul lăptos, bătrânul August pălărierul se opri la poarta sanatoriului. Două porţi în zidul cenuşiu, rouă umezind piatra, picurând rar din buruienile mărunte şi din iarba crescută în muchea lespezilor: poarta mică, plasă de sârmă întinsă pe o ramă de lemn şi poarta mare, ţevi lungi şi subţiri de metal încrucişate, nituite. Porţi nepotrivite cu zidul şi cu cetatea de pe colină. Lacăte nu se văd, nici zăvoare. Apeşi cu podul palmei şi împingi cu umărul. Bătrânul August pălărierul îşi mişcă degetele în ghetele lui, tălpi groase, şireturi cu funde mari. Înainte de a ajunge la poalele colinei, se descălţase, îşi atârnase ghetele legate între ele pe un umăr şi umblase o bună bucată de drum prin iarba plină de rouă, labele picioarelor lui albe, osoase, acoperite cu mici pete cafenii şi umflături roşcate. Se aşezase pe un buştean putred şi, uscându-şi picioarele în adierea uşoară care tocmai se iscase la o palmă deasupra pământului, venind dinspre pădure şi ducându-se spre mlaştină, bătrânul se încălţase fără grabă. Tot drumul privise cu interes, cu o ciudată mirare iarba, arborii, pietrele, coţofana care ţâşneşte din rugul de mure. Ca şi cum l-ar fi aşteptat de mult sau poate fiindcă regina din Saba care trecuse mai înainte pe acolo cu o găleată de tărâţe nu o potrivise cum trebuie între stâlpii ei, poarta se deschise singură în faţa bătrânului August pălărierul.

Din ghereta lui de cărămidă netencuită, ieşi Tănase. El era portar. Era scund, îndesat, o barbă

roşcată, netăiată de vreo săptămână îi acoperea maxilarele late. Ochii lui tulburi, roşietici îl priveau pe străin cu o veselie batjocoritoare. Avea o cămaşă cadrilată roasă la mâneci, descheiată la gât. Direct pe piele, sub mărul lui Adam, era legată o cravată soioasă, în romburi colorate. Pantalonii de dimie legaţi cu un şnur galben cădeau pe o pereche de pantofi de tenis aproape noi, albaştri, fără şireturi. Tănase stătea în uşa gheretei, în spatele lui, în mica încăpere întunecoasă, se vedeau o masă, un scaun şi un ciubăr plin cu nisip. Pe masă era deschis un caiet, foile albe, murdare, câteva cuvinte păreau scrise acolo, creionul însă stătea înfipt după urechea omului.

Bună dimineaţa, spune bătrânul August pălărierul.

Da, spuse Tănase.

Îl caut pe Su Cio, spuse cu blândeţe bătrânul August pălărierul.

Eşti nebun, spuse Tănase. Poate îl cauţi pe Anghel! Care Su Cio?

Da, spuse bătrânul August pălărierul. Sigur, Anghel, credeam, vezi, eu...

Hârşt capul, spuse Tănase, încurcătura străinului îi făcea o mare, nestăpânită plăcere, faţa lui era vicleană şi îndatoritoare, smerită. Se apropie de bătrân, călca îndoind prea puţin genunchii, sprijinindu-se mai mult în călcâie, legănându-şi trunchiul. Făcu un semn complice cu degetul, cu o jumătate de obraz. Fără să-l scape din ochi, bătrânul August pălărierul răsuci urechea spre el. Sşşşt, făcu Tănase, eu sunt portarul. Eu ştiu tot. Adevărul e altul, ţi-l pot spune, pari un moşneag de încredere: Su Cio, da, nu Anghel, dar Anghel nu vrea să se ştie, încă mai trebuie păstrată tăcerea, eu îl apăr. Sşşşt!

Da, da, spuse bătrânul August pălărierul, sigur că da, uitasem, iartă-mă, unde mi-o fi fost capul?

În senat, în senat, se auzi o voce, bătrânul se întoarce, de după un paltin gros şi ciuruit de

scorburi îl privea o făptură uscată şi înaltă, îmbrăcată într-un cămeşoi de cânepă care abia trecea de genunchi. Faţa îngustă, severă, fruntea luminată, nas puternic, toate liniile, unghiurile feţei urmând o ordine desăvârşită, cine îl tundea ca pe un consul dintr-o galerie de piatră? Chipul lui grav, deznădăjduit, părea ros de o suferinţă cumplită. Gâtul mai era încă al acestui cap, dar umerii erau înguşti şi tremurători, mâinile moi şi gambele cu muşchii supţi, scurşi călcau cu călcâiele înainte şi laba scurtă înapoi. Seneca, şopti Tănase, Seneca îţi poate spune mai multe. Faţa vicioasă, batjocoritoare a portarului, capul nobil şi grav al celuilalt. Bătrânul August pălărierul scoase din buzunar un pachet de ţigări şi-l împinse celor doi. Portarul rânji, băgă degetele murdare şi scoase câteva ţigări, una o băgă între dinţi, restul în buzunare. Celălalt o luă la fugă în patru labe şi dispăru în iarba înaltă dintre arbori.

Unde-l pot găsi pe Anghel? întrebă bătrânul August pălărierul.

Sşşşt, rânji portarul, îl lovi uşor cu cotul: Su Cio, vrei să spui.

Da, spuse bătrânul.

Ştii în cât e azi? întrebă portarul. Sşşşt, nu-mi răspunde, te văd că nu ştii. Vii din altă parte, îţi spun eu: trei noiembrie, anul o mie nouă sute nouăzeci şi nouă. Ţine minte.

Da, spune bătrânul August pălărierul, ai dreptate, uitasem. Unde-l găsesc?

Portarul Tănase nu răspunse, intră pe neaşteptate în ghereta lui şi începu să scrie, să facă să lunece repede creionul pe hârtie.

Pe la prânz fură văzuţi plimbându-se pe sub frunzişul întunecat. Din mlaştină se ridica ceaţa, poate morarul înălţând capul din făina lui şi privind colina o fi văzut-o tăiată în două, plutind în nori. Vorbeau. Nimeni nu-i auzea. Bătrânul August pălărierul, cu capul lui mare şi alb, îmbrăcat ca un clovn, zâmbind uşor, haina lui fluturătoare.

Anghel, întunecat, cămaşa de cânepă fără guler închisă la gât, vesta neagră, pantalonul negru, chipul lui uscat, puternic, împietrit.

În amurg, bătrânul August pălărierul coborî singur aleea asfaltată. Portarul Tănase rânjea în uşa gheretei. Departe, sub zidul de piatră, dintre tufele de alun, o femeie urlă prelung, stins. O sonerie ţârâi vesel undeva aproape, în micul pavilion alb din capătul aleii?

Luna viitoare vin din nou să-l văd, spuse bătrânul August pălărierul.

O mie nouă sute nouăzeci şi nouă, spuse portarul Tănase. Bătrânul August pălărierul ieşise, se depărta spre moară. Portarul îşi strecură limba îndoită între buze şi scoase un sunet urât.

Dar nu peste o lună. Bătrânul August pălărierul apăru din nou peste trei zile. Rămase peste noapte, după ce până seara târziu stătuse de vorbă cu Anghel. Peste şapte zile veni iarăşi. Şi apoi o săptămână în şir, venea dimineaţa, pleca după apusul soarelui.

Vremea trecu, cine i se poate împotrivi? Portarul Tănase muri şi în locul lui veni unul care purta o pelerină făcută din două feţe de masă. Apoi muri şi ăsta, veni altul, cineva trebuia să păzească mereu poarta aşezării de pe colină. Dar în ceaţa care se ridică de pe mlaştină, bătrânul August pălărierul poate fi văzut în fiecare zi împreună cu Anghel. Ei vorbesc în şoaptă sau tac, aşezaţi pe o buturugă în timp ce o albină zumzăie în raza de soare. Unii spun că bătrânul August pălărierul ar fi închiriat odaia din spatele morii sau că ar fi cumpărat-o chiar de la morar. Dar morarul a murit de mult. Alţii spun că bătrânul pălărier s-ar fi mutat în cele din urmă în aşezarea de pe colină. Nimeni nu ştie. Vorbe.

Dar despre ce vorbesc mereu cei doi bătrâni?

25

Nu scap de Paşaliu, scrie Viziru. (O foaie minusculă de bloc notes.) Se ţine de două zile de mine. Vrea o sticlă de rom cubanez. Merită, spune el. Mi-aş bate joc de mine dacă ţi-aş da scrisoarea asta pe mai puţin. O sticlă de Bacardi. Un fleac. Ascultă, judecătorule, Let thy fair wisdom, not thy passion, sway! Nu mă alunga, cum văd că ai de gând, dă sticla şi ai scrisoarea. Oare nu te interesează totul? Am luat bucata de hârtie. Părea găsită într-o ladă de gunoi. O scrisoare a căţeluşei Eromanga pentru câinele Argus. Gogoşile lui Paşaliu. Iubite Argus, în ultima vreme ne vedem rar. Soarta e crudă, dar trebuie să ţinem coada sus, să ne păstrăm demnitatea, suntem câini, nu oameni. Fii tare. Prea multă câinoşie ne leagă, nimic nu ne poate deznoda. Acum, că ne-am mutat de la blocul ăla mare şi urât unde stăteam, nu-i rău. Avem numai o garsonieră, dar casa e mică şi este înconjurată de magazii întortocheate, în care hingherul cel mai iscusit şi-ar pierde minţile de groază. Ce bine, Argus, le-a şi pierdut, şi lăzi de gunoaie pline cu oase şi resturi stau în jurul nostru, că abia ne putem mişca. Nu ştiu de unde atâta bogăţie, biata mea stăpână, doamna Felicia, trebuie să fie mulţumită, în sfârşit, după moartea tragică a stăpânului. Oh, Argus, câte lacrimi. Acum e mai liniştită, înţelegi, n-o pot părăsi serile. Sunt sigură că înţelegi. Cu mutatul am avut un singur necaz, nu prea mare: bucata aia de metal greu şi lucios, oglinda, aşa-i spuneau ei, noi, câinii, ştim cum arată de fapt o oglindă, era grea şi urâtă, doamna Felicia însă s-a cam necăjit, fiindcă naiba ştie cum, în învălmăşeala mutatului s-a pierdut bucata asta de bronz, ei aşa-i spun: bronz. O fi furat-o cineva? De ce? Eu n-aş pune-o în cuşca noastră. Dar ştii cum sunt toţi hingherii ăştia. Oricum, n-am mai dat

de ea. Argus, în noaptea asta nu pot veni. Nu te-am uitat. Te las acum, hingherul cartierului şi ajutorul lui se furişează printre lăzile cu gunoi. Ştii tu ce caută ei. A ta, Eromanga.

26

Trecură şase zile de la moartea lui Antipa. În tot acest timp, Felicia stătuse nemişcată, ghemuită, cu genunchii la gură, mâinile strângând gleznele, bărbia înfiptă ca o rădăcină în osul pieptului. Ziua, storurile de la geamuri nu se ridicau, noaptea pe masă pâlpâia o stea măruntă. Buna femeie uriaşă se afla mereu în preajma ei. Ciudată făptură. Atât de devotată casei şi liniştii domestice, ea nu se putu împotrivi morţii. Cu toate acestea, umbra ei credincioasă era veşnică. În a şaptea zi spre seară, Felicia deschise ochii. Cu un zâmbet adânc şi misterios, femeia uriaşă se făcu nevăzută. Felicia se ridică şi, încet, ca după o boală lungă, începu să umble. Era întuneric. Ea făcu lumină. Îi era foame şi sete. Deschise o fereastră, ivărul se mişca greu, părea ruginit. Afară bătea vântul, venea un miros de iarbă, de buruiană. Femeia trase adânc pe nări, pe gura larg deschisă. Era vie? Avea nas, urechi, ochi, degete lungi şi limbă, iar inima lucra ca o pompă uriaşă. Nu vorbea, dar nici nu ştia că se poate. Ştia să zâmbească şi să se încrunte. Era la început, departe de bine şi rău. Era însă vie din creştetul viu până în tălpile vii. Departe, jos, în jurul unui bec aprins, se rotea orbeşte o spuză de insecte şi fluturi întunecaţi. Lăsă fereastra deschisă şi intră în baie. Apa ţâşni cu putere din adâncurile ei pline de viaţă. Rămaseră goluri şi meandre a căror frenezie tăcută era semnul a ceea ce există şi continuă. În hol atinse în treacăt cu umărul hainele atârnate în cuier. Umbrela rezemată lângă tăblia de lemn căzu. Felicia o ridică şi o aşeză la locul ei. Când simţi în podul palmei mânerul arcuit, se petrecu ceva nedesluşit, plăcut şi liniştitor. Intră în bucătărie. O oală cu lapte fierbea pe aragaz. Spuma tocmai urca, Felicia micşoră flacăra, suflă uşor deasupra spumei albe şi fierbinţi, ascultă

clocotul laptelui şi mirosi aburul lui. Îşi turnă o cană mare, bău şi se sătură. Se întinse pe pat. Vântul umfla perdeaua, o hârtie, un ziar foşneau pe masă.

Trecu miezul nopţii. Şi când copilul lovi din întuneric şi pe dedesubt în toba pântecelui şi femeia ştiu că este într-adevăr un copil, atunci graiul ei se întoarse la ea, cuvintele năvăliră în gura ei, se urcară în cap şi capul se umplu de vorbe, crescu, se făcu mai mare decât pământul. Sări din pat, alergă la fereastră. I se făcu frică şi apoi se bucură, sufletul ei viu o acoperi ca un nor. Într-o clipă cunoscu dorul de moarte, era tandru şi poruncitor. Aplecată pe marginea ferestrei. Jos era o groapă adâncă şi odihnitoare. Uşor, repede, o singură mişcare. Dar ce este viu urlă de spaimă şi bucurie şi rămâne viu. Lumea încape într-o lacrimă?

Veni ziua, răsări soarele. Copilul crescu din trupul mamei, dar, când îi veni vremea să iasă la lumină, el se răsuci în apa caldă şi întunecată şi nu vru să se arate, mama însă nu mai voi să-l ţină şi un bărbat cu mâinile puternice şi îndemânatice, noduroase îl scoase în cele din urmă, afară, haide, îi spuse cu glasul lui gros şi batjocoritor, am să-ţi dau tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte, ieşi odată, şi copilul năvăli cu un strigăt de triumf şi îl lovi pe omul acela în obraz cu călcâiul lui ud şi încreţit ca o smochină albă. Era un băiat.

SFÂRŞIT

Dosar de presă

Lumea în două zile este cartea de maturitate a lui G. Bălăiţă, scriitorul de mari resurse, afirmat cu un deceniu în urmă prin volumul de nuvele *Conversând despre Ionescu*, încă de pe atunci o revelaţie. Moldovean de origine, G. Bălăiţă se distanţează orgolios şi ironic de formula tipului de proză pe care o reprezintă, înţelegând să-i păstreze valoarea esenţială intuită de Ibrăileanu, *spiritul critic*, în contextul unei proze incitante, scăpărătoare, de o modernitate nezgomotoasă.

Romanul său condensează nelinişti şi întrebări tulburătoare, dar într-o formă savuroasă, atrăgătoare, saturată de concret, izbutind să menţină intacte sursele vitale, farmecul şi puterea de seducţie a „povestirii" eterne. Scris cu inteligenţă, cu „temperament", într-un spirit de autentică intelectualitate, romanul lui G. Bălăiţă are însuşirea ieşită din comun de a vorbi despre lucruri adânci şi complicate într-o manieră scânteietoare.

Lucian Raicu, text reprodus de pe coperta a IV-a a primei ediţii (1975)

*

După aproape zece ani de la exerciţiile de digitaţie din *Conversând despre Ionescu*, George Bălăiţă publică un extraordinar roman, substanţial, modern, ironic şi totodată plin de poezie, de un realism minuţios, abundent, întors însă în marea viziune fantastică, *Lumea în două zile*.

Fixând desfăşurarea acţiunii în numai două zile (un solstiţiu de iarnă fierbinte, cu topiri de zăpezi şi ploi bogate, şi un solstiţiu de vară sfârşit cu o grindină apocaliptică şi cu zăpadă), romanul se constituie de fapt din notele unui fost judecător ce întreprinde pe cont propriu o anchetă cel puţin ciudată. Obiectul ei nu este atât uciderea tânărului funcţionar Antipa (care s-a dovedit a fi opera unui dement), cât existenţa însăşi a celui ucis, firea şi purtarea lui inexplicabile. Viziru, fostul judecător, e un anchetator apatic, la fel ca personajul lui Virgil Duda, strângând cu enormă răbdare date despre eroul său, aşezând cap la cap înregistrarea pe bandă a unor conversaţii, însemnări personale, amintiri şi alte documente. „Da,

eu adun probe“, scrie judecătorul Viziru (caietul cu scoarţe galbene, cifra 3, pe prima pagină albă, restul acoperit cu litere mărunte, grăbite). „Prea multe fapte, sunt strivit de fapte, dar nu mă pot opri.“ Prea multe fapte, căci Viziru inventariază viaţa lui Antipa, a soţiei acestuia, Felicia, a prietenilor lor. Romanul, ca şi ancheta, demarează greu, înecat în amănunte: „Dar ce se întâmplă?“, se întreabă Viziru. „Văd litere, cuvinte, rânduri. Nu văd însă nici un înţeles. Nimic nu se leagă...“ Fostul judecător se comportă ca un scriitor, căci în mâna lui totul devine cuvânt, scriere („şi iată, scriind asta, o poftă caraghioasă şi greu de stăpânit mă face să vreau să spun totul despre casă, o simt, o văd, despre cei care au stat şi vor sta în ea, despre mirosurile şi zidurile ei“), realităţii evocate tinzând să i se substituie imaginea ei scrisă, prin acumulare nesfârşită de cuvinte („mă gândesc: să poţi scrie ce-ţi trece prin cap, să nu cenzurezi nimic, să faci un colos de cuvinte, ceva ca Sfinxul sau Golemul pe care nici vântul deşertului, nici vreo formulă magică să nu le poată distruge“). Anchetatorul fiind un alter-ego al celui care scrie, ancheta lui nu este numai romanul propriu-zis: ea conţine şi un roman al romanului, un fel de metaroman care oferă cheile şi estetica. Autorul mizează cu inteligenţă pe acest joc dublu dintre realitate şi interpretările ei posibile, întreţinând ambiguitatea pe măsură ce o explică. Foarte realist în tot, în detalii mai ales, romanul are un supratext livresc: nu o simbolizare grosolană a unor evenimente, ci o identificare abia sesizabilă dintre personaje şi modelele lor, pe care o descoperim de obicei cu întârziere şi surpriză. În acest supratext apar: o povestire chineză cu o oglindă, Cicikov, hainele împăratului din Andersen, o fabulă cu câini, diavolul din *Fraţii Karamazov*, *Muntele vrăjit*, Strindberg şi altele. În sfârşit, naraţiunea e intersectată de pretinse „pagini din *Jurnalul* romanului“ – care sunt pur şi simplu colaje de articole de ziar –, menite a relua de asemenea ideea metaromanului, dar în chip parodic. Autorul are aerul de a ne pune în contact cu fişele sale de lucru; ele conţin însă teme-clişeu, situaţii-clişeu, personaje-clişeu, conversaţii-clişeu – altfel spus, o estetică în clişee.

Se remarcă îndată şi originalitatea scriiturii. Profitând de ideea anchetei – care acumulează probe, amânând sensul –, George Bălăiţă se lasă cu vizibilă plăcere în voia unui realism acumulativ, a unei imaginaţii a concretului greu egalabile. Romanul clasic suferă în general de o tiranie a semnificativului; e schematic, adică noţional; personajele exemplifică de obicei câteva sentimente

fundamentale, pe care, descriindu-le din afară, romancierul le transformă în concepte. A nu mai porni de la schema psihologică, încercând s-o umpli, ci de la masa amorfă, pulverizată şi contradictorie, încercând s-o unifici, înseamnă în fond a deznaţionaliza romanul, a-i reda autenticitatea, concretul, imprevizibilul. În această „imanenţă“ a scriiturii constă modernitatea, pe care Robbe-Grillet a teoretizat-o şi a exagerat-o uneori până la secătuire. Căci, paradoxal, nimic nu e mai uscat şi mai artificios decât romanul de pură descriere. George Bălăiţă e prea inteligent ca să cadă în cursă: şi, în acelaşi timp, prea senzual, prea atras de bogăţia, de luxurianţa formelor. La el, impresia de concret e mereu uimitoare; prin aglomeraţia de gesturi, obiecte, cuvinte trece un aer pur şi viu; din descrierea meticuloasă, insistentă, labirintică rezultă un fantastic al lucrurilor, o animare poetică a universului inert: „Tăind o felie de pâine, Antipa loveşte cu cotul toarta unei cratiţe, cratiţa dă peste un ibric plin cu ceva cafeniu, vâscos. Ibricul nimereşte în acelaşi timp două pahare, Antipa sare să le prindă, nu reuşeşte, dar, în salt, atinge cu capul poliţa cu vase goale, vasele se rostogolesc, ţopăie cu mare veselie, aşa că nimeni nu mai aude cum se sparg paharele, deodată e linişte, se vede orezul cum se scurge dintr-o farfurie răsturnată, un norişor de făină pluteşte sub tavan, ca un cântec de greier se aude acum pocnetul smalţului în vasele tăcute şi numai Dumnezeu ştie cum deodată frigiderul izbucneşte în flăcări, pesemne din cauza unei cozi de peşte afumat ajunsă în congelator“.

Câinele Argus, îndrăgostit de căţeluşa Eromanga, îi mărturiseşte iubitei cu coadă şi botişor umed intenţia de a scrie un poem filozofic. În cartea lui George Bălăiţă, după cum se vede, animalele nu doar iubesc şi vorbesc, dar fac literatură, iar autorul are umorul de a ascunde „cheia“ esenţială a romanului tocmai aici. Aşadar Argus, după ce îşi latră pasiunea pentru Eromanga, adaugă într-un limbaj la fel de bine articulat: „Poemul filozofic intitulat *Mondo Cane* cuprinde, cum ţi-am mai spus, două părţi: prima parte, numită «Domestica», se ocupă de lucrurile calme, sigure, caraghioase, dar lipsite de primejdie pe care câinele le caută cu înfrigurare şi spre care ultimul vagabond, ca şi marele conducător de oşti aspiră mărturisit sau nu: spaima de provizorat şi singurătate ne mână într-acolo. Dar ce facem odată ajunşi acolo? Dacă ajungem! Aici începe partea a doua a poemului meu: «Infernalia». Ea se ocupă de lucrurile tulburi, întunecate, iraţionale. Nu vreau să te conving că

noi, câinii, facem pe dracu' în patru să ne găsim un coteţ cald, o strachină cu lături şi un stăpân mai de doamne-ajută numai şi numai pentru a ne putea pregăti saltul în marele spaţiu neluminat al imprevizibilului. Vreau doar să arăt cum într-o singură fiinţă aceste două stări sunt active şi într-un echilibru relativ, care face tocmai farmecul speciei... Tu, Eromanga, eşti pentru mine liniştea şi seninătatea mea domestică".

Este de-ajuns să-l punem în locul lui Argus pe Antipa şi în locul Eromangăi pe Felicia, spre a avea prima parte a romanului însuşi: «Domestica». După şapte ani, fostul judecător Viziru vine în orăşelul Albala spre a reconstitui menajul Antipa-Felicia. Întreabă pe unul pe altul, înregistrează, confruntă. Antipa, pe care îl cunoscuse în alt oraş, unde, fiind funcţionar, făcea naveta, este, acasă la el, un individ lenevos şi visător, ce pare aproape bătrân, deşi n-are mai mult de treizeci de ani, plin de tabieturi, ipohondru, somnolând într-un fotoliu sau alergând după cumpărături îmbrăcat într-o şubă groasă, cu o căciulă îndesată pe ochi atunci când toată lumea moare de căldură, pe scurt, un om oarecare, deşi nu fără ciudăţenii şi manii, „un aiurit care se teme de curent şi face în fiecare zi gargară cu ceai de muşeţel". Felicia este o soţie model, harnică, energică, înţelegătoare dincolo de fireştile accese de îndoială în fidelitatea bărbatului. Intuiţia remarcabilă a autorului a fost aici de a zugrăvi „Domestica" nu sub latura de platitudine burgheză, ci sub aceea ritual-poetică. Felicia nu e o biată femeie trebăluind în ajun de Crăciun, e o zeitate care oficiază un ceremonial măreţ în templul ei: Bucătăria. Poezia Bucătăriei (blând-ironică, fantastică, delicată, înmiresmată ca în versurile lui Emil Brumaru) prilejuieşte câteva pagini superbe. Prospeţime vegetală a legumelor şi zarzavatului, aburi suavi ai supelor, sfârâit de fripturi la cuptor, parfum greu al torturilor şi al cremelor, spumă imaculată a frişcăi, agerime a piperului, lascivitate dulce de vanilie şi stafide, plămadă bogată a aluatului... Şi peste toate duhurile şi spiriduşii bucătăriei tronează o femeie uriaşă, cu faţa lată şi braţe mari, cu ochi blânzi ca aceia ai unor greoaie mamifere rumegătoare ce nu se despart niciodată de om.

În „Domestica", imaginaţia e calm-debordantă; în „Infernalia", e halucinant-grotescă. A doua existenţă a lui Antipa nu mai e supusă Feliciei, bucătăriei, şubei şi gargarei cu ceai de muşeţel; în clipa în care coboară din trenul de navetişti, în dimineaţa solstiţiului de vară, el pare dintr-odată alt om. Lumea însăşi este alta: orăşelul

toropit de căldură, apoi bătut cu furie de grindină, oamenii imbecilizaţi de plictiseală, cârciuma lui Moiselini unde se strâng ca să se îmbete, un popă răspopit, un inginer vulgar, un anchetator apatic şi alţii. Ochiul romancierului este de data asta necruţător, diformant, hipertrofiant. Ironia se preface în sarcasm. Petrecerea la cârciumă sfârşită cu moartea popii seamănă cu un coşmar, amestec de ţopăială clovnescă şi tragic, de satiră gogoliană şi imaginaţie ca la Garcia Márquez. Un pitic monstruos aleargă printre picioarele chelneriţei Pompilia, ce emană mirosuri colosale, ea însăşi fiind caricatura grotescă a Femeii din prima parte care trona în Bucătărie: „Subsuorile ei exală un miros puternic care închide ca într-un clopot de sticlă toate mirosurile din bucătărie, un miros care se desprinde de la ea şi ca un animal ciudat venit din alte locuri se târâie prin încăpere şi se urcă pe pereţi“. Rumegătorului placid şi casnic îi ia locul bestia. Şi tot în simbolistica aceasta secretă a cărţii, Feliciei îi ia locul Silvia Racliş, femeii iubitoare, pisăloage, cuminţi, care menţine alianţa familială, femeia devoratoare, instinctivă, care o distruge. Şi Antipa? Cine se ascunde sub înfăţişarea autoritară, dar plăcută a tânărului funcţionar de Sfat care completează certificate de deces? Totul pleacă de la o glumă, de la un pariu la cârciumă: Antipa pierde atunci pariul, fiindcă Biducă, încasatorul prăpădit de la baia comunală (dar nu cumva şi paznicul infernului de aburi fierbinţi?), moare trei zile mai târziu decât prevestise el. Prietenii râd, ţopăie, behăie şi beau lada de bere care fusese miza. Totuşi, Biducă moare, şi neliniştea pune treptat stăpânire pe ei, căci alte cinci formulare de deces sunt completate de Antipa înainte ca oamenii al căror nume e trecut pe ele să fi murit: iar de data aceasta, Antipa nu mai greşeşte. Romanul intră în fantastic, dar fără a pierde legătura cu lucrurile cu aceeaşi metodă exactă, meticuloasă, descriptivă. George Bălăiţă trece pe nesimţite la relatarea unei istorii stranii şi atroce. Antipa e un Cicikov care pariază pe suflete moarte. Ca şi diavolul din *Fraţii Karamazov*, el apare ca un om al timpului. Nici un simplu farsor, nici o fiinţă supranaturală; o legendă tulbure se încheagă în jurul funcţionarului de la Sfat, dar misterul lui rămâne intact, mister al însăşi fiinţei umane, cu sâmburele ei inevitabil de demonie.

Câtă vreme aspectul realist şi acela simbolic se echilibrează, romanul lui George Bălăiţă are o forţă şi o noutate cum n-am întâlnit de mult. Fantasticul transfigurează existenţa cea mai anodină. Diavolul seamănă cu o persoană comună şi onorabilă.

Grotescul străbate în ţesătura prozei fără a se ajunge la facilitate satirică, iar savoarea poetică a concretului nu se alterează prin alegorie. Finalul mi se pare însă artificial. Antipa e ucis de un dement, Anghel, care semnifică fanatismul şi care crede că vede în el pe chinezul Su Cio, posesorul unei străvechi oglinzi magice. Apoi Anghel se identifică cu August pălărierul, care ar fi expresia contrară, a toleranţei. Aici, simbolistica e deodată prea clară şi romanul capătă o structură naiv alegorică. Oprit cu câteva zeci de pagini mai devreme, *Lumea în două zile* ar fi câştigat cu siguranţă. În tot cazul, el rămâne unul dintre romanele cele mai originale şi mai profunde din ultimii ani.

Nicolae Manolescu, „Viziune poetică şi ironie“, *România literară*, nr. 35, 28 august 1975

*

1. *Numele*. Numind personajele, George Bălăiţă numeşte rolul şi locul lor în spaţiul romanesc. Personajele se nasc mai întâi din numele lor, nume ce păstrează o *istorie*, nu alta decât a *scrisului*. În subtextul numirii, trebuie să descoperim o mitologie romanescă. Uneori, trimiterile sunt directe, simpla etimologie edificându-l pe cititor asupra intenţiilor autorului, numele fiind ilustrativ fără complicaţie; alteori, „istoria numelui“, mai complexă, joacă un rol complementar „istoriei“, prin amploarea pe care o creează subtextului.

Înainte de a exista ca personaje ale *Lumii în două zile*, personajele lui George Bălăiţă există ca purtători ai unor *semnificaţii* date la lumină de o întreagă istorie culturală. De *miturile* lor. *Numirea* are rolul de a stabili legături, de a crea relaţii, de a iniţia. Numele, în cartea lui G. Bălăiţă, sunt arhetipuri. Eroul central ar fi deci Antipa, *anti* (etimologic) însemnând în sanscrită *faţă de*, *în prezenţa lui*; romanul se va desfăşura în prezenţa eroului, mereu *faţă de* el prin cei chemaţi să-i recompună (vezi *martorii*) destinul. *Lumea în două zile* e *lumea* faţă de personajul central al romanului sau lumea dezvăluindu-şi sensurile în faţa lui.

La îndemână este observaţia că Antipa (*Anti*-pa) este, prin ieşirea în afara obişnuinţelor, a normelor comune de viaţă, prin tabieturi, prin „modificarea calendarelor“, un *negativ*, o anti-particulă; în roman, el este, prin vocaţia farsei, a glumei, a parodiei, *o negaţie* a lumii. Numele devine destin, şi Antipa, erou al negaţiei,

este funcţionar al certificatelor de înmormântare, straniu prezicător al deceselor.

Desigur că Felicia, soţia lui Antipa, contraponderea eroului, iluminează liniştea casnică, refugiul, şansa *fericirii* domestice.

Cuplul devine, prin ea, echilibrat; graţie ei, universul sensibil bogat de arome, miresme, lumini. Felicia, soţia, principiul feminin, dă sens sărbătorii solstiţiului de iarnă şi tot ea va da sens (prin procreare) existenţei lui Antipa. Ea operează liniştitoare reducţii în *lumea* soţului ei; şi dacă în existenţa personajelor feminine trebuie descoperite (şi cu ajutorul *numelor*) ironii blânde ori, mai exact, un anume umor – o dragoste a lui Antipa din tinereţe se cheamă Marta (stăpâna) Wiegler (legănătoarea) –, nu trebuie uitat că şi comedia îşi are loc în roman. Ultima dragoste se cheamă Silvia Racliş: drumul lui Antipa către moarte are ca ultim popas camera frumoasei farmaciste. (Simbolică e deci şi profesiunea ultimei iubite.) Solstiţiul de iarnă, cu cea mai lungă *noapte*, sărbătoare a naşterii (graţie calendarului lui Antipa), corespunde prin *nume* destinului: Antipa îşi construieşte existenţa conform *numelui* său. Romanul începe, de altfel (după o pagină de preliminarii meteorologice), cu trezirea lui Antipa sau cu *naşterea* sa. Despărţirea de lumea vegetativă, ieşirea din somnolenţă, reface *geneza* personajului. Deşteptarea bărbatului echivalează deci *geneza*: „Somnul. Te desprinzi greu ai fost eşti departe adânc înfundat difuz nu are miros nu are culoare metamorfoză destrămare disproporţii pătrunderi respingeri ce este tare este şi moale şi vâscos transparent opac marginile în fumegare mijlocul pretutindeni morţii sunt vii timpul o licărire dintele iese uşor părul curge unghiile se desprind fără durere muchiile pâlpâie adânc încet unduitor lunecă trece câinele este duşman calul mire casa năruită o prevestire apa grijă zborul plăcere fuga neputinţă timpul este golul cădere fără aer gândul ascuns falduri forme luminoase creştere violentă expansiuni rostogolire dorinţa stăpânind... Încă eşti acolo. Ceva se întoarce la tine. Din adânc, dinăuntru, te ridici. Lumina luminează, dar mai eşti acolo. Veghea se întrupează, dar eşti încă acolo. Liniştea e în tine, frica în tine. Un picior se mişcă, o mână se mişcă. Sângele creşte. Aerul intră în tine. Încă eşti acolo, dar eşti şi aici. Sunete, zgomote din afară acum. Mirosul. Acolo, impulsuri se pierd, se ascund, capul se răsuceşte încet, gura se deschide, muşchii se întind, oasele ascultă. Dar întâi în ochi se întâmplă ceva. Apoi în măruntaie. Trupul tău devine al tău, are greutate, primeşte şi dă. Eşti în lume. Acum se

poate spune: pleoapele se mişcă, deschizi ochii, simţi perna caldă, cutele aşternutului, pielea este netedă, încheieturile umede. Mâna femeii întâlnind bărbatul. El nemişcat, dar viu, răsuflând adânc. Ziua femeii începe aşa: el la capătul degetelor ei. Atât".

De fapt, primul personaj ce apare în *Lumea în două zile* se numeşte August *pălărierul*. După rândurile introductive, cele consacrate neobişnuitelor schimbări meteorologice, bătrânul August meditează asupra neobişnuitei vremi. August (etimologic): cel care trezeşte la viaţă; intrarea în scenă a personajului dă viaţă romanului. Cuvântul (*august*) e înrudit cu *augur* şi *augurium*; deci August este cel ce protejează blânda cosmogonie din *Lumea în două zile*. Şi aspectul celălalt modelat în timp, al numelui său, indicând arena circului, deschide drum perspectivei romaneşti.

Corespondent al lui *August pălărierul* (înţeleptul primei părţi) ar fi, în partea a doua a romanului, *Anghel*, crescătorul de cactuşi, iniţiatul, căutătorul oglinzii străvechi, „nebunul", ucigaşul lui Antipa. Anghel (după Cristian Ionescu, *Mica enciclopedie onomastică*, 1975) apare în literatura greacă precreştină (*ángelos*: trimis, sol, protector al morţilor). Originea lui este orientală. Deci Anghel este un *sol*, ducându-şi până la capăt misiunea, protejându-l (prin crimă) pe Antipa. Şi „descifrarea" numelor poate fi continuată. Viziru, Moiselini, Agop, Druică, Melpomena – mătuşa – nu sunt doar *nume*: ele definesc categorial geneze, traiectorii, alcătuind în roman teritorii „romaneşti" independente.

Semnificative sunt şi numele *locurilor* în care se desfăşoară romanul. Desfăşurarea primei părţi, cea aparţinând solstiţiului de iarnă (naşterii), are loc la *Albala*, a celei de-a doua, a solstiţiului de vară (secţiune a dezordinii „simţurilor", a farselor funeste şi a morţii), la Dealu-Ocna.

Antipa face naveta între cele două oraşe, el fiind deci funcţionar în Dealu-Ocna, reşedinţă administrativă măruntă. Asupra sensului *numelor* vom reveni.

2. *Imaginile-reper*. Eroii trec printr-un univers de „semne" ce subliniază calitatea conduitei lor. *Semnele* reprezintă altă etapă a iniţierii.

Spune un personaj din *Lumea în două zile*, descriind locuinţa eroului central al cărţii: „acolo-i o măsuţă, un scrin aşa de îngust şi nu prea înalt, şi pe el o drăcovenie de fier sau de aramă [...] un lucru

urât şi lucios [oglinda familiei Antipa – n.n.] şi pe perete un fel de calendar, un desen, un fel de balanţă, roşu şi negru şi pe taler o muiere slabă şi pe celălalt una grasă, dar amândouă sunt la fel de grele. Balanţa e dreaptă ca Judecata de Apoi şi amândouă rânjesc şi deasupra fiecăreia flutură o eşarfă pe care scrie: solstiţiul de iarnă şi solstiţiul de vară şi de jur-împrejur sunt semnele zodiacului şi între ele versete scrise mărunt...“.

Este una dintre imaginile-cheie ale cărţii. Prima lectură a ei trimite către folclor, ca spaţiu al arhetipurilor. Străvechile *calendare* pot păstra această imagine, ca şi vechile cărţi de înţelepciune. Ea configurează, prin simboluri elementare, ciclurile vieţii şi ale morţii, condiţia temporală (limitată) a fiinţei, locul *semnelor* în acest spaţiu arhaic.

Obiectele care ne interesează sunt (recapitulăm): *oglinda*, *calendarul* (cu balanţa în echilibru).

Balanţa (în partea a doua, obiect al profesiunii farmacistei Racliş) ar reprezenta, dintr-un punct de vedere, răspunsurile lui August pălărierul: întrebările lui Viziru găsesc, paradoxal, răspunsuri contrarii la fel de adevărate. Dar imaginea reprezintă şi una dintre *lecturile posibile* ale romanului: evenimentele din prima parte sunt „echilibrate“ prin simetrii abil etajate în partea a doua.

Deci *oglinda* ar fi unul dintre obiectele esenţiale ale cărţii, şi autorul îi notează mereu (în momente-cheie) prezenţa în casa lui Antipa. Ea e un cadou al mătuşii Melpomena (altă ironie onomastică: Melpomena este muza tragediei) şi preocupare permanentă a lui Anghel.

Fabuloasa biografie a lui Anghel (romanul e aici călinescian, Hagienuş din *Scrinul negru* inventându-şi, în acelaşi sens, fantasticul memoriu), cel plecat prin timp în căutarea *oglinzii străvechi*, e alcătuită dintr-o sumă de iniţieri, ce, toate laolaltă, trebuie să conducă spre concluzia firească: Antipa trebuie să piară. Textele lui George Bălăiţă fac trimiteri exacte, aşa că (printre altele) cercetătorului nu-i rămâne decât să citească ori să recitească *Oglinda străveche* de Vang Du, spre a completa, cu observaţiile necesare, confesiunea lui Anghel. Scrisă la începutul epocii dinastiei Tang (618-907 e.n.), nuvela lui Vang Du converteşte elemente curente ale basmului oriental într-o „istorie“ cu tâlcuri greu de lămurit în câteva fraze. Posesorul „oglinzii străvechi“ este un atotputernic, virtuţile obiectului fiind nenumărate. Conform istoriei (confesiunii) lui Anghel, Antipa ar fi, ca posesor (ultim) al

oglinzii, un atotputernic. Povestitorul Vang Du devine un iniţiat, Antipa (în virtutea numelui său) parodiază căile iniţierii (*Lumea în două zile* ar fi, din acest unghi de vedere, o imensă parodie). Structura romanului lui George Bălăiţă s-ar lămuri şi prin „oglindirea“ lui în nuvela numită. Scrie Vang Du: „Urmându-mi călătoria spre Huidzî, am întâlnit în drum un om cu totul neobişnuit, pe nume Djang Şă-Hun, care îmi tălmăci vechea scriere *Socotirea zilelor omului potrivit cu mişcarea stelelor în nouă părţi*, precum şi alte feluri de socotire a vremii şi tainele magiei. Pe drumul de întoarcere, trecând prin oraşul Udjang, l-am cunoscut pe călugărul taoist Su Dzang-li, care stăpânea meşteşugul descântării cuţitelor“.

Aşadar acţiunile lui Antipa *reproduc* altele care altădată aveau sens: pierzându-li-se sensul, ele au devenit *glume*, *farse*.

Pătrunşi în această lume a vechimilor, ne va fi uşor să observăm că ideea de echilibru (conjugată uneori şi cu aceea de *oglindire*, într-un sens anume) e frecventă în taoism. Scrie Lao-ţî în *Tao to-king*:

Cel ce deţine Marea Imagine
poate să străbată lumea întreagă
poate s-o facă fără primejdii
pretutindeni el găseşte pacea, echilibrul şi liniştea.
Contrariile se condiţionează în numele echilibrului:
Căci fiinţa şi nefiinţa se nasc una pe cealaltă
……………………………………………….
Ceea ce e lung şi ceea ce e scurt se formează
unul de către celălalt
Înaltul şi josul se ating
Vocea şi sunetul se armonizează.

(Despre elementele dialectice din *Tao to-king*, vezi Ioan Banu, *Filozofia orientului antic*, vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, pp. 274-287; tot aici, comparaţia Lao-ţî/Heraclit). Putem sublinia şi aici simetriile şi opoziţiile din romanul lui George Bălăiţă. Pentru *Lumea în două zile*, *Tao to-king* e un mit esenţial. O arhitectură uitată şi redescoperită, în numele unor structuri romaneşti moderne.

Frecventele simetrii şi opoziţii ale cărţii au în vedere nu o dată texte clasice, personaje şi romane celebre numite ori sugerate de autor. Eromanga şi Argus, cuplul comun din *Lumea în două zile*, derivă din Gogol. Poprişcin e invocat, de altfel, de Antipa faţă de Paşaliu (Paşaliu fiind „colportorul“ ideilor schimbate de Eromanga şi Argus). Dacă mai considerăm că Eromanga se realizează simetric cu Meggy, cea din *Însemnările unui nebun* (Eromanga poate fi, onomastic, o Meggy matură şi erotizată), putem observa cum un adevărat univers al cărţilor veghează (*oglindeşte*) lumea lui George Bălăiţă.

3. *Fidelitatea şi infidelitatea oglinzilor*. *Martorii*. Unul dintre martorii principali, dacă nu cel mai important, al existenţei lui Antipa este Paşaliu. Spune Antipa despre Paşaliu: „Suferinţa lui e vie şi adevărată, dar este el mai puţin caraghios decât este?“. Ridicolul suferinţei *adevărate* a lui Paşaliu reprezintă polul opus al contemplaţiei inerte a personajului principal. Toate năzuinţele lui Paşaliu sunt fireşti şi nobile, toate proiectele sale (fiecare luat în parte), demne de stimă. Paşaliu vrea să înveţe limbi străine, să citească opuri rarisime: o sete de emancipare, de mai bine, de mai frumos ar putea fi descoperită în fiecare dintre acţiunile lui. Paşaliu e, fără discuţie, un om de acţiune, şi eterna sa instabilitate trădează o vocaţie. Incapacitatea *finalizării* e însă grandioasă, şi Paşaliu nu poate finaliza (precum şi Antipa, ideal vorbind) nimic (decât eventual crima: căci aşa cum, prin Anghel, Antipa se sfârşeşte pe sine, Paşaliu o vinde hingherilor pe Eromanga).

În prima etapă a devenirii sale literare, Paşaliu este *bibliotecar*, şi sub această ipostază îl descoperă pe Antipa; îi este un fel de mentor („Eu i-am pus în mână *Diavolul şchiop* şi *Nopţi albe*“), poate chiar un iniţiator.

Obsesia *lecturii* ar fi una dintre determinantele personajului. Paşaliu e în continuă căutare de opuri rarisime, trăind în numele lor, rătăcit şi rătăcind printre ele. Cărţi din toate epocile, cuprinzând probleme dintre cele mai diverse, vânate în toate situaţiile: biblioteca infinită îl naşte pe Paşaliu, după cum ideea de *bibliotecă* îl anulează. Paşaliu vrea să plece din provincie, vrea mereu, vrea cu o insistenţă voluptuoasă; Paşaliu vrea să se căsătorească, iar logodnicele sunt, fireşte, mereu dintr-ale artei, arhitecte, actriţe etc.;

Paşaliu *doreşte* deci emanciparea şi însăşi enunţarea dorinţelor sale îl creează.

Un subiect de meditaţie ar fi multipla (şi multiplicata) neputinţă a lui Paşaliu; una dintre *oglinzile* personajului principal ar fi deci acest ratat absolut. Precum cutare personaj al lui Beckett, Paşaliu nu e altceva decât o sursă de replici. Aşa cum Antipa se defineşte prin particula ce îi organizează „stilul“ existenţei, Paşaliu se defineşte printr-o sumă de negaţii, dintre care cea mai importantă ar fi aceea a întemeierii lumii. *Anti*-provincialul Paşaliu reprezintă de fapt ideea de *provincial*, nu prin existenţa sa geografică, ci prin incapacitatea de a depăşi concretul, de a realiza abstracţia, *ideea* de frumos, de bine etc. Pentru Paşaliu deci, oglindă deformată, Antipa ar fi „un şmecher şi jumătate“, înscris într-o existenţă iraţională. Din unghiul de vedere al lui Antipa, iraţional („Îl cunoşti pe Poprişcin?“) ar fi tocmai Paşaliu, incapabil de fixare, de abstragere, de sinteză. Om al bibliotecii, om al cărţilor, Paşaliu e la rândul lui *scriitor*, în numele aceleiaşi vocaţii a ubicuităţii. Paşaliu scrie (la ziarul judeţean) articole pe teme culturale, pe teme muzicale, ştiinţifice, scrie despre orice, cu egală *patimă*. Obsesia centrală a eroului ar fi deci aceea a cuvântului scris („citatele pe care le are în cap, în buzunar, în pumnii strânşi...“), admirat în mod egal. Absenţa spiritului critic, incapacitatea selectării, inerţia ar defini, din alt unghi de vedere, personajul, a cărui lipsă de aderenţă la real poate prilejui comentatorului disociaţii diverse (posibile paralele: *Don Quijote*, *Însemnările unui nebun* etc).

Dar prin această deformată oglindă numită Paşaliu se întemeiază o seamă de pagini de primă importanţă ale romanului. Am spune, o seamă de momente-reper ale naraţiunii aparţin lui Paşaliu – martorul. Dialogurile dintre Argus şi Eromanga sunt relatate de către acesta. Antipa, în viziunea lui Paşaliu, e mincinos, şmecher (deci degradând viaţa ideilor), fanfaron, vanitos („Chiar nici *eu*, spune relatând o conversaţie Paşaliu, nu ar fi trebuit să ştiu unele lucruri pe care le ştia numai el!“). Confesiunile violent subiective ale alcoolizatului Paşaliu, înregistrate consecvent de judecătorul Viziru, ar reprezenta în fond drumul salvării sale: *Paşaliu*, om al cărţilor, meschină negaţie a ideii, se salvează prin necesitatea mărturiei sale. Prin Antipa. Prin *Carte*. Sistematicele sale negaţii guvernate de nostalgia (clamată) a emancipării dau substanţă romanului. Sau altfel: această „oglindă infidelă“ creează *provincia*, ca loc al acţiunii cărţii *Lumea în două zile*. Prin Paşaliu, autorul îşi

trimite cititorul la structuri romaneşti tradiţionale (ratat, ratare, ş.a.m.d.).

Dacă *Paşaliu* e omul cărţilor (am văzut în ce fel), Alexandru Ionescu este omul realităţii. Al zilelor noastre prin excelenţă, am spune. Chiar dacă existenţa lui e suplimentar explicativă, personajul merită totuşi să fie semnalat în acest context. Alexandru Ionescu va prelua de la August pălărierul *mărturiile* adunate de judecătorul Viziru (mort în accident, după „împlinirea“ anchetei sale: personajul şi-a terminat misiunea, personajul a fost deci ucis). Alexandru Ionescu (confesiunea îi aparţine: *scrisul* e, după cum se va vedea, molipsitor) e mai întâi zidar, pe urmă operator chimist. Câteva fapte eroice sunt înscrise în biografia lui muncitorească. Elev la liceul seral, apoi student, Alexandru Ionescu nu este ocolit de evenimentul tragic (Maria, soţia sa, naşte un copil mort, dar îl depăşeşte prin încredere în *lumea reală*). E sportiv, citeşte mult, devine *judecător*. Dar Alexandru Ionescu nu apare în textul lui Viziru. Şi notează ultimul judecător al *faptelor*, al mărturiilor, deci al cărţii: „Da, cine ştie, poate eu sunt omul acela pe care îl ocolesc romancierii. Sunt greu de *făcut*. Par convenţional, cum erau şi articolele scrise despre mine în ziare când lucram la Combinat. Dar eu exist, sunt *adevărat*. Îmi descopăr slăbiciuni. Nu m-am gândit la ele. Textul lui Viziru? Sunt vanitos: vreau să se ştie că trăiesc. Iată că nu-mi displace retorica şi nu mă tem de ridicol. Sunt viu şi nu mă ascund. Liber în emoţii, în presupuneri, în îndoială, în speranţe. [...] Când mă voi întoarce la Dealu-Ocna, după ce voi fi depăşit viaţa, voi fi cu adevărat senin, voi scrie povestea unui om cu desăvârşire bun, adevărata măsură a lumii, un principiu şi o fiinţă vie care înţelege şi acţionează. Nu un uriaş cu mintea unui copil de trei ani, nu un idiot în redingota şi sufletul lui Isus, nu un nebun în armură care-şi pune pe cap ligheanul bărbierului. Va fi o poveste cu totul nouă, de care mă tem, dar pe care am început s-o gândesc...“.

Dacă Antipa ar reprezenta principiul pasiv, Alexandru (traducând, *cel care-i apără pe oameni*) ar fi principiul activ, constructiv. (Aceeaşi întrebare ori aceleaşi întrebări pot fi descoperite în *Imposibila întoarcere* de Marin Preda: ce înseamnă erou „bun“, de ce acesta e greu „de făcut“ ş.a.m.d.) Fireşte că, din punctul de vedere al lui Alexandru Ionescu, *Lumea în două zile* ar reprezenta „reversul“ viitorului său roman, dar şi punctul de pornire, principiul motor.

El ar reprezenta o opţiune auctorială, deci un viitor program de lucru. Program de lucru nobil, desigur, gigantic, necesar unei *revoluţii*, fiindcă Alexandru Ionescu îşi propune să intre în competiţie, în numele existenţei sale de *apărător al oamenilor* cu Cervantes, Hugo, Dostoievski...

August pălărierul („cronica vie a oraşului“) ar fi *raisoneur*-ul primei părţi, primul subiect al anchetei lui Viziru. August pălărierul e chemat să răspundă la întrebarea „până unde se poate glumi“. Bătrânul făcător de pălării perfecte, înţeleptul târgului, cu meseria pierdută în prefacerile civilizaţiei e un senin. Nu există răspunsuri (definitive) în faţa problemelor fundamentale: există doar tihnita lume a pălăriilor perfecte, ştiinţa (inutilă) a croielii pălăriilor. Dincolo de ea poate exista *acceptarea lumii* (parabola cu ascetul care, după ani de meditaţie în pustiu, acceptă în pace contestarea adevărului *său* e elocventă); ca atare, nu există *limita* căutată de Viziru.

Până unde se poate glumi vrea să afle anchetatorul Viziru. Şi ancheta lui scoate în evidenţă tocmai gravitatea „glumelor“, implicarea lor în existenţă. „Anecdotele“ martorilor, depoziţiile lor devin, aşa cum am arătat, *Carte*: act fundamental al identităţii lor. Descoperim, pe această cale, în *Lumea în două zile* dacă nu un tratat asupra romanului, meditaţii coerente asupra raporturilor dintre realitate şi ficţiune.

Cornel Ungureanu, „Emblemele romanului“, în *Proză şi reflexivitate*, Editura Eminescu, 1977

*

Lumea în două zile e un poem – în sensul în care şi *Suflete moarte* se numise aşa –, un poem al realului: lauda lucrurilor, apologia concretului existând. Ceea ce impresionează la George Bălăiţă în primul rând este excepţionala forţă a concretului sensibil, plastic, complexul de senzaţii ce infuzează celor mai umile aspecte o doză masivă de real. Personajele trăiesc în oraşul Albala sau în târgul Dealu-Ocna în atmosfera ce aminteşte de *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, *La paradis general*, *Oraş patriarhal.* Sigur, multe, foarte multe s-au schimbat. Antipa şi Felicia locuiesc în bloc nou, oraşul are ritmuri rapide, între care localnicii află răgaz pentru starea numită *Kief*. Dar modern e nu numai decorul, ci şi sensibilitatea şi stilul. Dacă Antipa e un Oblomov, libertatea stilului aminteşte de Joyce. Nume – ar mai fi şi altele – ce nu se reţin aici,

fiindcă lecturile lui Bălăiţă sunt perfect asimilate, iar personalitatea sa artistică plenară, inconfundabilă. Şi ce admirabil e scrisă cartea. Iar eroul ei e Poetul (nu liricul), în sensul vechi şi autentic al termenului, creatorul, cel ce ordonează lucrurile şi le dă sens, re-creează lumea în două zile, în două solstiţii: vârfuri şi cumpene. O apologie a Poetului deci sau, parafrazând, Apărarea şi ilustrarea poetului. Dar de ce trebuie el apărat?

Mai întâi, această beatificată plenitudine a realului celui mai cotidian; o mică sărbătoare acasă; o zi ca altele în Dealu-Ocna, unde Antipa e funcţionar navetist. În lauda lucrurilor, George Bălăiţă e admirabil. Fotoliul Baroni, vechea oglindă dăruită de mătuşa şi celelalte devin personaje. Nici un obiect, nici un aliment, nici o jivină nu trec prin carte fără a primi sacralizarea poeziei. Poeme: în noul apartament, la bloc, gol deocamdată, Felicia face cafea; bucătăria ca lume a sărbătorii; un cămin studenţesc după război, o gară vara, dimineaţa; un peisaj cu dealuri văzut din tren; coridorul de la Sfat; camera bătrânei Achilina. Ar trebui citat imens, dar nu se poate. Totuşi, 21 decembrie, strada: „Printre camioanele stropite cu noroi cafeniu, lăptos ca în mijlocul unei veri ploioase, fără să se ferească de limuzinele negre sau gălbui sau vişinii, mereu acelaşi noroi vesel ţâşnit dintr-o drăcie de pistol cu apă, neluând în seamă gaz-urile kaki şi căruţele cu cai greoi, roşcaţi care îşi ridică strânse în curele capetele de cai de povară, nările lor adulmecând aburii cerului înşelător, rânjind cu o bucurie prostească, bine înfipţi pe picioarele lor scurte şi iscând un gol în viermuiala nesigură a străzii, doi copii pocneau din bice [...] O fetiţă cu palton roşu şi guler de blană albă trecea strada şi încântată şi speriată de trăsnetele bicelor, se oprea pe bordura plină de noroi şi zăpadă terciuită şi nici nu-i păsa că fusese trimisă să cumpere zahăr şi pâine, iar mama ei, într-o odaie din uriaşul bloc de beton, aştepta [...]. Bărbaţi şi femei pe trotuar, strecurându-se unii pe lângă alţii, grăbiţi, făcându-şi loc cu umerii, haine uşoare, cămăşi descheiate la gât, sus nu pui căciula, dar jos tălpile calcă în mâzga groasă, ferindu-se de bălţile pline cu un fel de smântână cafenie, la capetele mâinilor atârnă sacoşe încărcate cu sticle, cartofi, portocale, pachete, pungi, borcane, ouă, mere, stafide, lămâi, unul duce o oală mare albastră în care se văd două verze murate, altul trage un cărucior de lemn cu roate de tricicletă plin de sifoane acoperite cu un ţol rupt, o femeie bătrână stă lângă o butelie de aragaz şi priveşte cu ciudă în jurul ei. Printre

salcâmii tineri din micul scuar se mai pot vedea pete de zăpadă“. Ne oprim: păcat!

E pretutindeni o frenezie de culori şi sunete, de mirozne, o bucurie de a fi pe lume, în această lume, de a trăi cu toate simţurile în prezent, o plenitudine a realului ce se întâlnesc prea rar în proză. Comportamentul eroilor e verbal – mai ales – şi el constituie o încântare, un recital din care se insinuează caracterul cu micile lui ascunzişuri naive ce îl trădează, îl stoarce până la epuizare, prins de o ureche superdotată amintind de Creangă şi Caragiale. E de-ajuns să menţionăm monologul vecinei, al doamnei Milea, al doamnei Stănciulescu sau al inginerului Druică, adevărate arii de bravură. E o lume care vorbeşte, ce se exprimă de tot în monolog sau dialog, cu excepţia lui Antipa, care mai mult tace şi ascultă: el se ascunde printre vorbe – de unde suspiciunea. Suntem sub puterea vorbei, sub vraja ei, şi Antipa, poetul, e vrăjitorul: „o lume de mirosuri peste o lume de lucruri şi fiinţe în mişcare, un nas uriaş, două nări mirosind globul“. Senzaţii complexe ce te urmăresc pretutindeni. La întâmplare: „În coridorul lung şi întunecos, căldură înăbuşitoare, aer închis mirosind a tencuială umedă, tinctură de iod, amoniac, varză fiartă, cu toate că mozaicul este bine spălat, curat, luceşte în ape adânci până departe“. Comportamentul verbal al personajelor – exact, fluid, nuanţat, definitoriu – se contopeşte cu frenezia de culori, miresme, sunete şi o mare precizie a ochiului creând o lume bogată, exactă şi nuanţată. E aici o adevărată poftă de a scrie, o trântă cu materia în care nici un amănunt nu devine amorf: un şoarece trece smerit, varul cade din tavan ca o ploaie de zahăr, pârtia e de zahăr candel, caloriferul e vopsit cu unt, în curte pirotesc păsări bune de mâncat – lume a sărbătorii.

În centrul acestei lumi stă Antipa. Întru definirea lui se încearcă toate personajele. Primul aspect pare defavorabil. Antipa zâmbeşte, copil nepăsător, are farmec, e trăsnit cu hazul lui caraghios şi pofta lui nestăpânită de glume, da, gluma pentru el e totul. Obrăznicie plină de farmec, un măgar simpatic, farsa e vocaţia lui Antipa nepăsătorul. Aşa spun despre el ceilalţi, depun mărturie pe bandă de magnetofon sau în procese verbale. Inocentul Antipa e pus sub observaţie: era tăcut. Se relevă plăcerea, fantezia, cruzimea cu care pune la cale farse, şir lung de întâmplări groteşti. Farsa e vocaţia lui, trufia şi egoismul lui se retrag în duioşie. Poetul e pus sub acuzaţie amical, fiindcă e altfel, e diferit. Pentru Felicia, care-l iubeşte, Antipa e mincinos, strivit de spaima minciunilor sale,

fiindcă fantezia lui trece în ochii ei drept minciună. Minciuna este la Antipa fantezie, libertate. „Dar Felicia nu admite asta. Pentru ea, minciuna este una singură. Păcatul la fel de greu“. Mica lor confruntare capătă proporţii de simbol. Povestind, Antipa creează „o lume neprevăzută, necunoscută şi misterioasă în acelaşi timp, uriaşul mecanism căruia-i dădusem viaţă proprie sub ochii plini de iubire ai femeii mele, era mult mai important şi mai real decât călătoria la S“. Dar Felicia „voia adevărul, adică şirul monoton de fapte cenuşii care erau orele petrecute lângă un om pe care-l dispreţuiam“. Minciuna lui Antipa e deci „fantezie în acţiune“, talent, capacitate creatoare. Amicii îl privesc ca pe banalul cartof arghezian fără să observe că e cuprins de har. Minciunile şi tăcerile sale ascund adevărata lui forţă, aceea de a crea lumea în două zile.

Autorul aduce contra lui Antipa toate „dovezile“ ca să-l micşoreze, de fapt, ca să-l apere. Din perspectivă comună, el pare aşa cum apare. Dar nu este el funcţionarul fără har, „funcţionarul neantului“ ce eliberează certificate de deces sufletelor moarte, nu este el anchetatorul Viziru ce investighează realitatea, nu este el şi Paşaliu, ziaristul mitoman, vânător de cărţi rare, nu este el înţeleptul August pălărierul şi chiar fanaticul Anghel, ucigaşul lui Antipa, ce trăieşte în legende, în lumea oglinzii lui Su Cio, şi în uliţa alchimiştilor din Praga de aur, şi în obsesia Golemului? (Anghel ar fi fantezia necontrolată, oarbă.) Nu a trecut prin Antipa toată această lume pe care tot el o re-creează nu în şapte, ci în două zile? Antipa e Poetul, cel ce simte lumea re-creând-o în două modalităţi, în două solstiţii, el e cel ce simte vara în toiul iernii şi presimte iarna la începutul verii; el e vestitorul, cel ce simte Timpul. Bălăiţă a scris cartea vulnerabilităţii Poetului, cel ce se justifică doar prin Carte, care e creaţie.

Antipa era numai farsor? Până unde se poate împinge gluma? Cât de mare e puterea farsei? Întreita întrebare de la început e reluată în final. Această carte a bucuriei de a fi o carte a râsului pe toate tonalităţile – iarăşi îl amintim pe Joyce din *Ulisse*... Ar trebui scris un studiu despre modalităţile râsului într-un roman care e o laudă a lucrurilor, un elogiu al faptului de a fi. Nu e dizolvant râsul? Zici nu: e un râs confirmativ, în lumina căruia şi diavolii sunt – să parafrazăm un coleg care îi seamănă – blânzi. Şotii, farse, buf, ironie de intelectual subţire, surâs şi hohot de râs. Romanul e scris cu o tehnică modernă, dar el conţine şi parodia acestei tehnici. Planul cărţii este expus de câinele Argus iubitei sale căţele

Eromanga (Dafnis şi Cloe!): Argus scrie un poem, *Mondo Cane*, în două părţi – „Domestica" şi „Infernalia". Semnificaţia împărţirii tot Argus o explică. Viziru anchetează asupra morţii lui Antipa, înregistrând pe bandă de magnetofon veselele elucubraţii ale beatului Paşaliu, ce deţine informaţii şi scrisori de la căţeluşa Eromanga. Naraţiunea se amestecă (vezi *Falsificatorii* de Gide) cu pagini din caietul anchetatorului care nu conţine nimic despre obiectul unei cercetări fanteziste; el notează de pildă că Antipa a râs singur la intrarea în bloc, informaţie obţinută de la Paşaliu, ce o deţinea de la căţeluşa Eromanga, ce o ştia de la câinele Argus; fişele de lucru la jurnal stârnesc surâsul. Textul e îmbibat cu fantezie şi umor. Antipa, vrând să ajute pe Felicia la bucătărie, se împiedică şi cade. Soţia îl ridică de o aripă, dar, din nebăgare de seamă, îl scapă în oala cu supă, care fierbe la foc scăzut. Râsul autorului rămâne sub semnul blând al acestei declaraţii a lui Antipa: „Pentru mine, răul e doar semnul că binele există". De subliniat că în această carte scânteietoare nici metafora, nici ironia nu cresc parazitar, nu asfixiază un stil viguros, plastic, clasic. Un roman minunat, care va rămâne.

Paul Georgescu, „Apologia poetului", *România literară*, nr. 33, 18 august 1977

*

Pornind să citesc romanul lui George Bălăiţă *Lumea în două zile*, am încercat o uşoară senzaţie de iritare la început. Fără discuţie, autorul vădea foarte mult talent, dar parcă prea ţinea să arate că nici o tehnică descriptivă sau narativă nu-i e nefamiliară. Şi folosirea persoanei a doua singular, şi divizarea timpului mişcărilor în nenumărate fracţiuni îngheţate, după modelul vestitei curse eleate care-l împiedică pe Ahile cel iute de picior să întreacă broasca ţestoasă, şi o anchetă judiciară cu înaintarea bâjbâitoare prin relativitatea mărturiilor adunate, şi o corespondenţă canină, şi o simbolistică magico-fantastică, şi inserţii jurnalistice, stil John Dos Passos, cuprinzând scurte articole, reportaje şi portrete din câmpul muncii ş.a.m.d. Un asemenea catalog aproape complet riscă uşor să descurajeze.

Reţinut de calitatea rară a talentului, n-am făcut greşeala să abandonez lectura. Curând, am fost prins şi cartea a început să-mi placă din ce în ce mai mult. Secretul cred că stă, cum excelent a remarcat Lucian Raicu, într-o formă particulară de umor superior

intelectual. Poate că natura acestuia ar merita să fie examinată mai îndeaproape.

Simplu zis, G. Bălăiţă are „haz". Vreau să spun că ştie, cu un veritabil instinct poetic, cât să umfle lucrurile, până ele fac perceptibil jocul scrisului, şi unde să se oprească spre a lăsa totuşi senzaţia plauzibilului, chiar când faptele ies din ţâţânile obişnuitului, căpătând o umbră fantomatică.

Surprindem în romanul lui G. Bălăiţă o pastişă ironică a majorităţii clişeelor prozei noastre contemporane. Pentru ca exerciţiul să nu eşueze în simplă parodie şi să devină creator, adică să făurească efectiv o operă, sunt necesare, după opinia mea, două condiţii. Prima, să stăpâneşti pe deplin scriiturile a căror gramatică generativă îţi propui a-i scoate la iveală mecanismul placat pe viu, comicul adică, observabil dintr-un anume unghi privilegiat. Cealaltă, să te fereşti de gratuitate, înlesnind irupţia existenţei adevărate, luxuriante în concreteţea ei agresivă, uluitoare prin coincidenţele neaşteptate, prezente îndărătul banalităţii aparente, să laşi, prin urmare, să se închege medii sociale, oameni întregi, destine. Altfel zis, să te joci, dar cu marea, candida şi pasionata seriozitate a copilului.

Romanul lui George Bălăiţă îndeplineşte în foarte mare măsură amândouă aceste condiţii. Toate formulele noi de relatare ale prozei autorul le mânuieşte fără cusur. Nimic căznit nicăieri, pana lunecă şi virtuozitatea scriiturilor diferite e ireproşabilă, ba, prin îmbinare ingenioasă, reuşeşte să dea până la urmă chiar un stil foarte personal.

Amuzant e cum se produce, pe nesimţite, automimarea treptată a fiecărei bucăţi de bravură: să începem cu descripţia minuţioasă a obiectelor şi segmentarea gesturilor. Precizia microscopică se transformă imperceptibil în joacă, prin obiectul derizoriu al aplicaţiei savante. Ea stăruie cu o voluptate gastronomică, abia ascunsă, asupra miracolelor înfăptuite de Felicia în bucătărie. Cum bate eroina ouăle, câtă ştiinţă pune în fabricarea cremelor, ce precauţii îşi ia ca să-i iasă aluatul de cozonaci perfect pufos ş.a.m.d. Aici, Bălăiţă deschide larg romanul său tuturor efluviilor trimise să asalte nările şi cerul gurii noastre de originala poezie culinară a lui Emil Brumaru, căruia îi face colegial cu ochiul. Plină de nostalgie şi de umor provincial devine şi arta răbdătoare a bătrânului August, de a reda iar prospeţimea iniţială pălăriilor lustruite şi uzate. Alteori,

minuţia observaţiei se fixează cu o indiferenţă crudă pe episoadele tragediei unui gândac ce-şi trăieşte ultimele clipe în cada de baie.

Confesiunile canine, pe cât sunt de gingaş amoroase şi pertinent psihologice privind sufletul tainic al stăpânilor, pe atât capătă o alură mai burlescă.

Ancheta judecătorului Viziru, condusă cu tact şi perseverenţă exemplară, se încurcă în propriile piese de convincţiune. Mărturii capitale, inclusiv cea a căţeluşei Eromanga, îi aparţin lui Paşaliu, care, pe lângă că are o fantezie mult prea bogată, şi-o mai şi stimulează sistematic prin consumul unor mari cantităţi de alcool. Alt amic al familiei Antipa, August pălărierul, poate fi suspectat de ramolisment din cauza vârstei înaintate. Anghel, crescătorul de cactuşi, e un nebun religios fanatic, care sfârşeşte în balamuc. Însemnările judecătorului sunt adesea neclare şi conţin frecvente lacune, scrijeliturile cu gheara ale câinilor nu le poate descifra decât Paşaliu, Viziru piere sub roţile unui camion şi alt anchetator trebuia să ia toată cercetarea de la început. Mereu alt text aşadar îl înghite pe cel anterior, constituind ultima relatare sigură care ne parvine. Dar, constând fie şi parţial din informaţiile aflate până atunci, şi el se autodestramă, tocmai pentru că face incert tot ce credeam că ştim înainte. Iată ilustrat ingenios „jocul“ înşelător al scrisului.

Peste exerciţiul ludic, practicat de George Bălăiţă cu o cuceritoare degajare, creşte însă o realitate densă, dând indubitabil prin concreteţe, materialitate şi multilateralitate senzaţia vieţii autentice. Inginerul Druică, Felicia, Paşaliu, Moiselini, Silvia Racliş, Achilina, Agop, judecătorul Viziru, profesorul Lăduncă, August pălărierul trăiesc fiecare chiar dacă au o prezenţă episodică şi factura singulară a naraţiunii tinde să-i facă să dispară pe toţi în final, ca fantomele dimineaţa, la cântatul cocoşului. Zbuciumul lui Antipa, prins fără scăpare în seriozitatea atroce, nebănuită a jocului stupid cu certificatele de deces, completate anticipat, are multă autenticitate umană, deşi eroul principal rămâne, împotriva strădaniilor autorului, cel mai palid şi mai neconvingător personaj.

Dibăcia romancierului e de a nu se fixa definitiv în nici o parte a cărţii sale glumeţe şi serioase, alcătuită din întâmplări banale şi bizare, angelică şi demonică, realistă şi fantastică totodată. Cum oricine bagă de seamă, naraţiunea creează în partea a doua negativul universului înfăţişat iniţial. Antisimetriile: Felicia-Silvia, August-Anghel, Iacubobici-Moiselini, profesorul Lăduncă şi Antipa tatăl sunt aproape perfecte. Dar anumite figuri îşi păstrează aceeaşi

identitate în ambele lumi: Viziru, Druică. Altele, ca Paşaliu sau Agop, rămân fără complementaritate. Realitatea vie, exuberantă, biruie jocul ficţiunii, dezvăluindu-şi totuşi graţie lui o latură fascinantă de mister. Unde greşeşte G. Bălăiţă e în ambiţia de a organiza oarecum „metafizic“ antilumile acestea. Tot eşafodajul ezoteric, cu Su-Cio, numărul şapte şi oglinda străveche, ia o turnură cam fastidioasă, de care puteam fi scutiţi. Era de-ajuns musca uriaşă şi umbra ei ameninţătoare, premonitorie, planând asupra întregului orăşel.

Intuiţia bună a autorului a fost din fericire aceea de a perfora mereu osatura mitică prin detaliul banal realist. Aflăm că Antipa, de fapt, nici nu ghicea exact datele deceselor prorocite, legenda puterii sale magice înfricoşătoare fiind bazată doar pe câteva coincidenţe şi necontrolul precis al cifrelor trecute în acte. Acesta e adevăratul „realism magic“ care a asigurat atâta succes prozei contemporane sud-americane (Cortázar, Sábato, Márquez). În fond, modelul ilustru îl oferă proza lui Gogol. Intruziunea fantasticului în cotidian renunţă aici la suportul ocultist romantic şi îşi găseşte o forţă tulburătoare, mult sporită, apăsând pe amănuntul realist şi eliminând complet explicaţiile aşa-zis „filozofice“. E ceea ce se petrece în *Nasul*, iar Márquez nu procedează nici el altfel.

Bălăiţă se află în largul său când aruncă o privire radiografică asupra fiinţelor şi lucrurilor din realitatea zilnică înconjurătoare, surprinzându-le umbrele interioare, invizibile cu ochiul liber. Un fantastic de tip foarte aparte, insolit, natural, s-ar putea spune în mod paradoxal, ţâşneşte din acuitatea observaţiei fixe, stăruitoare, perforante asupra banalului, ca la Kafka.

O undă de umor proprie bucuriei ludice vine concomitent să risipească dispoziţia spiritelor speriate şi simplificatoare de a preface analogiile şi paralelismele în sisteme simbolice sau metafizice odihnitoare. Numai proştilor gravi le e teamă că realismul duce la monotonie şi platitudine.

Ov.S. Crohmălniceanu, „Fantasticul cotidian“, în *Pâinea noastră cea de toate zilele*, Cartea Românească, 1981

*

Lumea în două zile deschide drum în evoluţia lui George Bălăiţă şi face vad în proza noastră actuală, ca altădată *F* pentru D.R. Popescu. Creaţia proprie şi-a găsit făgaşul, iar timbrul e particular, fiind păstrate primul – neabătut, iar al doilea – fără alterare. Acesta

este de altfel unul dintre tipurile universale de romancier: scriind *Sartoris*, Faulkner îşi dădea seama că în faţa lui „se deschidea o mină de aur", din care va scoate apoi întregul său univers. Gândind îngust, am fi tentaţi să credem că perfecta consecvenţă cu sine e generatoare de tautologii: tiparul anunţă seria, seria deprinde mişcarea, repetarea uzează tiparul; capodopere în serie este exclus să se poată produce. Creaţia adevărată nu se supune însă legilor acestui proces mecanic; ar însemna să ignorăm variaţiile pe aceeaşi temă şi nuanţele. Romanele unui ciclu unitar se organizează în cuprinsul unei capodopere unice, în cadrul căreia sunt numai fragmente.

O mare volubilitate este de îndată vizibilă în *Lumea în două zile* (1975) sau *Ucenicul neascultător* (1977), acesta din urmă o parte dintr-un roman mai amplu. Aceeaşi locvacitate dădea întindere şi colocviilor din ciclul lui D.R. Popescu, de la *F* la *Împăratul norilor*. Romanul oral este în fond o soluţie de autenticitate, o altfel de convenţie care să creeze necesara iluzie a veridicului. Monologul interior (mut) este întors în sensul monologului exterior (vorbit). Depoziţiile se înmulţesc furnizând unghiuri de vedere diferite, autorizate sau neautorizate. Un duh al polemicii străbate romanele de acest fel de la un capăt la altul. Părerile se confruntă, vocile se înfruntă de asemenea. Regimul specific e suspiciunea; prin urmare, vorbitorul are de înlăturat bănuiala de vinovăţie care pluteşte asupra sa (afirmaţie valabilă mai ales pentru ciclul romanesc al lui D.R. Popescu). Dacă luăm, de pildă, *Lumea în două zile*, distribuirea forţelor, a vocilor e specifică pentru tipul de roman în discuţie: există o *victimă*, şi aceasta e aici Antipa; *anchetatorii*, Viziru, apoi Alexandru Ionescu, au misiunea să descopere adevărul, *martorii* sunt August pălărierul şi Anghel (acesta din urmă săvârşitorul crimei); prin amestecul câinelui Argus şi al căţeluşei Eromanga, patosul mărturiei este împins la extrem, în fantastic. Astfel că „vorbirea despre", devenită euforică, e în acelaşi timp contagioasă, împingând eposul înspre domeniul comicului (N. Manolescu).

Un ucenic vrăjitor, Antipa, deconcerta în *Lumea în două zile.* Al cui ucenic? Al morţii, pe care le-o prevesteşte în glumă, cu certificate de deces antedatate, celor înscrişi la întâmplare pe o listă de priorităţi. De ce vrăjitor? Pentru că puterea lui, a cărei provenienţă o cercetează inchizitorial Viziru, vrând să afle „până unde poate ajunge gluma", e pusă pe seama efectelor diabolice. De fapt, aura era creaţia unei legende care „creştea din ea însăşi, îl

ignora pe Antipa“. Frenezie a simţurilor („Trăiesc atât de intens acest *aud* şi *văd*“, zice Viziru), frenezie a imaginaţiei (având o fantă deschisă spre fantastic), frenezie a naraţiunii (cu mozaicul procedeelor prozei moderne), frenezie a inteligenţei epice (traduse în supremaţia ironiei) – acesta ar fi sistemul pasiunilor prozatorului din *Lumea în două zile*; pasiuni nedezminţite de *Ucenicul neascultător*. Imaginaţia jubilează într-o infinită dispoziţie inventivă: „Ti-e frică de moarte, se pomeni Naum gândind, eşti moartă de frică, de asta te bucuri, de frică. Un gând oarecum năstruşnic, un gând retoric [şi aici începe digresiunea, figura lui „ca şi cum“, funcţionând în proza lui G. Bălăiţă ca un tic ce amuză], ca un domn cu pieptul bombat bine înfipt pe picioare şi sprijinindu-se, capul între umeri şi împins înainte ca o ghiulea, cu mâinile în pupitrul prea scund pentru el, stând în patru labe, sala plină de oameni stă în gura lui deschisă, ca Iona în burta chitului, un domn din alte vremuri, bineînţeles, joben, şi monoclu, şi tot dichisul, un parlamentar. Cum o fi arătat Blaremberg?“. Încât se poate spune pe drept cuvânt că „personajul central al cărţilor sale este imaginaţia“ (Val. Condurache). Proza lui G. Bălăiţă aprinde multe focuri de artificii de acest fel; fără ele n-ar vedea să înainteze; cu ele riscă să uite de drum, atrasă de lumina lor, devenită o fascinaţie acaparatoare, un viciu de care nu se poate lipsi. Nici autorul şi, în cele din urmă, nici cititorul acestei proze. Dar viciul, printr-o modificare de perspectivă, devine virtute a artei, mijloc de captare a bunăvoinţei. Din acest motiv, criticul se surprinde încântat, exclamând: „Superb acest nou roman al lui George Bălăiţă“, zice Nicolae Manolescu; „fermecător“, nu se poate stăpâni nici continuatorul său, Alex. Ştefănescu. Tot aşa, oricărui alt cititor i se poate întâmpla legitima repetare.

Dintr-o jubilare a simţurilor, a văzului şi auzului, şi din febrilitatea prozatorului de a lăsa cât mai puţine lucruri neînregistrate, obiecte şi fenomene se îmbulzesc să spargă crusta anonimatului în care colcăie, plutesc o clipă la suprafaţă, ies la iveală şi cad din nou la fund; iată o coadă la portocale şi peşte: „mirosul grădinilor de portocali, hârtiile plutind în şuvoiul cu apă, apa vâjâind la gura canalului, femeile mişcându-se, făcându-şi loc cu umerii, cu coatele, cu şoldurile, cizmele lor, şoşonii, pantofii clămpănind într-o mâzgă cenuşie, aerul cald în care legumele îngheţate în lăzile din subsolul zarzavageriei se înmoaie deodată, mustesc şi se schimbă încet într-un fel de nămol albicios deasupra

căruia plutesc coji şi rădăcini, şi peştii mari graşi, nemişcaţi, alunecoşi aruncaţi în terezia galbenă, cântarul poticnindu-se, din cozile bifurcate, puternice şi graţioase în acelaşi timp, sărind stropi vâscoşi grei, mâinile roşii ale fetei care cântăreşte şi şorţul ei verzui acoperit cu bale şi solzi, femeile dând năvală şi vorbind, ce căldură ce putoare ce frumuseţe ce surpriză ce noroi, peşte portocale moină, ce căldură, ce vânt cald, şi bătrânul August pălărierul făcându-şi loc" (*Lumea în două zile*). Puterea de absorbţie a realităţii, aviditatea privirii e atât de mare, încât suspendă lucrurile într-un vid, făcându-le să plutească egal şi acordându-le statutul unei alte realităţi, decursă din viziunea artistică a unui mare prozator. Romanul lui George Bălăiţă se amuză ca un Gulliver în ţara piticilor: uriaşul manifestă o infinită curiozitate faţă de fiinţele minuscule. Ochiul de vultur distinge din înălţime mişcarea măruntă de jos. S-ar putea transcrie aici densitatea de senzaţii din scenele de bucătărie, după cum o mulţime de alte exemple stau la îndemână. Ochiul curios al lui Antipa priveşte cu pupila dilatată. „Delirul amănuntului" ilustrează cum nu se poate mai bine o observaţie a lui Thomas Mann despre „obiectivismul ironic al epocii": „nu trebuie să înţelegeţi prin ea răceală şi lipsă de dragoste, batjocură şi sarcasm. Ironia epică este mai curând o ironie a inimii, o ironie drăgăstoasă; ea este uriaşul plin de gingăşie pentru tot ce e mărunt". Fie şi numai pentru acest motiv general, nu putem refuza prozei lui Bălăiţă caracterul ironic. Se cuvine să zăbovim aici asupra unor reacţii ale criticii. Nicolae Manolescu a detaliat în ce sens se poate vorbi despre „epos ironic" în *Ucenicul neascultător*. Printr-un exces de delimitare, Mircea Iorgulescu acuză falsitatea acestei opinii, care s-ar fi născut „din confuzia modului euforic şi jovial cu modul ironic": „Jovialitatea şi euforia epică îşi au sursa în privirea vieţii ca sursă de necontenit miracol, ca infinită germinaţie de necunoscut". Această din urmă afirmaţie e de necontestat. Dar ni se pare evident faptul că „eposul jovial şi euforic" nu este decât un reflex ori un mod de manifestare al „eposului ironic". Prin urmare, partea e extinsă asupra întregului... Nuanţa adusă de Lucian Raicu e mai moderată, acuzând numai exagerarea aspectului ironic: nu farsa enormă şi comicul sunt esenţiale, ci „reversul medaliei".

În *Lumea în două zile*, foamea de concret este semnul unei vitalităţi exasperate, care va fi curând contrazisă de morbul morţii. Momentul solstiţiului de iarnă are aerul sărbătoresc al unei zile mari, deşi, de fapt, e vorba despre cea mai scurtă zi: viaţa are

zvâcnirea vremurilor de martie; o turbulenţă a unui prea plin de energie încătuşată. După cum celălalt solstiţiu, de vară, se întâmplă să fie pus nu numai în regimul meteorologic opus aşteptării, dar şi sub patronajul simbolurilor nopţii şi morţii (adică „infernalia“). Acum se descoperă în Anghel un agent al întunericului. Chiar un nume, Silvia Racliş, concură la îndesirea atmosferei sumbre. Un sens „pândeşte“ să se contureze în legătură cu destinul lui Antipa, iar această pândă face ea însăşi parte din arsenalul regimului nocturn. Astrul iernii răspândea, paradoxal, o lumină violentă, al verii are un cearcăn negru, rău prevestitor. Investigaţiile lui Viziru ajung până la acest liman: „între Antipa din decembrie la Albala şi Antipa din iunie la Dealu-Ocna era drumul lung de la omul domestic la omul furios şi liber (...). Aşadar omul domestic şi omul infernal în coaja lui Antipa“.

Filip Adam e (în capitolul „Zodiac“ din *Ucenicul neascultător*) victima unei erori judiciare. „Cât despre întâmplarea ta – îi spune Al. Veştea –, eu găsesc mai mult farsă în ea decât dramă. Dar eu nu sunt decât un biet actor bătrân. Şi eu sunt un actor bătrân, spune Filip Adam“. Această conştiinţă a rolului este definitorie pentru multe dintre personajele lui George Bălăiţă. Gustul spectacolului şi voluptatea oralităţii le mai au, alături de actorul Al. Veştea: Chirică Samca (din capitolul „Un diavol de iarmaroc“) şi Rafael Finţi (din „Lecţia de istorie“). În fond, Antipa din *Lumea în două zile* nu face decât să-şi stăpânească şi să ţină în secret vocaţia sa premonitorie, în care nu crede, dar pe care o joacă şi sfârşeşte prin a fi victima propriului joc. Comedia rolului său e convertită, prin constrângerea demonicului Anghel, în tragedie, încât totul capătă o coloratură de melodramă, ale cărei resorturi se vede bine cum au fost montate. Dar melodrama nu este în romanul lui George Bălăiţă o concesie făcută gustului îndoielnic, ci o momeală pentru cititorul prins astfel într-o perspectivă pe care o va descoperi în cele din urmă ironică. De altfel, Alexandru Ionescu din *Lumea în două zile* ne şi explică (şi explicaţia e valabilă şi pentru romanul următor): „Ascultaţi: oricât de al dracului de aspru ar fi omul şi oricât de înaltă mintea lui şi de adânc sufletul, el are nevoie de puţină melodramă. Mulţi nu recunosc, dar asta nu schimbă nimic. Să nu vă mire că eu cobor lucrurile până la mine (vă este cu atât mai uşor să le urcaţi până unde puteţi) dar, drăguţilor, de unde aerul (*aerul*!) de melodramă al tragediilor lui Dostoievski, dacă nu din gustul omului de geniu pentru păcătoasa de melodramă, atât de ispititoare, convenţională şi

oportunistă şi care face atât de bine la glande? Chiar dacă spiritul domină spaţiul absolut al tragediei, glandele rătăcesc în melodramă“. Atmosfera învăluitoare, de compătimire a fiinţei umile, şi zâmbetul condescendent-ironic prozatorul le-a preluat cu ştiinţă aparte din Gogol, abandonându-şi personajele umbrei lui Cicikov şi Poprişcin, şi Cehov, faţă de care le menţine în penumbră. Fantasticul din proza lui Gogol a devenit ferment activ în proza noastră actuală, cel puţin prin receptivitatea arătată de George Bălăiţă sau Ştefan Bănulescu (în câteva exemplificări din *Scrisori provinciale*).

Multe similitudini şi interferenţe există între cele două romane ale lui George Bălăiţă. Naum Capdeaur scrie o carte despre neamul Adam, după cum judecătorul Viziru, continuat de Alexandru Ionescu din *Lumea în două zile*, se trezea şi el autor al unor pagini de „interpretare“ a faptelor şi destinelor; romanul unui roman se impune ca temă a scriitorului în ambele cazuri. Sunt înregistrate monologuri pe bandă de magnetofon şi într-o parte, şi în alta, pentru că dispoziţia orală şi voluptatea povestirii sunt aceleaşi. Eliza, câinele martor (dar numai episodic) în *Ucenicul neascultător*, e gata să reediteze performanţa antecesorilor săi, Eromanga şi Argus, din *Lumea în două zile.* Când viaţa lui Filip Adam (capitolul „Zodiac“) se reface pe fundamente noi, i se naşte un fiu: similar sfârşea povestea lui Antipa, după un principiu identic: unul naşte, altul moare. Ar mai fi apoi de invocat preferinţa pentru simetrii: solstiţiul de iarnă – solstiţiul de vară, Domestica şi Infernalia – acestea sunt coordonatele viziunii din primul roman. Personajele se alătură perechi, unul fiind opusul celuilalt. De pildă, în *Ucenicul neascultător*: Visarion Adam refractă experienţa, e opac şi impermeabil la sugestii, pe când Naum e deschis, mobil, dar neinfluenţabil etc. *Ucenicul neascultător* are echivalenţe în *Lumea în două zile* – semne ale unei unităţi de concepţie şi de substanţă, care conturează profilul unui prozator adevărat.

Ion Simuţ, „Obiectivismul ironic al epicii“, în *Diferenţa specifică*, Dacia, 1982

*

Romanul *Lumea în două zile* de George Bălăiţă nu seamănă cu nici unul dintre romanele pe care le cunoaştem, şi totuşi, în timpul lecturii, ne inspiră deplină încredere, ca şi cum am străbate un peisaj pe care l-am mai văzut cândva, în vis. Această reacţie

surprinzătoare se datorează fără îndoială faptului că înnoirile propuse de scriitor, departe de-a constitui o simplă demonstraţie de inventivitate, satisfac unele dintre aşteptările noastre secrete. Aşa s-a întâmplat şi în cazul poeziei lui Nichita Stănescu: la primul contact cu publicul, folosirea atât de liberă a cuvintelor a produs un fel de ameţeală şi, uneori, chiar un refuz îndârjit; însă, imediat după aceea, ca şi cum în mintea tuturor s-ar fi actualizat un limbaj al fericitelor vremuri de demult – identificabile cu copilăria sau cu existenţa din paradisul adamic –, jocul a fost acceptat cu un fel de bucurie a regăsirii. Abaterile lui George Bălăiţă de la regulile unanim acceptate ale genului ni se par abateri numai la început; în scurt timp, ele ni se impun ca o manifestare firească, iar schema pe care o credeam inatacabilă se şterge treptat din memoria noastră şi, în cele din urmă, dispare cu totul.

După aceste legi ale firescului se desfăşoară, de exemplu, desfiinţarea graniţei dintre real şi miraculos. Înainte de a intra în detalii, este bine să ne aducem aminte o situaţie care survine frecvent la tenisul de câmp: deşi terenul de joc este strict delimitat printr-o linie albă, fiecare jucător poate ieşi din patrulaterul său, oricât de departe, atunci când trebuie să salveze o minge. Dacă ar ieşi fără motiv din teren, gestul lui ar părea aberant. Însă, urmărind mingea, el nu-l contrariază deloc pe spectator, care contemplă cursivitatea jocului şi face abstracţie de încălcarea sau neîncălcarea liniilor trase cu var. Exact acesta este mecanismul de care uzează George Bălăiţă. Descriind cu o fervoare crescândă o anumită stare de spirit, prozatorului nu-i mai ajung de la un moment dat elementele din domeniul verosimilului şi începe să utilizeze, ca mijloace de exprimare, elemente din domeniul neverosimilului. Iar noi, cititorii, captivaţi de trăirea stării de spirit respective, nici nu observăm când se depăşeşte perimetrul realităţii. Sau observăm, dar, în loc să protestăm indignaţi, simţim o plăcută eliberare, admirând capacitatea inspiraţiei scriitorului de a face, cu aripile ei largi, să dispară ca prin farmec orice îngrădire.

Iată un exemplu. Scriitorul descrie la un moment dat atmosfera sărbătorească din preajma Anului Nou. Ni se înfăţişează o bucătărie în care femeia este un fel de ucenic vrăjitor, în stare să dezlănţuie o adevărată sarabandă a prosperităţii culinare: „Aluatul deasupra coveţii ca burta umflată a celei care naşte, cojile de ouă umplu căldarea de gunoi de sub chiuvetă, din oale de aluminiu ies cozile bătătoarelor stropite cu cremă albă sau galbenă, untdelemnul, făina,

zahărul în vasele lor. Zeama clocoteşte, aburii urlă subţire, prin cele două robinete apa fierbinte şi rece cade în chiuveta adâncă, spală, curăţă, sarea se pune în bucate. Pe fundul gros de lemn, bucăţi de carne roşie, luciul ciolanelor şi măduva lor fosforescentă, capul porcului despicat în două, urechile pârlite şi două din picioarele lui scurte şi urâte, copitele despicate ca ale diavolului. Lama rece şi batjocoritoare a cuţitului, satârul greu, întunecat, ursuz şi căpăţâna uriaşă de varză murată şi usturoiul cu toată haita lui de câini şi maşina de tocat ca un tun de fontă"... Vom reveni mai târziu asupra plasticităţii rubensiene a acestui tablou. Deocamdată, să menţionăm că, pentru scurt timp, gospodina părăseşte bucătăria şi că în absenţa suveranei îşi face apariţia bărbatul, stângaci, neiniţiat, uzurpator jalnic şi lipsit de şansa de-a fi luat în serios: „Tăind o felie de pâine, Antipa loveşte cu cotul toarta unei cratiţe, cratiţa dă peste un ibric plin cu ceva cafeniu, vâscos. Ibricul nimereşte în acelaşi timp două pahare. Antipa sare să le prindă, nu reuşeşte, dar, în salt, atinge cu capul poliţa cu vase goale, vasele se rostogolesc, ţopăie cu mare veselie, aşa că nimeni nu mai aude cum se sparg paharele, deodată e linişte, se vede orezul cum se scurge tăcut dintr-o farfurie răsturnată, un norişor de făină pluteşte sub tavan, ca un cântec de greier se aude acum pocnetul smalţului în vasele tăcute şi numai Dumnezeu ştie cum deodată frigiderul izbucneşte în flăcări, pesemne din cauza unei cozi de peşte ajunsă în congelator". Ce se întâmplă în cele din urmă cu intrusul? „Cu grijă, Antipa se adună la loc. Bucată cu bucată, o mână, un picior, un nasture. Când, în sfârşit, îşi găseşte capul într-un coş de papură, printre cartofi şi morcovi zbârciţi, Antipa simte vântul. Izbită cu putere, fereastra se sparge în muchia zidului, cioburile izbucnesc într-un jet strălucitor". Să recunoaştem că, dacă ne-ar fi fost prezentată de la început scena cu „găsirea capului într-un coş de papură", am fi respins cu hotărâre un asemenea mod de a scrie, considerându-l strident. Deoarece însă la scena în cauză s-a ajuns logic, printr-un fel de accelerare a dinamicii existenţei cotidiene, deoarece ea are o funcţie bine precizată în reprezentarea cât mai expresivă a unui raport dintre personaj şi mediu, o considerăm necesară şi firească. Ne însuşim astfel o nouă convenţie a povestirii, o convenţie care oferă mult mai multe posibilităţi de exprimare decât cea tradiţională.

Premisa realizării acestei translaţii o constituie aptitudinea neobişnuită a scriitorului de a fixa în cuvinte concreteţea lumii înconjurătoare. Am văzut, în primul pasaj citat, cu câtă voluptate

descrie el ustensilele şi mâncărurile dintr-o bucătărie. Este o voluptate pur estetică, deoarece apare şi în descrierea altor aspecte ale vieţii, de fapt, în descrierea tuturor aspectelor vieţii. George Bălăiţă priveşte vrăjit şi zbaterea perdelelor în fereastră înainte de începerea furtunii, şi lămâiul cu frunze lucioase pe care îl scoate în balcon un pensionar, şi trecerea huruitoare a unui excavator, şi jetul auriu de urină lansat dintr-un tufiş de un om băut. Întregul spectacol al lumii, plin de forme, de culori, de miresme, de zgomote, îl încântă. Excesul de concreteţe – comparabil cu generoasa şi, în cele din urmă, fantasmagorica plasticitate din proza lui Gogol – face să tremure contururile realităţii. Ca şi cum totul ar fi privit prin aerul încins al verii, personajele şi decorurile din roman, deşi de o maximă consistenţă, suferă la „margini“ un fel de destrămare, dând astfel autorului posibilitatea să le transforme oricând în altceva.

Această pasionată revelare a concreteţii lumii, urmată deseori de alunecarea în fantastic, reprezintă însă numai unul dintre mijloacele artistice folosite de prozator. Ca un fotoreporter american care nu ezită să se suie pe un zgârie-nori sau să îngenuncheze în noroi numai pentru a obţine un unghi inedit de fotografiere, el consideră că nici un truc epic nu este prea obositor sau costisitor atunci când are nevoie de o perspectivă nouă. Dialogul dintre o căţeluşă (Eromanga) şi căţelul visurilor ei (Argus), memoriile rămase de la un vechi cărturar chinez, înregistrările de pe banda de magnetofon (unele selectate şi ordonate de procurorul Viziru), imaginile derulate capricios în mintea unui om aflat pe punctul de-a aţipi (Antipa, în confortabilul său fotoliu de modă veche), întâmplările relativizate prin intermediul zvonurilor contradictorii, confuzia dintre actele intenţionate şi actele realizate, revărsarea unor situaţii din lumea fictivă a cărţilor în lumea reală – toate procedeele posibile de reconstituire a fluxului existenţei sunt puse în joc, cu un fel de insaţietate. Marele talent de povestitor al lui George Bălăiţă împrospătează realitatea, aşa cum o ploaie de vară face mai vii culorile unui oraş. Şi performanţa este cu atât mai impresionantă cu cât mediul descris este mediul vieţii noastre de zi cu zi, cu care ne-am obişnuit atât de mult, încât ne pare în mod iremediabil şters şi nesemnificativ.

În aceste condiţii, este greu de înţeles de ce s-a crezut dator prozatorul să inventeze pentru romanul său un pretext epic pretenţios, cu o simbolistică sofisticată. El a imaginat, de exemplu, o perfectă simetrie între prima parte a cărţii, „domestica“, situată

cronologic în ziua solstiţiului de iarnă, şi cea de-a doua parte, „infernalia“, asociată cu solstiţiul de vară. Personajul principal al romanului, Antipa, este funcţionar la primărie, la secţia de înregistrare a deceselor, dar şi un ciudat prezicător: în urma unui pariu făcut cu prietenii săi de băutură, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, el începe să ghicească cine anume din oraş va muri în zilele imediat următoare. Şi cum prezicerile sale se împlinesc fără greş, personajul se înconjoară de o aureolă înfricoşătoare. Un nebun al locului, Anghel, cunoscător al unor antice istorii chinezeşti, în care apare de asemenea ca protagonist un prezicător, devine admiratorul fanatic al lui Antipa şi se simte nemulţumit că acesta, cu firea lui visătoare şi ironică, de balcanic, nu-şi ia harul în serios. Drept urmare, într-o împrejurare oarecare, îl omoară, confirmând astfel în mod tragic presimţirile lui Antipa în legătură cu propria sa moarte (a şaptea din şirul celor prezise). Soţia lui Antipa, Felicia, cea cu care el trăise deliciile vieţii domestice, cade într-un fel de letargie timp de şapte zile (iar numărul fatidic) şi, când îşi revine, constată că este însărcinată. Va naşte, apoteotic, un băiat.

Dacă adăugăm la toate acestea faptul că romanul este străbătut de un fir detectivistic – constituindu-se ca o anchetă întreprinsă de procurorul Viziru în legătură cu cazul Antipa –, avem imaginea de ansamblu a schelăriei de care s-a servit romancierul pentru a-şi înălţa construcţia epică. Bineînţeles că prezintă şi ea interes, însă, raportată la naturaleţea şi farmecul actului povestirii, pare artificială, complicată inutil. George Bălăiţă ar putea povesti orice – de exemplu, ce i se întâmplă în mod real unui om de azi în cuprinsul a două zile – pentru a crea o mare literatură. La acest nivel s-a ridicat şi în paginile romanului *Lumea în două zile*, însă numai în momentele când a reuşit să învingă forţa de atracţie a unui mesaj ocult. Adevăratul său mesaj se află nu în *ce* spune, ci în *cum* spune şi constă poate într-o nesfârşită bucurie că lumea există.

Alex. Ştefănescu, „Un mod nou de-a povesti“, în *Între da şi nu*,
Cartea Românească, 1982

*

Destinul tragic al personajului principal din *Lumea în două zile* pare să fi pornit de la o glumă, deşi lucrurile nu stau chiar aşa. Ceea ce a determinat gluma, care nu mai putea ţine, a fost cu mult înainte de ea. Şi totuşi judecătorul Viziru va cerceta cazul nu pentru a afla

de unde a început totul, nici pentru a-l condamna pe prietenul său Antipa, care a fost deja condamnat, ci pentru ca să afle până *unde se poate glumi.* Motivul? În ciuda oricărei vocaţii şi a oricărei realizări, viaţa trăită fără umor îşi pierde frumuseţea, dar, în acelaşi timp, râsul poate ucide orice – la limită, şi pe cel care râde.

Cine este cel care râde, mai precis, care joacă o farsă, mai precis, propria sa farsă în acest roman? Este un om vesel? Nu s-ar putea spune. Este mai curând un om nerealizat, care râde ca să acopere golul în care pluteşte. De ce nu s-a realizat? Din cauza unei biografii deloc vesele, a unei societăţi care nu i-a ieşit întotdeauna în întâmpinare, ci dimpotrivă, dar mai ales din cauza propriei sale firi delăsătoare. În ciuda nerealizării, funcţionarul Antipa poartă totuşi, în mod neîndoielnic, semnele unui ales. De aceea, atât în lumea lui de acasă, cât şi în cea în care lucrează, situată la polul opus al acesteia, totul se învârteşte în jurul lui.

Antipa e conştient într-un fel de misterul lui şi se bucură de aura pe care o poartă, dar nu face nimic pentru ca această aură să se sprijine pe ceva.

El ia totul în glumă.

Lumea din jur nu poate lua însă în glumă misterul său.

Soţia lui, o femeie inocentă, care îi asigură o viaţă tihnită, o siguranţă necesară pentru a putea trăi, percepe în mod dureros acest mister. Poate fiindcă ea simte că el se bazează pe o minciună, chiar dacă nu înţelege ce conţine minciuna în care este învăluită existenţa, de dincolo de ea, a bărbatului ei. Pentru ea, tot ce vede că face, de fapt, Antipa, nu este în realitate adevărul, ci *ceea ce i-ar povesti el că face dacă l-ar întreba.* Ea simte că Antipa face cu totul altceva decât vede cu propriii săi ochi şi, în inocenţa ei, nu se înşeală, deşi nu ştie în ce anume constă această neîndoielnică minciună. În suferinţa ei casnic-femeiască, misterul vieţii lui Antipa trebuie să fie legat de existenţa unei alte femei şi, până la urmă, el şi devine astfel, deşi ar fi putut să nu fie.

Ţelul Feliciei pare acela de a-i asigura liniştea lui Antipa şi, prin aceasta, propria sa linişte. Dar tocmai asta nu se poate consolida. Mult râvnitul copil, care ar putea aduce împlinirea în viaţa de familie, întârzie şi el să vină, aşa cum întârzie totul când este vorba despre Antipa.

Cea dintâi zi reconstituită în cadrul romanului este ziua solstiţiului de iarnă. O zi pe care Antipa o petrece în familie, în mirosul cald al aluaturilor care nu mai contenesc să crească. El stă

aşezat pe nobilul fotoliu Baroni (care are o întreagă istorie) şi, chipurile, lucrează. În realitate, nu face nimic. Se bucură de atmosfera îmbietoare, de grija pe care i-o poartă blânda şi iubitoarea Felicia, de felul cum ascunde ea, chiar şi de sine însăşi, aşteptarea lui nepăsătoare. Sfârşitul acestei zile este un fel de apoteoză a liniştii casnice, dar şi a cumplitei plictiseli a nerealizatului care se complace în ea.

Pentru autor, acest sfârşit de zi este punctul unde poate stabili măsura exactă a aşa-zisei linişti pe care i-o oferă lui Antipa credincioasa Felicia şi a neliniştii evidente pe care el i-o oferă ei.

Tentaţia cititorului – care, în calitatea lui de cititor, preferă misterul – ar fi să fie de partea lui Antipa, dar partea lui nu există cu adevărat. Când este acasă, el este mai la el acasă decât oricine altcineva. Iar când este dincolo, în cealaltă existenţă a lui, el este mai acolo decât oricine. Deocamdată, să-l urmărim acasă. Stă în nobilul său fotoliu de familie, care nu prea se potriveşte cu casa în care locuieşte şi visează. Ce? Aici începe nebunia Feliciei, a noastră şi chiar a lui însuşi. În aparenţă, trăieşte în lumea cărţilor şi inventează poveşti nevinovate pe care le pune pe seama căţeluşei sale Eromanga şi a lui Argus, prietenul acesteia. Dar în realitate?

În realitate, nu ştim nimic, dar Felicia, şi prin ea autorul, ne îmboldeşte să devenim şi noi bănuitori. Glumele lui par cu totul nevinovate şi totuşi, nu ştiu cum, misterul lui, construit treptat, mai mult pe creditul pe care i-l dăm autorului, care ştie să creeze atmosferă, decât pe date reale, nu pare încă purtător de nenorocire.

Şi totuşi, ziua întâi nu este numai o zi de linişte şi sărbătoare, ci şi una de epuizare în această linişte aparentă, dincolo de care se pregăteşte în mod neîndoielnic ceva.

Această sărbătoare de Crăciun care parcă nu mai are răbdare să aştepte şi precedă cu câteva zile data reală a sărbătorii, această abundenţă de aburi calzi şi de mirosuri care învăluie cumva o răceală abia perceptibilă, această vorbire a câinilor care îşi spun între ei mai mult decât stăpânii lor ce se împacă atât de bine, nu e de natură să ne dea şi nouă, cititorilor, ceva din liniştea construită cu atâta efort pentru Antipa. Dimpotrivă, mereu suntem tentaţi să credem că, în vreme ce acasă la el se coc blaturile pentru tort şi cozonacii, în altă parte se coace cu totul altceva.

Nu întâmplător, cel mai apropiat om al familiei, bătrânul August pălărierul, care se bucură din plin de atmosfera creată de Felicia, nu îi dă dreptate numai ei, ci în egală măsură lui Antipa. Intuiţia lui de

bătrân atoatecunoscător percepe şi ea misterul acestuia şi faptul că, orice s-ar spune, nici pentru el nu e deloc uşor.

Fantasticul banalităţii, pe care George Bălăiţă îl percepe cu o artă pe care n-o întâlnim în nici un alt roman al generaţiei sale, nu este, în mod evident, străin de Gogol. De un Gogol asumat conştient, pe uşa din faţă, cu trimiteri directe de rară subtilitate. Dar de un Gogol adus la zi ca interpretare. Nu ştiu dacă independent de cartea cu totul ieşită din comun a lui Lucian Raicu, *Gogol sau fantasticul banalităţii*, dar nici nu are importanţă. Fiindcă, în cele din urmă, este vorba despre acest fantastic al banalităţii, perceput cu mijloace proprii, şi nu de date împrumutate.

Dar să revenim la ziua întâi a parabolei, cea a existenţei banale a lui Antipa între mirosurile de scorţişoară şi vanilie, ziua de paşnică bucurie, anticipată şi anticipatoare, fiindcă nu este încă ajunul Crăciunului şi nu-l serbează încă nimeni în afară de familia lui Antipa, la care au venit, ca de obicei, bătrânul Antipa şi August pălărierul, omul cel mai împăcat cu sine şi cu ceilalţi, prietenul apropiat al tatălui şi al fiului, cel fără de care misterul acestei lumi ar fi greu de dezlegat.

În această liniştită sărbătoare se insinuează de la bun început ceva nefiresc. Un fel de pregătire mai insistentă decât ar fi normal să fie, un fel de grabă, un fel de teamă că aici nimic nu se mai poate petrece ca pretutindeni.

Nu avem încă o dovadă că lucrurile stau chiar aşa. E mai curând o bănuială a scriitorului pe care cititorul o preia fiindcă atmosfera a fost perfect creată din nişte amănunte care, luate în sine, ar putea să nu însemne mare lucru. Prea mari motive pentru o asemenea pregătire nu ar exista, întâi pentru că Antipa nu este credincios. În al doilea rând, pentru că sărbătoarea nu a venit încă. În sfârşit, fiindcă, orice s-ar zice, existenţa lui Antipa cu Felicia nu este chiar un motiv pentru o sărbătoare ieşită din comun. Ştim de ce sunt ei împreună. Nu dintr-o dragoste oarbă, ci mai curând pentru că aici i-au adus întâmplările mai mult sau mai puţin banale ale vieţii. N-ar fi nici motive de prea mare tristeţe care să nu facă posibilă sărbătoarea. Fiindcă Antipa nu se poate plânge de viaţa lui alături de Felicia, ci dimpotrivă. El simte nevoia de ceva opus glumei şi provizoratului în care trăieşte dincolo, şi soţia lui este tocmai acest ceva care se împotriveşte provizoratului.

În această atmosferă caldă, uneori călduţă, uităm adesea de misterul pe care îl poartă Antipa. Ni se pare că este omul cel mai

obişnuit cu putinţă şi că, de fapt, cea care suferă şi se înnobilează într-un fel printr-o suferinţă continuă, fie ea şi lipsită de orice aură, este în cele din urmă Felicia. Desigur, din vina ei suferă, dar asta nu schimbă lucrurile. O altă femeie care ar fi vrut să-l salveze pe Antipa l-ar fi luat aşa cum este. L-ar fi iubit cu minciuna lui cu tot. Dar Felicia nu-l poate iubi fără să-l creadă – şi poate de aceea nu-l poate nici lăsa să se piardă, dar nu-l poate nici salva altfel decât în aparenţă. Nu întâmplător, Antipa are absolută nevoie de o altă lume a lui, în care să fie iubit aşa cum este. În care să poată juca nestingherit farsa lui.

Această lume şi-a construit-o în altă parte, undeva, la o mică distanţă, într-o localitate obscură unde Antipa face naveta de ani de zile lucrând pe un post neînsemnat, pe care, dacă ar fi vrut, l-ar fi găsit şi la ei, la Albala. El se ocupă practic cu înregistrarea deceselor. De la un timp, îşi zice singur „funcţionar al neantului" şi, când îşi zice aşa, nu e nici prea departe de realitate, nici nu glumeşte. E un fel de început de a intui ce e de fapt cu el.

Deşi cele două lumi în care trăieşte Antipa sunt despărţite doar de câteva staţii de tren, ele se află la poli opuşi. Nimic adevărat despre nici una dintre aceste lumi nu poate ajunge până la cealaltă.

Şi totuşi, acest paralelism nu poate dura la infinit. Într-o zi, cele două lumi trebuie să ia act una de cealaltă. Când? Nu ştim. Dar, din câte am învăţat despre autor citind până aici, bănuim că exact atunci când ne-am aştepta mai puţin.

Deci, întâmplător şi nu întâmplător, la sărbătoarea atât de minuţios pregătită în mijlocul familiei şi pentru familie apare un sol din lumea de dincolo a lui Antipa: inginerul Druică, sosit de la Dealu-Ocna la Albala din întâmplare, venit la Antipa fără să ştie că la el a început deja sărbătoarea care pentru alţii nu e încă pregătită.

De data aceasta, ziua solstiţiului de iarnă va decurge altfel decât în mod obişnuit. Neliniştea Feliciei care se baza mai mult pe intuiţie va începe să aibă o motivare reală. Ea va înţelege că existenţa cealaltă a lui Antipa ar putea să nu aibă legătură cu o altă femeie, ci cu ceva mult mai grav. Prin Druică ajunge în sfârşit la ea ştirea că, dincolo, Antipa face un fel de pariuri care ar putea să fie periculoase.

Numai că, de data aceasta, Felicia, care nu suportă minciuna nici dacă este absolut necesară, se teme şi să afle adevărul. Ea nu acceptă ca Antipa să-i spună ce este cu aceste pariuri; îi cere doar

mai insistent să stea lângă ea, vrând parcă să-l apere chiar prin această apropiere.

Acum Antipa e cu adevărat mai aproape de ea ca oricând şi constată cu căldură: „ea este fiica mea pe care nu a născut-o şi mama mea care a murit demult".

Numai că Felicia nu trebuia să-i fie nici mamă, nici fiică, ci cu totul altceva ca să-l poată cu adevărat salva.

În această noapte de solstiţiu – care ar fi trebuit să o pună cu adevărat pe gânduri –, ea va adormi în sfârşit liniştită alături de Antipa, dar Antipa nu va putea adormi. În insomnia lui, el va continua să se întrebe: „Sunt eu oare un om vesel şi nepăsător, aşa cum îmi place să fiu? Farsa este vocaţia mea, cum spune Paşaliu? Un beţivan caraghios şi pedant. Oho, dar câte nu pot face mâine, câte nu-mi stau în faţă nefăcute şi aşteaptă. Să-i spun, bunăoară, Feliciei o mulţime de lucruri urâte şi adevărate. Ceva despre copilul pe care nu-l naşte şi încă vreo câteva şi ea să-mi spună la rândul ei altele, să stăm frumos pe două scaune faţă în faţă, să ne scoatem râzând ochii şi măruntaiele. Dar nu trebuie oare să mai aşteptăm pentru asta? Să mai treacă timpul, să îmbătrânim, să adunăm mai multe, să dăm măreţie spectacolului?".

După ceea ce ne spune Antipa, am putea crede că lucrurile vor decurge ca în această zi până la adânci bătrâneţi. Dar, ca de obicei, imprevizibilul nu întârzie să apară. Timpul romanului – pe care îl va investiga judecătorul Viziru până în ziua când el însuşi va muri tragic, ca în urma unui pariu cu Antipa – este situat între ziua de creştere şi cea de descreştere a luminii. Cea de-a doua zi a parabolei nu va fi trăită de Antipa la adânci bătrâneţi şi nu va fi petrecută în liniştea apăsătoare de acasă, ci dincolo, în lumea nebuniei născute în această linişte. În prima zi a fost timp pentru presimţiri şi pentru rememorarea a tot ceea ce a fost. Am aflat astfel ce a făcut din Antipa ceea ce este: moartea mamei lui la vârsta când el avea treisprezece ani; creşterea sub influenţa tatălui, învăţat să privească lucrurile în absolutul lor, şi nu în contextul real; eliminarea nedreaptă din facultate şi neputinţa de a mai crede în ce a crezut înainte; neadmiterea posibilităţii de a se salva printr-o femeie care îl iubea aşa cum era, cu minciuna lui cu tot. Capitolul despărţirii de Maria Wiegler, femeia care trecuse şi ea prin grele încercări şi prin îndoieli, dar reuşise să-şi redobândească acea credinţă fără care nu se poate trăi, este, într-un anume sens, edificator. El ne va lămuri că Antipa va părăsi facultatea şi se va căsători cu sora unui prieten

împreună cu care a suferit numai ca să găsească o scuză pentru renunţarea sa; că însăşi gluma lui va fi un mod de a se minţi că nu s-a petrecut nimic grav, că întâmplările prin care a trecut nu l-au atins.

Dacă în prima zi a romanului totul lâncezea încă la adăpostul unei speranţe, acolo unde nu mai era nimic de sperat (spre a nu exista nici un dubiu, autorul ne spune clar că, în ciuda aparenţelor, eroii săi erau nişte suflete moarte, pe care nu mai exista nici un Cicikov care să le cumpere), dacă, în ciuda oricărei nelinişti, dominanta părea să fie lumina, în ziua a doua, cea a solstiţiului de vară, totul începe să se orienteze către noaptea cea lungă. Această zi a mişcării precipitate către limita de la care întunericul va începe să crească este inaugurată în zori, printr-un drum cu trenul al navetistului care pleacă grăbit de acasă spre cealaltă existenţă a lui. E mai vioi decât ne-am fi aşteptat din câte îl cunoaştem şi poate decât este cu adevărat de obicei. După aerul pe care îl are, ai crede că merge dincolo fiindcă lumea aceea are mare nevoie de el. Şi într-un fel aşa şi este, cu toate că ceea ce face el în mod real nu are prea mare însemnătate. Ca şi la el acasă, cumva, şi acolo totul parcă se învârteşte în jurul lui. Nimeni nu vrea să-l ia doar drept ceea ce pare la prima vedere. Toţi vor să afle ce se ascunde în spatele farmecului său unanim perceput. Începând cu farmacista Silvia Racliş, pe care o va cunoaşte, în zori, în drum spre Dealu-Ocna, unde face şi ea naveta de multă vreme, şi continuând cu cei întâlniţi zilnic, fie la primărie, unde lucrează, fie la birtul lui Moiselini, unde se adună zilnic cu prietenii, în acest târg toţi îl ştiu.

Ce descoperă în el frumoasa farmacistă nu ştim. A avut prea puţin timp ca să perceapă ceva din misterul său. Totuşi, în ciuda evidentei distanţe ce ar putea să fie de partea ei, ea este cea atrasă în mod irezistibil de acest bărbat, despre care nu ezită să constate că n-ar fi exclus să aibă şoşonii înfundaţi cu obiele. Acţiunea va fi a ei; ca de obicei, el va fi cel ales, cel chemat; el nu va face altceva decât să se lase purtat ca de o putere străină către ea când va veni, în sfârşit, şi ceasul mult bănuitei sale aventuri.

Dar până atunci mai este. Mai întâi, va trebui să facem cunoştinţă cu prietenii eroului, îndeobşte persoane mult mai importante decât el, dar care, nu ştiu cum, intuiesc cu toţii că, în ciuda oricăror aparenţe, dacă între ei există un ales, acela este Antipa. Toţi se adună acolo unde este el, aduşi cumva de farmecul lui simplu, nefăcut, de gluma lui care face lumea puţin mai frumoasă. Mulţi au ajuns să creadă că Antipa se află printre ei din

greşeală sau poate le este trimis pentru o vreme, cu un scop neştiut, marele lui destin aşteptându-l undeva în altă parte, după aceşti ani de provizorat. Dar anii de provizorat trec. Antipa se pierde în farmecul mediului de el însuşi creat şi, treptat-treptat, renunţă la orice, în afară de gluma lui în care se învăluie totul, în afară de misterul lui care creşte pe măsură ce totul alunecă undeva în gol. Şi mai ales, în afară de prietenii care sunt atraşi din ce în ce mai mult de farmecul său. Vocaţia reală a lui Antipa a fost pierdută în acest farmec pentru care e atât de intens căutat. El a rămas un funcţionar neînsemnat, cum constată din când în când câte un invidios. Şi totuşi, cel care l-a creat în vederea unei vocaţii şi împotriva ei nu-l poate încă abandona. Ca şi prietenii de la Dealu-Ocna, autorul nu se poate desprinde de farmecul inegalabil al personajului său de suflet. Ce să facă totuşi cu el? Să râdă pur şi simplu la glumele lui ca toţi ceilalţi? Să-l scoată în mod nemotivat din scenă? Să-i schimbe brusc caracterul? Să-i schimbe viaţa pe care a trăit-o deja? Nici una, nici alta. Ce a fost să se întâmple s-a întâmplat. Trebuie să-l împingă doar puţin de la spate. Să încerce să-l scoată din golul în care alunecă. Să-i construiască din umbră şi existenţa fantastică, aşa cum i-a construit-o cu grijă şi pe aceea banală. Dar mai este oare ceva de făcut pentru ca totul să nu fie doar o minciună, doar o farsă? Fără îndoială că mai este. Altfel nu ne-ar fi vorbit despre Antipa ca despre un om care poartă însemnele şi destinul unui ales. Chiar dacă acest ales îşi pierde în mod absurd marea vocaţie. Autorul care ne-a apropiat de Antipa e obligat să ne facă să percepem cu durere pierderea acestei vocaţii. Ca atare, nu-l abandonează. Îi mai dă o şansă, ultima. Aceea de a se realiza în situaţia sa de „funcţionar al neantului“ care a încetat să mai fie provizorie. După ce a pierdut toate şansele, şansa lui este chiar neobişnuitul pariu pe care îl face. Cum a început totul? Nimeni nu-şi mai aduce aminte, fiindcă nimeni nu trebuie să-şi aducă aminte. Misterul lui Antipa trebuie nu numai să se menţină, ci şi să crească. E de-ajuns să ne amintim că se afla, ca de obicei, într-un birt cu prietenii săi. Că, după ce s-au epuizat glumele sale nevinovate, cu o figură aproape absentă, ca transportat în altă lume, a spus: „Îl vedeţi? Joi va muri“. „Cine va muri“, l-au întrebat nedumeriţi prietenii. „Biducă“, a spus Antipa şi apoi a scos pe masă certificatul de deces al acestuia, pe care îl avea în buzunar gata completat. Apoi a urmat primul pariu şi aşteptarea împlinirii previziunii. Dar el a pierdut neobişnuitul pariu. Joi, Biducă nu a murit aşa cum sta scris

în certificatul completat dinainte de „funcţionarul neantului“. La întrebarea cum i-a venit în gând să spună asta sau, cum ar fi zis Marin Preda, *pe ce s-a bazat*, Antipa va răspunde învăluit de zâmbetul lui cel mai firesc: am glumit, de unde era să ştiu eu când moare? Apoi îi va plăti lui Druică lada de sticle cu bere pe care a pariat şi va bea şi va glumi în continuare. Numai că, în lunea imediat următoare, Biducă va muri totuşi şi prietenii lui Antipa vor simţi pentru prima oară pericolul de a glumi cu lucrurile mari şi vor părăsi cârciuma în care au pariat. Dar nu peste mult vor începe să se întâlnească în altă parte şi gluma va continua, iar pariul periculos va continua şi el. Singurul care intuia parcă limita până la care se poate glumi cu puterea care ţi-a fost dată era fanaticul Anghel, situat la polul opus celui ce ia totul în glumă. Fanatismul său (de nuanţă religioasă) merge până la nebunie. Cuvintele prinţului Mâşkin, luate drept motto pentru epilogul parabolei, ne sugerează însă faptul că, în cazul relatat, nu e vorba despre o nebunie în sine, ci doar despre o foarte adâncă suferinţă. Epilogul romanului ar fi putut purta foarte bine şi un motto din Hamlet. Anghel ar fi putut să spună ca şi prinţul danez: nu sunt nebun decât dinspre nord-vest. Fiindcă, la fel ca şi Hamlet, Anghel nu era nebun decât dinspre cauza necunoscută încă a suferinţei sale. În esenţă, acest personaj-simbol, a cărui vârstă e aproximată la peste două sute de ani, suferă pentru că lumea şi-a pierdut credinţa şi, prin ea, puterea de a mai privi dincolo. Această cauză a suferinţei lui va fi aflată de judecătorul Viziru din monologurile nesfârşite ale bolnavului, înregistrate în clinică. Delirul său coincide cu o poveste din epoca Tang care aparţine scriitorului Vang Du. În această poveste, tragic asimilată, este vorba despre oglinda străveche în care omul putea vedea moartea aproapelui şi propria moarte. Povestea spune că ultima oară această oglindă a aparţinut lui Su Cio şi apoi i s-a pierdut urma. În nebunia sa, Anghel vrea să regăsească oglinda pierdută şi să convingă astfel lumea că el vorbeşte în numele lui Dumnezeu. Când îl întâlneşte pe Antipa, el se află aproape de limita la care s-ar fi părut că boala ar putea înceta. Că a renunţat. Era de fapt într-o apăsătoare aşteptare. Întâlnirea are loc cu ocazia unui pariu făcut în glumă, în urma căruia Anghel va constata: „Nu era un pierde-vară, cum părea şi cum credeau mulţi. Un funcţionar umil care ascundea o forţă uriaşă. L-am dispreţuit când l-am auzit spunând chefliilor lui: omul ăsta va muri. De unde ştii? Ştiu. Şi omul a murit în trei zile. El punea pariuri, el se juca, dar eu trebuia să-i spun că jocul lui e adevărat. El

ştia, nu era un profet mincinos. Dar el era providenţa. El punea pariu. Ceilalţi râdeau la cârciuma lui Moiselini. Dar omul murea. Ei nu mai râdeau şi atunci l-am urmat pe Antipa. M-am făcut omul lui pentru a face din el omul meu". Raţionamentul nebuniei lui Anghel era următorul: dacă Antipa va învăţa ce este cu puterea lui, atunci va ajunge să dezlege propriul său viitor. Aici trebuie să-l aduc, va conchide el, să prezică propria lui moarte şi ea să se împlinească. Atunci oglinda va veni singură la mine şi, având-o, îi voi face pe oameni să creadă din nou.

Anghel reuşeşte efectiv să-i sugereze lui Antipa că în el se află o putere neobişnuită, dar nu reuşeşte să-l înveţe să nu glumească cu această putere. În ziua solstiţiului de vară – cea în care oamenii se gândesc că lumina va începe să scadă –, noi vom afla că, în urma unor previziuni ale lui Antipa aproape exacte, au murit deja cinci oameni. Că, deci, puterea sa există cu adevărat, chiar dacă în ceea ce prevede el se află de fiecare dată şi o mică greşeală de aproximaţie. După ce vor fi rememorate antecedentele momentului în care a ajuns Antipa în cea de-a doua lume a sa, vom fi noi înşine introduşi în atmosfera chefurilor de la Moiselini şi vom fi martori la moartea preotului Zota (un fel de a spune *martori*, întrucât noi asistăm de fapt la reconstituirea de după şapte ani a lui Viziru, nu citim viaţa eroului trăită în mod real). Preotul Zota este primul care va pieri exact când va spune Antipa. Dar, culmea, tocmai el nu a fost dintre cei prevăzuţi. Pentru el nu s-a făcut nici un certificat şi nici un pariu. Acum Antipa a glumit pur şi simplu. A întins gluma mai mult decât trebuia şi popa a făcut apoplexie.

După această glumă întinsă până dincolo de limită, deznodământul trebuie să se apropie. Viziru, care îl păzea pe Antipa să nu i se întâmple ceva, de data aceasta, nu se va ocupa de el, ci de cel mort. Antipa va pleca, fără ca nimeni să ştie unde va merge, la farmacie, unde îl aşteaptă Silvia Racliş. După cumplita glumă, singurul lui gând va fi cum să găsească stilul viguros cu care să se poată impune femeii care îl aştepta. Arta cu care e pregătită întâlnirea (care şi ea e menită să-l piardă) nu e de toate zilele. Autorul ştie foarte bine cum să ne creeze presimţirea că Antipa nu se va putea lepăda de gluma lui şi nu va izbândi. Întâlnirea va avea deopotrivă aerul inevitabilului şi al momentului total neprielnic. În ciuda eşecului, această întâlnire devine de neuitat, datorită condiţiei nefireşti în care are loc. Şi din cauză că, în ciuda inevitabilului eşec, cei doi constată că se pot înţelege mult mai bine decât ar fi crezut.

Deşi era foarte greu să ţi-l imaginezi pe delăsătorul Antipa aşteptat cu sufletul la gură de această femeie frumoasă şi pasională, nu ai nici o îndoială că inocenta Felicia – care îi era mai mult mamă şi fiică decât soţie – nu putea fi decât femeia liniştii lui, cea lângă care se pregătea şi această nebunie menită să-l piardă. Când Silvia Racliş l-a chemat pe Antipa, nici moartea preotului, nici altceva inventat de autor ca să mai amâne totul nu-l mai putea reţine. Singurul care ar fi făcut orice să-l oprească ar fi fost fanaticul Anghel, cel ce de-a lungul suferinţei sale a învăţat cum îl poate pierde femeia pe bărbat. Dar el nu trebuia să ştie de această întâlnire şi nu trebuia să-l oprească.

Întâlnirea, care ţine de nebunie, dintre Antipa şi Silvia Racliş nu trebuia să-i aducă eroului mai multă linişte decât mai-mult-decât-obişnuita întâlnire cu Felicia şi ca urmare nu i-a adus. Dar ce va face acum, după toate cele întâmplate? Instinctul de apărare îl îndreaptă spre gară. Spre liniştea de-acasă, în care nebunia lui ar putea fi apărată mai departe. Numai că acum nu mai există doar cumplita glumă şi inocenta Felicia. Acum există şi Silvia Racliş. Îl caută înnebunită prin gară. Dar autorul îl întoarce din drum. Lumea pe care i-a construit-o dincolo are alt sens. Nu poate reveni în ea cu Silvia Racliş.

Va renunţa deci să se-ntoarcă acasă. Cum nu se poate mai greu, va ajunge la Casa de Apă, unde este aşteptat de bolnavul fanatic, din ce în ce mai convins că Antipa deţine străvechea oglindă pierdută. Că se apropie deci timpul când el va avea această oglindă şi când îi va putea convinge astfel pe oameni ce înseamnă puterea credinţei. Antipa îl va găsi pe Anghel în lumea lui aparent liniştită în care se ocupă cu creşterea albinelor, cu descoperirea unor soiuri noi de cactuşi şi cu fabricarea celui mai bun rachiu de cireşe. El însă nu va fi liniştit, îl va obseda fantastica întâlnire, ratată şi ea. Dar Anghel îi va da din rachiul de cireşe pe care îl face anume pentru el şi treptat va începe să uite şi să glumească. Dacă ar crede şi Antipa cum crede Anghel, puterea sa ar fi reală şi destinul său nu s-ar încheia acum. Dar Antipa încearcă să-i demonstreze lui Anghel că se înşeală. Că primii cinci n-au murit când a prevăzut el; că pentru preotul Zota nu prevăzuse nimic dinainte şi nu poate prezenta nici o dovadă. În acest moment, pe faţa lui Anghel se va vedea că începe să înnebunească de-a binelea. Lui Antipa îi va fi frică şi va spune că nu atunci a glumit, ci acum. Că preotul este într-adevăr al şaselea. Îi sugerează chiar că al şaptelea ar putea să fie el însuşi. Dar acum în

Anghel s-a strecurat îndoiala şi el nu e făcut să se îndoiască. Antipa ştie asta şi îşi imaginează, nu fără spaimă, cum va sfârşi gluma sa. Dar numai o clipă. Pe urmă, mila va învinge frica şi se va linişti. Va rămâne sub acoperişul bătrânului fanatic, care îl tratează ca pe un fel de frate mai mic, şi va adormi. Va avea un somn profund. Anghel îi va asculta respiraţia regulată şi lacrimile se vor prelinge încet pe obrajii lui. Îi va cere iertare lui Antipa că nu a ştiut să-l înveţe să nu glumească cu puterea care se află în el. Apoi, toporul lui va lovi şi el va aştepta să se arate oglinda. Dar oglinda nu se arată. Anghel deduce astfel că nu a existat nici o oglindă. Că Su Cio nu a fost tânărul său prieten, ci este chiar el.

În acest moment este, în sfârşit, timpul să ne întrebăm despre ce fel de vocaţie neluată în serios ne vorbeşte autorul prin parabola care se află în fundalul romanului său. Înclin să cred că nu despre o vocaţie anume, care s-ar putea concretiza într-un anume fel de realizare, deşi, evident, nu este exclusă nici ea. Dar, fiind socotită de la sine înţeleasă, realizarea concretă este scoasă dintre limitele între care se situează timpul propriu-zis al romanului; este trecută în preistoria acestuia. Timpul propriu-zis al romanului se desfăşoară între meditaţia asupra luminii la care îl predispune pe erou solstiţiul de iarnă şi meditaţia asupra întunericului la care ne predispune pe noi ziua solstiţiului de vară. În acest timp, situat între cele două extreme ale meditaţiei, vocaţia la care se referă parabola nu este una luată în sens concret, ci aceea fără de care nu se mai poate continua: cea de a regăsi sensul pierdut şi de a te salva. În ultimă instanţă, puterea de a crede cu adevărat în ceva ca să nu devină totul o simplă farsă.

Tot ceea ce vom afla din epilogul romanului că se va mai întâmpla după sfârşitul tragic al lui Antipa va fi la fel de logic şi totodată la fel de greu de prevăzut ca şi cele repovestite până acum. Conform ultimelor informaţii ale judecătorului Viziru, bătrânul August pălărierul, care îşi găsise sensul în propria existenţă modestă, se va apropia de îndureratul Anghel, situat la polul opus. Va merge zi de zi la sanatoriul unde va trăi mai departe cel ce şi-a însuşit tragic vechea poveste a regăsirii sensului şi acum a ajuns la convingerea că el este Su Cio. Desigur, acum, echilibratul bătrân August pălărierul nu va fi mai puţin nebun decât fanaticul care l-a ucis plângând pe cel mai bun prieten al său, de vreme ce îl va lua pe acesta drept Su Cio şi va vorbi cu el ore în şir probabil, ca între oameni raţionali.

La rândul său, uşuratica Silvia Racliş, de la care ne-am fi aşteptat la orice altceva după cum a decurs întâlnirea ei eu Antipa, ne va contraria şi ea prin dureroasa izolare şi prin patima cu care va umbla pe urmele celui dispărut spre a înţelege ce a fost cu adevărat cu el.

Numai inocenta Felicia nu va ieşi cu totul din tiparul bine stabilit de autor al existenţei sale mai mult sau mai puţin banale întru linişte şi echilibru. După moartea lui Antipa, ea, vreme de şapte zile, va vedea cu adevărat spectrul morţii, dar în a opta va simţi în pântec mult visatul copil şi se va pregăti să-l aducă pe lume. Nu acolo unde a trăit cu Antipa, ci într-o altă casă, unde vechea oglindă de bronz în care nu se vedea nimic nu va mai exista (a dispărut în mod misterios în timpul mutării). Despre copilul care se va naşte autorul va constata alb că va fi un băiat. Se înţelege, un nou Antipa care din cercetarea judecătorului Viziru va încerca şi el să afle, în măsura în care se poate afla prin experienţa altora, până unde se poate glumi pentru ca totul să nu devină nici dramă, nici farsă.

S-ar mai cuveni să fie spus ceva despre *Fişele pentru roman* inserate din loc în loc, aproape la întâmplare, printre aşa-zisele relatări din caietele judecătorului Viziru. La prima vedere, ele par dintr-o cu totul altă lume decât cea în care *a trăit* eroul romanului, dar nici vorbă să fie aşa. În vreme ce, dintr-un punct de vedere mai comun şi mai linear, se vede latura optimistă până la ridicol a banalului de zi cu zi, din interiorul unei existenţe mai complexe, acelaşi banal poate deveni fantastic şi tragic.

Romanul lui George Bălăiţă, în felul său, nu este mai puţin social, ci doar mai discret şi totodată mai adânc social decât cele discutate şi răsdiscutate ca atare de presa literară, ca şi cum acest atribut le-ar conferi prin el însuşi valoare. Poate tocmai fiindcă nu îl preocupă socialul în sine, ci aşa cum îl găsim în realitate (şi când zic realitate, mă gândesc şi la aceea a gândului în care, cu sau fără voia noastră, se reflectă lumea exterioară), ca un lucru comun aparţinând individualităţilor umane infinit mai complexe. Lui George Bălăiţă i se pare prea puţin să se ocupe cu consemnarea întâmplărilor neplăcute, menită să atragă cititorul care aşteaptă să i se facă dreptate. El construieşte o lume dincolo de aceste lucruri pe care este evident că romanul său le are în vedere, dar că nu se opreşte asupra lor întrucât le socoteşte neesenţiale în ordine artistică. Esenţială este marea dramă (sau marea farsă) de dincolo

de banalităţile mai mult sau mai puţin triste (sau mai mult sau mai puţin optimiste) de zi cu zi şi încercarea profund umană de a găsi un sens pe cont propriu, în ciuda acesteia. Şi – fără îndoială – i se pare esenţial cuvântul. Judecătorul Viziru, prin care de fapt aflăm părerea autorului, este un iniţiat nu numai în ceea ce priveşte cercetarea cazului, ci şi în ceea ce priveşte puterea cuvântului de a lămuri cazul. El ştie că nu întâmplările în sine sunt importante, ci cuvântul convingător care dă seama de ele şi care este descoperit îngrozitor de greu.

„Numai Bacovia a descoperit cuvântul“, i-a spus cândva neasemuitul său prieten Antipa, şi el nu poate uita asta tocmai acum, când scrie pentru a-şi aminti de el.

Urmărind caietele judecătorului Viziru, vedem şi noi încă o dată târgul cenuşiu în care înaintea prietenului său a trăit Bacovia şi care a fost scos din banalitate nu prin cine ştie ce întâmplări nemaipomenite, ci prin cuvântul descoperit de marele poet.

Acest târg cenuşiu, întrucât reprezintă şi locul unde îşi duce existenţa sa mai mult decât reală eroul parabolei analizate, are şansa de a deveni încă o dată frumos, nu prin viaţa mai mult sau mai puţin banală a locuitorilor săi, ci prin cuvântul care descoperă nebunia de dincolo de ea. Fiindcă *Lumea în două zile* este, fără îndoială, una dintre puţinele cărţi contemporane de proză în care autorul *a descoperit cuvântul.* Nu întâmplător, după opt ani, această carte se reciteşte cu şi mai multă plăcere decât la data apariţiei, anume parcă pentru a-ţi întări convingerea că mult discutata proză a acestui deceniu înseamnă cu adevărat ceva, chiar dacă indiscutabila ei valoare nu se află întotdeauna acolo unde este insistent căutată şi nu poate fi găsită plecând de la premisele de la care porneşte de obicei căutarea.

Ileana Mălăncioiu, „Până unde se poate glumi“, *Transilvania*, nr. 6, iunie l983

*

George Bălăiţă face parte din familia prozatorilor care preferă ordinii superficiale a lumii un act pur „terorist“, de dezmembrare, o acţiune ce aruncă în aer absolut tot sistemul în care ne angrenăm automat, dintr-o pornire de autoconservare. S-a vorbit foarte mult despre simetria pe care este lipită carnaţia romanului *Lumea în două zile*, despre umorul, ironia – în principal gogoliană – acestei proze, dar mult prea puţin despre gestul destabilizator simbolizat de

această proză. Este clar că numai un eveniment major ne poate scoate din letargia autosuficientă a vieţii, numai filtrul violenţei, al durerii ne pot readuce în faţa ochilor spectrogramele care sunt, de fapt, adevăratele date ale existenţei. Dacă Leopold Bloom a reuşit, graţiei plimbării sale de o zi prin Dublin, să schimbe aspectul bidimensional al prozei moderne, daca *A la recherche*... a dezvăluit mecanisme inefabile prin care parcursul uman poate fi trăit la infinit, prin inducerea neforţată a rememorării, dacă Virginia Wolf... etc., cum putem reveni oare la canonul liniar? Sau poate că excesul de relativitate a stimulat apetitul pentru poveste, pentru povestea spusă simplu? Îmi pun această întrebare pentru că producţia actuală de proză pare să întoarcă spatele „construcţiei“ destabilizatoare, apelând la simpla tramă narativă atotsalvatoare. Cartea lui George Balaiţă este, cred eu, unul dintre vârfurile modernismului umanist autohton, carte ce a provocat această aversiune faţă de curentul propriu-zis. Asta şi pentru că nu se putea merge mai departe. Drumul dintre cea mai lungă zi şi cea mai lungă noapte, parcurs pe aripile glumei. Jocul unui narator, ascuns în spatele vorbelor altcuiva, imaginilor, obiectelor, de a cuprinde într-o singură privire fantoşa, dar şi dublul său. Avem aici de-a face, dacă-mi este permisă asocierea, cu o tehnică de-a dreptul „cubistă“, cu o simultaneitate a perspectivelor: Antipa cel casnic lasă luminii umbre ale celeilalte naturi căreia îi oferă sacrificii, misterul său, dar acest lucru este posibil atât datorită unei fine caracterizări indirecte, cât şi datorită „crispării“ existenţiale a Feliciei. Femeia trăieşte o adevărată dramă: banuieşte cealaltă existenţă a soţului, dar îi este frică să afle. Ea traieşte într-o ficţiune al cărei autor este de fapt. Spun că autorul este Felicia, nevoind a insinua nevinovăţia lui Antipa (ştim prea bine că August Pălărierul „îi înțelege pe amândoi...“), ci doar faptul că teama ei de a întreba, de a căuta „cuvântul ce exprimă adevărul“ naşte scenarii, naşte poveşti.

În legătură cu gogolianul Bălăiţa, cred că romanul ar putea fi „redus“, „simplificat“ (printr-o esenţializare castratoare) la nivelul unei nuvele de Gogol. Nu lipseşte nimic de aici: nici ironia, nici melancolia spaţiului, nici fantasticul. Nici personajul „rupt“... Antipa e un personaj lipsit de o minimă coerenţa, urmând cu fidelitate prototipul antieroului de roman modern: coerenţa sa stă doar în totala fragilitate în faţa lumii – în prima parte a romanului, în „Domestica“ – sau în duplicitatea misterioasă – totală în partea a doua, „Infernalia“. „Domestica“ nu poate fi imaginată în lipsa

Feliciei, cu tot comportamentul său de cloşcă duioasă, protectoare până la sufocare (dar o sufocare pe care Antipa şi-o doreşte, parcă pentru a elimina, prin expiere simbolică, orice urmă de murdărie contactată în „Infernalia“), de matroană, de contact cu „societatea blocului“. Felicia e înconjurată de obiecte (e caracteristic omului gol să-şi populeze viaţa cu obiecte, să umple vidul existenţei cu umbre), trăieşte asemenea unui automat, şi chiar automat este Felicia, existenţa sa fiind eclipsată de cea a lui Antipa. Mintea sa este totalmente ocupată de „pădurile narative“ prin care urmăreşte fantoma soţului: „Aşadar, ar fi spus Antipa, bucuriile zilnice ale Feliciei sunt pentru mine, ea nu-şi păstrează nici una, dar pentru mine sunt prea multe. Ai visat vreodată că cineva te înăbuşă cu perna? Dă-i în fiecare zi unui beţiv bolnav de ciroză câte o sticlă de coniac, îi faci şi bine, şi rău. Fiindcă lângă Felicia eu mă simt în siguranţă. Ea mă apără. Mie îmi ajunge, dar ea vrea mai mult. Cât? Nu ştiu. Încrederea mea în ea nu cunoaşte margini, însă asta nu ajută, fiindcă ea nu are în mine nici un fel de încredere. Spaima de provizorat găseşte un refugiu în dragostea ocrotitoare a Feliciei, dar neîncrederea ei mă înspăimântă mai rău“. Spaima de provizorat. Asta este Infernalia, provizoratul perpetuu, locul în care te poţi juca până şi cu soarta altora. Pe când, în Domestica, locul în care Felicia domneşte, ordonând totul în jurul ei, bărbatul poate somnola în fotoliul Baroni (reminiscenţă înalt burgheză, spaţiu al reveriei livreşti, adicătelea cu cartea în mână), poate trece prin aventuri picareşti atunci când intră în bucătărie – iar aici văd adevărata măsură a artei lui George Bălăiţa, în minuţia cu care înregistrează „kitsch-ul“ domestic –, poate sta de vorbă cu gogoliana caţeluşă Eromanga (subtil prelungitor al unui povestitor iscusit, pe numele său Argus). Sunt aici pasaje care trimit la Joyce, la aventurile culinare ale lui Bloom (ah, organele, rinichiul sfârâind în tigaie...!), dar şi la arta lui Canetti, care se dezvăluie în întregime în *Orbirea*. Dacă am lista „influenţele“ decelabile în romanul lui George Bălăiţă, nu ne-ar ajunge spaţiul acestei cronici. Este cartea unui scriitor care a ştiut să înveţe arta romanescă a două secole, dând la iveală totuşi o carte extrem de originală. Cu ce se ocupă Antipa în Infernalia? Înregistrează decese (un „funcţionar al neantului“), flirtează, îi înspăimântă pe ceilalţi (este ceva în atitudinea sa care lasă impresia unui dedesubt infernal), bea şi mănâncă alaturi de „suflete moarte“ la cârciuma lui Moiselini şi... pariază pe viaţa altora. Aceasta este gluma lui Antipa: o glumă făcută într-o doară

care se transformă – şi transformă cartea – într-un adevăr „nefiresc“. Arta lui Bălăiţă este tocmai felul în care tratează nefirescul în manieră „uşoară“, tehnica ce stă la baza acelui *Unheimliche* freudian. Chiar dacă autorul creează un *frame* miraculos celor două secvenţe – solstiţiul de iarnă şi cel de vară –, fantasticul pătrunde cumva „pe uşa din dos“ a naraţiunii, iar aici intervine şi ironia gogoliană (dar de ce nu joyceană, mă întreb...). Şi dacă tot am vorbit despre *frame*, trebuie spus ca *frame*-ul general este o adevărată investigaţie de tip politist, ce nu urmăreşte practic să descopere motivele morţii lui Antipa, ci mai curând să sondeze insondabilul. Sau anchetatorul nu doreşte decât să se autodescopere. Enormitatea, categorie în care evoluează proza lui George Bălăiţă, se îmbină deseori cu miniaturalul, ca în cazul unei imense catedrale gotice, de care te apropii cu teamă şi precauţie, pentru a descoperi că zidurile sunt învelite în arabescuri fine, că monstruosul e învelit în haina fină a faţadei dantelate: „Apa picurând pe caloriferul încins. În odaie, căldura uscată, sufocantă. La intrarea în atelierul bătrânului August pălărierul, pe bucata de perete coşcovit dintre vitrină şi uşă există, încă dinainte de război, o oglindă concavă. Ea măreşte şi deformează, din capul tău face un ou uriaş, crăpăturile adânci, viclene şi caraghioase sunt ochii şi gura ta, coama unsuroasă şi încâlcită de deasupra ta, părul tău, trupul îţi este schilod, labele umflate, palmele uriaşe, braţele subţiri“.

Putem citi acest pasaj splendid/înfricoşător ca pe un *mise-en-abîme*, ca pe oglinda ce reflectă romanul în integritatea sa. Şi nu ar fi greşit deloc...

Bogdan-Alexandru Stănescu, „În anticamera neantului“, *22, 21 aprilie 2005*

Table of Contents

Table of Contents